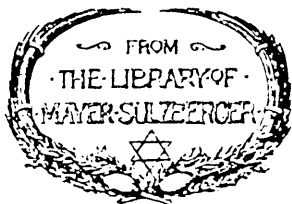

זוהר

למה זה קטאלג'טעני כי אחרון הוא ראשון
וכאטון הוא אחרון ואם טליטי כראשון
הוא טע ראשון כראטון הוא טליטי
ואת כ טע כראטון הוא פסום תן הקורה
טומר ישראל כקפארה |||

יק"נ

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"א

Reich

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"א

* הסכמות הגאונים *

הסכמת הגאון הגדול המפורסם יתיב בדובו אשר תורה טענתה בקפסא שלו תורה וגדולה במקום אחד אב"ר
נר"ם דק"ק פראג כמה"ר דוד אושנתיים יצ"ו ונשיא בארץ ישראל

דברי נחמיה איש בית דלי שדולה ומסקה מתורתו בטדה בית השלחן שולח את ביאורו באר היטב טוב לדרשה ומדעתו
ע ביד פרישם הלך חכמה ווקנה יש כאן כאן נמצא כזה איש וגבר בנוברין הרב המופלג ומופלג חכם השלם מוה"ר
נחמיה חייל חייון אשר חיבר מחברת הקודש כסדר פרשיות ובין הפרשות לפעמים מפלגל בדברי הרמב"ם ובסוגיות ותוספות
נשארו חידושי תורה אע"ג דלא אתי לנדב כ"א ע"ה אלהת מכל ספר כבד אחת לדוגמא וא"כ מן הראוי ה"ל למנוע ליתן ידי אתו עיון
מ"מ עדין בחתומין ופין לו כבי ישיבתי מעדין עליו שהוא גברא רבא ופומלי מחכים עליו וסאדי רבא פרת שמימו פריין ורכי' ורכי'
בא לעולם ורכו הנוטפין על הנוחלין אשר נוכיפה מתברך וגזבעין מעיינו מעייני דאורייתא מעיין פתוח ולא מעיין סתום וחתום
כלימודו ואמרתו אוקי גברא אחזקתי וכל דבריו בחדא מחתא מחתיכו' ולא פלוג ואתו דדומיק לו כולם שוין לטובה ע"כ לא
מבעתי פרי עטי וידי תיכון עיון להביא ספרו דברי נחמיה על הדפוס ובתנאי קודם למעשה שיהי' לו רשיון מהשררה יד"ה ואז
תקיימ' לו ויהיה רצונו ונאמר אווניות ומטוידו בחד שחי' שמה נאה לעולם שכלה טוב וכולה ארוך ויוויו ושכחתי' יאריך יום שכל
גזכי טובה' אדר ראשון. כל"תיוט"עולם לפ"ק: נאס הקטן דוד אושנתיים בן המנוח המפורסם מוה"ר אברהם אושנתיים
החונה בק"ק פראג יע"ה:

הסכמת הגאון הגדול כמהור"ר גבריאל יצ"ו אב"ד ור"מ דק"ק נ"ש והמדינה

הנה איש קדוש עובר עלינו תמיד מר קשישא • חסיד' ופריש' • הישיש והזקן כממעו וכמדדש' • ה"ה הרב המופלג חכם
השלם מהור"ר נחמיה חייל מאור עינים • ברוחו פי שנים • שני ספרי הקודש אשר חיבר והזמן לא היו מספיק להקריב
לפני מה שהעלה במנוחתו בשכל הקודש • כי איזה ימים טובים אשר ה' פה לא היו לי פנאי לכלוע רוקי מיוש בטרדי' טובא •
מלחיות מצוה וחובה • בלימוד כבי הישיבה • ובטרדי' עסקי הקבלה והמדינה • עלי ה' כלנה • רק זקבלין עדיין היוכירין •
לנוודים מופלגי תורה פה אשר העידו עליו וביותר כחכתי יתדותי על סמיכות חכמי' שני מאורות הגדולי' מחותני הגאון מוה"ר
כפתלי כ"ץ מעב"ד והגאון אב"ד ור"מ דק"ק פראג יצ"ו אשר נתנו עידוהו וינדקו • וגם היה במחיתני • ואת שא"ה נפשי מנאתי
שהוא מלא תורה בגבלה ובכפ"תרה חכמה ווקנה יש כאן נמצא מצא טוב ומטיב לדידי' ולא חרתיא ע"כ הנכני ומסכים להנאונים אשר
קדמוני כבר להניח לאור להביא לבית הדפוס הקדושים ואשרי למי שמסייע לדבר מצוה זו מה רב טוב חלקו הצפון
וכגורתי החמורה שטום אדם לא ידפיס שיהם יחדיו או' מהן או מקנת תוך עשר שנים מיום כלות הדפוס מהספרים הג"ל כלי
רשיון מהרב המחבר הג"ל והעובר לטק' חייו דרבנן • והשומע לדברי ישקוט שאין • ויהיה כזית הודו רענן המדבר לכבוד
מעלת התורה ולמדינה העמוד על הפקנדים על התורה ועל העבודה יוס' א' כ"ך נשמחה סיון בע"ת לרנן לפ"ק •
הק' גבריאל כל"אח החסיד מהור"ר יהוא ליבז"ל ה"ה מקראקא :

הסכמת הרב המצור הגדול מהור"ר אהרן נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק ברלין וכל קהלות וגלילות החונים במדינת נייא סרק ומיטל סרק ופאברין

סוקו חזו מלא גברא רבס ה"ה החכם השלם הרב המוסמך האי סבא מהור"ר נחמיה חייל מצפת טוב"כ דקאסהידו עלי גאוני
ורכני ארץ כעלי אסופות והגדיקו את הגדיק והאי תבא ירושלמא הוא מפענח' כעלמים ודין גלי רויא אשר לו עשר
ידות • בגבלה ובסודות • ופנים חדשות באו לכאן בהדפסת חיבורו דברי נחמיה פשטו תורה בגבלה וטעמתי בקצה המטה מנזק
דבש אמרתו והוא מתוק וכל חיך הטועס אומר לי לי • ועוד ידו כטויה להדפיס ספר עון לצלחים • על קבלה אלוית • ואף גם
שאין לי ידיעה בתחילה ובסוף ובהעלם בכתיים לא בהן ולא בשמיותיהן • אין לי אלא דברי הגאונים אשר קדמוני והפליגו
בשכחא דהאי ספרא דגני עותא אשר כיסה עתיק יומין • ויעין במחיתני לדבר מצוה רבה זו להיות סניף לאריות • ע"כ חלקי ה'
אמרה נפשי לך סכים עימם ובגוריתם כגורת כחש שר' ועקרב • לכל איש אשר יקרב • להדפיס אלו הספרים • שניות מדברי
סופרים

הסכמות

אנשים תוך משך זמן עשר שנים הן ע"כ ו"כ ואיננו כן צריתי • לא יהיה לנו ער ועונה שאר ושאריית • ואשמוע לדברי חכמים •
יראה זרע יארך ימים • הכל' הבא על החתו' מס שאומר בא"ב פעמים כי טו"כ' ד'ו טבת תע"ג לפ"ק •
כאם אהרן חוננה פה קק"כ ומ"פ על כל גלילות ירק ופאיורין יע"א

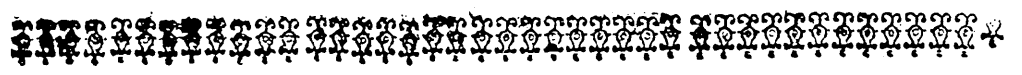
הסכמת הרב הגאון הגדול כמחור"ר יהודא לייב אב"ד ור"מ דק"ק גלוגא רבתי יע"א

צריק צא לבית מלוני חכמתו בחון תרונה ישונו מעינותיו חונה • אורך האכה וכוונה • הגם מרוב טרדות צימים האלה
בחלאת שמים ועל הקהלה דרך יום כה וכו' שלא זכיתי לטעם מטק • דפס אמרו נועם מאוד תורתו רק כטייה מן
הים • אמנם רבים וכן שלמים כל לומדי מופלגים דקהלתיו יכ"ו יר • יקראו ויר קשישא החנאים ונכססים דבר יום כיומו
לשמוע ומוטו חכמתו הפליגו בהפלגה וגם מה שהגידו לי משו • מה מתוך מדבש וראו'י לחמר' למי שאמרו תורת אמת כפיהו ואף
חכמתו עמדה לו הבקיאות מלא וגדוש ברכת ה' לא הניח דבר גדול ודבר קטן מעשה מורכבה • והיותו דאכ"י ורבה • וכויתר
פומי' מחכים עליה בחיבורו מחברת הקודש אשר חיבור שבי החיבורים כלאר' הסכימו עליו שלשה עמודים שהעולם עמוד עליהם
הגאונים הרבנים דק"ק פראג והגאון מהר"ן כ"ץ ודק"ק כ"ש והקדימה להביא חיבוריו אל' הדפוס הגם לא כן עמד להביא
לדפוס שיעור הקומה זה שזו לעולם כתיב דברים שהא' כבשנו של עולם אף בתר רישא גופא גריד ודברי בטלים כרוב כנין ומתק •
מטרים בזמנים כמעין • דורשי רשומות ככתב רחיה ומכין • ע"כ גיורתי במקומה עומדת להבכים עם הגאונים הרבנים
הכ"ל דליקום באחרו משיג גבולו של הרב החכם המופלג הוקן לפי כבודו הרב הגדול כבוד מוה"ר נחמיה חייל חייקן נקי הרעיון
ומדויק ילי משתלם בחבר מדה וכלי זיין • וכל האטיב עם החכם השלם הכ"ל הנוסיעו לדבה מצוה' זכה לרב טוב הגמון עד
שיכלה שפתותם לומר דיין • הכ"ד הטרוו מחד בטרת דינוהו וזכ"ד ער"א חלול תע"כ לפ"ק •
כאם הק' יהודא לייב כלא"א ווה"ר משה זצ"ל ה"ה חונה פק"ק גלוגא רבתי יע"א

✻ הקרמת המחבר ✻

אמר המחבר נחמיה חייל בן לאדוני אבי משה חייקן יודע אני בעצמי כי מה נואר ישתוים לך כל רואה ספר זה לאמור ראוי
דברים חדשים שאמרו וכן אחד הרי כל חכמתו של ימיו טרח להביא לרשום ספר קטן כזה • ואומר כי אין להסתכל
בקנקן אלא במה שיש בו יש ספר שיש בו הרבה ניור ודיו ולא נטעם לחך עריו • ויש ספר שענפיו קטנים ודבריו מתקנים מעבים
רמונים ומה גם כי עדי לי בתרוס וסודי בתחמים ספר זה יסדתיבו בעיר הגדולה פראג ההולללה בתוך שלשה חדשים וכל
דבריו מחדש מחודשים כי אשר היה לי מימי קדם ומשי"ע קדמוניות בעת צאתי מוקוני ודרכתי בציונת • שהייתי בלב ימים שדוני
האכיות • ויקחו מימי ספר אשכ היו בנויים לתלפיות • כנגלה וכנסתר וכסתרו אמתות • והשיטוניו כלאר' מפשטים לאולי
נביות • אלתל התורה שעמדה לה והיא המכרות בראש הוויית • ואפריון נחמיה להר"ב המופלג החזוק ביד התורה ולומדיה
הרב מהר"ר יוסף אופנהיים בן הגאון הגדול המפורסם יחיד בדורו הרב אב"ד ור"מ כמנה"ג דגא אפנהיים וכו' אשר אסף אליו
ביתה ונתן לי מטה ושולחן וכסא ומנורה והוינא יתיב על פתוחיה • אבשרא שמינא ולחם אכיריס ויניא ושכרי • בשמחה
וטוב לבב ואכפי ושי וכבירי • ועל ידי זה תקנתו ספרי וסדרתי סדוריה • אשאל מאלהא עילאה אלהי אברהם וינאריה •
יתן לו בנים כמורה מאירי ובקיא' באיני סדרו • ויחוסף עליו כל היום ויאר' פבוריה • ויאקוף מדוריה • וישביעונו מוט
הנפן לדקיקים בנו דכל אורני • לו ולכל קדימי לב אשר בכח כבירי • להחזוק שרי בפעלי' וצדדי • הלא הם קניני פרכמי
וגבורי • וכל מיין דאשגח לרמס על אחי תבירי • קכ"ה ישנת עלוהי ויגדלי לעלמין זלדד דרי • אמן בן יהירצון •

חוגה בעיין נמרץ ובחפוש אחר חפוש בניירות ע"י האלוף בתורני כמחור"ר שלמה זלמן כמחור"ר מתתיהו חז
סוייני ק"ק ליסא • ולא רצה להתנצל כי אמר שבמלאת ח' לא התעצל

קמה בא קרא לאשמועי' וירא אליהם את האור כי טוב וכי אלהים
 לבד רואה לאור כי טוב אפילו תיגזק בן חודש כשרואה האור
 שזמנו וכשרואה החגשן כוכה אם כן מה בא ללמדנו קרא שאמר
 וירא אליהם דמשמע שהאדם רואה כי טוב ובני אדם חושבים
 שהוא רע לא ודאי שמדבר קרא על עביר' שלא לשמו שבני אדם
 אינם רואים אלא שעשה הנדיק עבירה ואינם יודעים אם היא
 לשמה או שלא לשמה אבל האדם שהוא בוחן לבטת יודע שהוא
 לשמה לכן אמר קרא וירא אליהם את האור כלומר לרבות על
 עבירה לשמה ואמר בו כי טוב הוי אמר במעשה הנדיקי' שחפץ
 אפילו שיהי' עבירה מפני שהוא לשמה ואין חפץ בוועשיהם של
 רשעים אפילו שיהי' מטה מפני שהיא שלא לשמה :

עוד יתכן לומר דרך רמז במאמר והייט שכוננת בעל המאמר'
 הוא על מצות מילה שאברהם אבינו נצטוו על המילה
 בלא פריעה וישראל נצטוו על הפריעה והנה בני ישועאל
 עושים מצות אברהם אבינו שהיא מילה בלא פריעה ובני
 ישראל עושים מילה בפריעה וזה נסתפק בעל המאמר ואמר
 ובארץ היתה תורה וכוונת זה מעשה הרשעים דהיינו שחל ולא
 פרע את המילה כלל ולא יול כך רמזו הארץ אע"פ שהיתה
 תורה וכוונתו אתקריאת ולא נקרא' הארץ כן המילה חל ולא כרע
 כלא לא חל . ויחמר חלקים יחי אור זה מעשה הנדיקים שהם
 ישראל דכתי' הו' ועמך כולם נדיקים ותאמר שמונה זאת בין
 מה שנה עליה לאברהם אבינו בין מה שנה עליה לישראל
 הכל היה מפני הדיבור לכך נסתפ' בעל המאמר ואמר אינו יודע
 באיזה מהם חפץ אי בוועשה הרשעים דהיינו המילה בלא פריע'
 או בוועשה הנדיקים דהיינו מילה בפריעה לפי שכולם מפני
 לאמרו לכך אייר כשהוא אמר וירא לקים אם האור כי טוב הוי
 אמר בוועשה הנדיקים חפץ ואינו חפץ בוועשיהם של רשעים
 ולומר הפריעה מריבנו של מלת את האור :

בראשית ברא חלקים את השמים זאת הארץ ידוע הוא
 שב"ה התורה שהם ה"ב אותיות כדראו שמים
 וארץ וכל כבאם כיון שאמרו ז"ל והיה אבלי ארון א"ת איוון לא
 איוון הרי שהתורה שהיא ה"ב אותיות היתה ארון של בריאת
 העולם ולזה רמזו בראשי תיבות של הפסוק הזה של בראשית
 עולים כ"ב והם אלו בבא"ה והוינוים כ"ב וכו' יתכן לומר
 שזה כונת הפסוק בדבר השמים נעשו שחין דבר בלא אותיות
 רגנה לרמז שב"ה אותיות כדראו שמים וארץ הוי בדבר השמים

נעשו . **עוד** יתכן לומר כוננת בראשית דבר אחר במה
 שזכיר בעל ספר יציר' ח"ל כ"ב אותיות קבוצות בגלגל כביב
 סביב כדרך קדויותם באלף בית או יהיה האלף בין התיו והכית
 וכו' ידוע הוא שהאלף צורתה שני יודין וזיעלה מספר' כ"ו
 כענין הוי"ה וכו' יוכן למה הבי"ת יהיה לה נקודה אחריו
 ולמה התי"ו יהיה לה נקודה לפניו אלא בהיות שהאלף יושבת
 בגלגל בין התי"ו והבי"ת לפיכך צריך שיהיה לאות ב"ת נקוד'
 מאחריה כנגד האלף להורות על האלף שהיא ראשונה והתי"ו
 צריך שיהיה לה נקודה לפניו להורות על האלף שהיא אחרונה
 וזהו סוד הפסוק אני ראשון ואני אחרון ר"ל אני ראשון קודם
 הבי"ת ואני אחרון אחר התי"ו :

ובזה ידרש מלת בראשי' הנה מלת בראשית מתחיל בבית
 ומסיים בתיו והאותיות שבניהם דהיינו בין הבי"ת
 והתי"ו כוננת בראשית הם ראש"י . נמצא כשאלתה קורא מן
 הבי"ת לתי"ו יאמר ראש"י ה"ל שבית אומרת ראשי האלף ר"ל
 לפני היתה האלף דאיכה הויה וכשאלתה קורא מלת בראשית מן
 התי"ו לבי"ת דהיינו למפרע אז אותיות ראשי יתפכו ויהיו
 ישאר' שה"ל שבת"ו אומרת על האלף שהיא הוי"ה שיאמר אחר
 הכל כלל הדברים שבבי"ת אומרת שאלה היא קדושה לה והיינו
 ראש"י דאמרינא והתי"ו אומרת האלף היא השמרת אחר הכל
 והיינו ישאר' דאמרינא לעיל והבן :

וירא אלקי' את כל אשר עשה והנה טוב מאוד בתורתו של
 דבי יואיר כתוב טוב זה החיים מאד זה הוות וקשה
 מיהיבן לבו לדורש שאמר היא המות דלמא טוב מאד הוא שיהיו
 חיים ארוכים שכן מלת מאד רגה לומר הרבה . ויש לומר
 שיואמר שתכלית בריאת העולם היה ששכל האדם שכל עניני
 העולם הוא לשמש את האדם ולגרונו א"כ ה"ל קרא והנה טוב
 אדם ולמה היפך אותיות אדם ואמר מאד לכך אמר ר"מ זה
 המות שכל צרכי האותיות כשמתחיל הנדיק יואלף ועד תי"ו
 כסדרן והו' לתיקון וכן תראה שמלת אדם הם אותיות כסדרן
 וכשמהפך הנדיק מסיפא לריש' אז יתהפך הבנין והנה סוף וולת
 אדם היא מס וכשראה ר"מ שהי"ם שהיא בסוף תיבה אדם שם
 אותו בריש תיבה ואמר מאד אור ודאי זה מית שכל צירף תבני
 מהפך הבריאה וחזרו לעבר הוי מאד זה מות :

ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים צריך להבין למה בעשה
 הקדים ארץ לשמים וכברוא' הקדים שמים לארץ הנה

יחזק הוא שהעולם הוא כחזרי והשמים מקיפים את הארץ מכל
 הצדדים בשום והארץ היא בקודה אמצעית לכל העולמות וכל
 דבר כחזרי בשעת המתיחה בקוד' אמצעי קודמי לכל המקיפים
 אותה שאם לא תהיה הנקודה אמצעית לא יוכל הכדור להיות
 בשום שכן תראה החמה לעשות עיגול אחד נרדף לשני רגל
 המחוגה האחת בנקודה אמצעי' ואחת מסביב הרגל השני סביב
 סביב וכזה תהיה מכוונת אותה נקודה אמצעי' העיגול ממש
 ויהיה האזור שסביב הנקודה לעיגול שזה מכל הצדדים כך הארץ
 והשמים בעת עשיה דהיינו בעת שיתחם כאלה לשבת תיקן
 בתחילה הארץ שהיא הנקודה אמצעית וסביב אותה נקוד' לתת
 את השמי' כדכתיב וימתחם כאלה לשבת ולכן הקדים בעשיה
 שהוא התיקון הארץ לשמים . אבל בכריאה חיוור שנעשה
 עימו השמים הקדים לחומר שנעשה מאינו הארץ ואתיא כההיא
 פלוגתא דאיתא בגמ' עד אשר סוף בריאת העולם באמצעיתו
 וחד אשר תחיל' בריאת העולם מאמצעיתו ומקשה בגמ' בשלמא
 למאן דאמר תחילת העולם מאמצעיתו היינו שדי שאמ' לעולמו
 די אבל למאן דאמר סוף בריאת העולם באמצעיתו מהו שדי
 שאמר לעולמו די ומתוך שאמר די לאלהותו ע"כ . והנה בראה
 שחולקים בזה השני פסוקי' שדקדקנו לעיל מאן דאמ' סוף בריאת'
 העולם באמצעיתו דרש בראשית כרא אלהים את השמים ואת
 הארץ שקדם השמים לארץ א"כ סוף בריאת העולם היתה
 באמצעיתו שהיא הארץ ומאן דאמר תחילת בריאת העולם
 מאמצעיתו סובר שעיקר בריאת העולם היא העשיה שהיא
 התיקון ובעשיה התחיל בארץ ואח"כ שמים כדכתי' כיום עשות
 ה' אלהים ארץ ושמים מדהתחיל בארץ שהיא האמצעות ש"ח
 שתחילת בריאת העולם הוא מאמצעיתו כפי מה שאמרנו לעיל
 בענין המחוגה אבל תנא קמא דסביר שעיקר הכריאה היא
 האפנית חומר השמים וארץ לכן אמר סוף בריאת העולם הוא
 מאמצעיתו לפי שבכריאה שהיא האפנית קדמו הכתי' השמי' לארץ
 צור יתכן לומר על דרך האמת שאלו זאלו דברי אלהי' חיים
 וימר אמר חדא וימר אמר חדא ולא פליגי עין דאמר
 תחילת בריאת העולם מאמצעיתו וזה מדבר בשעת הכתום
 שהתחלת הכתום הוא מנקודה אמצעית דהיינו שהכית נקודה
 וסביב אותה נקודה היתה מתרחב האזור דהיינו שהאזור החיון
 היה מביט בנקודה והיה הכתום עצמו עכל הדדי' כשני והכית
 קוד' גהל אשר בתוכו ככראו כל העולמות וזהו שדי שאמר

לעולמו די ומאן דאמר סוף בריאת העולם באמצעיתו הוא
 שגם אחר הכתום שאמר שנעשה הכדור הראשון להעמי' האזור
 החיון שלא יחזור לזוהר וזהו הנקרא בחר הכתום א"כ
 בקצתו כדבר הזה והי' יורד האזור ומגלגל בסוד כדור בתוך
 כדור עד שכל בנקודה אמצעית שהיא הארץ לזה אמר סוף
 בריאת העולם באמצעיתו וזהו שדי א"כ שכבר לא נשא' מקום
 לבראת עוד כדי שיאמר שדי שאמר לעולמו די שגלת שאמר
 לעולמו די משמע שערין יש מקום לבראת וזהו אמר די : לוא
 מתוך שאמר די לאלהותו כלומר שאמר די לעולמות שבו מתלבש
 האבות ומשם ולמטה יהי' לברואת וזהו שדי שאמ' די ללהי' ע"כ :
לואת יקרא אשה כי שאים לקחה זאת הנה יש לדקדק בשם
 זה שקראה אשה שלכאורה ה"ל לואת יקרא אדמה :
 כי מאדם לקחה זאת שזעלב לא מצינו שדמם הראשון יקרא
 אשה כדי שיאמר כי שאים לקחה זאת ועוד שאם הוא מדבר על
 עצמו דהיינו שתקרא אשה בשביל שהוא נקרא אדם וכלקחה
 ממנו ה"ל לואת יקרא אשה כי מואים כלקחה זאת או כי ממני
 כלקחה זאת מדאמר כי מואים לקחה זאת ש"ח כיהי' שם אדם
 לא על עצמו קאי כי אדם על הקב"ה שנקרא אדם שגא' ה' אדם
 מלחמה וזהו לקחה מן האדם כדכתיב ויקח אדם מלשתת
 וכו' וזה כות הפסוק לואת יקרא אשה כי מואי שנקרא אדם
 לקחה רוצה לומר מי שנקרא אדם לקחה ממני כדכתיב ויקח
 אחד מלעגותיו :
ויאמר הנחש אל האשה אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל
 עץ הגן הכה יש לדקדק בפסוקים שסביב הנחש והאשה
 דלא ראינו בראי זה כי הנה הנחש אמר אף כי אמר אלהים לא
 תאכל מכל עץ הגן ובעת שרצתה האשה לאכל אדמה ויתרא
 האשה כי טוב העץ למאכל זע' ותקח מפריו ותאכל שה"ל ל"ל
 הכתי' ותקח ממנו ותאכל מאמר כי ראתה כי טוב העץ למאכל
 ולמה אמר ותקח מפריו :
ולבא לתרץ דברים האלו נרדף להקדים צווי הקב"ה שנה
 לאדם וזהו יוכן כזה הטעם הנחש לבוא ולמה לא בא
 להטעות לאדם ויזדון הפסוקים יתורם כל הספקות :
ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ
 הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי בחם אכלך ממנו
 מות תמות . הנה מהפסוק יוכן כי הצווי לא היה כי אדם לאדם
 מדאמר קרא ויצו ה' אלהים על האדם ולא אמר ויצו את האדם
 א"כ

גלה בסיף ח"ל שכל המורד במלכות בית דוד חרב נמדה
 צמתינו וכהנה הנהמה דא כולו מקשה ראשונה ויה שאלו לו
 מרדת במלכות כ"ד שהיון היה תלכות בלכות וזון שניה שהשילו
 אליבא דהאר"י ז"ל שכתב שמישי בן דוד התיא מהכל ומשיח בן
 יוסף התיא מקין ח"ל חיד מהה הכל ביושית בן דוד שהרי הוא
 ענינו משיח בן דוד עוד קשה ואמרו ז"ל מה בסיף כליזר שכבר
 השיב לו תשובתו ולא נשאר לו קושיא כי אם למע בסיף ולבא
 אל תשובת המאמר נר"בין אלו להקדים מה שאמר הכתוב ויבא
 קין ויפרי האדמה וגו' והכל כביא גם הוא מוכחות נאנו וגו'
 זמ"ב ח"ל הכל ואל קין ואל יונתנו לא עשה וגו' ויפלו פניו
 הנה יש להקדים בהאי דאמר ז"ל הכל כביא גם הוא דהאי גם הוא
 מיותר כי מה בא להטות באמרו גם הוא יוש גומר טבא לבינת
 שלא היתין עד שינא אחיו ואח"כ יבא הוא אלא כדי לכוות את
 אחיו בא גם הוא בתנחתו שהיה יותר טובה ומגמת אחיו וכוה
 בתבוא קין לפני הקב"ה וכללו פניו דהאיל שומקא ואתי חוררא
 וזון ופלו פניו נמנא שרבל חטא שכלכת פניו של קין והלבנת
 פניו הוא אלא שופך דקון דהאל שומקא ואתי שפורה ועון היה
 ציוו במלכות בית דוד דכתי' היה והוא אדמוני עם יפה עיני
 זוהו שהשיב לו הקב"ה מרדת במלכות כ"ד בלומר כלכת פני
 אחיו וזהו ח"ל הכל ולמה בסיף בלוח למה אתחייב מיתה אני
 הלבנתי פניו ולכן הוא את פני ג"כ היו ולמה בסיף השיב לו
 הקב"ה זה אי אשך לתקן מדה כנגד מדה שאם יבא קין להלכות
 קנין נמנא הוא ג"כ מורד במלכות כ"ד וכו' שהשיב לו הקב"ה
 שכל המורד במלכות בית דוד חרב נמדה במתניו ח"ל אין לך
 תיקון בעון זה במדה כנגד מדה וזהו שאמרו ר"ל כל המלכות
 פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא :

משיח המסוק כי בגלל אלהים עשה את האדם זכור אם יבא
 השני להלכות פני האדם לשלם לו מדה כנגד מדה מונא הוא
 חוטא ג"כ בגלל אלהים הוא כי בגלל אלהים עשה את האדם
 עורר יש להכין כמע שכתב האר"י ז"ל שההורג נפש יבא
 בגלגל צהמה ונאל כדס יתעשה שוחט שוחט זיכא לשוחט
 ולהרגו כח שדגו ח"ל קטיל לשוחט שוחט כחיה כחיה שחיך
 יכיל לשוחט מלאך שיש פחד דדליוו מתגלגל איהו נפש בלכותה
 הבכמה ולא יהיה חייב לו דמים זכור מונא אחינו שוחט שופך
 דם האדם ח"ל כפי זה אסור לשוחטים לשוחט יוש לבתעד
 להם מיתור דקרא שהל"ל הכתו שופך דם האדם דמו ישפך ותי
 יהאו באלם דקאמר יוש למר שכן הוא בכות הפסוק שופך דם
 האדם כהיותו כשרת האדם דמו ישפך יוטעם כי בגלל אלהים
 עשה את האדם זכור ויהיו נורת אדם דליהו כלל אלהים או דמו
 ישפך חת שאמר קרא שופך דם האדם באלם כלומר בהיותו
 כנורת אדם או דמו ישפך חבל אם נתגלגל האדם הוה כבהמה
 או יוכל לשחוט אותו לפי שאינו כנורת אדם דליהו כלל להי
 זעל זה היתר לשוחטים לשוחט בהוה אעפ"י שהיה בגלגל אדם
 שאינו שוחט נורת אדם כי אם נורת בהמה :

וישם ה' לקין אות ככה ר"ל דרשו על אות זה כמה דרשות
 ואני לעביות דעתי לא מונתי אות לשים לו כי אם
 שהאות שקבל בתשובה הוא שלא יהרגו כל מונא לפי שהוא
 אור יהיה כל מונאי יהרגו והתורה את עונו ח"ל אל תירא
 שכבר קבלתיך בתשובה שלא יהרגו אותך כל מונא אותך אי
 ישם ה' לקין אות לבלתי ככות אותו כל מונאו :

וישם ה' לקין אות אחיו כמדרש שפרחה נרעת במחורו ונרי'
 להכין חיד אות זהו של נרעת הי מניל אותו לבלתי
 הכות אותו כל מונאו ויתכן לומר מה שאמרו ר"ל במורה הי
 שבתחייב שבי מיתות א' קלה וא' חמורה נידון במחורה דקים
 לי בדרבה מיניה והנה קין עשה שני עונות הא שהרג את אחיו
 זכור ויהי חייב מיתה בסיף שכן כתיב שופך דם אדם כאל דמו
 ישפך ועון שני הוא שכפר בהשגחת ה' כשאלו לו הק"ב"ה אי הכל
 אחיו אמר לו השומר אחי אנכי הרי שכפר בהשגחתו ח"ל מית'
 זה חייב מיתה חמורה יותר מהראשון והיא שקילה ואמרו ר"ל
 שארבעה נקראו מתים וא' מהם המורע ומינו ב'סודים שהם
 קשים יותר מיתו שכן אמר ר"ל אין מיתה בלא חטא ואין
 ימרו בלא עון וכשהכיר הק"ב"ה לקין נרעת דהיינו מית' ח"ל

זן איתו בנותיה חמורה יותר. מוקיף שביסורים קשים ומיתנה
 אף גם זאת פנינתם יסורים שנקראו מיתנה דהיינו נרעת ע"כ
 כל מנצחו לא יהרגו לפי שישנו שנתחייב הריוח בשפיל שהרג
 את הכל וכשהוא סדיון בנרעת שהיא חמורה מהרג כנכסו או
 אחריו כל הבריות והוא דקים ל"י כדרכה מיני גפטרמן ברונה
 שאין מיתנים בשני מיתות כ"ל אם בחמורה ולפיכך אחר וישם
 א"לקן אותה שרחה נרעת כמנצחו וקטעם שכלקח נרעת הוא
 כלבתי הרונ אותך כל אפוא והסך :

יד אלהים את כל אשר עשה ובה טוב מאד ויהי ערב ויהי
 בוקר יום השש וקשה דשא ק"ל לאין רבוא אחר רבוי
 אלא למעט זבל הוא רבוי וזאת הוא רבוי א"כ מה ב"ל למעט וזה
 צומר שמיטע הוא וצומח שרוא רבוי של הקב"ה ל"ל היה
 שימת האדם שכבה גיה ל"ן עלה אפ"ל מעץ הדעת מן מית
 א"כ הגבוה היה שבי' אדם חי לעולם ופחטא ע"י המו' פתחעט
 אותה נרות מאורם ועוד וזהו שאמר קרא וירא אלהים את כל
 אשר עשה היטו המעט דאיהו מיתות וזהו המימיות והנה טוב
 מאד ורשע ו"ל מאד וצמחיות כלעיל כל"ל האיעוט הוא מית
 זה הדבר צפה בק"ה פתחילה מהו וירא אלקים את כל אשר
 עשה אלהים דוקא דהוא האיעוט אם כן קשה מאד דאינו שלם
 למה נראו חסר זהו דסודך ליה ויהי ערב ויהי בקר כלומר זה
 שתיקן העולם בערב ובוקר שהם הששה ימים הכל לתשלום
 הששי שום כלע המות נכח ואו יאמר שהשלים העולם דהיינו
 ופלו השני והארץ ויין פו חסרון שהוא השני רשעים שאמרנו
 שהוא היעוט שהוא היות פ"י אז וזאת ה' אלהים דמעה מעל כל
 פנים אמן :

איתא בנינו ר' יהי מחומוהו והלא פנים ראשון כבראו אלא
 מלמד שגנו אותו אור לצדיקים לעתיד לפי וקשה למה
 וקשה לבעל המחאה על האור ולא האקס' לו על פסוק יהי
 רקיע וקשה פנייה רקיע והלא פנים ראשון כברא הרקיע
 ויש לצום כחיה שפירש דס"י ע"י רקיע יתחך הרקיע
 לפי שכוון ראשון נאמר בשמים פנייה כדכתיב בהאשית
 ברא אלהים את השמים ועתה פנים שני אחר יהי רקיע
 שיתחך דהיינו שיתחך אותם השמים שנייה פנים ראשון
 פנייהו למימים שכל מלת יהי הוא התחנות הענין למה הוקשה
 ל"ל בעלת יהי מחומוהו דשלא בשמים לא מאמר בהם יהי
 פנים ראשון לכך הוצרך צוה ג"ו קמה יהי רקיע שיתחך

הרקיע אבל באור שפנים ראשון נגמרה מלאכתו דכתיב יהי
 אור ח"כ למה הוצרך ביום רביעי למור יהי מאורו שהרי כיום
 ראשון נגמרה מלאכתו מדאמר קרא יהי אור למה הקשה הנגמרה
 במאורות ולא דקא בדבר אחר ונמשכת הנגמרה היא שחומר
 שהאור שנגמרה מלאכתו ביום ראשון נגנו והוצרך להמציא אור
 אחר חלש מן הראשון ח"ש שיהי אור חכה הא' השני לא נתקיימו
 עדיין ע"י ד' שאמר יהי מאורות מהו שאמר הנגמרה אלא
 מלמד שגנו חזנו אור לעתיד לפי כלומר מדאמר יהי מאורות
 דמשמע שעכשיו שתקן מאור הזה מחאן למדנו שגנו האור
 שנגמרה מלאכתו ביום ח' באמרת יהי אור פשוט שדרש רש"י על
 יהי רקיע לפני שגנו אותו אור שנתקן ונגמרה מלאכתו הוצרך
 פנים ד' לעשר ימי מאורות לתקן הנגמרה כתיב אור מן ח' :

סדר נח

אלה תולדות נח ונ' . ים למור סדכות הכרסה כשה
 שכתוב למעלה מן הענין ונח מלא מן בעיני ה' הוא
 וא' של ונה הוא וא' העטוף למה דלעיל שחור כדכתיב כי
 פשיתים ונח ג' כלומר ונח ג' היה ראוי להיות לא שחור מן
 בעיני ה' ולמה מלא מן כשכיו תולדותיו שהיו ראוין לנאת
 ממנו ופוסלים לדורות ראשונים לכך סודך ליה אלה תולדות
 נח אלה פוסל את הראשונים שנח מעמנו לא היה ראוי ליוצא
 מה שכל ואמר מה איש צדיק תמ' היה בדורותיו ואמר
 דמאן דאמר כדורותיו היה צדיק אבל אם היה כדורו של אברהם
 לא היה נחשב לכלום לפי שאברהם היה מייסד את העולם
 ומציר גורים אצל מן לא מן אלא את האלהים התחך נח :
ובא מן יהוה אליהו הכתוב ויולד נח ג' כנים את שם את חם
 ואת יפת וקשה למה הוצרך הכתוב לזמנם ואמר ששה
 פנים שהל' ל' וילד נח את שם את חם ואת יפת ומחילת
 נודע שהם ג' וליה צריך לזכותם : והנה דודע הוא שכל
 המציא אחר תחת כפני השמים קראו כרו של אותו אדם
 העצירה וצדיות שאמרנו שנה לאו אחת בחדת א"ל' לומר את
 בכי אדם ולצדיות אלה את האלהים התחך מן לכך הוצרך
 הספק לגלות שלא היה צ' כ"י א"ג פנים ומאן א"ל' שם וחס'
 וישם ולמה סתף א"ל' ותשחת הארץ לפני האלהים כלומר לפני
 שלא היה א"ל' שייסר אותם לכך ותשחת הארץ ולכך בעבור
 עין

אחרי יסוד ובהיות שדור הפלגה כעשו מקדם כזכר שלא רנו
 צעקות שדי שהוא היסוד במלכות קדושה וזה ג"כ עובש של
 דור המבול שלא היו רוצים במלכות כדכתי'מה שדי ונו' וכת' כי
 השחית כל בשר את דרכו על הארץ וגם דור הפלגה כשראו
 שדור המבול שלטו רנו במלכו דקדושה שהיא המוקפת מלמעלה
 ונתנת כפי הצורך נעשנו בהשפעת' שפע ביותר היינו המבול
 לכך דור הפלגה אמרו איך נעשה לנו עיר דהיינו לתקן מלכות
 דקליפה ומגדל ג"כ שהוא היסוד הקליפה וראש המגדל שהיה
 בת"ת שהוא קו האמצעי שהוא שמים וכל כוונתם לבטל מלכו'
 ויסוד קדושה כמו שאמרו ז"ל ויהי בנוסעם מקדם כמז' וחסבו
 דור הפלגה שהיה כח בעיר ובמגדל הוה לבטל אור קדושה
 ברוך הוא דליבו שמים כמו שכוכל מגדל דוד ועיר דוד ולא
 ידעו כוה יבטלו כי דרך רשעים באפילה ואם תגז' חמה
 מנצקה רשעים נדונים בה לכך אמר וירד ה' לראות את העיר
 ואת המגדל ה' דייקא דליבו שמים לרא' את העיר ואת המגדל
 לראות היוכלו לבטל אורו לפיכך אמר אח"כ הבה נרד' שגריך
 לרקק למה צריכים לירד עמו וליו קורא שירד עמו וידוע
 הוא שהקליפות יש להם אחיזה ג"כ כנגד ז"א א"כ אם יאיר
 עליהם ז"א כלי השבעת אורות עליונים לא יזיק אותם לכך
 שאל מעתיקא קדישא השב כלומר הבה אורות עליונים כגואי
 ונרד בתוך העיר והמגדל ונבטלה עם שבתם עם דוקא בתוך
 הקליפות דהיינו בחסום והם ועצמם יותבטלו והכן ?
 בגמרא בתרא רבה בר בר חנה שמע בת קול שהיה אמר
 אוי לי שנשבעתי ועכשיו וזהו ששבעתי מי ישר לי חול
 וכפר הדברים ככית הודרש אמרו לו היה לו לומר יוסר לך
 א"ל נתייראתי שאל על שבעת המבול היה מתחרט . התאמר
 הוה כולו יוקשה ראשון' למע' אכשי בית המדרש לא ירד דעתם
 לומר שאפשר שהיה מתחרט על שבע' המבול כפי מה שעלתה
 בדעתו של רבה שניה למע' רבה אמר ששוא על שבעת המבול
 דלמא מה שבעת' ששבע' לאברה' לברכות זרעו כעשרת תבל
 ומתחרט שרונה לבלותם ח' וזה לו לענין המבול . ויש להשיב
 על הראשון ראשון בדיוק שגדקק במאמר של רבה בר בר חנה
 שאמר אוי לי שנשבעתי ועכשיו ונשבעתי מי ישר לי וקשה
 שה"ל מה' א"שע' שנשבעתי ואין חסר לי שיש כפאן שני דיוקים
 האחד למע' הנוהך לומר אוי לי שנשבעתי והשני מה' שאמר
 ועכשיו שנשבעתי מי ישר לי דחזוי שהיא שבעת אחרת דאם
 לא כן ה"ל לומר ותיירא לי שנשבעתי מי ישר לי דחזוי מה' שאמר
 שנשבעתי מי ישרי שאלכד השבעת הראשונה נשבע שבעת'

אחרת עכשיו וזהו שאמר ועכשיו שנשבעתי :
 והנה ידוע הוא הא' דליתא בגמרא דברכות רבי יוסי כנס
 למורכה ושמע בת קול שהיה אומר אוי לי שזרעתי
 את ביתי והגלתי בני לבין אומות העולם א"ל אליהו ז"ל חייך
 לא שעה זו בלבד אלא ג' פעמים אומרת כך וכשעה שישאל
 ככנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואזורים אין י"ד עברך
 הקב"ה יוכינעך בראשו ואומר אוי לי שהגלתי את בני לבין
 האומות ואוי להם לבנים שגלו ועל שולחן אביהם נטונו
 למדים שאין הקב"ה אומר אוי לי כי אם על צרתם של ישראל
 לכך אמרו לו אכשי בית המדרש מלאחר שאמר בלשון אוי לי ודאי
 הוה שמשעבר על צרתם של ישראל ורצה לגואלם . ולהקסם
 מאזיביהם ולפי שנשבע לבלותם לכך אמר אוי לי ולמה לא
 אחרת מוסר לך השיב להם רבה בר בר חנה כדבריהם כן הוא
 אבל ושתמיע ג"כ האי' לישכ' דאוי לי על שבעת המבול דהיינו
 קודם שהביא המבול כתיב ויתעצב אל לבו ויחזית ענשן זה
 הביא את המבול מים על הארץ להקס' מאזיבו להגויא ולבנו
 הדגנה והעיפון אבל כשאח"כ נשבע שלא להביא מיי המבול
 עוד אפשר שהדור חוטא והוא מתעצב בלבו דחזית שאינו יכול
 להתקסם ולהביא מבול שכבר נשבע לכך אוי לי שנשבעתי
 ומאחר שגלת אוי לי ושתמיע לבתי אכשי לכך לא אמרתי לו
 יוסר לך אבל קשה לרעה בר בר חנה למע' לא לירח מני המבול
 אם כן כוונ' בשביל אפרהם אבינו עמוי המבול ואף על כי
 שאברהם לא בא לעולם ולא קיים התורה וכל שכן זרעו
 של אברהם שקבלו תורה על קר סיני שהקב"ה יצילם אפי' אם
 יבא עוד מבול אם כן קשה לרעה שה"ל לומר יוסר לך ואם היה
 בשביל ישראל ניחא שהיה בא גואל לישראל ואם היה בשביל
 המבול ביתא גס כן שהיה יכולה במבול ח"ה עבול' וישראל
 שהם זרעו של אברהם בעל כרחין שיעולם ויהיו קיימים כי בו
 נשבע כדכתיב כי שנשבעתי באם ה' נשבעים זו אין לה התרה
 עלמית שהיא שבעת אדעתא דחבריה ומאחר שאין חברה
 קיים אין לו התרה ועוד אמרו ז"ל לא נשבע לו לא בשמים ולא
 בארץ אלא כי כשם שהוא חיוקיים כך ישראל לעולם קיימים
 ח"כ קשה שלא היה לו ליפחד מלומר מוסר לך . ויש לומר
 שיה שבתירא רבה הוא כדכתי' כי מי גב' זאת לי אר' שנשבעתי
 מעבור מי נח עור' על הארץ כן שנשבעתי הקטף עליך ויגעור
 כן וגר' לקבץ ויה לו לדמות שבעת' שלא יקטף עלי' לשבעת
 מי נח שהיה לו לומר שנשבעתי שלא לקטף עליך ולא לגעור כך
 וכי כל כך מעליא שבעת' נח וית' מכל שבעת' שנשבע הקב"ה .

פי יקום אלזכי יפקוד על העונות מה אשיכנו ודו"ק ;
 זאקהה פת לחם וסעודו לבכם אחר תעבדו כי על דן
 עבדתם על עבדכם זיאורו כן תעשה כאשר
 דברת וקשה דלאו אורח ארעא ליוור לאורח' בשיבא . לאכל
 לחם באתם לביתי שאומר להם אברהם כי על כן עבדתם על
 עבדכם עוד קשה מה שאמר המלאכים כן תעשה כאשר דברת
 שהיה להם ליוור עשה כאשר דברת מהו כן ומהו תעשה דמלת
 תעשה להבא משמע . ויש לומר בזה שאומר ז"ל בשעלה משה
 למרחם בקשו יולאכי השרת למרדנו מה עשה הקב"ה נר קלסתר
 פניו זעשאו דמים לאברהם אחר להם לא זה שירדתם אכלו
 זאכלתם בתוך ביתו אי אתם מתייבשים ומנו עכ"ל . זעתה
 צריך להבין הויאמר דקשה טובא ראשונה איך אחר הקב"ה דבר
 שקר באומר לא זה שאכלתם בתוך ביתו שאפי' טעשה קלסתר
 פניו דחיים לאברהם מ"ת לא היה אברהם כי אם משה זלמה
 אחר לא זה שירדתם אכלו ואכלתם בתוך ביתו עוד קשה מה
 שאמר אי אתם מתייבשים ומנו זכיי מפני שאכלו אכילה אחת
 בביתו וניחווהו ליקח התורה גנוה שלהם כמה תהיה שזיא
 אכילה זאת שבשכיל זה וניחווהו ליקח תורה גנוה שהיתה
 דאיהיה להם כמו שאמר תנה הודך על השמים . ויש לומר
 שלעולם הקב"ה דבר אחת אלא שדבר באופן שיבינו המלאכי'
 הפך מה שדובר הקב"ה . הקב"ה איור לא זה שירדתם אכלו
 זאכלתם בתוך ביתו ולא איור זה שירדתם אכלו לפי שרנונו
 לדבר אחת דלאו איורו אברהם והמלאכים טעו בזה הדיבור
 לפי שראו קלסתר פניו חיים לאברהם וחשבו שהיא אברהם
 זשעו שהקב"ה אחר לא זה שירדתם אכלו אמרו ודאי שמה
 שדבר הקב"ה הוא בתחיה לא זה שירדתם אכלו ואכלתם בתוך
 ביתו בבתייה ;

דן תנא הארץ ויהי כן וכן כולם זאלמלא התורה שקבלו ישראל
 לא נתקיימו שמים וארץ כמו שאמר ז"ל תנאי היתנה הק"ב
 אם ישראל יוקבלי' את התורה מוטב ואם לאו יחזיר את העולם
 לתוהו ובוהו זהייב דתיב' זיהי ערב ויהי בקר ויס' השש' זכתי'
 ג"כ אם לא בריתי יומם זלילה חוקות שמים וארץ לא שמתי
 בציא שאם לא היו ישראל מקבלים את התורה כחרב העולם
 שכבר בימלת כן ואם לא היו המלאכים באים לבית אברהם
 ונכשלים בשבר בחלב לא היה יכול משה לנגזק אותם ולקחת
 את התורה לישראל זהיה חומר העולם לתוהו ובוהו ונהו שאמר
 אברהם כי על כן עבדתם על עבדכם כלומר בעצור שיתקיים
 העולם שכבר בכך עבדתם על עבדכם היו כי על כן עבדתם
 על עבדכם . זעתה צריך להבין מאי האי שהשיבו ואמר
 תעשה כאשר דברת זקודם צאמר דרך אחר בזולת כי על כן
 עבדתם על עבדכם . הנה המלאכים אינם אובלים וכשנתן
 לפניהם אכילה אחת איך מנהגיו בכך אחר להם אפילו הכי
 צרכים אתם לאכל דאזיל לקרתא אזיל בנימוסא הוי כי על כן
 עבדתם על עבדכם אמרו לו המלאכים הוואיל ואתה מברוח
 אותנו לאכל בשכיל שכן אתם נוהגים . ג"כ כשתבא אתה
 לשמים צריך שתקיים מנהגנו שלא לאכל כמו שאמרנו איך אנו
 אובלים הוי כן תעשה כאשר דברת ז"ל כוונ שאתה מברוחנו
 לאכל בשכיל המנהג כן אתה מוכרח לעשות קיום המנהג שלנו
 כשתבא שמים . הוי כן תעשה כאשר דברת לפי שחשנו שהווא
 יקבל את התורה ממה דאמוראי לעיל ולכן אמרו כן תעשה
 כאשר דברת ;

זיקח חמאה וחלב זבן הבקר אשר עשה זיתן לפנייהם וכו'
 צריך להבין איך אברהם אבינו שקיים אפילו ערובי
 תבשילין העלה על השולחן בשר בחלב ביחד כי זון הדין אסור
 זעוד איך עבר על לאו דולפני עור לא תתן מכסול . אלא יש
 לומר כחז"ל שאמרו על זה הפסוק וכן הבקר אשר עשה מלמד
 שעשאו בכשר זעירה וכוה ייתורן קושייתנו שחא' שכן הבקר
 הזה היה עשוי בכשר זעירה מותר לאכל שרשו בחלב ולכן
 העלהו על השולחן ביחד וק"ל ;

זיאמרו אליו אייה שרה אשתך ויאמר הנה באהל ופירש"י ז"ל
 בקוד על אי'ו של אי'ו לומר לך שכש ששאו אי'ו אייה
 שרה אשתך כך שאלו אליה או אברהם עכ"ל וצריך להבין למה
 האריך רש"י בדבורו שה"ל בקוד על אי'ו של אי'ו לומר לך ששאל
 אי'ו ג"כ אי'ו אברהם ;

ויש לומר שהוקשה לרש"י למה הונחך מלת אליו שלשה
 בקומת

נקודות כדי לדרוש אין שני לנשיקד הלמ"ד וישאר אין וזהו שאמר רש"י למה נקוד על אלו של אלו כלומר ימים נקודה על למ"ד וישאר אין ולמה הוצרך שלש נקודות לדרוש אין זהו כונת רש"י ולכן אל תשובנו נרין להודיע שם היה ימים נקודה אחת על הלמוד לבדה הן אחת שהיה נדרש אין אבל אות למד היתה נשמעת ואינה משמשת עוד ולכן נקד ג' נקודות על מלת אי"ו וכשארית הלמוד בלא נקודה כזו לשיש עם מלת אין אע"פ מלת אי"ו הריינו כשתשים הלמוד באינו ישאר אליו לומר ישאלו אליו אי"ו שיה וכתשים הלמוד של אי"ו במלת אי"ו ישאר אליו לומר לך ששלו אליה אין אברהם ולכן לא ננקדת הלמוד כדי שישמש לכהן ולכאן לומר אליו ולומר אליה והוא כונת דמ"ק קוד על אי"ו של אליו כלומר שהיה לו לנקד הלמוד וישאר אין והשיב לאור כך שכשם ששאלו אליו אי"ו שיה כד שאלו אליה אין אברהם ואם היתה מנקדת הלמ"ד לא היתה משמשת למלת אי"ו כדי שיאמר אליה שהיניו קוצרים ששאלו לאכשי המוקדם אין אברהם ולא היה צראה שדברו עמה לכן לא נקד הלמוד כדי שתשמע עם מלת אי"ו וישאר אליה לרמוז שדברו המלכים עמה :

פשוט המלה חכל וכל . ותרדוש דרשה במלה . זה שאמרו אתם דורש את הכתב וראויה לדבר ממה שכתוב כבוד זה ולא ידע ששכבה ונקומה נקוד על וא"ו של ונקומה לומר לך ששכבה לא ידע אבל בקומה ידע הרי שכשכיל שלא היה נקוד כי אם נקודה אחת ונמצא הכתב מרובה על הנקוד עקר פשוט המלה ומוקומה ואמר שבקומה ידע שמשמעות הבין נראה שלא ידע לא שכבה ולא בקומה וכשכיל נקוד על וא"ו של ונקומה נעקר פשוט המלה ומקומה ואמר שבקומה ידע נמיניו להדיס מ"ש ז"ל שכשהכתב מרובה על הנקוד . אתה דורש את הכתב היינו שיעקר פשוט המלה ומקומה וידרש בה דרשה . וכשאתה ז"ל כשהנקוד מרובה על הכתב אתה דורש את הנקוד רונה לומר שתניח פשוט אינולת ביקומה ותרדוש למה באו הנקודות הן אתה דורש את הנקוד וכו' וכל לענינו אם היתה מנקדת הלמ"ד לבדה הים הכתב מרובה על הנקוד והיה נרין לעקור פשוט מלת אי"ו ומקומה דהיינו שלא שאלו אליו אי"ו שיה ולדרוש הכתב לומר שאליה שאלו אין אברהם לכד ולאו הבי הוא שם אליו שאלו אי"ו שיה לכן הוצרך להיות מלת אליו הנקוד וירובה על הכתב כדי לדרוש את הנקוד למה בא ולהניח פשוט אליו במקומה והוא שאמר רש"י למה נקוד על אי"ו של אי"ו כלומר די לו שינקד הלמ"ד של אליו וישאר אין לא לומר לך שכשם ששאלו אליו אי"ו שיה כך שאלו אי"ו אברהם ואם היתה מנקדת הלמוד לבדה היה נעקר פשוט מלת אליו ומקומה ולא היה נראה ששאלו אי"ו שיה ככל לכן הרבה בנקודות לדרוש את הכ וזה למה בא ולהניח פשוט אליו במקומו ודוק :

עוד יתכן לומר באופן אחר למה נקוד על אי"ו של אי"ו תדע שהנקודות באים לעקור האותיות ומקומם נאם היה ואקד הלמוד לבדה הן אחת שישאר אי"ו אבל ישאר אין קודם אי"ו ולאו אורח ארעא לדרש עם האשה קודם ואח"כ עם האיש דהא אורח שמוץ אין דומים בשלום האשה כלל לא ע"י בעלה ואם לא היה מנקוד כי אם הלמוד לבדה ישאר אין קודם אי"ו והוא משמע שקודם שלו אי"ו אי"ו אברהם ואח"כ שאלו אליו אי"ו שיה לכן הוצרך לנקוד ג' נקודות על שלשה אותיות אי"ו לעקור מלת אי"ו ומקומה לשים אותה אחר אי"ו לרמוז שקודם שאלו אי"ו אי"ו ואח"כ שאלו אי"ו אי"ו והוא שאמר רש"י כשם ששאלו אליו אי"ו שיה קד שאלו אי"ו אי"ו אברהם כד שיהיה מלת אי"ו קודם מלת אי"ו לכן מנקוד ג' אותיות של אי"ו :

עוד יש לומר אופן אחר בזה שאמרנו ר"ל כל מקום שאתה מוצא הכתב מרובה על הנקודה אתה דורש את הכתב הנקודה מרוב על הכתב אתה דורש את הנקודה ונרין להבין מאי קאמר רבין שהנה אם היה נקוד ח' על הלמוד והיה הכתב מרובה על הנקוד לא היינו דורש כי אם אי"ו ועכשיו שנקוד ג' נקודות על אותיות אי"ו אי"ו וירש שיהיה אי"ו ח' מה בין דורש את הכתב לדרש את הנקודה . ויש לומר דכשאתה ז"ל פשהכתב מרובה על הנקוד אתה דורש את הכתב ר"ל שיעקד

אבל עדיין צריך לנו לומר ע"י שמלת אי"ו הם ארבע אותיות והנקודות הם ג' וכפי שהקדמנו נרין לדרוש את הכתב ואם תדרוש את הכתב יעקור הכתב ומקומו ויתכן לומר דהאי דקאמר בגמרא כשהנקוד מרובה על הכת' אתה דורש הנקודה אינה הכוונה שהיו הנקודות מרובות מן האותיות דא"כ ה"ל כשהנקודה מרובה מן הכתב לא מרובה על הכתב מהאמר מרובה על הכתב הכוונה היא כן שכל דרשה שאכל לדרשה בנקודה אחד והרבה נקודות לדרשה וכו' זה שאמרנו שבנקודה מרובה על הכתב על הכתב דווקא בלומר לדרשה זאת פסחת מנקודות אליו וכו' לדרשה ובא ריבא נקודות לפיכך אתה דורש הנקודה ואם כן במלת אי"ו ישאר שייכל לדרש דרשה זאת בנקודה ח' על הל' הוא ריבא נקודות הרבה על הכתב כדי לדרשה היה לכן אתה דורש הנקודה ;

ועתה

אמיה ניוול ויודוס והיינו מונקת בניס הרבה זהו אמתה מי
 לל כלשון יוילק שאם היה ניוול הייתי מנקת בניס הרבה
 גרש את האמה הנאת ואת בנה כי לא ירש וכו' וירש הדב
 מאד בעיניו אברהם על אודות בנו ויאמר אלהים
 לאברהם אל ירע בעיניך על הגער ועל אמתך • והנה נרין
 להבין למה טרה אמתה גרש את האמה הזאת ואת בנה ולא
 אמתה גרש את האמה הזאת ואת בנה כגד שגם ישמעאל היה בן
 של אברהם ולמה אברהם לא אחר וירע בעיניו על אמתו ועל
 בנה כיון שאמתה טרה שלא אחר וירע בעיניו על אודות בנו
 ולא כיוון אמתו ונס שקראו בנו ואלו שאלו חרה לו על אמתו
 כרי הקט"ה מעיד עליו שחרה לו • וודאמר לו אל ירע בעיניך
 על הגער ועל אמתך ולמה הקט"ה לא קראו לא בנו ולא בנה
 אלא נער • וזכרה יש לומר דס"ד דטרה היא שוואחר שהגר
 היא גויה ונסתם גויה וזכה אל"כ הבן שילדה לא יקרא בן אביו
 לכך אמתה גרש האמה הזאת ואת בנה ואברהם חרה לו על
 הדבה הזה כשה שקראתו בנה ולא בנו וזהו שאמר וירע הדבה
 מאד בעיניו אברהם על אודות בנו כלומר על אודות • שלא
 קראו בנו דאם לא היה בנו למה הקט"ה אחר לן ולשמואל
 שמעתיך והודה לו שבכרה אלא וירא בנו יקרא אף ע"ג שאינו
 תהיה שפחה כיו וירע בעיניו על אודות בנו ולא על מה שאמרה
 שגרש אותה אלא דוקא על אודות שלא קראתו בנו לכך אחר
 לו הקט"ה אל ירע בעיניך על הגער ועל אמתך ולא אחר לו
 על אמתך ועל בנה והנה כוונת הקט"ה קל להודיע לו שאינו
 הדבר לא כס"ד דטרה ולא כס"ד דאברהם דטרה כוונת
 שיטעש נקרא בנה של הגר ולא בנו ואברהם קונסר שלא יקרא
 אלא בנו כי הוא זרעו ולא בנה של הגר לכך בא יהשיב הקט"ה
 אל ירע בעיניך אל הגער כלומר שחרה לך על שקראתו בנה
 של הגר ולא בןך שאינו לא בנה שאינו יודע שהוא בןך ולא בןך
 שאין זרעך נקרא עליו כי אם בנך כדכתיב כי בנך יקרא
 לך זרע בנך ולא בישמעאל ואל"כ לא שיק ליקרא לא בןך ולא
 בנה • אלא נער הוי אל ירע בעיניך על הגער ואל"כ גילה
 דעתו למה קראו נער ולא קראו בנו אז בנה דכתיב ונס את בן
 האמה לבניו אשוינו כי ירעך הוא כלומר שקראו בן האמה
 ונקרא זרעך ולא בןך וזוון הטיב • אבל עדין נרין להקדין
 למה טרה אמתה גרש את האמה ולא אמתך גרש את אמת
 אמתה אלא את האמה ונס הקט"ה למה אחר לו אל ירע בעיניך
 על הגער ועל אמתך ולא אחר על הגער ועל האמה עוד קשה
 למה טרה קראת אותה עכשו אמה ובסתה לאברהם אל"כ בא

נא אל שפחתי ולא אמתה בא נא אל אמתה • אלא יתורן ביה
 דמינו כפוק וכו' יתורן איש את בתו לאמה דקט לשאל
 דאמה ולא אחר לשפחה הטעם הוא ששפחה נקראת שפחה
 כנענית אבל הישראלית נקראת אמה ולכך קודם שנתנה
 לאברהם אומר לו בא נא אל שפחתי שעדין הוא שפחה דהיינו
 גויה אבל אברהם קודם שבא אליה עבד אותה לשם גרות
 וזכה לא תקרא עוד הגר שפחה כי אם אמה מטעם כי יתורן
 איש את בתו לאמה אבל עדיין קריכי אנו למודעי ו"ט הקט"ה
 אחר ועל אמתך וטרה אמתה גרש את האמה ולא אמתך וז"ע •
 וכמה שדקדקנו לעיל למה קראו נער ונסו הפסוקים הבאים
 בסמוך וישכס אברהם וגו' ויתן אל הגר שם על שפחה וזאת
 הילד ולא קראו לא בנו ולא בנה וטעם האומר לעיל שקראו
 הקט"ה נער לפי שלא יקרא לא בנו ולא בנה וטעם הגו"ל •
 ויהי אחרי הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם פי'
 דס"י אחר הדברים האלה יש ונרבותינו ויוריס אחר
 דבריו של שטן ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל שדבר עם
 יצחק ע"ש וכפי הפסוק שאמר והאלהים נסה את אברהם קשיא
 לפי שני שאמר שהנסון היה ליצחק וזו הכתוב משמע שניסה
 דוקא לאברהם לבד • ויש לומר דפי' שני של רבותינו זייקו
 מלת את דכל התיק ונזוין אתו לרבותיו אל"כ היה כל לרבות נסה
 את אברהם שכל"ל והאלהים נסה לאברהם וזו אמת ש"י
 דאמת לרבותיו נס לנסות את יצחק שהכל נסין אחד ואזנ דדא
 תרתי • הוי והאלהים נסה את אברהם את זייקא •
 ויצחק אברהם אל קינריו שבו לכם פה עם החיור איתא
 בילקוט ראובני עד שיבא עמי ורובב על חיור ויה
 מאד תמה וזו וכו' עד אמתה יוכלין לישב עם ויה שנוכל
 לומר לבאורה הוא ביה שאמרנו ז"ל יקרא את שני נצרונו הם
 נשמעאל ואליישר וראה אברהם שהקט"ה אומר לו כי בנך
 יקרא לך זרע ואל"כ אומר לן קח נא את בןך את יצחק אשר
 אהבת את יצחק והעלהו עם לעולה אל"כ היכן היא הסתתו
 של הקט"ה ודמי דהסתמה זו אינו אלא לעתה לבא עד שיבא
 היצחק ויחיה את המתים אז בנך יקרא לך זרע אם בן עתה
 אתם שבו לכם פה עם החיור כלומר אין לכם ישיבה אלא יעד
 שיבא עמי ורובב על חיורו שאז יבא זרעך של יצחק •

סדר חי שרה

ויהיו חיי שרה יחיה שנה וצמרתים שנה וטבע שנים ויעיר
 ותמת

ותמת שרה בקרית ארבע וקשה ליה נקט' שנה שנה שנה • ועשרים שנה ובשבע כאשר שנים וזה נורד לקרות לחברון קרית ארבע וליתא כניוני אל תקרי קרית ארבע אלא קרית ארבע שהוכיר' שם בן ארבע דתיב' ושפט' בני ובינוך וכפי זה נראה שלא היה שום חטא לשרה כי אם קרית שם בן ארבע אותיות בהקדמ' זו כולל לומר שהו כונת הכתוב שקרא למאה שנים כשנה אחת שלא היה לה שום חטא כמו שאמרו ז"ל בשאלו כפן שנה שאלו במלכו ובעשרים ג"כ אמר שנה הא קאן שתי שנים ושבע שנים הרי תשע וכשמתה היתה כבת תשע שנים שאינה חייבת בשום עונש א"כ למה מתה אין מיתה בלא חטא לכך אמר קרא ותמת שרה בקרית ארבע בקרית שם בן ארבע דוקא היא שמתה :

ויבא אברהם למסד לשרה ולבכותה תימה שהדין הוא שג' לבכי וג' להספד והבכי קודם להספד ואם כן היה לו לומר לבכות לשרה ולמסדה ולומר קף של ולבכותה קטנה וי"ל כיוה שאמרו ז"ל ויבא אברהם מהיכן בא מהר המוריה בא וא"כ ידוע הוא בדרך טבע שמי שיש לו שזחה תקועה בלבו לא יוכל לבכות אלא שיע' דברי המספדות שיכח דבריהם ישפז לבו ויבכה לשיכן אברהם שבא מהר המוריה באותה שזחה גדולה שהשלים הוא הנסיונות ועיור יצחק כנסיון וכיכול מחנות אותה שזחה לא היה יכול לבכות והנורד למספדות שיספדו לשרה כדי שעל ידי ההספד ישבר לבו ויוכל לבכות מעט ולפיכך קף של ולבכותה קטנה שלא היתה הבכיה גדולה כל כך מחמת השזחה שהיה בלבו מה"ל ומחמת זה הקדים ההספד לבכיה וק"ל :

עוד נוכל לומר ויבא אברהם למסד לשרה ולבכותה למה הכף קטנה יש לומר במה שנקדים מל"ל שאמרו ויה' יבא הדבר מהיכן יבא מהר המוריה יבא ורבנן אמרי מהיכן יבא מותהי אשה לבן אדוניך כאשר דבר ה' והנה יש להקדק במאמר הזה האי שואלין רבנן מהיכן יבא מהר המוריה יבא ולמה הנורך לשאלו שנית מהיכן יבא שכן ה"ל המאמר מהיכן יבא מהר המוריה יבא ורבנן אמרי מותהי אשה לבן אדוניך ודי בזה • והנה יש לומר שהנורד המאמר לשאלו שנית ורבנן אמרי מהיכן יבא מטעם דכתיב ויביאה יצחק האלהה שרה אמו הנה הפסוק הזה אומר דרשני שה"ל הפסוק ויבא יצחק את רבקה לאהל שרה אמו מאי האי דא' ויביאה יצחק האלהה שרה אמו דמשמע שהביא לשרה אמו אל האהל וכי שרה אמו היתה רבקה מכאן אמרו ז"ל כשעלת רבקה לאהל אמו באתה

השכינה לאהל כמו בזמן שרה אמו ויהי הגר דולק משבת לשבת כמו בזמן שרה אמו • אבל עוד יש לומר כי נשמת שרה נתלבשה ברבקה שכן תמצא כשמתה שרה נולדה רבקה וא"כ בת זוג של יצחק היתה נשמת שרה אמו וזהו שאמר הכתוב ויביאה יצחק האלהה שרה אמו שרה אמו דוקא ועל זה שואל המאמר מהיכן יבא כלומר מהיכן יבא בת זוג של יצחק מאמר שבת זוגו היתה נשמת אמו • ואמרו מהר המוריה יבא כלומר נשמתה שזועה ששועה שנעקד בנה בהר המוריה יבאה נשמתה ונתלבשה ברבקה שנולדה וזהו שאמרו מהר המוריה יבא ורבנן אמרי מהיכן יבא שואלין על דבר אחר דהיינו עקרא דדיכא למה הנורך לבאת נשמת שרה וזהו שאמרו ורבנן אמרי מהיכן יבא כלומר מהיכן בא סיבה לבאת נשמתה אם לא שכן היה גזור קודם יצירת הולד שעתיד לבאת נשמת שרה ולהתעבר ברבקה בעת לדתה כדי שתהיה בת זוג של יצחק הוי מותהי אשה לבן אדוניך כאשר דבר ה' כאשר דבר דוקא קודם יצירת הולד שמכריזין בת פלוני לפלוני גמנינו למדים דרבקה היינו שרה הוי ויביאה יצחק האלהה שרה אמו לזה ולבכותה הכף קטנה לרמוז שאינה בכיה גדולה לפי שכבר נתבשר אברהם בהר המוריה שנולדה רבקה שהי' נשמת שרה ולזה היה הבכיה כפף קטנה :

ויתן ליאת מערת היוכלה אשר לו אשר בקנה שרה בכסף אלא יתננה לי בתוככם לאחוזת קבר הנה יש להבין שאברהם לא בקש מעפרון שיוכור לו אלא המערה אשר בקנה השדה ועפרון אמר השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך לתתיה • דבר גדול הוא שעפרון יתן לו מה שלא שאל ממנו שאם רצונו ליעשות רצון אברהם ושלא ליקח ממנו מעות ה"ל המערה נתתי לך ולמה ויתר גם השדה • הנה יש לומר במה שמביא הדין בלויית הית' שחייב כל אדם הרואה את המנוה ללכת אחרי היות עד אשר יהיו ששה עשר אלף ואם היו ששה עשר אלף הולכים אחר הית' משם ואילך אין עליו חיוב לעשות למה לאותו ית' ולכן אמרו דרך התלך ודרך היות אין לה שיעור • והנה מן הפסוק מוכח שיערת המכפלה היתה בסוף השדה כמו שצ"ח הכתוב אשר בקנה שדהו והוא לקח המערה לאחוזת קבר ומאחר שלקח לאחוזת קבר יפסיד השדה מדריסת רגלי בני אדם שדרך התלך ודרך היות אין לה שיעור ויהי גם שאברהם שהיה תלך שחייב נשיא אלוקים אתה בתוכינו והיה רוצה לקבור יתנו במערה אם כן הוו תרתי לרבותא ובה ודאי שיפסד השדה לזה אמר עפרון מאחר שאתה

דבר אל בני ישראל ויאמר להם היום מאסיל ומאיר אף השבטים אע"פ
 שהאסיל להם חומר ומאיר להם ור' יעקב אומר מה היום הנלך
 ואינו חומר אף השבטים הולכים ואינן חוזרים ואמר עשו מיתה
 כשך אזי נוצח ליעקב לפי שאמר ויכרה כיום ואני לא יוכרתי
 אלא כיום ואומר לו כחן כפירא לך בתלת כיום דזיטליכם אל
 ארץ אחרת אי כתי"ד מה היום הנלך ואינו חומר אף השבטים
 הולכים ואינן חוזרים ולכך אמרתי לי ויכרה כיום את כבודך
 לי שתהיה מכה חלוטה שאינה חוזרת לעלמין אלא כחא לי
 שתאכל תשעה שבטים וחני ואני אלכוד את הכבורה ואם
 תאמר תו אלא לא כפירא לי תוין אלא כחאן דאמר מה היום
 מאסיל ומאיר אף השבטי אע"פ שהאסיל להם חומר ומאיר להם
 אי"כ גם עתה כדכתיב לך אני יוכרתי לך הכבורה כיום מה היום
 מאסיל ומאיר אף הכבורה אף על פי שמכרתי לך את הכבורה
 חוזרת לי פעם אחרת ולכך עשו כתרצה במכירת הכבורה שלא
 היה שטה למכור הכבורה כשכיל אבילת עדשים ועתה קשיא
 ליעקב איך נפל דרשת דיומה כפך דעבד עשו שכפי הכראה
 שחש סיפה אומר עשו כיכול דליה ונימוך עלויה ויש לוור
 שיעקב היה איש תם וישב אוהב' והיה יודע גורתא דשמעתא
 על מתכונתה כי עשו חשד שהאחלקת היה בתלת כיום ויעקב
 שידע פלונתא דתבאי היא בתלת הוא דיואן דאמר מה היום
 הנלך ואינו חומר לא דריש מלת זה ומאן דאמר מה היום
 מאסיל ומאיר איורה אם איתא שכונת הכתוב הוא לומר שכי
 שבעה היום הזה לא יבא עוד לעולם כרשעשטים לא יחזור
 עוד לעולם א"כ לא ה"לל כיום הזה דיולת הזה הוא
 לתעט שחשע שהיום הזה הנלך ואינו חומר אכל יום אחר הנלך
 וחזר א"כ ה"לל וישליכם אל ארץ אחרת כיום בתם בלי מלת
 הוא ואז היה יחשע שהשליכן באופן שלא יחזרו עוד כמו היום
 שהנלך ואינו חומר מדאמר זה ש"מ דלאו עגם היום קאמר דעגם
 היום אינו יוכל להראות באנבע דכל מלת זה מורה באנבע
 אלא ודאי מדאמר מלת זה הוא על שחש הנקרא יום דכתיב
 כיום היום ומורה באנבע ואמר וישליכם אל ארץ אחרת
 כשחש זה הוי כיום הוא ולכך אמר מה היום מאסיל וחומר ומאיר
 אף השבטים וכו' נמצא דאי הוא אומר קרא וישליכם אל ארץ
 אחרת כיום ולשתוק וכו' עמא לא פליגי דהולכים ואינן
 חוזרים לפי שאמר מלת הוא מאן דדריש זה סוכר דהולכים
 וחוזרים ומאן דלא דריש זה סוכר שהולכי ואינן חוזרים נמצא
 דפלוגתייהו הוא בתלת זה אכל בתלת כיום כולי עלמא לא
 פליגי שהנלך ואינו חומר ולכך יעקב היה מאד נשאר שלא להזכי
 מלת זה כשני פעמים שאמר כיום והם מוכרה כיום השבעה

לכיום וכוונתו הוא כדי שתהיה האכירה חלוטה ושבעה
 חלוטה גם כן כדי שלא יוכל לחזור בו וזהו כחיתתו של יעקב
 שהזכי לו מלת כיום כדי שיפול עשו בדה"ל דיומה כפך דקאמר
 לעול דאלו היה אלו לו בגלוי שתהי מכה חלוטה בלי פקפוק
 לא היה מוכר לך דבר אלא אומר לו מלת כיום כדי שיטעה עשו
 בהבוא דמיה כפך דאזינוין לעול
 ובהו נבין ייה שאמר יצחק לעשו בא אחיך בצרחה ויקח
 ברכתך ומתרגומין בחוכיותא דליה וקשה דלא מינינו
 שיש חכמה שעשה יעקב כיוצא בזה שהיה אמו למדתו הכל וגם
 אמו לבנתו בערמה את עורות גדי העזים וכן כל כיוצא בזה
 ולא מינינו באותה עשה שיש חכמה ליעקב ויש למ' שהחכמה
 של יעקב היא בלקיחת הכבורה שיצחק לא רצה לכך עשו לא
 כשכיל שהיה כבוד שלו נאח הכבורה וכשיעקב עשה כחכמה
 ולקח הכבורה מעשו אז יתנה לו הברכה מן השמי' ולכך הליוד
 ועלתה ביח הברכה זהו בא אחיך בצרחה ויקח ברכתך ותרגם
 בחכמותא ועתה הק' עשו ליצחק ואמר באותה דבר יש פלונת'
 דתבאי ח"ל שטה הפלונתא היא בתלת זה ואינן בתלת כיום
 שבזלת כיום כולי עלמא לא פליגי דאינו לחלוטין אז גורא
 עשו ואומר לא לחינם היה אומר מכה כיום השבע' לי כיום ולא
 היה מוכר' מלת זה מרוב העקבות שלו ששני כעמים הזכי' מלת
 כיום ולא הזכיר מלת זה והו שאמר ויעקבני זה פעמים
 כלומר ששני פעמי' אחר כיום בלי מלת הוא וזה ה' העוקב שלנו
 עוד יתכן לומר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמי' את
 כבורתי לקח והכה עתה לקח ברכתי דקשה וכי עכשיו
 יודע שנקרא יעקב מלשון עקבה ה"ל לדייק בשמו כשלקח
 הכבורה אלא שעשו היה מסופק בהאי שם של יעקב למה נקרא
 יעקב אס הוא מלשון עוקבה ה"ל עקוב אס מלשון שהי'
 ידו אחזת בעקב היה לו לקרות עקב כשרא' שרימה אותו שני
 פעמים אחר ודאי עכשיו אנלמי לי מלתא למה נקרא שמו יעקב
 שעתיד לעקבני שני פעמים דכתי' ויעקבני זה כעמים ולכך
 נקרא שמו יעקב שר"ל עקב יעקב כדכתי' כל אח עקוב יעקב
 ויבן עשו את הכבור' פרש"י העיד הכתוב על רשעו שצויה
 עבודת התק' וקשה היה בא ללמדנו רש"י והלא כפירוש
 אחר ויבן עשו את הכבורה ומנא ליה שצויה עבודתו של מקו'
 דלמא הכבורה עמיה הוא שצויה ויש לומר דהא דאמר רש"י
 שצויה עבודתו של מקום כפא ליה ממה דאמר קרא ויבן עשו
 את הכבורה כמו שאמרנו ז"ל למה נתן יעקב נפשו על הכבורה
 אלא סבר שיכנה האשקן בימיו והעבודה היתה בכבורות אחר

יעקב

יעקב יהי רצון זה עומד ומקריב לפיכך נתן נפשו עליה דקשה
 ג"כ לרא"ל עב"ל להם לדרוש שכל מה שזכר עמנו עליה היתה
 כשכיל העבודה דלמא כשכיל הירושה שנטול סי שנים ומלתא
 אגב אורחיה מריות . ויש לומר דכפרא לבג מדיוקא דקרא
 דאחר יעקב מקרה כיום את בכורתך לי דמה בא להבות האי
 מלת את שהל"ל מקרה כיום בכורתך לי מילת את למדו שכל
 מה שטרא יעקב הוא ליקח עבודתו של יוקום וינטעם זה למד
 ג"כ רש"י בפסג ויבן עשו את הבכורה שהל"ל ויבן עשו לבטרה
 מדאמר ויבן עשו את הבכורה מלמד האי מלת את שבינה
 עבודתו של יוקום :

עוד יתכן לומר שהקשה לרש"י לומר כבוד ויבן עשו את
 הבכורה אחר אכילה ושתיה נקיימה והליכה ועגל למה
 לו למכתב קיימה כי מאחר שהלך דלא שקם היה לו לכתוב
 כשאר וישעב לו וימכור את בכורתו ליעקב ויבן עשו את
 הבכורה ששם היה מקומו . אלא מדכתבו אחר יוקם וילך
 ש"מ דלא שייך אחר וימכור את בכורתו ליעקב לפי דהוא חמיש
 אע"פ שמכרה בזה לא מקרי שבינה את הבכורה דאגוס היה
 כיה דלאחר תנה אכילת הולך לומר וכל אשר לאישיתן בעד נפשו
 ולעולם אימא לך שהיה לבכורה תאשה בעיניו אלא לפדות
 נכשו יוק החות הוא שזכרה לנלך המתין עד שאלו ושתיה
 לראות אם תשוכה בעיניו כשאלו ושתיה ונתרעא מאותו חולי
 היה לו לערער עליה לך אחר יוקם שיקודם לא היה לו כח
 להרעידו כדכתיב הלעטינוי ואחר שאלו ושתיה ונתרעא דכתיב
 ויקם שקם על עמדו היה לו לחזור בו ולמא כחמתי דהוה אונאה
 גמלה ואונאה הדרא כדרי שרואה לתגר בדבר שצריך להסאות
 אטכ"כאן שהיה מכולל דעתו מחמת העיכות כשנתישבה
 דעתו היה לו לחזור בו קודם שינא משם לך אחר יוקם וילך
 פתניה ודאי שבינה עשו את הבכורה וזה שאמר רש"י מדלא
 כתוב ויבן אחר וימכור את בכורתו ליעקב לא אחר יוקם וילך
 העיד עליו הכתוב שבינה עבודתו של יוקום :

ותאמר לוי אמו עלי קללתך בני אף שיע בקולי וגו' וקשה
 ומי ביחא לרבה ללכת קללות של יצחק שאמיה
 עלי קללתך בני ויש לומר כהוא עובדא דיבני אלעזר פד רבי
 שמעון כשהלך אל רבי שמעון בן לקוניא וקללו ואמר תורע
 ולא תחמד וכו' וזול לרבי שמעון אבה ואמר לו בנוקום ברפא
 קללני ואמר לי כן וכך ופא רבי שמעון ורפך לו ללשון ברכה
 אף שהיתה בלשון קללה פ"י אותה כלשון ברכה כן חתמה בכה
 אפילו שיקלל אותך זכך עלי קללתך בני בלומר עלי לרפך

את הקללה לברכה כמעשה דרבי שמעון ו
ומהפטר אהבתי אתכם אומר ה' ואורחם כיום אהבנו
 בלא אח עשו ליעקב כאם ה' ואורח את יעקב ואת
 עשו שאלתי וגו' . ותיימה מה זאת האהבה גדולה שאהב אותנו
 ודאי שיהיה אהבה את יעקב לפי שהיה איש תם ועשו היה רשע
 ולא שייך לומר אהבתי אתכם אלא אם היה הדבר ליוכרע
 שיעקב יהיה רשע ועשו יהיה נדיק ואשילו הכי יהיה אהבה את
 יעקב או דאי שהיתה אהבה שהינן מייכים להודות עליה
 שאפילו שהוא רשע אהבה אותו אבל מאחר שיעקב הוא הנדיק
 ועשו הוא הרשע בזה ויתהלל הקב"ה לומר אהבתי אתכם ועו'
 מאי הא דכתי' בלא את עשו ליעקב דמי לא ידע בכל לה שהוא
 אחיו . אלא הענין הוא ששם יעקב הוא מלשון עוקב
 ופשקרא ישראל הוא טוב ניטר ועשו כשקרא עשו הוא שהיה
 עשה רגונו של יוקום וכשקרא אדום הוא רשע וזהו שאמר
 הקב"ה אהבתי אתכם לאום ה' ואורחם כיום אהבנו ושם
 בלא אח עשו ליעקב כלומר אפי' ביונים אחים שיעקב היה
 נקרא בשם עוקב ועשו בשם עוף שעושה רגונו אפילו הכי
 ואהבה את יעקב בשם עוקב ולא את עשו בשם עושה רגונו
 מה לכס אהבה גדולה מזו :

עוד יתכן לומר כיום שדקדק בכתו דאית ביה לשון מיותר
 אהבתי אתכם אומר ה' וגו' בלא אח עשו ליעקב כאם
 ה' האי מאם ה' . השני הוא מיותר שכבר אמר בתחילת הפסוק
 אומר ה' . ויש לומר בזה שמכיו הילקוט ראובני שכשעקד
 יצחק והתחיל אביו לשוחטו אמר להקב"ה אל תשלח ידך אל
 הנער התחיל ס"א לקטרנו על יצחק שצריך לשוחטו כי עולת ה'
 כליל תהיה וכל הקטרוז היה בשכיל שהיה נרץ לבית יונחק
 יעקב דוד . ולא הרך מינו עד שהבטיחו הקב"ה שינא לו בן
 מיצחק והוא עשו בנוקום דוד ולכך ינא הראשון אדמוני .

בזמניו למדי' ששם עשו בנוקום דוד וכל כך היה כדי שינא יעקב
 כמא שחיות אהב' שאהב הקב"ה ליעקב גרם שהבטיח לם' א'
 שיהיה עשו אחיו של יעקב וזהו שאמר אהבתי אתכם אומר ה'
 ואחרתם פניה אהבתו . ומשי' בלא אח עשו ליעקב כאם ה'
 כלומר מי גרם שיהיה עשו אחיו של יעקב לא כשכיל כאם ה'
 שהבטיח לם' א' שיהיה עשו אחיו של יעקב כשכיל שאהב ליעקב
 שינא לאמר העלם שאם היה נשחט יצחק לא היה נולד יעקב
 ולכך הבטיחו שיהיה עשו אחיו של יעקב ולא דוד מה לכס
 אהבה גדולה וזהו הו' בלא אח עשו ליעקב כאם ה' ואורח את
 יעקב :

משפחה כיוון הדין של רחל ולאה - אבל אחתי קשיא דכשליחו רחל ולאה היו משתי אמהות לפיכך הותרה ליעקב מטעם כי אין אבות לבני אכל כמות לזו היו מאם אחד וא"כ כמנא שלוט שכב עם שתי אחיות ואיך יתכן שינא ושייח בן דוד ממקום איסור - לבוא ל תירון קשיא זו דרך לתת טעם אחר ליעקב למה נשא שתי אחיות ידוע תדע כי כל איסור שתי אחיות אינו אלא יציגם שאין ראוי אחותה שתהיה נרתה בדכתיבאשה אל אחותה לא תקח לגרוה עליה בחייה כמנא שכל האיסור כדי שלא לגרוה עליה בחייה ורחל היא בעגמה רניתה שיעקב יקח אחותה ומסרה לה סימנים א"כ לאה לא היתה נרתה - ושאינו כל אחות שלא היו עתקאים כאשר ידוע מן הכסוק ומאחר שניטל הטעם של רניתה ניטל האיסור ג"כ ברות המואבילאמר קרא לא יבא עמוני ומואבי בקה"ה על אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים ואחרו ר"ל דרך האיש להקדים ואיך דרך האשה להקדים ולכן נמנו ונמרו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית מסעם כשניטל הטעם ניטל האיסור - וזהו שאמר דוד אחרו לחיבין הזקן איך נשא שתי אחיות אלא בעל כרחין שתאזרו לי משניטל הטעם ניטל האיסור - ג"כ בעיון ויוואב צתיב על אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים ואין דרך האשה להקדים ומשניטל הטעם ניטל האיסור הוי אחרו בלבבכם על אשכבכם ומחו סלה - וכזה יתורן קשיא דלעיל שהקשינו האיך משיח בן דוד יבא ויאסור שתי אחיות יחס א' לא מאחר שאין האיסור תלוי לא שאחותה שלא תהיה נרתה לפיכך בשתי לזוט לא היו אכזרות ללוט כי ברזון שתייה נבעלו ללוט וא"כ ליכא נרתה - ובזה יובן מה שאמרה הזקנים לבעויותה ה' האשה הבאה ל ביתך כרחל וכלא' וכלא' אונת כלאה וכרחל וגם שלא הוכרה שאר אמהות - הענין הוא שרחל קדמה בקדושתן וא"כ אינו איסור אלא על לאה ואם לא היו רחל מתרבת ליקח אותה וודאי שהיתה לאה אסורה ליעקב ולפיכך הקדים רחל ללאה וק"ל :

קשיא שלישית כשאמר לו לכן נקבה שדרך עלי ואתנה זיה שייכות יש לדברי יעקב שאמר אתה ידעת את עבודתי אשר עבדתך ואשר היה מוקד לפני זימרון לרוב כל הדברים כלו בראים מיותרים שכרי כדברי לכן כרוז הכל שאמר נחמיה ויברכני ה' בגלגלך - ויש לומר שזיה שאמר לכן בראיה ויברכני ה' בגלגלך כך הוא הכנת דבריו ראיתי בניחוש שלי שברכני ה' בזכות מה שעשיתי עמך שאבסתי אותך הביתה ונתתני לך בזכות זכו זה שאמר ויברכני ה' בגלגלך כיוון בגלגל שבדבר הוב דהיינו בזכות החסד והטוב אשר נזלתך לכן השתדלנו ליעקב אתה ידעת את העשול אשר עבדתך היה חסד אם היית נושא לי בשעתך כחכך וזהו כפי שם עבודה שאבסתי ובייתי וישב בקתדרה ובייתי וישב ולמד בתור' וביית מפרנס אותי אז ודאי הייתי אומר ומורה שהברכה בא לך בזכותה אכל אתה ידעת את עבודתי אשר עבדתך וא"ל נלוייה הק"ס ברכני וכו' שמיש לו יעקב כי מעט אשר היה לך לפני ויפרח לרוב כליו' אם אתה רחא שמעט היה לך לפני ועכשו ויפרח לרוב לאו בגלגל ר"ל לא בשביל שום זכות שעשית עמדי באת לך הברכה אלא ויברך ה' אותך לרגלי כלומר בשביל שהייתי מכתת רגלי להולך את המוקנה לרעות אותם ביוקום דלא שליט ביה עינא בישא כונא שהברכה בא אליך בעבור כמות רגלי הוי ויברך ה' אותך לרגלי רגלי דייק ולא כדברך שאמר ויברכני ה' בגלגלך ועדיין צריכים למודעי הבקוקים הללו כשאמר לו נקבה שדרך עלי ואתנה למה לא אמר מיד ויה שהיה רוצה בחלף עבודתו והתחיל בדברים אחרים שאין בהם נורך באמר אתה ידעת את עבודתי אשר עבדתך וגו' שוודאי אם לא היה יודע שהוא עבד נאמן לא היה מפניר בו שישבעמו ואומר לו נקבה שדרך עלי וגו' עוד קשה למה בקש יעקב חסדון עקודים נקודים וכרודים היה לו לשאול לשלש או דביע יאו לחנאים כשורה של כל השותפים זיה אחר שיעקב לעולם היה משתמר מעין הרע שכן חזינו כששלח את בנח' למגרי' לספור אוכל זיה להם שלא יכנסו כולם בשפת אחד בשביל העין הרע ולפי שזדנתו כך גם כן בהיות דועה את נאן לכן חמיו בהיותו דועה נאון בקש לרעות מתקנה במקום דלא שליט ביה עינא בישא ולכן אמר כי מעט אשר היה לך לפני ויפרח לרוב כנ"ל ועתה לכן שאות' ליעקב נקבה שדרך דהיינו בבית וק"ל שאין הברכה שורה בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין דכתיב ינו ה' את הברכה באסמוך לכן אמר לו יעקב אתה ידעת את אשר היה מקק עמדי כי מעט אשר היה לך לפני ויפרח לרוב כל

כל זה בא לך ישיבת שכתתי את רגלי לילך לרמות כנוקם
 דלא שליט ביה עינא בישא הווי ויכרך ה' אותך לרגלי
 ככל א"כ אף אתה אומר לי נקבה שבך שאני איני רונה אלא
 שדבר הסמוי העין לפיכך חזר לבן ואמר ויאמר מה אתן לך
 ולא אחר בלשון נקבה דהיינו דבר קטוב כמו שאמר מקודם כיון
 שגלה דעתו ייעקב שאינו חפץ בדבר קטוב לכך אומר מה אתן
 לך ולפיכך יעקב שאל כל מה נקוד וטלוא שבו אין נריק למנות
 מזה המה לא רואה בזאת אם כלו נקוד וטלוא ולא נריק לחמור
 כיה הווי . מעתה נריק לדקדק בשאר הפסוקים הבאים אחר
 זה ואלה שמותם :

ויאמר מה אתן לך ויאמר לא תתן לי מאומה אם תעשה לי
 הדבר הזה אשוכה ארעה אצדך אשחור יש לדקדק
 בפסוק זה בשאר להבין מה אתן לך ה"ל עווד כל מה נקוד
 וטלוא יהיה שכר כזה שאמר לבסוף ולמה נריק לומר לא תתן
 לי מאומה ואח"כ אומר אם תעשה לי הדבר הזה אשוכה וגו' .
 אלא הענין הוא כך מאחר שכונת יעקב היה לשאול מומנו דבר
 שלא בא לעולם ובמנין יתן העין וק"ל לך דאין אדם מקצה דבר
 שלא בא לעולם והמתנה היא הקנאה לכך בשאר לו לבן מה
 אתן לך בלשון מתנה א"ל יעקב בלשון מתן לא תתן לי מאומה
 לפי שדבר שלא בא לעולם לא יוכל אדם להקנותו לחבירו בלשון
 מתנה אלא בלשון חיוב לכך אח"כ אם תעשה לי הדבר הזה אשוכה
 ארעה אצדך אשחור דהיינו אם תעשה לי החיוב הזה לתת לי
 דבר שלא בא לעולם שהוא כל מה נקוד וטלוא העתידים ליוולד
 גם אני אשוכה ארעה אצדך אשחור שחירה מעליי :

ועתה נריק להבין מאחר שכל דבריו של יעקב עשאו כפי
 הדין אם כן למה דבר חלפן דמיה כשן קשיא אם
 הדין עמך למה לך לברוח ואם לא כדון יעשית ח"כ כדון תורה
 יטרדון ימוך הלכותו בכל מקום ומה תועלת בכריחה . יתרו
 זה שהיו דגרוסין בשדק חיובו כשן ח"ל המוכר פירות דף
 לחבירו רב הונא אחר יעד שלא ברו לעולם יכול לחזור בו
 משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו ור"ב חזן אחר אף ישבאו
 לעולם יכול לחזור בו וק"ל הלכת כר"ב כדוני לזה נתיירא
 יעקב שהדין שלו דין המוזה למוכר פירות דף לחבירו ור"ב
 חזן אף חף משבאו לעולם יכול לחזור בו וק"ל הלכת כר"ב
 חזן כדוני ור"ב כן יכול לבן לקחת את כלו מיד יעקב דף
 משבאו לעולם יכול לחזור בו ולפיכך דבר יעקב שלא לשבת
 תחת רשות לבן אפי' דמיינת הגו' בסמוך ומה רב גמאן ויודינא
 דאי שייט ואכיל לא מפיקין מינו ולכן יעקב כשיצא מתחת ידו

וכרח אכל אכתי קשיא דהיינו ישיבת דבשי תרתי דהיינו שמיט
 ואכיל שכן דברי רב כיוון דאי שמיט ואכיל לא מפיקין מינייהו
 וא"כ אי שמיט ולא אכיל מפיקין מונו' וזוה דיון מה הוסיף
 יעקב בדבריו שלו ולכא' א תירוח דברים אן נריק קודם להתבונן
 בהא דמינו' כשיא יעקב מציית לבן שלח לעשו לומר ויהי לי
 שור וזמור צאן ועבד ושפח' ולא מינו' בתיה שמבר לו לבן כי אם
 צאן כמו שאמר קרא הסר משס כל מה נקוד וטלוא וכל מה חוב
 בכשנים ונקוד וטלוא בעיזים . הרי שמקנה לבן לא היו כי אם
 ככשים ועיזים ומיכין בא לגזור וזמור ועבד ושפחה וכרטי'
 דלאו דוקא שור וזמור אלא שם המין ומוכא ליה ליעקב כולי
 האי לא לבד אומר לי שכונת יעקב היתה כך כבר היה מתיירא
 יעקב מדיכא דרב כחמן דאמר דף משבאו לעולם יכול לחזור
 בו אכל מורה דאי שמיט ואכיל לא מפיקין מינייהו לפיכך ככל
 שנה ושנה מהשעה שנים הגאן העקודו שהיו בולדות היה כותב
 אותן הגאן ביד בניו עד שילדו גם הם ובשהיו יולדות ומשלימות
 להניק ולה תיהם היה מוכר האמהות וקונה בהם שורים
 וחמורים וגמלים ועבדים ושפחות ואו היה קונה האמהות
 בחליטין ויאמר עלינו דשמיט ואכיל לאותן הגאן שגולדו מאן
 לבן מודשעים ואכיל לאמהות שהם הגאן שלחן מלבן שקנה
 אותן בחליטין או בולדות ג"כ שארם שלו ולא יש יכולת ביד
 לבן לערוף ממנו כלום וק"ל . ויכול מקום עדין נריכים
 אנו למודעי דניחא דפטור ענינו מדיון דבר שלא בא לעולם אכל
 עדין כדון המתחייב בדבר שאין לו קצבה תמיד לעומתו
 דכתב הרמ"ב בספר יוא' מהלכות מכירה ח"ל המתחייב
 בדבר שאין לו קצבה כגון שאמר הרימי חיוב לזון את בתך אף
 לכפותה חמש שנים הרי זה אינו חיוב דהיינו כיון מתנה ואין
 כאן דבר מצי' וידוע שנתן לה זמן ברו רבותי הרי שהינתחייב
 בדבר שאין לו קצבה אינו חיוב אליבא דהרמ"בם ורשב"ע
 ואם כן קשה ליעקב אף בשביל ליוולד העין הרע נכשל
 בהן המתחייב בדבר שאין לו קצבה שאינו חיוב ח"כ לבן יכול
 לומר קים ליי בהרמ"בם ורבותיו ונטול הרמ"בם . וכדי
 לבא לתרץ קושיו זה נריק להקדים קודם חזון דינים של
 הרמ"בם דנראים דסתמי' חזדי פתג דהיינו כ"ס . גם כן
 בהלכות מכירה האומר מה שתעלה מנדתי מוכר לך
 לא קנה משום דהוי דבר שלא בא לעולם משוע דהשעם
 שנתן קמה שתעלה מנדתי יוכר לך לא קנה לפי שהוא
 דבר שלא בא לעולם הא' אם אומר מה שתעלה מנדתי

אשר האבות הנקודים חתין וילידו הנאן נקודים לכן לא אחר
 כי אם הכר משם כל מה שה דייקא ולא איל ולא תיש מיה עשה
 לכן הסיר וגם כל האבות העקודים כדי שלא יולידו עוד הנאן
 שלו נקודים זהו שאמר קרא ויסר פיוס הוא את התישים
 ויתן לכן ביד בכיו כמו שפיר' רש"י ז"ל ושם דרך שלשת ימים
 ביניהם כשראה יעקב דבר זה אמר ודאי עם עקש תתפתל אני
 אמרתי הסר יושם כל מה והוא הסיר את כל התישים כדי שלא
 יולידו הנאן נקודי אם כן היה שכרי לפיכך בדינא ובדיינא
 עשה התקול' ולא נגב חנאן לכן כלום דאיהו דאפסוד אנפשיה :
וישמע יעקב את דברי בני לכן לאמר לקח יעקב את כל
 אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה .
 הנה בפסוק הזה יש בו דברים נראים כיוותרים דה"ל לקח
 יעקב את כל אשר לאבינו ועשה את כל הכבוד הזה דמה
 תליוד לומר ומאשר לאבינו ודאי בשלקחו ונאביהם הוא ומאשר
 לאביהם ומל' ומאשר לאבינו נכנא שניאשר לאבינו הוא ויותר
 ועוד קשה מאי האי דקאמר ועשה את כל הכבוד הזה היו לו
 לומר ועשה את כל המקשה הזה . ויש לומר' בזה שפירשנו לעיל
 שכדי לינצל מדינא דרב כחין דאיו דהמוכר פירות דקל לחברו
 אף משבאו לעולם יכול לחזור בו ואל' לכן היה יכול לחזור בו
 וליקח את הנאן העקודות לצנאיו ואין לו ליעקב אל היה דשייט
 ואכיל כיוו שאח' רב כחין ויודי' דאי שייט ואכיל לאו מצפיקין
 מניה מה עשה יעקב כדי לינצל מדין זה ויקיים דשייט ואכיל
 כדי שלא יוכל לכן לחזור בו בכל שנה ושנה הנאן הנקודות שהיו
 מולידים נאן לכן היה יוניחס ביד בכיו עד שיגדלו ויולידו
 גם הם ולקח האיונות ויזבדן יקונה בהם עבדים
 ושפחות ונמלים וחמורים ובה היה קונה חותם בחלובין
 ומתקיים בו שייט ואכיל ואם לא היה עושה כך היה כח
 ביד לכן לחזור בו ולערק האיונות של כל שנה ושנה שהם
 פירות נאנו וכשהיה זוכה באחות היה זוכה בכליה
 שהולידו מינא שכל כח לכן היה לחמו פולרות נאנו דקא
 ויעקב בזה שהיה לו ללגן כח לחזיק שם הנאן שגולדו חתין
 לכן חונם הנאן היה חזלין בדבר חזר . וזהו כגאת הכתוב
 לקח יעקב את כל אשר לאבינו דהיינו הנאן שגולדו חתין לכן
 ועאשר לאבינו רונה לומר ויאותם הנאן שגולדו חתין חתני
 החליבן ועשה את כל הכבוד הזה כדי שלא יהיה כח לאבינו
 לחזור בו אליבא דרב כחין לפי שכבר שייט ואכיל זהו שאמר
 ומאשר לאבינו לומר חתין הנאן שהיה כח לאבינו לטרק
 אותם ולהיות שלו ויאותן הנאן עשה את כל הכבוד הזה לפיכך

אחרו לשון כבוד ולא אחרו חקנה לרמוז על עבדים ושפחות שהם
 כבודו של אדם כדכתי' טוב נקלה ועבד לו חזיתכ' וחסר' לחם :
אם כה יאמר עקודים יהיה שכריך וילדו כל הנאן עקודים
 ואם כה יאמר נקודי יהיה שכריך וילדו כל הנאן נקודים
 וקשה שהל' קרא אם כן יאמר עקודים וכו' וילדו כל הנאן
 עקודים דמלת כה שייך על מקום כמו ויפכה וכה ועוד שלא
 הל' קרא לשון כה ולא כן אלא אם יאמר עקודים וילדו כל
 הנאן עקודים וכו' ומה תלמוד לומר כה אלא ודאי דלדרשה קא
 חתני ומאשר דלדרשה קא חתי להודיע רשעות לכן לאמר בגאת
 אשר ישם אלהים בני . הנה מלת כה מורה על מקום כנו'
 ורונה לומר שהיה חומר לכן ליעקב בזה המקום של הכהיה
 רונה אני שהיה עקוד ואם יהיה העקוד ביקום אחר לא יהיה
 לך הני אם כה יאמר כלומר אם בזה המקום של הכהיה יאמר
 שיק' עקוד וילדו כל הנאן כך עקודים באותו מקום שהיה חתני'
 לכן וכן אם כה יאמר נקודים וכו' . עוד נזכר לומר אופן אחר
 בהפריד מלת כה ממלת יאמר והיינו שמקודם היו עושים תנאי
 אחד דהיינו קודם שנתעברו הנאן ואחר ימים שכבר הי' רואה
 שנתעברו כולם הי' חוזר בו מחותנו תנאי שנעשה קוד' שנתעברו
 וכל עונתו של אותו רשע היה להחליף את זשכרתו דהיינו
 שראה לכן שיעקב היה יוכלי' חומר ודאי שחזרו גרים ליה לכן
 הי' עושה שני תנאי דבדבר בתנאי ראשון קוד' הי' עבד כדי שחזל
 יגרום שיגדלו הנאן כפי התנאי שהי' ביניהם או עקודי' או נקודי'
 אחר שכבר היו נזכרים בשטן חתין כפי מה שהיה התנאי ביניהם
 אחר זה היה חוזר בו ויהיבך התנאי לגנון אחר שהיה דן בדעתו
 שהטבע לא ישתנה ויחזר שכבר היו מנויירים בשטן חתם
 כגון התנאי הראשון הטבע לא ישתנה ולכן היה משתנה
 התנאי כדי שלא יהווי' יעקב שהיה סוכר שהרוי' שלו הוא יונח
 יול' ולא ידע שהוא חת' כה וכשקט' חופה השתדלו היה יודע
 כינה היה עתיד להחליף את התנאי והיה מציירם מקודם כפי
 מה שהיה עתיד לכן לומר לבסוף ולכן חת' אם כה יאמר עקודים
 יהיה עקב כלומר אם היינו עושים תנאי שכן יהיה נקוד אחר
 דין יאמר עקודים יהיה שכרך והיה עושה גם הקט' וילדו כל
 הנאן עקודים ואם כה כלומר ואם יתחילה כך היה התנאי
 שילדו כל הנאן עקודים חת' היה אומר נקודים יהיה שכריך
 והיה עושה גם וילדו כל הנאן נקודי' זהו שאמר קרא כי ראתי
 את כל אשר לכן עושה לך כי ראתי דייקא ונבתי' מהו דעתו
 וכפי מה שהיה עתיד לומר לכן לבסוף כפי שיי' חתין כן הייתי
 מכיר אותו :

ויהי ליעקב וירכ בלבן וימחר ללבן מה פשעי
 מה חטאתי כי דלקת אחרי זה עשרים שנה אנכי עמך
 רחיליך ועימך לא שכלו זלי נאך לא אכלתי טרפה לא הבאתי
 אלך אנכי אחטנה חרדי תבקשנה נמוכתי חס ונגוכתי לילה
 הייתי ביום אכלני חורב וקרח כבלה ותדד שתי מעיגי זה לי
 עשרים שנה בביתך עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך
 וזש שנים ונו' : אין לשים לב לכל הדיוקים שפסוקים הללו
 שכולם ממש מיוחדים ובי לבן לא היה יודע שיבש עשרים שנה
 בכיתו עוד קשה סופא דכפ' ואמר זה לי עשרים שנה בביתך
 ולמה בשנים ראשונים אמר אנכי עמך ובאחרוני אמר בביתך
 למה בראשונים לא אמר לי כמו באחרונים ועוד מה לו לחלוק
 ולרוב עם לבן כי לא מצונו שום עול בידו שבנוהג שבכולם
 כשהיה אורח בבית בעל הבית אם ילך האורח מציתו צריך
 שיקח רשות וכו' ש"כ"ש הוא שהיה חתנו שהיה לו לפנות
 לשאלו לו רשות . זאת ועוד שאם היה יהיה שכלכנו האורח
 מציתו כה"כ בלא רשותו ודאי שבעה"כ משפש בכליו שאל
 נכח האורח תיזה דבר דלוי לא תיחא הכי למה כרח בלא שאל
 רשותו אלא בדרך יתקרה . חסר תיזה דבר מהבית כולי עליוז
 לא חשדי אלא לההוא שברח א"כ אין לו ליעקב שום תרעומת
 על לבן לא דין ולא דברים שלבן דרך אחיו לבקש את התרשי'
 שחמרו מציתו אם יתאם מושב ואם לאו יחזור לביתו ג"כ למה
 חרה ליעקב כל כך דכתיב ויחר ליעקב וירכ בלבן כדלוי
 שעבדו נקרא יעקב מחזיק בלוי כלב עובר וזיתעבר על ריב
 לא לו . ויש לומר שמסוף דבריו של לבן גילה ראשיתו על מה
 ועל מה דרך אחרי יעקב אע"ג שאינו מפורש בפסוק ילמד
 בתום מן המפורש באחרונה אמר לבן הננות בנותי והכני בני
 והנאן נאכי וכל אשר אתה רואה לי הוא מה חשב לבן באמרו
 דברים הללו ללא צורך : אלא לבן דרש כי תקנה עבד עברי
 לוי שנחכר בבית דין ופסוק כי ימכר לך ונו' כמי שבנוכר מחמת
 דוחקו וספירא ליה כי ימכר לך ואמר הכתוב העניק תעניק
 לו מנרנן וימקדן ז"כ יש להעניקה כפי רגמו וכפי נדבת לבו
 אבל לא שיקח הוא בידו ויבחר בכל שלוונם שהכתוב אומר אם
 אחנת יתן לו אשה האשה וילדיה תהיה לאחניה זהו שאמר לבן
 הבנות בשתי והכנים בני והנאן נאכי ולפיכך ויחר ליעקב וירכ
 בלבן ויחמר לו יושבך אם אתה אומר שאני עבד עברי היה לך
 לקיים עמי כל דמי עבד עברי חס אומר זה עשרים שנה אנכי
 עמך חס אברתך . ולעבד עברי כתוב שש שני' לבד וזכר ידוע
 שהקני עבד עברי קנה ארון לעצמו שא"כ יתב לו עמך כדאי'

כירושלמי שאם אין לו לא קתדרא ח' צריך לתנה לו לעבד והוא
 יש על הקרקע התנאי השני שבנוכר מכני דוחקו לאמר בו לא
 מעבוד בו עבודת פרך התנאי השלישי שאכל מנה שהאדון
 אוכל התנאי הרביעי שיטן במקום טוב כמו במקום שיטן האדון
 במקום שלא יזיקוהו הרוח התנאי החמישי שלא ילך ביום האדון
 חמת הצל והוא שמשש שלא יכהו שרב וכל אלו התנאים חס
 לבשרתך שאני הייתי עבד עברי לא קיימת בי שום אחד מדברי'
 הללו . שאתה היית אוכל בשרא שתינה ואני חילי נאך לא
 אכלתי חס תאמר שהייתי אוכלן כשדה שאין אתה רואה והייתי
 אומר שנטרפה . זה לא תוכל לאומרו כי טרפה לא הבאתי
 אליך מכל וכל זאת ועוד כי העבד אינו חייב באונסים מהיום
 מכל שכן מהלילה ואני אפילו חס היתה נטרפה חיה מן הנאן
 לא הייתי מבחאה לך לפי שימדי תבקשנה זאת ועוד שהיית
 מחייב אותי בנגבת יום ובנגבת לילה והעבד אינו חיי' באונסי'
 היו נמוכתי יום ונגוכתי לילה ועוד דאם חמת שאני עבדתי
 אותך בדיו לעבד עברי היה לך להושיבני במקום שלא יכני לא
 קרם ולא חורב שהקונה עבד עברי כקונה ארון לעצמו חס כן
 היה לך להושיבני בבית ואני הייתי ביום אכלני חורב וקרח
 בלילה גם בעבד העברי כתיב וטוב לו עמך שאם אין לו אלא
 כר או כסת ח' צריך שיתנהו לעבד עברי שיטן עליו וציו ותדד
 שתי מעיגי ח' כדלוי אין לך עליו דין עבד עברי ואם עבדתי
 עמך לא עבדתי להיות כדון עבד עברי אלא עבדתך להבאתי
 זהו שאמר זה לי עשרים שנה בביתך לי לשאי להבאתי .
 עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך וזש שנים הנאן לבן
 חרה ליעקב חרב בלבן וטען לו כפי סברתו עד שלא נשאר
 ללבן שום טענה אלא מה שאמר לבסוף הבנות בנותי והכנים
 בני ושי' רש' שני' פ' אף כבלה וולפה הרי מסכת רש"י צריך
 לדחש מלת הבנות בנותי ולא דרשינן כוונתה שאם הוא על
 הכפל של הבנות בנותי שהם ארבעה בנות ח"כ מה ידרוש
 במלת והכנים בני . ולע"ד נובל לומר כמה שהקדמו מאמר
 שאמרת עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ח"כ אין לך
 אלא שתיים שהם רחל וזאה דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי
 ח"כ הבנות הנשארות שהם וולפה וולפה הם בנותי הם שלי
 ואין לך רשות בהם ויואמר שהם בנותי גם הכנים שילחו הם
 בני ומה שכלל לשונו והנאן נאכי אפשר לומר דלפי מה שטען
 יעקב השיב לו מקודם אחר עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי
 בנותיך שהל"ל עבדתך י"ד שנים כנשי מה בא ללמדנו באחר
 בשתי בנותיך ועוד שתיים שאמר למה לי יאמר לו שבנותיך לא
 שלה

מן הנראה שהכל עולה בסיוגון אחד • וי"ל שדבריו של יעקב אינו אומר לו שעתיד לירד שכבר אמר שראו שעולה ואינו יורד אלא כונת יעקב הוא זה שאברהם אבינו חברית בין הכתרים א"ל הק"ה ברור לך מה אתה רוצה לבנין גיהנם או מלכיות וברד אברהם אבינו לבניו שעבוד מלכיות שכן אמ' כי גר יהיה זרעך ח"כ ווי שנקרא זרע אברהם צריך שיהיה בשעבו מלכיות ויבגל מנהגם יעקב היה חושב שעשו ג"כ יהיה לו חלק לעולם הבא לפי שהוא בא מזרע אברהם ושלא ירד לנהגם אבל קשראבו עולה בע"ה ואין לו ירידה אחר ודאי לא יקרא עשו זרע אברהם שזרע אברהם צריכים להשתעבד ח"כ בתלכיות מאחר שראו עולה ואינו יורד אחר ודאי לפיכך אך אל שאול תורד אל ורמתי בור דהיינו גיהנם וחשב שבע"ה לא יהיה לו ירידה עולמית אלא ירדתו תהיה בגיהנם לכך אמר לו הק"ה גם ככה"ו ירד הוי אס תגביה פגש וגו' משם אורידך גאס ה' ;

✻ סדר וישב ✻

אלה תולדות יעקב יוסף וגו' וקשה למה התחיל ביוסף ולא בראובן ויש לומר בזה שאמר הנביא והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה היחיל יעקב לאח ויוסף לבהדה והטעם הוא שתולדת האש הוא להבה כשנפח באש מיד יוכיח להבה לכך אמר אלה תולדו יעקב שהוא האש הוא יוסף שהוא להבה ; וירצו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו ויקנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום איתא בגמ' שבת לעולם אל ישנה אדם בן מכניו ששכיל שני סלעים מילת שעשה יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו אבותינו המזרים ע"כ שזעיקו מן החומר שירידת אבותינו למזרים היה כשכיל שנינו בן מכניו וקשה טובא שהרי מייתי הגמרא להלן ראוי היה יעקב לירד למזרים בשלשלאות של ברזל לא שזכותו עעדה לו וירד כשכיל יוסף שג' בחבלי אדם אמשכם כנזא שזו לא הי' משנה בן מכניו לא היו חתקנא' אחיו ביוסף ובשאל הי' יוסף נזכר לא הי' יורד יעקב למזרי' לא בשלשלאו של ברזל ח"כ יותר טוב לשנות שהרי עפני השנוי ירד בגדול למזרי' • ח"כ כלל אדם ישנה חומר לשנות ויש להשיב כחזי דאית' במציע' וי"ל טעמו כלי' וקרקעות הודה בכל' וכפר בקרקעות בקרקעו וכפר בכל' כטור משכנע' הודה במקצת קרקעות פטור דאין גשעשים על כבירת שעבוד קרקעו • במקפ' כלי' חייב אף על הקרקעו ופרש"י חייב ליטבע אף על הקרקעו חזו גלגול שנוע' והכנת הגמ' היא שהטעם בכל פטור מכל וכשזו טעמו כלים וקרקעו' אס הודה כח' מהס פטו'

משכנע

ואם בשאר רחל ליעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי והשיב לה יעקב התחת אלהים אנכי אשר מצע מיך פרי בטן העניין הוא כי כבר ברור הוא שאברהם לא הוליד ושרה לא גידה עד שבנית לו אות ה' שאות ה"י הוא המילדת וכן רבקה יש לה בשמה אות ה'וכן לאה יש לה ה' אבל רחל לא היתה לה אות ה' ולכך לא היתה יולדת וכשאתרה הבה לי בני' אמר לה יעקב מה אעשה לך התחת אלהים אנכי אשר מצע מיך פרי בטן רונה לומר משך אות ה'שהיא המילד' כמו שאמרו ז"ל שרי אינ' יולדת אבל שרה יולדת כשאתה רחל שסיב' מינית בהריון הי' מינית שאין לה האמירה ח"כ בא נח אל שפתי שיהא בלהה ויש לה שני התי"ן ואבכה גם אנכי ומכה ומכה דייקא מן ההא השנית שכמה ובהיות כך כדאית' בוזה שהיא של רחל הית' שאות ה"י בתוך בלהה לכן אמר יעקב יונגע' עליה וען שאות ה'של רחל היא בתוך בלהה שכן כל אחת מן האניות יש לכן האבל בלהה יש לה שני התי"ן שלה ואם של רחל אבל ראובן לא הבחין בדבר זה ולא דייק בשאם ולכך כלכל יונעי אביו ;

איתא במדרש ילקוט אמר הק"ה לראובן מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשוב' תחלה חייך שכן בנך הושע פתח בתשובה תחילה ע"כ • ויש להקשות וכי ראובן פתח בתשובה תחילה והלא קין פתח בתשוב' תחיל' ויחיה אדם הראשון שקבל לקין בתשוב' והדר בתשובה הוא ג"כ וישמעאל ג"כ עשה תשובה כמו שאמרו ז"ל תקצר בשיבה טובה מכאן שעשה ישמעאל תשובה ביומו ח"כ קשה אף אמ' הוא אשר שראובן פתח בתשובה תחילה ועוד שלשון המאמר אינו מיושב בראוי שה"ל מעולם אדם חטא כנגדי לא עשה תשובה אס כונת המאמר הוא כפי המצוננות שכל אדם שחט לא עשה תשובה כי אס ראובן שהוא פתח בתשובה תחילה ; וי"ל שאין תכנת המאמר כמשמעו אלא דרשה תדרש וזהו כונתו מעולם אדם שלא חטא כנגדי לא עשה תשוב' שאם לא חטא לזה יעשה תשובה ואתה לא חטאת כמאמר ז"ל כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה ואכ"י הכי פתחת בתשובה תחילה חייך וכו' ודייקא כתי' שאמר בתשובה תחילה דלת תחילה דאז' המאמר מיותרת אלא הכונה הוא ואתה פתחת בתשובה כלומר קודם שחטא הוי פתחת בתשובה תחילה ;

איתא בפרקי ר' אליעזר פ' ל"ה כשראה יעקב את אדום עולה ואינו יורד ואמר אעלה על כמותי עם אדמה לעליון ח"כ אך אל שאול תירד אל ירמתי בור ח"כ הקב"ה אס ותגביה כנשר ואם בין בוכבי' שם קנך וגו' ע"כ • צריך להתבונן שמתאמר הוה מה בין אמרו של יעקב לאמריו של הקב"ה והלא

משכונת לשני. שלא יקרא מודה במקצת לא כשהזדה במקצת
הטענה אבל כאן שטענו ב' דברים והוא כושר באחד מהן כמנא
שכפר בכל מותה טענה השנית ולכן פטו משכונת אבל אם
הודה במקצת אחד ומשתי טענו להייו טענו כלים וקרקעות
והודה במקצת הקרקעות פטור מלישבע על מקצת הקרקע
שכפר בו לפי שאין גשבעין על כפירת שעבוד קרקעות והטעם
מכונת בגמ' אבל אם הודה במקצת הכלים מודה מקצת הטענה
מקרי וחייב שבעה על מה שכפר מן הכלים ומחמת שמחייבו
שכונת על מקצת הכלים שכפר מוגבלים עליו לישבע אף על
הקרקעות מאחר שכחייב לישבע על הכלים וזה מקרי גלגול
משכונת שמחייבים אותו לישבע על מה שאינו חייב לישבע מן
הדין • וכמו כן היה בעיקר אבינו הן אחת שהיה ראוי לירד
למצרים בשלשלא' של בראל לא שזכותו עמדה לו ומאח' שזכותו
עמדה לו לא היה לירד מימיו שכל מה שהיה מוקין היה זכותו
עדיף טפי וזכה מעולם לא היה לו לירד למצרים דמי לאין
נשבעים על כפירות שעבוד קרקעות שאפילו שמודה במקצת
הטענה חייב לישבע מאחר שהוא קרקע פטור משכונת כמו
כן ישראל אע"פ שהיה ראוי לירד למצרים מאחר שהוא קרקע
עולם דהיינו וזדיק יסוד עולם זכותו עמדה לו וכדל' של
ימיו לא היה יורד וכמעשה דיוסף ששינה בן מכניו ועשה לו
כתונת פסים בשביל זה נתקנאו אחיו ומכרוהו וכתחייב לרדת
בגלות בשביל המכירה ואנב גררה נתגלגל הדבר של גזרת בין
הבתרים ולכן אחר בלשון נתגלגל שהוא כמו דין גלגול שכונת
שכמו שנתגלגל שכונת טענה אנב גררה על מה שלא חייבו
לישבע כך ירדו אבותינו מצרים בשביל יוסף ומאחר שנתחייבו
לרדת בשביל יוסף נתגלגל עליהם ג"כ גזירת בין הבתרים
א"ב בטוב טעם אחר הגמרא לעולם אל ישנה אדם כן מבניו
שאלו לא היה שני לא ירדו אבותינו למצרים :

ולא יכלו דברו לשלם כתב רש"י מתוך גנותן למדנו שבתם
שהיה תוכם ככרם ולכן השכיחה היתה משתתפת
בהדייהו בכל דבר לפי שזהו רנון השכיחה שלא יהיה האדם
אחד שפה ואחד בלב שאז יתרבה השנאת חכם ומחמת שגאת
חכם חרטה עירנו וזהו שאמר קרא בשיר השירים סמכוני
באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני והענין הוא
שיש שני טבעי בני אדם חד מי שתוכו כבדו ודומים לאשיות
כמו שאשיות כפי צבע היין שנותנים לתוכו כך מראה לחון כך
אלו שתוכן ככרם • ויש בני אדם אחרים שטבעם להראות
ספר פנים וכקרובים ישמרו ארסם וזהו טבע התפוח שמכחון

מראה יפה וכתעבה תולעת וזהו שאמרת השכיחה אם תרצו
לקמוך אותי סמכוני באשיות כאותם שטבעם באשיות ואם
תרצו לרשות ידי רפדוני בתפוחים כאותם שטבעם בתפוחים
שכל החולי שלי הוא בשביל השנאת שכם הוי כי חולת אהבה
אני אם כן סמכוני באשיות וזה היה טבעם של שבטים להיות
כאשיות כמזכר ולכן לא יכלו דברו לשלם וזהו שבחם שחאלו
בחר ה' ומשתתף עמהם :

ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשול בנו
וגו' וקשה שהרי מצינו בגמ' שכל החלומות הולכים
אחר הפה ואפילו שיהיה חלום טוב אם יפתרוהו לרעה קללה
תחשב לו וכדל' הן אחת שחלומן של יוסף היה טוב אבל אחיו
בזיוהו ולא קיימוהו ואין נתקיים החלום וגם לאבינו בחלום
שני שאמר הבא נבא אני ואיך ואחיו למה מכוה את חלומן
אע"פ שאח"כ איור ואבינו שמר את הדבר ה"ל לפתור חלומן
כראוי ולא לתלות הדבר בספק שאמר הבא נבא דשלאח
אחיו אם ביוז את החלום היו שוכחים אותו אבל אבינו למה
אמר בלשון שדברו אחיו של יוסף • ויש לומר שאלו השבטים
היו אומרים התמלך עלינו אם תמשול בנו ולא היו כופלים
לשוכיהם באומרם המלך תמלך אם משול תמשול או ודל' לא
היה מתקיים החלום אלא הק"ה שם דבר כפיהם ויאמרו המלך
תמלך או ישאר המלך בתמיה שהוא מה שהיה בלבם לבטל
חלומן ותמלך עלינו כניחוחת שהוא קיום החלום וכן אם משול
תמשול וכשראה יעקב שבניו יצא מפייהם דברים האלו גם כן
הוא אחר בכפל כדי לקיים החלום וכדי שלא יבינו אחיו יוסף
ויתקנאו בו ביתר שאת לאמר אבינו פתר את החלום לו לטובה
ולכן אחר הבא נבא כפי לשון השבטים וזהו דמפרש קרא ואולי
ואבינו שמר את הדבר מהשבטים כדי שלא יבינוהו :

לכו ונמכרו לי שיעמלים וידינו אל תהי בו כי אחינו בשרנו
הוא וגו' והנה שני גדולי ישראל והם הרי"ף והרשב"א אגוזי
ז"ל פירשו באופן זה שרעה יהודה להגיל עצמו מעון ונוכח איש
ומכרו ונמא בידו יונת יונת והכתוב לא מחייב מיתה עד
שיהיה בו שני דברים האחד שיתעמר בו ומכרו ומת • ושאל
הגמרא כמה הויא העמרה ומשיב אם ספק ידו עליו מקרי
העמרה והשנית שאמר ונמא בידו פירש ליטנו לכך אחר יהודה
לכו ונמכרו לי שיעמלי' הוזהרו שידיו אל תהי בו שאם תשימו יד
עליו הוי העמרה כמז' וכתב והתעורר בו ומכרו ונות ולענין
המכירה יכולין לזווכרו ימן כי אחינו בשרנו הוא וכת' הרמ"ב
הגמרא את בנו אל את אחיו הקטן כמז' שאמר ונמא בידו

ישראל שהם הטיעת הנזרות חבלי מקומם והיא נקראת
 חמונה שהולכת עם הקליפות ואינה מתחדת עמו ולכן נקראת
 חמונה שהיא אשת חיל כאמנה לבעלה דאיהו קב"ל וזהו
 ואיוונתך כלילות וזהו שאמר יוסף אם אני אחטא שאני היסוד
 אני עושה הפגם לאלהים ולא אלהים עושה את הרע' הגדולה
 הזאת כלומר היא הולכת בין הקליפות ואינה מסורת כיזונות
 של הקדושה בלכתה בין הקליפות נאני שאני היסוד דאיהו
 בעלה אעור בתמי' :

סדר מקץ

במדרש כי בא החלוס כרוכ עבין אמר פרעה מי מתקיים
 על מי אני על אלהי או אלהי עלי א"ל אתה על
 אלהיך ה"ה ויהי מקץ וגו' והכח עומד על היאור עב"ל .
 האומר זה אמר דראמי שהא כולו מקשה ראשונה שיונת
 יש ליכי מקץ שתכלי שאלם זאת לשאל מי מתקיים על מי
 שניה מה שאמר כי בא החלוס כרוכ עבין מה ענייני' של החלוס
 מה שלישיית שאין יתכן שפרעה י'על אהיו שאף אתה על אהיך
 ולבא אל היאור האומר נריך להבין ג"כ הפסוק שאף בחלומי
 הנני עומד על שפת היאור דקשה שהרי בחלומי לא בתיב כי אם
 ופרעה חולם ורבה עומד על היאור ומה כשסיפ' החלוס ליוסף
 שיהי לבטן ואמר הנני עומד על שפת היאור והנה רז"ל אמר
 שבאמר לו פרעה הנני עומי' על שפת היאור א"ל לא כך חלמת
 אלא הכן עומד על היאור עכשיו שאל פרעה מי מתקיים בתי
 אני על אלהי או אלהי עלי א"ל אתה על אלהיך ה"ה ויהי מקץ
 שנתיים ימים כלומר ראה מה חלמת הכן עומד על היאור אבל
 עדיין נריכים למהדעי שאין יתכן שהעובד יהיה על הנעבד
 שאם היה עובד פרעה ליאר לא ליאר היה עובד אלא לתנין
 הגדול שהוא לבעלה אשר שנתנו יונא היאור כאשר אמר הוהר
 שזשה רבינו נתירא חתנו כשהכנסו ארדין בתר ארדין והראה
 לו שורש התנין היכן ה' וכמה גזול היה ה"ה דויכם משה מפני
 וט"ף אין יתכן שהעומד שהוא פרעה שיתקיים על אלוהו ועוד
 מהי האי דקאמר מי מתקיים על מי ה"ל מי עומד על מי .
 ויש לומר שפרעה רצה להחטיל עצמו כמו ישראל כמו שישראל
 אם ח" חוטאי' מתשים כב יכול כח של מעלה כדכתי' נור ילך
 תיש ואם זוכים מתגברים כח אלהים דכתיב ועתה יגדל כל
 כח ה' כמו שאמרנו ו"ל כעלה יושה למרום וכו' וז"ל אין שלום
 בעירך א"ל כלום יש עבד שנתן שלום לרבו א"ל ה' לך לעורני
 הר ששאל עורה מכניו שעל ידי מעשה' הטובים חשבי' עליו
 שפע גדול ויכולת מספיק לתת כל קליפין . וכן היה חשבי

פרעה שאלהיו היה מתקיים בעבורו וזהו דקאמר העדרש מי
 מתקיים עלמי והוא כמו על אודות ישראל וזהו כוונתו מי
 מתקיים בשביל מי אני בשביל אהי או אלהי בשבילי א"ל יוסף
 אף אתה דומה לישראל שאלהיהם מתקיים בשבילם ואתה
 מתקיים בשביל אלהיך הוי אתה מתקיים על אלהיך ;
 ועתה צריך לשים לב אל הפסוקים למה באמת בחלוס חלם
 שהיה עומד על היאור וכשסיפר ליוסף אמר הנני עומד
 על שפת היאור והוסף מלת שפת ועוד קשה ללא מתישבא קרא
 על אופניו שאם הוא שפרעה מתפרס לו החלוס שחלם כבר .
 ה"ל בחלומי הייתי עומד על היאור ולמה אמר הנני דמשיע
 שעכשיו הוא עומד ולא הוא שדברי החלו' הוא מתפרס . ויש לומר
 שכששמע פרעה משר הושיקים שבחו של יוסף שכמו שפותר
 החלוס כך מתקיים וידוע הוא בין חכמי' האמת יוסף הנדיק
 הוא יאור שהוא היסוד ומתפרס לכת' זכו' ולמאמר פיו שיגור על
 החלוס לכך אמר בחלומי כלומר בחלומי כפי מה שחלמתי
 חלמתי אבל עתה הנני עומד על דבור שפתיך כפי מה שתגמתי
 הוי הנני עומד על שפת היאור כלומר על דבור שפתי' שלך ;
 וגם ידוע הנה נדרש פי' רש"י איתן וגמין רבויים דח' וגם דם
 הזקן וקשה למה לא פירש לרבנות דם זרעיותיו כמו שזכינו
 בהב' בשביל הריבוי' של דמי אחיך פי' דמו ודם זרעיותיו א"כ
 גם על רבוי דונם דמו היה לו לפרש לרבנות דם זרעיותיו . ויש
 לומר שבשלישום דם הרבוי הוא כדם עצמו שאמר קול דמי אחיך
 וכי כמה דמים יש לו לפיכך פי' דמו ודם זרעיותיו אבל ככאן
 הוא הריבוי לבד מנופיה ולכן אמר איתן וגמין לרבויי מה כל
 לרבנות לבד מנופיה ופי' דמו ודם הזקן :

ויחררו איש א אחיו ויאמרו מה זאת עשה האקי' לנו דקשה וכי
 השבתי' היה להם לזמ' מה זאת עשה האהים לנו ומי חשד קב"ה
 דעבדי דינא בלא דינא ועוד קשה דינא' להם לומר מלה כדנא
 אם לא היו חוטאי' בניכור' יוסף אבל עכשיו שהם אמרו וגם דמו
 הנה נדרש דמו ודם הזקן א"כ היאך אומר' מה זאת עשה האהי'
 והלא חן הראוי לנגשות להם עדיין לא התחיל לפקוד עליהם
 כמעשה ידיהם . ויש לומר שהם אמרו בדעתם ודאי שחטאו
 במירת יוסף וכמו שזכרנוהו לעבד סוף סוף מתייראים אם
 ליפול בעבדו מדה כגו' מדה לכך כשראו הכסף כפי אמתחותיה'
 אמרו זה אינו מדה כנגד מדה שבזה הדבר למחר מעללי' עלינו
 לומר שנכבנו הכסף וכן כח הכרנ' על פחות משה פרוטה זהו
 שאמרו השבתי' ממה' שהבי' הקב"ה עלינו כרא' שמת יוסף וזהו
 וימרו כלו' קרנו על יוסף שיתן מתת האנם דאי לא מת

מה זאת עשה האלהים לנו שנגלג עלינו גזירת ננות בשביל
הכסף הנמצא באמתחותינו אלא ודאי שיוסף מת והקב"ה לא
עביר דינא בלא דינא לפיכך מוגלג עלינו סיבות שכבוד
לגזירת מות :

ובזה יוכן מאמר ז"ל בחדש אחר רבי לוי שבטים מניחה
מנאו וינא לכס דכתיב וינא לכס ויחרדו איש אל אחיו
אנו שאכדנו את ר' סימון ינאכ'ו ונריך להבין מאי האי ק"ו
שלומד ממניחה שבטים לאבידת דרבי סימון ז"ל . ויש לומר
שכונת המאמר קך היא כשראו השבטים המניחה חרדו וינא
לכס לאחר סוף סוף דמניחה הזאת תבא לידי אבידה דהיינו
שיעלילו עלינו וכאכד חמון רב וזהו שבטים מניחה מנאו וינא
לכס על שחא יאכד חמון רב אנו שבדאי אכדנו את רבי סימון
על אחת כמה וכמה עוד יתכן לומר מניחה שהקדמנו לעיל שלא
ינא לכס של שבטים אלא מפחד שחא מת יוסף כמו שדרשנו
לעיל בפ' מה' זאת ונו' שמתגלגל עלינו דין מות אלא שחא מת
יוסף וכשביל כך על שחא מת יוסף הנדיק ינא לכס אנו שאכדנו
את רבי סימון על אחת כמה וכמה :

וראמר הזה אחיכס הקטן אשר אחרתם ויאמר אלהים יחנך
בני וגרך להבין ראשונה למה הונרך יוסף להביא
בניחין למצרים ועוד קשה מאי האי דקאמר הוה אחיכס הקטן
אשר אחרתם ועוד למה ברכו אלהים יחנך בני הל"ל אלהים
יברכך בן כל הברכות ומברכים בלשון ברכה כדכתיב ואל שדי
יברך אותך ולמה כאן ברכו בחניכה . ועוד למה פתח בויאמר
ויוסיים בויאמר . דויאמר שני הוא וייתר . ויש לומר
שכשאמר אחי יוסף בראשונה שנים יעשר עבדיך אחים אכחנו
יקטן את אבינו והוא אכחנו נתיירא יוסף שחא מית בניחין
מדאמר הקטן את אבינו ולא אמרו האחד את אבינו דמשמע
שנית בניחין ונוגל לו מקרוב בן אחר מדאמר הקטן לכך רצה
שביאורו את אחיהם הקטן כשבא וראוהו שהוא גבר בנוברין
אמר הוה אחיכס הקטן אשר אחרתם בתמי' לכך אמר לו לאים
יתנך בני רוצה לומר מאמר שקורין לך קטן ודאי שאתה מונא
חן בעיניהם יהי רצון שירצה החובא הזאת לכך ברכו בברכה
זאת אלהים יתנך בני שלעולם תמצא חן בעיניהם . ומה שאמר
מקנאם ויאמר בגוגל ואל'כ בכתח העניין הוא שיוסף מדבר
על ידי חלץ ויאמר בגוגל ע"י חלץ שאל להם הוה אחיכס
קטן אשר אחרתם אבל בברכה אמר ויאמר בכתח שהוא פתח
פיו וברכו כל' מתעוררין :

ישער ינא אתו מעבדך ומת'תם אכחנו מהיה לאחני

לעבדים ויאמר גם עתה כדכריכס בן הוא אשר ינא
אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקיים וקשה מה שאין כדכריכס
בן הוא . ולא היא שם אמרו אשר ינא אתו ומת והוא משיב
להם כדכריכס בן הוא אשר ינא אתו יהיה לי עבד ח"כ לאו
כדכריכס קאמר י"ש לתרן כמה שדקדק בכבוד מאי האי
דקאמר אשר ינא אתו מעבדך . שהי"ל לאו אשר ינא אתו ומת
דולת עבדך היא מיותרת . אלא הענין הוא שדקן בן נח
כהרג אפי' פחות משה פרוט' אבל בדיו ישראל אין לו לא עבוד'
דכתיב ונחמר בגנבתו . כשראו שרץ אחריכס אמרו בודאי
רינה זאת אינה לטובה דמיעקרא הי"ל לדון ק"ו אפי' תינח
שחשב שאכחנו נכבדו הגביע מאחר שראש אפי' הכסף שחאנו
כפי אמתחותינו השכנוהו מארץ כנען הי"ל לדון ק"ו אם המניח'
החורניה אין נגנוב דבר . וזהו שאמר הכתובים הן כסף
אשר ינאנו כפי אמתחותינו השכנוהו מארץ כנען ואין נגנוב
מכית אדוניך כסף או זהב שאכחנו ערמנו להביא הכסף מתקום
רחוק מארץ כנען שיונאנו כפי אמתחותינו שאמרנו שחא יהיה
שלהם ואין יתכן כדבר שידענו שברור הוא שהוא שלך אין
יעלה על הדע' שנגנבוהו היו ואין נגנוב מכית אדוניך שאכחנו
יודעים שהוא מכית אדוניך אמרו השבטים מאחר שלא מן הק"ו
הוה רן אחרינו ודאי אין כונתו לטובה אלא להתעולל עלינו
לכן אמר יהודה גרך לענות כסיל באולתו מה תאמר שגכנו
בן הוא אשר ינא אותנו מעבדיך ומת וגם אכחנו ר"ל אתה רוצה
לדון אותנו כמו הדיו שאתה דן בעבדך בני נח שבהרג על
הגנבה לאו הכי שאכחנו בני ישראל זהו שאמר הכתוב אשר
ינא אתו מעבדך ואת כל' יאר מי שהיה גנב מעבדיך שהוא בן
נח ומת שכן נח כהרג אפי' על פחות ינאנו פרוטה . וגם אכחנו בני
בתמיה אתה חושב לדון אותנו בדיו בן נח לאו הכי אכחנו בני
ישראל ונחמר בגנבתו כתיב הוה ונהיה עבדים לאדוני עבדות
דוקא לבד זש"ה ויאמר להם גם עתה כדכריכס בן הוא אשר
ינא אתו יהיה לי עבד עבד דייקא ולא מיתת דכתיב ונחמר
בגנבתו ואתם תהיו נקיים ח"כ כפי דכריכס השיב להם הוה
כדכריכס בן הוא אשר ינא אתו יהיה לי עבד עבד דייק' ולא
מיתת אבל עדיין כריכס אנו להרע אחי האי דקאמר גם עתה
כדכריכס בן הוא דולת גם עתה מיתרת לגערי שהי"ל ויאמר'
כדכריכס בן הוא אלא אמר להם בכל עור שלא נתנה התורה
אין לדון אתכם כי אם בדיו בן נח אבל אחי מעשה זאת לכס
גם עתה אענ"ם שלא נתנה התורה כדכריכס בן הוא לדון
אתכם כדניו ישראל דכתיב ונאכל' בגנבתו הוה גם עתה כדכריכס'
בן

אפילו לסוף העולם לעולם אמרין דברשתייה דרחמנא קאי
 וכתב הרמ"ם כספר שני דהלכות גניבה גנב ברשות הבעלים
 פטור ונתשלמוי ככל ואפילו נטח ואפילו מכר פטור מתשלומי
 ארבעה וחמשה נמצא שכל עוד שהגנב לא יצא מרשות הבעלים
 פטור ונתשלמוי ככל וכבר אמינא לעיל דבין תרנגולת של
 הקדש שברחה שפטרה משהו הקן מטעמיה דברשותא
 דרחמנא קאי ולמדין מינה שכל דבר של הקדש אפילו
 שוליכוהו לסוף העולם לעולם ברשות הקדש קאי א"כ הוונב
 של הקדש לעולם ברשות בעליו קאי ולכן פטור מתשלומי ככל
 הני ישלם שנים לרעייהו לרעייהו ולא לגוי לרעייהו ולא להקדש
 לגוי מטעמי שהא גוי ואין לתת אמונם של ישראל לגוי וההקדש
 מאם דקאי ברשות הבעלים חזו שאמר לו יהודה ליוסף
 מחיוב טעם אתה רוצה לקחת את בנימן לעבד ואזי שהוא
 מטעם תשלומי ככל לפי שבד הבביע בא לידך א"כ אין אתה
 תוכנע לעבד אלא כשכיל התשלומי ככל ותשלומי ככל אינן
 חייב לשלם לך מטעם כי כיוון כפרעה שאתה גוי כמו פרעה
 וכתיב ישלם שנים לרעייהו לרעייהו ולא לגוי אי כי כיוון
 כפרעה ומה תאמר שאתה ישראל חייב לשלם שנים לרעייהו
 וזוה מחוייב בכיוון לשלם ככל ולכן אתה נטול לעבד ששפיל
 הכפל אפילו תימא הכי אינו חייב ככפל שאינך באר כל אדם
 שבגלות הגנב מפתח חצר או מתחייב בכפל ואתה אשמה
 לחלך ורש ושלטי כמו פרעה ועדיין לא ינאנו מרשותך כדכתי'
 הם ינאו מן העיר לא הרחיקו ויוסף אמר וגו' א"כ בהיותך כי
 כיוון כפרעה דמיא לדין של הקדש שלא דמקא רשותך בטרך
 חצרו כמו כל אדם לא כולי עלמא ומה דלית ביה יען פי הוא
 עלבו של עולם כיון כן מי שהוא כחלך כל מקום אשה דבר הולך
 והמו תגיע ויתקרו רשותו והכתוב מעד ינאו מן העיר לא
 פרחיקו ובהיותך כי כיוון כפרעה נמצא שגדן ברשותך הוינא
 ויציא להגונביון תהקדש ופטור מתשלומי ככל זהו שאמר
 החדש יבד דבור על חוככו דבור דייקא דליהו דבר אחר
 שהוא כי כיוון כפרעה כשני אופנים פשוט שייך שני :
 ובא לבאר השני אופנים אחרים שאין יורכסה כלל ארבע
 אופנים וקודם נקשה מהגורא שאמר וימור בגנבתו
 ולא ככפלו אס כן תימא על יוסף הנדיק אין רנה לקחת
 לכניין לעבד על הכפל והלא נמצא היא בגנבתו ולא תפלו
 ולבא חל תירון קשיא ואת נדיק לחור לבאר הפתויים
 שביארנו באופן אחר וקודם נקדים הקדמה אחת שהצאת
 כהן מפתח שלמה והמש על ענין כוס של נחוש שניק
 להשתור

גנבוהו אדעתא שהוא יקר הערך וטוה הרבה זהו ששלח להם
 לומר הלא ידעתם כלומר אין לכם פתחון פה ליפטר מדין קטן
 שגנב שאינו חייב בתשלומי ככל מטעם כי לאו בר דעת הוא
 וכמו כן תירצו ליפטר לומר לשלם כפלים כדי משקלו לאו הכי
 הוא דלא דמיא להאי דינא דקטן שגנב שאינו חייב בתשלומי
 ככל מטעם דלאו בר דעת הוא שאתם הלא ידעתם כי נחש
 ינחש והוא דבר שאין לו קצבה בערכו ולכן אמר הדיעותם
 אשר עשיתם לפי שכבר ידעתם כי הוא של נחוש שאלו לא
 הייתם חודשים כי הוא של נחוש לא הייתה הרעה כל כך גדולה
 אבל מאחר שידעתם חייבים הרבה ורעה גדולה עשיתם והו
 שאמר הכתוב שידעתם אשר עשיתם יען כי הלא ידעתם כי
 נחש ינחש • לכן אמר יוסף באחרונה האיש אשר נמצא אתו
 יהיה לי עבד ונרץ להכין למה אמר האשה ה"ל אשר נמצא
 אתו יהיה לי עבד אלא בהיות שהשכטים קראו לכניין קטן
 כדכתיב הקטן את אבינו וכדכתיב הוה אחיכם הקטן יוסף
 שרונה לקח אותנו ועשוי לעבד הנרץ לשנות שם קטן מעליו
 דאם הוא קטן לאו בר דעת הוא ואינו חייב בתשלומי ככל לכן
 אומר האיש כלומר איש שהוא לשן חשיבות שהוא גבר בכניין
 וכה"ה הירודעה לומר שהוא חכם וכבר דעת לכן אמר יוסף האיש
 אשר נמצא הנביע בידו אם כן יהיה לי עבד ואזי בעד הכפל
 שאין לו לשלם כדי כפל שיווי של נביע הזה ואתם עלו לשלם
 באותה שעה וינח אלו יהודה שם"ת הוא ש"ה כלומר אני רואה
 בך שאתה רוצה להוויא הדין לאחיותו א"כ ידבר נא עבדיך
 דבר וכאותו דבר יהיה פטור בכניין מתשלומי ככל ואם הוא
 הדבר כי כיוון כפרעה ואופני הוה שאמרנו לעיל כך הם כתב
 ברא"ם בהלכות גנבה בריש פרק שני הגונב מן הגוי ויון
 ההקדש פטור מתשלומי ככל שנאמר ישלם שנים לרעייהו לרעייהו
 ולא לגוי לרעייהו ולא להקדש עב"ל ונרץ לדין הקדש למה
 להקדש לא יהיה חייב לשלם תשלומי ככל ויהי דין הקדש פחות
 מדין בני אדם ואע"פ שרובן ייעטו מדיוקא דקרא דאמר ישלם
 שני לרעייהו וי"ל מדין ליתן טעם להאי קרא למה קר"ל בגנבת
 הקדש שאררבה היה לו להחמי שני ויטנו בשור של הולך שגנב
 שור של הקדש בין תם בין אופנד ישלם כוק שלם זה שאין כן
 באדם אחר ששור תם משלם תני כוק אם כן למה בגנבה הקל
 בשל הקדש ויש לומר ביה שכתב הכית יוסף בדין שילוח הקן
 ז"ל תרנגולת של הקדש שברחה וקיננה בשות כטורה ושלוח
 הקן דכולי עלמא וכל היכא דאית ברשותי דרחמנא קאי מצינו
 למדים יחאן שכל דבר של הקדש אפילו שניא ארשות הקדש

להשתמר בעל החזקה הזאת לשמור את הכסף ככפת עיניו שלא ינכחוהו שאם יגכס הכסף יאכזר סגולתו והוא כחש הכסף הזה שאחר להם יוסף הרעיות אשר עשיתם כלומר אין לי על שגבתם אותי אבל מאי דקפידתם הוא שגשיתם רעה גדולה שאכזר סגולתו והו' שאמר הרעיות אשר עשיתם ח"כ לאכזר הקדן וכחיות שאכזר הקדן שהיא הגניבה עמה ומכרה בנגבתו כתיב צדיק לשלם לי הקדן הוה ואין לו שיווי לבן אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ויגש לי יהודה ויאמר לו כי אדוני ידבר כל עבדך דבר ונבאותו דבר אראה לך מן הדין שכניתי פטו מעבדך אפי' שהפסיד את הקדן ומהו הדבר כי כיון כפרעה קוד' שכח אל ביאור הדבר הזאת נשאל מה אחת אם היה יהיה שנכנס גכס אחר לנגוס כסף דמוקרא מרבע מאות דכרי ונטל אותה ממקומה וקודם זאתו מפתח החצר ברוב בעיותה כל מידו וכש' היכי דיון לנגב הוא כיון אותו מדן דנגב או מדן דפושע לחייבו לשל דמי הכום הוא ואם תאנו מלאך היות מה לי הכל'ה לי התם מאחר שחייב לשלם ד' מאות דיברי בין שיקרא גכס בין שיקרא פושע מאי רבותיה לידע מאיזה דין נדון אותו ויש לומר דלאו הכי אם יידון אותו מדן גכס' אם אין לו לשלם ומכר בניגבתו זאם כיון אותו מדן פושע אם אין לו הריוזה חוב עליו עד שיעש' ועתה כדא' דקד' בנידון דיון היכי נידון אותו כפי מה שכתב הרמב"ם בפ' שני מהלכות גכס' ז"ל גכס' דרשו' הבעל' פטו' מתשלומי כפל ואפי' טבח ואפי' מכר פטו' מתשלומי ארבעה וחמשה עשר שאין לדון אותו מדן דנגב שכל מי שחיי' לשלם תשלומי כפל ממכר בנגבתו ויואחר שברשות הבעלים אינו חייב לשלם תשלומי כפל אין לו דין גכס' לומר' על הנגבה ואין לדון אותו אלא מדן פושע שאם אין לו לשלם הרי זה חוב עליו עד שיעשיר וכמו כן תמצא שכתב הרמב"ם בפרק שלישי מהל' גכס' הנגב את הגוי או את ההקדש אינו נזכר על הקדן אלא הרי זה חוב עליו עד שיעשיר וטעם דהקדש הוא כמו שפ' לעיל שצדיק הוא ברשות הבעלים וכל עוד היותו ברשות הבעלים אינו נזכר על הקדן והגוי טעמו ג"כ וואחר שאינו חייב תשלומי כפל כדכתי' ישלם שנים לרעייהו לרעייהו ולא לגוי לכך אינו נזכר על הקדן וזה שאמר לו יהודה כי כיון כפרעה כלומר אתה רוצה לבנייתו לעבד בשביל הקדן שגפסד ולא ידעת דכתי' ישלם שנים לרעייהו לרעייהו ולא לגוי ומדפסד מן הכפל אינו נזכר על הקדן כדכתב הרמב"ם הנגב את הגוי אינו נזכר על הקדן ואתה גוי כמו פרעה הוי כי כיון כפרעה ואין לך ליקח את בנייתו מה תאמר שאתה ישראל וכישראל

נזכר על הקדן מ"מ איך ככל ישראל דבעלמא שאתה רב ושליט כמו פרעה ויש לך דין ויחזיק להקדש וכמו שהקדש אינו נזכר על הקדן שלעולם הנגב ברשות הבעלים כך אתה מאח' שאתה רב ושליט כמו פרעה עדיין בתחומך הוינא וואע"ג שכשבר הנביע כמ' אינו חייב לומר בנייתו על הקדן מטעם שכשבר בתחומך כי כיון כפרעה אלא הרי זה חוב עליו עד שיעשיר' הא לך השני אופנים אחרים לומר' מרבעה שלימה זהו שאמר המדרש דבר דיבור על אופניו :

ויגש אליו יהודה דרשו' ו'ל' בת' הגשה לזאת' הגשה לפי'ם הגשה לתפילה בשלמא הגשה לכיום ולתפילה נזכר אבל לתלמידיה אין סלקא דעתיה דיהודה להלחם מאחר שאמר שאלוקים מצא את עון עבדך דהיינו בחז' מכירת יוסף כמו שהא' בצינו הודה זל' בוש' באמרו האלהים מצא את עון עבדך ובנגב נפש מישראל חייב מיתה כדכתי' ונגב נפש איש ומכר זוגא' ח' אף רוצה לילחם ששפת מלחמה היא שעת ככנה ואין השטן נוקטת אלא בשעת הככנה וכדלוי' שאם ילחם או ודאי שמת דין שהוא האקי' ומצא את עון מכירת יוסף ומצא בעל חוב מקום לגבות חובו : ויש לומר שהיה כשאמר האלהים מצא את עון עבדך היה כוסר ודאי שכן מכירת יוסף יוגבל עליהם דברים אלו לכך אמר אני יודע' בעניני שהאלהים מצא את עון עבדך הלא טוב לנו לקבל גזירת שמים הננו עבדים לאדוני גם אכחזנו גם אשר נזכ' הנבי' כיון שכלבד בשחיתותינו כשראה יהודה שיוסף אמר חלילי לי יועשות דבר זה אלא האיש אשר נתנא הנביע בית הא' יהיה לי עבד ואתם עלו לשלם איור ודאי ח"כ אין כאן זניאיות עון כשכיל מכירת יוסף שכניתי לא חטא בזכויותי ושהוא יהיה עבד ואכחזנו נהיה נקיים אז כתחוק לו ויגש לו יהודה הגשה לתלמידי שאינו מתיירא מעון מכירת יוסף :

ידבר כל עבדך דבר באוני אדוני ואל יחר אשך בעבדך כי כיון כפרעה נצרך להקדש שליט' עבדך השני הוא מיותר שהיה לו לומר ידבר כל עבדך דבר וגו' ואל יחר אשך כי כיון כפרעה אלא אמר לו יהודה אני יודע דך כבוד המלכות אני משפיל בעיני לפניך ואור' ידבר כל עבדך דבר באוני אדוני ואל תחשוב שכשכיל שאני קראתי את עצמי עבד שתתנאה עלי מאחר שאמרתי שאני עבדך הוי ואל יחר אשך בעבדך כי אני כיון וכפרעה דכשאני עם אבא הוא מלך ואני משנה למלך וכפרעה כשאני חזן ויתחום אבא הוי ול יחר אשך בעבדך כלות' בשכיל מה שאמרתי ידבר כל עבדך ודייקא בניי שלא אמר ואל

ויחיה השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל וגו' למה הוצרך לומר מלת לי ולא כשומר יוסף אכזי אעשה כדברך ויאמר השבעה לי וישבע ואפי' ימיא שזלת לי צריכה מ"מ מלת לי מיותרת - ויש לומר שנתירא יעקב שאל היה ליוסף אזה אולם ויתיר את השבעה לכך אמר השבעה לי כלומר על דעתו וכל השבעה לחזירו על דעתו ונתן חין לו התרה לכך אמר השבעה לי לחזון שנשבע לו על דעתו הוי השבעה לי וישבע לו :

ויאמר יוסף אל אחי כמים אשר בתן לי אלהים בזה ויאמר קחם בא יחלי ואכרסם נרץ להבין מה חידש לו יוסף באמר כמים אשר בתן לי אלהים בזה ואינו יודע ישראל שבכאן נולדו לו ועוד מה שאמר קחם בא אליאכרסם וזי קטנים היו שלא היו יכולי ללך בעצמם ועוד מלת בא מיותר שהיל"ל קחם אלי ועוד מאמר שרשז"ל מי אלה שאינם ראויים לכרסם שעתידך לנאת מהם ירבעם ויאחאב א"כ למה הדר ביה ואמר קחם בא אלי ואכרסם - אלא כשראה יוסף שאמר יעקב מי אלה שעתיד לנאת מהם במים שאינן הגונים א"כ אינן ראויים לכרסם א"כ יוסף חין הסיבה ממנו אלא ממי שהביא אותו בכאן בני הם אשר נתן לי אלהים בזה שהיו נולת אלהים היא מיותרת שהיל"ל בני הם אשר נולדו לי בזה אלא אמר ודאי שהסיבה מאתו והביאנו למצואם ואין לתמוה על אלו שינאחם מהם ויאמר שנתנם לי אלהים בזה המוקדם שהוא יוקום הטיוטפת לכך הדר ביה יעקב ואמר קחם בא אלי חין לנו עפק בגמרות ואין הקב"ה דין אלא בכך ומה שעומד בה לכן אמר קחם בא אלי רוצה לומר קחם בא עתה באשר הם הם ויאכרסם :

עוד יתכן לומר שאמר לו יעקב גשה אתה גם כן כדי שזכותו וזכותך ייגן עליהם לכך אמר קחם בא אלי שבכא שזינו שאל עליהם הכרעה :

שייכל את ידיו כי נחמה הכבוד ונרץ להבין אם שיכל ידים דיעקב הוה לפי שיוסף מביא הכבוד ליוניו ולפיכך שיכל ידיו לשים ידימיו על הכבוד נחמה שיכל את ידיו כי נחמה הכבוד אכל ויאמר לו יוסף לא יבן אחי כי זה הכבוד ומושיב לו ידעתי בני ידעתי אם כן צמצא ששיכול הדים היה בשביל אפרים כמה דמסיים ואזיל רק אחיו הקטן ינדל מיוון אם כן קשה שהיל"ל שיכל את ידיו כי אפרים יהיה הגדול :

יש לומר דהאי כי נחמה הכבוד רוצה לומר מטעם שצמצא הכבוד לכן שיכל ידיו דהיינו לפי שצמצא

היה הכבוד הביאו יוסף לכד שואלו שהוא למד ימין חסדי נחמה שבשכיל זה הוצרך לשכל ידיו יעקב הני שיכל את ידיו כי נחמה הכבוד :

בסדרש כד דמך רבי אבהו אחו ליה תלת עשר נהרי דאפרסמוז דכיה אחילין דמאן א"ל חילין דאבהו

אמר להם כל חילין דאבהו יאחי אמרתי לריק יגעתי לתוהו והכל כחי כליתי אכן משפיע אל ה' ופעולתי אל אלהי ע"כ :

וקשה למה אחו ליה דוקא י"ג ותו לא - ועוד שלשון המאמר אינו מדוייק היטב שהוא שאל חילין למאן והשיבו לו חילין דאבהו שהיה להם להשיב חילין לאבהו מהו דאבהו - והדר

ואמר כל חילין דאבהו ולא אמר כל חילין דאבהו כמו שהתחיל לשאל חילין למאן עוד מה שאמר ואחי אמרתי לריק יגעתי ומי

היכי שלקא דעתיה ח"ו דליכא אבר ועגוש ואע"פ שרבו כמה רבו המדברים בוידל הדרשנים עוד לאלוה מילין - והנה

קודם לבא אל ביאורו נרץ למאן לב על שבי מאמרים מחולקים זה מזה האחד מהם שאמר ר"ל במשנה עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שאמר להנחיל אוהבי ישו בוואהר

אמר עתיד קב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ארבע מאה עלמין דכסופא דכתיב ארבע מאות שקל כסף עובד לנאמן - ומי

ישם ראשו בין שני הרים הגדולים לידע לחיוו מהם ינדק אכל לשים שלום ביניהם נקדים פסוק אחד בסדר תרומה דכתיב

ולקחת את שתי אבני שוהם ופחתת עליהם שמות בני ישראל ששה משמותם על האבן האחד זאת שמות הששה הנותרים על

האבן השנית כתולדות והנה הפסוק אומ' דרשיני מאמר שבכר אמר ששה משמותם על האבן האחד למה לו לכפול השלשון באבן

השני שהיל"ל ששה משמותם על האבן השנית - אלא ידוע הוא בין יודעי חן שג"ע עליון וג"ע תחתון נקראים שני אבני

שוהם ג"ע תחתון נקרא דר שדר עמונו ג"ע עליון נקרא שוחרת שרונה לומר מקפת שהוא מקיף את כל העולם כולו

וזה שאמר הכתוב ולקחת את שתי אבני שוהם שהם ג"ע עליון וג"ע תחתון ופיתחת עליהם שמות בני ישראל ששה משמותם בלא ברירו על האבן האחד דהיינו בג"ע תחתון לפי

שכל ישראל יש להם חלק אכל את שמות הששה הנותרים במעשיהם על האבן השנית שהוא ג"ע העליון כפי תולדותם

שעשו בעולם הזה - והנה במה שהקדמנו שג"ע עליון נקרא שוחרת ויכול האדם לשים שלום בין שני המאמרים לדעיל מה

שאמר ר"ל שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות היינו על הימן העם שכולם יש להם חלק בג"ע תחתון וזה

שאמר התבאר כל ישראל

ישראל

ישראל יש להם חלק לענה"כ כלומר בכללות יש להם חלק ומביא
 ה"ה מפסקו ועמך כלם נדקים לעולם ירשו ארץ עמך דייקא
 א"ע"פ שהם עמך כולם נדקים . לעולם ירשו ארץ ארץ דייקא
 שהוא ג"ע תחתון הנקראת ארץ שהוא בעולם הזה כדכתיב
 ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדש אבל מה שאמר הוזהר שעתיד
 הקב"ה להנחיל כל זדוק וזדוק'ל מאות עולמות היינו ג"ע
 עליון שנקרא סוחרת ששם יש נוקוס ואסמכות אקרא . ארבע
 מאות שקל כסף למי שמעברין אותו לג"ע עליון שהוא סוחרת
 היו עובר לסוחר למי שעובר לסוחר היינו סוחרת נותנין לו
 ארבע מאות . ולכן יש לומר ריון למה שאמרו ו"ל שכל שקלים
 האזוירין בתורה הם בשקל הקדש בר אלנו ארבע מאות שהם
 ככרים והכך

כשיעו עולה יותר במעלה שנותנים לו חלק בג"ע עליון
 שהוא למעלה מן השמש :

עוד איתא באדרש קהלת אמר' ר' בנימין בקשו לגנוז הפסד
 קהלת מפני שזכאנו בו דברים מטיס לגד מינות אמרו
 הרי כל חכמתו של שלמה שבא לומר מה יתרון לאד' בכל עמלו
 יכול אף בעמלה של תור' חזרו ואמרו לא את' בכל עמלו לא בכל
 עמלו . בכל עמלו אינו עמול אבל עמול הוא בדברי תור' . וזרל'
 להבין במאמר זה מה ר"ל דברים מטיס לגד מינות הי"ל דברי'
 של מינות ועוד מה שאמר הרי כל חכמתו של שלמה שבא לומר
 וכו' הי"ל מנאנו בו דברי' מטיס לגד מינות שאמרו יתרון לאד'
 בכל עמלו יכול אף בעמלה של תורה ומה צורך להביא חכמתו
 ולבזו' אותה וי"ל שגן הכתוב לא יש שום דבר של מינות אבל מן
 המובן מן הכתוב יוכל האד' לשפוט כמינו' לכך אמרו בקשו לגנוז
 אותו לפי שזכאנו בו דברים מטיס מטיס דוקא לגד מינות ולא
 שהדברים בעצמם הם מינות וכינד היא העיניתן שמי' הדברים
 האלו לגד מינות זהו שאמרו שהקורא בו יאמר הרי כל חכמתו
 של שלמה בתמיה . שבא לנו לומר מה יתרון לאדם בכל עמלו
 שיעמול תחת השמש ומי לא ידע בכל אלא ודאי ששלמה חכם
 היה וכו' להודיעינו דבר שאנו חושבי' שיש בו יתרון יהוא השיג
 ברוכ חכמתו שאף יתרון ח"כ מה שאמר שלמה מה יתרון לאדם
 בכל עמלו יכול אף בעמלה של תורה דאם לא כן מה בא
 להודיעינו שלמה בחכמתו חזרו ואמרו מאחר שהטעות אינו
 אלא בחכמיו ח"כ ודאי שהענין יצוינו עד סוף הפסוק ידכתיב
 בכל עמלו ולא כתב בכל פאל ח"כ אינו מדבר על התורה לא
 בכל עמלו אינו עמול שהוא יגיע כפיו אבל עמול הוא בדברי
 תורה . וצריך לדקדק למה הוצרכו ר"ל להאריך בדבריה' בכל
 עמלו אינו עמול אבל עמול הוא בדברי תורה די להם שידונו
 ויאזוהו טעם לא גמזוהו והיבין יבין' כי לא בשופטני עסקינן
 לא יש ליטש שר' ל' ראו יתור דברים" שפסוק שלמה בפסוק זה
 שהיו לו לכתוב מה יתרון לאדם בכל עמלו תחת השמש ודי בזה
 וכל הדרשות יכולין להרוש במלת אלו . ואם ר"ל על עמלו
 שיעמול כד ר"ל מה יתרון לאד' בכל עמלו שיעמול תחת השמש
 שמת שיעמול הוא שמנה שיעמול ויחאחר שאמר שאין יתרון
 בכל עמלו למה אמר שיעמול תחת השמש ויכאן דרשו חכמים
 ודאמר בכל עמלו ולא אמר בכל עמול הוא לחטוקי עמלה של
 תורה שיש לי יתרון לכך מצוה שראוי הוא שיעמול בהיותו תחת
 השמש שאח"כ לא יוכל לעמול בה היו שיעמול תחת השמש :

עוד שם באדרש קהלת מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול
 תחת

ובזה נכא לענין ר' אבהו וקודם נקדים לך שג"ע עליון
 שנתגלה קב"ה שמה ורואים אותו פנים בפנים ובראות
 פניו נולך חיים ולכן בינה שהוא ג"ע עליון נקרא אלהים חיים
 עוד איתא בזוהר מה בין אפרסמון לאפריון אפריון לתתא
 שהוא מלכות אפרסמון לעילא שהוא בינה ע"כ לכך כד דמך ח'
 אבהו אחוה ליה"ג כהר' דאפרסמונא דכתיב י"ג על שפ הי"ג
 מדות שנגלין באפרסמון כמזכר אפרסמון להורות שהוא עלמא
 דאתי היינו בינה שהוא ג"ע העליון ואח' אילין למחן א"ל אילין
 האבהו אמר כל אילין דאבהו שהוא רבוויא על מה דהוה
 בדעתיה שדעתו הוה להשיג י"ש עלמות שהוא בג"ע תחתון
 ורצה זה דאפרסמונא שהוא ג"ע עליון אמר כל אילין דאבהו
 ואני אמרתי לריק יגעתי ורצה לומר לשי' עולמות יגעתי שכן
 רי"ק בגימטריא ש"י הוה לריק יגעתי וכוה יוכן שלא היה כוכב
 רבי אבהו שהא יגע לריק והיליד ח"ו לכהלה אלא שהיה כוכב
 להנחיל י"ש ואח"כ ראה אפרסמון דהיינו ארבע מאות והוא
 בהראות לו הי"ג טרי' דאפרסמונא דכלא ביה' תלמי' וכה
 להנחיל ד' מאות עולמות כמזכר לפי שיגע צימיו להשיג לאלו
 הש"ע עולמות לכך וכה לאחר וייתנו לארבע מאות אבל מי
 שאינו יגע להשיג י"ש עולמות לא יעלה למעלה מנ"ע
 התחתון וידוע הוא שג"ע התחתון הוא למטה מן השמש לכך
 אמר קהלת מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש
 כלומר כתיב יתרון בכל עמלו שיעמול תחת השמש כלומר שיגע
 להשיג ג"ע תחתון שהוא תחת השמש שאמר מייתנו יעלו אותו
 בג"ע העליון הוא למעלה מן השמש וכוה יהיה ריון למה שאמרו
 ו' לתחת השמש אין לו אבל למעלה מן השמש יש לו כלומר היגע
 להשיג תחת השמש שהיו ג"ע התחתון שהוא תחת השמש

שכאמר בשגם הוא בשר זכו וגם ניה שאלו היו מן התורה
 מכיין שגלח' היין העץ אסתר מן התורה מינין של ואכני הסתר
 אסתר פני ביום ההוא מרדכי מן התורה מינין מה הדר
 ומתרגיזין מירא דכיא וקשה לרו' ל' למה לא שאלו על האבות
 מן התורה מינין וכן אדם זכא וכאלה רבים ומה ראו על ככה
 לשאלו יגל ארבעה אלו ותו לא ועוד קשה דשאלמא על המן
 ואסתר ומרדכי שאלו כיחא לפי שהיה בכתובים ושאלים
 מפשה אסתר ומרדכי והמן שיהי להם רחוק בתור' מינין ומינין
 ראייה מן התורה על כל אחד ואחד אבל משך שהתורה כולה
 בתינה על ידו וככל התורה כתוב שמו ומה לו לבקש ראייה
 מכשגם הוא בשר בהיות השם מפורש בתורה ילמוד מן הסתום
 שהוא בשגם :

זיש לומר לענין המן ומרדכי ואסתר כבר נתנו טעם לפי שהם
 מן הכתובים ורחוק להם מן התורה מינין והביאו ראייה לכל אחד
 ואחד אבל על הענין משה בענינו למה שואלים משה מן התורה
 מינין יש לומר ששואלים על שם משה כלומר מאחר שנקראו לו
 שבעה שמות למה לא נזכר בתורה אלא בשם משה שהוא השם
 שקרא לו בתיה בת פרעה ויין הכתוב משמע שהוא שם המקרה
 דהיינו שקראת לו משה על שם יין המים משייתיהו א"כ אינו
 שם העצם של משה כי כבר יש שמלותוקת בגמרא ותרא אותו כי
 טוב הוא טוב שמו ור' פלאחר טוביה שמו הרי שבעת לידתו נודע
 שם העצם שלו שהוא טוב אז טוביה אבל שם משה לא בא לו לא
 זמנית המקרה ונולד לו שם זה זמנית המקרה אחר ג' חדשים .
 וזהו ששואלים משה מן התורה מינין . כלומר שיקרא שמו משה
 מן התורה מינין ולא מן המקרה שזן המקרה כבר ראינוהו אבל
 שיהיה רחוק בתורה שעתיד ליקראות משה מינין ואמר בשגם
 הוא בשר זכאין ומיו ויאה ועשרים שנה בשגם בגמטרי' עול' משה
 זהלכך שאלו מן התורה מינין :

עיד יש לתת טעם למה כתלה שמו של משה במלת בשגם
 שהוא לשון שגנה ומה כוונת הפסוק בשגם הוא בשר
 שכמעט אין לו הכנה ויתכן לומר שאם משה לא היו טוע' בענין
 הכאת הסלע היה נכנס לארץ ולא היו עת אלא כמלאכי הלה"ק
 ומחמת טעיה נעשה בשר ודם נתן קצבה לימיו וזהו שאמר
 בשגם הוא בשר כלומר בשביל שגנה שטעה והכה הסלע הוא
 בשר ודם . ולא כאלהים והח' ימיו מאה ועשרים :
 וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאת את העם ממצרים
 תעבדון את האלקים על ההר הזה ופרש"י ל' שתעבדון
 היא הכטעה מלבד האותיות שנקר' לו ויש לומר שפי' זה בא לו
 מדוחק

דמה לגרש מן העולם בזה הירח היו וממנו גרש ירחים ומקשי
 הגמרא ביחא למאן דאמר כיום ששה בסיון שבשבעה באדר
 צולדזכשהה בסיון השליכוהו לים היו ותצטננהו שלשה ירחים
 לא למאן דאמר שבאחד ועשרים בניסן מחי איכא למימר ומשיב
 השנה היתה מעוברת ורובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי
 שלש . ותימא מי הכניסו בתגר זה לומר שהשנה היתה מעובר'
 ולבקש חשבונות כדי להשלים המנין מאחר דאליבא דתנא קמא
 מושלם ומספר שלשה ירחים מעצמו . ויש לומר דדייק קרא
 ומאחר דאמר ותצטננהו שלשה ירחים ולא אחר שלשה חדשים
 שבכל התורה לא מצאנו כי אם לשון חדשים כדכתיב החודש
 הזה לכם ראש חדשים וגו' וכאלה רבים מדנקט לשון ירחי' ש"מ
 שאין חדשים שלמים ואם איתא דבששה בסיון השליכוהו לים
 ג' כבר ידוע שבשבע' באדר מלך אל"ה ה"ל קרא ותצטננהו ארבעה
 ירחים מדנקט לשון ירחים וזהו ירח של אדר וירח של ניסן
 וירח של אייר וירח של סיון . ומאחר ותצטננהו שלשה ירחים
 ש"מ שיהיה שהשליכוהו לים לא היה יום ששה בסיון ולפיכך בקש
 חשבון בדר' לידע אם השנה היתה מעוברת וכשראה שהיתה
 מעוברת אמר דלאי טביוס אחד ועשרים בניסן השליכוהו לים
 ולכן אחר ירחים ולא חדשים שהם ירח של אדר ראשון וירח של
 ניסן ואמצעי שלם היו ותצטננהו שלשה ירחים ולא חדשים שאם
 איתא שהשליכוהו לים בששה בסיון היו שלשה חדשים ולא שלשה
 ירחים . וכזה ענין סמיכות הפסוקים מהמסורה הגה יום
 שנולד משה היה בשבעה באדר ותצטננהו שלשה ירחים יום
 שהשליכוהו לים אליבא דהמסורה שנית הא' כיום אחד ועשרים
 בניסן ואיתא במאן דדרש וממנו גרש ירחים דהיינו שבאחד
 ועשרים בניסן השליכוהו לים ואותו היום יום שקרע'ם כוף
 ואחרו מלאכי השרת ממנו גרש ירחים כ"ל . ויוקשה המסורה
 השלישת במספר ירחים אל' יבא כלומר אם איתא אומר שבכ"א
 בניסן הושלך אל הים לא יש שלשה ירחים יושבעה באדר לכ"א
 בניסן והכתוב אומר ותצטננהו שלשה ירחים היו במספר ירחים
 אל' יבא ובא המסורה הרביעית כמותך לתירוק הגמרא תספור
 ירחים תמלאנה כלומר תספור ירחים ולא חדשי' והשנה היתה
 מעוברת ורובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם היו
 ותצטננהו שלשה ירחי' וזהו שאומר המסורה תספור ירחי' תמלאנה
 כלומר תספור ירחים ולא חדשים ותנוצא החשבון :
 ותקרא שמו משה כי מן המים משייתיהו קשה למה הקב"ה
 לא קראו למשה בשום שם כי אם בשם משה ששם לו
 בת פרעה ואנב אחרון כסין מה ששאלו וז"ל משה מן התורה ענין

מרחק הסמוך שלעולם נריך שהאות יהיה קודם המעשה שכדי להאמין אם יתקיים המעשה נריך לתת אות וא"כ איך יתכן שהמעש' יהי' קודם לאות דהיינו שהמעש' הוא להושיא את העם ויזנורים ועל יעשה הזה צריך אות להאמין א"כ איך אומר וזה לך האות בהושיאך את העם מיוזרים תעבדון את האלים על ההר הזה מצא שהאות יהיה אחר הישיא א"כ אחר ישיא למה לי אות לכך סרסום הכתוב ופי' שתעבדון את האלים היא היא הכטחה לכד מהאות והנה דבריו אמת ונדק אבל מ"מ יכולין אנו לישב הכתוב שזלת תעבדון את האלים יהיה אות לשיאת מצרים הא כיצד כבר נאמ' לעיל וירא ה' כי סר לראות דלא סבירא ליה שישראל עתידין לזאת כל כך במהרה ברד' שנים שהגזירה היתה לך ונאות והיה מתספק משה בדבר וכדי להסיר הקב"ה הספק מלבו ולהחזיק לבו שילך לפני פרעה א"ל וזה לך האות כי אנכי שלחתיך כלומר האות הזה אני נותן לך כדי שיתחזק לך להלך לפני פרעה ויהו האות תעבדון את האלהים על ההר הזה והיינו כי דבר ציוה לאלף דור שהיא התורה שניתנה לאף דור והם התתק' עד דורות שקודם בראית העולם וה' כד דורות שמאדם עד משה א"כ בעל כרחין שיהא אמתה סובר שאיך יוכלוין נזאת ברד' שנה יען כי הגזירה היא ד' מאות והיא סברא חלושה לפי שהתורה צריכה לינתן בהר הזה בכ"ו דורות וכשגם הוא עשה וימיו מאלה ועשרים ונריך ללמד תורה לישראל ארבעים שנה במדבר א"כ זה לך האות כי אנכי שלחתיך להושיא את העם שבהושיאך את העם מיוזרי' צריך לתת התורה מיד הוי תעבדון את האלקים על ההר הזה ודייקא קמי' שאמר וזה לך האות ולא אומר וזה האות שהרי עמו היה יודבר וזה תלמוד לוור לך ועוד ששלושה אותות נתן לו א"כ היל"ל ואלו לך לאות אם האי מלת וזה קאי על האותות שנתן לו אלא כפי דרכינו יבא נכון כי מלבד השלשה אותות שנתן לו להראות לישראל ולפרעה נתן לו אות אחרת לעמנו כדי שיתחזק לבו ללקח בשליחותו ויעשהיה סובר שעדיין לא היה זמן לזאת מתחת סבלות יזרים-אלך הוצרך להראות לו ענין כתיבת התורה בהר ההוא והיה לו לאות ו

שהוא איות ועושה דין אמת אי אפשר לעולם להתקיי' אם יעשה דין איות לבריותיו שאם ישלם להם במעשה' או להם לבריות לכך כשראה שאמר אהיה אשר אהי' שעולה אמת אומר משה דיה לצרה בשעתא כלומר לא די להם שהם בגלות אלא שאומר להם שאין אתה מושיען אלא באמת א"כ יאמרו אין גאולה לישראל לפי שהם היו יודעים בעצמם שהיו גוי מקרב גוי שנתערכו בגוים וילמדו מעשיהם ואם אומר להם אהיה אשר אהיה דהיינו אות יתיאשו מן הגאולה לכך חזר ואמר אהיה שלחתי אליכם דהיינו בתקדי' פשוטי' אף שאין אמת ראויין לכך או דלמא כמ"ש בעל הטורים שאהיה עולה כיוון ראשי תיבות של אברהם יצחק ויעקב שבכותם גוא אותם • וזה כונת הכתוב ויאמר אלקים א משה אהיה אשר אהיה דהיינו אמת כמו שאמרנו כלומר אני איני עושה כי אם דין אמת שכן שמי מורה אהיה אשר אהיה שעולה אמת א"כ מה אומר לישראל שאין אתה גואם כי אם באמת יתר טוב שלא לומר להם כלום ודיה לצרה בשעתא כנו' לכן השיב לו הקב"ה כה תאמר א בני ישראל אהיה שלחתי אליכם כלומר זכות אבותיכם שראשי שמותיכם עולה כמכין אהיה שלחתי אליכם :

ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלהי אבותיכם וגו' זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור • וקשה טובא שכבר אמר לעיל ששמו אהי' ולמה הוצרך לומר שם אחר שהוא הו"ה שמעיקר היל"ל אהי' אלקי אבותיכם שלחתי אליכם עוד קשה מה שאמ' זה שמי לעולם וזה זכרי • שאם הכתוב יודבר על שם הו"ה א"כ היל"ל זה שמי לעולם וזכרי לדור דור אם הוא כפי' רש"י • וא"כ לתה הוצרך שני פעמי' זה שמי וזה זכרי ויש לומר שמו בר על שני שמות שהזכיר שהם שם אהיה ושם הו"ה ולכך אחר לו אף על פי שאמרתי לך שני שמות • הם מה שאמי מתקרא בהם לא שהם ח"ו שני דברים אלא שם אהיה שאמרתי לך זה שמי לעולם לעלם כתיב שר"ל פשאני כסתר אני נקרא בשם אהיה וזה זכרי לדור דור הוא על שם הו"ה כשאני מתגלה בעולמו אני נקרא בשם הו"ה הוי וזה זכרי לדור דור ומ' שחבר לדר דר הוא לזוהו מתלא דמשתמע לתרי אנפי משתמע לדור ומשתמע דירה והכונ' היא זה זכרי לא לכל דור שיהיה אלא לדור ודור וזה הדורו שאזכירוהו בו דור שיש בו דירה להקב"ה ביינו דהיינו פה' מ' ששם הזכירוהו ככתבו הוי וזה זכרי לדר דר לאות' הדירות ולאותם הדורות • עוד יתכן לומר דלמה הוצרך לשנות שם אהיה ולומר שם הו"ה הלא די בשם ראשון ולמה הוצרך לומר יעוץ שם אחר כדכתיב ויאמר עוד אליהם אל משה ומנינו

ששכדכר

למה הונרך רש"י להקדישנו. שבאות שעה לא היה לנו אס.
 ח' ימים. ועוד למה נקטר רש"י האי לישאל. ללא היה לו באות
 שעה כי אס שמונה ימים לייאח בקינור באותה שעה בן ח' ימים
 היה וי"ל דהוקשה לו לרש"י למה פגע בו ה' במלון ולא פגע בו
 בתוך הדרך או בגאטו ממדין והמתין. לו עד העלות אלף ורל"ז
 בעל כרחין נרדף לונעך דכצאתו ממדין וגם בדרך מה שלא פגע
 בו היינו משום דהויה סכנה. לתגוק דתי פקס אמה רחמנא.
 ומדפגע בו במלון ולא בדרך. ולא בגאטו ממדין למדין מינה
 שאותו מלון קרוב למצרים היה וליכא סכנה ומשום הכי פגע
 בו במלון. ואכתיו קשיא למה פגע בו על עסקי מלון תתלה
 דהרי כפי הגמרא דאמר חתול ואיל. מובח דמלון כבד היתה
 סנה שלא בוינה שזכרה. ביה בגאטו ממדין. כמו שאמר חתול
 ואיל וכיון דהדתי דהתי ולמה יעגש עשה על קדימת המלון
 שאפילו אס לא היה על אותו במלון אלא עד מצרים לא חייב
 עונש וכיון דהדתי אדתי וכל זמן דאיכא סכנה אפי' פורתא אס
 לא מל אותו אינו חייב לעגש מאחר שאינה מצוה במנה אלא
 והאי מדעגש על קדימות עסקי מלון ולא חס ג"כ על סכנת
 פורתא דאיכא. מן המלון למצרים. דמצוה בעינדא הוא
 ולכן דייק רש"י בלישניה ואמר ובאותה שעה לא היה כי אס
 שיוכה ימים דוקא ותו לא וכעוד שביה ניתעסק בעסקי מלון
 אפשר שישקע החמה ויעבור זמנה ולכן נעגש.
 והנה וואחר שלמדנו מלישנא דרש"י דהמלון קרוב למצרים
 והחוק ממדין היה ובאותה שעה בן שמונה ימים היה
 וגם התנא מסייע ליה דאמר דלא פתלה עליה למושה אפילו
 כולא שעה ח"כ קשיא לרבי יוסי איך אחר חמול ואנא סכנה
 לתינוק דמשוע דכצאתו ממדין חל עליו חובת מילה וכפי זה
 נתלה לו כמה וכמה זמן עד שהגיע למלון הקרוב למצרים.
 ומדוחק כל אלו הקושיות כל שהמלון הזה רחוק מירדן יום
 אחד. וכדרך בגאטו ממדין חל עליו חובת מילה כמה דאמר
 רבי יוסי חמול ואנא וכו' וכפירש במלון היה סוף זמן השלוש ימים
 ואם לא היה מל אותו באותה שעה היה נכנס ביום תשיעי ועל
 זה נעגש על שנתעסק בעסקי מלון תחילה ולמה לא חש
 שיא ישיקע החמה ויעבור זמנה ולכן נעגש.

קיים הנקשה לו לרש"י למה יבטעה משה בדבר זה מולד וישהה
 ואח"כ ילך. אלא והאי שמידין למצרים לא היה אלא ויהלך
 יום ופורתא ולכן נתקם משה ואמר איך אעשה וריון מקדימים
 לעשות חמול ואנא סכנה לתינוק ומה היום. חמול ואנא ג'
 ימים גם זה אי אפשר שמצרים קרובה למדין יום ופורתא ואיך
 אשה ג' ימים בשפול פכנת הדרך שבו יתעכב הדבר ד' ימים
 ופורתא ללכת מצרימ' אלא טוב שיהיה רדיו בדבר הק"כ מה שאמר
 לו לך טוב מצרימ' ואיך יום זה בלא סכנה ובערב שעדין לא
 עבר זמן המילה במלון חמול את בני ומשם ואיך ליכא סכנה
 ומשם דממון למצרים הוא ומשם כדבר זו פירש"י שהמלון קרוב
 למצרים היה ע"כ דברי הרב השלם י"ז.
 ולע"ד - לא היה דאס איתא שיכול לחמול את בני ולשנות
 ג' ימים וצטביה זו אינו עובר על דברי הקב"ה למה
 לו לרש"י לפרש אס המלון פיון או לא ללא היה לרש"י לפרש
 אס המלון פיון או לא אלא לומר שאותו תינוק באותה שעה
 לא היה כי אס בן ח' ימים כדי להדיענו שלא עבר זמן ונזנת
 מילה שעדין היא זונה ואח"כ אס המלון היה קרוב או החוק
 אין בכך כלום וואחר שיכול לשהות וצטביה זו אינו עובר על
 דברי הקב"ה ולעולם כפי זה היה מראה וריותו של משה
 בדברי הקב"ה שידד עם לדרך פעמי וקיים בזה שני דברים
 ורובו בדברי הקב"ה ולא עבר זמן המילה ואין נורך להודיענו
 אס המלון קרוב או רחוק וואחר שיכול לשהות אלא והאי
 מדהונרך רש"י לאור לי שהמלון קרוב למצרים הוא ש"ס דאי
 אפשר לו להשהו במלון ואם ישהה עובר בדברי הקב"ה ובשביל
 הכי הונרך לומר שהמלון קרוב למצרים הוא וליכא סכנה וכו'
 לא ישהה. ועוד לאלו מילין להקשות לרש"י בהאי פיון
 דקאימר כי יון הבתולים נראה דהאי מלון לא היה פיון למצרי'
 שדרי קרא קאמר ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת יושה המדברה
 וילך וישגהו בה האלמים ויעק לו דהיינו הר סיני ואמרו שם
 וי"ל כשראה אשתו ובניו א"ל על האשונים אנו מנטערים וכו'
 ואז שלחם למדין והר סיני אינו פיון למצרים כורתא כי על
 הפזות הוא מהלך ב' ימים. ומחיות קושיא זאת כח להסבין
 הגמרא ר"י אחר ח"ו ששה נתעבל וכו' חמול ואנא סכנה הוא
 שאינה ביום השלישי וגו' וישמע שדאי מתירא שיה יבגהו
 יום ה' בדרך עזר אחר בגמרא חמול ואנא ג' ימים ודקט
 מכפר ג' ימים ש"ו ג' חסותרא שיה יבגהו יום השלישי בדרך
 ומדיוקא דרש"י שאמר ובאותה שעה לא היה לו כי אס שמונה
 ימים ובגמרא אחר חמול ואנא למדין זונה שלא ה' ומצרים
 למלון

למלון כי אם יום אחד . ואם האי סמוך דאמר רש"י הוא
 כחשמוע דאיהו ארחא פורת' כמו שפי' הר"ן א"כ לא הוה ממדין
 למצרים כי אם יום ופורתא א"כ קשיא מן הגמרא למה מתירא
 מיום הג' שיום הב' בבקר יכול להיות במצרים ולמה לו לשהות
 שלשה ימים מאחר שהוא קרוב ממדין למצרים מהלך יום אחד
 ובמהלך יום אחד ליכא סכנה שכן פי' הר"ם שאותו מלון לא
 היה רחוק ממצרים כי אם מהלך יום ובדרך קצר כזה ליכא
 סכנה עכ"ל מוצא שמהלך יום קראו קצר וגם דבמהלך יום
 ליכא סכנה ואל"כ למה בגמ' אמר אמוז' ואשהה ג' ימים אם הוא
 קרוב כמה דדייקין שהוא יום ופורתא אף נריך לשהות בדרך
 קצר כזה דבדרך יום ליכא סכנה . ועוד דמן הפסוק דלעיל
 גרסא אפכא דממדין למצרים יש יותר ממנהלך יום ופורת' שהרי
 כשפגשו אהרן היה בהר האלהים שלפחות איכא מהלך ב' ימים
 ומשם שלח אשתו ובניו ובעל כרחין שלחו מהזל א"כ אותו מלון
 לאו סמוך למצרים הוה . וקשיא לרש"י וקשיא להר"ן על מה
 שפי' דסמוך למצרים הוה . ויש לומר דהאי סמוך דקאמ' רש"י
 לאו כפי המשמעות דהוה שמיעין דהיינו שהוא ארחא פורתא
 כמו מהלך שעה אחת או שנים אלא האי סמוך דקאמר רש"י
 הוא שהמלון היה סמוך למצרים יותר ממדין וגם אפשר לומר
 בדוחק שפי' הר"ן ובארחא פורתא ליכא סכנתא היינו
 שאינו כל כך רחוק כיון ממדין למצרים וזוה ליכא סכנת' שיימנא
 יום הג' בדרך . וראיה לדברי תראה שפי' הר"ם ש לא אמ' סמוך
 למצרים היה אלא קרוב כלומר שהוא יותר קרוב למצרים ומה
 שהוא ממדין למצרים וזוה לא יש סכנה שיימנא יום הג' בדרך
 כהנינו למדים מכל ההכרחיות אלו שיימדין למצרים מהלך ג'
 ימים ולכן אמר הגמ' אמוז' ואזא סכנה היא שנאמר ויהי כיום
 הג' וגו' ופגשו בו יום השלישי בדרך ואל"כ אמוז' ואשהה ג' ימים
 הק' כה אמר לי לך שוב חזרימה מה עשה משה וריו עמנו בדבר
 הק' כה לקיים לך טוב חזרימה והריוח יום אחד מן הדרך
 ובמלון שהוא סמוך למצרים יותר ממדין מל אותו וזוה לא
 יפגשו סכנת יום השלישי בדרך כי לא נשאלו כי אם שני ימים
 ולכן הזכיר רש"י לומר שהמלון קרוב למצרים היה להודיע שאי
 אפשר לו לשהות וגם שלא יש סכנה מיום השלישי כי כיום השני
 בערב יהיה במצרים :

מאף ועובד חיימה ויש אומרים דחיימה הרגו שגא' חמה אף לי
 והכתי' כי יגורתי מפני האף והחיימה תרי חיימה הוי ואי בעית
 אינוא גונדא דחיימה . ובגמ' בתרא פ' א' אמר רבי אליעזר גדול
 העושה נדקה בסתר יותר מוחסה דאלו במשה כתיב כי יגורתי
 מפני האף והחיימה ובמתן בסתר כתיב מתן בסתר יכפה אף
 ופליגא דרבי ינחק דאמר רבי ינחק אף כוסה חיימה אינו כוסה
 שנאמר ושומד בחיק חיימה עוב :
 ובתבו התוספו' ד"ה חיימה אינו כוסה תימא דכפרק ד'
 דנדרים אמרינן דחיימה משה הרגו עכ"ל ותימא על
 תימא דעל מה מתחייב דהא תשובתו בנידו דתרי חיימה הו'
 ומה דאמר רבי ינחק הוא על חיימה השני או הגונדא דחיימה
 כדמיייתי בנדרים וכדי להבין הבנת התוספו' נריך קודם לדקדק
 בשני סוגיות אלו וקודם שנתחיל בדקדוק הסוגיות נקדי' דבר
 אחר דתוספות בכתרא קודם דבור זה וז"ל גדול העושה נדקה
 בסתר יותר מוחסה רבינו פי' יותר משכך חיימה מוחסה רבינו
 בתפילתו ואע"ג דמשה רבינו נמי עשה נדקה בסתר שחא
 אותה שעה כבר פסק אותו וכוונת ע"כ ונריך להבין למה תוספו'
 נקט חיימה לבדו דהיינו שאיור יותר משכך חיימה מוחסה רבינו
 וכדי לכא לכאר שני דבורים הללו נתחיל לדקדק בסוגי' נדרים
 וזא"כ ככא לסוגיות בתרא ומשם בארה . יש להקשו בנדרים
 למה לא הקשה התקשו לת"ק באמרו באותה שעה בקש משה
 להורגו שגא' הרף מאף ועובד חיימה הל"ל התקשו והכתיב כי
 יגורתי מפני האף והחיימה ולמה לא הקשה לת"ק כי אם ליש
 איזורים שאמר דחיימה משה הרגו . ויש לומר דמה דלא הקשה
 לת"ק הוא שת"ק לא אמר שלא יש חיימה בעולם אלא שהי' רובה
 להורגו ואמר לו הק' כה הרף מאף ועובד חיימה ואל"ה הרי משא'
 שגשה היה גבור יותר מואף וחיימה ואך אומר קרא כי יגורתי
 מפני האף והחיימה וי"ל דפסוק זה אמרו משה בשעת הגבל
 ובאותה שעה היה משה מתירא מהם אבל ליש אומרים שאמר
 דחיימה משה הרגו דכתיב חיימה אף לי מקשה והכתי' כי יגורתי
 מפני האף והחיימה הרי שחיימה קיים ומתרח' תרי חיימה הוו ואי
 בעית אימא גונדא דחיימה :

וצריך לידע למה הוצרך תשובה שנית דאי בעית אימא די
 לו בתשובה ראשונה דתרי חיימה הוו וי"ל דאם חיימא
 דתרי חיימה הוו לא היה לו לומר חיימה אף לי מדאמר משה
 אף לי ש"מ שגשה הרגו ומה דכתי' כי יגורתי מפני האף והחיי'
 הוא מונדא דחמה ועדין נריכין להבין בשני תשובות אלו דיש
 אומרים כשמשקשה התקשו כי יגורתי מפני האף והחיימה ומשם
 תרי

עוד שם בנדרים דרש' יהודה בר כוכבא בשעה שנתעצב
 משה רבינו מן המילה באז אף וחיימה ובלעוה ולא
 שייר ממנו לא רגליו מיד ותקח צפורה צר ותכרות את ערלת
 בבה מיד וירף ממנו באותה שעה בקש משה להורגו שגא' הרף

דימינו להרע לנו • ויש לומר שכונת השוטרים לאמר ליתסה
 היינו נחיים עם פרעה. באחרו שרבע מאות צריך לישב תחת
 עולו ואם באים לרד'ו שנים לאמר לו שלח עמי וזהו לתת חרב
 בידם כלומר מקפר חרב שהם רד'ו בדי שהרגונו בעבודה
 וכסיל עולינו :

סדר וארא

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' יודע הוא שדבר
 הוא לשון קושי וזהו כונת הכתוב לפי שאמר משה
 לעול למה הריעות לעם הזה למה זה שלמתי ומהו באתי וגו'
 הרע לעם הזה וגו' וידבר אלהים אל משה ואיתא ביוזר' שדבר
 אליו קשות וכו' וכוכל לדרוש בזה שכן אמר הקב"ה למשה מיה
 שראית שנתחזק עליהם קשות יותר ממה שהיה קודם • כמו
 שאמרת למה הריעות זהו בשביל כדי לרחם עליהם ולהוציאם
 מגלות מהר הוי אני ה' שהוא לשון רחמים הוי ויאמר אליו אני
 ה' כלומר שאמר אליו שהטעם הוא שרוצה לרחם עליהם
 הוי אני ה' :

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי • ושמ' ה'
 לא נודעתי להם וקשה הפסוק הזה דלאו רישיה
 סיפיה מתחיל בראיה ומוסיים בידיעה ועוד קשה מאחר שאמר
 וארא אל אברהם וכו' ה"ל נשמ' ה' לא הודעתי להם • ויש
 לומר כשנראה להם באל שדי לא שמ"ו הוא דבר מופרד מהו"ה
 אלא זה בתוך זה וכלם עצם אחד ולכן אמר ושמ' ה' לא נודעתי
 להם כלומר וארא אל האבות באל שדי אבל שמי הוא ה' והיייתי
 בתוך שם שדי ולא נודעתי להם • והתחיל בראיה וסיים
 בידיעה לומר לך שזה לפנים מזה היה אבל מאחר ששם שדי
 הוא החינוך ראוי החינוניות אבל לא הודע להם שהוא בתוך
 אל שדי וזהו שאמר הכתוב וארא אל האבות באל שדי ושמ' ה' •
 כלומר בשני שמות אלו זה לפנים מזה אבל לא נודעתי להם
 שאני בתוך אל שדי ולכך סיים בידיעה :

וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו א משה מקוצר רוח
 ומעבדה קשה ויאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי
 ואיך ישמעוני פרעה ואני ערל שפתיים • וצריך להבין דק"ו זה
 איך ילומד • דלכאורה משמע דאית ליה פרכא דהיינו ישראל
 שהיו מקוצר רוח לא שמעו אבל פרעה שהוא שקט ושאלן ישמע •
 ויש לומר שהק"ו הוא באופן זה הדיבור ראשון שדיבר משה
 לישראל תקף האמינו כדכתיב ויאמן העם ושמעו כי פקד ה'
 את

בשמים ויכול לעשות • זו מה שירצה ואיך גם לבו לומר מי ה'
 ועוד מה שאמר לא ידעתי את ה' • דלא בשמים הוא לידע מה
 למעלה • ויש לומר במה שמרנו ז"ל במדרש שפרעה אצטגנין
 גדול היה וצאצאגנותו שלו ידע שרשו וזולו וראה שהוא רמוז
 בטלה שהוא ראש המזלות ולפיכך היו עובדי מזרים את הטלה
 וידוע הוא שגבל המזלות הוא גבל שמיני וראש המזלות הוא
 טלה והתוך גבל זה שבעה גבלים זה לפנים מזה וכזה הארץ
 באמצע וכל גבל משכנה גבלים אלו שבתוך גבל שמיני יש
 בו מוכס אחד משכנה בוככי לכת שמי"חכ"ל שבתאי • בגבל
 הראשון הקרוב למזלות צדק שני לו מאדים שלישי לו חמה
 ברביעי לו וכוכב חמה כתוב בחזון שם הו"ה וזהו שאמר וד
 כי שמש וזמן ה' צבאות וכשאמר לו עשה כה אמר ה' אלי העברי'
 חשב פרעה שהוא על כוכב חמה שהוא למטה ממנו ארבעה
 גבלים לכך אמר מי ה' אשר אשמע בקולו כלומר אני ראש
 המזלות וכל הכוכבים תחת המזלות וכוכב רביעי שהוא חמה
 שהוא הו"ה יאמר לי שלח עמי ויעבדוני • מי ה' אשר אשמע
 בקולו לא ידעתי את ה' בתמי' כלומר אין אני יודעו שהוא למטה
 ממני בתמי' • א"כ גם את ישראל לא אשלח ופסטיה דקרא הוא
 שלעולם אלו היה מכירו פרעה להקב"ה לא היה אומר דבר
 ותקף היה שולחן וכן תראה הכתובים להלן שאומר למען תדע
 כי אני ה' בקרב הארץ כמצא שלא היה מכירו ומלת מי ה' אשר
 אשמע בקולו אינו שנופר בו אלא ששאל עליו מי הוא זה השם
 שאתם אומרי' כדי שאכבדהו ואשמע בקולו שבעול' לא שמעתי
 באליה ישראל וזהו שאמר לא ידעתי את ה' כלומר מאחר שאין
 אני יודעו גם את ישראל לא אשלח שאין אני חייב לחלוק לו
 כבוד וזהו יתכן לומר שלכך שינו משה ואהרן • אחר שטען
 פרעה דברים אלו ואמרו אלקי העברים ולא אמרו אלקי ישראל
 כמו שאמרנו בתחילה כה אמר ה' אלקי ישראל והענין הוא שכינונו
 להקבות את שינו ולומר לו שאינו אלקי און מאחר שאין לו ידיעה •
 שמי שהוא אלקי צריך שידע ויכיר את הכל כדכתיב ויש דעה
 בעליון לפיכך כשאמר פרעה שאינו מכירו ומי הוא זה ה' שאתם
 אומרים עליו • אמרו אלקי העברים ולפיכך אין אתה מכירו
 ימן שהוא מעבר לם ובוה מקדים את שינו על מה שהיה
 מחזיק עמו לחלוק שהרי אינו יודע אפילו מה שיש מעבר לים
 לכך שינו • אחר שאמר פרעה לא ידעתי את ה' אמרו לו אלקי
 העברים ולכך אין אתה יודע ואין לך הכחשה גדולה מזה :
 לחת חרב בידם להרגנו תימה שהרי לא חנינו שנתן שום
 חרב ביד פרעה שה' להם לומר אשר הכאתם את

את עמיונו' וכדיבור ראשון של פרעה לא האמין כדכתיב מי ה' אשר אשמע בקולו אדרבא במקום הגלה הכבוד עולם . ויתכן שכונת פרעה הוא לנכות את הגבוה ואמר אם זאת דבריו שהקב"ה רוצה להנחית ממתי ידי . הנוגשים שהכו בעם וכו' והקב"ה - ואם לא יוכו . הכביא הוא שקר . וכשבא פעם שנית לדבר עם ישראל גם ישראל דנומה שדן פריעה ואמר אם זאת שהקב"ה רוצה להנחיל משעבוד לא היה מכביד יותר הוי ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה ולום משה דן ק"ו ואמר הן בני ישראל שהאמינו בפעם ראשונה לא האמינו בפע' הזאת ממתי קוצר רוח ומעבודה קשה שמתן עליהם פרעה נאך יתכן שאמין פרעה אלפי בפעם שנית מאחר שאפילו בפעם ראשון לא האמין . וכדי לבנות אותי הכבוד העבודה וכו' והק"ו אתי שער דהיינו האמין לא האמין מר שאת האמין יאמין :

עוד יתכן לומר שדן ק"ו באופן אחר במה שדקדק למה אתי קרא וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו וכו' שמתלת כן היא חיותרת . ויש לומר במה שאמר ו'ל לכן אמור לבני ישראל אין ללך תלך לשך שבועה כדכתי' לכן כשבעתי לבית פילי וזהו שאמר הכתו' וידבר משה כן אל בני ישראל כלומר שכשבע להם שהקב"ה פשע לגואלן וזהו כונת כן כמו שהקב"ה אמר לכן שהוא שבועה משה גם כן וידבר משה כן רוצה לומר כיון שכשבע הקב"ה . ואפילו הכי לא שמעו אליו מקוצר רוח ומעבודה קשה ונרין להסין מהו קוצר רוח ומעבודה קשה יש לומר שזה שלא האמינו במשה שאמר שדקדק טבע הוא שבעתיד לבא תזכה טוב לחדם לבו חומר לו דאע"כ דאיהו לא חיי ואלשיבו חיי ובכאן ראו שגי דכרי' להפך קוצר רוח שלבם לא היה חומר להם דבר ומעבודה קשה שגור עליהם פרע' קושי שעבוד אחר כואם לדבר אל פרעה וזהו הק"ו ומה ישראל שהם מאמינים בשם . כשבעתי להם ולא שמעו אל פרעה שאינו מאמין בשם שלכן לא נשבע אליו חין יאמין לי :

עוד יתכן לומר שדן ק"ו באופן זה אקודם דקדק למה הוצרך לומר ואני ערל שפתים וכלי תלת ואני ערל שפתים ק"ו יאמי' ששדכי באומרן הויה ערל שפתים אחר הק"ו משה' שהק"ו לתלו' וגלגל מפני שהיה ערל שפתים . ויש לומר במה שדקדקו מפרשת ויחי שבגשר להם יוסף שהנחיל שפתיה לגואלן יבא בלשון פקוד פקדתי יתכן לומר שבישר להם ג' א' שפתיה להיות ערל שפתים שמתנה הערל שפתים הוא כשרונת לדבר דבר עד שמוציא הדבר מפיו חזרה כמה פעמים לפי שמש

שדמין לא אמרה כדאנו וכן להנחיל מלה מפיו אפשר שגשגרה פעמים יחזור עליה וזהו שרמו להם יוסף ככפל הלשון פקוד יפקוד כלומר הכשורה היא בלשון פקוד חלף מחמת שהוא ערל שפתים יפקוד על המלה כמה פעמים עד גומרה לאומרה הוי פקוד יפקוד שמתל פקוד . יפקוד עליה כמה פעמים נמצא שישראל כשראו בו סימן גואל בהיותו ערל שפתים האמינו בו ופרעה אדרבא בשביל זה גמר בדעתו שאינו גול דהיינו בשעה שלקח הכתר מראש פרעה ושמו בראשו והשליכו ארצה בקש פרעה להורגו וכדי לבטחו אמרו חכמי פרעה שיביאו גחל'אש ואכן טובה וכשראה ששם ידו בגחלת ונבע על . שפתיו מאסו מנחל שאמר ודאיהו נעשה בעל יום שגשגה ערל שפתי' מו' סימין שהוא ערל שפתים הוא סימן שהוא גואלן לבני ישראל מחמת זה הסימין שאינו גואל ליבא דפרעה וכשבא משה לדבר עם ישראל ולא שמעו אליו אע"פ שהיה בו סימן הגואל אז דן ק"ו ואמר ומה ישראל שהאמינו כי בפעם הראשונה מטע' שאני ערל שפתים ולא האמינו כי בפע' הזאת ולא שתו לבם לערלות שפתים פרעה שלא האמין בפעם הראשונה מפני שאני ערל שפתים יאמין בפעם הזאת ואנכי ערל שפתים נמצא שמתל ואנכי ערל שפתים בא לחזק הק"ו ככו' :

הוא אהרן ומשה ונ' הוא משה ואהרן כבר פירש' ו'ל לומר ששקולים כאחד ולדעת' ג'ראה לי שהענין הוא זה שבענין לדבר אל פרעה מלך מצרים הקדים אהרן לומר כי אהרן היה המדבר והיוטעים את הדברים וכן אמר הכתוב הם המדברים אל פרעה מלך מצרים כלומר הקדמתי אהרן למה לענין דיבור דוקא שהם המדברים אל פרעה מלך מצרים אבל להנחיל את בני ישראל מצרים הוא משה ואהרן כלומר ששם מי שהנחיל אותם מארץ מצרים קרא על משה שההנחיל היתה על שמו וכן נמצא כשהלך פרעה לקרא ליוטה ולאהרן לא קרא לאהרן ולמשה אלא אמר הכתוב ויקרא פרעה למשה ולאהרן למה ויאמר קמוו צאו נמצא שההנחיל הקדים משה לאהרן זהו שאמר הכתוב להנחיל את בני ישראל מצרים הוא משה ואהרן :

ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן נטה את מקד ויך את עפר הארץ והיה לכינים בכל ארץ מצרים ויעש כן וגו' כל עפר הארץ היה כינים בכל ארץ מצרים ויעשו כן החרטומים בלתיים וגו' ולא יוכלו ותהי הכינים באדם וכסההם . אמרו ר"ל

שהקדמנו שיש לך כח להיות כאלקים בהיותך לפני פרעה אבל
 אנלי אים ואתה אחר ששבת אנלי דכתיב וישב משה אל ה' אתה
 אומר ה' באדנותי. בהיותך אנלי איני באשה לשמוע דברך לא
 אני ה' ואתה איש ומחמת קושי הפסוק הזה הביא המדרש
 הפסוק שזעה עמי ואדברה וגו' לקיים לקיך אנכי דהוקשה ליה
 דמלת לקים הוא וייתר מהיל"ל ישראל ואעילה כן שלקיך אנכי
 מדאמר לקים לקיך אנכי בעל כרחי זה העידות הוא שאע"פ
 שקראתי אתכם אלקים הוא לשלוב על העמי אבל לגבי דידי
 שזעה עמי ואדברה לקים לקיך אנכי אע"פ שאע"ל כן שאתה
 לקים מ"מ לקיך אנכי כנוכ' וזהו כונת המדרש אע"פ שקראתך
 לקים לפרעה לקיך אנכי וכו' :

סדר בא

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שתי
 אותותי אלה בקרבן קשה דקב"ה עבד דינא בלא דינא
 שיחוק לבו בכח א"כ אינו חייב בעונשין ועוד קשה למה אייר
 למען שתי יאמר למען שומי כדפי' רש"י . וי"ל שרצה לרמז
 הקב"ה שלש דברים שתי דהיינו שומי ג"כ שתי הוא לשון שנים
 לרמוז על שני אותות שקבר נגורו לבא עליו להשלים העשה
 מכות על מה שעשה בישראל ואם לא היה הקב"ה מכבד לבו
 היה שולח לישראל ולא היה פתח להביאם על פרעה לכך
 הכבד לבו . והשלישי הוא שתי ג"כ מלשון שנים לרמוז על
 איזה עון הכבי' לבו דהיינו על שהפריד בשם קין י"ד ה"י לוח'ו
 ה"י שאמר הו"ה הגדיק ואני ועמי הרשעים מלבד מלת ואני
 הוא הו"ה נמצא ששם עצמו בקרב שם הו"ה . בין י"ה לנ"ה
 והיא מלת ואני וזהו שאמר הקטוב למען שתי אותותי אלה
 בקרבן אותותי אלה דייקא שהם אותיות של שמי ועוד עון
 אחר היה לו שאמר ואני כלומר ה' הגדיק ואני ג"כ אבל ועמי
 הם הרשעים דאם לא היה כונתך כד ה"ל ה' הגדיק . אני
 ועמי הרשע' ולכך נענש שהכבד לבו להביא עליו שאר היכו'ו
 ולמען תספר באוזני כן וכן כן את אשר התעללתי
 באנשים וגו' וקשה מאי האי מלת באוזני דמשמע
 שאסור לומר שפרהסי' דברי אלן וי"ל שלא לתת בתחון כח
 לאותיות לומר עול עשה הקב"ה עם פרעה שאלו לא היה יוכבד
 לבו מיוספת ראשון היה שולח את ישראל לכך אמר הכת' למען
 תספר באוזני כן דוקא כינך לבנו תספר את העלילות
 שהתעללתי בשם כדו להעניש' היו את אשר התעללתי ביהודי'

לא תספר אלף באוזני כנך אבל האותות ונספתיים בקול גדול
 וחוק כשופר הרם קליך :

ויאמר אליהם יהי כן עמכם כאשר אשלח אתכם ואת
 טפכם ראוי כי רעה נגד פניכם לא כן לבו כח
 הנפרים ועבדו את ה' כי אותה אתה מבקשים וגו' . וצריך
 להפין פסוקים אלגומיהו כונתם אף שכפי הפשט וכפי המדרש
 אין להרהר עליהם אבל יו"מ היבא דאיכא למדרש דרשינן הנה
 פרעה הרשע בא על היהודי' בטענה מספקת לומר זה שאתם
 אומרים כנערינו ובוקיננו כלך וכו' שזכרתם להוליד עמכם
 נשים זה דבר רע לכם שבדואי לא יתרגו אלהיכם בשם
 שאלהיכם אוהב את הפרישות וקודם לגשת לפניו צריך להיות
 פרושים ג' ימים מן האשה שכן בקבלת התורה עתידין לפרוש
 ג' ימים ואתם אמרתם דרך שלשת ימים גלך בתדבר א"כ טוב
 לכם שתגיחו הנשים לכאן וכהגויעם שמה תהיו פווכים לקבל
 פני אלהיכם מיד ולחוג את חג ה' ואם תולידו הנשים עמכם
 יהיה לכם עכוב גדול בדרך זה שאמר שתבואו שעה צריכין
 אתם לפרוש שלשה ימים מן האשה ומי יודע בהיות עמכם
 נערים ונשים שיתגבר ונה"ר עליכם ותחטאו ויכעס עליכם
 אלהיכם ויהפוך חניכם אלאל שזעו כא לעצתי ולא תעש
 כן אלאל לבו כא הנברים דוקא ולא תקחו עמכם לא נשים ולא
 נערי' וזהו כונת הכתוב באופן זה יהיה ה' עמכם כאשר אשלח
 אתכם ואת טפכם בתמייה כלמי יעלה בדעתים שזיה הסגנון
 שאתם רוצים לילך בנשים ונערים באופן זה יהיה ה' עמכם
 כאשר אשלח אתכם ואת טפכם בתמייה ראוי ודאי כי רעה נגד
 פניכם כי לפתח חטאת רובץ ושאל תכשולון באיזה עון של איזה
 ערוה כאשר תקחו עמכם נערים ונשים הוי' כאשר אשלח
 אתכם ואת טפכם אז ראוי ודאי כי רעה נגד פניכם לא כן
 עשתי אלאל לבו כא הנברים דוקא ולא נערים ונשים ותהיו
 פרושים מן העריות ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים וכל
 מנמתכם לעבדו בשמחה ובטענה זהו שאמר לא כן לבו כח
 הנברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים ;

עוד יתכן לומר יהי כן ה' עמכם וכו' לא כן לבו כא הנבר'
 הנה פרעה הרשע אומר כפי סברתכם שאתם רוצים
 לנאת מנולות ודאי שכבר נתקן העולם ואם אחת דבריים
 שכבר נתקנתם א"כ ה"ל להאיר בעולב אותו אור קדמון
 שנגזר לעתיד לבא ולכן לא נאמר ביום ראשון ויהי כן וזהו
 שאמר פרעה יהי כן כלומר אם אראה שירח אותו אור ודאי
 שאתם מתוקנים ויהיה ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת
 טפכם

טעם ואם אתם אינכם מתקנים ותרצו לנאת ממזרים תפלו
 ביד אדוניים קשים יותר ויזכו כמנ שאירע לאחיכם בני אפרים
 שנפלו ביד פלשתים היראו כי רעה נגד פניכם ומה שאני
 אומר לכם בודאי כי רעה נגד פניכם הוא יעוונתינן כי לא זרח
 עדין אותו אור קדמון שגנו ומאחר שלא זרח עדין יותר טוב
 שתשבו פה סף וכשים והגברים ילכו לעבוד את ה' אולי בזה
 יתוקן העולם ויזרח אור וזו תלכו כולכם וזהו שאמר
 הכתוב לא ק לבו בא הגברים כלומר מאחר שעדין לא זרח
 אותו אור הוי לא ק א"ב לבו בא הגברים ועבדו את ה'
עור יתכן לומר שאמר פרעה למשה ולאהרן בודאי שאתם
 שוטטים מה המעשה שאתם רוצים לעשות לעם הזה
יודע אני שאתם רוצים ללכת לעלות לרשת את ארץ שבעה
 העממים וההולכי למלחמה אינו ראוי לקחת עמהם טף וכשים
 וזכרתי אתם שרוצים שתהיה שכינה עמכם ויעלה בדעתכם
 שיהיה כן ה' עמכם כאשר אשיל אתכם ואת טעם • ראו כי
 רעה נגד פניכם ויכל נד האחד שאם באולי יתעשה איזה עון
 ובשילו יסתלק שכינה מעליכם שאין השכינה שורה לא במקו'
 קדוש כדכתיב והיה מתניף הקדוש ומחמת סילוק שכינה מעלי'
 תכלו לפני אויביכם אז כי רעה נגד פניכם זאת ועוד בנוהג
 שבעולם הובדק למלחמה אינו מולך עמו טף וכשים שאם יהיה
 להם איזה דריפה מן האויב ויזכרו לנוס ובהיות להם טף
 וכשים אז נרץ שיפלו בשביה • ג"כ הם בשביל הטף והכשים
 שאינן יכולין לברוח או אם ינאסו לפגוש יפלו הטף והגש' ביד
 אויביהם לכן אני כותב לכם ענה כזוהי לבו הגברים אנשי
 המלחמה ולכדו את הערים ותשבו בהם ואז תקחו טף וכשים
 ביום אחד מבלי פחד ואימה שזהו רעונכם שיהיו בתיכם שלום
 ומשד זהו שאמר הכתוב לא ק כלומר לא תעשו כן כאשר עם
 לבבכם ליקח עמכם טף וכשים אלא לבו בא הגברים ועבדו
 את ה' ולכו בראו ארצה כענין כי אותה אתם מבקשי' ולאם תגזרו
 מוטב ואם לאו הנה ארץ יזכרו לעניכם ובתיכם שלום מפחד
במדרש ויאמר ה' אל משה כטה ידך על השמים וגו' ה"ד
 שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו וגו' ד"א אחר
 הקב"ה למלאכים המזרים ראויים ללקות בחושך מיד הסכימו
 כולן כאחד ולא מרו דברו ע"כ ותימא דהא קי"ל סנהדרין
 שפתחו כולן לחובה פטרוהו ולמה לקה בחושך שכל המלאכים
 הסכימו בזכות החושך ח"כ היה לו ליפטר למזרי' ממכה זו יותר
 מכל המכות לפי שכולן הסכימו כאחד ומחוייב מן הדין לפטרו
 ז"ל שמה שהסכימו לדעתו לפי שהרע התחיל לחובה ולא

תענה על רב כתיב ולפיכך לא מרו את דברו • י"ל דכונן
 המאמר לא קן הוא אלא הקב"ה יתיען עם היוולאכים בכל
 מכה ומכה וזו כנין אב לכולן שהיה שאל להם ג"כ אם ראויין
 להכות כדם או כנפרדים וכן לכולם והיו פותחים רובם
 לחובה והיה מביא ממכה עליהם ועכשיו בחושך ג"כ דרך שלא
 הוא שאל ראויים המזריים ללקות בחושך וכולם פתחו לחובה
 וחזר הדין דלמה לא פטרוהו ממכה זאת • וי"ל דכני מילי
 סנהדרין שפתחו כולן לחובה שפטרוהו האבא דפתחו כולן
 בטענה אחד ומחייבים אותו כולן באותה טענה אבל אם יש
 מי שפותחין לחובה ואומרים שהוא חייב מטעם אחר ולא מחייבי
 טעמא שאמרו הראשנים אז ודאי אע"פ שכולן פתחו לחובה
 חייב מיתה לפי שנעשה הב' ד בשני דדים המחייב מטעם זה
 פוטר מטעם הגד השני והמחייב מטעם השני פוטר מטעם הגד
 הראשון כמנא שיש פוטרי' ויש מחייבים והיא דהו רובא מחייב
 אותו למיתה כך אכת החושך ויהם אמרו שראוי שתכל החושך
 להמית למזרים ומהם אמרו שראוי שלא יבא החושך כי כיני
 דליתו בה פושעי ישראל שלא היו רוצים לנאלת ישראל כמנא
 שהמחייב בשביל מזרים פוטר בשביל ישראל והמחייב בשביל
 ישראל פוטר בשביל מזרים והוה ליה סנהדרין שלא פתחו כולן
 לחובה על דבר אחד ועל טענה אחד אלא כל נד על דבר אחד
 ובטענה אחרת וכוה לא מקרי סנהדרין שפתחו כולן לחובה
 ולפיכך חייבו זכא מכת החושך • ואפשר שזהו כונן הכתוב
 אחת דבר אלהים שתיים זו שמתע כי עזו לאלהים דקשה שהל"ל
 קרא אחת דבר אלהים שתיים שמתע וי"ל במה שאלו ז"ל
 בסנהדרין ושפטו העדה והגילו העדה עדה שופת ועדה מנלת
 זהו שאמר הכתוב אחת דבר אלהים כלומר אם כל הסנהדרין
 פתחו כולן בסברה אחת לחייב עדה מנלת שפטרוהו והוה שמי'
 הכתוב אחת דבר אלהים כלומר אם כל מדת הדין שהוה אלהים
 פתחו בסברה אחת לחייב שתיים זו שמתע וי"ל כלומר שפי פעמלי'
 זו שערלה הוי"ה שהוא רחמים שזעתי דהיינו שפטרוהו כי זהו
 כח מדת הדין לחייבו ולפטור הוי כי עזו לאלהים ;
וחנה בהקדמה זו שאמרו ז"ל סנהדרין שפתחו כולן לחובה
 פטרוהו נוכל לתקן מאמר בגמרא ח"ל בגמרא שבת
 לעתיד לבא הולך הקב"ה אצל אברהם ואומר לו בניך מטאו
 ח"ל ימחו על קדשת שדך הלך אצל יעקב ח"ל בניך מטאו ח"ל
 ימחו על קדשת שדך אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי ענה
 הלך אצל יצחק ח"ל בניך מטאו אמר לו בני ולא בניך ועוד
 כינה שנותיו של אדם וכו' ע"ש זהו שאמר הכתוב כי אתה

וזבוקרבה זו נוכל לדרוש מסרה של שלשה פסוקים, למהר לשלחם מן הארץ על ההרים למהר. למהר שלל הם בו וכות המסרה. כך היא ששאלת יום מאוד מהר הקב"ה להוציאם מגלות קץ שנים קודם וזמן הוי למהר לשלחם בתמייה ואתי הפסוק השני כמתוך על ההרים למהר בלומר בשביל מה שנשטו הכדים שהם פאבות שהיא המילה לכך יהיה לשלחם הם על ההרים למהר. וזבא הזכ"ה שלישי להטעין בשביל ישראל ולומר מאמר שלישי כלי עבודת' כעשיית המילה ראוין לצאת צרכם גדול המ למהר שלל חם בו. והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרי' אשר כוונה לא בהייתה וכמוה לא תוסף ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנוא למואיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל. וראוי לתת לב בפסוקים האלו ראשונה מה שייכות יש בעצמת 'מצרים לולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנוא שבו יפלה בין מצרים לישראל עוד צריך להבין למה אמר למואיש. ועד בהמה זאם הוא על המין היל"ל למאדם ועד בהמה שאיש אינו שם המין כי אם אדם. ויש לומר צמחה שבעולם הכלבים כששומעים צעקה צועקים המה ג"כ ונפרט. אותה צעקה גדולה כמו במצרים וזה היה גם שהכלבי' שהיו בתו' בני ישראל לא היו צועקים אע"פ שהיו שומעי' כלביהם של מצריים שהיו צועקים עם כל זה כל שיהי בחומות בני ישראל לא יחרץ כלב לשנוא ואע"פ שמכה הכלב כששומע בלילה איזה אדם או בהמה. עמבר בשוק צועק ובאותה הליילה כל הכלבי' של ישראל שתקו היו לכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנוא למואיש ועד בהמה וכל זה למען יפלה ה' בין מצרי' ובין ישראל שלא ישמע שום צעקה בתוך ישראל אפי' צעקת בני אדם אלא יהיה צעקת כלבים מה אכפת ליה כשאין צעקת בני אדם אלא אפשר שיטעו המצריים בשמעין קול הכלבים ויחשבו שגם בבני ישראל יש צעקה לכך השתיק הכלבי' שבתוך ישראל שלא יצעק כדי שלא יעלה בדעתך דבר כזה שגם בישראל יש צעקה :

עוד יתכן לומר שכלב הוא המלאך המות ואמר במדרש שהמצריים היו מצריחין בכוריהם בבתיהם של ישראל כדי שינלו מן מכת בכורות ועל ברחין שהמשחית היה צריך ליכנס שם להבות בכורות המצריים שבשלא בבית שאין שם מצרי' לא יתן המשחית לבא לאותו הבית לנגוף אבל במקום שניתן רשות למשחית ליכנס' להכות בכרי המצריים שבבתי ישראל מדנתן רשות למשחית לוכנס ולהשחית ח"כ היה סכנה באיזה בכורי ישראל שבנד בכורי המצריים מאחר שנתן רשות למשחית לנגוף וגם בבקמות כן. לכן בא הכתוב להודיענו

שלכל בני ישראל וואותן שהיו מעורבים לא יחרץ כלב שהוא המלאך המות את לשנוא למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל בלומר אע"פ שאתם ערבתם בכוריהם עם בכורי ישראל כדי שיוכו ג"כ בני ישראל מוחמת שנותן רשות למושחית ליכנס לבית חצי אפלה בין המצרי לישראל וזבא אתי שפיר מה שאמר למען תדעון אשר יפלה ה' שאם יהיו המצריים במצרים והישראל בארץ נוטן ולא יהיו מעורבים זה עם זה אז לא היתה נופלת שום ידיעה לפי שהיו ואמרם המצרי' הוא שאויר מצרי' בפסד ואם היו מצרי ישראל במצרים היו ג"כ מתים זאם הם מצריים בארץ נוטן לא היו מתים לכך לא צויה למה שלא יכניחו לבא בכורי המצריים בבתיהם של ישראל לפי שהקב"ה רוצה להודיע למצריים שהפלה בין המצריים לישראל זאם לא היו ווכניקים המצריים בכוריהם בתוך בתי ישראל לא היתה נודעת הפלחה הזאת הוי למען תדעון אשר יפלה ה' :

ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו וכו' קשה הוא יולת לילה מה ר"ל שהיל"ל ויקרא בלילה למשה ולאהרן קומו צאו אז יאמר קרא וקרא פרעה לנושה ולאהרן בלילה קומו צאו מתוך עמי שהי' משמע שאומ' להם שיצאו בלילה ולא ימתו עד הבוק' האי מלת לילה בלא ב"ת מה ר"ל. ולי בראה שהכונה הוא כך שפרעה גזר על משה לא תוסף עוד דאות פני כי ביום ראותך פני תמות עכשו כשבא פרעה לקרא לנושה ולאהרן איך משה איכי ראה פניך שכן גזרת לא תוסף עוד דאות פניך אמר ליה פרעה איך אמרתי ביום ועכשו הוא לילה זהו שאמ' הכתוב ויקרא למשה ולאהרן לילה כלומר גזרתי היה ביום ראותך פני תמות ביום דייקא ועכשו הוא לילה לכן בא ויאמר קומו יצאו שאמרת לילה הוא הטענה שנותן להם שיוכלו לראות פניו לפי שהוא לילה זכשיאו לדבר עמו אמר קומו צאו וזהו כונת הכתוב :

לילה שמורי' הוא לה' להוציא מארץ מצרי' הוא היל"ל הזה לה' שמורי' לכל בני ישראל לדורותי. ונרץ להבין הפסוק הזה דלאו סיפ' רשיה מתחיל בלילה ונמסי' בלילה גם קשה דברי שא' סייק שמורי' לליל ומוכיר שמורי' קודם הוי"ה דהיינו ליל שמורי' הוא לה' וכסיפא מרחיק. ושמורי' היל"ל. ויזכיר הוי"ה קודם שמורי' דכתי' הוא היל"ל הזה לה' שמורי' לכל בני ישראל עוד קשה דלמה קראה הכתוב ללילה זה ש"ש וכשביל זה כהנו ישראל לפתוח הדלתות בלילה פסח להורות שהוא ליל השמור מן המזיקין והלא אפשר מסתבר מן הכתו' דכתי' יצא איש מפתח ביתו עד בוקר וי"ל שכונת הכתוב הוא במה שידוע מהוהר שיש הפרש בין ליל ללילה שליל הוא מראשית הלילה

הליכה עד חנות ולילה הוא מחנות הלילה עד הבוקר ומראשי
 הלילה עד חנות בכל השנה יש פחד מן החיילים ומחנות ואילך
 איננו בחיילין לזמן שכבר נתוסף אות ה"ה בליל וישלם סם
 י"ה מה שזקוקים לא היה כי אם אות אחת שהיא היו"ד ולכך
 יש פחד מן החיילין אבל מחנות הלילה שאז יקרא לילה יתוסף
 ה"ה ויהיה סם י"ה בתוך הליל ולכך לא ישכח בחייל להזיק
 וכפי הקדמו וזו שגיל הוא קודם חנות הלילה קשיא הכתוב
 שאמר שומר מה מלילה שומר מה מליל שארדבא היה לו לומר
 שומר מה מליל שומר מה מלילה אלא כונת הכתוב הוא שאל
 תרין בדיעתך שאין הקב"ה שולט בראשית הלילה כי אם מחנות
 הלילה ואילך בשביל שאמרנו שיש כח בחיילין בראשית הלילה
 אלא הכו' דלעולם הקב"ה שולט ושומר בין בראשית הלילה בין
 באחרית הלילה וזה שאמר שומר מה מלילה שומר מה מליל
 כלומר ההוא ששומר אותך בלילה הוא בעצמו שומר אותך מליל
 אבל המפרש הוא שבעוד היותו ליל יען כי לא נגלו שכי אומיו
 השם כי אם אות אחד לומר שהיא אות יו"ד שבתוך הליל לכך
 יש שליטה בחיילין להלך בעולם אבל כשתתגלה ה"ה ובעשה
 לילה אז אין להם כח להלך אלא ויריעו כל בני אלקים
 וינבא עכשיו לבד"ן שאותה הלילה שהיו במצרים כל אותה
 הלילה היה נקרא ליל כדכתי' אל יא איש מפתח ביתו עד
 בקר לשי שניתן רשות לחייל להזיק יען כי הוצרך להכות את
 המצרים לשיכך כל אותה הלילה נקרא ליל אבל יעשה ואילך
 וזהו שאת אותה הלילה שנקראת ליל כולו יתעשה לילה כולה
 שלא יהיה פחד מן החיילין וזהו שאמר קרא ליל שומרים הוא
 לה' כלומר מה שעשה הלילה הזה שתהיה כולה ליל ועוה אתכם
 שלא תנצלו מפתח ביתו עד בקר היו לפי שניתן רשות לחייל
 להזיק זהו הטעם שפירש שהיה רצה להגויסם מארץ מצרים ולכך
 נקראת כל אותה הלילה ליל אבל מכאן ואילך הוא הלילה הזה
 לה' כלומר כבר נקרא הלילה הזה לה' שכל אלקי מצרים
 עשה שפטים ומה שאמר היה בלילה היות של פחד כל החיילין
 במצרים וכנגדם בחייליות עפר טפסי פחד ה' ומהדר גאווה
 לפי שניתן דין וגאולה אחרונה כמו שאמרנו ז"ל פנינו נגאלו
 ונצמק עתידים לנגאל ונחמת זה אין להם לב להתראות ולשוט
 בארץ ולפיכך אף פחד החיילין באותה הלילה היו הוא הלילה
 הזה לה' שומר לכל בני ישראל לדחותם שומרים מעמדם לפי
 שיעשו שהלילה היות של לה' שומרים לכל בני ישראל לדחותם
 וכוונת שהקדמו בכל להפך מה שאמר הנביא ישעיה אשר
 שומר אתה ובעק תם לילה אם תבעיו בעיו שוטו

אחיז וקוד' נדקדק בכתוב שאינו מיושב על אופניו כפי הקב"ה
 זאת שאמר שליל קודם ללילה לפי שהוא ראשית הלילה ולילה
 הוא אחרית הלילה ח"כ הו"ל לומר קרא אחת שומר אתה בקר
 וגם ליל שליל קודם ללילה כמו ויהי ערב ויהי בקר ולמה אמר
 אתה בקר וגם לילה ועוד ויהי שאל' אם תבעיו בעיו שוטו אתיו
 שהי"ל אם תבעיו שוטו אתיו ועוד דמשה שהתשובה תלוי
 בעין שהוא בקר וגם לילה • אבדי לכאור פסוק זה נקדים
 קודם מה שהוא בתיקונים דבר חדש שהשבועה שנשבע
 הקב"ה לישראל על הגלות היא רחוקה ברות וכועז דכתיב שם
 ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יגאל
 ונאלתך אנכי חי ה' שכני עד הבקר כאן רחוק השבועה
 שגאולת ישראל שיהיה בעת בקר של יום הששי כדכתיב וזאת
 לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה על הגאולה דוקא
 וידוע הוא שאלף שנים הם יום ולילה כדכתיב כי אלק שנים
 בעיניך כיום אתחול כי יעבוד ואשומר בלילה ח"כ הליל חמש
 מאות והיום חמש מאות נמצא שהלילה מתחלקת לשני חלקים
 מאותים וחמשים נקראים ליל ומאותים וחמשים נקראים לילה
 וזהו כונת הכתוב ברו יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלקים
 וידוע הוא שאבא ואיחא נקראים ככבי בקר שעל זה רמז לחיים
 וח"כ אם תגביה כבשר שהוא ת"ת וזין ככבים שים קצין בין
 אבא ואיחא חני לעילא ומכלהו ומשם אורידך כאום ה' וכבר
 אומרנו שבלילה וישלם סם י"ה שהם סוד דאו"א הנקראים ככבי
 בקר וזהו כונת הכתוב ברו כלומר בשנת ר"ן שהוא אחר חנות
 לילה הנקרא ליל יחד ככבי בקר שנתמיד בשם לילה היו"ד
 והה"י שם שהם ככבי בקר כמכר ומחמת זה ויריעו כל
 בני אלהים שהיא חדת הדין אבל מחמת השבועה שנשבע חי ה'
 שכבי עד הבקר משמע שאי אפשר להיות גאולה עד עת בקר
 יש בקר שהוא יום ויש בקר שעדין הוא לילה ונקראת אותה
 בקר קדושת דמכר חזו שאמר הכתי' אתה בוקר וגם לילה
 כלומר כשאתה בקר שעדין הוא לילה אם תבעיו בעיו כלומר
 אם תרנו לשאול הגאולה ולשוב בתשובה עת לנחנה כי בא
 מועד הוי אם תבעיו בעיו שוטו אתיו :

שבעת ימים תאכל מצות ימים השביעי חג'ה מצות
 יאכל את שבעת הימים וצריך להבין שבער לפעל
 צוה על השבתת החיץ ועל כל יומא כדכתי' שבעת ימים שאמר
 לא יומא ומחל יומא ודאי שלא יומא ודאי שלא יומא ולמה
 הוצרך פתח לצאת לנו לא יראה לך שאמר לא יראה לך חיץ
 ועוד מה שאמר מצות יאכל את שבעת הימים דמלת יאכל
 הוא

יה שאין שמו שלם עד שיזכה זכר של עמלק היו מלחמה לה' ר"ל
 בשביל שם הוי"ה כיון כן בשירה אמרו ה' איש מלחמה כלומר
 מה שתראו פנעשה ה' איש מלחמה איכו שמידתו הוא דין אלה
 מה שנקרא איש מלחמה הוא כד' שיהיה ה' שמו דהיינו שיהיה
 שמו שלם :

ה' ימלך לעולם ועד כי בא סוס פרעה וכו' הנה הפסוק הזה
 כמזכר נחשב דתה בא לא שמועין פסוק זה דכי
 בא סוס פרעה אחר פסוק ה' ימלך דכבר נתבאר באר היטב
 שפרעה נכנס אל תוך הים והנמשכו' ומה נרץ עתה לומר כל
 השירה בפסוק אחד שכן הראוי יהיה שהפסוק זה יהיה קודם
 או ישיר משה ששם יהיה מקומו הראוי לו וי"ל במה שאר"ל
 ב' מדרש או ישיר משה אז שר לא נאמר אלא אז ישיר ששירה זו
 פתידין לאמרה על קצון גלויות אמרו ג"כ ר"ל לא שיצאת
 מצרים תתקן ממקומה לא שכיב קצון גלויות עיקר ויציאת
 מצרים טפילה לו והנה אמרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת
 שהשירה הזאת תאמר בקצון גלויות א"כ האך נשיר את שיר ה'
 של יציאת מצרים בקצון גלויות לפיכך שם הפסוק הזה שהוא
 כולל כל השירה אחר ה' ימלך לעולם ועד ויכתוב כך כשהשם
 ימלך לעולם ועד דהיינו קצון גלויות אז על יציאת מצרים
 ויאמר כי בא סוס פרעה ברכבו ופרשו בים וגו' שהאמר
 על מה שכבר היה יחזן קדמון :

ו' ובילקום איתא ה' ימלך לעולם ועד למה כי בא סוס פרעה
 והוא פלאי ולבא א' ביאורו נקדים מה שאמרו ר"ל
 אלו היו אחרים ישראל ה' מלך אין כל אומה ולשון היה יכול
 לשלוט בהם ולכן של המאמר ה' ימלך לעולם ועד למה כלומר
 למה אמרו ה' ימלך ולא אמרו ה' מלך ומשיב כי בא סוס פרעה
 לפי שראו שלא אמר פסוק כי בא סוס פרעה קודם או ישיר
 ששם יהיה מקומו ואמרו בסוף אמרו ודאי שערך לא מלך מכל
 וכל זהו כוונת ה' ימלך לעולם ועד למה אמרו ה' ימלך ולא
 ה' מלך ויתכן כי בא סוס פרעה :

ז' יתכן לומר בהקדמה מר"ל בזה על ההוא מיכא שאר"ל
 לר' אליעזר הגדול אמר שאלה אחת יש לי לשאל לך
 מהו התקוה שאדם מקוים שיבנה לב"ה שני בתי מקדשות
 כתיב בתורתכם והרי כבר היו ואל תשיבני דבר שאינו מקבל
 יתן תשובה מן עיניו בו ונעשה גל של עצמות ח"ל תלמידיו
 רבינו ולבו מה חמה אומ' פתח ואמר האדוננו מה אדי' שמך בכל
 הארץ שני בתי מקדשו' אמר משה שעתידין להיות מכוון לשבתך
 פעלת ה' אחד מקדש ה' כוננו ידך הא תרישנייהם שיהיו מעשה

וידברתי פעלת ה' הוא דוקא כוננו ידך ודוקא ולא מעשה
 ויד אדם שהם השני בתי מקדשו' שכונו שלמה ודודו יתנו
 למדים ששני פסוקי' שהם מכוון לשבתך פעלת ה' ומקדש ה' כוננו
 ידך הם ראוים על ב"ה של מטה וב"ה של מעלה שעת' לבנות
 שיהיה במהרה כמיוכו א"כ לא שייך אחר בנין ב"ה שיאמר ה'
 ימלך לא ה' מלך לכך שאל המאמר ה' ימלך לעולם ועד למה
 כלומר מאמר שמדבר אחר בנין ב"ה היה לו לומר המלך ולמה
 אמר ה' ימלך ומתכן כי בא סוס פרעה כלומר הא' דאמ' ימלך
 אינו כדרש סמוך למקדש ה' כוננו ידך לא כדרש למטה כשאמר
 ה' ימלך לעולם ועד כשבא סוס פרעה ורכבו בים וראו יפלתם
 שנטבעו בים והם יצאו ביד רמה :

ח' ויתן להם מרים שירה לה' כי גאה גאה סוס
 ורכבו רמה בים ונרץ להבין הא' מלת ויתן
 מה ר"ל מיי שאל לה דבר שהיא ענתה עליהם שאין עניה
 אלא אחר שאלה וא"כ על כרחין הא' מלת ויתן היא כמזכר וישן
 איוב שהיא לשון עקבה והרעות קול שבעקה עליהן בקול גדול
 ומה נרץ לבעקה זאת אלא כנות ישראל נכונות היו לאמר קול
 באשה ערוה ולא היו רוצי' לשורר שלא להרים קול בפני אנשים
 מה בשתה מרים לקחה את התוף בידיה וינאו כל הנשים אחריה
 בתופין ובמחולות ובשראתה שאין משררו בשביל טעם הנוכר
 לעיל אז ויתן להם מרים בשעה זאת מותר להרים קול לפי
 שאנשים משררים ואנחנו ג"כ בתופים ובמחולות וזה לא יהיה
 בהצבת הקולות כי תרי קולי לא משתמע קול של הנשים וקול
 של האנשים וקול של התופים והמחולות היו ויתן להם מרים
 שירו שיחד כולכם ולא יבחן בין טוב לרע :

ט' יתכן לומר ויתן להם מרים שירו לה' כי גאה גאה
 סוס ורכבו רמה בים דקשיא מלת להם שהל"ל להן לפי
 שהם נקיבות ויעוד כתיבת טעם אחר למה' שהתחילה לנעוק
 אלא איתא בתנחומא קדמו שרים אחר נוגנים בתוך עלמות
 תופכות קדמו שרים אלו ישראל אחר נוגנים או מלאכי השרת'
 בתוך עלמות תופפות אלו הנשים אחר רבי השמים לא ארבל'
 דבר זה אלא הנשים תחילה אחר נוגנים או המלאכים שקילסו
 באחרונה ע"פ כוון שרבי לא קבל דרש הזאת שהשרים
 יקולסו קודם הנשים וקפץ בשבועה ואמר השמים לא ארבל'
 דבר זה כך מרים בראותה שרוצים המלאכים לשורר קודם
 הנשים אז עלה חמתה באפה ונעקה המלאכים באמרה
 השמים שלא ארבל דבר זה ולפיכך כתוב להם בוי"ס למח'ת
 שקאי העניה למלאכים :

ולדעתו

ולדעתי הכל לדרוש פסוק זה של קדמו שרים אחר נוגנים הפך
 מה שדרשו ר"ל ודרשו וקבל שכר וכדי לחלוק כבוד למלאכים
 שלא יקראו הם מוגבי' ולאחר שרים לא קדמו שרים או המלאכי'
 זמגבי' אלז ישראל וידיעת הפסוק באופן זה שלעולם הנוגבי'
 שהם ישראל קדמו ואחר שירה כפי מה שאר"ל ואחר שקלמו
 הנוגנים קדמו שרים לקדם הדם הנשים וזה שאמר קרא
 קדמו שרים לרבות לקדם אחר שקלמו הנוגבי' וזאת הקדימה
 היא על הנשים יצאת בת קול ואורה אין לכס להקדים לנשים
 אלא בתוך עלמות תופשת כלומר שהנשים יהיו אחר האנשים
 יצאתם אר"ל כי בתוך עלמות תופשת ולא לגריעתא דמלאכי
 השרת היה דבר זה שהקדמו הנשים להם אלא לכבודם של
 מלאכי השרת שאם היו אחרים שירה אחר האנשים ואחר כך
 הנשים היה משמע שאין מדרגת המלאכים מעלה מדרגת
 מין האנושי אלא זקא כנשים אבל האנשים מדרגתם יותר
 מעלה מן המלאכים לכך הכיח המלאכים לאחונה כדי שלא
 ידון האדם דבר זה בדעתו ומה שקדם מין האנושי לומר שירה
 הוא בשביל אשר נשמה בחמו ואפשר שימות ולא יזכה לומר
 שירה ולפיכך קדמו למלאכים :

של קיבוץ גלויות שהיא בתורת חסד ויודע הוא לידוע מן שירי
 רוחו בחכמה ח"ש פיה פתחה בחכמה כלומר מה שפתח פיו
 ומה רבים והתחיל ב"ד שהיא חכמה הוא לפי שרצה להודיענו
 כלשנו הוך שהשיר זה ג"כ לקבוץ גלויות שהיא בתורת חסד
 היו ויתרת חסד על לשונה :

עוד יתכן לומר שהוקשה לבעל המאמר פתח בלא שהל"ל
 וישר משה את השירה הזאת לא שאז יורה לעתיד כמו
 או ימלא שחוק פינז וכפי מה שאמרנו שרונה לרוח להם על
 גאולה העתידה שהיא בתורת חסד והגהמלת אז עלה כמין
 ח' שהיא התחלת בתלת חכמה וזהו כונת המאמר שהוקשה לו
 למה פתח בלא ואר"ל פיה פתחה בחכמ' כלמ' מה שפתח פיו
 בהתחלת מלת חכמה דלפי ח' דהיינו אז ולפי שרצה להודיענו
 כלשנו על תורת חסד גם כן כמו שאמרנו היו ויתרת חסד
 על לשונה :

סדר יתרו

וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלהים
 למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל מצרים
 ופירש"י מה שמועה שמע וכו' קריעת ים סוף ומלחמת עמלק
 וקשה מאי ליה לרש"י דזקא בשביל אלו השני ניסוי' בא ודלחיא
 שכל בשביל אותות ומופתים שעשה באמרים • וי"ל שהוקשה
 לרש"י יתור בפסוק שאמר את כל אשר עשה אלהים למשה שהיה
 די לו לומר כל אשר עשה אלהים למשה וממלת כל משמע שידע
 כל מה שעשה אלהים למשה ולישראל וזאת רבוני של את ורבוני
 של כל איש אלא למעט ועד דיוק רש"י בפסוק שאמר כי הוציא
 ה' את ישראל מצרים שהי"ל כל אשר עשה אלהים למשה וישראל
 עמו כי הוציאם מצרי' ומה צריך לומר כי הוציא ה' ועד שאמר'
 הא לא צריך לכתב אלא ושמע יתרו כל אשר עשה אלהים למשה
 ולישראל עמו משמע הכל בכלל מאתים ומה ת"ל כי הוציא
 ה' לא מנת הכתוב כך רבוני אחר רבוני אינו אלא למעט וישמע
 יתרו את כל אשר עשה אלהים • לטעם וכו' אחר כל אלו
 האותות והמופתים שעשה בצמצום לא מצאנו שגיא כח • שאם
 יש כח בידו מה לו להרבו' באותות ומופתים כמ' דבר ויורישנו
 אלא מדרגה להגויס לפרעה ודאי שאין בו כח להוציאם והוא
 מוגיס לפרעה אולי יתירא וירך לבבו וישלח ח"ש הכתוב
 שמע יתרו כל האותות ואחר זה רבוני על רבוני דליוני אלא
 למעט כשראה שהוציא ה' את ישראל מצרים אחר ודאי אגלגא
 עלתא

ובמדרש אז ישר משה הו"ל פיה פתחה בחכמה ויתרת
 חסד על לשונה וצריך להבין מה קא קשי ליה
 לבעל המדרש בפסוק אז ישר שהביא אחריו פסוק פיה פתחה
 בחכמה לתירוך • ומה שייכות יש לפיה פתחה בחכמה בלא
 ישר וקדם נקדים מה שא"ל הכתוב בין בששפט תפדה ושביה
 כנדקה למה הפסיק בין צפן לשביה וגם שמראה שני מיני
 גאולות חד בששפט וחד כנדקה וכדאי שמה שהיא כנדקה אין
 בששפט ומה שהיא בששפט אין כנדקה • ואמרנו בזה הקדמוני'
 שאין האיש חייב מן הדין לפדות את אשתו אלא פעם ראשונה
 אבל אם חזרה אגשית אין כופין אותה לפדותו • אר"ל יכמר
 רחמי עליה ויפדנה בתורת נדקה וזהו שאמר צפן • בפעם
 הראשונה בתשפט תפדה שחייב בפדיונה אבל חזרה ונשכית אין
 לה פדיון אלא אם פדה אותה דרך נדקה גמלא שגלות זה
 המר והנמחר אין חייב לפדות אותה מן הדין אלא עד שיכמר'
 רחמי עלינו ויפדה אותנו בתורת חסד כדכתיב וברחמים
 גדולים אקנך הרי שאין לנו קמץ גלות לא עד שירחם עלינו
 בתורת חסד • וזהו שהוקשה למדרש דלמא פתח בת"ל שאמר
 אז ישר שהל"ל אז שר אלא שרצה לרמוז על גאולה אחרונה
 שעתיד להיות בתורת חסד ועתידין למיחר שרתא דכא נמלא
 שה"ל ששם כפתיחת השירה היא להודיענו על שירת עתידה

שלא יתחיל אלף לספר טענותיו והודעתי את חוקי האלהים ואת תורותיו כלומר מתתיל אני להודיע לו את חוקי האלהים ואת תורותיו וכוה לא יהיה לו פתחון פה לדבר טענותיו קודם ביאת בעל דין השני ומחמת זה מתעכבין כולם דהיינו מי שלא שפסתי דיכו עדיין הוא מעוכב לבעל דין שלו שיבא כדי לספר טענותיו לפי שאני התחלתי בדברי תורה ולא הכחתי לטעון טענותיו ומחמת שאני מעכב לזה בדברי תורה כדי שלא יטעון טענותיו קודם ביאת חבריו ג"כ השכים שפסתי בין איש ובין רעהו ומתעכבים מעצמם כדי לשמוע דברי תורה ומטעם זה כל העם עומדים עלי מן הבוקר עד הערב :

ומצוה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר וגו' ובחדש וישיב עלה אל האלהים ה' ד' עלית למרום שכית שבי עהו עלית נתעלית על המלאכים כוהו שבעולם אדם ככנס לזדונה כוהו דבר שאין עיני בני המדינה בה משה עלה למרום ולקח דבר שעיני כל בני מרום בה יכול געלה בחינם ת"ל לקחת יכול יהא חייב ליתן דמים ת"ל ומתנות . ומאמר הזה איננו דרשוני דקשי' מאיז ראשונה ויה הוקשה לו בפסוק ומשה עלה אל האלהים שהביא ראיה ופסוק עלית למרום ועוד קושי' שטית שאומר מהו עלית וכי מי לא ידע הכנת אלת עלית תה הוא ואל"כ תפסך ההכנה ואיך נתעלית . עוד קשה מה שאומר יכול געלה בחנם ת"ל לקחת תימה דכדאי נטלה בחינם וקרא קאמר שכית שבי וויי ששכ שבי לא ניתן דמים עליו א"כ איך אומר ת"ל לקחת ששמוע שבת דמים ונמרין קיח ה קיח עשדי עשרין . א"כ קשה היאך אומר יכול יהא חייב ליתן דמים פשטא שאם לקח שיבא חייב . ועוד קשה שה"ל יכול נתן דמים שאלה יהא חייב הוא לעתיד מאחר שאומר לקחת לא שייך למימר יהא חייב ת"ל מתנות שאינו חייב לתת דמים וקשיא רשאי אסיכא דלא ראי זה כראוי זה שאם הוא לקיחה אינו מתנה ואם הוא מתנה אינו לקיחה .

ולרעהו נראה ליש' ועוד זה בלאחריו כי שני דברים היו בתורה ונתנה ולקחה דהיינו שאלאכי השרת היו לוחמים בשביל התורה שרונים ליקח אותה ואם תיב אדם רצה להשכיר סענורים כדי לצאת להלחם בדין עם המלאכים ווי ואני היה בזה וכולת לעמוד לטעון עם המלאכי השרת אפילו שיתנו לו כל מחנן שבעולם נמצא שישם עלו שר כוהו כוהו שיתנו על ישראל שהאונליתן להם את התורה ולא למלאכים וככס זה השכר שהיה ליתן למשה שגלחם עם המלאכים ולקח התורה מהם להביאם לישראל שאותו הכס בלאמר על משה שלקח

התורה בלקיחה כאילו לקחה בכל מחנן שבעולם א"כ יונגא שהתורה היה של משה ומאחר שנחשב עליו כאלו לקחה בדמים א"כ יהיה אסור ללמוד בחינם שיקרא גול"ש המאמר יכול יהיה חייב ליתן דמים כלומר הרוצה ללמוד יכול יהא חייב ליתן דמים מאחר שאמר לקיחה ת"ל ומתנות כלומר הקב"ה נתנה במתנה אבל משה הצילה מיד המלאכים שמויל מן המלאכים ואפיריון כמטיה ושכרו יהי' מופל מן השמי' אבל לעולם מתנה היה ואינו חייב לתת דמים הרוצה ללמוד וזה הדבר מדוייקת בכסוק שבית שבי לקחת ויתנות שנתן הקב"ה לאדם :

ועתה נבוא למה שהקשינו בראש דמה האקשה לבעל העאמר בפסוק ומשה עלה שהביא פסוק עלית למרום להשיב קושיא זאת שפסוק ומשה עלה . . . ויתכן לאמר דהוקשה לבעל המאמר מאחר שאמר ומשה עלה אל האלהים דמשמע שעלה לשמים א"כ מה ת"ל ויקרא אליו ה' מן ההר אם הקב"ה היה בהר למה צריך משה לעלות השמים כראיתא בגמרא והכתיב ומשה עלה אל האלהים למטה מעשרה והכתיב ויעל אליהו בסערה השמימה למטה מעשרה וידהביא פסוק דאליהו דכתיב כפירוש שעלה לשמים ואמר למטה מעשרה ח"כ גם עליות משה היתה עד מקום שעלה אליהו שהוא לטהר ונעשרה הרי שמשע עלה לשמים אבל לטהר מעשרה וקשה למה הוצרך לעלות השמימה מאחר שהקב"ה בהר וכמו כן הוקשה לבעל המאמר דיוק בפסוק שאמר ויקרא אליו ה' מן ההר שאין קריאה אלף הרחוק ומאחר דכתיב ומשה עלה אל האלהים אם עליוהו זו היה שעלה אל ההר מה צורך יש לקרוא אותו שאם היה הקריאה קודם ומשה עלה הוא נמצא דהוה אומיא הקב"ה קראו והוא עלה ועוד אם היה כותב הפסוק ומשה עלה הוא נמצא גם כן דמשמע שבעד שהיה עולה קראו אבל מאחר שאמר שפבר עלה א"כ לא שייך קריאה לכך הוצרך להכין כוונת הפסוק ולומר שהיו עלה אינה עליוהו מוש' אלא שנתן את המלאכים ובשנתן את המלאכים קראו ה' לנותן לו כדכפרס נאזול והביא ראיה המדרש מעלית למרום לבי שפסוק שקודם זה של עלית למרום כתוב רכב אלהים רבתיים אלפי שאף אדני גם סיני בקודש משמע שהקדיש ברוך הוא נא לסניו ובסמוך אומר עלית למרום למה הוקשה ואמר מהו עלית בלאמר לא יתכן לומר דהאי אלת עלית הוא בפסוקה שכתב אומר שה' כסיני אף כן מהו עלית אלא בעל כרחין לומר שפירוש עלית הוא

הוא שנתעלית ומדשיעלית הוא נתעלית ג"כ פי' ומשה עלה אל האלקים ר"ל משה נתעלה על המלאכים ואכי לעבדת דעתו אשר פי' זה שלא כדרכת המאמר זהינו שמת זק"ר אליו ה' מן הבה הוא דיבור אילו' דמשמע לתרי אנכי דהינו או משמה עלה לבה והיה בהר זהק"ב היה בשמים וקרא למשה מן ההר כלומר שקראו מהמקום שהיה משה יושב בו שהיה מן ההר היו ויקרא אליו ה' מן ההר או דלמא שהק"ב היה בהר וקראו למשה מן ההר היו ויקרא אליו ה' מן ההר כרי דאית ביה שני פרושים וכדי לטב הפשט בריך לומר שהפרוש הראשון הוא יותר אמתית שכבר מינו שאמר הדברים האלה בתוב זורד ה' על הר סיני א"כ בעל כרחין בשקראו למשה לא היה הק"ב בהר זיודע הוא ליודעי מן שחלכות בקרא אלקים ונקראת הר סיני וז"ש הכתוב ומשה עלה אל האלקים היינו לבה סיני כיצא משמה היה בהר סיני ובה אמי שפיר וקרא אליו ה' מן ההר כלומר שהק"ב היה בשמים ומשה בהר וקראו מן ההר ובה יתיישב הכתוב הגה ע"כ :

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העוים כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי מחלבת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל . וברוך להבין בסוף שני שהתחיל ויכריז ואומר ואתם תהיו לי מחלבת כהני' משמע שסוף ראשון לאו על ישראל אומר מהאחר ואתם שהי"ל ויתהיו לי מחלבת כהנים דמלת כהנים מיותר עוד בריך להבין והייתם לי סגולה מכל העמים מה ר"ל לפי שהוא ליצא דמשמע לתרי אנכי או שלוקח אותם מכל העמ' להיות לו לסגולה או שכל העמים יחזיקו אותם לסגולה ונרא' מאחר שכת' ואתם תהיו לי מחלבת כהני' דכוונת והייתם לי לסגולה הוא כפי משמעות השני דהינו שהעמים יחזיקו אותם לסגולה וזה יוכיח מה שכתב בספר טוב הארץ .

שכונן שבת המקדש קיים היה בא שפע לנו ומתנוונות שלנו היו וינקים השבעים שדים ויונקים השבעים אומות או היה נראה שהארץ היה להק"ב אכל בעינינו כשחטאנו ולא שבענו לקול מורים נטרדנו מן הארץ והם לוקחים השפע ונותנין לנו התמנית מן התמנית ועל אלה רמזה הארץ תחת פחד כי יתלך ושפתה כי תרום נבירתה וזה לה לארץ לרנון אלא שיקודם היה נראה שלה' הארץ ומלואה וכשאלו לוקחים השפע הזה נראה כי איש זרוע לו הארץ וז"ש הפסוק והיה אם שמוע בקולי לעשות מצותי ושמרתם את בריתי דהיינו השבת וכל שביעי דהיינו מצינות או לא תהיו טרודים ותשבו בה

וכשאתם תשבו בארץ השפע יבא לכם והעמים אוכלים מן התמנית שלכם ועיניהם יהיו תלולים לכם היו ויהייתם לי סגולה מכל העמים כלומר שכל העמים יחזיקו אתכם לסגולה ובה אתם נוראים כי לי כל הארץ . ומה שאמר ואתם תהיו לי מוחלבת כהנים וגוי קדוש ר"ל כשתראו עמיכם שכל העמים יחזיקו אתכם למעלה אל יתגאה לבבכם בזה ז"ש ואתם כלומר ואתם אל תתגאה לבבכם אלא תהיו לי מחלבת כהנים כלומר מחלבת של ישראל :

דברי משמעות הדאשון שאמרנו שיקח אותם ויבין כל העמ' לסגולה מן כהן בזה שאמר ז"ל מן הקדמיני ואשלים תחת כל השמים לי הוא זדרשו ז"ל על שר המנוות כלם צעית מעקה אם לא נתיית לך בית קיימת מצות צינית אם לא צתתי לך וכו' וכו' מן לאמות העולם אע"פ שאלק להם את הארצות וכתן לכל אומה ואומה מקומן בדכתי' והארץ נתן לבני אדם אם לא הייתי נתן לו הארץ מינין הייתה לו השליטה והמלוכה א"כ אם יהיה בני דגלות בתוכם לא יוכלו ג"כ לימד עבדיהם הם אם תרצה אותם קנה אותם כעמים זהו שאמר הק"ב אם הארץ היתה מקוד' שלכם יש לכם טענה זאת לומר הארץ היה שלנו ולקחנו העבדים זהביאם בתחוינו ונקתה לנו שדינו אם תרצה אותם קנה אותם מעמנו ז"ש קרא מי הקדמיני ואשלים כלומר מי הקדים לעשות הארץ קודם ממי שאותקרא הארץ שלו ואהיה חייב לשלם שקנתה לו שדו הוינו הקדמיני ואשלים מאחר שתחת כל השמים לי הוא :

עוד יתכן לומר תחת כל השמים לי הוא שאפי' תימא היה האדבר שחם ועשיתם אותה ישו ובה צינא שבכנין קדמתם אתם זקניתם הארץ ע"י הבנין והחוקה שמאחר שיסבת' בה שלם שנים ולא מחיתי יבולים לומר הויא חוקה זא"כ בידכם קנתה לי שדה לכך אמ' הכתוב תחת כל השמילי הוא שאין דין חוקה שייך אלא כבית שאין בעל הבית דר בתוכה או אם לא תימה בתוך ג' שנים החזיק בה אכל אם יבית בבע"ב דר בתוכה יצא אדם וישב שם ג' שנים אע"פ שבעה"ב לא אמר לו כלום אין לו דין חוקה כלל יען שבעה"ב הוא בתוכה ואיך יוכל אדם להחזיק במק' שהעגלי' דרים בתוכה לכך אמר קרא מי הקדמיני ואשלים ואם תאמר אנית הוא שאתה בראית את הארץ אבל שבנין אכחזי קדמו שמינו מדבר פרוץ ובנינו בו ולא מחיתי בדינו זא"כ כבר הזקנו וז"ש הכתוב תחת כל השמים לי הוא כלומר אלו הארץ האת' שהחוקתם בה היתה תחת כיפה אחרת שאין אני דר בתוכה הייתם יכולים להחזיק

אִינֹן מֵשִׁיב לָהֶם אִם הִייתִי כּוֹפֵה עֲלֵיכֶם הִבֵּר כְּגִיטֵי הַיִּתָּם
 אֲמִירִים אֲנוֹסִים הַיִּינוּ מִדֹּלָה אַחֵר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָבַר
 שְׁלֵחַ שְׂכִייתֵי הַהַר יֹאמְרוּ אֲנֹכֶם וְאִלֹּכֵי קִשִׁי לְרַכֵּא אַחֵר אֵיךְ
 אַחֵר עַל כְּפִית הַהַר יִנְבְּחֶן מוֹדֵעַ רַבָּה לְאוֹרֵייתָא דַּמְשַׁמַּע
 שֶׁהוּא אֲרָגָם ;

דְּבָרָא לְהַשִּׁיב עַל דְּרָאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וּתְחִילַת דְּבָרֵי אֲמִירֵי לָךְ
 שְׂרֹב תְּלִיתָאֵי הֵאלֹהֵי בָאוּ לְתַת הַיְדוּדָה שְׂמַחְתִּית
 זֶה נִיבְלוּ וְשִׂרְאֵל מְדַלִּיָּה בְּעוֹן הַעֲבֹל הַרְאִשׁוֹן עַד
 עַד שֶׁאִמְרוּ בְּרוּךְ רַחֲמָנָא דִּיהִיב לָן אֲדִיין תְּלִיתָאֵי הִכָּה יָן
 הַתּוֹרָה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תַּמּוּנָה מִדְּעֵבֶר עַל זֶה וְעֵשֶׂה
 פֶּסֶל וּתְמוּנָה אֵינֶן לֹו הַתְּנַגְלוֹת עוֹד אֲכַלֶּן אֵי הַכְּתוּבִים יִשְׁלוּ
 תַקְפָּה כִּינֹן שֶׁאִמְרוּ מַשֶּׁה כְּלוֹם מִתַּקְפָּא אֲלֵא גְבוּר בְּגִבּוֹר .
 וּבְכְתוּבִים נֶאֱמַר וַיִּמְרוּ אֹת כְּבוֹדֵם בְּתַבְּנִית שׂוֹר אֲוֹכֵל עֵשֶׂב
 נִמְצָא מִכָּח הַכְּתוּבִים שֶׁאִמְרוּ שֶׁהוּא כְּתַבְּנִית שׂוֹר אֲוֹכֵל עֵשֶׂב
 אֲדִי שִׁיר טַעֲבַת מַשֶּׁה אֲחֵר כְּלוֹם מִתַּקְפָּא אֲלֵא גְבוּר בְּגִבּוֹר
 אֲכַל אִם הִיָּה כְּשׂוֹר טַל מְרַבֵּה לֹא הִיָּה לָהֶם תַּקּוּמָה עוֹלָמִית .
 הַרְיִ שִׁם לְהוֹדוֹת לָהֶּ שְׂמֵחַן לְנוֹ אֲרוּךְ תְּלִיתָאֵי שְׁעַל יְדֵי זֶה
 הִיָּה לָנוּ הַתְּנַגְלוֹת מִכָּח הַתּוֹרָה . הַשְּׁלִישִׁית שֶׁהִם
 הַכְּתוּבִים . שׂוֹב אֲמִירֵי עַל יַד תְּלִיתָאֵי גַם זֶה בְּתִיבַת שֶׁכַּח
 שְׁלֹא נִתֵּן לָנוּ תּוֹרָה יְדוּ לִידֵנוּ שְׂבוּבָה לִימֵד מַשֶּׁה סְגוּרִיָּה עַל
 יִשְׂרָאֵל בְּאִמְרוֹ לִי צִוִּיתִי וְלֹא לָהֶם צִוִּיתִי אֲנִי שְׂקַבְלֵתִי לֹא
 חֲטָאִיתִי וְאִם הִיָּה יִשְׂרָאֵל מִתְּקַבְּלִין אֹת הַתּוֹרָה אִיד לֹא בְּלִי
 אֲמַעֲשִׂי לֹא הִיָּה יִכּוֹל מַשֶּׁה לְלִימֵד סְגוּרִיָּה זֹאת וְלִכְךָ אֲמִירֵי
 בְּרוּךְ רַחֲמָנָא דִּיהִיב לָן אֲרוּיִן תְּלִיתָאֵי עַל יַד תְּלִיתָאֵי
 כְּנֹזֵכֶר . עוֹד אֲמִירֵי לַעֲם תְּלִיתָאֵי גַם זֶה הִיא טַעֲמָה
 מִשׁוֹלֶשֶׁת לְגַאֲת זְכָאֵי מִשׁוּךְ הַעֲבֹל מְדַלִּיָּה עִם יִשְׂרָאֵל
 מִשׁוֹלֶשׁ כְּהִגִּים לְיוֹם וַיִּשְׂרָאֵלִים וְאִם יִחַשׂ חֶלֶק אֲחֵר
 יִהְיֶה מִהֶם יִהְיֶה הַשְּׂנִי חֶלְקִים הַנְּשָׂאִים זְכָאֵין דְּאוֹלִינָא
 בְּתַר רוּב בְּבִיין אִם עֵן כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל חֲטָאוּ בַּעֲבֹל נִמְצָא
 כְּהִנֵּם וְלָיוֹם זְכָאִים כְּדַבְּרֵיב וַיִּאֲכַסּוּ אֲלֵיהֶן כָּל בְּנֵי
 לְוִי וּבְהִיּוֹת הַשְּׂנִי חֶלְקֵי הַבְּבִיין זְכָאֵין יֹאמְרוּ שְׂרַמְנוּ
 זְכָאֵי וּפְטוּר וְלִכְךָ הַשְּׂנִי חֶלְקֵי זְכָאֵין לַעֲם תְּלִיתָאֵי .
 שׂוֹב אֲמִירֵי בִּירְחָא תְּלִיתָאֵי . עֵתָה שֶׁאֵל בַּעֲבֹל הַיְדוּדָה
 לְתַת הַיְדוּדָה עַל קַבְלַת הַתּוֹרָה שֶׁאִם לֹא הִיָּה הַקְדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא מְעַכֵּז אֲוִתְנוּ בְּתַדְבַּר חֲמִשִּׁים יָוִם כְּדִי
 לְהַגִּיד אֲוִתְנוּ מִחֵטְעֵי שְׂמַחָה וְלִהַכְּנִיסֵנוּ כְּנוֹן
 שְׂעִירֵי קִדְשָׁה . וְאִם הִיָּה מְכִיָּאֵי מִאֲנָרִים מְהֵר לְהַר

הַאֲלָקִים אֲפֶשֶׁר שְׂמַחְתִּית שֶׁהִיוּ טַבּוּעִים בְּחֵטְעֵי שְׂמַחָה
 לֹא הִיוּ מִקְדִּימִים נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמַע אֲלֵא הִיָּה אֲמִירֵי לָהֶם
 הַיְדוּר הַרְעֵי שְׂמַעוּ מִקְדוֹם וְאַחֵר כֵּךְ אִם יִהְיֶה טוֹב תַּקְבְּלוּ
 אֲכַל מִחֲמַת שֶׁהַפְּשִׁיטָן מְכַל שְׂעִירֵי שְׂמַחָה קְדִמוּ פּוֹמִייהוּ
 לְאוֹזְבִייהוּ שֶׁכֵּבֶר לָבֶם הִיָּה דְבַק עִם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלִכְךָ נִוְתָן
 שֶׁכַּח בְּרוּךְ רַחֲמָנָא דִּיהִיב לָן אֲרוּיִן בִּירְחָא תְּלִיתָאֵי שְׂמַחְתִּית וְזֶה
 הַקְדָּמָנוּ נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמַע שׂוֹב אֲמִירֵי בְיוֹם תְּלִיתָאֵי הוּא שֶׁכַּח אֲחֵר
 שְׁעַל יְדֵי זֶה בְּתַקִּימָה הַתּוֹרָה בִּישְׂרָאֵל דִּהִינֵנוּ שֶׁאִם לֹא הִיָּה
 שׂוֹל לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא בְיוֹם נְתִיבַת הַתּוֹרָה כְּשֶׁנִּשְׂמַע
 בְּתַחֲתִית הִהָּה כְּשֶׁהִיוּ רוֹאִים אֹת הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה הִיוּ מִתִּירָאִים
 וְהָיוּ בּוֹרְחִים וְלֹא הָיוּ מוֹדִים וְאִפְּלוּ אִם הִיוּ מוֹדִים הָיוּ
 אֲמִירֵים בְּאוֹנֵם הִיָּה זְעוּד שְׂטַרְפָּה דַּעֲתִינוּ וְלֹא יַדְעֵנוּ מִאִי
 קָאֲמַרְנוּ לְפִיכָךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁכּוֹף גּוֹפֵה הַעֲתִידוֹת הַקְדִּים
 שְׁלֵשָׁה יָמִים לְשִׁאוֹל אֹת כִּיִּהִם אִם יִקְבְּלוּ אֹת הַתּוֹרָה וְהִם
 קִיּוּמוֹ וְקַבְּלוּ בְּרַצוֹן כָּל אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה דִהִינֵנוּ כָּל מְנוּחַת
 עֵשֶׂה וְהִנֵּיחֵם שְׁלֵשָׁה יָמִים כְּדִי שְׁלֹא יִאֲמְרוּ לֹא הִינֵנוּ בְּדַעֲתֵינוּ
 כְּשֶׁאֲמַרְנוּ דָּבַר זֶה כְּשֶׁבָּעוּ לְפָנָי הַר בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְרָאִא אֹת הָאֵשׁ
 הַגְּדוֹלָה שֶׁהִם הַעוֹשֵׂה מִמִּנְחָת לֹא תַפְשֶׂה אֹז יוֹרָא הַעִם וַיִּנְעוּ
 בְּאוֹתוֹ עֵשֶׂה דַּבְּרָה עֲלֵיהֶם הַהַר כְּגִיטֵי לְפִי שֶׁכֵּבֶר נִתְקַדַּשׁ
 וְקַבְּלוּ עֲלֵיהֶם עוֹל מְלַכּוֹת בְּאִמְרוֹם כָּל אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה
 אִם כֵּן בְּכָלֵל מִאֲתִים יוֹכֵה וְהָיוּ דְבוּרוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 שְׁלֹא תַעֲבְרוּ עַל מְנוּחַת לֹא תַעֲשֶׂה וְלַפִּיכָךְ כִּפֵּה עֲלֵיהֶם הַהַר
 כְּגִיטֵי וְנִתֵּן לָנוּ הַתּוֹרָה בַּעֲל כְּרִימֵנוּ אִם כֵּן טוֹב לְהוֹדוֹת לָאֵל
 דִּיהִיב לָן אֲרוּיִן בְּיוֹם תְּלִיתָאֵי כְּלֹאֲמַר אֲחֵר שְׁלֵשָׁה יָמִי שֶׁאֲמַרְנוּ
 נַעֲשֶׂה וְנַשְׁמַע שְׂכַעֲבֵר שְׁלֵשָׁה יָמִים שׂוֹב אִינוּ יִכּוֹל לְחַזֵּר
 בּוֹ יִשְׂרָאֵל ;

וְעַתָּה צָרִיךְ לְהַבְיֵן דְּבָרֵי רַבִּי אֲבָדִימִי מִכָּאֵל לִיָּה שֶׁכֵּפֶה
 הַהַר כְּגִיטֵי מִפְּקוֹן וַיִּתְּנוּ בְּתַחֲתִית הַהַר
 וְדַלְמִיא קָרָא כְּמַשְׁמַעוּ שְׂכַעֲבֵנוּ שֶׁם כְּשִׁיפּוֹלֵי הַהַר .
 וַיִּשׁ לֹאֲמַר שֶׁדַּקְדַּק רַבִּי אֲבָדִימִי בְּכַסּוֹק שֶׁהוּא לִיָּה לְחִימֵד וַיּוֹצֵא
 מִשֶּׁהָאֵל הַעִם לְקַרְאֵת הַאֲלֹהִים עַגְד הַהַר שֶׁכֵּבֶר הִיוּ מַוּוֹהֲרִיק
 שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אִפְּלוּ כְּשִׁיפּוֹלֵי הַהַר דִּהִינֵנוּ בְּתַחֲתִית הַהַר וְאִכָּךְ
 יִתְּקַן שִׁתְּיַעֲבֹד בְּתַחֲתִית הַהַר שֶׁאִפְּלוּ נַעֲשֶׂה אִינוּסָן יִכּוֹלִין
 לְנַגּוֹעַ וְאִכָּךְ יְדוּשׁוּ בְּרַגְלֵיהֶם בְּתַחֲתִית הַהַר מְדַכְתִּיב
 וַיִּתְּנוּ שֶׁאֵין יְעִיבָה אֲלֵא מַעֲמוּד אִם כֵּן דָּשׁוּ בְּרַגְלֵיהֶם
 לִכְךָ אֲמִירֵי רַבִּי אֲבָדִימִי בַּעֲל כְּרַחֵן זֶה הַכְּסוֹק מִלִּיא
 כְּלֹאֲמַר שׂוֹה הַדּוֹקָן

שאורנו חלוד שכפה עליהם הבר' כנגיית ששראו העונשין
 לא היו רוצים לקבל שהם לא אחרי אל כל אשר דבר ה' בעשה
 דהיינו חזות עשה ואם יעבדו עליהם שלא יהיה להם מנוח
 כשראו העונשין רצו לחאר בהם או כפה להם הבר' כנגיית
 ואחר להם אם אתם חקבלי' מוטב ולא לאו שם תהא קבורתכ'
 כשראו כך עמדו בדבור וקבלו התורה ויהו כונת הפסוק ויתיצבו
 בתחתיות הבר' כלומר מה שנתיצבו בדבורם ולת חזרו בהם
 וקיבלו את התורה הוא כשכיל תחתית הבר' הוי בתחתית הבר'
 זהו כפי פשוטה . ועוד לאלהי' יתלץ בדברי ר' אבדימי שחמר
 להם הקב"ה אם אתם חקבלין את התורה נווטם ואם לאו שם
 תהא קבורתכ' דלח מדויק היטב מלת שם תהא קבורתכ' שהל"ל
 בלח תהא קבורתכ' שמת שם מורה לאתר דרתיק מדיוק זה
 טוכל לומר שגזית המחמר מודבר כזה שהתחלנו בתחילת
 המחמר והוא שכל הטענה שהיה להם היא שאמר משה לי צוית
 ולא להם וגם אני קבלתי הקדושין מידך ולא הם שכבר שברתי
 הלווחות ופה הק"ב"ה שהם עתיד' לחטוא איך להם אם אתם
 חקבלים את התורה ע"י שליח שכן לשון קבלת הוא ע"י שליח
 כיון התקבלו ביטוי אזה שיקבל קדושה ו"ש הוא אחר אתם
 חקבלי' התמ' ע"י ישת נווטם שיהא לכם חק' לנזם שיהא בעגל'
 לומר שמה קבל את התורה וגם משה שאחרנו לעיל ואם לאו
 שתרצו לקבל מיד ליד תהיו חקדושין מיד ושם בעון העגל תהי'
 קבורתכ' שלא יהיה לכם שום ענינה להתנצל היו ואם לאו שם
 תהא קבורתכם שם דייקא :

וזה שהקשימו לעיל כיון שאמר רב אחא מודע' רבא
 לאורייתא שמתעבות ח"ה משוע' דלאו אונם הוא
 כגיית הבר' ח"כ ליכא מודעא ויש לומר שא"ה טועים בסכרא
 וזו סוכרים שמה שכפה עליהם הבר' כנגיית הוא על דבר
 יחודש שלא היה כדעתם של ישראל שהם מנזות ל"ת ועונש
 ההרצויה שלא רצו לקבל עד שכפה עליהם ומחילת משמע
 שאף הכיחם לא היו אומרים כעשה היה ג"כ כופה עליהם
 הבר' ג"כ כדי שיקבלו חזות עשה ח"כ מה יפה טוענים לומר
 כלום נפית עלינו הבר' כנגיית וזהו שפרתם אבל האמת שאם
 לא היו אומרים כל אשר דבר ה' בעשה ייבולס לא היה כופה
 עליהם הבר' אלף היה מהפך את העולם לתורה וכוהו אבל
 אחר שקבלו כסדר פנים רעות ואחרו כל אשר דבר ה' בעשה
 ונתקדשו ונודמו לקבל התורה שוב אינן יכולים לחזור בהם
 ולכן כפה עליהם הבר' כנגיית . אבל יש להשי' מודע' כענין
 העונשים אע"פ הבר' קבלו כיון החשונות שנאמר קיימו

וקבלו קיימו מה שכבר קבלו ואת' מזה ליה לרב אחא לרזש
 קיימו מה שכבר קיבלו ודלמא קיימו וקבלו אותו הענין של
 של ימילת אסתר ולא שקיימו מה שכבר קבלו בבר' מיני וי"ל
 דדייק ר' אחא בקרא שאם הוא על מחילת אסתר הל"ל קיבלו
 וקיימו שאם לא קיבלו איך יקיימו ו"ל הקבלה קודם לקיום
 ח"כ הל"ל לקבלו וקיימו מדהפך קרא ואמר קיימו קודם קבלו
 לפיכך דרש קיימו מה שכבר קבלו :

ועם זה מוכן דרשת ו"ל שאמרנו כימנים אחר וכל יושבי
 אנכי תכנתי עמודיה סלה שהיו נמוגים אחר וכל
 יושביה מתייראים שאל לא יקבלו ישראל את התורה ויחזרו
 את העולם לתורה וכוהו כששועג אנכי תכנתי עמודיה סלה ;
 ובגמרא דברכות מ"ד משמים השמעת דין אחר יראה ושקטת
 אם יראה למה שקטת ואם שקטת למה יראה אלא
 בתחילה יראה ולכסוף שקטת ע"כ . וגר' לרבין המחמר היה
 שכולו נקטת דמכך רגל ועד ראש אינן פו מתוס ראשונה קשית
 רגו' מה היא אם הוא בשביל מה שאמר הכתוב יראה ושקטת
 ח"כ הל"ל להקטת באופן זה ח"ל אחר יראה ושקטת אם יראה
 למה שקטת וכו' ולא להתחיל הקושיא ונתחילת הפסוק ע"ק
 עה שאמר אם יראה למה שקטת דכוהו שבועלם הוא שאם
 יראה אדכרות סערה כזה מן הצפון עתירת וואותו רוח שיש
 ויקחה כשעובר ולא יוקחה שוקט מאותו יראה שכבר עבר
 און הצער ח"כ איך יפול שאלת אם יראה למה שקטת ועוד
 הקושי' שיקטת למפרע ואם שקטת למה יראה כמיוותרת
 וכי כן האדם הוא כניא שידע שאותו רוח לא יוקחו שגזל ואם
 שקטת למה יראה כלומר מאחר שקטת בסוף למה יראה
 בתחילה אפי' בר ביה רב דחז יוקח לא שאל מלת כדנא וע"ק
 תשובת הגיורא לא בתחילת יראה ולכסוף שקט' מה מאד כנהלו
 ריעונו בתשובה וזהו יקרא קאמר אחר יראה ושקטת הרי שקור'
 יראה ואת' כ שקטת ח"כ חזי קושי' ומא' פרג' . וי"ל דהוקל' לנא'
 הפסוק בענינו שאינו שישכ כפי המקרא שוקנדס הל"ל אחר
 יראה ומשמים השמעת דין ושקט' ולמה לקרא משמים השמעת
 דין קודם אחר יראה וזהו מה שנקטת כנח ונתחילת הכסו' ח"ד
 משמים השמעת' דין אחר יראה כלומר היה לו לומר קרא אחר
 יראה ומשמים השמעת דין נקטת מדנקט משמים השמעת דין
 קודם אחר יראה משמע שאחר שניתנה התורה אחר יראה
 ושקטת לכן נקטת הנאמר אם יראה אחר שניתנה התורה למה
 שקטת ואם שקטת בשביל שניתנה התורה למה יראה אחר
 שניתנה התורה שיון הכתוב משוע' שיראה והשקטת היה אח' מתן
 תורה

ראוי שתתן התורה על ידו מאחר שקוראים אותו ילוד אשה ולפיכך לא אמר הקב"ה למשה שהוא יתן תשובה בדבר שאין אדם יחזה חובה לפנמו לפיכך הקב"ה השיב בעד והתשובה היה לקבל התורה בא כלומר אתם אומרים שזה דופי ולא היה ראוי לבא בדרכים אלו מי שהוא צריך להיות גואל ישראל ואבי אומד לבס שאלוהי בא לקבל התורה בא באלו הדרכים שאין יומנים פרכס על הדיבור א"כ קופה של שרפי תלויה במחורו כשראו מ"ם שנפלה טעבתם שינו לשונם ואמרו חמדה גמזה אתה רוצה ליתנה לב"ו ולא אמרו לילוד אשה שכבר השיב עליהם הקב"ה ואמרו סוף סוף בשר ודם הוא ולא נחא שחמדה גמזה תתן לבשר ודם כי מה אכזש כי תוכרמו עכשו אמר לו הקב"ה החזר להם תשובה לפי שזה אינן כונע כן אלא לכל ישראל . ויתכן נמי שאמרו מה אכזש כי תוכרמו דהיינו הוא יתוש קדמו ואנחנו שכבראנו קודם חממו יקדמונו מי שכברא אחר הכל לקחת את התורה תנה הודך על השמים שהוא תחילת בריתך א"ל הקדוש ברוך הוא החזר להם אמר משה מתירא ארי שמיא ישראל כהכל שפיהם כלומר באותה טענה שפיהם שהם אומרים שהם קודמים לי לפיכך אמר לו הקב"ה אחוה בכבודי זה חזרו להם כלומר אחוה בעצנת כבודי כבודי שאמרו ו"ל שלשה דברים נבראו קודם שכברא העולם ומהם וכבוד ורוחו של עושי אס כן אס אומרים לך שהם קדמוך אמר להם מי קדם למי כבוד כבוד אס אתם . ורוחי נברא עד כבוד הוא אחוה בכבודי כבודי והחזר להם תשובה וקרא בכבודי כבודי ולא בכבודי שפסאי כתוב בו השמים כבודי והארץ הדום רגלי זהם אומרים תגבה הודך על השמים וזהו מוקדמים לך אלא אחוה בכבודי והחזר להם תשובה :

עוד יתכן לומר שמה שאלו מ"ה ואמרו מה לילוד אשה בימינו הוא לפי שראוהו נשמי כמו שיצא מבטן אמו לכך אמרו מה לילוד אשה בימינו והשיב להם כדי שתדעו שלקבל התורה בא שלא יהיה לכם לחזר תרעומות דין ודברים לומר לא ידעמו שהיית מותק התורה לעפניים שלפי שראינו שמי שקבלה הוא רחמי ולפיכך לא קטרנו אכל אס היינו יודעים היינו לוקחים התורה מימנו בדיקא וכדיינא לפיכך הבאתיו נשמי כיון שהוא כדי שתדעו שלוקח התורה ולא נופי תורה אני כותן לו לבד אלא התורה כולה נופי תורה וכודות התורה ולפיכך אמר לקבל התורה בא ולא אמר לקבל תורה שאז היה משמע שכל לקבל חלק מן התורה לכך אמר לקבל התורה

דהיינו כולה בסודותיה וטעמיה ורומיה כששמעו זה מלאכי השרת מיד אמרו חמדה גמזה אתה מכקש ליתנה לבשר ודם בשלמא תורה לבד דהיינו נופי תורה דהיינו דברים ומשפטים דשייכים להם נחא אכל חמדה גמזה שזה כודות התורה אתה מכקש ליתנה לב"ו מה אכזש כי תוכרמו תנה הודך על השמים ונופי תורה תן להם ויהיה הרחמי לרחמי והנשמי לנשמי משה מה אכזש להשיב מתירא אני מטענה זו שפיהם שמיא ינחמוי בה א"ל הקב"ה אחוה בכבודי זה חזרו להם תשובה והענין הוא שאמרו ח"ל ששמות של ישראל נחמדות מתחת כבוד הכבוד ושם אין שום מלאך יכול לעמוד מרוב רחמינותו ואס כן נשמות ישראל הם ייתר רחמיים ממלאכי השרת וזהו בשר ודם יביעו שני מכלות אחד נופי ואחד רחמי צריך סודות התורה לרחמייתם שהם נשמתם ונופי תורה לגופם דהיינו לטובך הגוף זהו שאמר אחוה בכבודי זה חזרו להם ואחזר להם נשמות ישראל יתקן בפרש הכתוב שאמר עלית תשובה . וזהו הדרך יתקן לפרש הכתוב שאמר עלית לעורם שבת שני לקחת מתכות באדם וקודם לבא אל פיהו צריך לחקור חקירה אחת איזה חלק מן האדם הוא הנקרא אדם לא מימינו בכל גוף האדם לא חלקו ולא אבר שיקרא אדם כי כל חלק יש לו שם ידוע וכל אבר יש לו שם ידוע ואס תאמר שכללות הגוף דהיינו כולם בהיותם ביחד נקראים אדם גם זה לא יתקן לומר ששם יראה אדם גוף אדם מושלך אדנה מי יאמר לאותו גוף קורא אותו גוף האדם אס כן האדם מי הוא נואמר שזהו גופו וכן קרא קאמר ועל בשר אדם לא יסך ולא אמר ועל אדם לא יסך אס כן האדם אינו כללות הגוף ומהו אדם כבר בארתי בענין לאלקים שאדם הוא הנשמה ואס יהיה הנשמה של אדם או הגוף יתפשט ויתעשה בפרצוף אדם כגוף האדם היא הנשמה וזהו נבוא לכתוב מה שאמר לקחת מתכות באדם שהויליה לומר לקחת מתכות לאדם מהו באדם אלא בזה שהקדמוני יתורן שמן הדיון לא היית יכול ליקח כ"א נופי התורה שהיא מתנה אחת לפי שאתה נופי אלא בשביל אדם שהיא הנשמה לקחת שני מתכות שהם נופי התורה וכודות התורה היו לקחת מתכות מה שלקחת שני מתכות ככז' באדם בשביל האדם שהיא הנשמה הרחמינית לנשמה והגופנית לגוף זה שאמר היאמר אחוה בכבודי זה חזרו להם תשובה ככז' : **עוד** יתכן לומר ש"ה לילוד אשה בימינו הוא לילוד בן אדם לפי

לפי שיש בו יצה"ר והרע הוא שהצה"ר הוא מסתלק ראשה כדכתיב ובהוא יחמתי אמי וכן יתחיל שהאשה מיווין נוקבין עליה יתהו ותעשה דברים אדומים באדם כאשר פירש ח"ל במדרש ע"ש וכל אדם הוא מתקדש דעשו דליהו יצה"ר וכל לוכן הוא יצה"ר ולכן אומרים החלוצים לילוד אשה בימינו כלומר מאחר שלא מדקדק ואית ביה אדם דליהו יצה"ר מה לנו בימינו שאנחנו כולנו וי"ה אע"פ אחר להם לקבל התורה בא אחר הק"כ און אתם יכולים לקבל התורה כולה לפי שמצות לא תעשה כשאין יצה"ר אינן מתקיימים אבל כל"ו שיש בו יצה"ר ניכ"ט יכול לקיים התורה כולה הני לקבל התורה בא כלומר התורה כולה אחרו לו רכש"ע הגיחא אס לא היה מוטאי אבל מאחשעת ידו לחטוא שאין צדיק בדרך אשר יעשה טוב ולא יחטא הלא יותר טוב שלא תתן להם את התורה מאחר שמוטאי חו שאמר מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו מה אנוש אלו הרשעים ואלו אפי"ב זכירה אינו ראוי לזכרם הני מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו כלומר אפי"ה צדיק ויהיה אדם שלם מאחר שאין צדיק בדרך שלא יחטא וכן אדם כי תפקדנו יותר טוב תשחיהודק על השמים ונקיים מצות עשה ודי ביה לזה אאר הק"כ לנשוא החזר להם תשצב ואחר משה יויתיר אנו מעטנה זו שפשיה דהיינו כי אין צדיק בדרך ח"ל הק"כ אר ו ככא כבודי והחזר להם תשוב כלומר עענת מה הוא שעתידין לחטוא וצנה הוה גרועותא אחר להם אדרבא היא מפלייתא שצתקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקי גמור' יכולי לעמוד וגדולה תשובה שמענת עד כסא כבוד וזו שאמר התאמר אחוז ככא כבודי והחזר להם שיש תשובה :

עוד יתכן לומר שמה שאמרו מה לילוד אשה בימינו היינו שפשיהו החלוצי וצאו לנבול אברהם ואמר להם כי על ק עברתם על עבדי כלומר אוליית לקרת עבי בנימוסא אחרו לו ק תעשה באשר דברת כלומר גם אתה כשתעל לשמי לבי שהק"כ ער קלסתר פניו על משה דומות לאברהם והיו חששי אברהם עתיד לעלות וכחותה שעה חיוורו כמו שאתה זכרתינו מאחר שצאו לעול הזה ללוב ולעשות ככל תיקוני געולם הזה קן דיק שתעשה יצלותך האשים הני קן תעשה כאשר דברת שולת תעשה הני לעתיד פשרא: שעלה ילוד אשה אחרו מה זה אצטנו בלכתנו לעול השל יתלכמי בחיור וקרב יתחיות והוא שאלו יתעלם ילוד אשה וצבר שהרעו ק תעשה כחש דצתתוה אורבין הולין מיקום געוין למקום שאין עשית ומיקום שאין עשית למקום שישו יתנן

עליו חומרי מוקום שיצא משם וחומרי מוקום שהלך לשם ח"כ מה לילוד אשה בימינו השיב להם הק"כ לקבל התור בא והתשוב' היה בני עליי שנתנים עליו חומרי מוקום שיצא וחומרי מוקום שהלך לשם כשאין דעתו לחזור אבל אם דעתו לחזור ויהי ככני מוקומו ומשה לא בא לדור בכאן לא לקבל התור בא והולך לו ויהי וצוה אינו צריך לשנות טעמו ולעשות רוחני עכשו החלוצים הויא כההיא דאחרו חששי גאלת בעי קרבים אנדניה דהוו ליה גיוור מיני הוה לא היו רונים שיצא אפי"גשמי למעל ורוחניותם דהיינו התורה לקחה מהם ולכן אחרו חמדה גנוה אתה מבקש ליתנה לב"ו אצתנו אומרים שאפי"ה אחר מן הגשמיים אינו ראוי שיעלה במקום רוחני ומכ"ש שירד רוחניות הכל שהיא חמדה גנוה למקום גופני תנה הודק על השמים ואצתנו נקיים יתה שהם מקיימים ח"ל הק"כ ארז בכא כבודי ותן להם תשובה והענין הוא שאבות העולם הם כבוד רגלי הכסא אברה ויעקב רגלי פני הכסא יצחק ודוד רגלי אחרי הכסא באברהם כאשר עקב אשר שמע אברהם בקול' וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורתי ואחרו ז"ל שקיים אבי ערובי תבשילין וביעקב בארז עם לבן ברתי ותרי"ג ונו' שדרתי ז"ש להם הק"כ ארז בכא כבודי אצתנו בפעם ראשונה שירדתם עברת' על מנו' שדרתה ואכלתם בשר בחלב בביתו ואין אתם ויתביישו לומר שהתם תקיימו את התורה הני אחוז בכא כבודי דהיינו אברה ויעקב והחזר להם תשובה וצוה מדוייק מה שאמר הכתוב מאחז פני כסא ולא אחר מאחז בכא כי אם פני כסא היינו חששי אבות שהם קיימו כל התורה או יתכן לומר מאחז פני כסא פנים החקוקים בכא חקוק אברהם אבינו כמא שלקח התורה אברהם הני לקחת מתנות באדם שבביל אברהם שנקרא אדם הגדול בענקים :

עוד יתכן לומר כמה שאיתא בפרק רבי ישמעאל ששח לו מט"ט שסשהעלהו הק"כ לשמים קטרנו עליו מ"ה ואחרו מה לילוד אשה בימינו ח"ל זה חלקי מכל עמלי והעליתיו לשמים שיעיד עליי שדתי דין חיות ואותו שמנחתיו צדיק לפני העליתיו לשמים ומסר לו שלשת לפים מצתחות חכמה ושלשת לפים וכל דבר ודבר ויצא כדון לפניו עבדי יוט"ט חלק עליכם וקראו לפניו אברך ונתן חיותו על כל השמים עכשו כשראו ליושה שגלה לשמים אחרו מה לילוד אשה בימינו כלום חלק אחר אתה חנה להילך עליו ח"ל אל תרחו לקבל התורה בא ח"ל חמדה גנוה אתה מבקש ליתנה לב"ו שאין צדיק בדרך אשר לא יחטא ח"ל אחוז בכא כבודי והחזר להם תשובה ויכן

צדקו בתוך האשק לדי שלא תתבייש ותבא לעשות רצון האיש והשוכב עם בזהה מות וימות כנפול שהמכשפת חייב מיתה לפיכך חייבה מיתה וזו סמיכות הכתובים :

זוכה לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים והנה סמיכות הפסוקים כונתם הוא כשאמר זוכה לאלקים יחרם בלתי לה' לבדו פ"כ קשה ליתרו דאיתמר ביה ויבא יתרו עולה וזכאים לאלקים א"כ יהיה מחרם ח"ו לכך ס"ל וגר לא תונה ולא תלחצנו לפי שהגר תלמוד בשם אלהים אע"פ שכוננו לשם הויה מורגל בשם אלהים . ולכך לא תונה ולא תלחצנו על ענין הזכאים שהביא עולה וזכאים לאלהים :

ועוד מוכל להבין סמיכות הפסוקים אם כסף תלוה את עמי וגו' כי זה כמותו וגו' וס"ל לאלהים לא תקבל שאם תרצה לכונן את העני שישלם לפני שאין אתה יכול בכל לילה להשיב לך עטונת כופין אותו ב"ד שלא יכול לכונן את העני לא ימתין עד שיהיה לו לשלם ושאל תקבל את הדיונין לפיכך סוידך ליה אלהים לא תקבל ובעל כרחין צריך שתמתין עד שיהיה לו וא"כ תאח' גם אתה רבש"ע הימתין לי אתה בנתינת' המעשר עד שיהיה בריית ואתן לך לזה סוידך ליה מלאכתך ודמעך לא תאחרוק"ל :

ולא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להצית עד חיוס ר"ל כונת הפסוק הוא שצוה שאם שמע אחיה דבר אל תהיה אותה שמועה בידך כאלו ראית הדבר בעיניך באיורך ודאי שאיש כזה לא דבר סרה אם לא ראיתו בעיני ונאחז עלי ככי תרי ויכול אני להעיד על הדבר כאלו ראיתו בעיני וזו שאמר קרא לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות פד חיוס כלומר כשלא תשא שמע שוא גם לא תבא לשית ידך עם רשע להיות עד חיוס :

איתא ברש"י אם נכנסו יבא מניד שאם לא היו נשוי מתחלה אין רבו ומקר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים ע"כ וקשה הא אמרו בגמרא קדושין א"ר טרובין וכולין מוחרין לטהר כיתר תיזור וכו' וקאמר בגמרא נאמי כיהו דמכביב ליה עצה וא"ל זיל גזבו וואדנן בעבד עברי ופי' רש"י ותהא שפחה ומתרת לך במחרונו ב"ד רבו נותן לו שפחה כנענית וכו' . ויש לומר דלא תהא התורה שאין האדון ימכר לו שפחה כנענית אלא לעבד ישראל שיכול הו' לישא קודם שיגזבו ומכר ודלא כשא חשה מוקדם אין לו רשות לחזונו לחסור לו שפחה כנענית אבל המזור דאינו יכול ליקח אשה

מוקדם דכתיב לא יבא מחר בקהל ה' אדרבא אדוניו מוסר לו שפחה כנענית שבו מתקן למחר שיבא זרעו בקהל ה' ואף על פי לא היה נשוי מוקדם לפי שאינו יכול ליקח אשה שאמרה התורה אבל ישראל שיהי יכול לישא אשה אסור לפסול זרעו בשפחה כנענית ולכך אמרה הגמרא שאומרים למזא זיל גזבו :

איתא בגמרא דשבת בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשבע פאו ס"ר ואלפי השרת ועטרוהו ב' כתרים לכל א' ואחד וכשעשו את העגל ירדו ק"ך רבוא מלאכי חבלה וסדרקוס וכו' וקשה דהא קי"ל דמידה טובה מרובה ממדה פורענות וג"ל שאדרבא ביות הק"ך ריבוא של מלאכי חבלה היה הוראת גדולת המידה טובה שהיא מרובה יותר ממידת פורענות הא כיצד שהדבר שהביא מלאך א' בטובה הוגרך ב' מלאכים לבא להוציא אותו דבר מלאך א' הביאו וזהו מגדולת מידה טובה : ובסדרש פ' זו רכי יהודה אומר אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע הרבה דיני מוות יש כאן כי יגנוב איש שור או שה לפי ששור נכבדו ועשינו עגל לפיכך ה' בהר שלחנו תחתיו שמתו תחתיו אבותינו במדבר וארבע אלף תחת השם ארבע מלכות שחלו בנו ושנכבדו ליוסף עשינו ארבע ממות סכה משיבדין ביצרי' ע"כ . והוא תיזור מאוד ראשונה האי דקאמר הרבה דיני מוות יש כאן שהי"ל הרבה דינים יש כאן או הרבה מנות יש כאן ויהי תלמוד לומר הרבה דיני מנות ויש לומר שכונת המאמר היא לומר שהרבה מיני פורעניות יש על כל מנה ומנה וזו שאמר הרבה דיני מנות כלומר הדינים של הפורענות של מנות ואם תאמר מנא ליה לבעל המאמר לרדע דבר זה יש לומר לפי ששור נכבדו כלומר לפי שנכבדו אסף שהוא שור כדכתיב בכור שורו וגו' כתגלגל עליו כמה דברים שלפעמים משלם אותנו במקום שור דהיינו חמשה בקר יען כי מקרא שור ומתו תחתיו אבותינו במדבר ולפעמים נושלים אותנו במקום שה דהיינו ד' כאן מה ת' שנים שעשינו ביצרים כנזא שהרבה דינים של מנות יש כאן דהיינו עששים של מנות יש כאן ולפעמים פרע לנו על שם שהוא שור שחייבנו לשלם חמשה בקר ועל שם שהוא מה חייבנו לשלם ד' גלות דהיינו ארבעה כאן ולא זו בלבד אלא כשה עצמו שלם לנו בשני פנים האחד היינו ארבע גלות שחזרה והשני לפי שנכבדו

ליוסף

ליוסף עשינו ארבע ימות שנה במצרים דהיינו ארבעה זמן
 תחת השה וכך תראה שאמר בדבריו ושנכנו ליוסף עשינו
 במצרים ד' ימות שנה דהיינו ארבעה זמן תחת השה הרי עיניך
 הרואות ויה שאומר המאמר שני שליונים על השה ארבע גליו
 וארבע מאות שנה במצרים והיו כונת המאמר בקינור אמרו
 ישראל רבש"ע הרבה דיני מנות יש כאן דהיינו הרבה פורעניות
 אתה לותן על כל חנה ומנה ולא כהנהגה בתורתך לא כתוב
 בתורתך כי יגנב איש שור או שה **דמשמע** שור לאו הוא שה
 והשה לאו הוא שור וגנב השור ישלם חמישה בקר וגנב השה
 ארבע ואל"כ קשיא לך מתורתך מארי דעליוא איך אתה שלמת
 לנו ביוסף בשלשה מיני דיונים וז"ש המאמר לפי ששור נכנו
 דהיינו שנכנו ליוסף ומיתה נתייבנו דכתי' וגנב איש ויכרו
 מות וימת חמשה בקר שלמינו שנתו חמשה אבותינו וחורת
 ופרעת ומנו ארבע זמן תחת השה דהיינו ארבע גליות
 ושנכנו ליוסף כלומר עכשו אין אתה חושבו לא לשור ולא
 לשה אלא לאיש שלמינו ד' מאות שנה במצרים אל"כ הרבה דיני
 מנות יש כאן לפיכך אמר דוד אל תבא במשפט את עבדך כי לא
 יצדק לפניך כל חי וק"ל :

ולא היו שוכחים ברית אבות ולא היה יוסף סובת העגל וזווא
 סביבת ויכרת יוסף סיכס עון העגל ונתחייבו מיתה ושכחו
 את לקי אבותם והונדך להנחיא קודם זמנו וזוה בתוך גלות
 עוד לארבע גליות היו וארבע זמן תחת השה וזוה שנתחייבו
 ארבע מאות על מוכרת יוסף שיעבדו את מצרים לזה הוסיף
 להם הק"כ חמישה רבויים כמו שדרשו בפרשת בא ויש' עממס
 עבודה כאלו היו ארבע מאות שנה במצרים וז"ש המאמר
 ושנכנו ליוסף עשינו ארבע מאות שנה כלומר עשינו עממס
 מלאכה כאלו ישכנו עממס ארבע מאות שנה הרי שכל מפעליו
 יצדק ואמת : יצדק ואמת : יצדק ואמת : יצדק ואמת :
בגמרא : דשבעות מנין לתלמוד שראה רבו שטועה בדין
 שלא יאש' אמתין לו עד שיגמרו ואסתירנו ואכנו
 משלי כדי שיקרא הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק ע"כ ויש
 מי שרצה לפרש שהאי מדבר שקר תרחק קאי לרבו דהיינו
 שכירא שהתלמוד חכמינו או יבקש לעוות את הדין ולבקש
 ראיות להחזיק דבריו לכן אמר מדבר שקר תרחק ולא נראה
 דהי"ל מנין לתלמוד שאינו יכול להמתין וכו' כנודר דכתיב
 ולפני עור לא תתן מכשול שלא ישים מכשול לפני רבו ולדעת
 האי מדבר שקר תרחק קאי לתלמוד שמאמר שה רבו מוכהק
 וכל החכמה שיש לו הוא ממנו אל"כ איך רונה שיקרא ההלכה על
 שמו והוא קה שלמד מרבו הוי מדבר שקר תרחק אלא קריק
 שיאז' לו למדתו רביו ויזכירה הלכה כמו שמינו חלק פתח
 כשהכה את זמרי שמך למשה והלא למדתו רביו שבעגל
 אריות קנאין פוגעים בו והשיב לו קרייבא דאגרתא להוי
 פרוקא :

ובמדריש ואלה הנושכטים ה"י ויעני יחך משפט אהב אומר
 להם משה לישראל הרי נתן לכם הק"כ את תורתו
 אם אין אתם עושין את הדינים נוטל תורתו מכס' למה שלא
 נתן לכם את התורה אלא על מנת שתשמו את הדינים שח'
 ועו מלך משפט אהב ונו' ע"כ הדבר ברור וידוע כי החרב
 לא נתנה אלא לנשוך דכתיב ועל חרבך תחיה וקסבלוי ישרא
 את התורה בזכותה ניתן חרב של סנהדרין כדיומתי אוהר על
 כפוק וזרח משעיר למו דהיינו חרב של סנהדרין שהם ארבע
 חיות ב"ד וז"ש היאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפנים
 ה"ד ועו מלך משפט אהב אומר להם משה לישראל הרי נתן
 לכם את התורה כלומר וכשיליה ניתן לכם חרב של סנהדרין
 שיהיה לכם כח לדון בדיוני נפשות וגם כדיומתי הנה' על פסוק
 ה'א היתר גוים שזן היתר ומאוס היתר דים היתר דכתיב
 לא

סדר תצווה

פטרות זהב וכסף וגו' ובגמ' עגינה תניא ר' יהודה אומר
הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב א"ל ר' נחמיה א"ל
אתה מטייל קנאה בצעודה אלא הם של כסף ורגליהם של זהב
ופירוש' הראוי לכסף וכו' מטות זהב וכסף קדריש שר' הראוי
לזהב לזהב וגרע לכסף ויש לתמוה על לשון רש"י מה בא
ללדינו דמטות זהב וכסף קדריש והלא זהב סליקא ובהא
נחתינא ועוד למה הפך לשון רש"י ואמר שר' הראוי לזהב לזהב
והרגוע לכסף איינו דקאמר רבי יהודה ולא נריכא לפירוש זה
ועוד מאי דקאמר רש"י והרגוע לכסף ליתא כפי שיטת הגאון
שאמר הראוי לכסף והראוי לזהב ומיילא יודע שמי שאשכח על
של כסף הוא יותר גרוע מהיושב על זהב וכו' וי"ל שקדק'
רש"י בלשון ר' יהודה דלמה הפך ר' יהודה וקטש כסף קודם
זהב מאחר שהפסוק כתב מטות זהב וכסף וקדם הזהב לכסף
ולמה ר' יהודה בדרשו הכתוב קטש' הכסף קודם ואל"ל הזהב
מדתי הראוי לכסף הראוי לזהב לזהב לכן אמר רש"י
שאפק ר' יהודה סדר הכתוב דכתיב מטות זהב וכסף הקדים
הזהב לכסף רוצה לדרוש ר"י כפי מטות זהב וכסף שאינו מיושב
שלעולם האחרון יותר חשוב מן הראשון והכתוב כתוב הזהב
קודם הכסף לפיכך ר' יהודה הקדים בדרשו הראוי לכסף
לכסף ובאמר ראוי לזהב חש רש"י שר' הראוי לזהב והרגוע
הוא לכסף ולפיכך הקדימו ר' יהודה ודרש הכסף קודם הזהב
לומר לך שהרגוע הוא ביושב על הכסף ואחרון שהוא יותר
שעולה הוא לזהב הוי מטות זהב וכסף קא דריש כלומר דרש
סדר הפסוק לפי שאינו מיושב ע"י עוד יתכן לומר שכל רש"י
להוציאנו מן ס' דאחר לפי דהו"ס ד' ואחר שרבי יהודה הזכיר
הכסף קודם הזהב היה אפשר לומר שדרש על מלת כסף על
גילוי כסף שהוא קודם לזולת מטות זהב והוא כוונת דמיוניה
הנז' גלילי כרסם כרים של פסיה על גלילי כסף ומה היתה
כוונת שאמר ר' יהודה הראוי לכסף לכסף היינו שגוישנו על
אותו כרסם שהוא על גלילי כסף ומה הקדים לדרוש כסף לך
פ' רש"י ללמדנו אל תטעה שזה שר' יהודה שדרש הכסף על
גלילי כסף אלא מטות זהב וכסף קא דריש וה"ל למה הקדים
הכסף לזהב לומר לך שה"ל יותר מעול והבשר הראוי לזהב מיושבו
על הזהב והרגוע לכסף ולפיכך דרש רבי יהודה והזכיר
כסף קודם זהב ויעשרת אלפים ככר כסף לשקול ע"י עושה
החלצה להציא גבול המלך ויבא המלך אתי ובעתו מעל ודו

ויתנה להמלך ואמר המלך להמן הכסף כתון לך והעם לעשות בו
כטוב בעיניך וקשה למה הפסיק בין כסף לכסף בהסר' הטעם
ועוד שכבר המן היה משנה למלך והמטנה בעת שגוישנו למשכ'ן
לו כיתן לו החות דאל"כ לא מתק'ר' משנה וכמו שטעם' כבר
הי' ביד המן ומה בא הכתוב לומר עכשיו ויבא המלך את טבעתו
וכו' ועוד מלת נתן לא שייך לומר בכלל עוד שלא באו לאי
שה"ל הכסף יהי' לך ולא נתון וי"ל שאחשורוש היה רוצ' לעשות
מחשבת המן ולא היה רוצה לקבל ממנו מעות כדי שלא יאמר
שנתתה ממפתם של ישראל שהיה עתירא מהיושבי שהיו לפניו
שהוכו צבטיל ישראל כמה דמיויתר במדרש ולכן לא רצה ליהנו'
הכסף לתת אותם במתנה חי אפשר שמתנה שאין לה קצבה
אינה מתנה כדמיינו הרמב"ם כפי"א מה"ל מוכר שהמתחייב
לזון את בת אשתו חמש שנים אינו חייב וחס"י דהויא כמו מת'
וכוונתה נרין שיהיה קצבה וכישראל באמר מספר בני ישראל
לחול הים אשר לא ימיד ולא יספר מרוב ולפיכך חי אפשר ליתנם
לאי המתנה ללא קניא ומה יעשה הרשע הזה להוציא מחשבתו
לחורה ביופירה שלכר שאין לו קצב לא קניא בדברים הוא אינו
רוצה לבנות ויכסף של ישראל במתנה חי אפשר ליתנו לו שדבר
שאין לו קצבה אינו זוכה בה המקבל האתנה לפיכך בשאמר
עשרת אלפים ככר כסף אשקול מוכר המלך את טבעתו מעל ודו
ויתנה לזהב לזהב קנין ביושבים שהחות' דבר כשר למקניא ביה
ובקנין ככר חייב בעשרת אלפי ככר כסף והוא ליה כלו בא לידו
ועכשיו דבר ואמר הכסף שהיא שלי כתייה לך במתנה והעם
שתעשה בהם כטוב בעיניך ואינו אומר לך שתעשה בהם שום
דבר אלא דבר שידיאה שהוא טוב בעיניך ולפיכך הפסיק
בכתיב בנתינת החותם ולא שייך כתיבה כי אם על הכסף
אבל הינם נאכרו בלקוחות הקנין ע"י עוד יתכן לומר שגזינה
בו רוח הקודש באותה שעה באמרו הכסף נתון לך מדיוקא
שה"ל הכסף נתני לך שולמ' נתון הוא פועל ונא יואמר מזה
הדיוק י"ל שדבר לו אחשורוש שניתן לו גזירה מן שמים שיתלה
המן בעץ וכן תמצא כסף עולה בכונין עץ וז"ל לו אתה רוצה
לשלויה ביהודיים ואתה אומר לי טענות שאלהים אינו
תוכע על כוונת עוד א"ל אינו רוצה שיהיה לי מנע נד בדבר זה
הוי הכסף דהיינו העץ כתון לך וישתה לעשות בו כטוב
בעיניך ואפשר שאי כונת הכתוב שאמר ויבא לומר דק'
את כל אשר קרהו את פרשת הכסף אשר אחר המן וכו'
והנה נרין להפין מהו פרשת הכסף שפירש רש"י כרס הכסף
וכישיה שירוש שייך ככף אם הוא על אגנין הדברים ה"ל

ואת הכוס הכסף אלא כיה שחזרנו לגיל שהכסף עולה עין
 נובל לומר שגלה לו מרדכי לומר לה שאל תירא מלכה א המלך
 שמדברי המלך שאמר הכסף נתון לך ולתאמר נתתי כדדייקא
 דראש מדבריו שבע"ה יתלה המן על העץ הוי ואת פרשת הכסף
 זנו' לומר פירוש מלת הכסף :

הפיל - פור הוא הגורל לפני המן וגו' וקשה דמסיפא דקרא
 משמע שהמן לא הפיל הגורל - מדאמר - לפני המן
 ומרישא משמע שהוא הפילו מדאמר - הפיל פור ועוד מאי האי
 דאמר הוא הגורל לפני המן וכי לפני המן הוא גורל ולפני המן
 אינו הוא גורל ומה בא ללמדנו הוא - הגורל שהל"ל הפיל פור
 לפני המן או יאמר הפיל - הגורל לפני המן אלא בגורלות יש
 כמה ענייני' יש מי שפותת בספר ויש מי שפסקאודות בקולמוס
 יש מי שמשם ידו על האותיות יש מי שטורף - בקלפי גורל של
 המן היה כבוד הדיא בקוביאות הנקרא דל"ו כלע"ו וכן פור
 במקמר קטן עולה י"ו ומלת דל"ו עם הכולל עולה י"ו ומה
 שה' אוחז בגורל זה ולא בשום מין גורל אחר שזכרנו לפי שהוא
 כין עמלק ועמלק עולה פור ביוספר קטן - דהיינו שעמלק ט"ז
 ועם הכולל י"ו כיוצא פור ולכן פורים הוא בט"ו באדר לשמות
 שפלת עמלק עולה ט"ו ו"ו"ש הוא הגורל דוקא לפני המן לפי
 שהוא זורע של עמלק עולה כיוצא פור שזכרנו וק"ל -

וכה נבין ת"ש הפסוק ובהפוך הוא שישלטו - היהודים היה
 בשוכיהם דקשה שהל"ל שבהפך ששלטו היהודים בהם ומה רוצה
 לומר ובהפוך הוא לא תדע שהדל"ו דהיינו הפור שהוא הקוביא'
 יש בו שש דדים וכל חספר כותל א' והחספרים הם מא' עד
 שש ומכון שיהיה האחד כנגד שש כיהיו שבעה - והשנים
 כנגד החמש והשלשה כנגד הארבע' כשינוח ויהיה אחד למעלה
 בראש הקוביא או יהי בתחתית הקוביא ששה נקודות וכשהיו
 ב' נקודות למעלה יהי' בתחתית הקוביא ה' נקודות ושש ג'
 נקודות למעלה יהי' בתחתיות הקוביא ארבע נקודות והגורל
 הוא יצחק בנ' קוביאות וכשהפיל פור ונפלו הנ' קוביאות כארץ
 דאח בראש הקוביאות' באחד נקודה אחד וכשנים שלשה שלשה
 אחר ודאי אגב הוא בראש המעלות שכן יצא ביוספ' אחד ושלשה
 שלשה נתן בדעתו שהוא עת ליקנס מישראל לפי שהוא במעלה
 עליונה ולא ידע כי משם יפול ויתגשמו' למטה הימנו כי בהיו'
 שיבא אגב בראש הגורל יהיה דוד בתחתית הגורל שתחת כל
 ג' נקודות יש ד' תחת הנקודה האחד יש נקודות ג' הרי עולים
 הנקודות שבתחת הנ' קוביאות כיוצא דוד ו"ש - קרא וירדו
 יצאנו מלכו שהוא דוד שעלמ' אגב כמו שאמר ומה שהוא למעלה

שהוא אגב ירד ומה שהיה ראש האגב דוד תנשא מלכותו ולפיכך
 אחר קרא ובהפוך הוא לומר המן של שש אגב הוא שישלטו
 - היהודים בהם בשוכיהם היינו ותנשא מלכותו -
יבא - המלך והמן אל המשתה אחר אעשה להם ויחזר אעשה
 כדבר המלך ונברך ולבסוף למי ביום הראשון לא אמרה
 שאלתה ובקשתה והמתן עד יום השני ועוד מה שאלתה ומתן
 אעשה כדבר המלך שהל"ל ולפניו אנד' למלך ואפי' תימ' סדה
 המדברים לפני מלכים שהוא בסיונון זה קטיא שהל"ל ומתן
 אעשה כדבר המלך מהו כדבר המלך - ויש לומר שמה שלא רצתה
 אסתר לשאול את שאלתה ביום הראשון הוא - אעשה שאלת קראתה
 המלך בשם אסתר המלכה לא כמי שאמר לראו דהוא מה שאמר
 חקתן לך לפיכך לא רצתה אסתר לשאול שאלתה דאמרה לא
 מסתא מלתא שהמלך לא קראתי בשם המלכה א"כ מה לו לעצת
 יותר טוב שיתקרא כי כמו שאמר דו"ל כדו' שיהרג את המן
 הרשע ואמרה למלך יבא המלך והמן אל המשתה וגו' ומה אעש'
 כדבר המלך כלומר כפי הדין' שיבא מפיך אם תקראני מלכה
 או אדבר ואם לאו תחזור ותשאל יום אחר לפיכך תראה ביום
 שני כשאמר לה המלך מה שאלתך אסתר המלכה מיד אמרה לה
 שאלתה לפי שראתה שקראה אסתר המלכה או אמרה ודאי
 מסתא מלתא :

ויאסרו - לו חמיו ורש אשתו אם זורע היהודים מרדכי
 אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפול
 תפול לפניו - וקשה וכו' לא היתה יודעת שמרדכי היה
 יהודי והלא כל הרומי שלו היה בשביל שלא כרע והשתחוה לו
 בשביל שיהיה יהודי א"כ מה אחרים לו חמיו ורש אשתו אם
 זורע היהודים מרדכי כי מלת אס' הוא כספק יגוד מהו הכפל
 שאמר כי נפול תפול וי"ל כמה שאמר ו"ל אין זרעו של עמלק
 נופל אלא ביד בני בניו של רחל וכן תמצא עמלק נפל ביד
 יהושע דלתי מיוסף ואח"כ נפל נפילה אחרת שהיא ביד שאול
 דלתי מנבייין עכשו אחרו לו חמיו אם מרדכי אתי זורע
 אותם היהודים שהתחילת לנפול לפניו ודאי שלא תוכל לו
 יען כי נפול תפול כלומר אחר שתחלת לנפול ודאי שתפול
 לפניו ואם אינו זורע אותם היהודים אע"פ שגפלת לפניו
 תחזור ותקום עליו לפיכך של אחיה שבת כל ולכי שהי' ביום
 ספק אם הוא משכט יוקף או בניין או מאחר ששנים לפיכך
 בנינו העץ קיים ולא הסירוהו שעדיין היה להם הבטחה ;
ויאמר המלך הנס לכבוש את המלכה עמי בבית הדבר
 יבא חמי המלך וכפי הדין חבו ויאמר מרדכינה אחד

שביצית הנולדת שהוא סוף העילוי אומר כי בשמינה תנא ולא הזכיר שאין שבכלל מאתים ומה :
ובבשרו פ' א ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך בשפה שאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב לך את אהרן אחיך הרע לו ח"ל הקב"ה משה עורה היתה שלי ונתתיה לך במתנה - זנריך להבין דברי המאמר שמתנייה מאד שאיך משה שכניה לחסידותיה אהרן כשראה גדולת משה העיד הכתוב עליו וזרף זשמת כלבו ועשבו משה כשראה שאמר לו הקב"ה אתה הקרב אליך הרע לך וי"ל שח' שרפס למשה על דבר זה אלא כשראה משה שאמר לו ואתה הקרב לך ולא אמר לו ואתה הקרב אלי הרע במינה אחר לדלוז ח' אחי אימי ראוי לקרב אליו לכך אמר לו הקב"ה אחיך הוא שמשכנא דמשדוכית' שהיא איתורה והתורה נתתיה לך לכך אמר לך ואתה הקרב לך ולא לגרעיותא קא אימינא :

לית עשה דמשכן ולדחי ל"ת מלאכת השבת וי"ל דלא אמרין אתי עשה ודחי ל"ת אלא בדוויחא דעשה דמילף דדוחה ל"ת השבת לפי שגור הקב"ה שצוה השמיני יומל היכא דקאי יום השמיני קאי ואפילו בשבת ואם נדחי מילה מפני השבת אז לא יקיים זכיום השמיני יומל וזהו הפעם שדוחה ל"ת כל' כי האי גזנא . אבל הקב"ה במשכן אחר זעשו לי תקדש ולא נתן קצבה בכמה ימים שיעשהו ח"ל ליכא עשה שדחי ל"ת השבת מאחר שלא נתן קצבה בימים שאם היה נתן קצבה בימים הייתי אומר אם איך אני עושה מלאכה בשבת לא יקיים דברו של הקב"ה שאמר לי הקב"ה שצוה פלוני יהיה נגמר וזהו היתה מלאכת המשכן דוחה את השבת דאיתא עשה ודחה ל"ת אבל מאחר שלא נתן קצבה לכמה ימים יעשה ודאיזה יום יהיה משלם לפיכך אינו דוחה את השבת וזה שכתוב דש"י כפ' הפסוק דאך את שבתותי שלא בא מלת אך למעט ביום השבת שיתעשה בו מלאכה אלא אדרבא בא מלת אך למעט השבת ממלאכת המשכן :

סדר כי תשא

עצרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה' ויש לדקדק למה אמר תרומה לה' שהי"ל כומר נפש לה' שזה לא מתקרי תרומה דתרומה הוא מן הגורן ולמה קראו תרומה - וי"ל כמה שביארנו בפס' תרומה ויקחו לי תרומה ויקחו לי ו"ד תרומה והנה ידוע האחד שהי"ל במבואה עולה עשרים והיו"ד ענתה היא חתיכה אחת וכקדחת שקל הקודש כמו אבן ששקלי' ב' וו"ש עשרים גרה השקל שהיא שקל דאיהו יו"ד במילואה עולה למחוק עשרים - כנחא מחציתה שהיא ה"ד - ומחציתה ה"ד - וזה מ"ש ויקחו לי תרומה כלומר ויקחו לעשר תרומה ומחצית התבואה נעשם אדני בסוף של המשכן וקראו שם תרומה משעשם שאמרנו לפיכך אמר כאן מחצית השקל היא התרומה שנאמר שם לפני שכוונת תרומה דוקחו לי תרומה לא נזכר כמה היו ומיהו וזהו הכתוב עכשיו וגילה מחצית השקל הוא תרומה לה' כלומר אותה תרומה של ויקחו לי תרומה שאמר דש"י עלינו לי לשני וזהו מחצית השקל ולא שיתן כל אחד כפי דעת לבו ככסף אלא דוקא כסף שקודים שעושה האדנים ואת הוון למשכן אותו הכסף נקרא תרומה לה' ולפיכך אמר ככסף מחצית השקל היא תרומה ה' שאמרתי לך :
ואתה - תדבר אל בני ישראל אך את שבתותי תשמורו וגו' וקשה דמאי שא מלאכת המשכן שלא נעשה בו מלאכה כשבת מאחר דקי"ל דאיתא עשה ודחה לא תעשה ח"ל

עוד יש לומר טעם אחר דרך דרשה כמה שאמרנו ו"ל ששבת שקולה כנגד כל התורה והנה המשכן באל' לכפא על מעשה העגל שבשבלה היתה נשילת התורה מישראל אם לא היה משה פולש לשמים פצם שנית ומאחר שהמשכן בא לכפר על מה שגמרו בתורה כולה איך יתכן שיכול לבטל השבת שהיא שקולה כנגד כל התורה שאדרבא המשכן בא לתקן את השבת ולא לבטלו ולפיכך אמר אך את שבתותי תשמורו כלומר אני אומר לכם אך דהיינו למעט מלאכת המשכן ביום השבת לפי שלא באתי אלא כדי שאת שבתותי תשמורו ודרך לדקדק בפסוק למה אמר את שבתותי תשמורו שהי' לי למימר אך שבתותי תשמורו וזכמה שהקדמוני יתורן שאם היה אומר אך שבתותי תשמורו לא היה לי יד לדורש דבאי מלת אך בא למעט מלאכת המשכן מחמת השבת אלא הייתי דורש דוקא שהיא מלת אך בא למעט את השבת שיכול לעשות בו מלאכה מחמת שהוא מלאכת המשכן ודוקאמר את הוא לרבות את השבת ואיך יתכן שהיה דיבוי למעט דבשר אחר לכך דורש שחלת אך בא למעט מלאכת המשכן ואת לרבות את השבת שיתקיימו אפילו שהוא מלאכת המשכן ומה שלא אמר את השבת לא שבתותי כלשון רבים הוא לרבות כל השבתות שמשכן וזן עשיית המשכן שלא יבטל שום שבת כ' לא בא המשכן לבטל שום שבת :

ששתי ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קודש לה' כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת ושמרו בני ישראל וגו' ששת ימים עשה האלהים השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש . ונרדף להבין מה צורך להאריך כל כך בעניין שבת בזקוק זה ולחזור ולומר דברים שכבר נאמרו בכריאת עולם ובנתינת התורה שששת ימים עשה האלהים השמים ואת הארץ וגו' ובנתינת התורה ג"כ ששת ימים תעבוד וגו' ומה צורך לחזו' להזכירו בענין מלאכה המשכן הלא די לו בנאמרו אך את שבתותי תשמרו ויגמור פסוק ראשון . וי"ל שבא הכתוב לתת טעם למה לא הכיח אותם לעסוק במלאכת המשכן ביום השבת והענין יובן : כמה שמביא בוודאי הקדוש שהמשכן היה דומית שמים וארץ ע"ש וכוה כבא לבאר קושיא זאת מאחר שהמשכן היה דומית שמים וארץ ח"כ מיי הויעשה שבו ג"כ צריך שיהיו דומה בדומה של שמים וארץ כמו שמים וארץ נעשו בששת ימים וביום השביעי שבת כך נרדף שיהיה המשכן ג"כ וזהו שאמרו הפסוקי ג"כ ששת ימים תעש' מלאכה וביום השביעי תשבת ואל"ת שישא מאי שאריתא הדין תיעסוק במלאכת המשכן ביום השבת מסיים ואולי כי קצת ימים עשה ה' ללמוד המשכן הוא דומית שמים וארץ ונאמר ששמים וארץ שששת ימים עשה ה' וביום השביעי שבת וינפש לפיכך אינו ממהלך שיתלכח המשכן שחמה לשמים וארץ ששת ימי תעבוד וביום השביעי תשבת וכל כי הוא כתיבת טעם למה שאמר בראשונה אך את שבתותי תשמרו וק"ל :

ויאמר אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש שפרש"י שהראה להם דמות משה שהיו נושאים אותו בלתי ואלמה אמר הלא ידענו מה היה לו ע"ק מה שאמרו עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו ולא איורו אשר ילך לפנינו דודאמר : אשר ילכו נושא דהא' מלת אלהים שאמרו אינו לשון יחיד אלא לשון רבים ויובן דמשו חכמים שאיורו לאלהים הפרעה ומה' ראש על ככה . וי"ל שהערב רב אשר שלחם היה משה שהוא הנושא ומזרים . שהקדוש ברוך הוא לא היה דומה להצילם מן היס ועל כן בקראו על שיוו שאמרו לך דדי שיחת עמך . ויקראוהו תראה כי אמרו ואל שבעני כהה לא היו מוגבלים ורק למשה ויובן כל המעשה דמש לא היכי אבעל משה שהיו יושבין בארצו של ימשה ובהפחה להם השטן ששת יומה אמרו לו לא תרדף קום עשה לנו אלקים בלשון רבים אשר ילכו

לפנינו לא שאנו רוצים להאמין בכללנו האלמלל אלא אולי יהיה אחד מהם מיי שהיה מאמין בו משה והוא מאמנתו זה ומה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו כ"ל מאן אנו יודעים איזה אלהים היה לו ולכן אנו לחלוקת הרבה :

ויעשירו עגל מסכה פי' רש"ס שמדבר הכתוב על הדפוס של העגל שעשו מקדס צרת עגל ואח"כ יעשה העגל עמנו וצריך להבין למה יעשו צרת עגל ולא צורת אהבת מכל ערות כוכבים וחלולות וי"ל שהערב רב כשיכלאו ממזרים עבודת של מצריים היתה טלה וכבר דבר שמת על היס ולאמרו מאחר שטלה מת השני לו הוא שור ולכן עשו דוקא צורת עגל אבל עדיין צרכין לדע למה קראוהו עגל : מאחר שד"רשי שהיה לו יחסלק ק"ל הקעדרין זהו וי"ל שנקראו הם זהם לבנות שלבו שכן עגל הוא לעב ששכילה היוינו לעב תקלם לכסובותינו ולפיכך נקרא עגל :

אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו לכם אלקי ובה ונרדף להבין למה קראו חטא שהי"ל לקריתו פשע ולא חטאת שמשאת הוא שונג אלא ביה שהקדומו לעיל יתורן בפסוק לא ידענו מה היה ילו שראה לומר אין אנו יודעים איזה אלהים היה לו ולפיכך אנו לחלקות הרבה אולי בין כולם ומאז אלה של יומה נמצא שזה עוף העגל היה שגנו שאין דומה לכבוד כה' אלא למנוא את חלקו של משה ולפיכך אמר חטא העם הזה חטאה גדולה חטא דוקא :

וכמו כן אמר ירמיה חטא חטאה ירושלמי על כן לכה היתה שגם שם קשה שירושלמי חטאו בע"ו ולמה קראו אותו חטא אלא כבר ידוע בין יודעיהן שיה שסוף המגדה לעשו אלם בהיכל וגם ידעם כן כעט שכולה היו המונים לבנות בנין הקליפות כדי להרוס אותם וכשמלאים לקליפה מקדושה אז חיל בליע ויקראנו וטעות הוא בידם כל המכוון לדבר זה כמו שכתבתי בפ' נצבים על פ' לא יאבה ה' בלוח לנגיען שיש נמנא שנותנס לעובדיהם וקראת חטא ח"ש הכינת חטא חטאה ירושלים בלשון חטא שהוא שונג . אבל עדיין צרכים אנו למודעי דלמה כפל לשונו . לומר חטא חטאה ירושלים שהי"ל חטאה ירושלים יובן כמה שכתוב : ובסדר שלנו וביום פקדי ופקדתי כלות ביום פקדי עון של ירושלים חקדו ג"כ עליכם עון העגל ואם לא יאחזו מעשה אבותיכם לחטואו בע"ו נכ כן יכלו ייבן זה של העגל וז' הביתוב באיזה אותו חטא שמתנו בעגל חטאה ירושלמי הויתא חטאה ירושלים כלומר חטא של עגל חטאה ירושלים על כן לניהה היתה לפי שאחזו מעשה אבותם

שפי' המדרש נראה שטען משה להרהר אחר מדותיו ולומר למה הרעותה אבל במקומות אחרים מצינו שזיכה משה דבריו של הקדוש ברוך הוא דהיינו שהקדוש ברוך הוא אמר לו כתוב ויהי כן וכוא כתב ויהי אור ואמרזו ז"ל במדרש כשעלה משה למרום מנא להקדוש ברוך הוא שהיה אומר כתיב ויהי אור ולא כתיב ויהי כן אתיבהא אמר ליה משה מאו האי אמר ליה רבנניה דפלמא לו היה כתי' ויהי כן היה משמע אותו אור קדמון לפיכך כתיב ויהי אור לפי שכתוב וימצע מרשעים אורס והבוא אור לא הוה אור קדמון הרי שמשא שינה מכח טעמא וכמו כן רנה שלמה לשנות מכח טעמא ואמר הקב"ה לא צויה שלא לרבות גשים אלא מטעם פן יסור אני ארבע ולא אסור א"ל הקב"ה כתוב יושר דברי אמת כלומר מה שהקדוש משה דבריו הוא מטעם כדי שלא תהיה התורה בדאית שאם היה כתוב ויהי כן היה משמע אותו אור ולא היא לפיכך שינה וכתוב יושר לכו כדי שתקרא התורה תורת אמת אבל אם אתה מושגה אתה משקר ידיעתי ואיכו כמשה שמה שזיכה הוא לקיים דברי ושיהיו דברי דברי אמת וזהו כוונת הכתוב כתוב יושר כלומר אם תרנה לכתוב יושר לכך כמו שעשה משה בחגאי שיביו דברי אמת כמו שכיון משה שזיכה בויהי אור כדי שיכין דברי אמת הני כתוב יושר חזקא דברי אמת :

❁ סדר ויקהל ❁

איהא ברו"ל אחרה שבת לפני הקב"ה לכל כתת בן זוג ולי לא כתת ח"ל ישראל יהיה בן זוגך ע"כ . מן הוואמר משמע שהשבת שואל למה לכל הימים כתת בן זוג ולי לא כתת בן זוג לכן גריך לידע מהו הזוג של כל יום ויום וי"ל שיוסראשון כאמר בו יום אחד אם תזווגהו ביום ששי יהיו שבעה יום שני בשתזווגהו ביום חמשי יהיו שבעה ג"כ דהיינו ב' וה' הוא ז' יום שלישי בשתזווגהו ביום רביעי יהיו שבעה דהיינו ג' וה"א שהוא שבעה כשאר שבת שאין לו עם מי לזווג שכל שני ימים משבוע עולה שבעה כמו שזכרנו והשבת הוא בשבוע שביעי ומי יהיה בת זוגו והשיב לו ישראל יהיה בן זוגך ישראל דהיינו יעקב י בשמ"ד אותיות ושבת ג' אותיות הרי שבעה כמו שאר הימים ז"ש לו ישראל יהיה בת זוגך :

עיד יתכן לומר שהאחדים והזוגות הם זיווג כהדי הדדי וכוה יהיה יום ראשון שנקרא יום אחד ויום שני שנקרא שני יהיה יום שני בן זוג ליום אחד וכן שלישי הוה האחדים

לרשעים וזהו כונת המאמר שכשראה שהקב"ה חרץ אפים א"ל ארך אפים ללדיקים דוקא—לפי שהנדיק אם יחטא יחזור בתשובה אבל לרשע תדין אותו במידת אמת כשחוטא הכהו ולא תאריך אפך עמו כדי שלא יחטא אומר ליה אני ארך אפים אף לרשעים אומר ליה משה רשעים יאכדו כלומר אם אתה יאריך אפך יצא הרשעים רשעים יאכדו שיאמרזו לית דין ולית דין וכפי זה יתיישב המאמר על אופניו וק"ל :

ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחיני כא מספרך אשר כתבת ויאמר ה' על משה מי אשר חטא לי אמחנו מספרי ויש לדקדק בסמוקים שהי"ל משה ועתה שא כא חטאתם ואם אין מחיני נא ולמה בתחילת האם שמאמר שהתחיל במלת אם חסר קרא שהוא ליה למימר ועתה אם תשא חטאתם מוטב ואם אין וכו' מלל כתב מוטב דבוק מלת ואם אין לעיל ואם תשא חטאתם ויתכן לומר שכונת משה כך היא כשאמר לו הקב"ה לך רד כי שחת עמך וירד וראה את העגל כשעלה למרום פעם שנית אמר ליה רבש"ע אנה חטא העם הזה חטאה גדולה ואין לי פה לשאול עליהם מחילה וסליחה מה שאני אומר לך הוא בין אם תשא חטאתם בין אם לא תשא חטאתם מחיני נא שלא אוכל לראות עוד בזעזעים ולפי' השיב לו הקב"ה מי אשר חטא לי אמחנו יוספרי שכפי משיעותיה דקרא משמע ששאל לו אם תשא מוטב ואם לא מחיני הי"ל להשיב הקב"ה נשאתי עתה וכיום פקדי ופקדתי שכפי מה שהיה פשטיה שני דברים שאל משה הי"ל להשיב על אחת משתים או שיחול להם חטאתם או למחותו מספרו לא כפי דרכינו כישא שהוא שאל שימחהו דוקא בשביל שהוא היה סיבה של ערב רב שבעלהו מארך מזרים והקב"ה השיב לו מי אשר חטא לי אמחנו מספרי :

במדרש בקש קהלת להיות כמשה ינא בת קול ואמר כתוב יושר דברי אמת והוא תמוה מאד ונוכל לישבו ביאמר אחד האבא בת' פ' וירא וז"ל וארא אל אברהם הה"ד וסניתי אני לראות חכמה והוללת וסכלות כי מה האדם שיבא אחרי היתך את אשר כבר עשה הפסוק הזה באמר על שלמה ועל משה על שלמה כיצד כשתן הקב"ה תורה לישראל בתן בה מנות עשה ומנות ל"ת ונתן ליתך מקנת מנות שנאמר לא ירבה לו נשים לא ירבה לו סוסים וכסף וזהב לא ירבה לו ולא יסור לבבו עמד שלמה והחכים על גזירתו של הקדוש ברוך הוא ואמר למה אמר הקדוש ברוך הוא ולא ירבה לו נשים לא בשביל שלא יסור לבבו אני ארבע ולא אסור עד כאן לשונו וכפי מה

האחדים ודברים זוגות יהיה יום רביעי בן זוג ליום שלישי
 וכמו כן יום חמישי הוא האחדים ויום ששי הוא זוגות יהיה יום
 ששי בן זוג ליום חמישי וכמו כן יום שבת הוא אחדים ואין לו
 שיהיה עולה שמונה להיות בן זוג לכך אמר לכל כתת בן זוג
 ולי לא כתת בן זוג א"ל ישראל יהיה בן זוגך לפי שיש לא יקרא
 פי אם אחר שיוול והמילה נתנה לשמונה ימים דאיה זוגי ז"ש
 לו ישראל יהיה בן זוגך דהיינו ימי המילה ;

עוד יתכן לומר בהקדמה אחת הובאת בורע ברך ראשון
 שיום ראשון לא נגמרה מלאכתו עד יום שני דכתיב כי
 יהי רקיע יתחוק הרקיע ויום ג' שהיא תנא הארץ דשא לא
 נגמרה מלאכתו עד יום רביעי שבו נתלו המאורות ש"ע חמה
 ולבנה וכוכבי גדילים הנחמים וזה ברור כפי הטבע שכל כוכב
 יאמר לעשב דליה גדול יום חמישי נאמר בו ישרנו המים שרץ
 כפש חיה וכו' ששי נגמרה מלאכתה דכתיב תנא הארץ נפש
 חיה שבוים חמישי התחילו להשרץ וכו' ששי נגמר והוא
 יאמר בספרו שהאדם הוא בכלל חיה שהוא מבחר המין ואינו
 כ"ל דלאו הכי הוא שכן תנא בפרשת יום ששי שמפסיק בין
 חיה ובהמה לבריאת האדם באמירת ויהי קין ונשאל כל בריאת
 חיה ובהמה ורמש ואמר וירא אלהים כי טוב ואח"כ אמר יאמר
 אלהים נעשה אדם נמצא שמה שהוא בן זוג ששי ליו חמישי
 לפי שגשלוה מלאכת יום חמישי ביום ששי הוא דוק כמה שזכר
 ביום חמישי דהיינו חיה בהמה ורמש אבל אדם אין לו בן זוג
 עדיין וידוע שכל הנשמות היו תלויות בגופו של אדם הראשון
 וזה הרע"ח כי נשמות של קדוש שפלו אח"כ בקליפה שהם נשמות
 ישראל שבת כשראה שאין לו שום מלאכה להשלים כמו בכל יום
 שהשלים לחבירו אמר לכל כתת בן זוג ולי לא כתת בן זוג לפי
 שחשב שהאדם בכלל חיה בהמה ורמש והוא תשלום מלאכ' יום
 חמישי לכך אמר הק"ו האדם דאיהו ישראל אינו מכלל יום
 חמישי שכן פסק בויהי כן וכו' וירא אלהים כי טוב וז"ש ישראל
 יהי בן זוגך כלומר תשלום מלאכת השבת יהיה בישראל דהיינו
 שאני בראתי את השבת ישראל הוא בן זוגך שוקיימתי את השבת
 כמו כל יום ויום שאקיימתי מלאכת חברו כך ישל חקיימתי
 ומחוקי את יום השבת הוי ישראל יהי בן זוגך - וזוה יהיה
 טוב טעם למה השבת הגין על האדם שלא ימות לפי שהוא בן
 זוגו והקב"ה גור ביום אכלך ממנו מות תמות לפיכך לא השבת
 והגין עליו שהוא בן זוגו ואמר אם ימות אדם אין יתקיים
 תורתו וקדשנו ולפיכך צדק אדם ואמר יוחד שיר ליו השבת
 להשבת אחר לו טיב להודות לה' שעשאך בן זוגי ואתי כדעת

ה' שאין דעת נברא משיג ידיעת דבר זה ;

ובגמרא דברכות ארבי"ל מנין דרמתי לפרקא בשבת שנה'
 אחרי ה'ילכו כאריה ישאג וקשה דאין כאן מפסוק
 זה שום ראיה דלמא דלא קאמר קרא אלא ביומי דחול אבל
 ביומי דשבת דאכור לפסוע פסיע' גסה לא קאמר קרא שירונו
 וע"ק דליוה נקט כאריה ישאג שאין מרובה אלא כצני כדאמר
 התנא ורץ כצני וא"כ מדאמר קרא אחרי ה' ילכו כאריה ישאג
 לאו למירהט קאמר אלא שיתגבר על יצרו ליתך בנבורת לב
 לעשות עבודת קונו וי"ל כיוה דפסק הרמב"ם ז"ל אסו לפסוע
 פסיעה גסה בשבת ואם שמע קול ארי כוזה מותר לנוס
 ממנו שאין דבר שיצמוד בכפי פקוח נפש אם כן
 האו דקאמר קרא אחרי ה' ילכו כאריה ישאג רוצה
 לומר שיכולין ליתך בירוצה בשבת אחרי ה' דהיינו לפרקא כמו
 הדין של אריה כשצואג שיכול לרוץ לנוס מן המיתה ולברוח
 אל החיים כך דברי תורה נאמר בהם כי היא חייך ואורך ימך
 והיושב ונבל מתחייב כנפשו נמצא שיש לו דין כלומר כדן
 דארי'

החדש מורה על מולכה אחד כדכתיב ופרח בימיו נדי כלומר
 בכל יום ויום מהחודש יפרח נדיק אחד שהם המלכים שמינה
 אותם המדרש מן אברהם עד שלמה ומשלמה עד נדיקה הוי
 יפרח בימיו נדיק בכל יום ויום של החודש נגד נדיק אחד :
עוד יתכן לתור דרך אחר שמדבר הכתוב על העתיד לבא
 כמו שאמרו ז"ל בניסן נאלכו ובניסן עתידין לבא
 וזהו כונת הכתוב החדש הזה יהיה לכם ראש חדשים כלומר
 ראש לחידושי גאולות ולזה מביא רמז מה"ד יפרח בימיו נדיק
 כלומר בימיהו לניסן עתיד לפרוח נדיק וכושע הוא ומה שאמר
 ורוח שלום עד בלי ירח ידוע הוא שהיינו בשלום עם הקב"ה
 בגאולתנו ממצרי' עד חרבן בית ראשון ונקטע אותו שלום וגרשנו
 כדכתיב שלחתי ואתן כריתותיה ליה וחזר לו על השל' כבית
 שני וחזר ופקק אותו שלום וגרשנו אבל לעת' לבא בעזרת הא
 שיהיה הגאולה בימי ניסן כמו בגאולת מצרים יתרבה השלום
 בניינו ובין הקב"ה באופן שלא יגרשנו עוד וכבר ידוע שבניסן
 כותבין כך וכך לירח פלוני ואין כותבין חודש והביאו הפוסקים
 טעם לזה ואמרו אקרא דכתיב ויחמד גרש ירחים כשיהיו
 בגירושין צריך לכתוב ירח בזה א"ש מ"ש הכת' כשיפרח בימיהו
 דניסן אותו נדיק שהוא התישח יהיה רוב שלום גר' שלא יכתב
 עוד ירח כלומר ששוב לא יגרשנו הוי ורוב שלום עד בלי ירח .
 ובאמת הקדמה יוכן הא דתנו במאמר עד שלא הוציאם הקב"ה
 ממצרים ברוז . הודיע להם שאין המלכות בא להם עד ל' דור
 ואין הבנה לדברים לו שהרינו דורו' כבר עברו דהיינו מאברהם
 עד משה א"כ לא הילכו לומר אלא אין המלכות בא להם עד כ"ד
 דורות וע"ק שה' להם לומר באופן זה ברוז הודיע להם כי
 המלכות לא בא להם כי אם עד ל' דור מדאמר אין היולכות
 בא להם עד שלשים דור משמע שבישרם שאלו השלשים דור אין
 מלכות קיימת ואי אפשר לבא משיח בן דוד ממלכותי מלכות
 עולם עד שיעברו השלשים דור ונכנסו בגלות וכעת שזכו יבא
 משיח בן דוד אבל באותה גאולה שינאו מצרים אינה גאולה
 עולמית אבל לאחר שלש' ינפו לגאולה עולמית הוי אין המלכות
 באה להם עד ל' חזר ולכך רמז להם ברוז שלא ידאג עליה :

סדר צו

נמרא ברכות א"ר יהודא ארבעה צרכין להודות יורדי ימי'
 הולכי מדברות ויני שהיה חולה וכתרפא ויני שהיה
 חכום בבית האקורים . יורדי ימים כדכתי' יורדי ים בארץ יבוא

וגו' יחוננו וינענו וגו' ויזעקו וגו' ואומר יודו לה' חסדו ונפלאותיו
 לבני אדם . הולכי מדברות דכתיב תענו באדבר בישימון דרך
 וגו' ויזעקו וגו' וכתיב יודו לה' חסדו . חולה וכתרפא דכתיב
 אוילים מדרך פשעם וגו' וינענו עד שערי מות וכתיב ויזעקו ל'
 ה' נצר להם ואומר יודו לה' חסדו וגו' ויני שהיה חכום בבית
 האקורים דכתיב אקירי עני וכרזל וגו' ויזעקו וגו' ואומר יודו
 לה' חסדו מאי מברך א"ר יהודא ברוך גומל חסדים טובי' ע"כ .
 וצריך לדקדק במאמר הזה ראשונה למה בימים ובמדברו' ואומר
 בלשון רבים דהיינו יורדי ים ובולכי מדברות ובחולה ובאבור
 נקט בלשון יחיד דהיינו מי שהיה חולה וכתרפא ויני שהי' אסור
 בבית האקורים שנית דלמה צריך להביא ארבעה פסוקים
 הדואה שהם יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם היל' להביא
 על כולם ראיה אחת שחייבים להודות דכתיב וירוממו בקהל
 עם וכמושב וקנים יהללהו שמש למדין ההולאה בכמה הויא
 כדאי' בגמ' וצריך לאודווי קוייה עשרה דכתיב וירוממו בקהל
 עם ותרי מביינה רבנן דכתיב וכמושב וקנים יהללהו ומה
 צורך להביא לכל אחד ואחד פסוק דיוודו לה' חסדו ונפלאותיו
 לבני אדם ע"ק מ"ש מאי מברך תייה אשנה ערוכה היא הרוואה
 מקום שנעשה לו בו גם אומר ברוך המקום שעשה לי גם ביהק'
 הזה וכן כל כי האי גוונא כפי הגם שנעשה לו מברך אס ניגול
 מן הים ואומר ברוך שהצילנו מן הים ויין המדבר כן ג"כ וכן כול'
 ויה צורך לשאל מאי מברך ע"ק שמאח שהמורר שם בכל חלק
 וחלק פסוק דיוודו לה' חסדו משמע שחייב להודות בפרס' ניסא
 ב"ש אס ניגול מן הים שאמר שניגל מן הים ואס מן המדב' שיהיה
 שהצילו מן המדב' וא"כ קשה למה א"ר יהודא שלא מברך ברוך
 הגומל חסדים טובים בלי שום פירוש מפרסום גם דאס איתא
 כותיה לא היה לו למורר לשים לכל דבר ודבר הודאה בכני
 ענמה שהיה לו לכתוב ארבעה חלקים ואחר כך הוה ליה
 למייר פצם אחד יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ואז
 משמע שאמרהו ארבעה קאי דפסוק יודו המדבר' בלשון
 רבים ואז היה ניחא מה שהשיב רבי יהודא שמברך הגומל
 חסדים טובים :

ואפשר לתרו על ראשון שביורדי ימים אחר בלשון רבים
 יען כי הנה שיעשה הקדוש ברוך הוא לבנינה
 שינגל מנחשול של ים אותו הגם כולל לכל הישבים בהבינה
 שכולם גם אחד אירע להם וכן הולכי מדברות כשתנגל השיורא
 בולם ינגלו אס כן הוא גם אחד לכולם אבל בחולה יש הרבה
 איני חולאים ואכילו שיפלו העשרה חולים כל אחד הוא מן
 תבטייה

מבעירה ואפי' שכלם בחולו אחד לפיכך בחולה אחר לשון יחיד ונס ביוצא מחית האסורים שכל אחד חבשו מחמת דוחקו וזה הטעם שלשנים אלו אמרם בשלשן יחיד וזה ששאל הגמ' מאי מברך הוא לפי שראה שעל כל חלוקה וחלוקה כתוב פסוק הודאה ופסוק הזה של הודאה מתחיל ביחיד ומסיים ברבים דכתיב יודו לה' חסדו וכפלאותיו לבני אדם משמע שכל א' וא' מארבע חלוקות חייב להודות על החסד שנעשה עמו דכתיב יודו לה' חסדו ועל הכפלאות שעושה עם הג' חלוקות הנשאר' דכתיב וכפלאותיו לבני אדם כגון הניצל מן היס נריך להודות על שהנילו מן היס הוי יודו לה' חסדו ולתת הודאות על הכפלאות שנעשה עם הולכי מדברות ותי' שהיה חולה והיוצא מבית האסורים ונפלאותיו לבני אדם וז' הגמ' ואומר יודו לה' חסדו וכפלאותיו לבני אדם כלומר מאחר שבכל חלוקה וחלוקה אומר יודו לה' חסדו וכפלאותיו לבני אדם שגריך שיודה על היחיד ועל הרבים א"כ מאי מברך איוה מן ברכה יברך שתכיה כוללת יחיד ורבי' לכך אמר ר' יהודא ברוך הגומל חסדים טובים אבל הברכה שתיקנו לנו רבותינו מברך הגומל לחיים טובים וטובות שגמלנו כל טוב וכברכה זו כוללו יחיד ורבים הגומל לחיים טובים וטובות היינו רבים . שגמלני כל טוב היינו יחיד . והיינו דקאמר קרא יודו לה' חסדו וכפלאותיו לבני אדם דאיוה יחיד ורבים ותימא דבקרא הקדים יחיד וברכה שתיקנו לנו הקדימו רבים ליחיד טעמא . מאי וי"ל שאם היו מסדרים שגמלני כל טוב וגומל לחיים טובים היה משמע שהייתי מחזיק טובה לעצמי באחרו שגמלני כל טוב לפי שאני ראוי אבל למי שאינו ראוי ג' כ' גומל עיניו טובו' לפיכך העכו הלשון ואחרו הגומל לחיים טובים כלומר אני רואה שגומל לחייבי' טובות מאחר שגמלני כל טוב ולפיכך נסתפק הגמ' ושל' מאי מברך שכל מקום שנזכר לו ספק בגמ' על הברכה אומר מאי מברך :

לברך אחר מאי מברך שאין מברכים אלא על מצות עשה לפיכך מתרבי' רב פפי' אחר לבער דהיינו שמתברך עתה על מה שעשית לבער ורב פפי' אחר דוקא על בעור שאין מברכים להבא לפי שהוא עובר לעשייתו אלא זה הכדוק בעצמה היא התחלת הבעור שאי אפשר ביום לבער מן הסדקים ומן החורים דשרגא בטיהרא לא מהניא ולפיכך נריך לברך על ביעור גלא לבער : וכמו כן תמצא בשבת פרק כמה מדליקין א"ר יהודא יום ראשון הרוח' מברך שמים ומדליק מברך ג' ז' ואלך מדליק מברך שמים והרוח מברך אחת . וכו' מאי מברך אשר קדשנו במצותיו וכו' להדליק נר של חנוכה וקשה מה שואל מאי מברך הדבר ידוע שכפי הדלקת נר החזן כך הוא מברך על שבת להדליק נר של שבת ועל יום טוב להדליק נר של יום טוב א"כ אין לשאול על חנוכה מאי מברך שהדבר ברור שיברך להדליק נר של חנוכה ומה ערך לשאול וי"ל במאי דמייתי לעיל בגמ' וז"ל ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אח' ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק ח' ומכאן ואילך שוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך מחמת מחלוקת דב"ש וב"ה באת הגמ' לשאול מה מברך שאלכא דב"ש שאמר שביום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך שוחת והולך א"כ פרסום הנס היא כליל ראשון שגודע שהוא שמונה ימים א"כ נריך לברך על הדלק' כמו על בעור חזן שאמרנו לעיל שהוא תכלית הדע' וכמו כן כנר חנוכה אליכא דב"ש דאמר שגמלני כל טוב על חנוכה ואלך שוחת והולך א"כ נריך לברך על הדלקת נר חנוכה ולהדליק . להבא משת' כמו לבער את החיזן אבל איכא דב"ה שאמר יום ראשון מדליק אחר מש ואלך מוסיף והולך משמע שכל מה שמתרבים הלילות מיתרבה יותר הנס שאינו הויה נס שנעשה שספק אותו שכן מלי' אחד לשני לילות כמו הנס שהיה להוספת ליל אחרת עד שיעש לשמונה לילות א"כ הנס הוא להבא שכל לילה הנס מוסיף ומתרבה יותר א"כ אליכא דב"ה אין לברך על הדלקת נר חנוכה שעדיין לא נודע כח הנס עד שמונה לילות לכן נריך לברך להדליק ולהדליק להבא משמע להיות מדליק בכל לילה וליילה :

ובזה נוכל לתרץ קושיו אחרת שיש דעה נריך לר' יהודא לשאול מה מברך שכבר באותו עמוד כתוב לעיל וז"ל ועוד זקא מברכין אה' כו' להדליק ש"ו דהדלקה עושה מצוה הרי שכבר נודע הברכה נוהי היא א"כ מה שואל מאי מברך וי"ל דכנר חנוכה יש שלשה מדרגות מצות . נר חנוכה הוא נר איש וביתו

העדה באה מחמת הל"ד שכל אחד ואחד ולפיכך רבא טע
 זאל בכלל ואלומר לעולה לן קריאת התורה במקום עולה
 אס צריך לעולה ובימקום חטאת אס צריך לחטאת ואם אינו
 צריך לשום קרבן אינו עולה לו לא לעולה זאל לשנחה אלא
 ביוקום תורה שמתן שכרה הרבה יותר הקרבנות ולעול רבא
 נ"כ קסבר דסמוק זאת התורה לעולה ויותר שכלל באלו תורה
 כל הקרבן לכדו גבא ללמדנו בסמוק הזאת התורה שיש כח בשאר
 קריאת התורה אפי"ש אפי"ש מענין קרבנות אס חטא וצריך
 לקרבנות יתעב לן כפי הקרבן שהיה חייב להביא ואם אינו
 תיב להביא שום קרבן אז יגלו שכל קריאת התורה שנוא
 שמה יודעה וכן בקרבנות ור"ל שכל ששכר הכונה הוא כאלו
 בקריב קרבנות והנה לעב"ד מה שכתב רבא וריש לקיש
 ועתה קבא להבין בדברי ר' יצחק מה בא להקשות באמרו
 יחזי דכתיב זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם
 האם אלה לא אכלו אדר"ל ורבא הל"ל ר' יצחק והכתיב זאת
 תורת חטאת וזאת תורת האשם דמשמע חטאת ולא אמה ולמה
 הוצרך לומר ת"ד ור"ל שכתב ר' יצחק הוא לאפלט אדר"ל רבא
 בכח דוחק אחר עקרי דבין מנה שדחוק הם שהם הקשו מאחר
 שאמר זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם מה הוצרך לומר
 באחרונה זאת התורה לעולה ולמנחה ושכח קושיא זו דרשו מה
 שפירשנו לעיל ואתא ר' יצחק ואקשי ומתקם אחר ואזי זאדרבא
 מאחר שאינו באחרונה וזאת במתנה לעולה ולמנחה ח"כ אינו
 הוצרך לומר זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם ור"ל זאת
 תורת החטאת וזאת תורת האשם שכלל רבא וזאת
 התורה לעולה ולמנחה ולחטאת אלא נדחי מדכתב זאת תורת
 החטאת וזאת תורת האשם בא ללמדנו שכל העובד בתורת
 חטאת דוקא כאלו בקריב חטאת וכו' העובד בתורת אשם טלו
 הקריב אשם דוקא ולא בנותיה דר"ל ורבא שחושבים שכל מי
 שעובד בתורה אינו אלא כמקום תורת קרבנות שיתב לו כאלו
 הקריב קרבנות אלא דוקא שיקרא תורת הקרבן שצריך לו
 ותימה לר' יצחק על האי דכש גזר שחטא שסובר שסתם
 קורם אינו עולה במקום שום קרבן כי אם דוקא תורת קרבנות
 מדיק וזאת תורת החטאת וזאת תורת האשם וזאת ולא שאר
 בתורה אס בתיקשי לי למה הוצרך לכתוב קרא אחר כך וזאת
 התורה לעולה ולמנחה ולחטאת וכו' דשלת אליבא דר"ל ורבא
 קרא שכל וזאת התורה ללמדנו על שאר התורה דחשיב גם
 כן במקום קרבנות ולפיכך אחר זאת התורה לעולה ולמנחה
 אכל לר' יצחק וזאת תורת החטאת וזאת תורת האשם וזאת

ולא שאר התורה ח"כ קשיא וזאת התורה לעולה ולמנחה מה
 בא ללמדנו ור"ל שכל רבי יצחק לתרץ כאלו זה אלו לא
 היה כתוב וזאת התורה לעולה ולמנחה בסופא לא כוונת למד
 מזאת עזרת החטאת ומזאת תורת האשם שהלמוד בתורת
 חטאת ובתורת אשם כאלו בקריב חטאת ואשם שענין זאת
 תורת האשם וזאת תורת החטאת בא ללמד לבסוף מהו אשם
 ומזו חטאת ואם כן אין לנו יוקום ללמוד שדעוסק בתורת
 חטאת כאלו בקריב חטאת וכו' כשכא ביאז ולאמר זאת התורה
 לעולה ולמנחה ולחטאת ש"ע שהתורה כפירוש חטאת כאלו
 בקריב חטאת ובקורא בתורת אשם כאלו בקריב אשם
 במנין ללמדנו דברי יצחק לא יכול ללמוד גם כן שהתורה
 עולה במקום קרבנות כן אשם ומסבוק דביאז וכפיב וזאת
 התורה לעולה ולמנחה וכו' אס כן קשיא לרבי יצחק למה
 הוצרך להכתיב מזאת תורת החטאת וזאת תורת האשם ולעשות
 קושיא באחרונה דכתיב דכתיב דכתיב וכו' לומר שזאת התורה לא
 בא ללמדנו על שאר התורה כי אם להורות שהקורא בתורת
 קרבנות יתב לו במקום קרבנות לבי שפסוק וזאת תורת
 החטאת וזאת תורת האשם אנטוך לגופייהו ללמדנו איך
 תורת החטאת איך תורת האשם אכל ללמוד שהלמוד
 תורת הענין כאלו בקריב אותו ענין הוא מפסוק וזאת התורה
 לעולה ולמנחה ואם כן קשה למה בקשב רבי יצחק והיה
 תורת החטאת וזאת תורת האשם ור"ל דייק רבי יצחק
 כמלת זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם דלמה הוצרך
 וזאת בכל קרבן וקרבן שהיה ליה למימר צ"קרבן ראשון ואחר
 כך הוה ליה למימר קרא וצורת החטאת כך וכך ותורת
 האשם כך וכך ולמה הוצרך וזאת בכל אחד ואחד ודקדק והבין
 בדברי הגמרא ותרצה שזה כונת רבי יצחק מאחר שכתב
 שני פעמים וזאת תורת החטאת וזאת תורת האשם שאל
 דיוקא דרבי יצחק הוא ומלת זאת ראשון לבד ולא מריבוי
 וזאת שיש בכל קרבן וקרבן לא היה לו להביא בדבריו שני
 קרבנות דדי לו בקרבן אחד שכתוב בזאת אלא כונת רבי
 יצחק הוא כמו שאמרנו דלמה הוצרך בכל קרבן לכתוב מלת
 זאת ולמד רבי יצחק מרשא לביבא ומסיבא לרישא למד
 מסיבא דאמר וזאת התורה לעולה ולמנחה שתורת קרבנות
 הקורא בהם עולה לעולה ולמנחה אכל הוי כ"ד חמיבא שאם
 היה חייב עולה וקרא בתורת אשם שיתב לו לעולה מדאמר
 וזאת התורה לעולה ולמנחה ולא פירש ש"מ בכל מקום שיקרא
 בתורת קרבנות חשיב ליה כאלו בקריב קרבן שהיה צריך

לו כגון אם היה צריך להביא עולה וקרא בתורת אשם נחשב לו
 כאלו הקדיש עולה זה הלימוד שלמד מסיפא וכשראה שכתוב
 בכל קרבן וקרבן זאת תורת החטאת זאת תורת האשם אמר
 ש"מ שדוקא תורת החטאת לחטאת ותורת העולה לעולה :
 וכוזו יובן מה שאמר כראש הסדר זאת תורת העולה היא
 העולה שהל"ל זאת תורת העולה עולה על מוקדה
 ומאמר היא העולה רצה לרמוז שהקורא בזאת תורת העולה
 היא העולה דוקא ולא תורה אחרת ואתיא כר' יצחק שאמר
 דדוקא הקורא בתור' עולה טלו הקדיש עולה כדפירשנו לעיל .
 עוד נזכר ליתן טעם למה מ"ש מוקד' הוא ועירא הכה הקרבנו'
 באים לכפר על עונות שבין אדם למקום הנעשים בסתר
 ומייבשים כרת זו"ש היא העולה על מוקדה על המזבח כל הליכה
 כלומר שהיה עולה לכפר על אותן העונות הנעשין באישון
 לילה כדכתיב ודך רשעים באפילה אבל בל חייבי כריתות
 שלקו פטורין וכתב נאז' שהקרבן במקום חלקות והיולקות
 נאמר בו ארבעים יכנו לאו יוסף לאו יוסף אבל יגרע ולפיכך הם
 ארבעים חסר אחד כזה נזכר לומר שה"ח הוא ועירא כלומר
 שהוא ארבעים חסרים מעט והיינו מ"ס ועירא שרצה לומר
 ארבעים פשוטים זו"ש הכתוב זאת תורת העולה כלומר כשתק'
 בתורת העולה לך על מ"ס ועירא של מוקדה כלומר במקום
 מ' ועירא שהיא החלקות וזה על הוא כמו על אוחות ישראל :

יפה"ר שהיה לכם כמיני שבו טעיתם ועשיתם העולה הסירה
 מלכבכם וירא אליכם כבוד השמים לא תמידו אותו תבואו
 לטעית פעם אחרת בדבר אחר בני זה הדבר אשר ציוה ה' דוקא
 תעשו או וירא אליכם כבוד ה' מ"ס שה"ה ק"כ כי יחיד בעול אף
 אתם תהא יחידים בעבודתכם וכו' מפני מה כי ה' הוא האלק'
 וקשה מאי האי דשאל מפני מה יפתח כי ה' הוא האלקי רמה
 שייכות יש בפסוק כי ה' הוא האלקים לענין שיהיו יחידים
 בעבודתם וי"ל שלא יטעה האדם לומר שק"כ דבר אחד לבדו
 ושכינתיה הוא כבוד נכבד לבדה כפי מה שסוברי אחיה מקובל'
 וטועים הם ודאי דא"כ צריך שני מיני עבודות אל יעלה
 בדעתים לטעות בדבר זה אלף היו יחידים בעבודתך ומפני
 מה אבי אזהיר לכם זה כי ה' הוא האלקים דליתו ושכינתיה ד'
 איונו ח"כ בעבודתכם צריך להיות יחידית שה' הוא האלקים .
 (הפטורה) ויחד לדוד על אשר פרח פרח כעווא
 ויקרא למקום ההוא פרח עווא עד היום
 זה ויירא דוד את ה' בימים ההוא ויאמר איך יבא אלי ארון ה'
 וקשה למה נתיירא חז מהביא הארון אל ביתו וע"ק איך חרה
 לדוד במעשיו של הק"כ ועוד קשה שהל"ל ויחד לדוד על אשר
 פרח ה' פרח ולא ה"ל העווא ומאמר שפרח פרח בעווא ושמע
 שלא חרה לו כי אם בשביל שפרח בעווא שהיה לו למרוץ באח' .
 ויתכן לומר בעה שזכיר המדרש שאמר משה לאהרן כמיני
 נאמר לי שעתיד לקדש הבית באדם גדול וכו' יענין סכוד אז כי
 אז כך ועכשיר אבי דואה שבניך הם גדולים מעלי ואמך כיוון כן
 אפשר לומר כדוד המלך שהיה סבור שיתקדש בו כיוון שסכר
 משה וכשראה שפרח פרח בעווא ויחד לדוד כלומר חרה לו
 שלא היה בו הפרח ופרח בעווא ומה שכתירא חז מלהביא
 ארון ה' לביתו הוא מחמת שפרח פרח בעווא' וזאמר מה שפרח
 פרח בעווא הוא על שלא ק"ד לאמר הארון יבוא את
 נוסאיו את עצתו לל"ש לכן כתיירא להביא לביתו וכן בעצמו
 ק"ו זה כיון שהוא יקומו של עולם א"כ איך יביאהו לדוד בתוך
 ביתו ולכן הטא אלל טובד אדום הגני וכשראה שברך ה' את
 בית עובד אדום אמר ש"מ שטעיתי במה שדנתי והלך להביא
 אל ביתו בתוך הריעה :

סדר שמיני

ציתא ת"כ זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד
 האמר משה לישראל אותו יפה"ר תעבירו אלכבכם
 ותהיו ביראה אחת ופגעה אחת לשרת לפני המקו' מה הק"כ
 יחיד בעולם ק' תהי יחידים בעבודתכם לפני הק"כ שגא'ח
 ומלתם את ערלתו לכבכם ומפני מה כי ה' הוא האלהים וכו'
 עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה' . וקשה מהיכן להו לרבך
 לדרוש הסירה אותו ינה"ר שהל"ל הכירו יפה"ר מקרבכם ומאי
 האי מלת אותו דקאמר וי"ל שדקדקו מן הכתוב שאמר זה
 הדבר אשר צוה ה' תעשו והיא קצ' חס על ההרפנות א"כ היה
 צ"ל זה ה' ציווי שיהיה לאהרן ולא לישראל וי"ל ששעמדו ישראל
 צמיני אמרו המוננו לראות את מל'ינו ובהית שראו המרכבה
 טעו בשנים של שור ועכשיו שזנו'ם שיראת להם כבוד הא' אר
 להם משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו דוקא אשר צוה ה' שהוא
 מה שאמר לא יהיה יך אלהים יאחרים של בני ו"ש משה אותו

הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשששים את הרב
 על אמת לקבל פרס אלף הור כעבדים המשששים
 את הרב שלא על אמת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם
 ונריך להבין לפה נקט לשון עבדים מאחר שכתב אה"כ פרס
 שהעבד

בתקופת חכמה מוחל בינה ליכא ואמרנו הלכ יתבך כחמא
 שהבינה היא כלב וכבר אמרנו שהתבין הוא כמעין המתבגר
 לפיכך אר"א המידה טובה היא שיהיה לאדם לב טוב להבין
 בכל דבר ובעצם פלפולו יגיד דברים דהו ודלא הו שכן
 עתניאל בן קנו החזיר שלש מאות הלכות שנשתכחו בפלפולו
 מה שאין יכולת ביד החכם להוציאן ולהחכם אין לו אלא
 מה שלומד מרבו ומה שראו עיניו בכפר אבל המבין שהוא הלכ
 טוב מבין דבר מתוך דבר ולפיכך ר"א ששיבחו ריב"ז שנות
 כמעין המתבגר אמר לב טוב :

כנס לך אחר חבר טוב חבר רע שהכל תלוי בו מוצא או מצא
 רבי יוסי הכהן הוא מדת החסיד הוא שמוטעו הוא שהיה
 חסיד שאין לו יצר הרע בלתי ולבי חלל בקרבי ולפיכך
 הקדוש ברוך הוא מקדק עמוס כחוט השערה כלומר מאחר
 שאין לך יצר הרע ויכריחך למה עברת אפילו על חוט
 השערה כזאת ולפיכך היה אומר רבי יוסי יען היותו חסיד
 שאין יותר טוב משכן טוב שבא לך יהיה לומי שפתה ואין
 רע משכן רע שהוא דומה לזה שכן בתוך האדם ומפתה אות
 וזהו אמרו שכן טוב ושכן רע שכן טוב י"ט שכן רע י"ה ר'
 ר' שמעון בן כתנאל ירא חטא ומאן דאיהו דחיל חטאין מתירא
 מעונש גיהנם ומעונש הגלגול ובכל עון ועון יכול אדם לשוט
 בתשובה ולא יחזור בגלגול בר מאונאת ומוץ שאין לו תיקון
 ויורדו לנא לגלגול כדי לשלם וכשכיל שהוא ירא חטא אמר
 הרואה את הגולד דהיינו ששכיל בעין שכלו מה יהיה
 באחרונה שאם לזה ולא שלם חשך למחר יעני ולא יהיה עוד
 לו במה לשלם וימות בעניו ויורד לנא בגלגול כדי לשלם
 אם כן הדרך הטובה היא שיראה את הגולד כדי שלא יתענש
 ונקט הדרך זה יען כיהיה ירא חטא וכן הכבו לנה רשע ולא
 שלם :

סדר טהרה

במדרש זאת תהיה תורת המצורע הה"ד מי האיש החפץ
 תיים מעשה ברובל אחד שהיה ויחזיר בעיירות
 שהן סמוכות לניפורי והיה מכרז ואמר מאן בעי למזבן סס
 חיי אודיק עליה רבי ינאי הוה יתיב ופשט בשרקליסיה שמייה
 דמכרזי ויאן בעי סס חיי איור ליה תא סק להכא זכוי לי איור
 ליה לאו אנת צרף ליה ולא דכותך אטרח עליה כליק לגביה
 הוציא לו סכר תהלים והראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים
 מה כתיב בתריה נצור לשונך מרע סור ורע ועשה טוב אמר
 רבי ינאי חף שלחה מכרזי ואמר שומר פיו ולשונו שומר
 מצות פשוט אמר רבי ינאי כל מי הייתי קורא הפסוק הזה
 ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא חכל זה והודיעו
 מי האיש החפץ חיים לכוכך משה אזהיר לישראל ואומר
 להם זאת תהיה תורת המצורע הוציא שם רע עד כאן
 המאמר הזה כולו מקשה ראשונה ויה הקשה לו באת תהיה
 תורת המצורע שהביא ראיה מפסוק הה"ד מי האיש החפץ
 חיים שמה יא לנו לידע אם היה מסבב לעיירות הסמוכות
 לניפורי דמאי נפקא מינה לידע שם המקום ועוד למה אמר
 הסמוכות לניפורי שהיה ליה לתימר בעיירות של ניפורי
 וכדאי הסמוכות הם עוד קשה למה הוצרך להראות לו
 בכתובה שאם אינו יודע לומר הפסוק בעל פה היה לו לכתוב
 ספר תהלים ולקרוא לו ספיו ולא להראותו באזכרו ויחילא
 הוא שמוע ומה צורך להראות לו באזכרו ועוד י"ש מה כתיב
 בתריה כלן אינו לפניו הפסוק או אינו רואיהו שאלו מה כתי'
 בתריה ע"ק מה שאמר חף שלחה מכרזי שומר פיו ולשונו ונא
 ע"ק שלחה רבי ינאי לא היה חפץ כשתי הפסוק זה שאין
 שם דומק בפסוק זה דעה טובה קא שמוע לן דוק ולמה ומה
 חידוש

וצריך להבין כונת הכתוב ויחזיר שומר פיו ולשונו ולא
 ישלם ה"ל ונדק לזה משלם מהו חונק ונותן ואת
 סוכות הכתוב הוא שהנדיק הלא בא ונותן לו מעותיו שלמה
 ממנו ואומר לו תשואות חן חן וזהו ודוק חונק ונותן כלומר
 חונק לרעל מה שליוהו ונותן לרע מעותיו זה לא יתכן לאמר
 דכפי הדיו אכור לפי שהוא רבית דברים לא כצת הכתוב כך
 לזה רשע ולא משלם בזה החלום יהיה נדיק והלוה יהיה רשע
 והנדיק הוא חף על פי שהרשע ליוה ממנו ולא שלם לו
 אפילו הכי כשיבא אחר ללוות ממנו לא מקשה לבו לומר איני
 הלה עוד מאחר שהרשע אכל מעותי אלא חונק על זה האחר
 ונתן לו ההלואה הוי נדיק חונק ונותן כפשוטו בפעם אכל
 עדין קשה שה"ל נדיק חונק ונתנה - מה חונק ונותן ו"ל
 שהי חונק ונותן קאי ג"כ על מה שבן הנדיק והרשע שבשרואה
 הנדיק שהלוה מעותיו לרשע זה ואינו פורען לו מאמר הנדיק
 כדי שלא יצטרך רשע זה לנא בגלגול בשבילי למה חונק עליו
 ונותן לו בדיקה לזה אמר ונדק חונק ונתן :

ולר"א בן ערך שבחו ריב"ז שהוא כמעין המתבגר וידוע
 הוא מה בין חכם לבטן שחכם הוא המקבל ואחר
 וטבן הוא החפץ מדעתו וזה יהיה כמעין המתבגר ואיתא

מידות לו הרוכל בפסוק שעכשו הבינו שבספר הראהו לו ולא
 אחר לו בעל פה שום דבר . י"ל שמה שאמר המאמר האוא
 רוכל זהו מסכת בעריות המזכות לנפורה לא להודיענו שם
 המקום קאי אתי לא להודיענו שהאוא רוכל היה מוכיח ומוכר
 היה עם חיים לנפש להדריך את העם בדרך ישרה ולפיכך לא
 ה' מסכת אלא בעיירות המזכות לנפורה דהיינו במקומות
 שהיה יודע בהם שהיו בעלי לשון הרע ויודע הוא שהלשון הרע
 עכשו הוא הנרעת כמה דסליק המאמר זאת תהיה תורת
 המצורע המוניא . שם רע וטהרת היוצרת הוא בשני צפורים
 ולפיכך אחר המאמר שהרוכל הזה שהיה מוכיח היה מסכת
 בעיירות המזכות לנפורה כלומר שהיה מסומכות להביא קרבן
 צפור לפי שהיו בעלי לשון הרע ולפיכך לא אחר בעיירות של
 נפורה אלא דמזכות לנפורה כנז' דמזכות כבר להביא קרבן
 צפור ולפיכך אחר לרבי ינאי לית אנת דכותך צריך ליה שהוא
 היה מכרו מאן בעי עם חיים למנא לאותם שהם בעלי לשון
 הרע לנפורה וכל דבריו של רוכל היה ברזו כדי שלא ידעו בו
 שהוא מוכיח לפי שרצונו היה להוכיח באתר עד שר' ינאי לא
 הכיר בו ואטרח ליה וסק לגביה ופתח לו ספר תהלים והראה
 לו הפסוק מי האיש החפץ חיים היינו דאמרינן שהיה מוכיח
 באתר שלא היה מונא התוכחות מפי אלא הראה לו באצבע
 ומ"ש מה כתיב בתריה רצה לומר לרבי ינאי לא יקשה לך למה
 אני מכרו בדברים שכתובים בספר שכן דוד היה מכרו מאן
 בעי עם חיים וא"ת מנא לך ראה מה כתיב בתריה נזור לשונך
 מרע שהוא מדבר למוכח ואם לא היה מכרו אלא בכתובה היה
 מתראה בו לכתוב יצור לשונו מרע וכן יסור מרע ויעשה
 טוב מדשני כתובים אלו כתובים למוכח ש"א שדוד המלך היה
 מכרו מי האיש החפץ חיים דוקא וכשבאים לשאול ממנו עם
 חיים היה אומר לו נזור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב אז א"ר
 ינאי מאחר שהוכחת מדיוק הפ' שדיבר למוכח ושלא למוכח
 שדוד המלך היה מכרו ודאי ששלמה בנו היה אוחז במעשה
 אבותיו ומכרו ג"כ אע"פ שאין ראיה מדברי שלמה כיון שדבר
 שלא למוכח דכתי' שומר פיו לשונו שומר מערות נפש ות"ע מאחר
 שדוד אביו היה דבריו בהכרח אף שלמה מכרו ז"ש ר' ינאי אף
 שלמה מכרו וכו' ודע מ"ש ר' ינאי א"כ שכל ימיו היה קורא
 פסוק זה ולא היה יודע פשוטה עד שבא רוכל זה והודיעני
 דתימא ייה הוקשה לא בפסוק זה לא הענין כמו שאמרנו הוא
 קשה לר' ינאי למה מתחיל דוד לדבר שלא למוכח דכתיב מי
 האיש החפץ חיים ומסיים למוכח דכתיב נזור לשונך עד שבא

רוכל זה והודיעני שהיה מכרו ולמי שהיה בו לקנות סם חיי
 היה אומר לו נזור לשונך מרע אז הבין פשטיה דקרא וכשהבין
 פשטיה דקרא אמ' מדוד המלך היה מכרו אף שלמה היה מכרו
 כנז' לעיל ומה שלימד מהרוכל הוכיח שדכדי משה היו אזהרה
 באמרו זאת תהיה תורת המצורע שקשה שהי"ל זה קרבן
 המצורע מהו זאת תהיה תורת המצורע אלא שרצה לומר זאת
 תהיה העונש של המצורע שהוא המוניא שם רע תורת המצורע
 כלומר הוראת עונשו של המוניא שם רע ולפיכך אחר המדרש
 ה"ד מי המיש החפץ חיים דהוקשה לו מה נזרך לומר זאת תהי'
 תורת המצורע שהי"ל זה קרבן המצורע הוי ה"ה מי החיט
 החפץ חיים כמו שדוד היה מכרו כן משה היה מוכר לישראל
 כדי שלא יבא עליהם העונש הזה :

ובובי מות יבאיש יביע שון רוקח והנה הפסוק הזה הוא
 מחוסר הכבנה שמה המה הזכובים של מות ויתכן
 כמה שאמרנו ז"ל בכתובות א"ר יוחנן הזהרו בזכובים של בעלי
 ראתן שידוע הוא מה שיצא הרמז"ס ז"ל שיש כ"ד מיני נדבית
 והקשה שבכולן הוא בעלי ראתן והוא דבק יותר מכולן שאכלו
 אם נח זכוב על בעלי ראתן ואותו זכוב נס על אדם אחר חיד
 כדבק גם הוא ויתחיל ראתן וידוע הוא שהמצורע יקרא את
 והמצורע הוא המוניא שם רע שדקדק אחר מעשי בני אדם
 ומביט באיזה דופי וכשרואה עליו איזה דופי מיד מוניא שם
 רע אפי"ל ידע אם כניס הדברי או לא ולפיכך ילקה בנרעת
 קשה הנקרא ראתן שהוא מזה כנגד מזה הוא היה רואה ככני
 אדם כדי להגויא עליהם שם רע יבא הכהן לראות אותו
 ולפיכך נקרא ראתן . והזכובים אלו של בעלי ראתן נקראים
 זכובי מות הוי זכובי מות יבאיש . עוד יתכן לומר שהמצורע
 בעצמו נקרא זכובי שיש לו המידה של זכוב כמו שהזכוב לא
 ינזח בנזף אדם אלא על איזה טיכופת שימנא בו אז איזה זכה
 טרייה כן המצורע המוניא ש"ר לא ידבר משום צדוק מכל
 הטובות שעשה אלא אם מנא בו איזה דופי אותו דופי מדבר
 ומספר לאחרי' כמו זכוב שנח על הטיכופת הוי זכובי מות שהם
 המוניאים ש"ר הכלקים בנרעת דאיזה מות יבאיש לכל שאפי'
 על שון רוקח יש להם מילין לדבר וליתן דופי הוי יביש שון
 רוקח כלומר יש להם להביע אפי' על שון רוקח :

עוד יתכן לומר ביחוס ז"ל שאמרנו למה ינה"ר חסיה
 לזכוב העומד על' הלב וידוע הוא שאם אין ינה"ר לא
 ה' מות לפי שאין מיתה בלא חטא והוא מכאיש לכל בני עולמא
 וכמה מכאיש שמכיא עליו טענות באחת תפילת השחר עד
 חנות

חרי' ג' בן הכל תהי' ג' חזי וראתם אותו וזכרתם את כל מצות
ה' בעצא שאם יבוא איוה אפיקודם ויאמר לו לא כדון אתה
עושה שהכתוב לא אמר אלא גדלין תעשה כך והם שני חושים
לכד אז יחיוות שמעשיו באים מחמת חכמתו ולא עשה הניצית
בכה אלא יחזית. שקרא נשינה וידע כל הלכותיו ונכחיש לדברי
במין ככת חכמתו ותתקיים חכמתו. ומעשיו לפי שמעשיו זה
עזרית חכמתו אבל יש סוג של בני אדם שידעים לקשור הציני'
ככל הלכותיו מחמת - מנות אשמים וילומדה דיונהג אבותיהם
בדוהם ואזוים מעשה אבותיהם כחצא שהחכמה הזאת שידע
לעשות הניצית להלכותו. באת לו מחמת שראש. מעשה נחמיה
זה הסוג של בני אדם חכמתו מרובה ומעשיו כלומר נתרבה
חכמתו לידע לקשור את הניצית מחיות מעשה שראש סך היו
אבותיו עושים וכדלוי זה אין חכמתו מתקיימת שאיוה מין שיבא
להקשות לא יוכל להטעותו ולדחות החכמה שלו שדוע לקשור
אותו כהלכותו וכתקום ארבעה חושים יאמר לו ששים שנים
עוהו דמה לאילן. שצנפיו מרוכים ושרשיו שהיא החכמה
שועטים ולכן הרוח בל והופרתו :

סדר קדושים

קדושים תהיו כי קדוש אבי ה' אלהיכם וצריך ליתן לב למה
הצורך נתיכתי טעם. במזוה זה באמרו כי קדוש
מזון לא ידע שהקב"ה הוא קדוש ועוד מה שאמרו ו"ל במדרש
פ' זו יכול במזוה ת"ל כי קדוש קדושתו למעלה מקדשתכם
ומיכיו תיתי למר שאנו קדושים כיווה ועוד. דאדרבה מן
שכתוב משיע אפכא שיהיו קדושים כיווה מחמת הנתנית
טעם וכך ידרש הפסוק קדושים תהיו כמו שאני קדוש ומנא להן
לומר יכול כיומי. וי"ל שראו שאלת קדושים חסר בלא
וא"ו ולפיך. דרש יכול כיומי דאלו הוה מלא לא היו יכולים
לדרוש יכול כיומי ועתה צריך להבין מה בין קדושים בלא
וא"ו לקדושים בוא"ו תדע קדושים בלא וא"ו הוא תלשון קדוש
כדכתב קדוש ישראל לה' והקדש הוא לבוש לקדוש שכל דבר
שניתן לקדוש נעשה קדש שכן תמצא אם יעשה אדם מפה לס"ת
או פרוכת להיכל כשנתנו אומרים עשאו קדש ואין אומרים
עשאו קדוש אלא עשאו קדש ולפיכך ישראל שלקחם לחלקו
אמר קדוש ישראל לה' שרובה לומר נעשה קדש ישראל בשביל
שהוא לה' ואנשי קדש תהיון לי כי אתם נקראים קדש אבל
לאחרים אתם נקראים קדוש כדכתיב ואתם תהיו לי תחלת

כדכתיב ונזי קדוש רובה לומר כשאתם תהיו ישראלים חיותי
ואני שרתי בתוככם אז תהא לגוי קדוש וכתוב גם כן והיה כל
הנשאר בניין והנותר בירושלים קדוש יאמר לו הרי שצא כן
ישראל נקראים קדש אבל לגבי קב"ה נקראים קדש לפי שהוא
שרתי בתוכה לפיכך אמר קדושים תהיו כלומר. אני אוויר לבס
קדושים בלי וא"ו הוא לגבי דידי כי קדוש אני ה' קדושת
למעל' ומקודשת כ' וזהו קדש ישאל לה' לגבי ה' נקראתי קדש אבל
לגבי כל שאר העמים עם קדוש אתה גוי קדוש קדוש יאמר לו :
ל * תקום ולא תשור את בני עמך וזהבנת לרעיק כמון
אני ה' וצריך להבין למה בינוה וזהבנת לרעיק כמון
אמר אני ה' וכשאר לא אמר חף שכפי הפשט הוא שכל מנוה
התלויה בלב נאמר עליה אני ה' כלומר שאפשר שתאמר מה
שעברתי עליה הוא בשביל שלא עלתה במחשבתני כמו דכתיב
מפני שיבה תקום והדרת פני וכן וכתוב אני ה' שאפשר צעם
את עיניו ועשה את עצמו כאלו לא ראהו לכך כתיב אני ה'
כלומר תוכל לתת טענה זאת לבן אדם אבל למי שידע מה
שגליכך מה תוכל לומר הוי אני ה' כמו כן באהבה אפשר
שתאמר לחברך שאתה אוהבו לפיכך אמר אני ה' יודע
במחשבותי. אבל נזכר לתת טעם אחר וזהו שאהבה עולה
ו"ג וכשאתה מקיים לאהוב את חברך כמון אז אתה מקיים
שני אהבות ושני פעמים אהבה עולה כמין הו"ה שהוא ק"ו
ח"ש הכתוב וזהבנת לרעיק כמון אני ה' כלומר אם תאהב
לרעיק כמון תקיי' שני פעמי' אהבה ושני פעמי' אהבה אני ה' :
ואיש אשר יקח את אשת אחיו גדה היא דיש לראות מה
לשון גדה דקאמר ולמה קראה גדה וי"ל שכמו שהנד'
בשעת גדה היא אסורה ואמר שטברה מותרת כך אשת
אח בעוד שהאח קיים אסורה לו זאם מת האח בלא כניס אז
מיד מותרת אליו בלא קדושין כדכתיב יבמה זכא עליה והוא
כבעלה שאסור לבא על אשתו גדה ואחר שטברה מותרת לו
ח"ש הכתוב גדה היא כלומר כמו הגדה היא שיבא זמן שיוכל
לזנוג עמה :

במדרש ילקוט וזהבנת לרעיק כמון זה כלל גדול בתורה
כן עזאי יאמר זה ספר תולדות אדם כלל גדול
מה ע"כ וצריך לתת לב כלל הזה מהו שאמרו כלל גדול בתור'
וכן עזאי יאמר זה ספר תולדות אדם גדול מה ואיתא בגמ' שבת
בהוא עובדא דהלל דאתא לקמייהו ואמר למדני תורה על רגל
אחת אמר לו מה דעלך סני לצורך לא תעביד וצריך להבין
למה לא אמר לו הפסוק בעצמו והיינו וזהבנת לרעיק כמון :
נ"ל

וי"ל דכחלת ואהבת לרעך כמוך יוצא ממנו פרשה ג"כ דהיינו שכוונת שאתה חמוד לשכב את אשת רעך ג"כ תביח לרעך שיסבך את אשתך ולפיכך הפך המציאות ולקח שבה במקום אהבה ואמר מאי דמני לך לחברך לא תעביד שכמו שסני לך שלא יסבך איש את אשתך ג"כ לחברך לא תעביד וכן שייך כבוד והנה מזה הפך השלשון יוכן שלא יוכל ללמוד מואהבת כי אם מנות עשה אבל מנות ל"ת לא יוכל ללמד מואהבת לרעך כמוך ולפיכך הוצרך הלל הזקן להפך בשלשון לאו דאנו מאי דעלך סני לחברך לא תעביד שהוא אזרה על מזו"ל"ת וידוע הוא שמנות ל"ת הם שם"ה כנגד שם"ה גידים ומנות עשה הם רמ"ת כנגד רמ"ח אברים וכשאמר המאמר ואהבת לרעך כמוך כלל גדול בתורה אומר בן עמי זה ספר תולדות אדם כלל גדול מזה שמאהבת לרעך כמוך איך אנו לומדים אלא מנות עשה שכן הלל ללמד לנו מנות ל"ת הפך לשון הכתוב מואהבה לשנאה וועשה לל"ת אבל מזה ספר תולדות אדם ילמוד שיש מנות עשה ומנות ל"ת הא כיצד כתיב זה ספר תולדות אדם ביום ברא אלקים אדם בדמות אלקים עשה אותו ובר ונקבה בראם וקבלת אלה סוף דבר הכל נשעו את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל אדם הרי מדברי קבלת שלא תעשה דהיינו את האלקים ירא ומנות עשה דהיינו את מצוותיו שמור . זה כל האדם . זהו תשלוס לכל אברי וגידו האדם מאחר שהעיד הכתוב שלזה הספר . שדמות אלקים ברא אותו הוא כלל גדול יותר מואהבת לרעך כמוך כדאמרינן שבהבת לרעך כמוך שייך מצו' עשה אבל דמות האד' שכולל עשה ול"ת הוא כלל גדול יותר מזה ג"ש זה ספר תולדות אדם כלל גדול יותר מזה .

פגני שיבה תקום והדרת פני וקן וגו' ונריך להביך בשיבה שם פנים קודם הקימה וכוונתה שם הפנים אחר ההדוה שג"ל קרא מפני שיבה תקום ופני וקן תגדו ומה צד יוק דרשו"ל שצריך האד' לקום לפני ת"ת שהוא וקן שקנה חכמה קצתה עש' בה הדור שאמר תקום והדרת פני וקן אבל לשיבה תקום לבד ונ"ת למא' שמה שהקיש הכתוב והדרת למלת תקום הוצ' כדי לדרוש תקום והדרת ברישא וסופא דהיינו מפני שיבה תקום והדרת פני וקן .

וי"ל שמה שלא דרשו ו"ל קימה והדור לשיבה . מדה משום דפסקו עמיאל שוק"ך קט"ן שרצה לומר עד כאן כבוד השיבה ונ"ס רמז"ח: והטעם של וקן קטן שתהיה וקפה קצתה שהיא קימה שאין בה בריחה נא"ל האחר דכתיב עמיאל ליה דרשו תקום והדרת פני וקן וי"ל יחמת וא' העטף של והדרת

הכריחם לדרוש תקום והדרת וקף קטון הכריח לשיבה שלא יהיה כבודו אלא קימה לבד . וזהו יוכן מאמר בסוכה אם פעם כך האזי מנוול משכחו לבית המדרש אם אכן הוא ימנע אם כדול הוא מתפוצץ וכו' ותייזא איך לא אמר חסור לני יום המיתה .

וי"ל שכל הטענות שיכת האדם על יצ"ר לעולם היצ"ר עיבא טענות הרבה ומנחנו וגדולה מוז שאומר לו למה תשמע ליצ"ר שהוא ילד נער שאין בו שכל כי בניך נערים פתירה וסתירת זקנים בניין ואני וקן ממנו והוא צעיר לימים והלא ידעת אם לא שמעת שהקב"ה חלק כבוד לוקנים דכתיב ונגד זקניו כבוד וכתוב בשישים חכמה ואורך ימים תבונה שמוע לעצתי וקיים דברי טובו לך כל הימים בעה"ל ובעה"ב בעה"ל שתתענג ובעה"ב דכשתעשה תשובה תהיה גדול מזדיק גמור שבמקום שבעל תשובה עומדים וכו' ואם לא תחטא איך תעשה תשובה ותשיג מדרגה זו ודברי יוכיחו בשישים חכמה ואני וקן בא בימים וז"ש המאמר אם פעם כך האזי ממנו שהוא לוקח אותך בדברים ובעטנות שהוא וקן נצרך לשמוע לדבריו אז משכחו לבית המדרש ואל תאמר לו איני רוצה לחטא אלא עד שאלך לבית המדרש ואך עיך למקום שגולכיכי ובהכנס לבית המדרש יאכדו כל טענותיו כי בשיבה אזלין בטר חכמה וכשרא' יביך וחכים עומד ברישא אז יאכדו כל טענותיו שאמר שתחלוק כבוד לוקן ותשמע לדבריו ח"ש משכחו לבית המדרש אם אכן הוא נמית כלומר שאם יהיו טענותיו כדברך ואלאכן מאחר שגורש טענותיו יפסד שהיא שתשמע לדבריו שהוא וקן בהפסד השורש יפסדו כל הענפים ואפשר שזהו טעם הכתוב ויראת מאלהיך אני ה' כשאף אתה דרש תקום והדרת לשיבה אלא לוקמה שהוא יביך וחכים אז לא יהיה כפתון פה ליצ"ר לומר שהוא שיבה ונדיחך בטענותי ומידאת ה' את ויראת מאלקיך וזהו הסמיכות תקום והדרת פני וקן ויבאת מאלקיך :

אמר ו"ל כשעלה משה למרום מלא להקב"ה שהיה כותב יופני שיבה תקום א"ל מאי מלת תקום אמר לו קום בתולת ישראל ע"כ והוא תימיה מאד וי"ל שכל מנות עשה שהיון גרמא נשים פטורות מהן אבל מנות עשה שאין הוון גרמא חייבות והיה סלקא דעתין שזאת המנהג של חכמי שיבה תקום היא מנות עשה שהיון גרמא דאו לא את' לעבד' הוון לפניו לא שייך מנהג זאת ח"כ אפשר לומר שהיא מנהג שהיון גרמא ושהיו הכסים פטורות מזה לכך ח"ל מזה להקב"ה מאי מלת תקום כלשון נקמה ח"ל קום בתולת ישראל שאף בתולת ישראל חייבת בקימה זאת ואינו מנהג שהיון גרמא . ע"ה יתכן לומר

אשר היא בגלות ומשום עמנו צעזעי הקורה ככה יכול לגאול אותנו שכן מצינו במעש' שארע בצפת של ר' יוסף דיל' ריב"א שכיוונע הכיח הגואל' אם לא היה טועה בדבר אחד כמו שכתב במעשה של וו' שאמר אזו משאר בשרו ומשפתו . ונאינו שיש כח ביד מי שיהיה לגאול ישראל אם משום עמנו בעובי הקורה כמו ר' יוסף הכו"ל זכ"ל ונאולה כזאת יהיה' משיח דוד החלף דוקא בעמנו אבל בגאולה אחרונה הוא משיח ב"ן דוד וא"ת בן אדם איך תדרוש דרשה זאת שיש כח בכך אדם לעורר את הגאולה והלא כל הקדמונים דרשו אם תעירו ואם תעוררו את אהבה עד שתחפץ שהשביע הקב"ה שמוס אדם לא יעורר את הגאולה עד שהוא יחפוץ ואומר שאדרבא מן הפסוק הוא אפכא מסתבר' דלטעמך ה"ל קרא השבעתי אתכם וגו' לא תעוררו ולא תעוררו מדאחר אם תעירו ואם תעוררו כונת הכתוב כך הוא שהשביע הקב"ה שאם יעוררו יהיה יתעוררת גדול שאין לו קצבה עד שתתרכה השכינה . וז"ש הכתוב אם תעירו ואם תעוררו את האהבה שיהיה התעוררות הולך וגדל עד שתתרכה השכינה עד שתחפץ ולא שתעוררו בתשובה להביא הגאולה ואח"כ תכסיקו שאם עתידין להכפי' יותר טוב שלא תתעוררו דדמיא כמי שאומר לכלת התקשטי עתידין להביאך ולהכניסך לחופה ושחת הכלה . ואח"כ כשזכרתי מינה מתרבה יגונה יותר מינה שהיתה מקודם ולכך אמרה השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה שתהיה עד שתחפץ הרי' שיש כח בכך אדם לעורר את הגאולה ולהביאה הוי אזו משאר בשרו ומשפתו ונאלכו . הדרך השלישי היא או השניה ודו ונאל' דהיינו שעשו תשובה וכוז נמצא שהעבד בעמנו גאל' נפשו הוי אזו השניע ידו ונאל' והאיל' ואתא לידן עבין גאולה ביחא מלתא כהאי דמיא בגמרא ברכות שלש עשרות הוי הליבה וכו' ראשונה חמור כועב שניה כלבי' צועקי' שלישי' תינוק יונק' משדי' אמו ואשה מספרת עם בעלה ומימי' בגמרא אי סוף משמרת קהשים סוף משמרה אחרונה סיימא ל"ל יומא הוא ומשיב למאן דגבי בבית אפל ויש להקדק בזה אמר זה הרבה דיוקים ראשונה למה בשמרה ראשונה אמר חמור כועב בלשון יחיד ובשניה אמר כלבים צועקים בלשון רבים וא"ת שאנהו הכלבים כשצועק אחד כולין צועקים גם כן החיורים יש להם תנבזה שניער חמור ג"כ הוא כועב אח"כ הל"ל חיורים צועקים מה אמר שנקט עם הויין ולכוכך אמר בלשון יחיד חמור כועב אס כן כלבים הל"ל משמרה שניה כלב צועק שהוא עם הויין כדכתיב לא יחפץ כלב לשמוע ולמה

נקט כלבים לשון רבים ע"ק סיפא מה שאמר סוף משמרה אחרונה סיימא למה לי יומא הוא ומתרח' למאן דגבי בבית אפל ותימא על תירוח זה שאם הסימן הוא בשביל הק"ש הוי סיימא לא מהניא שדה העולם אין להם נשים דהיינו אורחים בחורים ומי שאינו נשוי אח"כ אם יהיו אחד מהנוכרים אלו בבית אפל מה מועיל להם ס' התינוק יונק והאשה מספרת עם בעל' וכפרט שאותו הסיפור באותה שעה הוא בלחש עד שיקום וילך לשמוע אם האשה מספרת עם בעלה אז יראה שהוא יוס' וא"ל סיימא ל"ל וי"ל שכל האומר הוי מדבר בגאולת ישראל שכן תמצא שאומר על כל משמר ומשמר יושב הק"כ ונוהס כארי ואומר אוי שמרבתי את בתי וכוז נכח לתרח כל ניה שהקשינו ידוע תדע מה שאמר ז"ל כל היום דוה שהגלות היה כל אלף החמישי וכשביאו לאלף השישי ת"ק שנה של אף השני הראשוני' הקראים לילה וכן בכל אלף והת"ק שנה האחרונים הם יוס' ואפי' שלמעלה לא יש לילה כי לילה כיום יאיר ואין הפרש בין יוס' ללילה אלא . שהת"ק שנים ראשונים יש תגבורות דיונים ובת"ק שנים האחרוני' הנקראי' יוס' יש תגבורות החסדי' וכליל' עמיה יש הפרש בשלשה משמרות . עשרה ראשון הוא דיונים קשים ומתגברים הקליפות והם כולם באחדות אחד ולפיכך אחר חמור כועב בלשון יחיד חמור' ואילך אחרע כוחם כדכתיב כן יחד ככבי צקר דריעו כל בני אלקים ולפי שאינן באחדות כמה דאמר כלבים צועקים צעירותה שכן דרך כל הקליפה שרי ביחודא ומסיים צעירותה הוי כלבים טועקים ומאחר שכל הסומכים אלו הם על הגאולה ג"כ תינוק יונק משדי אמו . הוא על הגאולה . והיינו שישאל' הם יונקים משדי אמו שהיא השכינה ולא מיד אחר והאשה מספרת עם בעלה דהיינו שהיו ביחודה והלילה הדאת כול' היא הת"ק שנים של אלף השני שעליהם נאמר ליני הלילה . ובסוף שעת הגאולה כדכתיב חי' השכני עד הבוקר והביאו בתיקוני וזה חדש שהוא מדבר על יומן הגאולה והיינו דכתיב הבוקר אור והאנשים שולחו וזה שאמר בגמרא מאחר שבבוקר היא הגאולה סיימא ל"ל שכבר האנשים שולחו ליה אמר ליואן דגבי בבית אפל כלומר אין ה"ג דלא צריך סימן דיימא הוא אלא הביין הוי ניתן למאן דגבי בבית אפל דהיינו מספרת עם בעלה שהוא יהיה יונק תינוק משדי אמו והאשה מספרת עם בעלה שהוא הגאולה כדאמרין לפיל הסימן הזה אייתי יהיה צדק כמוך הגאולה היא צדק וקטף תמיים ס' ז' כדו שהע' מאן דגבי בבית אפל אייתי יוס' ונאלות :

סדר בחוקותי

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אות' וכתתי גשמכם בעתם וקשה מאוד היא סמיכות וכתתי גשמיכם בעתם • וכי אז תורה וזו שדרה שאם ישמור התורה יתן לו גשמים בעתם והא ק"ל שדר מצות בהאי עלמא ליכא ואע"פ שהקדמונים אמרו שזה הכנה כדי שתוכל לקרות מכל מקום לא נהירא לפי שהקב"ה אחר מי הקדימיני ואשלים וכפי זה יקרא ישראל מקדימים לו שאחר אם בחוקותי תלכו אתן לכם הגשמי' וכפי שיסתם מכל לומר שעדין הקב"ה נקרא מקדים בדבר כמו שאמר ז"ל מי קיים מצוה מעקה אם לא נתתי לו בית כמו כן בבאן איך יוכלין לקרות התורה לקבל שכרה אם לא היה נותן להם התורה אבל אכתי קשיא שאיך יתכן ששכר התורה יהיו גשמים לבד שהרי נאמר ששכר התורה עין לא ראתה אלהים וזולתן • וז"ל שהפסוק הוא מחזור כחומר התנא שאמר כל המקיים את התורה מעוני סופי לקיימה מעושר ולפיכך הקדי' קדם התורה ועשיית המצוות לכתובת הגשמים ולא שכתובת הגשמים היא שכר התורה אלא אם תשמור את התורה מעוני סופך לקיימו מעושר הוי אם בחוקותי תלכו ואת מצות תשמרו ועשיתם אותם שתקיימו את התורה מעוני קודם שאתן לכם ברכה אף אני אעשה ואת לכם שאתן לכם ברכה עד בלי די ותקיימו את התורה מעושר ולפיכך הקדים הכתוב במלת אם בחוקותי לכתובת גשמים :

עוד יתכן לומר כמה שאמר ז"ל ששאל אותו הגמון לר"ע אלקינס שומר השבת א"ל הין א"ל א"כ איך משיב הרז' ומוריד גשמים בשבת • ואל' אדם מטלטל בחצירו ותימא על תשובת ר"ע ועוד אני מתמי' על אותו הגמון היאך כתרצה בתשובת זו של ר"ע שהרי לכאורה נראה שקושיית המין היא קושיא גמולה דהיינו איך מוריד גשמים כיום השבת להשקות את הורע שתכלית הורדת הגשמים הוא לגדל את הורע ולהגמיז את האדמה א"כ מה הועיל החכם בתשובתו שאמר אדם מטלטל בחצירו וכי בשבת אפי' שיהיו בחצירו מותר להטיל מים על זרע • וכדי לבא לביאור קושיא זאת צריך לידע איסור הטלת מים על זרע בשבת מחמת חוב מחבות תלככו הוא שאינו מאב טל הורע שהורע הוא שקיעת הורע בקרקע וכל תולדה שלו הוא כל מי שנועך בקרקע א"ע ש'לא יהיב על כונת לוריע הוא תולדה דזרע אצל השלכת מים על הארץ היא מותרת בשבת אבל אם הוא על מנת להשקות את הגומא אסור ולמה

יהיה אסור ז"ל שהוא תולדה של חב דהמוציא מרשות לרשות שאפי' שהאדם יורע זרע אם יורעו בארץ זכשה שאין בה לתלומות אותו זרע לא יונא מעמו מאומה שאין הזרע מחמא לא בכח המים שמתלחח העפר וכוה המוצא שזאב כח העפר וגדל גמאא שהמים הם במקורו להוציא הכח מן הדומם ולהכניסה אל הגומא דדי שנתוכת מים על זרע מוציא מרשות דומם לרשות בעל מי כל חלודהשויות באמרו לאדם וצטווה עליה לפי שאינן ברשותו אבל לגבי רחמנא כולי עלמא זמיה דאית ביה ברשותיה דרחמנא קאי לכל הרשויות לגביה הם רשות אחד וכוה הוא מות' להק"ה שיתן מים על זרע בשבת לפי דלא מקרי הוציא מרשות דומם לרשות בעל מי שכל הרשויות הם שלו הוי אדם מטלטל בחצירו • וכוה נבוא לסדר שלנו ונתתי גשמיכם בעתו ואמר ז"ל בליבי שבתותי וכליבי רביעיות ואמר ז"ל כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיה והארץ נתן לבני אדם כאן שעושים רצונו של זקוקם כאן כשאין עושים רצונו של מקום והפי' לה' הארץ ומלואה בשעושי' רצונו של מקו' והארץ נתן לבני אדם כשעושים רצונו של המקום והפי' לה' הארץ ומלואה למעלה והכנה ישראל לגבי הקב"ה הוא כשהה לגבי בעלם שקדשה הקב"ה דכתיב תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא מאורסה וגמירי שוטה אין לה קדושי' לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים וכל מי שאינה יודעת לשמור קדושיה בשוטה דמיא ואמר ז"ל אין אדם מוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות א"כ אם האשה שוטה אינה מקודשת ומאחר שאינה מקודשת דכוזיניא שלה אינה באחריות בעלם אבל אם אינה שוטה היא מקודשת והכל לבעל שאם הותירו הותירו לו ואם פחתו פחתו לו והנה הארץ היא של אדם דכתי' והארץ נתן לבני אדם אם ישראל אינם שוטים ושומרים התורה או לה' הארץ ומלואה כהאן דאמרינן לעיל כאן כשעושים רצונו של מקום וכהיות שהארץ הוא שלו יכול לטלטל בשבת • אימתי כששמרתי מצותי • וז"ש הכתוב אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם או תקבא הארץ שלי ואוכל לתת הגשמים בליבי שבתות שהם גשמי ברכה ונתנה הארץ יכולה וכוה יתיישב הכתוב שכתובת הגשמים אינו שכר של התורה כי אם כתיבת טעם של היתר להטיל מים על זרע שאם לא ישמור התורה נקרא הארץ של בני האדם ולא יוכל להוריד הגשמים בשבת אבל אם בחוקותי תלכו נקרא הארץ שלי ואוכל לתת גשמיכם בליבי שבתות שהם גשמי ברכה :

סוּסֵר ה' בני אל תחאסו ואל תקון בתוכחתו כי את אשר יאכזה ה' יוכיח ויכאח את בן יורה • וגריך להבין מה

השמים כי ע"י השכינה נעשה שהם חוסים תחת כנפי לפיכך
 בקראים גרי הנדק היו ותני משכורתך שלימה מעם האלקי
 ישראל דוקא אשר באת לחסות תחת כנפיו :

ואחכם יהיה איש איש למטהו איש ראש לבית אבותיו הוא
 וצריך להבין מה צורך האיש השלישי שהל"ל קרא
 איש איש למטהו ראש לבית אבותיו הוא ויתכן לומר שהפסוק
 בענינו המ' במקשה ומתוך מה שאמר איש איש למטה במקו' איש
 איש למטה היה לו לומר אחד אחד למטה דאיש איש מה בא
 לאשמעי איש ולא אשה וכו' כמתוך איש ראש לבית אבותיו הוא
 כלומר מה שנקט לשון איש הוא מלשון ארון הוי איש ראש לבית
 אבותו הוא כלומר מלת איש מורה שהוא ראש לבית אבותיו :

סדר נשיא

ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לבן לו יהיה וס"ל
 איש איש כי תשטה אשתו ודרשו ז"ל שמי שאינו נותן
 תרומותיו לבן סוף סוף יעטרך לבן שיעבור בו רוח קנאה
 וקנא את אשתו וינטרך לבן ואשן ואומר כי לפי דרשה זו למה
 צורך הכתוב לכטול ולומר איש את קדשיו לו יהיה איש אשר
 יתן לבן לו יהיה דדי כהדא איש את קדשיו לו יהיה ולסמוך
 ליה איש כי תשטה אשתו הייתי אומר אם קדשיו לו יהיה ולא
 יתנם לבן או איש כי תשטה אשתו או ליתא סיפא לבד' איש
 אשר יתן לבן לו יהיה כלומר אשר ראוי ליתן לבן אם לא
 נתנו לו או איש כי תשטה אשתו וי"ל שכונת הכתוב הוא כך
 כההיא עובדא דגנ' באיש אחד שהיה מוניא שדו' אף כורים
 בכל שנה והיה פורש מעשרותיו בשלישיות וכל שנה ושנה היה
 חפרים חסדו ונאה כורים כשי בא בנו ולא הפרוש ונאה כור'ו
 כי אם תשעים כורים בשנה זמיה ונאו לו תשעה מאות כור'
 הפרים מהם שינו' כורים - בגוה שלישי הניח חסד' שמו' חאו'
 כור יהיה בוקת והלך עד שלא הניח חסדו כי אם ונאה כור'
 שהוא חסד' שמו' נותן חסדו ליעקב בן קריתיו ולבשו לבני ובניו
 לבקרו - ח"ל אהמים אתם בדיעתי ח"ל לא אלא חסדו שיחיים
 שעשך הקב"ה כתיב שיה שיה עיתן אבין לבקן בעשני השרה
 נותן יך ח"ל מאי תקנתיה ח"ל שתחזור ותבריש הייטשות כיו
 שהיה חפרים אבין ותחזור הכרחה כיו שהיה נחל' שמי שאינו
 חפרים ויעשרותיו כראוי סוף סוף יבא שלא יהיה לו יחיוה בכל
 שנה אלא מה שהיה מוניא ויעשה וי"ל קרא איש את קדשיו
 לו יהיה כלומר איש שיהיה חסדו לפרים לקי' לו הפרים

ואכלם הוא הוי את קדשיו לו יהיה סוף זה האיש מה שהי' נותן
 לבן לו יהיה לקרן דהיינו שיעני וינטרך לבדק' וינטר' למעשר
 עני וכשהאשה רואה שהעני ואחד העושה ההוא ואומר דואי
 לא האביו מעותיו אלא בואת דכתיבי בעד אשה וזנה עד ככר
 לחם ומאחר שכן דאיהו זנה עלי גם אכי אזנה תחתיו הוי איש
 איש כי תשטה אשתו :

צם ראה תראה בעוני אמתך ונתת לאמתך זרע אכש' דרשו
 ז"ל אם ראה מוטב ואם לאו תראה שאלך ואסתתר
 ויתקנא בי בעלי וישקני את מי הסוטה וכאמר ונקתה וכזרעה
 זרע ואין אתה עושה תורתך פלסתר הוי נקת' לאמתך זרע
 אנשים ע"כ וקשה איך חנה נזקת כמותה שכדי שיהיה לו בן
 היתה רוצה שיוחה שמו הגדול על המים והלא שלמה בשביל
 יו"ד אחד דלא יסו' אח' הקב"ה אף כשלא יאכדו ולא קון שלך ומה
 יהיה על חנה שרוצה לחיות שם שלם כדי שיהיה לה בן - וי"ל
 ביה שאתה ביישנה שהיו מעלין אותה לב"ד הגדול ומאיימין
 אותה ואומרים לה עשי לשמו הגדול שככתב בקדושה שלא
 יוחה על המים ותניחא וכי יוכל לחיות השם בדבר אחר והלא
 עשר שמות הם שאין למתקיים בשום דבר שבעולם וי"ל מה צורך
 לבן גדול לומר שלא יוחה על המים שהל"ל עשי לשמו הגדול
 שלא יוחה וכיו שיהיה יהיה - ע"ק שמאחר שאביו למחוק את
 השם אפי'ו שיהיה טהורה לא היה לה לשתנות כדי שלא יוחה
 שמו הלא יותר טוב שתחלוך כבוד לשם ולומר שזכות אפילו
 שלא זכתה ולא שתחום על כבודה ויחה השם וי"ל שלכך דייק
 התנא עשי לשמו הגדול שלא יוחה על המים והענין הוא
 שאם היתה טהורה היתנו השם היה ויתאזהר לכסחה בתוך הולד
 ולכך היתה מתעברת וזרע של קיימא וכוננא שאותה מחיקה
 שמתקין על המים ויהי טהור אלא אהרבה תיקון אבל אם
 היא שותה המים והיא טהור או היו באים המים ללכות בט'
 ולכפול ירך ולא לתיקון כמו אם היתה טהורה גמול' שאם
 היתה טהורה אף על כי שניחה לא היה שיי' נחמה לשי שבוא
 נתקן בתוך הכרצוף כשמתח' לנפוח אבל אם היתה שוחה
 היה נחמה על המים ונחם ולעולם לא נתקן אלא ויום
 כמו דכתיב ואל המים המאוררים האלה בועדך ולעיך
 חנה כשראתה שאין האיסור אלא בשביל שלא יוחה על
 המים דוקא אם כן אין איסור ברב' כשהיא טהורה
 וזאתיה הוית' אדרבא היא תיקון ולעיך חזרה אם ראה
 מוטב ואם לאו תראה שאין כאן שום איסור א
 אם

אם לא שכב איש-אותך הגקי ואם לאי חנקי שמכלל לאו
 אתה שומע הן אלא שבדניי נפשות מנוה לפתוח תחילה
 לזכות וקשה שה'ל' מכלל הין אתה שומע לאו דהיינו מכלל
 שתנקה אם לא שכב איש-אותך אתה שומע. לאו שלא תנקה
 אם שכב איש-אותך ולפיכך יש גרסא אחרת בהש"י שגורם
 לא תנקי כלומר הלאו הנשמש מהין הוא לא תנקי נההין הוא
 תנקי. . . ולפעמי לא נהירא אלא בגרסתינו דהיינו אם לא
 שכב איש-אותך היינו לאו-או הנקי ולכך אמר רש"י מכלל לאו
 דהיינו מכלל לאו דאם לא שכב איש-אותך אתה שומע הין היינו
 אם שכב שאם ספקת רש"י הוא כפסר אחר שאמר הנקי ואם
 שכב לא הנקי לא אחי שפיר גרסת רש"י שאמר מכלל לאו אתה
 שומע הין שה'ל' מכלל הין אתה שומע לאו אם כונת רש"י
 כפסר אחר מדאמר מכלל לאו אתה שומע הין אין כונת רש"י
 אלא כפי גרסתינו ומה שלמד הין מלאו היינו מלאו דלא שכב
 לשכב אם לא שכב הנקי ומכלל דלאו אתה שומע הין דאם שכב
 חנקי ולא אמר לא תנקי לפי שהוא שמיעת הן מלאו ודו"ק .
 וצריך להבין מה נקט רש"י לשון הנקי הול"ל ואם שכב תמוגי
 וי"ל במהאשקדמו בענין האמנות שכל א' יהיה לה"ה כדי
 להוליד ושרה ער שלא היתה לה"ה לא היתה יולדת עד
 שלקח חגי הו"ד ונתנה לאברהם ונעשה אברהם והיא נעשת
 שרה כדכתי' שרי אשתך לא תקרא את שמה ערי כי שרה שמה
 וכן רחל לא היתה מולדת בשביל שלא ה'לה ולכך אמר בא
 כא אל אחתי בלהה שיש לה שני הדין כמפורש בזקומו ובאין
 בסוטה נאמר ונקתה ונורעה זרע שהיא סוד ה"ה המפקדת
 עקרית אם לא שכב איש-אותך ה"ה נקי כלומר ה"ה חנקה את
 עמך ונורעה זרע ואז יתראה שאת נקי הוה הנקי ואם חטאת
 חנקי דהיינו שה"ה נעשה ח'ת יען כי עברת על יו"ד דברות
 תשים הו"ד בפתח העליונה של ה' ונעשה ח'ת
 הוה חנקי כדאיתא במנחות מאי טעמא תליה כרעי דה' דאי
 הדר בתשובה מעיילי ליה ופיר"ט מעיילין ליה בפתח העליון
 בין רגל שבתוכו לגגו וככונת עניינו שאפי' שלא זכתה ח'ת
 מטאה בהיות כסתרה אבל אם תחזור בתשובה תמצא פתח
 עתות חזרו הנקי ואם עברה על לא תנאף דעשר הדברות
 ינוצא פתח ה"ה סתום ביו"ד וזהו חנקי :

אלא מחמת זנות לפיכך היא ג"כ הלכה לזנות דאיהו בקרי
 ואתתא ככונני ולפיכך זכותה ויתכן לומר שבזאת הסברא
 היתה הסוטה שותה זנים המרים שאין יתכן שיודעת שמתות
 והיא שותה הלא יותר טוב שלא תשתה ואפילו שיאמרו עליה
 שהיא זונה שכלל"ה אם תשתה אומרים עליה זכותה מחמת
 ששניה מוריקות וינתר טוב לחיות בציון תלמוות בציון וי"ל
 שהסוטה היתה סמוכת דעתה על מה שאמרו ז"ל שאם בעלה
 זכה עליה שהמים לא היו בודקים אותה אפי' אם זכתה ומחמת
 שהיא חשבה שהעבוי שבא לבעלה בא לו מחמת זנות כי רועה
 זונות יאבד הון לכן סמכה דעתה לזנות ג"כ על זנות לשתות
 מי המרים שאמרה ודאי לא יריעו לי מחמת שהוא זונה ג"כ ולא
 ידעה שבה עניות לו מחמת שמעל בקדשים ולפיכך היא שותה
 את המים המרים ח"ש קרא איש איש כי תשטה אשתו דהיינו
 שזכתה מחמת רוח שטות שצבר בה לאחר שבעלה זכה ג"כ :
עוד יתכן לומר איש איש כי תשטה אשתו הט' מתחלפת
 לת"ו באותיות דטל"ת וכאלו אמר איש איש כי
 תשתה אשתו כש"ה זנות יין ותירוש יקח לב שר"ל היין ותירוש
 יקח ללב להביאו לידו זנות הוה איש איש כי תשטה אשתו
 כלא אמר כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל כשמות'סופה למעול
 בו מעל וכן אמר התנא הרבה יין עושה וכו' א"כ קשיא לעתיד
 לבא דכתיב והיה ביום ההוא יטפו ההרים עמים כשיהי' הרבה
 יין יהיה הרבה זנות וי"ל שלכך סוּך ליה ומעיין יוצאין מבינת
 ה' והשקה את נחל השט' ואמרו ז"ל למה נקרא שמו שטים שגדל
 נואפים וכן כתיב וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות ונז'
 מחמת אותו נחל שהוא מן השטן שכן שטים עולה שטן הוא שטן
 הוא יל"הר ולפי' לעתיד לבא רוח הטומא' יסור והסירותי את
 לב האסן ויקרעכם שהוא הינ' הר לפיכך יכול לשתות יין הרבה
 ולא יזכה שאין הינה' מסיתו לזנות ח"ש הכתוב והיה ביום
 ההוא יטפו ההרים עמים ואין פחד לזנות מחמת רוב היין כי
 מעיין יוצא מבינת ה' והשקה את נחל השטים שהוא המזגה כנז'
 כה תברכו את בני ישראל אומר להם יברכך וכו' ושמו את
 שווי על בני ישראל ואזני אברהם . וצריך להבין למה
 בשגי פסוקים הזכר פניו ובראשון לא הזכיר פניו שגם כן היה
 יכול לומר יברכך ה' פניו וישמרך כמו שאמר יאר ה' פניו וישא ה'
 פניו וי"ל דכך השטן וקורס נקשה שמעיקרא למה אמר יאר ה'
 פניו שהי"ל יאר ה' אליך שפניו הוא לשון ועם כדכתיב ונתתני
 כפי באים ההוא הרי שאלת פניו הוא רגו והוא להכרית וי"ל
 שהכרעה היא שאפי' שיהי' ברגו ינח רגו וישא מעל ישראל

ולא אחר הדליק אלא העלה שרצה לומר שהיה צמתין בכל
 נר וכר עד שתהיה השלכת עולה ומאליה והוא שכוון אל אהרן
 שא"פ שלא אחר לו משה על עבדו. שמהא השלכת עולה
 מאליה אלא שתהא אחר לו בהעלותך את הנירות הבין דבר
 מתוך דבר ואח"כ תאמר בהעלותך ולא אמ' בהדליקך את הנירות
 ש"מ שצריך להצתן על כל נרות עד שתהא השלכת עולה מאליה
 ועוד - לאלה מילין למינו בדקדוק הפסוק הזה שאמר א מול
 פני המזורה יאירו שבעת הנירות ופירש"י אל מול
 פני המזורה הוא - נר האמצעי שאינו בקנים אלא בנך
 של מזורה יאירו שבעת הנירות ששה שבעת הקנים שלשה
 המזרחיים שונים - למול האמצעי הפתילות שבהן וכן שלשה
 המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי - וקשה לפירש"י
 שאם איתא לפי פי' הו"ל קרא יאירו ששת הנירות וי"ל שבא
 להורות רש"י זה יחסיבא דקרא דאמר אל מול פני המזורה
 העלה נירותיה ולא אחר שבעה נירותיה לאשמעוין שהשש
 נירות היו פונות אל פני המזורה ולכך אחר נירותיה בלויג
 ניותיה של קני המזורה הם הששה נירות הקבועים ששה
 קני והוא כפי כשטיה דרש"י אבל בפסוק עצמו יש לדרוש עדיין
 כמה שדקדק דמה צורך לומר אל מול פני המזורה יאירו אל
 פני המזורה האין יזלת מול מיותר וי"ל שידוע הוא שהשולחן
 היה כצנן והמזורה בדרום ושיבת המזורה היתה בין מזרח
 למערב ולמה שידור המזורה במקדש זה שאם רצון הקב"ה לומר
 שלא לאורה הוא צריך א"כ היה לו לתת המזרח בין צפון לדרום
 וכל הנירות שיהיו פונות למערב וההיכל הוא במזרח וכוה
 יאירו כולי עלמ' דלא לאור הוא צריך וי"ל שתכלית המזרח הוא
 שתהי' לפני השולחן ופני המזרח"ה השולחן שהשולחן רוח' השבע'
 קנים לפי שהמזורה נתונה בין מזרח למערב וכוה ההיכל אינו
 רואה כי אם גר אחד ויזערב אינו רואה כי אם נר אחד ואחורי
 המזורה אל הדרום ופני המזורה אל הצפון שש השולחן וכל
 הנירות בהעלות אותם היה מעלה אותם כנגד השולחן ואח"כ
 חייבה למקומו והוא אל מול פני המזורה לאותו הדבר שהוא
 מול פני המזורה דהיינו השולחן יאירו שבעת הנירות ואם היה
 לצנן המזורה ה"ל יאירו ששת הנירות ולא היה צורך לומר אל
 מול פני המזורה יאירו שבעת הנירות וגם היה שאמר אהרן אל
 מול פני המזורה העלה הרי מדאמר א מול פני המזורה העלה
 נרותיה היינו שהששה נירות כונו שבעת העלתם היה אל מול
 פני המזרח"ה שהא השולחן כמו הנר האמצעי שהוא פונה לעולם
 אל השולחן קך הששה נירות שבעת העלתם היו שונים אל

השולחן שהוא היושב מול פני המזורה כמזכר וידויק נמי מה
 שפירש"י שלשה מזרחיות שונים אל גוף המזורה ושלשה
 מערביות פונות אל גוף המזורה והגוף עצמו פונה אל מול פני
 המזרח"ה שהוא השולחן נמצא שהשבעה נירות מאירים א השולחן
 והרצו הוא שהגוף האמצעי היה נר לשכינה שרגליה יורדות עד
 הארץ וכן גוף האמצעי היה נוגע בארץ וע"י השכינה משפיע'
 השש הנירות על ישראל ולפיכך היו פונות כל הששה אל גוף
 האמצעי שהיא השכינה כמזכר והשבעה לשולחן נמצא שכל
 השבעה מאירים אל מול פני המזורה שהוא השולחן שיושב
 מול פני המזורה :

עוד יתכן ליישבה שנקשרו לעיל על דבר נאמרת ועוד
 שאלת אליו ג"כ מיותרת שכבר אמר דבר אל אהרן
 ועמו היה מדבר וי"ל כמה דאיתא במדרש כל השבעים הקריבו
 ושבעת אפרים הקריבו וכל הגשאים הקריבו וגו' שכל הקרבנות
 מתבטלים אל הנירות לעולם עומדים - וי"ל שכוונת המדרש
 הוא שהיה נוגע אהרן לומר לומר חסר שטנו מכל השבטים
 ולשיאותו מכל הגשאים שטנם הקריבו קרבן כל חד בימותו
 והוא לא הקריב שום שטנלו היה זה אחר הקב"ה יצא אל
 אהרן ונאמרת אליו כלומר הקרבן ששייך אליו הוא בהעלותך את
 הנירות היו ונאמרת לו בהעלותך את הנירות שהעלת הנירות
 נחשבת לו קרבן :

עוד יתכן לומר רצו כמה שאמר ז"ל כל הקרבנות בטלים
 והנירות אינם בטלים לעולם דקשה נירות לו מה הם
 שאינן בטלים שחאחר שנאמר הבית הכל נתבטל וי"ל שהנירות
 לו היו קיום המזות אע"פ שהקרבנות הקרבנות בעצמן נתבטלו
 אבל קיום המזות לא נתבטל והמזות נקראת נר כדכתי' כי נר
 מצוה וכוה נבא להבין בהעלותך את הנירות דמלת את
 מיותרת שהי"ל בהעלותך הנירות - וי"ל שכוונת הכתוב
 קך היא בהעלותך לעלמא דאתי תעלה עם המזות הוי את
 הנירות ולא יראה את פני ה' ויקום ובעלותך את הנירות דהיינו
 שתיעלה עם המזות תהי' שיבתך א מול פני המזורה העליונה
 ואגב אורחין דקדק כמסקינן נר מצוה ותורה אור דלאן
 רשיה סיפיה שהי"ל קרא כי נר מצוה ואור תורה
 ולמה אחר ותורה אור יש לומר שאם היה אומר כי נר מצוה
 ואור תורה לא היה משמע שלא לדמות המזות לנר והתורה
 לאור שבהיות מלת סמוכות דהיינו נר מצוה ואור תורה
 או יוכן שרצה לומר הגר של מצוה והאור של תורה ולא
 שצוה נר והתורה אור לביק אור ותורה אור

ומדכיבא הוא לאשמועינן שהתורה היא אור נ"כ רישא אע"ג
 שהיא חלה סמוכה לא אמרינן כר של מצוה אלא שהמצוה כר
 מחמת דסיפא קאמר ותורה אור • ואל"ת ולימא קרא כי מנוה
 גר ותורה אור וכוה הייתי אומה שהמשיל המנוה לכר והתורה
 לאור ומה צורך לומר כי כר מנוה • וי"ל שאם היה אומר כי
 מצוה כר ותורה אור הנה סלקא דעתין אחר דהיינו שהוא משמע
 שהמצוה והתורה כמש"ל לגוף הכר ואורו • גוף הכר למנוה והתורה
 אור הכר לפיכך הוצרך הכתוב להרחיק הכר מן האור לומר לך
 שאין האור הזה אור הכר אלא אור עולם ולכך אמר כי כר מנוה
 ותורה אור והכין :

המחנה משמע שהתחיל בתוך קצה המחנה שאם היה מתחיל
 האש מסוף קצה המחנה הלא יתאכל מקצה המחנה ונדאמר
 בקצה המחנה הוא בתוך קצה המחנה והוכרח רש"י לבא דבריו
 באזהרה כח אומר ששקעה במקומה ודלמא דרך טבע הוא שהיא
 בקצה המחנה וכשהפך הדוח כנגד האש לא ימצא דבר לשרוף
 וככה מעצמו אלא מודתב לעיל ותאכל בקצה המחנה ולא אח'
 מקצה ש"י שהיה האש בתוך קצה המחנה וכל רוח שהיה בא
 מאיזה צד שהיה לעולם היה מוצא האש מקום לשרוף ולפיכך
 בא ללמדנו קרא באמרו ותשקע ולא אמר ותכבה ששקעה
 במקומה והוא שאמר רש"י שאלו חזרה לאחד הרמות היתה
 מקפלת והולכת כל אותו הדוח ופי"ך מדיוק ותאכל בקצה
 המחנה כדפרשנו :

וזה מעשה המנוה מקשה וזה עד יריכה וגו' ומימא מה בא
 לספר עכשיו אחר העלאת הכיור מעשה המנוה ועוד
 כבר נזכר בתרומה ותנוה ועוד למה כתוב בוא"ו שהל"ל זה
 מעשה המנוה • וי"ל שמה שאמר משה לאהרן אל מול פני
 המנוה יאירו שבעת הכירות רצה לרמוז לו שיעלה כוונתו
 לאעלה בהדליק את הכירות שהוא מכוין להדליק שבעת
 הכירות של מטה מול פני המנוה העליונה שבע כנגד שבע
 ולפיכך אמר אל מול פני המנוה יאירו שבעת הכירות ויעש כן
 אהרן להגיד שבחו של אהרן שאע"פ שהוא לא אהרן לו על הכו"
 אלא דוח לו באמרו בהעלותך וגם באמרו אל מול פני המנוה
 יאירו שבעת הכירות אמר וכי איזה הוא המנוה שצריך שיאירו
 שבעת כרות אלא אל מול פניה אלא ודאי שהוא על המנוה
 העליונה ו"ש אמר ויעש כן אהרן אל מול פני המנוה העלה
 כרותיה ואל"ת כוונה לבד מהכיב לפיכך אמר זה מעשה המנוה
 שכל מעשה המנוה הוא דרך כס ולא בא לספר עתה מעשה
 המנוה כי אם להודיע הנס שאינו צריך כי אם התעוררות
 תחתון כמו שאירע במעשה המנוה עתה :

סדר שלח לך

אך בה"א תמרודו ואת"א אל תראו את עם הארץ כי לחמינו
 הם סר צילם מעליהם וה' אתנו אל תראום • ויש
 להבין מה דאמר ואתם אל תראו את עם הארץ שהל"ל ואתם
 אל תראו אל יושב הארץ וע"ק מה שאמר כי לחמינו הם וכי עם
 הארץ לחמינו הם ועוד למה צריך טעם דקר צילם מעליהם מה
 לנו לדעת אם סר צילם או לא סר צילם • וי"ל שהיו חילת כי
 לקמינו הוא כאלו אמר כלחמינו והענין הוא כך שהלחם שהיו
 ישראל אוכלים במדבר היה המן וכתוב ב"יחם השמש וכעס
 וידוע הוא כי השמש ריזו להקב"ה כדכתיב כי שמש ויגן ה' וזו
 שאמר כלב אל העם ואתם אל תראו אל עם הארץ כי לחמינו
 הם כלומר כיון לחמינו הם • סר צילם מעליהם אמרו ו"ל
 בדרש סר צילם מעליהם שמת איוב שהיה מונן עליהם ככל
 המגן מן השמש והנה מאחר שזעא מעליהם הלא והם דומי' כמו
 לחמינו שהוא המן והק"ב"ה הוא בא לפנינו שדומה לשמש בעל
 כרחין שיחזו ולפנינו ח"ש כלב אך בה"א תמרודו כדי שלא
 יסתלק מעלינו ואתם אל תראו את עם הארץ שהם כמו לחמינו
 ועכשיו יטע הלא מעליהם ובעל כרחין שיחזו לפי שה' אתנו
 שהוא השמש ח"כ אל תיראום ומאי שנקט מלת עם הארץ הוא
 כמו שאמרו ו"ל ע"ה חזרה לקורעו כגו והוא שאמר להם כלב אל
 יעלה על דעתיכם שיהיה עין בידכם להרוג את העושים האלו
 ובכרת אבניהם וישבו בארנס כיא שנים וקנו עושר וכבוד
 וצדקא ששתים חובים ויאל לא תשדי ביה אבנא ויחיתיה זה
 תאזינו שמואל לשלוח יד בהם ז"ש להם ואתם אל תראו את

הוא שיהושי כנגד אליהו במידתו ולפיכך שלח לפנחס שהוא
 ליה וכוונתו שפסקו זה אנשים הם שנים כך במה שאמר הקב"ה
 למשה שלח לך אנשים ופירש"י לדעתך היינו שיברור שנים
 אנשי לדעתו שיוצע שיהיה בהם כח לכבוש אותם הב' קליפות
 שהם בעלי שני זונות ואשר הנשיא כל איברור משבטו איש אי'
 וז"ש הכתוב איש אחד ליוטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם
 כלומר כל נשיא מכל שבט ישלח איש ושבט שלו היו איש אחד
 איש אחד למטה אבותיו תשלחו ובשביל זה קיים קרא בלשון
 רבים תשלחו כלומר שהנשיא יבררו להם כל נשיא איש אחד

סדר קרח

ויקח קרח מה כתיב למעלה מן הענין ועשו להם ציניקסן
 קרח ואמר למשה עלית שכולה תכלת מהו שתהא
 פגורה מן הציניקסן א"ל חייבת א"ל קרח עלית שכולה תכלת א"ל
 פוגרת אותה ד'מוטין פוגר' אותה ע"כ הנה הנראה מן המא'ת
 שלח מצא פתח קורח לקטרטג על משה אלא צניניות והלא יכול
 היה לקטרטג בכל דבר שהוא חוק ועוד כבר אמרו במדרש חכמת
 פש' כתב בתיא זה אשתו של און בן פתל ואלת בידיה תהרסנו
 זו אשתו של קרח שנתנה לו ענה לחלוק על משה לפי זה היה
 לו לחלוק קרח בשעה שטיהר אותם דהיינו כשגילת אותם ושם
 בסמוך ה"ל לחלוק ולומר ויקח קרח ועוד צריך לידע מ"ש
 המאמר קצן דלמה קצן עכשיו ולא קצן כשטיהר אותם וגלח
 אותו וי"ל שמשא קצן להם טעם באותו דבר ואמר להם ראוי'
 אתם לגלח שהלוי אתי'א מסטרא דנוקבא דהיא דינא ולפיכך
 ניתן להם השיר שכל מי שקולו ערב אתי'א מסטרא דנוקבא וכן
 תמצא שהכבוד צריך שיהיה חלול לוחות דאל"כ לא יהיה קולו
 ערב והנוקבא נאמר בה שדעתה קל ולפיכך קול האשה ערב
 ולנויים דאתי'א מסטרא דנוקבא ניתן להם לשורר במקדש ואמר
 א"ל צריכין אתם לגלח דהשער דינים ג"כ שהקליפ'ת אחות
 בה ובכל עוד שלח נטהרתם הקלופה אחוה בשיער שלכם
 ויאחר שאתם דיכין והשער'ו דינים צריך לגלח את השיער ולא
 להניח שום שורש דין בכס ולפיכך גילח כל שערם כפי זה לא
 היה לו פתחון פה לקרח לחלוק על משה באותה שעה שסבר
 דלכטל הדיכין עשה דבר זה כשראה פ'צניית דכתיב ב' ונתנו
 על צניית הכפץ פתיל תכלת והפתיל תכלת הוא מסטרא דדינא
 שכן אמרו במדרש תכלת דומה לים וים דומה לרקיע רקיע
 דומה לכסא הכבוד וידוע הוא שהכסא הכבוד הוא דין דכתיב

צ' כפרה סייא שביין דנור א"כ כמינו למד' שהתלל הוא הדין
 כשראה קרח שנתן צניית דיכיש שהוא תכלת אמר א"כ למה
 גילח השער דאם לכטל הדיכין עשה למה נתן פתיל תכלת
 צניית וא"ת שמעט הוא טוב למה לא השאיר כנו אפי' גבות
 עיניו אלא ודאי שגלבו בודת לפיכך כשראה פ'צניית קצן ולא
 קודם לכן לפי שראה הדבר קודם מה שעשה בהם בראשונה
 שגלח שערם ועתה אע"פ שהתורה חוק היא ואין לגדלהרהר
 ואר נונות המלך מ"מ צריך לתת טעם לפתיל תכלת וגילוח
 השער שהם ב' דברי דמטרי' אהדי כנו לעיל ולבא לתת טעם
 להם צריך לדקדק קודם מה שאמרו ז"ל שהתכלת דומה לים וים
 דומה לרקיע והרקיע דומה לכסא הכבוד א"כ התכלת דומה
 לכסא הכבוד ומה צורך לומר כ"כ דמיונות ולמיא שהתכל' דומ'
 לכסא הכבוד בבת אחת ואינו צריך להביא דמיון מדמיון וי"ל
 שארבעה דברים נזכרו בכאן כנגד ארבעה יסודי עולם כסא
 הכבוד כנגד רוח שחרות כלול מאש ומים ז"ש הכתוב ויקר' לקי'
 לרקיע שמים ואמרו ז"ל שמים אש ומים יס הוא יסוד הקי'ס ואין
 צריך לומר ראיה ומילוחן שהוא התכלת הוא יסוד העפר וא"כ
 איך יוכל לדמות העפר לראש אס לא בדרך השתלשלות לפיכך
 אמר התכל' שהוא העפר שטבצו קר ויבש דומה לים שהוא יסוד
 המים ובה דומה לים בקרירות שהעפר הוא קר ויבש והמים
 קר ולח א"כ יש לו דמיון העפר למים מצד הקרירות והים דומה
 לרקיע לפי שהמים קר ולח ורוח חם ולח יהיה דומ' למים מצד
 הלחות והרקיע דומה לכס' הכבוד לפי שהרקיע חם ולח וכסא
 הכבוד דאיהו יסוד אש טבצו חם ויבש א"כ יהיה דומה רקיע
 לכסא הכבוד מצד החמימו' וכל לו דמיונו' היו לדמות התכלת
 לכסא הכבוד בהשתלשלות להורות שהתכלת אינו דין גמור
 ככסא הכבוד אלא בדמיונו' הרבה ולפיכך נצטוו שישים פתיל
 תכלת שהוא דומה לדיכין רפוי' וגם זה שהי' מעט פתיל תכלת
 דוקא אבל השיער שהוא הדין בעצמו דהיינו תולדה שני' מהלוי
 אחר שיגלח שכן כשרא' שלא הניח שום שער אה' ודאי משה מלבו
 קדים אבל קרח כשרא' שלא הניח שום שער אה' ודאי משה מלבו
 בודאש שאם צריך לתת פתיל תכלת היה צריך ג"כ להניח מעט
 שער וכדי שילכד משה בדבריו הלכתי ר"ן אנשי בטליתו' שכול'
 תכל' ואמר עלית שכולה תכל' מהו חייבת צני' או לא כלות' אס
 חייב' בפתיל תכלת אז לא ונצטו לוח' מאחר שצריך פתיל תכלת
 להתשיך דינים א"כ נעשה כולה תכל' א"ל אי אפשר חייבת פתיל
 תכל' שאין צרי' להחשיך דיני' אלא מעט מדב' זה לכד למשה וא"ל
 א"כ למה גלחת כל שערינו

היה לך להסיר ג"כ מעט ועוד חקשי לך שאם תאמר שהמעט הוא טוב והמרובה הוא רע א"כ בהרת כגרים מהו טמאה או טהורה א"ל טמא ואם פרחת בכולו א"ל טהור אמר ודאי שמשה בדאי הוא טהרי הוא אמר בתכלת שהמעט הוא טוב והמרובה רע ואיך בהרת אמר שהמעט הוא רע והמרובה הוא טוב דהיינו בהרת כגרים טמאה ואם פרחת בכולו טהורה . א"כ טלית שכולה תכלת יהיה פטורה ואינו צריך פתיל שאדרכא המעט דינים הוא רע והמרובה הוא טוב שאם פרחת בכולו טהורה ואפשר שזהו רמז להלביש מאתים וחמשי' אגש' בטלית של תכלת לרמוז על חספר זה שעולה כמנין כ"ד שזמו שעיקר הכר הוא גזן התכלת שזה שכן תראה שאי אפשר לעלות השלהבת לבנה אם לא שיהי' תכלת תחתיה וא"כ טלית שכולה תכלת היא עיקר כמו התכלת שהיא עיקר השלהבה וממנה מתפשטת שלהבה לבנה ואילין אינון הציצית שצריך שיהו בלי תכלת כמו שאין תכלת בשלהבה לבנה של הכר לזה הלביש ר"ן אגשי' שהם כמנין ל"ד להביא לו ראייה שאין דבריו אחת מן ה"כ צוד הקשה לו עבית תלא ספרים באופן זה מה תאמר דדיניב שהמועט הוא טוב והמרובה הוא רע תכלת שחקסדים המרובה הוא יותר טוב מן המועט שיהיה משומר כבוד חסדים יותר ממה שיהי' משומר במועט חסדים וא"כ בית מולא כסרים מהו חייבת במוזה או לא א"ל חייב או אמר ודאי כל דבריו של משה עלהם הוא תודאס דבשלמא דיניב כיחא שניה המעט תיקון והמרובה הריסה אלא בשמירה שתייה יותר מעולה שתי פרשיות מכל התורה בולה אלא ודאי שמשה בנדאו מלבו ואינו מגיח ביום שהקדים ואמר מקודם דאלו הם דברים של הקב"ה לא היו פותרים אהדדי שאין שכיח מצויה לפניו אלא במשה שגבהה עמיה בזה לכך הוא בודה מלבו לכן כל דברים פותרים אהדדי וסתמות זה חלק קרח על משה ו**לבא** לתת טוב טעם ודעת לדברי משה שלא יהיה דבריו פתרי אהדדי ו"ל שלעולם צדין הנועט הוא טוב וא"ש בהרת כגרים שהיא טמאה היינו לפי שהבהרת היא היא בעצמו דין ואינו כפתיל תכלת שאינו הדין בעצמו אלא דומי' דדומיא כג"ל ולפיכך בהרת לגרים טמאה וא"ש ואם פרחת בכולו טהורה הוא עשש' דקלגדרין דפתחו כולם לחובה פטוריהו כמו כן מאמר ששרחף פטוריהו סטגהדרן כולם פתחו עלת לחובה ולפסח פרחת בכולו מוסר הכי טהורה . וכו' יתורן ג"כ למה טלית שכולה תכלת חייבת שפתיל תכלת שקרח היה הנה לרמוז שדין מרובה הוא טוב מפיפת בהרת אם

פרחת בכולו טהור ומשה אמר דוקא צדין צריך שיהיה מועט והאי דסנהדרין שפתחו כולם לחובה אע"פ שפטוריהו חובה יאמר לו ואינו ראוי בדבר שהיא המשכת השפע הטלית שזרמו להקב"ה שמחפף עלינו שנתחפף בתוך הדינים אלא בחסדים פשוטים ומעט דינים כמו הפתיל תכלת שדין שאר החוטים לפיכך אמר שטלית שכולה תכלת חייבת בציצית להורות שהתכלת של הטלית אינו להמשכת דין רק החוטי'הם להמשכה ואם לא ישים פתיל תכלת או נראה שצב הטלית הוא במקום החוטים ואז יהיה המשכת הדינים מרובים אבל כשיש פתיל תכלת בציצית או נראה שאין צב הטלית להמשכת דינים : ומדוע תתנשאו על קבל ה' וישמע משה ויפול על פניו וצריך להבין נפילת אפיס אלו למה ועוד שהם על שגיהם דברו דכתיב ומדוע תתנשאו ואם כן למה אהרן ג"כ לא נפל על פניו כמו שנפל משה שכן מצונו להלן שכתוב ויפלו על פניהם ויתכן לומר כמה שאמרו ז"ל שקרן עור פני משה מחמת הענוה וכשאמר לו הקב"ה שיכתוב והאיש משה עניו ונאוד וכתב עגיו מאוד ומאותו הדיו שנשאר בקולמוס העבירו על שערו וימנו קרן עור פני משה נמצא שפניו מעידות שהיה עניו וכרחק מן השררה כשאמרו לו מדוע תתנשאו על קבל ה' וישמע משה ויפול על פניו כלאומר כשכיל פניו שזא כנאד אותו קירון פנים ומצני מאמר שאומרים לי מדוע תתנשאו ולפיכך אהרן לא נפל על פניו בזה הדבר וזה שכתוב להלן שנפלו על פניהם הוא לענין תפילה :

ויפול על פניו פיר' שיש שזה היה בידם סרחון רביעי בעגל וימתאוככים וכיורגלים וקרח ולפיכך נתרשלו ידם וזו תורף דבריו ע"ש . וצריך לתת טעם למה כרביעי נתרשלו ידיו ולא בסרחון שלישי ואם הוא כמה דאמר בגמרא דבתלתא בני חוקה א"כ גם בסרחון שלישי היה לו להתרשל ידיו כי כבר הוציקו לחוטאים מדעשו סרחון שלישי . וי"ל דסבירא למשה כח"ד ראשונה ושניה מתרין בשלישית מלקין כרביעית מוציאין אותו להריגה וכן בשלישית לקו בענין מרגלים שנזכר עליהם שימותו ביודבר ולא ימותו מיד היינו הלקאה וסרחון רביעי שהיו קרח ועדתו לקו מיד ופירש"י לפי שבי' בידם סרחון רביעי והוא מהטעם שאמרו :

אם כמות כל האדם ימותו אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני ותימא למה תלה שליחותי במיתת האנשים האלו בדרך זה דהיינו שיכלעו בארץ שהי' ל' הכי הם לא ימותו האנשי' האלו בשעה זו לא ה' שלחני ויהי צריך למיתת

שזכרו ו'ל' במשנה מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא
 משה א"כ מינוי גדול הדור נריך שיתעסק בגדול הדור ומשה
 היה גדול הדור והוא בגדולה יותר מיוסף א"כ לשלם לו שכרו
 שיבא אחד יותר גדול ממשה לקבור אותו לא נמצא גדול ממנו
 בכל בני אדם א"כ בעל כרחין נריך להק"ב לקבור אותו וכמו
 שאית' במ'פ' בשלח ויקח משה את עצמות יוסף עמו שכל ישראל
 היו עסוקים בכסף וזהב והוא היה נתעסק בעצמות יוסף וגו'
 אומר לו הקב"ה יוסף היה חייב לקבור את אביו מפני שהוא
 בנו ואתה לא בנו ולא בן בנו ולא היית חייב לעסוק בו וקבר'
 אותו וכן אני שאיני חייב לבדויה אני אטפל לך והאקברך שגאית'
 ויקבור אותו בגיא ע"כ . נמנינו למדים שהקב"ה בשר למשה
 ביציאת מצרי' שגתיד להטפל בקבורתו עכשיו כשהתחיל לומר'
 לו הלכות טומא' ואברהם ועל כל דבר ודבר היה אומ' לו טומאתו
 וטהרתו כשהגיע לאזור אל הכהנים לנפש לא יטמא אז שאל
 משה ואם יטמא מה תהא טהרתו לפי שידע הוא שהקב"ה כהן
 הוא והוא בשר לו שעתיד לקברו לפיכך שאל אם יטמא הכהן
 מה תהא טהרתו שאם לא יהי' לו טהרה לא יוכל לטמא לעולם
 ואיך אחר שיטפל בו והוא כהן גדול לפיכך כשלא השיב לו על
 הטהרה נתכרחו פניו של משה שדאג בלבו על אותה הבעתה
 שהבטיחו הקב"ה שלא יתכן לקיימו שכל המתגב על ניה שכתוב
 בתורה נתנאו בטל וא"כ ודאי שאין הקב"ה יוכל לטמא מאחר
 שאין טהרה לטומאה זו עלת ולפיכך נתכרחו פניו ולא אחר
 נתלכנו דאינו הלכנו כי אלה דאנה כמו שזכרנו :

עוד יתכן לומר במה שאמרנו ז"ל לך אני מנלה סוד זה וגם
 דיוקא דקרא שאמר ויקחו אליך פרה אדומה שהל"ל
 ויקחו לך פרה וגו' והענין הוא שמשא גם כן מחמת עון העגל
 ירד מגדולתו כדכתיב לך רד כי שחת עוון נמצא שאם משה לא
 היה מוציא ערב רב מצדדים לא היו ישראל חוטאים בעגל
 וכנשא נושה גרמא בטוקים וזו שכתוב ויקחו אליך פרה אדומה
 אליך דוקא אבל לך אני מנלה סוד זה ולא לישראל וכשכיל
 הכי יתכן לומר שלא השיב לו באומר אל הכהנים לפי שגם
 אהרן לא היה עושה העגל אם לא היה ערב רב שקחו עליו
 נמצא שהגורם הכל היה משה רבינו ולפיכך אחר ואם אין
 מחני לא שהעיקר אני שאני הייתי גרמא בטוקין ולפיכך לא
 השיב סמוך לבני אהרן שאז היה נריך לומר ויקחו אליו פרה
 אדומה כלומר שיקח הטמא לטהרו והשיב לו אח"כ ויקחו אליך
 פרה שגלה לו סוד זה שאמרנו לעיל :

זאת התורה אדם כי ימות בזה כל הבא אל האהל וכל
 אשר באהל יטמא הגה אמרו ז"ל בגמרא מיניעא
 ובגלגלי שמחו ובאכפו וגו' ולא עוד אלא בשעה שעוסקים
 בנגעים ואוהלות באים תחת חלונותי ואוירי לי די דוד הוא
 על אשת איש ימיתו במה ואני אומר להם בחנק אבל בגלגלין
 פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא וקשה למה בנגעים
 ואוהלות היו שואלים לו זה שאדברא היה להם לשאול
 כשהיו ליודים בקדושין וכתובות שהוא בסדר גשים ומאן דקר
 שזיה בנגעים ואוהלות בענין בת שבע עוד קשה
 שכפי הגרמא דוד הולך הלכין פני דואג ואחיותפל
 יותר ממה שהלכינו במה לדוד שאיזה עון יותר גדול
 הלכנת

שזכרו ו'ל' במשנה מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא
 משה א"כ מינוי גדול הדור נריך שיתעסק בגדול הדור ומשה
 היה גדול הדור והוא בגדולה יותר מיוסף א"כ לשלם לו שכרו
 שיבא אחד יותר גדול ממשה לקבור אותו לא נמצא גדול ממנו
 בכל בני אדם א"כ בעל כרחין נריך להק"ב לקבור אותו וכמו
 שאית' במ'פ' בשלח ויקח משה את עצמות יוסף עמו שכל ישראל
 היו עסוקים בכסף וזהב והוא היה נתעסק בעצמות יוסף וגו'
 אומר לו הקב"ה יוסף היה חייב לקבור את אביו מפני שהוא
 בנו ואתה לא בנו ולא בן בנו ולא היית חייב לעסוק בו וקבר'
 אותו וכן אני שאיני חייב לבדויה אני אטפל לך והאקברך שגאית'
 ויקבור אותו בגיא ע"כ . נמנינו למדים שהקב"ה בשר למשה
 ביציאת מצרי' שגתיד להטפל בקבורתו עכשיו כשהתחיל לומר'
 לו הלכות טומא' ואברהם ועל כל דבר ודבר היה אומ' לו טומאתו
 וטהרתו כשהגיע לאזור אל הכהנים לנפש לא יטמא אז שאל
 משה ואם יטמא מה תהא טהרתו לפי שידע הוא שהקב"ה כהן
 הוא והוא בשר לו שעתיד לקברו לפיכך שאל אם יטמא הכהן
 מה תהא טהרתו שאם לא יהי' לו טהרה לא יוכל לטמא לעולם
 ואיך אחר שיטפל בו והוא כהן גדול לפיכך כשלא השיב לו על
 הטהרה נתכרחו פניו של משה שדאג בלבו על אותה הבעתה
 שהבטיחו הקב"ה שלא יתכן לקיימו שכל המתגב על ניה שכתוב
 בתורה נתנאו בטל וא"כ ודאי שאין הקב"ה יוכל לטמא מאחר
 שאין טהרה לטומאה זו עלת ולפיכך נתכרחו פניו ולא אחר
 נתלכנו דאינו הלכנו כי אלה דאנה כמו שזכרנו :

אבל עדיין צריקו אנו לחודעי למה לא השיב לו בראשונה
 כשאמר צריקו אל הכהנים לנפש לא יטמא ושאל במה
 טהרתו גם היה לו להשיב מאחר שכבר השיב לו באחרונה שאם
 לא היה משיב מכל וכל לא היתה שאלה נובלת למה לא השיב
 לו היינו אומרים שלא השיב לו על טהרתו לפי שאין טהרה
 אבל מאחר שבאחרונה השיב לו קשיא שהל"ל להשיב למה
 בשעת שאלתו שכן על דבר ודבר היה אומ' לו טהרתו וטומאתו
 בצידו ולמה לזה לא כתן טהרתו בצידו ולבא לתשובה זאת
 נריך להתבונן למה יהיה טהרת האת כפרה אדומה דוקא
 יתכן לומר במה שאמרנו ז"ל חרות' על' הלוות אל תקדי חרות
 אלא חירות שהיה חירות מאלף היות ואם לא היו חוטאים
 ישראל בעגל היו היים וקיימים לעולם ועל ידי העגל חור
 היות ופאו הדעים של טומאת מת נמצא שהיית סיבתו הוא
 העגל וכתיב את העגל אשה עשה אהרן ודרשו ז"ל גם כן
 במדרש ברשת ויתשא פרה ותכפר על מעשה בנה וקשה דמי

הלכתי הפנים און אשת איש כפי הכרח' הלבנת הפנים וית' חמור
 שאלת איש בנתק יפסוד ובהלבנת הפנים בארץ אין לו חלק
 לכה' כ"ו א"כ הלבנת פני חמורא שפי' וז' א"כ זהם ילבושים פניו
 על עון אשת איש והוא אומר הילבין פני חמירו ברכים אין לו
 חלק לכה' כ"ג א"כ דוד המלך הלבין פני חמור ואחיתופל בעון
 יותר גדול משלו וכמא' דוד מלבין פני חמירו וי"ל שלעולם לא
 זה הלבין את זה ולא זה הלבין את זה אלא לענין דיכא שאלו
 לו . ולפיכך בנגעים ואהלות היו שאלים לו שמונעים
 ואהלות למדין דבתלת הויא חוקה דכנגעים כתיב וראה
 הכהן את הנגע והכה לא פשה הנגע בעור ומראה הנגע עיווק
 מן העור נגע צרעת הוא מזה הנזכר שלשה פעמים נגע ואח"כ
 אחר נגע צרעת הוא ש"ף סתם נגע צרעת הוא וכן
 באהלים טכר שלשה פעמים אהל ואח"כ אומר יטמא דבתלת
 הויא חוקה דכתיב אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל
 אשר באהל יטמא ללמדינו סתם אהל מטמא ומדלמדין
 בנגעים ואהלות דבתלתא הויא חוקה קשיא לבת שבע שהיה
 לו פתח לדוד לומר הבא על הקטנה פטור ממיתה א"כ דמ"ד
 לפי שא"ל מתעברת וכת שבע בת שזוכה שני' היתה כדמוכח
 בסנהדרין פ"ח דף ס"ט ודורות הראשונים מנא לן דאוליד
 מדכתיב הלא וזאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החיתי
 וכתיב ואליעם בן אחיתופל הגלוצי וכד' תנאי כל שנותיו של
 דואג אין אלא שלושים וארבע ושל אחיתופל אין אלא שלשי'
 ושלש כמה הויא להו תלתין ותלת דל שבע דהוה שלימה פש להו
 עשרין ושית דל תרתי שנין לתלת עבורי אשתכח דכל חד וחד
 בתנאי אוליד . ממאי דלתא תריויהו בתשע אוליד וכת שבע
 בשית חמס דאתתא בריא תדע דהא הויא לה ולד מעיקר' ע"כ
 והנה כל מה דכתיב הגמרא לישב שכן שזוכה שנים היו מוליד'
 ודחק עצמה כמה דחיקות באומרו תרתי שנין לתלת עבורי
 ופירש' שבעה חדשים להריון והשמיני לגדה ולטרה אפ"ה
 לא חיפשא לי' ואלא לטמא אחרניא ומדלת אחיטבה ליה
 גס לי לא מתנישכא שכן שזוכה שנים אולידו שלש דורות זה אחר
 זה אלא ט' חדשים להריון ואחד לגדה ולטרה בארבע עיבורי
 ארבעים חדש שהם שלשה שנים וד' חדשים דל מעשרים ושית ג'
 שנים וחצי פש להו שנים ועשרים וחצי ושני חדשים לאחיתופל
 ואליעם וכת' שבע נמנא כל אחד אוליד בן שבע שנים וחצי
 נכחיות בת שבע השלישית א"כ הויא חוקה ולא חתק' קטנה
 וחייב תאחר שהיא השלישית ובתלתא הויא חוקה דלא קטנה
 היא אפ"ה הויא קטנה שנים ולפיכך כשהגיע לכנעי' ואהלות

דמתין למדוק דבתלתא הויא חוקה שאלו לו הבא על אשת
 איש כלומר כיון דבתלתא הויא חוקה הבא על אשת איש
 שמוחוקת בתלתא שזולתת אפי' שהיא קטנה דינו כמאי א"כ
 ודאי מכאן שמיתתו בזמן יואחר דבתלתא הויא חוקה אכל
 מכאן למדין ג"כ שהילבין פני חמירו ברכים אין לו חלק
 לעולם הבא לפי שאמר בהלבנת פני' שלשה פעמים אדם
 דכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בגלם אלקים עשה
 את האדם ומאחר דבתלתא הויא חוקה לכן המלבין פני חמיר
 ברכים אין לו חלק לכה' כ"ב בין שהיה הלכנה מועטת או מרוב'
 מדחוזר שלשה פעמים אדם בתלתא הויא חוקה ואין לו חלק
 לעולם הבא :

ולפיכך כל ימיו של דוד היה מנטער על אותו עון עד
 שהגיע לפרק בתולה נשאת ותימא ליה כל
 ימיו ינטער על אותו עון של בת שבע והא דרר בתשובה וי"ל
 שבפרק נשאת יש ב' דברים ששיעין לדוד האחד מה שאמר
 ז"ל הבא על אשת איש אסורה לבעל ואסורה לבעל אכל אם
 היתה באונס עותרת ע"ש עוד שם בפרק זה כל היונא למלחמת'
 בית דוד גט כריתות היה כותב לאשתו באלו השני הקדמו'
 כבא לעניינינו שדוד המלך אפי' שהדר בתשובה היה מנטער על
 עון זה לפי שהיתה אשתו אסורה לבעל ואסורה לבעל א"כ
 היה חייב על כל ביאה וביאה ולפיכך אחר כל ימיו של דוד היה
 מנטער על עון של בת שבע היינו על הביאות שהיה בא עליה
 דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל וכשהגיע לס' בתולה
 נשאת ושם אחר דאם בא עליה באונס מותרת אחר א"כ בת
 שבע מותרת לי שאין לך אונס גדול מהמלך וא"כ היתה מותרת
 לאוריה בעלה ומדמותרת לאוריה בעלה אחר שמת אוריה
 מותרת לבעל וכוה יתורן קושיא גדולה שאין את' דוד לאוריה
 שילך לסקוד את ביתו מאחר שבא עליה והרי כבר נאסרה
 לבעלה אלא כמה דאחרין שפיר דמי שמאחר שהיתה ביאתו
 באונס לא נאסרה על בעלה ולפיכך אחר לו לך פקוד את
 ביתך וכוה נתקדמה דעתו בהגיעו לפרק בתולה נשאת אכל
 עדיין קשיא ליה על ביאה ראשונה שהיתה באיסור ונתעברה
 ממנו ונמנא שארית הילך היה מחזר ואיך היה מתפלל עליו
 שלא ימות ועוד מה שאמר ז"ל שאם היה חי ארתי וילד לא היה
 בית המקדש נבדח ואיך יתכן להולמו אלא כמאי דמייית' בפ'
 בתולה נשאת כל היונא למלחמת' בית דוד גט כריתות כותן
 לאשתו א"כ אפי' הביאה הראשונה לא היתה אשת איש שעל זה
 נתקדמה דעתו של דוד כשהגיע לפרק בתולה נשאת :

סדר מטות

שמה שיהיה שלום ביניהם וידוע הוא שכל יסוד ויסוד יש לו
 חק בעצמו ויסודות וצדקות ה"ב על ארבע יסודות ויהי נוגע
 לכל יסוד י"ג וכתוב עושה מלאכיו רוחות ולא אמר מרוח
 לרוח שהורכב אליהו מארבע רוחות של ארבע יסודות
 שהוא ארבע פעמים י"ג שעולה כמנין אליהו וזה שאמר
 הילקוט פנחס זה אליהו כלומר ארבע יסודות של פנחס
 הם באליהו בעצמו ולא שאליהו הוא יסוד אחד נפרד לבדו
 מארבע יסודות אלא מורכב מרוחניות של ארבע יסודות של
 פנחס הוי פנחס זה אליהו :

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל
 עמך וקשה דמה שייכות ישלך נקמת מדין למיתת משה
 וי"ל בהא דמיימי הגמ' שאל אותו המון את ר"ע כד קביר למשה
 ביחוי טביל אויביוא ביחויא הא כתיב מי מדד בשעלו מים אלא
 בגורא ומי מהניא • ח"ל אין דכתיב ואשר לא יבא באש תעבירו
 במים מכלל דטבילת אש יותר מעליוא מטבילת מים וזה הדבר
 לא למדין אלא ממלחמת מדין ואם היה מת משה קוד' נקימת
 מדין לא היה נודע דין זה שטבילת אש מהניא והיא יותר טובה
 מטבילת המים ואזי לא היה לו פה לתרן קושית אותו המון
 לפיכך אמר הקב"ה נקום נקמת המדייניא ומשם ילמדו דטבילת
 אש מעליוא מטבילת מים כדי שלא יהיה קושיא למין לומר
 מאחר שאלקיים כהנא כי קבר למשה ביחוי טביל הוי נקום
 נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף את עמך :

ובמורש צרור את המדינים והכיתם אותם למה כי
 צורדים הם לכם מכהן אמרו חכמים הבא
 להרנך השכם להורגו רבי שמעון אומר שכל המחטיא את
 האדם יותר מהורגו שההורגו הורגו בעולם הזה והמחטיאו
 הורגו בעולם הזה ובעולם הבא ע"כ • וצריך להבין מאי
 האי דקאמר למה כיון שהפסוק נותן הטעם בציוד כי צורדים
 הם לכם ואין שייך לשאול למה אלא במקום דשלא יש טעם
 ונוכל לתרן במה דמיימי הגמרא בקמא ויאמר ה' אל משה אל
 תגר את מואב ואל תתגר בס מלחמ' וכי מה עליה על דעתו של
 משה לנשות מלחמה שלא כרשות אלא כשא משה ק"ו בעצמו
 אמר ומה מדיינים שלא פאו אלא לעגור את מואב אמרה
 תורה צרור את המדינים והכיתם אותם • מואבים עצמן
 לכ"ש אמר ליה הקדוש ברוך הוא לא כשעלתה על דעתך
 עלתה על דעתי וכו' ע"כ נמצאו למדים שמן הראוי היה
 להכות את מואב גם כן ששניהם ביחד היו ולמה אמר
 הכתוב צרור את המדיינים לבד וזהו שאנוה למה כלומר
 למה מדיינים ולא מואבים ומתרן דהבא להורגך השכם
 להרגו רבי שמעון אומר שכל המחטיא את האדם יותר
 מהורגו ומצינו בכאבי שדרשו ז"ל שאחרו לה שלא תשאע
 אלא לגדול שבהם שהוא שקול פגדו כל ישראל

בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה אין לה מנחם מכל
 אוהביה כל ריעיה בגדו בה היו לה לאויביה ויש לדקדק
 למה היתה בוכה בלילה ולא ביום ועוד מהו ודמעתה על לחיה
 דהו פשוט שהבוכה דמעותו יורדת על לחיו ועוד מה דקמין
 אין לה מנחם מכל אוהביה דמהיכי תיתי שיהי לה נוחא מאחר
 שהיא בוכה בלילה ואין אדם רואה אותה דלמא אם היו רואים
 אותה בוכה היו מרחמים והיו מדברים על לבה • וי"ל דכונת
 הכתוב כן בכה תבכה בלילה כלומר מה שהיא בוכה בלילה
 שראתה שדמעתה על לחיה ואין לה נוחס מכל אוהביה והקדש
 שיש בין בוכה לירידת דמעות הוא שהבוכה הוא כקול וירידות
 דמעות הוא מעצמם מחמת כאב לב וכשראתה שמורדת דמעות
 על לחיה כל היום ואין מנחם לה לפיכך לא היתה בוכה בי
 אש בלילה כדי שלא ישמחו עליה אויביה וכפל ה"פ בכה תבכה
 יתכן לומר שזוכה עם השכינה כדכתיב בקל גרמתה לו צר הוי
 בכה תבכה כלומר עם כה תבכה :

לפיכך גור שזררו את המדיינים והכיתם
 אותם שכן מפרש קרא ואזיל על
 דבר כוזבי בת נשיא מדין הרי שהגורף
 שלהם הית' על דבר כוזבי שכיונה
 להחטיא כל ישראל דהיינו
 שרצוה היתה להחטיא לנפש
 חשיב להו למדין כאלו
 החטיאו כל
 ישראל :

גלחח יהודה מעוני מרוב עבודה היא ישה בגוים לא מצא'
 מצוח כל רודפיה השיגוה בין המזרים • ותימא מה
 בא לחפש על יהודא יותר מכל העולם כל העולם כשזכובים
 בגלות אלו כיד אלו יש להם צער גדול ועוד מ"ש מעוני ומרוב
 עבודה ודאי שהעבד הוא עני וצריך לעבוד לרבו מה שיגזור
 עליו • וי"ל שאם יכול עבד גוי בין העבוס אותו העבד לא
 יקרא עני יען כי כל אחד מרחס עליו וכותנים אשת בגו ומיין
 חשתהו אבל כשגלה יהודא לא אוכלי מאכלו ואינן שותין מיני'
 ח

או העבודה תכבד עליו **עליו** מחמת תשבות כח ו"ש הכתוב גלתה
 יהודה מעוני שנקרא עני שאין לו לחל ולא יראה בעיניו אפי'
 צבדה קלה לבעברה רכה היו וחרוב עבודה וטעמו מאי כי
 היא יסבה בנוים לא מנחה ומח כאשר עבדי העמי שעובדים
 זאובים. ואדרבה מהעבודות היא מחח להם ושאיין להם לחשוב
 מאין יתפרנסו. והעבודה בל"ה נריכה. לנשות כי דעתי אשך
 תחבל לחדא"כ העבודות יהיה מעט מנוחה. שאובלים ושותים
 ואינן חושבים כלום אבל יהודא היא הלכה בנוים לא מנחה
 מנוח ומחיות האובלים שאינן אובלים יהיה ג"כ להם שאלה
 שמתרים אותם ליהודי הנזכר חרופיה השיגוה בין המצרים
דטאו. מנחה ירושלים עלבן למידה היתה כל המכירה
 הוילה כי ראו יערוה ונזמרך: לדקדק ליהי עטל
 לשון בלתי חטא חטא שהל"ל שחטא ירושלים עלבן וכו'
 ועוד דלא מתקרי חטא ענין ג' וזכר שכתה פעמי' יהודים
 הנביאים לכל יעשרכדור הזה והיה עשו דא"כ פשע מתקרי
 ולא חטא דחטא הוא שנגועד מה תשלוט גמול היא עלבן
 לבידה היתה שהל"ל עלבן גלו מארס. וי"ל במה שמיני
 בענין העגל ג"כ שאמר משה אלף חטא העם היה חטא גזולה
 ולמה קראו חטא לעון העגל דכר פי' במקומו שהם טועים
 באמרם לעשותו אמצעי ברכתי' עגל מסכה מסכה אמש וכן
 בירושלים היו מקטרים למולות ולככים בכוכות שיהו אמצעים
 להלך טוב בעדם להקב"ה מנחא שגגה בידם שאין הקב"ה
 רוצה אמצעי והם היו טועים בדבר זה שכן כתוב ומחו חללנו
 לקטר לילולאת השמים וכו' מנחא שהיו סובדים שכל הרע' הוא
 עליהם היה מחמת שחלנו לקטר לאמצעים וטעות הוא בידם
 כמו טעות העגל מנחא שאותו טעות ששעו בעגל דכתי' אנח
 חטא העם חטא גזולה חטא ג"כ ירושלים וז"ש הכתוב חטא
 חטא ירושלים כלומר אותן החטא חטאו במדבר חטא
 עכשו ירושלים עלבן לבידה היתה להורות לה' שאין העונש
 בא להם מחמת שחלנו להקטיר דא"כ היה להם לגלות מעל
 אדמתם ולא להיות לבידה ביניהם אלא היא חטא בע"ו
 דמנחא כבידה נתן לה מדה כנגד מדה שיהיו חושבים אותה
 כבידה ברכתי' סורו טחא קראו לתו ומשם תדעו כי חטא.
 בעבור עבודת כוכבים ומולות. שהקב"ה אמר לא יהיה לך
 אלקים אחרים על פני כלמה שבביל פני שאין ראוי להקביל
 פני התלך ככל שיה' ומשום הכי' תשים לך דבר אמצעי עכשו
 כששו' אמצעים אמרו כל חרופיה השיגוה כי ראו ערותה גם
 היא בראות ששילם לה להיות כבידה אמרה ודאי שחטאתי

החיות אמצעות היו גם היא נאמרה ותש' אחר :
 וידו פרש גר על כל מחמדיה כי ראתה גוים באו מקדשה
 אשר נתייני לא יבואו בקהל לך ובמדרש את מנחא
 בשעה שזכנכו גוים להיכל נכנסו עמונים ומנחאים עמהם
 והיו הכל רצין לבח כסף וזהב ועמונים ומנחאים רצין לבח את
 התורה כדי לשקוף לא יבא עמוני ומנחאי בקהל ה' :
 וקשה למדרש איך דרש הפסוק הזה שהיה יין הכתוב נראה כי
 ראתה גוים באו מקדשה אמצעיני לא יבואו בקהל לך משמע
 שהגוים האלו הם עמוני ומנחאי והנה לא מנינו הגוים האלו
 שפרשו ידו על שום דבר ועוד שהמדרש אמר כשזכנכו גוים
 להיכל נכנסו עמוני ומנחאים עמהם אלו לא היו נכנסין גוים
 לא הוה נכנסו עמוני ומנחאי ומן הקרא' משמע שהגוים שנכנסו
 הם אשר נתייני לא יבואו בקהל לך ולא ראי זה כראייה :
 וי"ל שפי' דקרא' שאמרת לא יבואו בקהל לך הוא כתיבת
 טעם לריש דהיינו ידו פרש גר. וכונת הכתוב הוא כך כפי
 דרשת המדרש גר איהו עמוני ומנחאי כמו דאיתא במדרש גרור
 את המדינים כי נורדים הם לכס וכן משה ק"ו ומה מדיינים
 שלא באו אלא לסייע אמר והכיתם אותם מנחאים עמכם לאו
 כ"ש וכן יש לדון ק"ו ומה מדיין שלא באו אלא לסייע בקראו
 נורדים עמוני ומנחאי לא כ"ש מנחא שמה שאמר הכתוב יד
 פרש גר הוא הגר הנזכר דהיינו עמוני ומנחאי על כל מחמדיה
 היא התורה הנקראת חמדה כראיתא בגמרא שבת חמדה
 גמרה אתה רוצה וכו' ומה שפרש ידו גר הוא לפי כי ראתה
 גוים באו מקדשה וידוע הוא שאלת אשר הוא כמו מלת
 כי שהוא כתיבת טעם וזהו כונת הכתוב למה הגר פרש
 ידו על התורה ולא על דבר אחר ובא סיפא כאתרן מטע' אשר
 אמרת לא יבואו בקהל לך :

במסרה שלשה מריתי נדיק הוא ה' כי פיהו מריתי ואנכי
 לא מריתי כי מרו מריתי. ואורו ו"ל אם
 רואה אדם שיסורין באים עליו יתירה ויאמר נדיק הוא ה'
 כי פיהו מריתי ומנינו גם כן שאמר הכביד הנני נשפט
 אותך על אחרך לא חטאתי כמנח שכתבת החטא נחשב
 לעון אחר מלבד העון בעצמו וזה שאמר דאח שיסורין
 באים עליו נדיק שיתודה ויאמר נדיק הוא ה' כי
 פיהו מריתי ואם אחר יאמר ואנכי לא מריתי
 או יחשב לו לשני עונות עון החטא
 ועון כפי' החטא הוי כי מה מריתי
 דהיינו שתי מרדות :

בגמרא

ישראל מדאמר לא הדברים אשר דבר הוקשה ליה ודאי מדהם
 ודאיין אחר דקרא שהיה לו לומר קרא זה שדבר משה אל כל
 ודאי שדברו ומה צריך לומר אשר דיבר מדאמר אשר דבר
 הם דברים אשר דיבר כבר . באיזה מקום במדבר בערבה .
 ומה צורך להיות סמוכים לירדן פעם אחרת ז"ש קרא אלה
 עשית והחרשתי כלומר בשביל שהחרשתי דמית היות אהיה
 כמון אוכיחך ואערכה הדברים פעם אחרת לעיניך שבו
 תדע שאיני שוכח אע"פ שהחרשתי לכן הוזהר להבא אל עליון
 צריך לדקדק בפ' אלה עשית והחרשתי שהי"ל דמית אהיה
 כמון מה ת"ל היות אהיה כמון . ויש לומר שמלת אהיה הוא
 קודש שאיני אחרת על ידי משה בהוציאך ממזרים אהיה שלחני
 אליכם ואתם עשיתם לפני עגל וז"ש דמית היות שם אהיה
 כמון ששוכח הוי דמית היות אהיה כמון ומאן ס"ד למימר
 שיהיה שכתה לפני כסא כבודו . ועוד מה שאנו אומרים ואין
 שכתה לפני כסא כבודי ואין אנו אומרים אין שכתה לפניך
 ועוד למה מן הטוב אינו שוכח ומן הרע שוכח דכתיב אלה
 תשכחנה ואנכי לא אשכחך ואם כן קשיא קראי אהדי שאין
 אחר אלה עשית והחרשתי וכו' אערכה לעיניך משוע שאינו
 שוכח וכיזד אומר אלה תשכחנה . ויתכן לומר שבמידת
 הדין לעולם אין שכתה מצינה יען כי יזכיר הדברים לעשות
 דין אבל מדת החסד אילו היה זוכר את העונות מעולם לא
 היה עושה חסדים אלא כל עון שעולה לפניו מכפרו מיד
 ובוה נמצא אלה תשכחנה לפניו ולפיכך משפיע חסדים
 לעולם לפני שרואה את ישראל לעולם חסידים שכן מידתו
 מעביר ראשון ראשון אבל לפני כסא כבודו שהוא מדת הדין אין
 שם שכתה לפי שכל דבר שעושה האדם כתבו זה ונפרע ממנו
 ואם עשה טוב לתת לו שכרו ועל זה נאמר אלה עשית
 והחרשתי אבל לעילא במדת החסדים יש שכתה מן העונות
 דוקא לפי שזכפרם מיד דכתיב מי אל כמון נושא עון ועובר
 על פשע דמהיכא תיתי שיזכרו עוד שודאי לא יעלו על
 לב לעולם וזה שאמר דוד המלך ע"ה מומור לאסף אך טוב
 לישראל אלקים לבדי לבב דלא ידענא מה רוצה לומר אך
 טוב לישראל אב נאמר אך טוב לישראל אלקים אם כן
 ישאר מלת לבדי לבב לבדה בלי שייכות בתוך הפסוק ואם
 נאמר אלקים לבדי לבב אם כן מי הוא טוב לישראל אלא
 יתכן לומר שם אהיה עולה כמון אך שהוא ק"ל זה שכתוב
 אך טוב לישראל שהרי הוציאם ממזרים אפילו שהיו גוי
 תבכה

מקרב גוי ועוד שאמר למשה אהיה אשר אשר אהיה אהיה
 בגלות זה עמכם ואהיה בגלות אחרת נמצא ששם אהיה
 טוב לישראל לעולם הוי א"ך טוב לישראל אבל אלקי"ם
 שהוא מ"ה דוקא לבדי לבב ואם כן קשיא פעם אחרת ששם
 אהיה הוא רחמים וא"ך אומר שאינו שוכח מן העונות דכתיב
 דמית היות אהיה כמון . ולבא לתרן קושיא זו צריך
 לדקדק בפסוק מה שאמר היות אהיה כמון דהכי
 סלקא דעתך שאהיה יהיה כמוני וגם הוא על השכחה
 הוה ליה למימר דמית שהאל שוכח ויש לומר דמלת כמון
 רוצה לומר כמו כ' ובעצן הוא כן ששם אהיה רמוז בכמה
 מקומות כמבואר בזה דהיה תליתא הוא בבירה וגם
 רמוז בזה גס כן אהיה הוא בת"ת נמצא שיש אהיה שהוא
 חסדים פשוטים ויש אהיה דדיכין מתערים מינה והיינו ב"ב
 ויש אהיה דאיהו דין ורחמים אם כן מה שאמר א"ך טוב
 לישראל היינו שהוא רמוז בכתר ששם חסדים גמורים ואיהו
 טוב לישראל לעולם אבל באהיה המוציאם ממזרים הוא
 כולל דין ורחמים שכלל ר"ת של שלשה אבות עולג"ם כ"א
 והשלשה אבות בתוכם כלולים חסד דין ורחמים וזה ששם
 הוציאם ממזרים והנה ישראל חשבו ששם אהיה לעולם הם
 חסדים פשוטים אבל זהו דוקא בשם אהיה הראשון בכתר אבל
 יש שם אהיה שהוא רמוז למטה ג"כ והיינו וזה שאמרנו לעיל
 בג' אבות וזה אין שכתה לפניו לפי שיש בו דין זה שכתוב
 קרא דמית היות אהיה כמון כלומר כמו כ' שהוא כתר רוצה
 לומר כל אהיה שתמצא תחשוב שהוא רחמים פשוטים כמו
 אהיה שבכתר עליון הוי דמית היות אהיה כמון כמו כ' :
 בבה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה צריך להבין למה
 בכו בוא"ו ותבכה בה"א ועוד אמרו זה לשוננו
 ודמעתה על לחיה שאף על פי ששערי דמעה לא כנעלו באותה
 שעה כנעלו הוי ודמעתה על לחיה . תמצא בין בכו תבכה
 סוף תיבות ו"ה ואמרו זה לשוננו כי חוק הוא ממנו כלפי
 ה' דברו שאמרו שאפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כלל
 משם שהרי שפגמו בוא"ו של השם דאיהו קודשא ברוך הוא
 כידוע ליודעין הוי בכו בוא"ו שנסתלק מעליהם כדכתיב
 אל תעלו כי אנכי בקרבכם ומחמת שגרמו סילוק לקודשא
 ברוך הוא ממילא פוגמים בשכינה שהיא ה"ה האחרונה ולפיכך
 נגזר שיבכו לעתיד וזהו בכו תבכה מחמת שגרמו בכו
 בוא"ו באמרו כי חוק הוא ממנו כבכה לעתיד בה"ה הוי כבכ
 תבכה

תבכה ומה שלא עלתה דמעתה לטמים יתכן לומר שאומם הדמעות לא היו דמעות של תשובה אלא דמעות של צרה כמו דכתיב גוי נתתי למכיס ולחיי למורטים וכאן אמר ודמעתה על לחיה נמצא שהיא נוכה בסובת שהאומות מכיס אותה על לחיה וכשכיל זה לא היתה דמעת'עלה לטמים שלא היו דמעות של תשובה אלא דמעות של צרה :

עוד יתכן לדרשו לשבח ק"ו מדמעותיו של עשו הרשע ומה שני דמעותו ושליש שהוריד עשו הרשע נכתבו למעלה וגרם לנו את כל הרעה הזאת כמו שדרשו ז"ל על פ'ותשקיימו בדמעות שלש מ"ש וק"ו ככזויתיה של כנסת ישראל ואפשר שזה יהיה כונת הפסוק כבו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה כלומר אע"פ שהיא נוכה בסתר דכתיב תבכה בלילה וגם בגלות הכקרא לילה דמחוי ששכחת אותם ועזבת אותם וכסתלקת מעליהם בכל זאת דמעותה על לחיה ר"ל על לוח י" להקם מורעו של עשו דכתיב ונתתי נקמתי באדום :

בבסרה דדיק הוא ה' כי פיהו מריתי ואככי לא מריתי כי מרה מריתי יתכן לפרשה במה שאמר דוד המע"ה

לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תדק בדברך ודרשו ז"ל על שאמר בחנניה' ונכסי א"ל הקב"ה לא תוכל לעמוד בנסיון ולפיכך הוכרחתי לחטוא למען תדק בדברך כך אומרת כנסת ישראל דדיק הוא ה' כי פיהו מריתי מודה אני שמריתי אע"פ שאככי לא מריתי ואל"ת על מה שחטאתי בע"ז בבית הנוקדש הוא לפי שאתה אומרת וקם העם הזה נגה אחרי אלקים אחרים א"כ למען תדק בדברך הוכרחתי לפשוט בוי כי מרו מריתי לפי שאתה אומרת כי מרו כלומר שעתיד למרוד לפיכך מריתי הוי כי מרו מריתי :

עוד יתכן לומר אופן אחר ביוסרה זאת בעה שאמרו ז"ל ראה אדם שיסורין באים עליו יפשט במעשיו פשט ולא מצא יתלה בביטול תורה וצדק להבין בהאמר כיון שאמר פשט ולא מצא אף יתלה בביטול תורה שאם יש שביטול התורה אין לך עון גדול מזה ואף אומר פשט ולא מצא • וי"ל שהיסורין באים על האדם מדה כנגד מדה כמו שאמרו ז"ל אבשלום נתגאה בשערני לפי כלה בשערני שמשן הלך אחר עיניו לפי קצרו פלשתים את עיניו הרי שהיסורין באים מדה כנגד מדה וז"ש ראה אדם שיסורין באים עליו יפשט בוועשיו לידע אם חטא עון דמחוי דיסורין שבאים עליו אם יונאם חכונים כפי מה שחטא או דמחוי יסורין האלו הם כפרה לעשות אותו עון לשנוג וכהתודות על הסוג יתכפר לן כפי מה

שדרשו בסדר האוינו ע"ש ולפיכך אמרו ז"ל לא אם ראה אדם שיסורין באים עליו יתודה ואמר דדיק הוא ה' כי פיהו מריתי כי אז כודיו מהגיו ליה שיתכפר לו העון מכל וכל מאחר שבאו יסורין עליו מחיבת אותו עון אבל אם פשט לראות אם עשה עון דמחוי מהיסורין שבאו עליו ולא מצא עון שעשה שהיו דמחוי ליסורין שבאו עליו אז יתלה שהיסורין באו לו מחמת ביטול תורה שהיא כוללת כל הגוף • וכזה יוכן הנמ' מריתי ראה אדם שיסורין באים עליו ומצא שעבר עון דמחוי לו יתודה ויאמר דדיק הוא ה' כי פיהו מריתי אבל אם פשט ולא מצא הוי ואככי לא מריתי שלא מצאתי עון דמחוי ליסורין שבאו עליו יתלה בביטול תורה שהיא כוללת כל מיני מדות'שבעולם הוי כי מרו מריתי והנמ"ש הכביא על מה אבדה הארץ ויאמר ה'על עובס את תורתני שבכל עוד שהיו עופקים בה היתה התורה מגינה ומגילה כשטולו ממנה כל מיני יסורין שבעולם יכולין לבא עליה ואפי' הארץ יכולה ללקות בעבורה שגם התורה נקראת ארץ החיים והאילנות ילקו בעבורה שגם התורה נקראת עץ חיים וזה על מה אבדה הארץ שהארץ לא חטאה ולא ידעו פירושו עד שאמר הקב"ה על עובס תורתני שהיא כוללת כולי עלמא ומה דאית ביה :

אמרו רז"ל על עובס את תורתני שלא ברכו בתורה תחילה דקשה דמאי לבו"אם ברכו בתחילה או ברכו בבית מדרשה שבתחילה לא ברכו מכלל שמעיין שבסוף היו מברכי' א"כ על יום חרה האף הגדול היה שכן כתיב ואלכלת ושבעת נברכת וכתיב לבו לחמו בלחמי וכפי התורה עשו • וי"ל בשה דמייתי הגיו דברכות ק"ו לחיים לברכת המוציא ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לב"ש למה לנו הק"ו הזה מחמת שהוא רעב ללחם ואוכל אותו לתיאבון הא אם היתה אכילה שאין לבו חסד בו שעושה לורע אין צריך לברך שאינו שבע ממנו • כך התורה אם היו אהבים אותם ומאיים לשמוע דבר ה' כששומע מיזם כאלו אבל אכילה טובה שכן היה רצונו וכן כתב הוורר פותח את ידך ומשביע לכל מי רצון בהוא רצון שנתמלא רצונו לטעום מאותו דבר חייב לברך תחילה וזו שאמרו על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתור' תחילה הכלל שמעיין דלית רנונס בה שאלו היה תאכילי לכלל ממנה היו דנים ק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לב"ש מללא ברכו תחילה משום שאינם רעבים לתורה ולפיכך אבדה הארץ על עובס את תורתני שלא היו רעבים לחמיה של תורה הוי על מה אבדה הארץ על עובס את תורתני ודרשו על שלא ברכו

נתתיה לארץ רצה: לרמוז דבריו נתתיה למי שמשים עצמו בארץ והשטן שהוא מלך זקן וכסיל לא הבין הדברי וחשטנתנה לארץ הלך אלל ארץ ח"ל תורה היכן היא הארץ לא יבלה לומר לא כי מאחר שאמר הקב"ה נתתיה לארץ ואם היתה אומר לא כי היתה מכחשת דברו של הקב"ה אלל אמרה אלקים הבין דרכה כלומר אלקים הבין דרכה של מלה זאת שאמר לך נתתיה לארץ אבל תקוה וים יכלו למלא בי היא בדכתי'תהום ארץ לא כי היא וים ארץ אין עיודי לפי שאין מכחשים דבריו של הקב"ה הלך אלל הקב"ה ונאמ' חפשתי בכל הארץ ולא מצאתי ח"ל שוטה אני אמרתי לך נתתיה למי שמשים עצמו בארץ לך אלל פן עמרם דכתיב כי והאיש משה עניו ונאמר מכל האדם אשר על פני האדמה פסארה השטן שמהלל את משה בעגוה בקש להכשילו אולי וכשל והתחיל להללו ואמר תור' שנתן לך הקב"ה היכן היא ולא אמר לו תורה היכן היא לא שנתן לך אולי יתגאה לבנו של משה'או השיב לו משה ומה אני שהקב"ה יתן לי תורה ולא קבל מתנו הגדולה ח"ל הקב"ה למשה משה בדאי אתה וזה הדיבור היתה כדי להראות לשטן ענותנותו של משה אז השיב לו משה חמדה נגווש שאתה משתעשע בכל יום אני מחזיק טובה לעצמי אמר האיל ויועטת את עמין תקרא על שוך לפיכך אמרתי לשטן נתתיה לארץ ואתה שמת עמין בארץ ח"ל וכרו תורת משה עבדי :

עוד יתכן לומר ג"כ כמה שאמרנו ח"ל כשעלה משה למרום בקשו מלאכי השרת לשורפו וכו' ואמר לו הקב"ה שיחוו להם תשובה התחיל משה ואמר תורה מה קתיב בה אדם כי ימות פאזהל וכי מיתה יש בכס ובאקים אחר אמרו ח"ל שהשיב משה קתיב אנכי האלקים אשר הוצאתיך מארץ מצרים כלום למצרים וירדת לפדעה השתעבדתם והוצר לכל הדברות ולא הוכיח אדם כי ימות באוהל כבאן . ועם אמרו שהענין היתה אדם כי ימות באהל ח"ל דאלו ואלו דברי אלקים חיים שהשיב להם בעשרת הדפרות היה בלחות ראשונות ואחד שגשברו הבלחות ופרחו האותיו לשינוי ועלה משה פעם שנית התחילו לקטרם אחר להם עפשו אין לכס קטרונ עפתיב אדם כי ימות באוהל וכי מיתה יש בכס בשלחא לוחות הראשונות שהיה חירות יומלאך המות איתם יכולים לומר כל מה שהם מקיימים יכולים אלו לקיים ג"כ ח"כ תמה הודך על השמים אבל עכשו בלוחו' שניות שגורו מית פעם אחר אין לכס פתחון פה בתורה הוא . וכזה נבא לך השטן ראה שפחדו האותיו לשתי' וכתקיימי' עצמו הלך לילולאכתו לשוט בארץ אחר המיו' כשעל משה למרום וקבל התורה בחטאי שכן אמרו ח"ל שלוחות ראשונות שנתנו

בקולו קולות לפיכך לא נתקיימו אבל לוחות שניו שנתכ' בחטאי לפיכך נתקיימו ולכך נקראת תשבי' בדבריו הטוס' אחר שירד בא השטן ולכו שמת שהתורה פתחה לשמים שהוא ראה אותיות פטרות שלענינו . גשתברו הבלוח' לפיכך של תורה היכן היא שחשב להיות רואה אור תורה כמו שהיה מקודם שנתל' לכך אמ' תורה היכן היא שפנה ויזה ח"ל הקב"ה נתתי' לארץ והכו' היא נתתיה למי שעתיד להיות עפר ורצה לרמוז לו שאין לך לקטרם שגם כל המלאכים שתקו בעטנת אדם כי ימות באהל היו נתתיה לארץ הלך אלל ארץ ח"ל אקים הבין דרכה ונ"כ דכרה לו ברצו יען כי ראתה שהקב"ה לא גילה לו אלל ברצו וזהו שאמרו אקים הבין דרכה כמו אקים לא תקבל דהיינו שופטים וכו' הארץ היא לאמר לשטן שהאי לאמר הקב"ה נתתיה לארץ הוא כמו וכל הארץ באו מצרימה ר"ל לבני אדם לפיכך אמר לו אקי' הבין דרכה שהם השופטים לבנו אדם והשטן חשב שאומר לו הארץ שמה שאמר הקב"ה נתתיה לארץ הוא מקום טהור דאקי' הבין דרכה דוקא לכך הלך אלל הים שקרן שלו הוא ארץ ג"כ והוא ארץ געלם געיני כלתי ונאש' מדאמר הארץ אלקים הבין דרכה ודאי קרקע הים הוא ואמר הים אין עמדי חשך השטן שיהיה יותר עמוק הלך אלל תהום ארץ לא כי היא וגר' להבין למה שינה קתהום מן הים בדיבורו שהל' ג"כ אין עמדי כמו שאמר הים ויתכן לומר שהים יש לו קרקע שנקר' ארץ ג"כ ולפיכך הים אמרה התורה אין עמדי אבל קתהום שאין בו ארץ אמר' לא כי פלוגה שוטה למה אתה שאל' אם התורה עמדי והלא הקב"ה אמר נתתיה לארץ ואני שם ארץ אין כי היא לא כי היא כלומר שם ארץ אין כי היא תהום ארץ לא כי היא ויש אומר אין עמדי הלך אלל הקב"ה ואמר חפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה וקשה למה לא הלך לשאול לבני אדם שעליהם נאמר והארץ נתן לבני אדם ומה שקבה עמד קבה רבו . וי"ל שהשטן ידע שכל אומות העולם לא רצו לקבל את התורה כמו שאמרו ח"ל הופיע מהר פארן מלידו שחור הקב"ה וכו' ולא נשאר בכל האומות מי שירצה לקחת אותה אלל ישראל וישראל תשאו בעגל ופרחה התורה לשתי' אמר ודאי כששאר הקב"ה נתתיה לארץ אינו לבני אדם לפי שאומות העולם כראשונה לא קבלוה ואין יקבלוה בשני' אחר דאות' כל העונש' ישראל ודאי שלא נתל' להם לבני שחטאו בעגל ולא ידע שנתכפר להם וניתן להם בחטאי ולפיכך עשה פשאמר הקב"ה לארץ חשב לארץ חיש :

עוד

והי

ויהי אור ויהיו כתיב ויהי בן אמתיהא ח"ל ואי האי ח"ל רבניה
 דעלמא חלו כתיב ויהי בן היה משום אותו אור משם לביק
 כתיב ויהי אור ולא אותו האור משם וזהו שאמר וימנע
 ערשעים אורם כגמל שבלחות ראשונות היה אור קדמון אפן
 עלאך היות שלט בו ולביק היה חרות על הבלחות אבל
 כשנשכרו ועלו הארתיים למעלה ניתן אור אחר והם לוחות
 שניות שכתב משה ויתכן לומר שזה כונת הכתוב ויאמר לקים
 יהי אור ויהי אור שהקב"ה אחר שיהי אור קדמון ויתכן לומר
 לוחות ראשונות ולא כתקיים בעונות וניתן אור אחר קטן
 מהראשון והי אור וכשעלו הארתיים למעלה נגמרו בארץ
 עילאה דלוייה כינה שקודם היו כורעו דלוייה חסד והשן
 כשראה שהארתיים פרחו למעלה חשב שיהי אור תורה מתגלה
 כמו מקודם שניתנה כשעלה כגמל שזה היה אור תורה היכן
 היה אור הקב"ה כתתיה לארץ וכונתו של הקב"ה לומר שנגמרו
 בארץ העליונה השן חשב שהוא לארץ משם ובא אל ארץ
 כשאמר לה תורה היכן היא השיב לו חלקים הבין דרכה והוא
 ידע את מקומה כלומר אותו ארץ שאמר לך הקב"ה שנתתיה
 לארץ חלקים הבין דרכה והוא ידע את מקומה של אותו ארץ
 ואין אמת יכול לעלות באותו ארץ כי אותו ארץ נקראת ים
 נקרא תהום לביק הלך השן מיד אלל היס וח"ל היס אין
 עמדו ורחם גם כן אחר לא כי הוא כלומר אין אנו לא אותו
 ים ולא אותו תהום שאמר לך הארץ לקים הבין דרכה הלך אל
 הקב"ה ח"ל חפשי בכל הארץ ולא מאתיה ח"ל לך אלל כן
 עמדם והנה כפי מה שביארנו שפעם ראשון אמר לו שניתנה
 לארץ עליונה קשה כיצד אומ' לו עכשיו לך אלל כן עמדם ויתכן
 לומר כפי מה שכתב האר"י ששם רמזו ביסוד דבינה וזהו
 אחי שפיר מה שאמר לו לך אלל כן עמדם וכו' :
 ובתוספת ד"ה תורה היכן היא וח"ל וכו' ששן לא היה יודע
 מ"ת וי"ל דאחרי' בחדש לבניו ילך דבר שטררו
 הקב"ה לשון בשעת מ"ת שלא יקשרג לומר אומה שעתידה
 לחיות לבוף מ' יום בעול אמת ניתן להם התורה והוא ששן
 זהו ח"ל כדאמרין בש"ק דכ"ב ואמרין הני בשנהדרין תושי'
 שנתנה בחשאי מפני השן פ"ב ותיזף על תוספות דפירוש
 קט' ח"ל וכו' שיקר קושינו היא לומר ליה שאל תורה היכן
 היא דבר שניתן בקולי קולית וכו' עליו ידע בה יתכן שהוא
 לא ידע ונתן שטררו הקב"ה שאז יקשרג ויאמר אומה
 שעתידה לחיות לבוף מ' יום וכו' שפירוש השן יודע
 העתידות ויאמר שהעתידות יודע וכו' שנתהום כשר חפילו

שנתנה בחשאי ודאי שיודע והדרא קושיא לדוכתן למה שאל
 תורה היכן היא עוד קשיא שדלמחר שלא יודע שניתן התורה
 מחמת שטררו הקב"ה והלא בשעה שחשף ישראל בעגל אחר'
 בחדש שאל השן והרא"ה להם ארמו של משה והנה שאמר כי
 זה משה האים וימנעם זה עשאוהו העגל ונמנע מה' שם השן
 עד שהשיאם ויקומו לנחק הרי עדכרים אלו משמע שמשאל
 השן בשעה שירד משה מן השמי' ושיכרה לוחות לעיניהם הרי
 שראה שניתן להם התורה והדרא קושי' לדוכתיה למה שאל תורה
 היכן היא ועוד מה הועיל מה שטררו הקב"ה . ויתכן לומר
 שקושיית תוס' זאת היא תורה היכן היא וח"ל והרי הוא כגמל
 בשעת שירד משה מן השמים בלחות ויתרח דאמרין בחדש
 לבניו ילך דבר שטררו הקב"ה קודם שאמר חכמי' ה' ולא עלה
 עוד כדי שלא יקשרג עד אחר שירד משה מן השמים בלחות
 שניות ואז עלה השן ומה ששאל על התורה הוא לפי שראה
 ששכסרו הבלחות ופרחו הארתיים למעלה וסכר בדעתו שכבר
 התורה חזקה למקומה וכשניתן לו רשות לעלות למעלה וראה
 שפנה וזה שאל תורה היכן היא שפירי אכי ראיתי ששכסרו
 הבלחות והורה תורה למעלה ומה דמייני תוס' שאמרין בסנהדרין
 תושי' שנתנה בחשאי הוא על לוחות שניות שכן אמרו בחדש
 שלוחות ראשונות שנתנה בקולי קולות כשכסרו אבל לוחות
 שניות שנתנו בחשאי נתקיימו :
 ועוד צריך להבין פעם אחר יזה לו לשון לשאל על התורה
 וי"ל שהיה מפקש מן התורה כדי לדון דין ישראל שחטאו
 וזו ששאל תורה היכן היא ח"ל נתתיה לארץ כלומר היום
 הוראת הדין הוא בארץ שכן יצונו שאע"פ שחט' הכת קול הלכה
 כר"א אמרו לא בשמים היא בני נתתיה לארץ וכשבא אלל ארץ
 לשאל תורה היכן היא שאני רוצה לראות מה דינם של ישראל
 שחטאו השיב לו הארץ ולי אמת שאל חלקים הבין דרכה שם
 השופטים כמו חלקים לא תקלל ולא אמרה הארץ איך עויתי
 דכפי האמת ישראל שחייים בה אבל ים ותהום יכלו לומר לא
 כי היא ואין עויתי וזכתה הארץ בשביל ישראל שיאמר בה
 שהעור' ניתן לה כמו שאמר נתתיה לארץ וח"ל קרא למצן אחי
 ורעו אדברה נא שלום כך ר"ל שלום שהיא תורה כדכתיב וכל
 כבוד ליודי ה' רוב שלום כבוד ובשביל אחי ורעו שדרי' בתוכך
 אדברה נא שלום כן כלומר שהתורה כתבה לך חזר השן ואמר
 חפשי בכל הארץ ולא מאתיה ח"ל לך אלל כן עמדם כלומר
 לו נתתיה ההוראה והתורה . הלך אלל ויאמר תורה שנתן לך
 הקב"ה היכן היא ח"ל ומה אני שנתן לי הקב"ה תורה כלומר

שהברכה הוא שכן ימיה ששירו מנות ה' גמגו שבאת הקללה לעונם על שלא שמעו ואכן קי"ל דשכר יינות בהאי עלתא ליתא לפיכך לא אמר הברכה אם תשמעו שאז היה משמע שהוא שכן המנות ואחר ז"ל מי הקדמיני ואשלב חי עשה מוזה ולא נתתי לו בית מי מל את בנו ולא נתתי לו בן זכאלה רבות נמצא שהקב"ה מקדים ונותן כמה לעשות המוזה ו"ש כאן ראה אנכי בנות לפניכם היום ברכה וגו' את הברכה נותנת לכם מעיקרא כדי שיהיה לכם הכנה לשמוע אל מנותי ולפיכך אמר את הברכה אשר תשמעו כלומר כדי שתשמעו אבל הקללה הוא אחר באם לא תשמעו :

הזקקה נחשב לו לנחשת יען כי האסד שכבר עלה במעלתו ועבשו בעת הזאת אם יתן את כל הון ביתו לא יוכל ליצול כי כבר עלה עד מקום שגורו עליו שיעלה א"כ לא יועיל הן ביום עברה אבל הנותן כשהוא בדיח וזקקתו עומדת לעד זה בעל כרחין שמעמידו מלמות עד שיעלה לאותה מדרגה הוי וזקקה תניל ממות כשהוא מפור אינו יכול לעלות לאותה מדרגה זכור ויתנצל מלמות קודם זמנו • וז"ש הכתוב ג' כ"י יש מפור ונוסף עוד שיהייתם שהו מפור ולא הגיע עד אותה מעלה שקצבו עליו וזכרח היול להוסיף לו עוד • אבל צריך לדקדק למה אמר יש מפור ונוסף עוד דמשמע שיש מפור ולא

עשר תעשר את כל תבואות ורעיק היוצא השדה שנה שנה וזה שאמרו ז"ל בו עשר כשביל שתעשר גם אמרו

מסך והאמת כן הוא שיש מפור בזאת ונחוק ועושה כחית רוח לנח זה אינו מסך שכן כתי' ורועה ונותן יאבד הון שכבר אכלה פנה בעוה"ו ונתהבב מלמותו מוון זכור אינו חייב המול להוסיף לו כי כבר היו שלו ונתהב' מהב' אכל בנותן זקקה אין לו הבאה ממנה במעות כתיבה כמו המעו שנותן לזנות וזוה נמצא בנותן זקקה שמחזור המוון לבעלי כדכתי' לי' הבסך ולי הוזה לפיכך מוכרח המול לתת לו מוון להגיעו לאות מדרגה הגוררה עליו וגם כפי האמת ע"י המעש מיוחד עשר ספירן כאחד ולפיכך אמר הקב"ה בחנוכי נח בזאת אם לא אהרין לכם ברכה עד בלי די שכשאתם מיוחדים עשר ספירן או יתפתחו כל הניכורות ומשפיע לכם ברכה הרבה ואפשר שזהו כונת הכתוב שאמר עשר תעשר אם אתם מתעשר מלמטה תעשר למעלה ג"כ שלא יהיה פירוד בין הספירן שכשם שאתם נותן לעני למטה מעשר כך ישפיע כל הספירות למעלה במלכות הנקראת עניה דלית לה מרמה כלום הוי עשר תעשר כלומר עשד למטה תעשר למעלה :

ז"ל מלח מוון חסר והכונה היא כמו שהתלח מעמיד את הכשר שלא יסרח כך הזקקה מעמיד את המוון שלא יזוז ממקומו ולהבין דבריהם יתכן לומר בדרך טבע שאין דברי חכמים לדרוש טובה לענינם אלא שכן הוא האמת כפי תנועות המולות הא כיצד אמרו ז"ל שאותה טיפה מוליכין אותה לפני הקב"ה ואומרים לו טיפה זו ענה תהא עליה וגוררי עליה עשיר או עני וכו' וכפי הגזירה כך יולד באותו מול שלא יצא חסי הגזירה שגור הקדוש ברוך הוא והנה בעשיר ועני לאו דוקא כולי עליוזא בעשירות ולא בענינות ואף על פי דלא אתפרש אלא עשיר או עני לבד יש עשיר שנקרא שחם בחלקו וזה יקרא עשיר אף על פי שאינו עשיר ויש עשיר מעשרת אלפים וכן מעשרים אלפים וכו' כפי מה שגורו עליו מלמעלה כך יולד במול ושיכריהו שלא יהיה לו יותר מזה ואם היו יהיה שירות

הרבה ויגיע לאותו ענין בעל כרחין שזה האדם או ימות או יתעשה עני שנקרא כחית לפי שהגלגל אינו קבוע אלא חוזר וכל גלגל כשעולה לרום הועלה שאין למעלה ממנה בעל כרחין מיד והפוך הגלגל ואם האדם הזה היה מחסר ממונו מעולם לא יכול לעלות לאות מדרגה שגורו עליו שיעל עליה • ומאחר שלא עלה עד סוף אותה מעלה בעל כרחין צריך שלא ירד מנכסיו שאין ירדה אלא עד בוף העליה וזה שאמרו ז"ל מלח מוון חסר שעל ידי החסרון שמחסר ממונו מעמיד הגלגל בעליותו וזוה עומד בעשרו וג"כ חסר שלא עלה לסוף עליותו אם נכר עליו מות כשיהיה לו כ"כ אלפים ואינו מניע אליהם יען כי הוא מפור ממונו בזקק לא יוכל לצות עד שתגיע לאותו סך • וזה שאמר הכתוב וזקקה תניל ממות דוקא כה"ג ולפיכך רמזו הקדמוני' ז"ל וכו' ונחש'ת' זה כזה הנותן בריח כס' ק' כשראה סכנה פתח • נח' שת כתיבת חולה שאמר תנו שזה

יד ביד ונעשה שם הכח דליהו שם הו"ה כמילוי מלאו כנז' הוי
 עשיר ורש נעשו עושה כולם ה' שבין שניהם עושים שם ה'
 ולפיכך ראוי ששיעו עליו חיים ועשו וכבוד חיים לפי שנתמיד
 שם ה' עושר כנגד יחיד העשר כפירות כבוד כנגד פתיחת
 הניגודות שכל כ' ניגודת יש בעשר כפירות ועשר כפירות הרי
 ל"כ נתיבות כמנין כבוד הו"ה הכתוב דודך נדקה וחסד ימצא
 חיים נדקה וכבוד שם השלשה שהזכרנו והכן
במדרש עשר תעשר אכ עשרת מוטט ואם לאו היונא
 השדה סוף שינא עשו דכתיב ביה איש יודע צד
 איש שדה ע"כ וככות היאמר כך הוא שלא גלו ישראל מלחמתם
 אלא בשביל מצות הנהגות בארץ שלא קיימו כדכתי' או תרנה
 הארץ את שבתותיה כל ימי השנה וו"ה ה' ואם תעשר מוטט
 תשכ על אדמתך ולא תתגרש ולא לאו סוף שינא עשו דכתיב
 ביה איש יודע יודאיש שדה איש איתא מעשר מוטט ואם לאו
 היונא השדה שהוא עשו יהיה בעל השדה הזה דכתיב ציון שדה
 תחרש ותתגרש מעל אדמתך . ויתכן למור שזה כוכת הכתוב
 עשר תעשר כלומר עשר כדי שתהיה הארץ שלך וככל שנה
 תעשר הוי עשר תעשר לעולם ואם לאו היונא השדה וו עשו :
יצוד יתכן למור דודך נדקה וחסד ימצא חיים נדקה וכבוד
 וצריך לדקדק ליוה העשים היא שני דברים דהיינו נדקה
 וחסד והתשלום שלש דהיינו חיים נדקה וכבוד וי"ל דהאי
 דאמר קרא נדקה וחסד הוא מתן כסתר שביא הנדקה היעולה
 שכולם שנושה חסד עם העני שלא יתבייש ומשלם לו הקב"ה
 ג"כ מדה כנגד מדה בשביל הנדקה נותן לו חיים בשביל שעשה
 חסד שלא יתבייש העני עשה חסד הקב"ה עמו שנגלגל עליו
 שתשא לו נדקה דרך כבוד שיתן חינו בעיני בני אדם להלוות
 לו כדי שירויח מוסמתו וההלוואה היא הנדקה כדכתיב מלוה ה'
 חונן דל הוי נדקה וכבוד שהוא מוחזק בחוקת תגר שנושא
 ונותן באומה :

או יתכן למור שיש מי שנושה נדקה ואינו של חסד ויש מי
 שחלוה והוא נדקה של חסד לפי שאינו מתבייש העני
 שהוא דרך כבוד וכשם שהוא עשה נדקה של חסד שעולה יותר
 משכשם כן הקב"ה מחרץ יויו בדרך נדקה עד שיעברו
 משכשם שאז מתייב כל אדם לעשות לו כבוד כדכתיב יופני
 שיכה תקום ושיכה הוא כן שכשם ולפי שנתן הוא נדקה של
 חסד ויכהו הקב"ה שיעברו שנותן משכשם כדי שיקבל הכבוד
 מיונא שכלותם החיים תלויים הנדקה והכבוד וו"ה הכתוב
 עשרת תפארת שיכה בדרך נדקה תמצא יונות הכתוב הוא

שעטרת תפארת שהיא שיכה תמצא על הנדקה וו"ה
אבל נוכל לדרוש בו חזקן אחד שכנוהג' שבנוכל אדם
 בהולך בדרך שאין שום אחד מכירו אם הוא דל וזקן
 אין שום אדם כוהג בו כבוד אפי' שיהי' זקן שאין יודעים אם יש
 לו זקנה אבל אם יהיה לו שיכה אפי' מי שאינו מכירו כוהג בו
 כבוד וו"ה הכתוב הלא תראה כמה גדולה היא העטרת תפארת
 של השיכה שאפי' בדרך נדקה תמצא שגומלין עמו חסד בשביל
 שהוא זקן :

וישבתיו כדכור שמשותף ושעריך לאכני אקדח וס"ל גבולך
 לאכני חסן וס"ל וכל בניך למודיה ורש שלום בניך
 יתכן למור שהסמיכות הזה הוא שהנה ימצאו ראינו בעול' הו"ה
 שעל מעט גבול של עפר מן האדמה כמה קטנות ומריכות
 בדיני חזקות וו"ה לעתיד לבא שיתן כל גבולינו לאכני חסן
 יתרכו המריכות עד שאין סוף לפיכך סמיך ליה וכל בניך
 למודי הו"ה שבין הוא כי בעול' הזה מחמת שקבלנו מחסה רבינו
 דליהו ב"ו ששכחה מצויה בו לפיכך נשתכחו כמה הלכות ועל
 ידי רוב הפלפול צריך להחזירן וזה אומר בכה וזה אומר בכה
 ורבו הדיעות איזה מן הפוסקים אולו בתר רובא ואיזה מן
 הפוסקים מחזיקים ביד המוחזק ואומרים אוקי אבי תרי ואוקי
 גברא אחזקתיה וזהו אין אדם רואה חובה לעצמו ולפי' צריך
 לדון לפני הדיין שידין כפי יוה שעיניו ראות אבל לעתיד לבא
 אינו צריך להחזיק בדעת הפוסקים כי אם במה שילמדנו ה'
 מפיו שהוא למוד שאין בו שכחה וזהו יהיה כל אדם רואה חובה
 לעצמו ולא יהיה עול' מצויה ומריבה וזהו דסמיך וכל גבולך
 לאכני חסן ואל תראו מקטנות ומריבות כי אז וכל בניך למודי
 ה' וזהו רש שלום בניך . נדקה תיכונני כבר אמרנו לעיל
 שהנדקה מיוחדת ל"ד ל"ד דהיינו ל"ד אותיות של י"ה עם י"ד
 אותיות של ו"ה ועושה השם שלם שם כ"ח אותיות וו"ה קרא
 מיינד ה' באררי בכח מיינד ה' תרען אויב כלומר שיהיה מיינד
 כל"ח אותיות שיהיה שוק תל' או תרען אויב ועל' נדקה
 פעשה שם ההוי' ככ"ח אותיות וו"ה קרא כדקה תכונני של
 הנלות הוא מחמת פירוד ה' כדכתי' כי יד על כס י"ה וכשחזרו
 יד ליד לא יתק' רע"כ למור לא יוכל לבקות כ"ח שבה רע אלא
 תרען אויב הוי כדקה תכונני וכמו כן החוטא ועושה פירוד .
 על ידי הנדקה חבל להתכפר לפי שבנדקה מיוחדת חסד שגפוד
 בעונותיו א וחסדך נדקה פרוק ויהי שופרם ואולי רחקי
 מעושך כי לא תראי הענין הוא כל העונות שהן אדם למקום
 יתכפרין הנדקה חזן יין גול שאין הנדקה מכפרת שם יגובל
 ויתן

האהובה על פני בן השנואה הכבוד : יש לדקדק בפסוק הזה :
 כמה דיוקנס ראשונה מה צורך לומר שני פעמי' והיה לאפי' כלל :
 אחד דיידיהיינו שה' כלל כי תהיין לאיש וכו' האחת אהובה
 והאחת שנואה וכן הכבוד לשנואה וכיום הנחילו את כניו לא :
 יוכל לבכר וכו' א"כ מה צורך לומר והיה הכן הכבוד והי' ביום
 הבחילו ועוד דחק ג"ל לא יוכל לבכר דוהיכ' תיתי שיוכל לבכר
 כיון שאינו בכור ועוד מ"ש על פני בן השנואה שה' כלל לא יוכל
 לבכר את בן האהובה על בן השנואה או ישום ויאמר לא יוכל
 לבכר את פני בן האהובה על פני בן השנוא' ולמה לא כתב פני'
 כי אם כבן השנואה : ויכול לתרץ על ראשון ראשון שמה שאמר
 צ' פעמי' והיה הוא. לפי שאם לא היה אומ' לא וכן הכבוד לשנואה
 הוא שנודע לנו שהוא הכבוד אבל לא עפי' אביו וכאלא נודע
 לנו עפי' אביו אינו בכור שהתורה לא האמיכה אלא לאביו כיון
 שפסק הכ"י בט"מ' א' רע"ז ו"ל שלשה באמין על הכבוד חיה
 אמו ואביו וכו' אביו לעולם אפילו אמר האב על מי שלא החזיק
 בנו כלל בני הוא ובכוריו הוא כאמן ומכאן אם אמר על המחזיק
 שהוא בכורו אינו בכור באמן . ואם היה אומר הבתו' וכן הכבו'
 לשנואה ולא היה אומר והיה הכן הכבוד היה משיע שנודע לנו
 שהוא בן בכור ולא עפי' אביו . ואם כן אינו נוטל פי שנים אבל
 פשאמי' והי' הכן הכבוד לשנואה הוא שאביו הודיע שהוא הכבו'
 ומשהגיד טוב אינו חוזר ויוגד ו"ש קרא והיה ביום הנחילו את
 בניו כלומר שביום הנחילו את בניו רוצה להיות בן אחר שהי'
 בכורו היו והיה ביום הנחילו את בניו לא יוכל לבכר את בן
 האהובה מאחר שכבר חזרנו שולת והיה הכן הכבוד לשנואה
 הוא שאביו הודיע שכן השנואה הוא הכבוד וכיון כן כפק בעל
 המפה ייחוד אם אמר פעם אחת על א' שהוא בכור לא יוכל לוח'
 אחר' על אחר שהוא בכור' הרי באמרי' לעיל ובעל כדחין שהאי
 והי' הכן הכבוד לשנואה הוא מיידו שאביו הגיד שהוא בכורו
 דאלת' לא שאבחנו ודענו שהוא בכור למה ביום הנחילו את
 בניו לא יוכל לבכר אבל עדין נרביין אנו להודיע למה נשתנה
 רמזנו הראשון ורוצה לבכר את בן האהובה לא איננו ו"ל שאשת
 יפת תואר טובה להיות שנואה ואם כן מדאמר שסופה להיות
 שנואה ש"מ' לבחורה היא אהובה וקורא אותה כתוב שנואה על
 שם טובה נחמה ההעת' אהובה אמר בעלה שבעה שבעה הוא הכבוד
 וכיום הנחילו רוצה להתנחם שכבר קראת הכתוב שנואה
 שסופה להיות שנואה לביכר ביום הנחילו שהוא הכן רוצה
 להתחזק על מה שהיה שזכן הכבוד הוא לשנואה אמר קרא
 לא יוכל לבכר וקשה חזק עלה בדעתו לשנות מהירו הראשין

ויתכן לומר שהאי וילדו לו בנים האהובה והשנואה הוא שבעת
 אחת ישבו שכינה על משבר וכן השנואה הראה פדחתו מקודם .
 וכתקשית בלידתה בזכי ביני ופתת רמיה של אהובה והמליטה .
 זכר ומחמת כך רוצה האב לבכר . את בן האהובה שזאל טעם
 שנולד קודם בן השנואה ונותן טעם לפגם באוזנו לפי שהייתי
 אוהב אותה בתחילה אמרתי כך . אבל האמת בן האהובה
 נולד ראשונה אבל כתב הכ"י בסיומן רע"ז בכור שנולד אחר
 מיתת אביו אינו נוטל פי שנים ואם יצאה פדחתו בחיי אביו
 אע"פ שלא יצא כל ראשו לאוויר העולם אלא לאחר מיתת
 אביו ה"ז נוטל פי שנים כמינינו למדים מזה הדיון שהמראה
 פדחתו קודם הוא נוטל פי שנים ו"ש קרא לא יוכל לבכר את
 בן האהובה על פני בן השנואה הכבוד כלומ' אע"פ שכן האהוב'
 יצא כולו לאוויר העולם קודם בן השנואה מאחר שכן השנואה
 מראה פדחתו קודם בן האהובה לא יוכל לבכר את בן האהובה
 על פני דוקא שכבר הראה כניו דהיינו פדחתו כנ"ל :
 וכי יהיה באיש חטא משפט מות והמות ותלית אותו על
 עץ ואע"פ שרש"י ביאר פירושו של מקרא זו מ"מ לדרש'
 קאתינא דתימא למה הפסוק זה התחיל בוא"ו שכלל מקום
 כתוב כי כלל וא"ו כיון כי תהיין לאיש שתי נשים כי יהיה לאיש
 בן בורר ויורה א"כ להני קרא זו כוללנו הכתוב' הנו' ולכתוב
 כי יהי' לאיש חטא ימות והמות וי"ל שהפסוק יודבר בלשון
 תימא שידוע הוא שחלת איש גאמר על גברא דבא כמו והאיש
 משה יעקב איש תם וכאלה רבים וזהו שזאל הכתו' ואומר וכי
 יתכן שיהיה בחי שנקרא איש חטא יושפט מות ואוויר הבתוב
 והמות כלומר הרי אנו מוכנים שגם מי שנקרא איש ינתן ויתרץ
 ותלית אותו על עץ כלומר תלי מיתתו על עץ של אדה"ר דכתי'
 הן העץ אשר צויתך להלתי אבל מינו אכלת הוי ותלית
 אותו על עץ :
 עוד יתכן לומר בענין דוד החלך ששאל להקב"ה הודיעני
 ה' קיני ומדת יוני מה היא ואחרו ו"ל שאמר לו שביום
 שבת נעטיר למות ולא היה פסיק פומיה מעירסא כל ויחא
 דשבתא כדי שלא להיות כדכתיב כי היא חייך וכיום שבת
 שהגיע קינו כדי שיפסיק מערסתו עשה וילאך המות תחבולה
 יחלך להתוך עניי הנו ובה קם דוד לראות מי חותך עניי הנו
 ופגע בו מלאך המות ואלו לא היה עניי הנו לא היה פסק
 קרסו . ותרופת הדבר יקרא משכנו שכן מי שידוע
 תרופת הדבר אוויר משפט הדבר חזק יהיה נמצא
 שהמשפט

שהמשפט והדבר הוא תרושטו והתפא' סקרא שונב ששגב באותה
 תרופה ו'ש' היתרוב וכו' יהיה באיזה חשד חשפט מזה כלומר וכי
 יתכן שאיש כמו חזק שישעיה בתרופת. המות ושואל הכתוב
 והמות כלומר אם לא היה שיעור לא היה מתו ומהאחר שמת והאר
 שיעור דהיינו שפסקו היתרה באותו יום שהיא תרופת המות.
 והוא שישיר הכתוב ותלית אותו על עין כלומר לא תאמר שהוא
 טעה במשפט המותי ונשכיל והמת. אלא כשכיל המלאך המות
 שזינך העני' בן ומחיהו פסקו נרסמו להאות מי היה חותך
 היום השבת ומחיותו על עסק נרסמו הוי ותלית אותו על עין
 כלומר ותלית מיתתו כשכיל עני' הגן :

סדר כי תבא

כתב הרמב"ם בה"ל בכורים פ"ג נו"ל הגר מביא וקורא
 שנאמר לאברהם את המון גוים נתתך הרי הוא את
 לכל העולם כולו שנכספי תחת כנפי השכינה ולאברהם היתה
 השבועה תחילה שירשו בניו את הארץ עכ"ל . וכתב הכסף
 משנה וזה שכתב הגר מביא וקורא עם בירושלמי אשקא
 הלכתא כרב יהודה דאמר הכי ומ"ש ולאברהם היתה השבועה
 וכו' כלומר אע"פ שאברהם את לכל העולם לא נטלו הגרים
 חלק בארץ מפני שנתחילה קודם שיאמר לו כי את המון גוים
 נתתך היתה השבועה וכו' נמצא שלא זכו בה אלא בניו ממש
 עכ"ל . ולשון הכ"מ תמוה מאד שאם כונת רבינו משה היא
 כדבריו א"כ קוטר דבריו הראשונים הרמ"בס מניה וביה שאומר
 הגר מביא וקורא שכלאברהם את המון גוים נתתך והקריאה
 היא וכו' אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו ומאחר שלא זכו בה
 לא בניו ממש כפי הכסף א"כ איך יאמר אשר נשבעת לאבותינו
 לתת לנו שהרי לא זכו בה אלא זרעו . ולישב דבריו יתכן
 לומר שהוקשה לכסף למה הוצרך הרמ"בס להאריך ולומר
 ולאברהם היתה השבועה תחילה שירשו בניו את הארץ וכו'
 דמה בא ללמדנו אלא והוא שהרמ"בס בעצמו נדחק מדבריו
 הראשונים שאמר הגר מביא וקורא וכו' שלא יבינו מדבריו
 שמאחר שיכול לקרות א"כ יטול חלק בארץ שכבר זמינו ככהני'
 ולוים לפי שאין להם חלק בארץ מביא ואינו קורא כדגרסין
 במתני' בסוף מעשה שני ר"מ אומר אף לא כהנים ולוים שלא
 נטלו חלק בארץ ממשעמי שאין לו חלק בארץ אינו יכול
 לקרות ומדפסק הלכתא שהגר מביא וקורא א"כ למדין מינה
 שהגר יטול חלק בארץ לפיכך האריך בלשונו באמרו ולאברהם

היתה השבועה תחילה לומר כך שאע"פ שקורא אין לו חלק
 בארץ מחמת אותה שבועה שהשיב לאברהם ליתן לזרעו את
 הארץ שהרי אותה שבוע' היתה קודם שנקרא אברהם את המון
 גוים וא"כ אינו זוכה בארץ אלא זרעו דוקא שהם בניו זמינו
 אבל לקריאה מביא וקורא דכתי' אשר נשבעת לאבותינו ואפי'
 שזה כונת דברי הכסף . אבל אחתי קשיא שכתב הכסף
 בסמוך וכן כהנים ולוים זכו' משנה בסוף מעשה עני' וכרבי יוסי
 מניין זמי מעשה ומנה לפיכך לכמרים ע"כ הרי דיליך בכורים
 מעשה והנה במשנה תנינך ר"מ אומר אף לא כהנים ולוים
 שלא נטלו חלק בארץ רבי יוסי אומר יש להם ערי מוגרש נמצא
 דלא עלינו ר"מ וזו יוסי כי אם בחלק הארץ כי מן הכראה
 משמע דר"מ סבר שערי מוגרש לא יקרא נטילת חלק בארץ
 אבל ר' יוסי סבר שערי מוגרש יקרא נטילת חלק בארץ נמצא
 בזה לומר וכן למר אם לא היה לכהנים ולוים חלק בארץ לא היו
 יכולין לקרות שהרי ר' יוסי לא בלבד עליה דר"מ שיכולין לקר'
 בלתי נטילת חלק בארץ אלא פליג עליה שיש להם חלק והם
 ערי מוגרש הרי לא הוה להו ערי מוגרש מורה ר' יוסי לר"מ
 שמיביאין ואין קורא א"כ הדרא קושי' לדוכתין ומאחר דילפינן
 בכורים מעשה מ"ש הגרים שאין להם חלק בארץ שמיביאים
 וקורים בכמרים מה תאמר לפי שכתב אשר נשבעת לאבותינו
 א"כ קשיא כהנים ולוים למה לא יקראו אי לא היה להם חלק
 בארץ הא כבר יכול לומר כפי' אשר נשבעת לאבותינו דוקא
 ולבא לתרוק קושיא זו נרץ לדקדק בהרמ"בס שהאי קושיא
 ג"כ לגנח עומדת דלמה בתעשר פסק מביא ואינו קורא ח"ל
 ישראל ומחורים מתוודים אבל לא גרים ועבדים משוחררים
 מפני שאין להם חלק בארץ הרי הוא אומר ואת האדמה אשר
 נתת לנו עכ"ל נמצא שהגר מביא ואינו קורא מטעם דכתיב
 אשר נתת לנו ולמה בככורים הגר מביא וקורא שהרי התם
 ממי כתיב אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו ומאחר שאין לו חלק
 בארץ למה מביא וקורא מה תאמר שבככורי' כתיב אשר נשבעת
 לאבותינו ומש"ה עסק תלמוד שהגר מביא וקורא משום שאמר
 לאברה' כי את המון גוים נתתך . ה"כ במעש' כתי' כאשר נשבעת
 לאבותינו ואברהם נקרא את המון אם כן לקרי' ממי הגר אע"פ
 שאין לו חלק בארץ ונליף מעשר מטעמא דככורי' כמו שבככורי'
 קורא וזו דכתיב אשר נשבעת לאבותינו ג"כ בוידוי מעשה
 יכול להתודות דכתיב ביה אשר נשבעת לאבותינו . ולבא
 לתרוק קושיית אלו יש לדקדק בכפסוקים למה בפגורים אומר כי
 באתי אל הארץ אשר נשבע' לאבותינו לתת לנו והקדים
 הנגובה

מני בתוכים הללו ומתוך אלה אינו דומה כוס של קונדיטון
 לכוס של חומץ רונה לומר דלא דרישנא ג"ש אלא ללמוד
 סתום מן הכפרות הכל כשהוא מפורש בשני כתובים בכל אחד
 ואחד ויהי הזכירה שזכור בהם האדם ונראה בחוש הראות
 ההפרש שביניהם שהם כהפרש הקונדיטון מן החומץ שזה מתוק
 וזה חמוץ ולא כשכיל שהם בכוס א"ל דרוש כוס כוס לג"ש לומר
 שכולו מתוק מאחר שמך אוכל יקעם לו וטועם אני שהחומץ
 הוא חמוץ ולא מתוק מאחר אלא לא דמי כוס של קונדיטון
 לכוס של חומץ לעשות ג"ש מאחר שטעמים ידוע כך אין לדרוש
 ע"כ מזכור דשבת לזכור דעמלק כי זכור דשבת הוא לקדשו
 ולשמרו וזכה לעמלק הוא להשיגד ולהרוג :

בילקוט פרשת כי תבא רבי תנחום פתח וזכרונכם נושלי
 אפר לגבי חומר גביכם אחד הקדוש ברוך הוא
 לישראל הווי זכרונכם לי בשתי זכירות שכתבתי לכם בתורה
 וזה אחת את זכר עמלק זכור את אשר עשה לך עמלק אם
 זכיתם הרי אתם כגו של אברהם דכתיב ביה ואנכי עפר
 ואפר ואם לאו לגבי חומר גביכם התקינו עצמיכם לשעבוד
 גליות ע"כ . והנה יש לדקדק בין שפ' בין במאמר בפסוק
 וזלי האי נושלי אפר דקאמר דמי עולם לא נונינו משלים של
 אפר שהוא ליה למימר וזכרונכם באפר או וזכרונכם באפר
 מהו משלי אפר ועוד סיפא דקאמר לגבי חומר גביכם אם
 איתא שהוא דבר אחר של חסרון היה לו לומר בוא' ונבי
 חומר גביכם לכך דרש המאמר הפ' הוה בשני מציאות אם
 זכיתם תהיו כגו של אברהם הנמשל לאפר ואם לאו לגבי
 חומר גביכם וזאת הדרש דרש רבי תנחום מחמת שכתוב לגבי
 חומר בלוי' דואינו כתוב בוא' ונבי חומר שאם היה משמע
 דקאי ארישא גפ כן דהיינו שהם ב' ציונים שיהיה זכרונם משלי
 אפר ושיהא גבם גבי חומר מדכתב לגבי חומר בלמ"ד נפסק
 דענין ולכך אמר ואם לאו לגבי חומר גביכם התקינו עצמיכם
 לשעבוד גליות ולמה שהקשינו מאי האי דקאמר קרא וזכרונכם
 נושלי אפר ר"ל זהו כונת הפ' שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל
 הווי זכרונכם לי בשתי זכירות שכתבתי לכם בתורה וזה אחת
 את זכר עמלק וזכור את אשר עשה לך עמלק אם זכיתם הרי
 אתם כגו של אברהם דכתיב ביה ואנכי עפר ואפר וכונת
 המאמר כך היא שמהיר הקדוש ברוך הוא לישראל שזכירוהו
 תמיד הב' זכירות שכתב בתורה למחמת את זכר עמלק כדי
 שיקנא לשמו הגדול וזה שאמר הווי זכרונכם לי ב' זכירות וכו' :

וכמו שאמרנו ז"ל שאיבד כל אדם לזכור בכל יום מחיית עמלק
 וכן כסא הרמב"ם ולכך אמר המאמר הווי זכרונכם לי תמיד
 מחיית עמלק ואם זכיתם לזכור תמיד מחיית עמלק הרי אתם
 כגו של אברהם דכתיב ביה ואנכי עפר ואפר ר"ל הרי אתם
 כגו של אברהם אחותם ויעשה אביכם ונמשלתם לו להיות
 אפצור בדבר שכן מנינו באברהם שבענין קדוש הרבה הפער
 כמה פעמים דכתיב הנה נא הואלתי ואנכי עפר ועפר גם כן
 הווי זכרונכם לי ב' זכורים שכתבתי לכם בתורה לזכור את שמי
 ובסאי מחיית עמלק ותפצירו בי תמיד שתמשילו עצמיכם
 לאביכם ואם לאו לגבי חומר גביכם כדלעיל וזהו כונת הפ'
 וזכרונכם משלי אפר רצה לומר יעלה וזכרונכם דהיינו מחיית
 עמלק תמיד למשל לאפר כלומר לימשיל לאביכם שהמשיל
 עצמו לאפר ואם לאו לגבי חומר וגו' :

וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך וגו' פירש"י וענית ואמרת
 בהרמת קול ותניחא דהא קו"ל כל המרים קולו
 בתפילתו הרי זה מקטני אמנה וי"ל בסמיכות שדרשנו לעיל
 שבענין הכתובים באים ליקח חלקו של עשו מתחת השמי' ודרשו
 ר"ל הקול קול יעקב והידיים ידי עשו כשהקול קול יעקב אין
 הידיים ידי עשו הנה בהבאת הכתובים מוצא שהוא למחמת
 זכר עמלק מתחת השמים וכדי להתגבר עליו צריך להרים
 קול כמו שאמרנו הקול קול יעקב לכך אמר וענית ואמרת
 וכירוש רש"י בהרמת קול שכתב אותו קול מכחיש כמו
 של עמלק :

או יתכן לומר דרך אחר דלמה הוצרך להרים קול
 כפירוש רש"י אלא ידוע הוא שהבאת בכורים
 היא הודאה ושבח לה' והנראה שאינו כפוי
 טובה כפירוש רש"י הגדתי היום שאיני כפוי טובה ולכך
 נקט לשון הגדה שהוא לשון קושי כדכתיב כה תאמר לבית
 יעקב ותגיד לבני ישראל ובהודאה אמרו בגמרא וצריך
 לאודווי קמי עשרה לפחות דכתיב וירוממוהו וקהל עם
 חבו כבודו של הקדוש ברוך הוא דכתיב וזבח תודה
 יבדוכני והוא הפך התפילה דתפילה צריך להתפלל
 בקול נמוך לפי ששואל צרכיו מהקדוש ברוך הוא ואין
 צריך הרמת קול שהוא יתעלה בוחן לבות וכליות אבל
 בהודאה שצריך להודיע הניסים שעשה עמנו שהוציאנו
 מצרים וכו' לכן צריך בקול כדי להודיע גדולתו ברכים ולכך
 מה וענית ואמרת וק"ל :

ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלהיך ברוך אתה בעיר וכו' כי תשמור את מצות ה' אלהיך ונתתך ה' אלהיך וכו' כי תשמע אל מצות ה' אלהיך אשר אנכי מונח היום לשמור ולעשות . הגה יש לדקדק בפ' האו אם הברכות האלו כולם הם שבר מה שהתחיל לומר הפרשה והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו וכו' ונתתך ה' עליון על כל גויי הארץ א"כ למה נריך להפסיק כמה הפסקות לומר כי תשמע כי תשמור כי תשמע ואחר כך אחד ואחד ויון ברכה אחת לתשמע שעל כל דברנותן לו שכרו כפי פעולתו והרי השמירה והעשיה כבר אמורים לזעזע בהיה אם שמוע שאמר לשמור ולעשות ולמה הוצרך להפסיק באלו המלות של כי תשמור וכי תשמע וע"ק דאם איתא שעל השמירה נותן לו שכר אחד ועל השמיעה שכר אחד למה נכתיב תשמע האחרון לא פ"שום שכר כמו שפי' ביהיה אם שמוע וכי תשמע ער' דהא קי"ל דשבר מצות בהאי עלמא ליכא והא בפרושא אתמר בקרא שכר השמיעה והשמירה ואיך אמרו ז"ל שכר מצות בהאי עלמא ליכא . וי"ל דהאי מלת של כי הכתובות בפרשת זאת אינן משמשות בלשון אם כי אם בלשון אשר כלומר אני בותן לך כל הברכות האלו לשען תשמור ונותן לך ברכות אלו נ"כ למען תשמע וראיה לזה מתי תשמע האחרון אלא שלא הבטיח בו שום ברכה לפי שהוא סיו' העגון כלומר כל זה אתן לך למען תשמע ולכך הוצרך לומר כל מלת של כי הכתובים בפרשה זאת דאילו לא הוה מלות של כי הכתובות הוה שמוע דאלו הברכות הם כשכר והיה אם שמוע ולא היא דשבר מצות בהאי עלמא ליכא לבד אמר כי תשמור כי תשמע כלומר אם התחיל לשמוע הוי והיה אם שמוע אני אתן לך הכנה מרוב ברכותי כדי שתשמור ותשמע הוי כי תשמע כי תשמור כי תשמע ולכך תראה שלא באו אלו המלות של כי וכו' בתחלתו בסוף אלא באמצע שאם היו באים בתחילת פסוק כמו והיה אם שמוע פירושו אם תשמור אם תשמע לכך באו באמצע פ' ללמדך שאלו הברכות האמורות אינם כשכר יהיה אם שמוע אלא הכנה כדי שתשמע ובדי שתשמור :

סדר נצבים

התחיל משה מפיוסן אתם נצבים היום ונג' הרבה הכעסות למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים כיום הזה שהוא קיים והוא מפיל ומאיר כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם . והקללות זימרוין מוקיימים אתכם ומצבים אתכם וכו' ע"כ . הגה המאמר הזה כמעט כולו מקשה ראשונה מ"ש למה נסמכה פ' נצבים לקללות שאינו כוהג המדרש לשאול הדבר למה נסמכה פרשה זו לפרשה זו אלא שפ' ראשונה או השניה אינן באין מקומה ולכך שאל למה נסמכה וכפי הנראה מן הפסוקים לא היה ביניהם שום הפסק א"כ לא שייך לומר למה נסמכה ועוד איתא בגמרא על פ' היום הזה כתיבה לעם וכי היום הזה והלא מ' שנה שכבר נהיו לעם בקבלת התורה הרי יש בסוף ארבעי' שנה כרת אתם ברית וע"ק שניה דהל"ל כשמעו ז"ח קללות ולמה נקט משה חסר שתיים וע"ק שאמר מי יוכל לעמוד באלו שמלת באלו שמוע בנ"ח קללות שזמנה תורה והמאמר אמר חזן מ"ט שבת"כ א"כ היה לו לומר מי יעמוד בכל אלו לרבות נ"ב המ"ט שבת"כ וא"ת שאלו הנ"ח קללות שאמר הם יותר חמורים מאותן המ"ט שבת"כ זה לא יתכן לאמרו שכבר הקדים לנו המדרש שהמ"ט בת"כ הם יותר חמורות מאלו והיושל הדבר למכך שאמר לורוק אכן על בנו וכו' ע"ש א"כ הנ"ח אלו הם יותר קלות ומאחר שלא הוריקו פניהם מאותן המ"ט החמורות למה הוריקו פניהם בנ"ח קללות הקלות ע"ק מה שאמר מפיל ומאיר כך האיר לכם ואחר ומאיר לכם ולא דומה המשל למשל שלא הכיר יום אפילה בענין אלא האיר וחזור ומאיר . ואפשר להשיב על ראשון ראשון והיינו למה שאל המדרש למה נסמכה פ' אתם נצבים לקללות כמה שדקדק והוא כי פרשת דלעיל אחר שסיים הקללות ואמר אלה דברי הברית וכו' התחיל בפ' סיפור שבחיו של הקב"ה ומלחמת עוג ובסיום הפ' של עוג אמר ושמרתם את דברי הברית האת ועשיתם אותם ליוען תשכילו את כל אשר תעשו וכו' א"כ אתם נצבים . והקשה למדרש למה הגרך לגמור דברי הברית שהם הקללות פעם אחת אמר פס' סימיון רעוב זהו מה שאמר למה נסמכה פ' נצבים לנ"ח קללות אלא לומר לך וכו' ומה שהקשיב למה אמר המאמר בשמוע ישראל משה קללו חסר שתיים יתכן לומר שכן הוא בנות המאמר בראות ישראל שנ"ח קללות אמרם בפ' יחיה הם והשנים הסתיר אותם ולא אמר כי אם גם כל חולי וכל מיסה אשר לא כתוב בספ' התורה האת יעלם וכו' אמר ישראל מאמר שכל חלו שיהי הנ"ח אמרן לנו ואלו השנים הסתיר אותן ממנו שאמר גם כל חולי וכל

אם לא עשאו אלא שהיו מעצמו הלך זה ודאי ברעה שיעשה
 אין נוגע לישראל שום דבר ואם יעשה טובה דהיינו שיחזור
 בתשובה מעליה וככה אותה תשובה מעלה כיצונות מישאל
 באותו טוב משתתפים שנתו ישראל בו ויש להם בו חלק אבל
 ברעה אין להם חלק בנז"ש והכדילו ה' ברעה מכל שכתי
 ישראל ברעה דייקא ולא לטובה דיבוא הטוב ויבא מ"מ :

סדר וילך

פרש פסיקתא טוב וישר ה' על כן יורה מטאים בדרך
 א"ל פתחם למה הוא טוב לפי שהוא ישר ולמה הוא
 ישר לפי שהוא טוב על כן יורה מטאים שהוא מורה לחטאים
 שיעשה תשובה ע"כ ונרץ להבין בדרשת רבי פתחם ממה נדחק
 בפסוק שדרש דרשה זו . וי"ל שנדחק ממלת ישר שדי לו
 באמרו טוב ה' על כן יורה מטאים בדרך שהיא מידה טובה
 שאע"פ שחטא מראה לו דרך הטוב שישוב בה ויחיה שניידת
 הטוב להטיב א"ל האי וילת ישר לא שייך בעבין :

והנה נרץ לידע מה בין טוב לישר תדע כי הטוב רנה לומר
 שהוא עושה טובה לכל אפילו שאינו ראוי לזה . והישר
 הוא שנתנהג בדין ישר אם הוא טוב כותן לו טוב . ואם הוא
 רע כותן לו רע . וזה נקרא ישר והכתוב אומר טוב וישר ה'
 והם שני הפכים בנושא אחד . לפיכך ר' פתחם שאל למה
 הוא טוב בשביל שהוא ישר כלומר למה לקח מדת הטוב שהוא
 מטיב לכל בין חייב בין זכאי ומתרח בשביל שהוא ישר ואם לא
 היה מדת הטוב שיש לו היה מכלה את העולם . וחזור ושאל
 למה הוא ישר כלומר וואחר שרצונו הוא לעשות טוב למה מביא
 בריוותיו לדון שהוא מדת הישר . ואטיב בשביל שהוא טוב
 כלומר מה שמביאם לדון הוא כדי להפחידם שיאמרו עתידים
 ליתן את הדין וכזה יחזור בתשובה ויתן להם טובה מרובה הוי
 ולמה הוא ישר בשביל שהוא לטוב וכדי להטיב להם שיהיו
 נדיקים לקח ג"כ מדת הישר ונ"ש הקרא טוב וישר ה' כלומר
 הקב"ה הוא מטיב לכל ויש לו מדת הישר ג"כ הוי וישר ה' ומה
 שלקח מדת הישר הוא כדי שיתפחדו בני אדם ויחזרו בתשובה
 הוי ע"כ יורה מטאים בדרך :

להם רע . והלא מידת הטוב להטיב ואם תאמר על נדיק ורע
 לו הוא לפי ששכר מצות בהאי עלמא ליכא א"כ קשה רשע וטוב
 לו למה שמעלם שכרו בעה"ז ומה תאמר כדי שלא יהיה לו חלק
 לכה"ב א"כ קשיא לנדיק וטוב לו איך ישר הנדיק בלא כלום
 ואם נאמר על נדיק ורע לו שהוא מטעם שמיסר אותו בעה"ז
 כדי שינצל בעוה"ב א"כ קשיא ורשע ורע לו למה כותן לו רעה
 בעה"ז ואם נאמר דרשע וטוב לו הוא שכותן לו טוב בעה"ז כדי
 לאכזר עולמו הוא עה"ב א"כ למה רשע יהיה רשע ורע לו
 שלעולם נרץ שיתן לרשעים טובה ולנדיקים רעה ולמה יהיה
 חילוק בין נדיק לנדיק וכן רשע לרשע . וי"ל בהאי שתי
 מימרות דמיייתי בגמר' חדל נדיק וטוב לו נדיק גמור נדיק ורע
 לו רשע שאינו גמור רשע וטוב לו רשע שאינו גמור רשע ורע
 לו רשע גמור ומימרא אחרת נדיק וטוב לו נדיק בן נדיק נדיק
 ורע לו נדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן נדיק רשע ורע לו
 רשע בן רשע והנה השני תירוטיו אלו הם שכל אחד תירץ
 כפי סברא דליה א"כ התירוץ הראשון קשיא לנדיק וטוב לו
 דהיינו נדיק ורע לו הוא נדיק שאינו גמור ושומר לו פירותיו
 לכה"ב דשכר מצות בהאי עלמא ליכא א"כ למה לנדיק גמור
 יתן לו טוב בעה"ז שאיננו לנדיק שאינו גמור ושומר לו פירותיו
 מכ"ש לנדיק גמור . וי"ל שהשני תירוטיו הם תירוץ אחד
 והשני כותן טעם לראשון וקודם תדע דאע"ג דאמרין דשכר
 מצות בהאי עלמא ליכא היינו דוקא לעושהו אבל לבניהם
 וכות אבותם מסייעתם שאלמלא זכות אבות לא היינו קיימים
 בעולם וכוה יתורנו כל הקוסיות ראשון זה נדיק וטוב לו הוא
 הנדיק גמור ומהו נדיק גמור בא התירוץ הב' ואמר נדיק גמור
 הוא נדיק בן נדיק נמצא שזה הנדיק גמור שהוא נדיק בן נדיק
 נרץ להיות טוב לו דלאו וידידיה קאכיל דשכר מצות ליכא
 לעושהים אלא הטוב שלו הוא בזכות אבותיו וכן כמי נדיק ורע
 לו הוא נדיק שאינו גמור ובא התירוץ השני ואמר נדיק שאינו
 גמור הוא נדיק בן רשע שמחמת ששכר מצות בהאי עלמא ליכא
 נדיק שתהיה רע לו שאין לו זכות אבות כדי שיאכל מזכותם
 וה"כ רשע וטוב לו רשע שאינו גמור ובא פי' השני ואמר רשע
 שאינו גמור הוא רשע בן נדיק ומוכרח שיהיה לו טוב שאוכל
 בזכות אבותיו אבל ברשע ורע לו הוא רשע גמור והיינו
 שהוא רשע בן רשע לזה מוכרח שיהיה רע לו לפי שאין לו
 זכות אבות שיאכל מזכותם וכוה הדרך מתישבים כל ה'
 חלוקים דבר דיבור על אובקניו :

איתא

עצמ'ם שמוחמת הפ' יבואו העונשין או רצו לחזור בהם ופסה להם הבר' יבגית כיוצא לתורה שבע"פ היו דין ולכן אדני מקרא הוא דין שמוחו בו תורה שבע"פ אבל השם הנכתב שהוא בייחוד בתום דליבו הו"ה כנ"ו הוא רחמים וכמו שתורה שכתב ותורה שבע"פ אחד כך שם הנכתב ושם הקרא אע"פ שהם שני שמות הכל דבר אחד וז"ש ראו עתה כי אני אני הוא אע"פ שתראו ב' שני שמות הכל הוא דבר אחד הו"ה אני הוא ומה שהנזכרתי ב' שמות הוא בעבור הפעולות לפי שאני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא הוא פי' של אני אמית ואחיה דאלו היה כתיב אמית ואחיה ואני מחצתי וארפא היה משמע דבין בשם הכתוב בין בשם הקרא הוא פועל דבר והסמוכו לכך הפסיק כוללת אני בין מחצתי לארפא לרמוז מחצתי בפעולות שם הדין ואני ארפא בשני של רחמים ודאי חלת מחצתי הוא פינוד לחלת של אמית ואחיה לכך לא הוזרן לוקור אני אחר קודם מחצתי וגם לרמוז שהכל אחד וזוק והבן :

נברא

מקבת יוחא איכא חילוק בענין תשובה חד אמר גדולה תשובה שזדונות נעשות כשגנות וחד אמר גדולה תשובה שזדונות נעשית לו יבוכיות ע"ש מן הקראת משמע שחלוקי' בגדלות התשובה שחד אמר שבה התשובה הוא להפך הענין לשונג וחד אמר שבה התשובה הוא להפך הזדונות לזכיות . ואני אומר שאלו ואלו דברי אלקים חיים ולא פליגי כי הנה בתשובה מי שעבר עבירה חמומה צריך לשוב עליה בתשובה שני פעמי' כונה שאמר קרא טובו שונו מדרכס הרעים בתשובה ראשונה דהיינו עובת החטא איתו תשובה הזדונו' נעשות לו כשגנות תשובה השנית דהיינו הודו' וקרבן גורם שאותם הזדונות שחשבו לו כשגנות חוזרין ונכשבים לו קוביות ומה אמר חדא וחד אמר חדא ולא פליגי וכו' ואת הבהמה יתשש פ' א' :

בהושע

והוא טובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונותיך קחו עינכם דברים ושוכו ה' א' אחרו אליו כל תשא עון וקח טוב וכשלאה פרים שפתינו . והנה הכסוקים האלו ככולים מאחר שאמר טובה ישאל עד ה' אלהיך למה תור ואמר קחו עינכם דברים ושוכו ה' א' עוד צריך להבין דברים אלו מה הם לפי דמיון ליה אחרו אליו כל תשא עון דמשמע שהדברים שיאחרו אליו הם שישא כל עון וכי בדברים מי קניא אם יאמרו לו לכד שישא עונוי . בזה יתחול עונו וע"ק למה בפ' אחד אמר עד ה' אלקיך ובע' שני אמר אל ה' וגו' יש לומר

ולבשיב על ראשון ראשון על מי שהקניינו והו הכבל שחר ואמר קחו עינכם דברים יואחר שכבר אמר טובה ישראל יתורן כמה שהקנינו שצריך ב' תשובות חדא תשובה של מיניעת העון ותשובת הוודו' והחזרה כמה דאמר קרא מור - ירע ועשה טוב לכך אמר ב' פעמים טובה דהיינו טובה ישראל עד ה' אלהיך קחו עינכם דברים ושוכו ועדיין יש לדקדק בפ' זה של טובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונותיך כי ידוע הוא שהעון הוא מויד ואע"פ שידוע שהוא עבירה חמומה עושה אותה כמורד והו נקרא עון אבל מכשול הוא החטא וענין החטא הוא שאינו יודע שהוא עון ולכך גושה אותו שאם היה יודע לא היה עושה אותו וכו' קשיא הכתוב למה אמר כי כשלת בעונותיך שהמכשול אינו אלא חטא והיה לו לומר כי כשלת בחטאיך אלא כיה שהקנינו יתורן שכל עון שהוא מויד צריך ב' תשובות תשובה ראשונה מהפך אותו עון שלא יחשב אלא שונג וז"ש קרא טובה ישראל עד ה' אלהיך בתשובה ראשונה ובתשובה זאת תרויח שהעון שהוא זדון יחשב לך למכשול שהוא שונג הו כי כשלת בעונותיך כלומר אומר לך שכשלת בדבר שהוא מויד שהוא העון הו כי כשלת בעונותיך וכו' יתורן למה בפ' זה אמר עד אלהיך ובע' שני אמר קחו עינכם דברים ושוכו אל ה' והענין הוא שבתשובה ראשונה שאין העון מתקבר אבל וכל לא טבעשה שונג כמו שאמרנו או אינו אומר כי אם טובה ישראל עד ה' אלהיך דהיינו עד ולא עד בכלל לפי שעדיין איתו עון נחשב למכשול כמה דאמרינן כי כשלת בעונותיך והו כי ג"כ הוא נתינת טעם קלומר מה שאני אומר לך טובה ישראל עד ה' אלקיך דהיינו עד ולא עד בכלל הוא משמע פי הענין עדיין לא נתקבר אלא נעשה שונג הו כי מיתן טעם כשלת בעונותיך כלומר עדיין עונותיך הוא מכשול אצל אם תשוב פעם ב' קחו עינכם דברים ושוכו אל ה' פד ועד בכלל לפי שיתנה העונות נחשבות כוביות וז"ש קרא אחרו אליו כל תשא עון כלומר מכל וכל צריך שתשא העון ושיחשב לזכות הו וקח טוב לכך כפסוק ב' אמר אל ה' דהיינו בתשובה שני שיא עד ועד בכלל ואו הזדונות יחשב לו לזכיות וכן תמצא בישיעה שאמר קולו סולן קמו דרך הרמיו וכשול מדרך עמי וקשה למה אמר שני פעמים כולו אלא שצדקה לרמוז על מה שאמרנו שצריך שני תשובות על העון התשובה ראשונה מהפך העון לשונג דהיינו מכשול והשניה גס אותו מכשול יתקבר

יתכפר ויחשב לזכות ו"ש ישעיה סולו סולו פנו דרך כלומר
 דרך שתעשו התשובה שני פעמים כדי שתרימו גם האכסול
 דהיינו השונג הוי הריונו תכסול מדרך עמי . וכן אמר יחזקאל
 הנביא כפי שזכר שזכר מדרךכם הרעים ולמה תמותו בית
 ישראל הרי שזכר שני תשובות :

ועתה צריך להתבונן בפי' מאי האי דקאמר ולמה תמותו
 בית ישראל שהיה לו לומר שזכו שזכר ולא תמותו ועוד
 צריך להבין מה שייכות יש בתשובה שנית למיתה דמשמע דאם
 לא עשה שני תשובות דיימות מלאמר שזכו שזכו ולמה תמותו
 מדיוקא דקרא שאם לא שם שני פעמים שיימות . וי"ל עם מה
 שאמר ו"ל אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון כראי
 שהיסורין באים על העון והמיתה בלא על חטא עוד נקדים מה
 שאמר ו"ל יסורין ממרדן העון ומיתה מכפרת כמלא שהיסורין
 ממרדן העון ולא אמר מכפרין משמע שהיסורין מהפכין אותם
 עון שהוא תיוד לחטא שהוא שונג בכח היסורין דסביל והונו ליה
 יסורין הללו כאלו שם בתשובה ראשונה שעושה העון שונג
 כדלעיל וכדי לכפר השונג הזה או צריך מיתה שניתה מכפרת
 השונג דהיינו חטא חזרו אין מיתה בלא חטא ואם שזכר בתשובה
 שנית או בתשובה השנית מכפר השונג ולתי' כמה דאמינא
 סולו סולו פנו דרך הריונו תכסול וזהו שאמר הנביא אם עברת
 על עון ועשית תשובה ראשונה שהיא האהבת העון לשונג
 כדי לחנוע ממך היסורין שהם המזרקין העון לבעותו שונג .
 למה לא תשוב בתשובה שניה כדי ליגמל גם זון המות המכפרת
 העון כולו כמו שאמר החזקת דאין מיתה בלא חטא ו"ש הנביא
 שזכו שזכו שני פעמים כדי לכפר על' השונג ג"כ וזהו תסירו
 מעליכם המיתה הבלה לכפר לשונג הוי שזכו . שזכו מדרךכם
 בשני תשובות ולמה תמותו כלומר למה תרגו שאביא עליכם
 מיתה כדי שיכפר לכם על' השונג הלא יותר טוב לשזכר בתשוב'
 שניה ולמה תרגו למות כדי לכפר שגונבתם הוי שזכו שזכו
 ולמה תמותו בית ישראל :

ובואת הקדמה יוכן מה שאמר דוד המלך ע"ה יסר יסרני
 יה ולמות לא נתכני . דקשיא למה צריך לזכור שני
 פעמים יסורים במסוק . ועוד למה נקט שם י"ה . אלא בזה
 שהקדמו יתירן שהיסורים הם במקום תשובה ראשונה שהם
 ממרקים את העון תשוב שיתשוב לחטא והחטא המיתה מכפר'
 אותה . כדי להגמל המיתה צריך תשובה שניה כמזכר לעיל
 שזכו שזכו ולמה תמותו כמלא שהתשובה שניה יגמל זון המות
 ג"כ וכמו שהתשובה בעשותו שני פעמים ניגמל מהמות ג"כ כך

היסורים שבאים למרק העון במקום תשובה . אם באים עליו
 שני פעמים יסורים על עון אחד או יתכפר לו העון מכל וכל
 ולא ימות כמו שאמר בתשובה שזכו שזכו ולמה תמותו וזה
 שאמר דוד המלך ע"ה יסור יסרני יה ולמות לא נתכני כלומר
 אם יסרני שני פעמים או ודאי שלמות לא נתכני :

ומה שהקשינו בפסוק קחו עמכם דברים אליו מה הם וכי
 בדברים מהניא י"ל דהאי קחו עמכם דברים קאי
 אסיפא דקרא שאמר ונשלמה פרי' שפתינו דהיינו שזכר קרבן
 וזהו שייך לשון קימה דבדברים לא שייך לשון קימה ולא הדברי'
 אינן לשון אומר ודיבור לא מלשון דבר יום ביומו דהיינו שזכר
 קרבן כפי הראוי לו ומאחר שעשה תשובה דהיינו עובת החטא
 ואח"כ מביא ג"כ קרבן"ל תשובה שני וכתכפר עונוו תכל וכלו
בישעיה דרשנו בהמלאו קראוהו בהיותו קרוב יעוזה
 רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישזכר אל' ה'
 וירחמהו ואל' אלקיני כי ירבה לסלוא ופסוקים כולם כפולים
 וכופלים כאשר עיניך הרואות ע"ק דכנוהג שבעולם הקורא
 לחבירו היינו שחבירו הוא רחוק וקורא אותו מרחוק אבל
 בהיותו קרוב וסמוך לו אינו צריך לקרא אותו כי אם לדבר
 עמו א"כ למה איור הכתוב קראוהו בהיותו קרוב דבהיותו קרוב'
 לא שייך ביה קריאה ועוד דאם הוא קרוב היינו בהינאזו א"כ
 למה שזכר דבהינאזו אמר דרשו ובהיותו קרוב אמר קראוהו
 וי"ל בזה שנקדים מפסוק ויגבה הכחות במשפט והאל הקדוש
 נקדש בצדקה ודרשו חכמי האמת שבעשרת ימי תשובה כשרוא'
 שישראל ח"ו אינן זקאין ונתעלל לעילא עד עתיקא קדישא
 וע"ה התעלותו ליעלה ישאר בית דין שקול דהיינו שני מדות
 אל ואלהים וכשאין השלישי להכריע שהוא שם הוי"ה או מדת
 אל שהוא חסד גמור וזעם שזידת הדין ועשה חסד ונדקה עם
 הבריות ו"ש ויגבה ה' צבאות במשפט כלומר כשנתעלה
 מן המשפט או יהיו ב"ד שקול' שהם שני מדות אל' ואלקים
 ובהיותם שקול' מידת החסד שהוא אל' וזכר כמו שאמר רז"ל
 רב חסד מטה כלפי חסד ז"ש הכתוב והא הקדוש נקדש בצדקה
 כלומר שזידת אל' עושה אין עם הבריות נדקה שאין לו תשלום
 גמול כמלא שהתעלות השם הקדוש זון המשפט היה כדי לראם
 על בריותיו ולהשפיע חסדים ונאות הקדמה יוכן מסוק אחר
 מרחוק ה' נראה לי וזהו שזכר על כן משכתין
 חסד שהאי מסוק לאו רישיה סיפיה מתחיל בדבורא ומסיים
 בטוקא והענין שבר"ה מתעלה השם הוי"ה תן המשפט כדכתי'
 ויגבה ה' נבואות במשפט באותה עשה נועקת ככסת ישראל
 ואמרת

תכליתו וכלל תרונות מצות אחת מהן היא מצות ושבת ואי אפשר לקיים ושבת אם לא יחטא והכדיק גמור מי שיקיים כל תרונות מצות אם כן אין נדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא כלומר אין נדיק בארץ שיוכל לקיים כל המצות שכתורה שהוא טוב אם לא יחטא :

יתכן לומר במאמר הנזכר גדולה תשובה וכו' עם מה שנקדים ממאמרם ז"ל שאמרו אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שגוף עשה תשובה שאלו ס"ד לא ודאי עשה תשובה וקשה למה נזכרו בודאי מאחר שהוא יודע וראה שבלילה שטא א"כ כשרואוהו ביום שהלך לאותו מקו' למה לא יהרהר אחריו הלא יותר טוב לתלות הדב' בספק שלא יהרהר אחריו שאלו עשה תשובה ועוד מאי האי דקאמר אל תהרהר אחריו ביום א תהרהר אחריו סתם הי"ל וע"ק דמדאמי' אל תהרהר אחריו ביום שמשמע שמוותר להרהר אחריו בלילה וז"ל שכותב המאמר הוא כך שלפעמים יונא איזה נדיק נזנחו יצת ומוליכו לעשות עבירה באישון לילה ואפילה ומאחר שהוא נדיק אחר שעשה העבירה מתחרט ואומר אוי לי על שבתי שכן עשיתי וזהו הנדיק תראנו בכנורק שהולך פעם אחרת למקום אותה אשה כדי להתייחד עימה ולפרש ממנה כמו שאמרו ז"ל באותו מקום באיתה אשה וזהו שאמרו ז"ל אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה וכנורק רואה אותו שולך לאותו יוקום פעם אחרת א תהרהר אחריו לומר שהלך לעשות עבירה לא ודאי לא הלך לא לעשות תשובה' שהם רזנו הי' לשב לטוב היה הולך בלילה שכן דרך רשעים באפילה ו"ש המאמר אל תהרהר אחריו ביום שאלו לא הלך לא לעשות תשובה ו"ש ב"כ שאם ס"ד אלא ודאי עשה תשובה דח"כ לא היה הולך ביום שהלכותו ביום הוא על כ' דכרי' הא ליפרש ימנה ולעשו' תשובה והב' כדי שיראהו יוכיזה וכזה יתבאר לו במינו למדים שכלי לעשות תשובה יכול להתייחד עם אותה אשה שטא בה אבל נדיק גמור אינו יכול לעמוד באותו יוקו' להתייח' עם אשת איש . כה יונק שאמר המאמר יוקום שבעלי תשובה עומדים אין נדיק' גמורים יכולים לעמוד כלומר באותו יוקום להתייחד עם אשת איש או עם דבר עבירה אפי' שהם לעמוד כנסיון נדיק גמור אסור לעמוד שם כדכתיב אל תקרב אל פתח ביתה אבל יוני שטא בה ורונה לעשות תשובה יכול לעמוד היו במקום שבעלי תשובה עומדים נדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד ח"כ גדול כה התשובה שבו לעשות תשובה יכול להתייחד עם דבר עבירה והוא אל תקרב אל פתח ביתה או גדולה תשובה

שדוה ל"ת • עוד יתכן לומר שגדולה תשובה שדוה ל"ת שכתורה דכתיב הן ישלח איש את אשתו וגמול' ואת ארבע רעים רבים ושבו אלי נחם ה' הנה זאת הבטחה של תשובה שמועיל הם דברי קבלה ואכן אמרינן אתי עשה ודוה ל"ת היינו עשה של תשובה דוה ל"ת שכתורה ג"כ אבל דברי קבלה לא יוכל לדחות ל"ת שכתורה שאין נכיא יכול לחדש מעצמו דבר ומינו בתשובה שדוה ל"ת שלא ישוב בעלה הראשון לקחתה זה שאמרו רז"ל גדולה תשובה אפי' שהם דברי קבלה דוה ל"ת שכתורה כלומר דוה ל"ת לכתוב בתורה אפי' שהתשובה הם דברי קבלה :

ובזה נבא למאמר אחד בפסיקתא דמייתי על פ' זה וז"ל עתידה כנפתי ישראל לומר הן ישלח איש את אשתו השוב אליה עוד אומר לה הקב"ה כלום כתבת אלא איש והלא כי אל אנכי ולא איש וכי גירושין אתם לי בית ישראל כה אחר ה' איזה ספר כריתות אאכס אשר שלקתיה או מי נזנחו אשר מכתתי אתכם לו ע"פ הנה האמת הזה כולו נוקשה ראשונה מה שאמר המאמר כלום כתבת אלא איש והלא כי אל אנכי ולא איש משמע שמישיב לכנסת ישראל על מה שאמרה דהיינו היא אומרת אתה גרשתני ומאחר שגרשתני המגרש אשתו הישוב אליה עוד והוא ישיב כלום כתבת אלא איש כלומר איש אינו יכול לשוב לקחתה אבל אני כי אל אנכי ולא איש ולפי' שוב לי נחם ה' כינא שהורה לה שגרשה ולפי' שהוא אל ואינו איש לכך יכול לשוב לקחתה אם כן קשה מאי האי דקאמר בסופא וכי גירושין אתם לי בית ישראל שאלו שאלו גרושין למה הנזכר להביא תשובת כי אל אנכי ולא איש דמשיקרא היה לו להשיב לה וכי גירושין אתם לי בית ישראל וא"ת שאלו ועוד קתני כלומר לדעתך שהושבת שאלו מוגרשת אפי' משיב לך כלום כתבת אלא איש והלא כי אל אנכי ולא איש ועוד גירושין אתם לי בית ישראל והוא כ' תשובות בדבר ואומר שגם זה אינו דרך המדרש שכתובה המדרש להשיב שתי תשובות שיש הראשונה ואח"כ אומר ועוד ואת ועוד קתני אבל מלת וכי גירושין אתם לי בית ישראל לא שייך לייחד ואת ועוד קתני • עוד קשה מ"ש כלום כתבת אלא איש דמשמע שאישי אינו יכול לשוב לקחתה ותיחא שלא אחר הכתוב שלא ישוב בעלה הראשון לקחתה לא כנפאת לשני בקדושין ואם גרשה הב' לא יוכל בעלה הראשון לקחתה אבל אם לא נשאת לשום אדם אחר שגרשה אלא שזכתה אפילו ששנתה כל זכות שבעולם יכול לקחתה בעלה הראשון מאחר

אלא היתה לאיש אחד בקדושין שאין האיבוסה אלא אחר קדושה
 והכל"ק קרא קאמר הן ישלח איש את אשתו היטוב אליה עור
 זאת וזית רעים רבים ושוב אליו נחם ה' ומנחא שוכתה וכלל לא
 נשאת שאין קדושין לגוי ח"כ אפי' איש יכול לקחתה ולתת צריך
 למור כי אל אנכי ולא איש אלא מה שיש להשיב במאמר הזה
 דהאי מלתא וכו' הוא נותן עיניו למען שאמר כלום כתבתי אלא
 איש באופן זה שבבית ישראל אמרו כבר גרשתי והתגרש לא
 שוב לקחתם ומשיב לה הקב"ה כלום כל מה שכתבתי בתורה
 לא כתבתי אלא לאיש וכלא כי אל אנכי ולא איש ומה שאמרתי
 כי אל אנכי ולא איש לאו להשיב לך על מה דאת סוכרת שאת
 שגורשת קאמרינא כי אל אנכי ולא איש אלא על הרעה
 כזאת שאין אתה תגורשת ממני וזוית ה' וכו' גירושין אתם לי
 בית ישראל כה איכה ה' וגו' אחר שפד כריתות אמרם אשה
 שלחתי ומאחר שזנית תחת בעלך אסורה לבעל ואסורה
 לבעל ואיש אינו יכול ליקח האשה שזנתה תחתיו אבל אני
 אומר לך שוב אליו נחם ה' יען כי אל אנכי ולא איש ודייקא
 נמי דקרא דקאמר זאת וזנית וזנית תחת בעלך ובכל זאת
 נשוב אליו נחם ה' דוקא ה' יכול למור נחם ה' בני ושוב אליו הוי
 נחם ה' דייקא :

אמרתי שלחתי קודם ואח"כ ואתן ספרה כריתותיה אליה ח"כ
 זה הגט אינו גט כפי הדין וח"כ שגשג הוא מה שאמרתי דייב
 באמכם ריבו כי הויל לא אשתי ואנכי לא אישה גם בלשון זה
 איני גט ששכנה ערוכה היא האומר איני אישך איני בעלך
 איכה תגורשת וכך אחר הכתוב איזה ספר כריתות אמרם ולא
 אפר איה דאלו אמר איה ספר כריתות הוה אשמע דמכחיש
 בענק אבל באמרו איזה ספר כריתות משמע שאומר לישראל
 איזה משגי לטעות או תאמרו שהוא ספר כריתות אשר שלחתי
 כלומר שתהיה משולחת בו אם תאמר לשון שלחתי ואתן ספר
 כריתות אליה בזה הלשון איכה משולחת יען שקדמו השילוחין
 לגט וזהו הגט אינו גט אם תאמרו על אותו לשון שאמרתי כל
 היא לא אשתי ואנכי לא אישה וג' בזה הלשון אינה מגורשת
 שכבר שנינו באומר איני אישך איני בעלך איני מגורשת ח"כ
 התירו וכי גרושים אתם לי בית ישראל כלומר חושבי כדגמתיכם
 מחמת שזנת שני לשוני' או דהיינו שלחתי ואתן ס' כריתותי'
 אליה וגב' לשון כי היא לא אשתי ואנכי לא אישה וחושבים
 בדעתים שבאחד מה' לטעות ולתת וזהו מגורשת כה אחר
 ה' איזה ספר כריתות אמרם אשר שלחתי כלומר איזה משגי
 לטעות אלו יקרא ספר כריתות שיראה ממנו אשר שלחתי הו'
 בכל אחד ואחד שורת הדין פוסק אותו גט וח"כ אינכם גרושים
 נמנח שזנית תחת בעלך ומן הדין אסורה לבעל ואסור' לבעל
 אבל זה דוקא לאיש אבל ושובו אליו נחם ה' :

סדר הברכה

יחי ראובן ואל ימות ויהי מתו ומספר וזאת ליהודא ויאמר
 וגו' צריך ליתן לב למה בכל השבטים לא אחר וזאת
 כי אם ליהודא לבד וי"ל שהענין הוא כך שזה שהיה צריך לתקן
 ראובן אותו הענין בעצמו היה צריך יהודא • בראובן אחר יחי
 ראובן בעה"ז ואל ימות לכה"כ כפי רש"י ויהודא ג"כ היה צריך
 לאותו דבר מפני שאמר וחטאתי לאבי כל הימים והיו עצמותיו
 יעגלגלים בארון כל אותם ארבעי' שנה לכך אמר וזאת ליהודא
 כלומר האי יחי ראובן ואל ימות שאמרתי זאת הברכה עצמה
 יעלה ויבא על יהודה :

עוד יתכן למור בסמיכות הפ' ויהי מתו ומספר זאת שדרשו
 וי"ל ויהי מתו מספר שיהיו אנשיו אנשי מספר דהיינו
 משבטים וזאת הברכה בעצמה יהיה גם כן ליהודא שיהיו
 אנשיו משבטים :

ולכל

✻ רברי נחמיה ✻

ספר • עלא חדושים • מתוקנים מכל מיני דבשים • התורה
מפרשים • בדברים חדשים • אחדש מחודשים •
מחולא תרשישים • ורנני כקרבן אישים • חכרו גועישישים •
חכס חרשים • וכבון לחשים • ראש השלשים • אשר חבר
בית קדש הקדשים • ועוו לאלהים שניהם קדושים •
מחללים ולא חשים • בדברים שהם כבושים • מעריצים
ומקדישים • ובקדושה משלמים • הלא הוא
המאור הגדול הרב הכולל המקובל האלקי
כמה"ר נחמיה חייא חייין מעיר
הקודש נפת תו"כש ישמרהו האל
עליון ויזכהו לעלות לבנין
ולראות כבנין
אפיריון
אב"ר:

נרפס פה קק ברלין באותיות חדשות

אמשטרדם וחשובות מאותיות

החת ממשלת אדונינו המלך המהולל המן והסיד
פרוידרך הראשון מלך פרוסיה ודוכס
חבריה מבראנדבורג יר"ה :

בבית הנעלה כמד ברוך בוך בינדר :

בשנת ה'ת"ת י'ה"ה הכי לפ"ק

ספר בראשית

שהפסוק שהביא רש"י למויעת הדברים והוא עוטה אור כשלימה
 אדרבא מעשה לסתור הוא שמפסוק עוטה אור כשלימה ומשמע
 שהשלימה היתה אור ומתעטף בה קב"ה אם כן תדרה קושיא
 לדוכתין זאת השלימה שהיא האור מהיכן נבראת. ואיך נתקדשה
 דעתו של רש"י ונתרצה בפסוק זה ויש לומר שרש"י כן של האורה
 מהיכן נבראת תחילה ולא אמ' האור מהיכן נברא ואתיא כהה"ל
 דפסחים אור ל"ד בודקין את החמץ ופרקי פגור' מאי אור וכו'
 והביא להלן כוונה תיובתין בכללם מתיב יוד זוט'ר המפלת אור
 שזונים ואחר בית שמיאי פוטרים אותה מקרבן ובית הלל
 נוהיבים אחר להם בית הלל לבית שמיאי מאי שגא אור שזוני'
 ואחד מיום פ' ואחד ומדאית' בית הלל לבית שמיאי מאי שגא אור
 פ' ואחד מיום פ' ואחד ש"מ דאור אורתא הוא ש"מ אם כן מתיבין
 למדים דמלת אור הוא החושך כוונה דאמר קרא ישת חושך סתרי'
 היינו שנתעטף בתוך החושך כוונה דאמר קרא ישת חושך סתרי'
 ולמדויגא שהחושך נקרא אור וכן המראה ליה הביא ריאה מעוטה
 אור כשלימה והבן :

בילקוט תהלים ר' יודן ור' פנחס ר' יודן אמר ארי בראתי
 עולמי בכך שנאמר ויהי כן ואתם אחרתם לא כן
 שנאמר וכל כסילים לא כן על כן לא יקוים רשעים במשפט . ר'
 פנחס אמר ארי בראתי עולמי בכך ואתם אחרתם לא כן אני
 אחרתי לא כן ואתם אחרתם כן חייבה כן לא כן על כן לא יקומו
 רשעים במשפט . והנה המאמר הזה כפול ומכופל ואמר דרשני
 ועוד צריך להבין במאי קומלני ר' יודן ור' פנחס שאמר האריך
 בדיבורו ואחד קימר ויש לומר דרשני ב' פסוקים והם לא כן
 הרשעים כי אם כמות אשר תדפנו רוח על כן לא יקוים רשעים
 במשפט רבי יודן דרש קרא כפטייה לא כן הרשעים כלומר הם
 גרמו בעצמם בראשית שלא יאמר בבריות האור ויהי
 כן זה שאמר רבי יודן אני בראתי עולמי בכך כלומר שהיה דומה
 שיאמר ויהי כן באור ובעבור הרשעים לא באמר ויהי כן כדכתי'
 וימנע מרשעים אורם ז"ש ואתם אחרתם לא כן בניו לא כן
 הרשעים כלומר הרשעים היו סיבה שלא יאמר ויהי כן באור
 על כן לא יקומו רשעים במשפט כמשמעו . בעבור כך לא יקומו
 רשעים ביושפט זה הוא הכרת רבי יודן . אבל רבי יודן דרש
 קרא דעל כן גם כן ודאי שה"ל על לא כן לא יקומו רשעים
 במשפט מדאמר על כן ש"מ דאתיא לדעה אחרתא והנה זנא
 כמעשה בראשית ב' שנויים האחד שצ"ע ראשון לא כתיב ויהי

במדורש שאל רש"י את ר' יהושע בן יהוודק לפי ששמעתי
 עליך שאתה בעל הגדה האורה מהיכן נבראת
 תחילה ח"ל מלמד שנתעטף הקב"ה בה והבריך זו הדרו מסוף
 העולם ועד סופו ואמר ליה בלתישה ח"ל זה מקרא מלא הוא
 שנאמר עוטה אור כשלימה ואת אחרת לי בלתישה ח"ל בלתישה
 אחרת לי בלתישה אחרתיה לך ע"כ והנה המאמר הזה תמוה
 למה הוצרך לשאול על האור . מי שהמציא וברא יש מאין צריך
 לידע איך ברא אין מאין ח"כ למה שאל על האור מהיכן נבראת
 ועוד קשה מדאמר ליה בלתישה משמע שהוא מסורת בידו
 בקבלה שכן היה אם כן למה אומר מלמד שנתעטף הקב"ה בה
 דמלת' מלמד משמע דמקרא נפקא ליה האי מלתא וכן תראה
 שאמר המאמר האי מקרא מלא הוא ואת אחרת לי בלתישה כלומר
 ויאמר שהפסוק מכריזו לא מסורת היא וא"כ קשיא רישא חסיפאי
 ויש לומר שהוקשה לרש"י הפסוק שאמר ויאמר אלקים יהי אור
 שלא באמר יהי אלא בדבר שכבר היה כוונ השמים והארץ
 ותולדותיהם שנאמר בהם בראשית ברא אלהים את השמים ואת
 הארץ ואמר ואל את השמי לרבו תולדותיהן ואת הארץ לרבות
 תולדותיה נמצא דמאמר ראשון נברא הכל בבית אחת ואח"כ
 תקן כל אחד במקומו והיינו יהי רקיע כלומר יהי מה שכבר היה
 ויתוקן כך וכך אבל האור לאו הוא מכלל שמים ולא הוא מכלל
 הארץ ח"כ לא הוה ליה למימר קרא יהי אור דמלת יהי משמע
 שכבר היה ועדיין לא מצינו בריאתו אם כן הוה ליה לומר קרא'
 ויברא אלהים את האור ולא הוה ליה למימר ויאמר אלהים יהי
 אור לכן שאל רש"י מדאמר קרא יהי אור ולא אמר ויברא .
 האורה מהיכן נבראת תחילה כלומר היכן נבראת בריאת האור
 לכן השיב ליה ר' יהושע מלמד שנתעטף הקב"ה בה פלוט' מאי
 דכתב קרא יהי אור ולא כתב ויברא ש"מ שהאו' קדמון הוא לכן
 אמר מלמד שנתעטף הקב"ה בה ואע"ג שדבר זה מסורת בידו
 בדרך קבלה מדאמר קרא יהי אור למדין מיניה שהאור קדמון
 היינו הקב"ה הני מלמד שנתעטף הקב"ה בה אבל עדיין קשה

כן וכיום חמישי בכריאת התניני לא כתיב בן ג"כ. וכיום השני כתוב ב' פעמים ויהי בן והענין הוא כי כיום ראשון היה חפץ הקב"ה שיאמר ויהי בן באור וכשנפס בהשעים גנו אותו האור ולא כאמר ויהי בן לא ויהי אור נמצא שהרשעי' גרמו שלא יאמר בן הוי לא בן הרשעים וכיום ה' שנבראו התנינים שהם שורש הקליפות לא היה חפץ הקב"ה שיתרבו כמו שאמרנו ז"ל במדרש תגינך חסה בתיב מלמד שפרס את הזכר וניין את הנקבה הרי מדכביהם שלא היה חפץ שיתרבו הקליפות ועל בן לא כתיב ויהי בן כיום ה' אח"כ כיום השני כשחטא אדם הראשון על ידי התנא. חוזר ונתקיימו ופרו ורבו ולכן כתוב כיום השני ב"פ ויהי בן חד על כריאת יוס שני וחד על קיום הקליפות כמל' שכתב' שרצה. הקב"ה שיאמר בן גרמו הרשעים שלא יאמר בן הוי לא בן הרשעי' וכדבר שה' חפץ הקב"ה שלא יאמר בן דהיינו שלא יהיו הקליפות שלמים ועל בן לא כתב ויהי בן כיום ה' שגרמו הרשעי' שיהיה בן דהיינו שיתקיימו ולכן נכתב ב' פעמים ויהי בן כיום השני ככ"ל הרי שפידים ב' עונות. ז"ש רבי פנחס אני בראתי עולותי בכן וכשילבך גרמתם באור שלא יאמר ויהי בן ז"ש ואתם אינורם לא בן. אני אמרתי לא בן בלאמר אני כיום ה' לא כתיבתי ויהי בן שלא הייתי חפץ שיתרבו הקליפות ואתם בעונותי גרמתם שיתרבו ולכן לאמר כיום השני ב' פעמים ויהי בן ככ"ל ז"ש המאמר ואני אמרתי לא בן בקליפות ואתם אמרתם בן קיונא בידכם ב' עונות רבוי הקליפות דהיינו בן ומניעת האור. דהיינו לא בן הוי חייבם בן לא בן. זלו היה מניעת האור לבד לא הייתי מעניש. אתכם אבל מחמת מניעת האור נתרבו הקליפות ומה שאמרתי זו לא בן גרמתם שיהיה בן על בן לא יקונו רשעים באשפט כלום' על סיבת בן שגרמתם שיאמר כיום השני הוי על בן לא יקונו. על בן דוקא :

במדרש והארץ הייתה תוהו ובוהו זה מעשה הרשעים ויחא אלהים יהי אור זה מעשה הנדיק' אבל איני יודע באיזה מהם חפץ אי בעשה אלו או באעשה אלו כשהוא אמר וירא אלהים את האור כי טוב הוי אומר בעשה הנדיקים חפץ מאינו חפץ בעשיהם של רשעים על"ל וקשה טובא כי מאמר שאינו יודע באיזה מהם חפץ מהיכן יודע. למד מהארץ הייתה תוהו ובוהו שהיא מעשה הרשעים ושמלת יהי אור. שהיא מעשה הנדיקים ודלמא איפכא שויאמר אלקים יהי אור. שהיא מעשה הרשעים והארץ הייתה תוהו ובוהו שהיא מעשה הנדיקים ועוד

קשה כי מאמר שרמו מעשה הנדיקים לאור ובעשה הרשעים לתוהו ובוהו אחר איני יודע באיזה מהם חפץ דויל קרי כי רב ויאמר לך שאור חפץ וליה נדיק לנייטי קרא דוירא אלקים את האור כי טוב דמשמע דלוי לא היה קרא הוה אינא שהתוהו יותר טוב מן האור עוד קשה דהויי סלק' דעתן להשנות מעשה הרשעים ליעשה הנדיקים באופן דלא ידע באיזה יוהם חפץ אי לא אתא קרא ואמר וירא אלקים את האור כי טוב. היתכן יתפון בעבירה של רשע יותר ממנוה של נדיק אלא יש לומר בעל כרחין שמדבר במאמר בעבירה לשמה או מנוה שלא לשמה וכבר לאורו ז"ל גדולה עבירה לשמה ומנוה שלא לשמה ועל דבר זה יוספוק בעל המחא ואומר ואיני יודע באיזה מהם חפץ זכה ויהי שרמו בעל המחא ויעשה הנדיקים לאור ויעשה הרשעים לתוהו היינו מפני שבתוהו לא נאמר יהי ובאור נאמר יהי שהוא נוני וכך הוא שבמעשה הנדיקים נאמר צויו שנאמר ובחרת בחיים אבל במעשה הרשעים לא נאמר שיחטאו אלא חוטא מעמנו וכך בתוהו לא נאמר יהי תוהו אלא והארץ הייתה תוהו דמשמע שבעצמה הייתה תוהו ולכן דחו ויעשה הרשעים לפסו והארץ הייתה תוהו ובהיות בדאמרין שמדבר המחא בעבירה לשמה ויוטט שלא לשמה לכך נסתפק בעל המחא ואמר איני יודע באיזה מהם חפץ עד שבא הכתוב ופי' וירא אלקים את האור כי טוב אז אמר במעשה נדיק' חפץ וכו' אבל עדין נריבין ליודעי מי עשה עבירה לשמה ומי עשה מנוה שלא לשמה אם נאמר שהרשעים עושים עבירה לשמה זה לא יתכן לאמר לפי שאפי' המנוה שעושים הוא שלא לשמה מכ"ש העבירה אלא בעל כרחין לומר שאם הנדיק עושה עביר' לשמה והרשע עושה מנוה שלא לשמה אז יפול הפק כביהם לומר באיזה מהם חפץ לפי שדוק סוף מה עשה הנדיק יש לו שם עבירה אפי' שתהא לשמה וסוף סוף מה עשה הרשע יש לו שם מנוה אפילו שתהו' שלא לשמה לכך נפל הספק באיזה מהם חפץ יותר עד שבא קרא ואמר וירא אלקים את האור כי טוב. אבל עדין קשה דדילמא ז"ש קרא וירא אלקים את האור כי טוב מדבר על מנוה לשמה דוהיבא עתה דאיכוו על עבירה לשמה. ויש לומר מדיוקא דקרא שאמר וירא אלהים את האור כי טוב דלמה נדיק חלת את שם"לל וירא אלקים האור כי טוב דחלת את הוא ריבוי על חלת אור וכא לרבות שאפילו עבירה לשמה שגושה הנדיק יותר מנוה ומנוה שלא לשמה של רשע וליה אמר קרא את האור עוד יתכן לומר

אֵלֶּימְשַׁע שֶׁהָיוּ הֵי עַל הָאֵדֶם חָקָא זְכַסְבִּיל הֵכִי לֹא בֹא
הַנְּחָשׁ לְהַנְעוּת אֶת אֵדֶם כִּי אִם לְאִשְׁתּוֹ בַּנְּעֻנָה וּ שְׁאִמְרוּ -
זֶהְיָה אִמֶּךָ הַנְּחָשׁ לְאִשְׁתּוֹ אֲדָמָא' כִּכְתוּב יִכְבַּל עַץ בְּגַן אֲדָמָא תִּחְבַּל
וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע לֹא תִחְבַּל מִמֶּנּוּ הַיּוֹם גְּזוּי לִיחִיד זֶנֶם
מִה שְׁאִמֶר בִּיחֶם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תִּמָּוֵת גַּם זֶה לְשׁוֹן יִסִּיד מִדְּעָק'
זֶה אִי סִיפֵא דְקִדְרָא עֵבֶן מִה שְׁאִמֶר הַנְּחָשׁ אֵל הַנְּחָשׁ אֲלֵי יִיאִמֶר
כִּנְחָשׁ אֵל הַנְּחָשׁ לֹא מִחַיִּים תִּנְמָוֵתוֹן כִּי מִלֵּת אֵל הַנְּחָשׁ מִיִּמְרַת כִּי
יִדְוֶע שַׁעַם הַנְּחָשׁ הִיָּה מִדְּכַר - אֵל שְׁכַחַת כִּסְעוּב לְיִמֶר שְׁטוּעַן
הַנְּחָשׁ שַׁעַל הַנְּחָשׁ לֹא יֵשׁ גּוֹרֵת מוֹתוֹ וְכִּי יִדְעֵשׁ כִּכְתוּב וַיִּאִמֶר
הַנְּחָשׁ - וַיֵּה אִמֶּר - אֵל הַנְּחָשׁ לֹא מוֹת - כְּלוּמַר אִין עַל הַנְּחָשׁ
גּוֹרֵת מוֹת וְהוּ שְׁאִל לֹא מוֹת תִּמָּוֵתוֹן שְׁאִל מִלֵּה בְּפוּלֵה שְׁהִי לֵל
לֹא תִמָּוֵתוֹן לְמִלֵּת מוֹת מִיִּמְרַת לְגַמְרִי אֵלֵּא כּוּנְגַת הַנְּחָשׁ כִּי
אִמֶּר לְאִשְׁתּוֹ הַגְּזוּי אִינֵה אֵלֵּא עַל הָאֵדֶם דְּרִיָּה לְדַבַּר שְׁאִמֶר בִּיחֶם
אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ תִמָּוֵת דְּהִיבֵי עֵבֶן לִיחִיד וְהוּ שְׁאִמֶר הַנְּחָשׁ לֹא מוֹת
תִּמָּוֵתוֹן כְּלוּמַר הִי תִמָּוֵת דְּאִמֶּר הַנְּחָשׁ בְּתַבֵּב לֹא שִׂיךְ עַל שְׁכִיכֵם
הָאֵדֶם וְאִשְׁתּוֹ דְּלֹא כִּי הִי לֵל תִּמָּוֵתוֹן מִדְּאִמֶר תִּמָּוֵת הוּא דוֹקֵא
הָאֵדֶם שְׁהוּא לְשׁוֹן יִדִּיד הִי לֹא מוֹת תִּמָּוֵתוֹן כְּלוּמַר מִלֵּת פִּינּוֹת
לֹא ד' לֵל תִּמָּוֵתוֹן הִי לֹא מוֹת תִּמָּוֵתוֹן שְׁכִיכֵם :

וְנָבֵא לְהַבִּין מַה שְׁאִמֶּר אִף כִּי אִמֶּר אֱלֹהִים לֹא תִחְבַּל וְכֵל
עַץ הֵגֶן וְדַעַת הַנְּחָשׁ כִּי הִיא גַּם כִּי אִמֶּר אֱלֹהִים לֹא
תִחְבַּל הִינֵה חָקָא חֵן וְכֵל הֵעֵן שְׁבַכְל הֵגֶן וְאִשְׁפִּילוּ וּמִעַן הַחַיִּים
אֲכַל יִתֵּן הַפְּרִי יִכְלוּם לְאֲכַל שְׁהִי בְּגוּוֹי לֹא הוֹכִיר פְּרִי עוֹד יֵשׁ
לְיִמֶר דְּרִיק אִמֶּר בְּהִיא פְּסוּק דִּיק כִּי אִמֶּר אֱלֹהִים לֹא תִחְבַּל
מִכַּל עַץ הֵגֶן ר' לֵי וְאִשְׁפִּילוּ וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע - זְקוּדֵם בְּרִיק
לְדַקְדָּק בְּפַסְקוּס דְּלִבְיִיל ו' לֵי וַיִּצְחָה ה' אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כֹּל
עַץ חַמְדִּים לִיִּרְאֵה טוֹב לְמִאֲכַל וּמִעַן הַחַיִּים כִּתְנֵי הֵגֶן וּמִעַן הִדְעַת
טוֹב זָרַע מִשִּׁיעַ עַד הַחַיִּים וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע הִי בְּתוֹךְ הֵגֶן
דוֹקֵא מִדְּאִמֶּר וּמִעַן הַחַיִּים בְּתוֹךְ הֵגֶן וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע שִׁאֵם
כֹּל הַסְּכָר בְּפַסְקוּס הִיָּה בְּתוֹךְ הֵגֶן הִיָּה לֵל הַפְּסוּק וַיִּצְחָה ה' אֱלֹהִים
בְּתוֹךְ הֵגֶן מִן הָאֲדָמָה כֹּל עַץ חַמְדִּים וְנֵי' אִזוּ הוּא מִשִּׁיעַ שְׁכַל זֶה
הִיָּה בְּתוֹךְ הֵגֶן מִדְּלֵא הַכּוּר הַפְּסוּק בְּתוֹךְ הֵגֶן בְּרִאֵשׁ הַפְּסוּק
כְּאִשְׁרֵי מִשִּׁיעַ עַד הַחַיִּים וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע הִי דוֹקֵא
בְּתוֹךְ הֵגֶן :

וְעַתָּה מִן הַגְּזוּי שְׁאִמֶּר מִכַּל עַץ הֵגֶן אֲכַל תִּחְבַּל וּמִעַן הִדְעַת
טוֹב זָרַע לֹא תִחְבַּל מִמֶּנּוּ כִּי בִיחֶם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת
תִּמָּוֵת הַגְּזוּי מִלֵּת מִמֶּנּוּ מוֹתוֹת כִּי טוֹדָאוּ מִדְּאִשׁ קִיָּא וּמִעַן

הִדְעַת טוֹב זָרַע לֹא תִחְבַּל וְדָוִי שְׁלֵא יִחְבַּל מִמֶּנּוּ וְכִּי הִיָּה לְשׁוֹן
הִדְעַת טוֹב זָרַע לֹא תִחְבַּל כִּי בִיחֶם אֲכַלְךָ תִּמָּוֵת : זֶנֶם דְּיוֹק
אֲחֵר מ' שׁ מִכַּל עַץ הֵגֶן אֲכַל תִּחְבַּל הִיָּה מִכַּל מִה בֹּא לְרַבּוּת
וּמִאֲחַד שְׁהַפְּסוּק דְּלִבְיִיל מִשִּׁיעַ כִּי לֹא יֵשׁ בְּתוֹךְ הֵגֶן כִּי אִם עַץ
הַחַיִּים וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע אִם כִּי הִיָּה לְשׁוֹן מִעַן הֵגֶן אֲכַל תִּחְבַּל
וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע לֹא תִחְבַּל דְּהִי בֹה - מִכַּל אֱלֹהֵי הַדְּחִיקִים
בֹּא לְלַמַּד הַנְּחָשׁ שְׁכּוּנֵת הַפְּסוּק הוּא שִׁכּוּל לְאֲכַל מִן פְּרִי עַץ
הִדְעַת טוֹב זָרַע וְכִּי יִדְעֵשׁ הַפְּסוּק מִכַּל עַץ הֵגֶן הוּא כְּלָל וּמִעַן
הִדְעַת טוֹב זָרַע הוּא פְּרִי מִה בֹּא הַכְּלָל לְלַמַּד מִאֲחַר שְׁאִין בְּגַן
כִּי אִם בְּאִלְגוּת אִם לֹא שִׁישׁ אֲרַבְעָה דְּכַרִּים בְּתוֹךְ הֵגֶן דְּהִיבֵי
עַץ הַחַיִּים מִפְּרִי וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע וּפְרִי זֶמֶן הַכְּלָל בְּרִאֵשׁ
שִׁישׁ לְאֲכוּל מִכַּל עַץ שְׁבַגֵּן וּמִפְּרִי וְכִּי הַפְּרִי לְפִרְט עַץ הִדְעַת
טוֹב זָרַע מִן פְּרִי וְלֹה וְהוֹדֵק לְמַר הַפְּסוּק - מִכַּל עַץ הֵגֶן לְכַלֵּל
גַּם עַץ הִדְעַת טוֹב זָרַע זֶנֶם הַפְּרִי : וְאִמֶּר וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע
לֹא תִחְבַּל - מִמֶּנּוּ דוֹקֵא לֹא תִחְבַּל אֲכַל מִפְּרִי תִחְבַּל מִכַּל
הַכְּלָל שְׁאִמֶּר מִכַּל עַץ הֵגֶן אֲכַל תִּחְבַּל וְהַמִּיעַט שְׁרָמוֹ בְּכַלֵּל
שְׁהִיא הִי"ם שֶׁל מִכַּל דְּהִינֵה מִכַּל עַץ הֵגֶן וְלֹא כֵּל עַץ הֵגֶן בֹּא
הַפְּרִי וְכִי מִה הַמִּיעַט זֹאמֶר מִעַן הִדְעַת לֹא תִחְבַּל מִמֶּנּוּ :

עוֹד יֵשׁ לְיִמֶר שְׁכַחַת טַבֵּן דְּבַר אֲחֵר וְכִּי הוּא יִדְוֶע הוּא כְּשִׁישׁ
בְּלָל וּפְרִי אִי אִתֵּה דָן אֵלֵּא כְּעִין הַפְּרִי וְעַתָּה בְּפַסְקוּס יֵשׁ
כְּלָל שְׁהוּא מִכַּל עַץ הֵגֶן אֲכַל תִּחְבַּל וְהַכְּלָל הוּא שְׁאִמֶּר כֹּל עַץ
וּפְרִי - וְכִּי הַפְּרִי וְאִמֶּר אִ"כ וּמִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע לֹא תִחְבַּל
מִמֶּנּוּ - מִמֶּנּוּ דוֹקֵא לֹא תִחְבַּל אֲכַל פְּרִי שְׁרִי אִ"כ הַפְּרִי הִיָּה
מִלְּמַד עַל כֹּל הַכְּלָל שְׁכַל עַץ הֵגֶן אֲסוּר אֲכַל הַפְּרִי מִמֶּנּוּ שְׁאִין
בְּכַלֵּל אֵלֵּא מִה שְׁכַפְרֵם נִמְנָא מִאֲחַר שְׁכַפְרֵם אֲסוּר אֶת הַעֵץ וְלֹא
הַפְּרִי כְּזוֹכֵר אִ"כ יִהִיָּה אֲסוּר כֹּל עַץ אֲסוּר בְּגַן - וְהוּא שְׁאִמֶּר
הַנְּחָשׁ אִף כִּי אִמֶּר אֱלֹהִים לֹא תִחְבַּל לֹא דוֹקֵא עַל עַץ הִדְעַת
לֹא מִכַּל עַץ אֲסוּר בְּגַן אֲכַל פְּרִי - שֶׁל כֹּל עַץ אֲסוּר בְּגַן מִמֶּנּוּ שְׁאִין
בְּכַלֵּל אֵלֵּא מִה שְׁכַפְרֵם זֶהוּ שְׁאִמֶּר הַנְּחָשׁ אִף כִּי אִמֶּר אֱלֹהִים לֹא
תִחְבַּל מִכַּל עַץ הֵגֶן בְּלֹא מִכַּל עַץ אֲסוּר בְּגַן אֲסוּר לְאֲכַל כְּזוֹכֵר
זֶהוּ שְׁהַשִּׁכַּח הַנְּחָשׁ אֵל הַנְּחָשׁ מִפְּרִי עַץ הֵגֶן בְּאֲכַל מִפְּרִי הֵעֵן
אֲסוּר בְּתוֹךְ הֵגֶן אִמֶּר אֱלֹהִים לֹא תִחְבַּל מִמֶּנּוּ וְלֹא תִנְעֶם בּוֹ כִּי
תִמָּוֵתוֹן וְזָרִיק לְדַקְדָּק יִתּוּד הַפְּסוּק מִלֵּת מִמֶּנּוּ מוֹתוֹת שְׁהִי לֵל
מִכַּל עַץ הֵגֶן אֲכוּל מִכַּל מִעַן הִדְעַת טוֹב זָרַע אִמֶּר אֱלֹהִים לֹא
תִחְבַּל עַן תִּמָּוֵתוֹן - עוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק שְׁכַנְיֵי הַקַּב"ה לֹא הַחֲכַר
פְּרִי כִּי אִם עַן וְכִדְיִכּוֹר הַנְּחָשׁ עַם הַנְּחָשׁ אִינֵה וְזוֹרֵת אֲכִילָת
הֵעֵן

העץ כי אם פרי . ונגם יש לדקדק מה שאמרה ומפרי העץ אשר
 בתוך הגן לא תאכל ולא זכרה מאיזה עץ הוא שלא יאכלו כי גם
 עץ החיים בתוך הגן . ויש לומר שנגמרת פסוקי האשה אינו
 להכתיש סכרת הנחש כי אם יתאכחח עמו דהיינו שאומרת
 כן אמת שדברך נראים מטענת כלל ופרט דעשעש שהפרי הוא
 עוטר . והעץ אסור . בכל העצים שבכל הגן וכל פרי מכל
 עץ הגן מותר . אבל מה שאמר עפל פרי עץ הגן לאכל אבל
 מפרי העץ אשר בתוך הגן לא תאכל ממנו ר"ל אע"פ דלמעשה
 עוטר הפי הכי לא תאכל ממנו מחמת שיש סכנה כי אחר להים
 לא תאכלו ממנו פן תמותו . ואפילו שמשעם כלל ופרט מותר
 בדברך מאחר שיש גזרת מותר בדבר שאינו פן תמותו לא תאכל
 ממנו . ומה שאמרת האשה לא תאכל ולא אמרה לא תאכל ר"ל
 לא תני ולא בעלי ולפיכך אמרה לא תאכל בלשון רבים ויאמר
 הנחש אל האשה טועים אתם בדבר זה שגזרת מותר לא תאמר
 אלא על אדם לבדו ואם תאכלו שניכם ביחד יהיו פעורים
 מהיהו דשבת שנים שעשאוהו פעורים . וזהו שאמר ויאמר
 הנחש אל האשה לא מותר תמותו כלומר גזרת מותר שאמר על
 אחד ואם עשאו שנים פעורים היו לא מותר של יחיד תמותו של
 רבים ; ועוד . כי יודע אלהים כי ביום
 אכלכם ממונו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים יודעי טוב ורע
 ר"ל לא ברא אתכם אלהים בארץ אלא להיות יודעי טוב ורע
 להבחין בין הטוב והרע ואם לא תאכלו ממנו מאין תדעו
 להבחין בין הטוב והרע ומה שטוב הקב"ה הוא על העץ ענחו
 שלא תאכלו ממנו שנים העץ יאכל והגנוי הוא על העץ שלא
 תאכלו והוא האשה בקשה לידע אם העץ יאכל או לא ואמרה
 אם העץ יאכל ודאי שהגנוי של הקב"ה הוא על העץ ולא על
 הפרי מדלא זכר הקב"ה בגנויו פרי אבל אם העץ אינו תאכל
 או אע"פ שלא זכר הקב"ה פרי כי אם עץ איך כוננתו אלא על
 הפרי שהוא דבר הפאכל אבל העץ שלא יאכל אינו צריך גנוי
 אם העץ יאכל ודאי שגנוי של הקב"ה הוא על העץ לבד שלא
 תאכל ממנו ויראו דברך מטעם כלל ופרט שאין בכלל אלא מה
 שצפנת כנזכר לעיל .

וזכר . שאמרה הפסוק ונרא האשה כי טוב העץ למאכל וגו'
 ותקח מפריו ותאכל מהל' ותתן ממנו ותאכל אף
 ותקח מן העץ ותאכל ומה ת"ל ותקח מפריו ותאכל אלא כמו
 שאמרנו כשראה האשה כי טוב העץ למאכל אמרה ודאי אף

גנוי הקב"ה אלא על העץ אבל הפרי מותר הוי ותקח מפריו
 ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל . וצריך להבין יתור
 הפסוק מהל' ותתן גם לאישה . ויאכל . מאי מלת עמה
 שהיא מיותרת לא בשלמא חובה לא היה עליה גזרת מותר כנ"ל
 כיום אכלך ממנו מותרות לכן באת האשה ואמרה לאדם
 שנים שעשאוהו פעורים וכלוית עמו באכילה כדי לפטור בעלה
 ממות הוי ותתן גם לאישה עמה דייקא לפי שהגנוי היה על
 האדם וכן תמצא שלא פירש גזרת מותר בקבלת הפיתה אלא
 בקבלת האדם כדכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב ;
ויקרא האדם שם האשתו חוה כי היא היתה אם כל חי הנה
 יש לדקדק בפסוק זה למה נקראת חוה שאין הלשון
 נוסף על הלשון שהיה לו לקראותה חיה כי היא היתה אם כל
 חי וזו היה הלשון נוסף על הלשון כמו לואת תקראו אשה כי
 מאיש נקראה זאת שהוא לשון נוסף על הלשון וא"כ למת קראה
 חוה . וי"ל בזה שאמר ו"ל טעם למה נקראת האשה מהנלע
 של אדם ולא ממקום אחר והביאו טעמים רבים ואחד מהם הוא
 כדי שלא תהי' דברנית והנה אם לא היתה חוה דברנית ומוספת
 דברים עב הנחש לא היתה נלכדת ברשת הנחש ולא היו יודעו
 להזדונג וע"י רוב הדבור גרמה לידע היוונג לזה קראה חוה
 שר"ל עבדבת ומחמת הדבור היתה אם כל חי הוי ויקרא את
 שמה חוה כי היא היתה אם כל חי ;

עוד יתכן לומר שלעול היה ראוי לקראת' חיה ולפי שחטאה
 בדל'ת של שד' ודל'ת של אדכ'ות שכן רחוק כוללת
 השיאכי שאות ה"ה של השיאכי היא שמונית ונשא' הוול' שיא' כי
 ורמו בפנימות של שתי שמוית פנמה בדלת של שדי ונשא' ש"י
 פנמה בדלת אדנ'ת ונשא' אל'י הוי הנחש השיאכי ולפי שפנע'
 בדלת לכן קראה חוה ולא חיה חסר לה ממספר ה"ד דלת
 ונשא' חוה ;

עוד יש לדקדק למה כשילדה את קין והבל לא נאמר בהם
 קריאת שם אלא ותלד את קין גם כן בהבל ותלד את
 הבל וכשילדה שת נאמר ותלד בן ותקרא את שמו שת ונאמר
 בן קריאת שם . ויש לומר כי תאמר שלא תקיימו לא הם ולא
 זרעם לכך לא נאמר בהם קריאת שם אבל שת כי ממנו נתיסד
 העולם ונלא ממנו נח שציל מהעולם נאמר בן קריאת שם ;
אחזא בספר הפליאה אמר הכל לפני הקב"ה לוי הרגתי
 שגתחיבתי הרגיה ח"ל מודת במלכות בית דוד ח"ל
 ולמה

עון זה שלא היה מוכיח את העם כשישאל מן התורה הנישו ארי
 ונעשה בעל מום כמאמרם ו'ל שדרשו במדרש על פסוק
 הן נדיק בארץ ישולם אף כי רשע וחוטא הן נדיק בארץ ישולם
 זה גם כשישאל מן התורה הכיבו ארי אף כי רשע וחוטא קל וחומר
 לרשע וחוטא שהוא דור המבול ו' והנה הק"ו הזה אית ביה
 בירכא דכשלימא חס היה לוקח הנדיק תחילה ודור המבול לא
 היה נלקח הייתי עשה ק"ו לומר שעתי' ללקות והייתי אומר
 ומה הן נדיק בארץ ישולם אע"פ שהוא נדיק ק"ו לרשע וחוטא
 שהוא דור המבול שבדלי שילקה אבל מאחר שדור המבול ללקח
 קודם הנדיק שהוא גם אף איתו לדון ק"ו מן הנדיק לרשע
 שהרי הרשע כבר נלקח ו' ויש לומר שהאי ק"ו לא בא לדון
 ק"ו לרשע שילקה אלא בא לדון ק"ו כדנינו של הקב"ה ולהורות
 שאין כדנינו עשה ולא משו פנים ודן זה הק"ו מן הנדיק שכן
 הראוי היה שאם טעא הנדיק איהו טעא שלא יחשב לו כטעא
 ולעון כי הוא נדיק בכל דרכיו דכונה שבגולם מלך ב"ו כשיש
 לו אהוב ושומע דבריו לגולם חס לפעמים יעבור אותו אהוב
 על דבריו ישא לו פנים הח"ך על אותו דבר ולא יענש אותו
 אבל הקב"ה אינו כן אלא מדה כנגד מדה ולא ישא פנים ואפי'
 שנה נקרא נדיק לפי שלא ישר לבני דורו הענישו לבסוף כשישאל
 מן התורה ו' הן נדיק בארץ ישולם זה גם ח"כ מהאי דין שעשה
 בנדיק שאע"פ שהוא נדיק ואהובו לא נשא לו פנים ועינת הדין
 בשבילו אלא דנו בדין אמת ק"ו לדון שכן לדור המבול שבדלי
 שכן דין אמת חק"ו מהדין שכן לגז על שלא ישר אותם והו'
 שאמרנו ו'ל ק"ו לרשע וחוטא שהוא דור המבול הו' אף כי רשע
 וחוטא נכזה איתו שפיר הק"ו ו'

עוד אמרו ו'ל במדרש נדיק ונצרה כחלן זה גם ויבא רשע
 תחתיו זה דור המבול והנה מאמר שאמרנו שאינו
 כנשא פנים לנדיק קשה למה לקח הדור והניח לנדיק שהיה לו
 לקחת את הנדיק כפרה על הדור ובכח הו' אפשא שלקח הדור
 והניח את הנדיק ואל"כ נחשב שיש משו פנים ח"ו ויש לומר
 פירו' ו' על פסו' קן כל פשר בא לפני שגזר הקב"ה בזה המבול
 עני תמית המתים ולא יבא נדיק ונצרה מהם לשובך המת לבח
 שבדיקים יונתים וימות ו'ת יבוא לבני ויקח לגז כפרה על
 הדור ו' ויש לומר שאומתי לוקח הנדיק להניח כפרה על
 הרשעים כמון שעתי' לנחת מן הרשעים נדיקים ויותר טוב
 שאבד נדיק אחד ולא יבא נדיקים הרבה שעתי' לנחת
 מהרשעים אבל כמון שאינו יוצא מן הרשעים נדיקים אוי לוקים
 הרשעים וכיעל הנדיק וזהו שאמר השבוק נדיק ונצרה כחלן זה

גם שניקול מן המבול ואם תאמר למה ניקול ולא הלך כפרה
 על הדור לפי שלא היו יונתים שום נדיק מאותו דור בני ויבא
 רשע תחתיו כלומר כל מה שהיה בא תחת דור המבול היה
 רשע הו' ויבא רשע תחתיו לכן נדיק ונצרה כחלן ו'
והמבול היה מים על הארץ יש להבין כמה שאמרנו ו'ל
 בפסוק זה וכו' מים לא וכו' מבול והנה כפי דרשה
 זו ה"ל ו'ל קרא והמים היו מבול ולו היתה מתישבת דרשה זו
 דהיינו וכו' מים לא וכו' מבול אבל מאמר שהזכיר הכתוב המבול
 קודם המים קשיא מה שדרשו ח"ל וקדמו המי' למבול ויש לומר
 שהקדמו ח"ל ו'ל קרא והמבול הוא מים ולמה אמר היה
 מים מדאמר והמבול היה מים משמע שקודם היה מים ואח"כ
 נעשה מבול שגלת היה הוא רוחו על שעבר ולזה דרשו וכו'
 מים לא וכו' מבול ו'

ועוד יש לומר כמה שכתב בעל ספר יצירה שכדי לנשות
 אדם מן הארמ'ע' נירוף אותיות נריך לצרף האותיות ו'
 כיושר שיתחיל בראשון ראשון וכך תמצא באותיות אף שיתחיל
 בא"לף קודם לדל"ת והדל"ת קודם למ"ר לפי שכן סדרתם
 באלקא ביתא וזה הנירוף הישר הוא לעשות אדם ואם ירצה
 להמיתו ולעשותו עפר נריך לעשות הנירוף לומר ע' דהיינו
 שיתחיל לבדף יו"ס של אדם שהוא להבין וזה הנירוף יהיונות
 על האדם ולבדף איורו ו'ל וכן טוב מאד זה מות שכתבנו לעיל
 על פ"ה ס' בראשית וכו' והקדמה נכח לבסוף והמבול היה
 יום על הארץ לפי שדור המבול היו יודעים חכמה זו שגזברה
 לאדם הראשון כמו שאמר הכתוב זה ספר תולדות אדם כלומר
 קנה הספר יגידר אדם מן העפר ולפי שספר זה היה יסוד ביה
 דור המבול אמרו מה שדי כי נעבדנו שאין לנו מתיראים ויינו
 וכל גורה שישלח עלינו אכזנו מהפכים אותה על ידי חכמה
 הנירוף של זה הספר הנזכר לכך שלח להם הקב"ה מבול של מים
 וכשרצו דור המבול להסך הגורה בכח נירוף אותיות נעשו יותר
 מים לפני שגלת מים יתחיל המים ומקיים כח"ו וי"ד באיני
 ואם יהיה הנירוף מרישא לסיפא כיושר יתנו מים ואם תהיך
 הוילה וקייפא לרישא יהיו ג' מים וזהו שאמר הכתוב והמבול
 היה מים על הארץ כלומר שהיוכל רצו להושבו ע"י הנירוף
 ונעשה יותר מים על הארץ הו' היה מים על הארץ ו'
כל אשר נשמת רוח חיים באביו כת' רש"י נשמת רוח חיים
 נשמה של רוח חיים ונלע"ד שכונת רש"י הוא להוסיף
 מסלקא דעתין שלא אהי' לחושב שמי שמת במבול קרא חי שהיה
 בו נשמה ונחיה מים לפני שגלת נשמת רוח חיים היא הדוקה

זמנא שיש לרוח חיים נשמה אחת ואשר היתה בה הנשמה של רוח חיים מתומי שלא היה בו הנשמה של רוח חיים אלא הרוח חיים בעצמו לא מת ונדאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מתו לכך בא רש"י ופ' נשמה של רוח חיים כלומר שיש בו רוח חיים וככה אומרו רוח חיים שבו מנשב באפיו זה שאמר נש' של רוח חיים כלומר נשימה של רוח חיים . למשפחותיהם ינאו מן התיבה כתב רש"י בגמ' למשפחותיהם ולא הם יש לומר שכונת רש"י היא זאת כי ידוע הוא שהתיבה על הארץ לא יחיה שם חדשים ועיקר החיים של השרנים וריוסים הוא בקוץ . ובחורף מתים והמכול היה בתחילת החורף א"כ הרמשי' איך ינאו חיים לזה פרש"י למשפחותיהם ולא הם כלומר משפחותיהם של הרמשים ינאו והיינו זרע שלהם אבל הם בעצמם מתו הוי למשפחותיהם ולא הם :

בירק עשב כתתי לכם את כל צרי' להבין למה התיר הכשר לנח ולא לאדם הראשון ויש לומר שאמר שחטאו דור האכול ועשו מעשה בהיותם הונרכו לבא בתגלגול נזיח ובגלגול בעל חי בלתי מדבר דהיינו שזה ששפכו זרעם בארץ בודכתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ לכן נתגלגלו בנזיח מן הארץ ושיאכלו אותם בהחיות ויתגלגלו בהם אותנו רוח של הנזיח לפי שעשו מעשה בהמה שלא היה בהם נשמת פנים לכן נתגלגלו בהחיה גם פן וכדי לתקן אותנו רוח שכנסם בעל חי בלתי מדבר נתן רשות לנח ולתולדותיו לאכל בשר כדי לתקן הרוח שעבר ונתגלגל בעל חי בלתי מדבר אבל אדם הראשון שהיו כל הגשמות תלויות בו לא הותר לו לאכל בשר שבידיו לא היה שום גלגול לכך לא הותר לו לאכל בשר :

עור יתכן לומר טעם אחר במה שאמרו ז"ל עם הארץ אסור לאכול בשר והטעם הוא כי עם הארץ נמשל כבהמות כדכתיב אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו הכי כיון כשאין בו תבונה דומה לבהמה והבהמה אין בה כח לתקן נשמה של בהמה כמותה ולכן תראה שאין שום בהמה אוכלת בשר לפי שלא התיר לה הקב"ה לאכול אלא דבר שהוא גרועה ממנה והיינו נזיח . לפיכך ע"ה אסור לאכול בשר . אבל כן האדם שיש בו דעת ותבונה הוא מעולה מכל שאר הגשמות ולכן הותר לנו לאכול בשר ואדם הראשון יען ששמע לקול אשתו דינו כעם הארץ כמ"ל ולכן נזיח אחר אשתו ונזיח שנים הארץ היה וכן אדם הראשון יען ששמע לקול אשתו דינו כעם הארץ ולא התיר לו לאכל בשר :

זיהו בני נח היוצאים מן התיבה שם וחס ויפת והנה קשה

למה אחר היוצאים מן התיבה וכי לנח היו בניס אחרים והלא אמרנו ז"ל שסרכו בני הקטן א"כ למה הונרך לומר היוצאים מן התיבה דמשמע שהיו לו בניס אחרים . ויש לומר בדרך רמז התיבה שזוילואה כזה ה"י תי"ו ב"ת ה"י עולה למנין תתל"ח ובמספר קטן התיבה עולה ששה עשר וארבע אותיות הרי עשרים ועשרי ותת"כ עולה תתע"ח כמנין שם חס ויפת וזהו שרמזו הכתוב ויהיו בני נח היוצאי' מן התיבה כלומר היוצאי' בתשכונם מחלת התיבה שמוספר דל"ח כמספר דל"ח כ"ל . וירא חס אביו כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ צריך להבין למה הונרך לומר בחוץ ועוד שאמר לשני אחיו שבתקום שני מלות או ה"לל ויגד לשם ויפת וכבר אכחנו יודעים שהם אחיו ועוד כשלקחו השמלה לכסות אביהם לא אמר קרא ויקחו שני אחיו את השמלה אלא ויקחו שם ויפת ויש לומר שהיו דאזר ויגד לשני אחיו בחוץ היינו לשני התנינים ולכן אמר לשני אחיו כמ"ש ולא אמר לשם ויפת וק"ל :

זיאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו ברוך ה' אלהי שם ויהי כנען עבד למו יפת אהים ליכת וכו' ויהי כנען עבד למו הנה מהפסוק הראשון משמע שקללו לכנען שיהיה עבד עבדים וכו' פסוקים הבאים אחריו משמע שלא קללו כי אם שיהי' עבד לבד ולא עבד לעבדים . ויש לומר במה שאמר קרא אשר הונאתיך מארץ מצרים מבית עבדים משמע שצוים נקראים עבד' ג"כ ונפקא מינה שכל בני חס נתקללו בעבדות אבל כנען שהוא הבן הד' נתקלל שיהיה עבד אפילו לאחיו נמצא שכהוא עובד לאחיו שהם כוש ומצרים ופוטאו יקרא כנען עבד עבדים לפי ששלש אחיו נקראו יעבד' ובהיות שהוא עובד אותם נקרא עבד עבדים הוי עבד עבדים יהיה לאחיו לאחיו דוקא יקרא עבד עבדים אבל לשם ויפת עבד לבד הוי ויהי כנען עבד למו :

הבה צדקה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעיבו וקשה מאד הפסוק הזה למה צריך לרדת ולבלבל שם שפתם וכן השוים יכול לבלבלם ויעד מה שאמר ונבלה שם שפתם דהאי שם הוא מיותרת דמה תלמוד לומר שם ועוד למה לא רצה הקב"ה שצנין העיר והמגד הזה ולבא לתרץ קושיית לו צריך להקדים מה שאמרו ז"ל על פסוק ויהי כנסעם מקדם שנסעו ומקדיונו של עולם וידוע ששער השוים הוא בקדם כדכתיב וישע ה'אלהים בן צנין מקדם וכן ע"ה דלתתא הוא מכוון כנגד שער השמים והוא הנקראת עיר דוד שהיא מלכות קרישא כידוע לידועיין גם כדור הוא לידועיין שמוגדל כו"ה

אזי אפשר לחטוא בשעת פתאום כי אם בהלצה דעה ובעוד שמזכין עצמו לבעירה יזכור מאורו של הקב"ה וכוה בידו להיות תמים היו התהלך לפניו והיה תמים • עוד אומר ר"ל גדולה מילה שכל מצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא תמים עד שאל שנאמר התהלך לפניו והיה תמים עכ"ל וקשה דמהיכא תיתי שלא נקרא תמים כי אם על המילה ודלמא כי עדין לא השלים את כל המצות עד שאל ולכי שהמילה באה באחרונה כשעשה נקרא תמים לפי שבה שלים כל המצות ולכן נקרא תמים עליה ולא מועט שבה באחרונה והיתה תשלום כל המצות ולכן נקרא תמים עליה • ויש לומר שכבר מצונו מצוות אחרות שעשה אחר שאל דהיינו שאל את יצחק ל"ח ימים שעדין מצוה זו לא קיימה ימינו וא"כ לא היה ראוי לקרא תמים עד שימלא את בנו בן ח' ימים ודקראו תמים קודם לכן ש"מ שלא נקרא תמים כי אם על המילה לבד ולא על שם מצוה אחרת וטעמא דהו"א כי בכל עוד שהאדם ערל אינו מצוה על שם מצוה של ישראל כי אם במצות בני בת ואינו מקרא ישראל • וכוה לא יוכל להיות תמים אפי' שיעשה כל המצות לפי שעכ"ל ששבת קייב מיתה וגם כתוב לו תמיד דכרו ליעקב חזקו ויושעו לישראל אבל כשימלא יוכל להיות תמים בכל המצות ולכן אומר קרא התהלך לפניו והיה תמים ולא אומר ותהיה תמים דאילו אומר ותהיה תמים משמע באותה שעה חקא לכן אחר והיה תמים כלומר באינה זאת תהיה תמים בכל המצות א"כ גדולה מילה שפי' יקרא תמים בכל המצות וזה שאמר ר"ל גדולה מילה שכל מצות שעשה א"ל לא נקרא תמים עד שאל •

בברייתא בדדריס ר' יהושע בן קרחא אומר גדולה מילה שכל מצות שעשה חשה דבינו לא עמד לו משה שנתרשל מן המילה ד' יוסף אומר ח' ושמשה נתרשל מן המילה אלא כך אחר משה אמר ואנא סכנה לתינוק אמר ואשה ג' ימים הקב"ה אחר לי לך טוב מצריתה לא מכח מה נענש על שנתעסק במלון תחלה שאל זיהו בדרך בתלון זיבשמה ז' ויבקש המיתו והרב אלגאזי ז"ל הקשה לאת הברייתא מן המשנה כוה האופן שבמשנה אחר ד' יהושע בן קרחא אומר גדולה מילה שלא נתלה למשה עליה במלא שעה • והנה ר' יוסף בברייתא אמר כסדרת המשנה שאמר רבי יוסף ח' שמשה נתרשל מן המילה וכו' אלא מפני מה נענש על שנתעסק בעסקי מלון תחילה כנזא דסביר רבי יוסף דבין עסקי מלון לחן שהיה רונה ליחול לא הו"א אפילו במלא שעה ומדפליג ר' יוסף אריב"ק ש"מ דריב"ק סבירא לי' שנתרשל

הרבה וא"כ קשיא אריב"ק דמתניתין אריב"ק דברייתא ותיק הרב הזכיר ר"ל שהברייתא נשנית קודם מתניתין וכשראה דפליג עליה רבי יוסף הדר ביה במתניתין לכשאף משנתיה • ולע"ד הוא חזק גדול לומר שנשנית הברייתא קודם המשנה ור"ל לומר שהברייתא באה לברר לשון המשנה כוה שדרייק מלשונם • הנה ביושנה אומר ריב"ק גדולה מילה שלא נתלה ליושנה עליה כמלא שעה ובברייתא אחר ריב"ק גדולה מילה שכל מצות שעשה מרע"ה לא עמד לו בשעה שנתרשל מן המילה ונרין להבין למה במשנה נקט לשון נתלה ובברייתא לא נקט הכי וביושנה אחר כמלא שעה ובברייתא אחר לא עמד לו בשעה שנתרשל זיש לומר שחלשן המשנה משמע שערב משה על זמן המילה מדאמר שלא נתלה לו עליה ולשון נתלה הוא דבר שכבר עבר כמה דמייני היושנה בסוטה יש זכות תולה לה שנה אחת זיש זכות תולה לה שתי שנים וכו' דהיינו שהיה מן הראוי כשנזוהה השם ושתת מים המרים שויד תתענג כמו שאמר קרא זנבתה בטנה ונפלה יריכה זאם יוצא לה זכוח תולה היתה שלא תבא עליה על מה שחטאה מצונו למדים שלשון נתלה חרה על שכבר חטא לפיכך בברייתא שינה ריב"ק לשונו ואמר שכל זכות שעשה משה רבינו עליו השלום לא עמד לו בשעה שנתרשל מן המילה באותה שעה חקא ולא שערב עדין זמן המילה אלא בשביל שנתרשל • והנה עתה צריך להבין במאי פליג רבי יוסף עליה דריב"ק שמה שאמר ריב"ק לא עמד לו בשעה שנתרשל היינו דאמר רבי יוסף שנתעסק בעסקי מלון תחילה דהיינו באותה שעה שאומר ריב"ק שנתרשל • ויש לומר דמה דפליג רבי יוסף עליה דריב"ק היינו על לשון שנתרשל שריב"ק סובר שהיה מתרשל למולו כשביל הסכנה ורבי יוסף אומר ח' משמה מתרשל למולו אלא אומר אתקן המלון וא"כ אומר אומר ולא שהיה מתרשל • וכשביל שעסק בעסקי מלון תחילה נענש וכוה איתי שפיר ריב"ק דברייתא וריב"ק דמתניתין שריב"ק דברייתא אחא לפרש מלון דמתניתין דלא סלקא דעתין הואיל ואמר במתניתין שלא נתלה לו עליה כמלא שעה והיה משמע שלשון דלא נתלה שערב על זמן המילה לכן הוצרך לומר בברייתא לא עמד לו בשעה שנתרשל בשעה חקא ומה דפליג רבי יוסף לא פליג דאין פליג כי אם על מה שאמר

דריב"ק

הגור יעו"ש • ולכא לכיאור הפסוק הזה צריך להבין מי ניוול
 קודם אברהם או ישמעאל הנה מהכתוב נראה שישמעאל ניוול
 קודם אברהם שכאמר ויעל אלהים מעל אברהם ויקח אברהם
 את ישמעאל בנו ואת כל ילדיו ביתו ואת כל מוקנת כפפו כל
 זכר באנשי בית אברהם ויחל את בשר ערלתם בעצם היום
 הזה וכו' משמע מן הפסוק שמיד חל אותם קודם שניוול הוא
 ואע"כ שיהפסוקים הבאים להלן משי"צ אפכא שנא' בעצם
 היום הזה ניוול אברהם וישמעאל בנו והזכיר מילת אברה' קודם
 ישמעאל מ"ע לזה הוצרך למחלו בהיותו כעצור היה לו להזכיר
 עד שיעברו השלשה ימים מהכאב שאפשר שמחמת הכאב יזיק
 לחימה מן הנמוליס ויש לומר שצפה אברהם ברוח הקודש שביום
 ה"ג עתיד חקב"ה לבא לבקריו ואמר רז"ל על פסוק והוא יושב
 פתח האהל שהיה אברהם יושב וחקב"ה עומד ועל זה אמר
 אברהם אם לא אמול היום הזה לישמעאל ואנשי ביתימי
 ישרת לפני חקב"ה ביום הג' דו"י שהוא ערל אינו ראוי לשרת
 לפני השכינה ולכן בעצם היום הזה חל אותם וזהו שאמר
 הכתוב אם אמאם משפט עבדי כלומר אם אמאם מלחולו ביום
 הזה כשיבא לבקרני חקב"ה ואהיה אני יושב והוא עומד מי
 ישרת לפניו הוי זהו אעשה כי יקום אל כלומר כשיהיה הוא קם
 ואני יושב וכי יפקוד מהאשויבנו מלשון וה'פקד את שרה כלומר
 כשיבא לבקרני ייה אשיבנו שלא יוצא איש לשרת לפניו :

עוד יתכן לומר במה דאיתא בגו' דברכות ויכין ליסורין
 שפדין את האדם מן העון ק"ו חסן • ועין ויה שן ועין
 שהוא אחד מראשי אברים עבד ואוהה יונאיה בהם לחרו יסורין
 שימחקין כל גופו של אדם אינו דין שיא בהם לחימת יעונש
 העון • ובה נבא לבאר הכתוב אם אדם אחד היכה לעבדו
 או לאותו והפיל יוהם או שן או עין ולא ירקה לשלוח אותם
 לחרות בעד אחד מראשי אברים ח"כ כשיעמוד לדין לפני
 חקב"ה ג"כ לא יהיה לו פתרון פה ליפטר מעונש העון על ידי
 היסורים שבאו עליו בחיים חיייתו שאין היסורין פדין מן העון
 אלא יודין ק"ו וכשהוא לא רצה לשלוח את עבדו או את אשתו
 חפשי בעד אחד מראשי אבריו או לא יוכל לרון ק"ו מעשה ואמה
 כדי ליפטר מן העון על ידי היסורין שעבר עליו ח"ש הכתוב אם
 אמאם משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי כלומר כשידינו עמי
 לארז שלחני חפשי בעד שן או עין שהפיל ממנו ואמאם אני
 ארתי קאשפט ולא ארצה לשלחם חפשי הוי אם אמאם משפט
 עבדי ואמתי בריבם עמדי מה תשובה יהיה להשיב לחקב"ה
 שיבטריני מן העונות כע"ה היסורין שעברו עלי הוי מה אעשה

דו"ק שנתרשל ופליע עליה רב יובי ואמר ח"ו שמה נתרשל
 דו"ק : שרה אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה
 וקשה שה"ל שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה יהיה
 שמה ולמה אמר כי שרה שמה דמשמע שאינו עם מחודש אלא
 שמוקדם היה שמה שרה • וי"ל שילת שרי ר"ל שרתי וכשהיה
 קורא אותה אברהם שרי הנה דינו כזאן דאמרי אדונתי והנה
 עתה שקראו לאברהם אברהם על שם כי אם היון גויס כתיבך
 אמר ליה שרי אשתך לא תקרא שמה שרי כלומר אם תקראה
 שרי יראה כמו שאתה אמר לה אדונתי הוי לא תקרא את שמה
 שרי כי שרה שמה שרה של עולם ולא שרתך ודיקא נמי שאמר
 קרא לא תקרא את שמה שרי ולא אמר לא יקרא שמה שרי
 לרמוז שלאברהם הוא מנהגו שלא יקראה שרי הוי לא תקרא את
 שמה שרי דלא תקרא על אברהם קאי • עוד יתכן לומר כפי
 הסוד היוד הוא דוכבא ולכן שרי לא היתה יולדת וכשנטל אחיכה
 חזי היוד שהיא אות ה"ה של אברהם לא נשאר לשרה כי אם
 חזי יו"ד שהוא אות ה"ה של שרה לכך אמר שרי אשתך מאמר
 שבלקח ממנה חזי היוד ונתוספה כך לבן לא תקרא את שמה
 שרי כי לא נשאר לה כי אם ה"ה הוי כי שרה שמה שתיבנות
 נשאר לה שם זה הוי כי שרה שמה ויפיל אברהם על פניו
 וינחק ויחל בלבנו הלבן מאה שנה יולד ובז'כפרשת וירא כתיב
 ותנחם שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עבדה ואדוני
 זקן ואומר ויאמר ה'אל אברהם למה זה נחקה שרה לאמר האף
 אמנם אלד וגו' והנה קשה מאוד למה לא נתרעם חקב"ה על
 אברהם כשנחק ואמר בלבו הלבן ויה שנה יולד כמו שנתרעם
 על שרה שאדרכא יותר היה להתרעם על אברהם שתל' הדבר
 כספק שאמר קלבן מאה שנה יולד יותר משרה לפי ששרה כבר
 יודעה כנס ואמרה אחרי בלותי היתה לי עבדה ולמה נתרעם
 עליה ולא על אברהם • ויש לומר במה שנדייק בכסוקי והנה
 הן אמת שאברהם נחק אבל לא עלה בלבו לאמר הנחוק הזה
 לאחרים וזהו שאמר הכתוב וינחק ויאמר בלבו מאי חיל אבל
 לאחרים לא אמר אבל שרה כשצאעה שזועה נחקה ועל בלבה
 לאמר לאחרים וי"ש יתנחם שרה בקרבה לאמר לאמר לאחרים
 ועל זה נתרעם חקב"ה עליה ולא על אברהם ודיקא נמי
 מדברי חקב"ה שאינו לחם זה נחקה שרה לאחר • כלומר אין
 עליה תרשימת שפיל נחקה אלא על שמה בדעתה לאמר
 לאחרים הוי לחם זה נחקה שרה לאחר ודוק • איתא בתדרש
 אם חייבם יושב עבדו ואמתי בריבם עמדי ייה אעשה כי יקום
 אל וכי יקנך מה אשיבנו משפט עבדו זה ישמעאל ואמתי וו

ועתה נריך להבין מה השיבה שרה לנולאכוס כששאלו איה איה אברהם לפני שתשובת אברהם מפורקמת בכתוב דכתיב הנה באהל • אבל תשובת שרה לא יונינו • ויש לומר בזה שגדייק מן הפסוק ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל האי עולת הנה מיותרת לגערי שהל"ל ויאמר באהל ומאי הנה • ויש לומר שחלת הנה היא תשובת שרה דהיינו כששאלו לה איו אברהם אפרה הנה כלומר הרי לפניכם וכששאלו אליו איה שרה אמר להם באהל וזהו הנה באהל שאם מלת הנה קאי על שרה הוה ליה לגקד הנ"ן בפת"ח ומדנקד כנר"י נראה שהיא תשובת שרה שאמרה על אברהם הנה הוא לפניכם וכמו שהשאלות שהם איו ואיה במוכות כהדי הדדי כך התשובות שמוכו'ו לוו והם הנה באהל וכמו שאין קודם לאיה כך תשובת שרה שהיא מלת הנה קודם למלת באהל ודוק: **אחרי** בלתי היתה לי עדנה ואדוני זקן ויאמר ה' א אברהם למה זה נחקה שרה לאמר האף איננס אלד ואני זקנתי • וקשה קראי אהדדי ששרה אברה ואלדוני זקן והקב"ה אמר שאמרה ואני זקנתי ועוד קשה מה שאמר הקב"ה שאמרה האף איננס אלד ואני זקנתי שלא היו דברים יועולם כי לא אמרה שרה בדברים האלו אע"פ שח"ל איירו יוכאן שיוותר לשנות מפני היותלובקת מ"י קשיא איך הקב"ה יוותרעם על שרה על דבר שלא אמרה • ולכא הלא תשובה זאת נריך להקדק שאי האי דלומר קרא האף איננס אלד דאם איתא ששרה עסתפקת אם תלד או לא הל"ל קרא הגם אלד ואני זקנתי או האמנס אלד ואני זקנתי ולמה אמר האף איננס אלד • ויש לומר שמה שאמרה שרה כן • דעביינה לא תלוי בספק כי שאחר שראתה שפירסה מדה אחרי זקנתה כדכתי' אחרי בלתי היתה לי עדנה אמרה בדהאי סתמלאכוס דכרו אית ויחמת הסימנים שראתה אבל נשאר לה ספק אם בעלה יוליד שכבר הוא זקן וזהו שאמרה ואלדוני זקן וכן תמצא ממה שאמר הקב"ה לאברהם הגם איננס אלד ואני זקנתי ר"ל אע"ג שאני זקנתי אלד וממכלל דכרוי של הקב"ה יוכן שאמרה על בעלה שהוא זקן וזהו האף איננס אלד אע"ג שאני זקנתי אבל בעלי ספק אם יוליד ומצא שבקב"ה אמר ג"כ מה שאמרה שרה • **ותנחש** שרה לאמר לא נחקתי כי יראה וקשאיך הית מחשבת לתקב"ה שאני למה זה נחקה והיא אומרת לא נחקתי ותנחש להקב"ה • ויש לומר שהקב"ה אמר למה זה נחקה שרה לאמר כלומר למה זה נחקה על הכשורה שבשרת לה שעתידה ללדת בן ורובה לומר לאחרים היתכן דבר זה הגם איננס אלד ואני זקנתי בזה דענין הכשורה שרה שילת לאמרה ויה שאמר

הכתוב ותנחש שרה לאמר שהאי לאמר מיותרת שהל"ל ותנחש שרה ותאמר לא נחקתי ומאי לאמר אלא אמרה שרה בן אמת שנחקתי ועלה בלבי לאמר לאחרים על הכשורה הזאת שעת' איני ללדת אבל מה שעלה בלבי לאמר לאחרים לא היה כדי לשחוק על הדבר שהייני מיותרת שלא יתקיים הכשורה וזהו שאמרה שרה ותאמר לא נחקתי כי יראה כלומר לא נחקתי בשביל שהייני יראה שיוא לא יתקיים הדיבור וממכלל דכריה משמע שהודת שנחקה אבל השחוק לא מחמת יראה לא מחמת שמחה הוי לא נחקתי כי יראה כלומר לא נחקתי בשביל יראה וכוה הכתישה שרק במלת לאמר לכד ודו"ק :

אדרה נא ויראה הכנעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה קשה למה נריך לרדת והלא הק"כ ידע מה במשורה וכדורא עמייה שרי וכתוב אם יסתר איש במסתרים ואני לא אחזק כאום ה'איך נריך עתה לרדת ולראות שאמר אדרה נא ויראה הכנעקתה הבאה אלי עשו ועוד קשה מ"אחר שעלתה הנעקה למשים איך יתכן שלא עשו • שאם לא היו עושים לא היתה עולה הנעקה • ויל"ל שהאי זילת אדרה נא ויראה אינו רובה לומר שירד מן השמים לראות אלא כאן לשון שאמר ו"ל פלוגי ירד לעיווקא דהלכתא ורובה לומר שהעיווק בעיני וזהו שאמר הקב"ה לאברהם אדרה נא ויראה רובה לומר לעיני דדיקם לרדת בעיווקא דהלכתא לראות מה דינס והנה מנהג כדום היה זה הבא למכור או תאננס או עבדים או איזה דבר כל אחד ואחד מן בני העיר היה לוקח מינונו פחות משהו פרוטה וכוה לא היה נשאר לבעל הבריות שום דבר והיה צועק חמס מנא שביזכרים נקראים נעלבים ובהיות שנקראים נעלבים יהיה הם נדיקים והעושק' רשעי' אבל אם היוצרים האלו היו עושים גם כן כדבר הזה לאחרים שהיו באים למכור אם כן כולם היו רשעים ונריך לאחד הגל ואם לא עשו מדבר הזה או יקראו נדיקי' ונריך לרחס על העיר שבביל לו העשק' הנקראים נדיקי' והם נעלבים ואין עולבים וזהו שאמר הכתוב הכנעקתה הבאה אלי עשו כלה כלומר אם עשו הם ג"כ כמותה צעק שהם נעקו ידמו לאחרים שיעקו עליהם כלם נריכו כליה הוי הכנעקת' הבאה לי עשו כלה ואם לא אדעה וירחס עליהם בעבד הנעלבי' ואיננס עולבים וק"ל : לכא נחקה את אביט יין וגו' יתשקן את אביטם יין בליה • הוא וגו' הנה יש להקדק למה אומר הכתוב בכסירה בליה הוא ולא בליה הוה כמו בכשירה וכדי להבין זה נריך להבין קודם למה משיח נדקנו נריך לראת מנאש ולא עשיח שכל היו שקולים בינו הלא ייתר

טוב היה לנאמתי מהצערירה שהסתירה העין נקראו בן עתני ולא מהבכירה שקראתו מואב רונה לומר מואב ונוכל לתרן בזה הזופנים חופן אחד שמי ששיכחה הדבר הזה היתה הבכירה כמה דאמר קרא ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן ואיש אין בארץ לבא עלינו ונו' לכה נשקה ונו' וכתיה מאבינו זרע מאמר שהיא כנוכה לקיום המין לכך זכתה שיבא ממנה מי שמקיים את העול' ד' זיהו מלכא משיחא ודאיה ג' כ שלא כוונה כי אם לדבר אנוה דאמרה לכה נשקה את אבינו יין כדי שלא יהיה דעתנו עמה לדבר איכו' שאם היו מוכנות לדבר איסור הי' לה לפתות אותו ולא להשקותו יין ולכך זכתה שיבא ממנה משיח בן דוד דאיה משבט יהודה שנאמר כלמו ג' וכי ושכב עמה בליל' ההוא וכיון שבלא כאמר בה ששכר' וישכב עמה בליל' הוא כך בבכירה השכ' שנוכל לקיום המין כאמ' בה ותשקין את אביהן יין בליל' הוא א' וכול לומר באופן אחר למה הנשית יא' ממואב ולא מעמון העבין הוא שרנה הק' בה להורות שלא חשאה בת לבו בדבר זה יען כי גלתה מיה שעשתה כי כל ההולך כנוונת חטא הולך בדרך צניעות שלא יראה בו אדם ח' כ הצעירה שהצטרפה העבין ש"ו שלא היתה כוונתה לטובה כל כך מבוקה ויחד איסור לכי דהא קי"ן דאין האשה מתקבאת אלא בדרך חכמתה וכשראתה ששכבה אחרת את אביה בעל כרחין נתלבשה בה ינה' ר' ולכן הסתירה מעניה ואמרה בן עמי אבל הראשונה שעדיין לא ידעה טעם של חטא כל כוונתה היתה לטובה ולכן לא נתביישה לקרא' אותו מואב ולכן זכתה שיבא ממנה משיח בן דוד :

אבל עדין קשה שלמה יבא מצד איסור לא העבין הוא שכבר ידוע הא דאיתא בגמרא דאין אבות' לבגוי וכו' אתי שפיר שאף על גב ששכבה את אביה לאו אביה הוא דקי"ן אין אבות לבגוי וכו' נכון הא דאמר ו' ל' שהיה אומר דוד עד שאתם אומרים לי שבאתי ונפסול משפח' אמרו לאבי' הוקן איך נשא ב' אחיות והכה הקושיא מבוארת שכיכר מתרפא מכתו נהבות לאחר ועוד שגם אותה זכה נוגעת בו והוא ליה תרתי לריעותא אלא העבין הוא כך אמרו לאביכם הוקן באיזה דין לקח ב' אחיות מה תאמרו שאין אבות לבגוי ומכיה הילקוט ראובני שלאה ורחל היו משתי אמהות ובהיות שאין אבות לבגוי ח' כ' אין אחיות ולכן לקחם ח' כ' גם בעמון ומואב אע"פ ששכב לטעם כבודו תאמר דקי"ן דאין אבות לבגוי ח' כ' אין כי פסול משפחה זהו שאמר המאמר אמרו לאביכם הוקן איך נשא שתי אחיות וכאותו הטעם מתרפא אני שנתר לבא בקהל :

וכיון דאתא לידן עובדא דסדום ניזח מלתא על כסו הפוך רשעים ואינן זכות נדיקים יעמוד הנה ידוע היא מיה שאמרו ו' ל' שאכשי סדום לשהיה בא אדם למאמר פירות כל אחד היה לוקח פחות משנה פרוטה וכו' היה נופסול המזכר כל הפירות כמו שדרשנו לעיל על פסוק ארדה בא ואראה והנה' נריך להבין דהא קי"ן דכן נח נהרג על פחות משנה פרוטה ולמה כסדום היו יכולין לעשות כדבר הזה וי"ל שהיו משיבין בני סדום אלו נוהגים בדין ישראל ככל דבר לוב אמר קרא הפוך רשעים ואינן כלומר מאמר שהם אומרים שרונים להתנה' לדינ' ישראל ח' כ' הפוך להם הדין כלומר שאל להם ממקום אח' בעבין הארוסה שלא נכנסה לחופה שהדין ישראל היא אסור' ובה הין כושלים אותה ח' כ' מוכח דלאו דין ישראל נוהגים זהו הפוך רשעים ואינן אבל ישראל אינן כן אלא נוהגים לעול' בדין אחד ומשפט אחד שהרי השבטים נאמר וישטמו שיעיר עוים ויהי אם בקבלה שטמו . לאכילה לא כל שכן היו זכות נדיקים יעמוד לעולם שלא ישתנה :

עוד יש לומר במה שאמרו ו' ל' באבות בעשרה מאחרות נברא העולם ויהי ת' ל' והלא במואב אחד יכול להכרות את לישראל מן הרשעים וכו' וליתן שבר טוב לנדיקין' וכו' שנברא בעשרה מאחרות כיונא שזכפר העשר הוא טוב לנדיקים ורע לרשעים והנה אם תהפוך מלת רשע למפרע הוא עשר וכשיהיה עשר יאבד רשע זהו הפוך רשעים ואינם אבל בית נדיקים בהאי עשר יעמוד :

עוד יתכן לומר בעבין שלנו שאלמלא הכנת סדום לא היתה יונאת רוח המואביה שהיא חזן של נדיקים שאין בית אלא אשה אבל כשנהפך סדום יבא מואב שימנה ינאת רוח היו הפוך רשעים ואינם זכות נדיקים יעמוד ר' ל' בטענת ואינן כמו שאמרו ואין איש בארץ לבא עלינו כדרך כל הארץ כזה בית נדיקים יעמוד היו הפוך רשעים ואינן זכות נדיקים יעמוד :

ותאמר מי מלל לאברהם הביקה בניס שרה כי ילדתי בן לוקוניו ונריך לדקדק למה לא חי' מי דבר לאברה' ואמר מלל בלשון תרגום ועוד האי' וילת הביקה בניס שרה הוא עבר שה' לל' מי מלל לאברהם תניק בניס שרה . וי"ל דרך הלצה שהאי' מי מלל ר"ל מי יתן שהיה נימול אברה' מקודם וכו' היתה יולדת בניס הרבה והיתה מניקת אותם היו הביקה בניס שרה מטעם שאני רואה שאמר שנימול ילדתי בן לוקוניו דמלת כי גותן טעם אם כן מאמר שהיה מילוי במילה מי יתן שהיה

שאתה לוקח העברה לאחת קבר ודך התלך ודך המת אין
 לה שיעור לכן איור והעברה הוא בסוף שדה בע"כ שיפסיד
 השדה מדריכת דגלי המלוים המת השדה נתתי לך ג"כ ולזה
 שינה בדבורו שבשדה אומרתית ובתערה אומר נתתיה שהל"ל
 השדה והעברה נתתים לך אלא הענין הוא כמו שאמרנו מאח'
 שאתה חנה המער' לאחת קבר השדה ג"כ נתתי לך מעשאי
 והעברה אשר בו לך נתתיה שאתה שאלת אותה הוי השדה
 נתתי לך והעברה אשר בו לך נתתיה וגו' :

סדר תולדות

והדברים הנכונים בקרבה ותאמר ח"כ למה זה אנכי ותלך
 לדרוש את ה' הנה הן הכתוב משמע שמה שנשערה רבקה
 הוא לפי שנתרוננו בבית אחת השלי בניס דכתי' ויתרוננו הבני'
 ואם הנער שלה היתה כשעובר על פתי ע"ו והיה עשו מפרסם
 לגלות ולכן היה מנשערת כשאורה שיש בבטנה בן שחפץ בע"ל
 אבל בריוצן של יעקב היתה רבקה רצונה נוחה ממנו ח"כ היה
 לו לומר קרא ויתרונן הן בקרבה ותאמר ח"כ וגו' ולא היה לו
 להגיד קרא שנערה היתה על ריוצן ב' הבנים אלא על ריוצן
 של עשו והקאמר קרא ויתרוננו הבנים של ע"ו על ריוצן שניהם
 צנטערה ואכתו קשיא למה יתעטער על ריוצן של יעקב שהרי
 לשם שמים היה ירהבן ויש לומר שדירע פעם אחת שנתרוננו
 שניהם ביחד דהיינו שיעברה במקום שהיו שם מבית המדר' של
 שם ועבר ומכתי ע"ו וזכר עוד שהיה כל אחד רוצן לבדו היתה
 מתנחמת כלבה לומר כבר יש לי בן דרוך אחי שאחד הוא רשע
 וכל מקום הית' מתנחמת כלזיק אבל כשאירע חקר' שנתרוננו
 הבנים ביחד שזן אחד שכל אחד רואה מקום שלו והיה יופרכם
 לבגת ורשק לא היתה יודעת ששם היה ג"כ בית המדרש של שם
 לכן הצטערה ואמרה ח"כ למה זה אנכי כלומר עד עתה הייתי
 סוכרת שאחד יהיה צדיק והייתי מתנחם בו אבל עכשיו שאני
 רואה ששניהם מתרוננים שזא שניהם רשעים לפיכך תבך ומיד
 האלה לדרוש את ה' לדעת מה זה ועל מה זה :

במדרש שאל הגמון את רבן גמליאל מי תופש התלכות
 אחריו הביא צייר חלק וכתב עליו בדיו ואחריו בן
 יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו ע"כ . הקושי הוא ברורה
 בשם למה לא השיב לו הפסוק זה בעל פה והונרך לכתבו ועוד
 קשה מה שאמר צייר חלק והוא חס לא היה חלק והיה כתי' אין

היה יכול לכתוב ויחדש ועוד מה ז"ל בדיו דואי כפקות' איכא .
 ויש לומר שמה ששאל בהגמון הוא שיעקב היה איש חלק כעו
 שאמר קרא ואנכי איש חלק ועשו היה אדמוני דכתי' ויב' הראשון
 אדמוני ותחילת צבעים הוא הלכן ומלכן אח"כ נכנס לאמה
 זנון שירצה זה מה ששאל בהגמון מי תופש הגולכות אחריו
 כלומר אתם מקוים לקחת התלכות אחריו זה אי אשע שיעקב
 היה איש חלק זלכן והלכן חזקבל כל צבע שיהיה אבל מאמר
 שנכנס אינו זכור לחזור לקדמותו ח"כ לא ישימי שלוקח המלכו'
 אחריו שעשו הוא אדמוני ושלט עליכם נמצא שהלכן נכנס
 ומעולם לא יחזור לקדמותו . לזה השיב לו רבן גמליאל בכה
 דבר שיראה בעין כצד חזון הדבר לקדמותו לקח צייר חלק
 דלמה ליעקב שהוא איש חלק וכתב עליו בדיו ידוע הוא שהדיו
 נעשה מעשן שהוא רחוק להם לדכתי' כלו בעשן כלו וזה ה' צייר
 חלק והדיו מעשן או כשישע שישטט האות וירלב הדיו וישאר
 הצייר חלק ולכן כמו שהיה מקודם ולכן לקח דוקא צייר חלק
 ודיו לומר שאפי' ששלטו עליו מכל מקום לא יקבל אותו צבע
 וכאורך הזמן יטושטש האות וירלב וישאר הצייר חלק :
עוד ייתכן לומר שאותיות עשו הם עי"ן ש"ן וי"ו הנה הן
 אותיות של זילוי עשו הוא "ן י"ן וי' עולה הכל למינן
 קול שהוא יעקב כדכתי' הקול קול יעקב ואמר ו"ל כשהקול קול
 יעקב אז אין הידים ידיעו כנמצא שעקב עשו דהיינו הן
 אותיות עשו דהיינו המילוי הוא יעקב שהוא הקול שיקום
 ויעמוד אחרי עשו ורחמ"ג"כ בתחילת הפסוק דכתיב ואחרי
 לך יצא אחיו כלומר אחד אותיות עשו יצא אחיו שהוא המילוי
 לעשו דהיינו קול יעקב וידו אוחזת יעקב עשו בעקב דוקא
 מילוי אותיות עשו :

ויאמר יעקב יזכרה ליום את בכורתי לי יציאמר עשו
 הנה אנכי הולך למות זלמה זה לי בכורה
 ויאמר השבעה לי ליום וישבע לו ויאמר את
 בכורתו ליעקב וקשה מאד להבין הפסוקים האלו ראשונה
 שבעה זאת מה שייכות יש לה בזה הן אמת שיעקב אחד
 לו שייכור לו את הבכורה ואם עשו היה אומר לו מכרתי
 לך ניחא לומר השבעה לי שרצה לומר השבעה לי
 שמכרת אבל עשו לא אמר לו מכרתי לך כדי שיאמר לו
 יעקב השבעה לי אלא עשו אמר הנה אנכי הולך למות
 ולמה זה לי בכורה דמשמע מדכרו שאמר לומר הוא
 את ואתה לוקחה בלי שום מכירה חס בן אין שייך
 למת

לומר לו השבעה לי על מה ישבע . ושב שרצה לומר . עוד
 קשה מלת זה דקאמר שה"ל ולמה לו בכורה דמלת זה נאמרה
 לגמרי . ויש לומר ששאר יעקב לעשו זכרה כיום את
 בכורתך לי כדכר הוא פשוט בגמרא שהבכורה הויא דכר שלא
 בא לעולם מטעמא שאם ימות הבן בחיי האב כלי כמים לא זכה
 בבכורתו שלא יגיע לזה ולכן הויא דכר שלא בא לעולם
 וכשיעקב שאל ממנו שיקנה לו דכר שלא בא לעולם אמר . עשו
 הלא ידעת שהבכורה היא דכר שלא בא לעולם דמא איוונ
 הוי הכה אנכי הולך למות . ולמה זה כלומר למת נריך זה המכה
 אין כוונתו יכולת להקנות דכר שלא בא לעולם דאין אדם מקנה
 לאחריו דכר שלא בא לעולם והוה שאמר ולמה זה כלומר למת זה
 המכירה שאתה רוצה ומה שאמר לי בכורה אחת עלת זה דקנה
 לומר שלי היא הבכורה שאפני לך זהו שאמר לי בכורה בתמיה
 איכה שלי עב שימות שאם נאין כדדי יכולת להקנות לך . למה
 אחר לו השבעה לי כלומר השבעה לי כשתפול לך הבכורה
 שהיא מכירה לו מעתה באגילת ערשים אלני נא"ם דאין יאדם
 וקנה לתבירו דכר שלא בא לעולם ת"ם אדם משעבד עמו
 לחאיהו שבעה שבעה שלא בא לעולם ולכן אחר לו השבעה
 לי שדכר שבעה יתחייב אפילו כדכר שלא בא לעולם וכשאלה
 עשו שכתבטל מחשבתי ויעקב רוצה לקנות הבכורה כדין כקנה
 תחילה לבטל את המכירה ואחר ישבע לי עמוכך את בכורתך
 ליעקב ומה ארך להזכיר עתה למה יזכרה ולא ענין הראיות
 הפקוקו ליעל מי הוא הפוקה ומי הוא יאמר לא הענין הוא כך
 ודאי יום עשו שיעקב עתה לקרא בשם ישראל ויהיה בו עשה
 ולאזכורו באברהם דכתיב לא יעקב יקרא שוך עוד כי אם
 ישראל יהיה שוך הרי לאזכור בשם וכל הקורא לאברהם
 יאברהם עובר בעשה ולא תעשה אחר ח"כ לומר גם כן יעקב
 יקרא ישראל לא יוכל עוד לומר שהוא קרא יעקב שיעבור על
 עשה ולא תעשה ובה שתבטל המכירה והוה שאמר וימכר את
 בכורתו ליעקב דייקא ובה ויתן עשם לשבח לומר כשקראו
 ליעקב ישראל חזר הקב"ה בעמנו וקראו יעקב ולא הויא
 באברהם שלא חזר לקראתו אברהם ולכן הקורא אותו אברהם
 יזכר בעשה ולא תעשה אלא הענין הוא שאם לא יקרא שוך
 בשם יעקב יאכה הבכורה יתן עשם וזה הוכיח בדבריו שאין
 חוזר הבכורה כי אם ליעקב לכן אמר קרא שוך יעקב כלומר
 בשם הוא לא יזון יתן עשם הבכורה לא יאמר עוד שוך יעקב
 כלומר לא יאמר עוד שוך יעקב לבד או שאתה קרא יעקב
 ולא יאמר עוד שוך יעקב כי אם ישראל יזכר כי שרית ולקחת בכת ובה

ויוויק מה שאמר קרא לו ויאמר שוך יעקב ולא אמר לא יקרא
 כיון שניצונו באברהם לפי שאין רצונו ליקור שם יעקב ולשים שמו
 ישראל כי אם לשמות מושועות דיעקב שאינו מלבן עוקבה
 כמו שהיו חושבים לכך אמר לא יאמר באמירה דעלמא דבניא
 לשון עקבות כי אם ישראל שהוא לשון יוסר .
עוד כוכל לומר באופן אחר למה לא השיב לעשו ליעקב
 כשאמר יזכרה כיום את בכורתך למה"ל לומר לך
 את הבכורה ולמה אמר הכה אנכי הולך למות ולמה זה לי
 בכורה וי"ל שעשו ראה עמו בצורה גדול כמו שאמר וי"ל ויבא
 עשו מן השדה והוא עיף שנפל עליו אסכרה ולכן אמר הללעסני
 נא שלא היה בו כח לאכל כדור וידוע הוא שהעשוי הם טובים
 לאסכרה ולכן דחק יעקב באותה שעה לקנות את הבכורה
 קודם שירפאנו באותה אכילה מה עשה עשו גילה דעתו למת
 הוא יזכר את הבכורה ואחר הכה אנכי הולך למות ולמה זה לי
 בכורה כלומר אנוס אני שהכני הולך למות אם לא אוכל דכר
 זה ולכן אני יזכר את הבכורה ולא ידע דאנוס דכשיה לאז
 אנוסא הוא כי כל אדם לא יזון בעד דכר נכחו שפסקו בגמרא
 שהאז מעשה דכרדא דתליהן חסין וכוניה זכין ולכן אמר לו
 יעקב השבעה לי כיום כלומר השבעה לי שאהה מוכרה לי
 ואי"ל כי שאתה הגלה דעתך שאמרת הנני הולך למות וכשביא
 כך אתה מוכרה לעיני השבעה לי כיום הוה שאתה בעשה
 גמול נפשית למות ולכן אתה מוכרה לפי שיעקב הוה ידע
 דאנוסא דכשיה לאז אנוסא הוא כנ"ל .
עוד יתכן לקדקק בלן הפסוקי וזאת המכירה למה הונחך
 יעקב לומר זכרה כיום השבעה לי כיום מיינתרת דה"ל זכרה את
 השבעה לי היס ועוד דמלת כיום מיינתרת דה"ל זכרה את
 בכורתך לי וגם כן עשו שהיא איש יודע ניד איד עלה בדעתו
 לעשות דבר שאפי' שוטים אין עושים אותו שימכור ירוש' אביו
 שהוא פי שגש בשביל אכילת עדשים ואומר דשקיהם נתכוונ
 לערמיה יעקב נתכוון לערמיה לרמית לחייו כדברו באומר
 שקרה פגש את בכורתך לי כאשר נבאר ללמיה הית ערמתי .
 ועשו ככראת שיעקב אמר זכרה כיום נתכוון לאכל אכילתו
 ולרמוות אותו עקב אחרו וי"ל ויאלל וישת מליד שהכנים עמו
 כת של פריזים אחי יבול מושועה ויזין עלויה . וקשה אך
 יתכן שיאכל שלג ויחזוק עליון מחארה שמכר לו שבעויה .
 ויש לומר דכשראה עשו שאמר יעקב זכרה כיום את בכורתך
 לי אמר ודאין אין המכירה זאת קיימת דמלת כיום איתא
 פלוגתא דתנאי על פסוק וישלכס אל ארץ אחרת כיום הוא

סדר ויצא

ויצא יעקב ומכר שבע וילך חרנה איתא במדרש על הכל השיבו ועל הפרנסה לא השיבו אם יהיה אלהים עמדי ויהיה אכזבי עמך • ושמרני בדרך הזה • ושמרתוך בכל אשר תלך • ושכתי בשלום אל בית אביי • והשיבותיך אל הארצה הארץ רבי כרוספדאי אמר חף על הפרנסה השיבו שח' כי לא אשעבך ואין עובד אלא חזונות שח' ולא ראיתי צדיק כעובד חזונותו מקשה לחם ת"ב • וקשה טובא המחיר הזה שאם היה יתנוב התפלה שהתפלל יעקב אבינו דהיינו אם יהיה אלהים עמדי קודם החלום שחלם נחמ' האי דאמר על הכל השיבו יעל הפרנס' לא השיבו אבל מצינו שקודם אמר לו הקב"ה יהיה אכזבי עמך וגו' ואח"כ אמר יעקב כשעמית משכתי מה נורא התקום הזה והתחיל להתפלל ולבדור כדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ח"כ לא שייך לומר שעל הכל השיבו • ויש לתרץ בזה שאמרו ח"ל על פסוק ויצא יעקב ומכר שבע וילך חרנה יצאתו היום קפטה לו הדרך ושני קפיפות נעשו לו חד בלכתו לתרין • ונש גזר שלא התפלל על מקום שהתפללו אבותיו ויהי דעתיה לחזור כדי להתפלל וקפטה לו הארץ שכית הו' ייסוגע במקום • וזוהי גבא לתרין יום שהקשימו לעיל בקדים כי ידוע הוא שבאותו זמן כל אחד היה מוסדר התפלה כפי מה שפיה נרץ • שעדיין לא היו סדר התפלות מתוקנים ונס צריך לרקק בככות מה שאמר וידר יעקב כדר לאמר דהאי דדר לאמר הוא מיותר למחרי שח"ל וידר יעקב ויאמר אם יהיה אלהים עמדי • עוד קשה שכל התפלה מצאנו ראיונו שמודרת שלא לנוכח דהיינו אם יהיה אלהים עמדי ושמרני ונתן לי לחם לאכול וכשעת הגדר דהיינו לבסוף דבר לנוכח דכתיב וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך וכפי לשון דרישא היה לו לומר גם כן הגדר שלא לנוכח וכל אשר יתן לי עשר אעשרנו לו או היה לו להתחיל לנוכח כמו סיפא וה"ל אם יתהו אלהים עמדי ושמרני ונתן לי לחם לאכול • ויש לומר שבחזונו להתפלל סידר תפלתו • שהבא לשאול דבר האת הוילך נרץ למה תפלתו מקודם ולכך התפלה היא שלא לנוכח דהיינו אם יהיה אלהים עמדי שהוא סדר התפלה שיהיה מוסדר להתפלל וכשזוהי השיבו לו הקב"ה בחלום על מה שסידר להתפלל אז אמר מה נורא המקום הזה שעדיין לא התפללתי התפלה וכבר השיבו לי • והוא שאמר וידר יעקב כדר לאמר רונה לומר כדר יעקב עכשיו בהקינו משכתי אותו

כדר שהיה רונה לאמר אחר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני וכו' נדרו עתה לנוכח לפי שראה שהגה ה' כנב עליו ואמר כל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך אבל רישא דליהו אם יהיה אלהים עמדי ששיל' שהיה התפלה שסדרה בזמן כשנוכח שלא התפלל על מקום שהתפללו אבותיו לך היא אמורה בשלשון שלא לנוכח כתי' שמוסדר דברים לומר לפני המלך • ואונוה רונה אימי לעשות תנאי זה עם המלך אם יהיה המלך עמדי ויעשה לי כדוכך • כך היו דבריו של יעקב לפי שעדיין לא בא לפני המלך וכשבא לפני המלך והשיב לו על אותם הדברים שסידר אע"פ שלא אמר אחר ח"כ צריך גם איני לקיים לו כדרי ולאמר לו על מה שהו' מתנה זהו שאמר וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך וידבר לנוכח לפי שהוא כבר עומד לפני המלך •

עוד יתכן לומר ולישב הכתובים כפי סדרן דהיינו שיעקב חלם שאמר לו הקב"ה הנה אכזבי עמך ושמרתך בכל אשר תלך וגו' כי לא אשעבך וידוע הוא שהחלומות הולכים אחר הפירוש שיתקיים חלומיו הוציאו מפיו מה שחלם כדי לפתור אותו ואמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני וכו' ונתן לי לחם לאכול ושכתי בשלום ופתר חלומיו אליבא דרבי כרוספדאי דאמר דאף על הפרנסה השיבו שאמר כי לא אשעבך לו חלומיו וכן יעקב פתר חלומיו בארבעה דברים ושאל גם כן מוצעת ואמר ונתן לי לחם לאכול אבל אכתי קשיא שאמרו בגמרא כל החלומות הלכיים אשר השיב ואמר רבא והוא דנופטר ליה כעין חלמיה אם כן כדי שיתקיים החלום נרץ שיהיה הפתרון מציין החלום וביעקב מצינו דלא פתר כעין חלמיה שבחלום החזונות כאמרו לו בהכטחה רביעית והוא כי לא אשעבך דהיינו שקודם שיכנהו אל אדמתו ואמר כך על האדמה יתן לו חזונות והוא שאל בשלשית דהיינו ונתן לי לחם לאכול ואמר כך ושכתי בשלום • אם כן לא כתר כעין חלמיה ותנייה על יעקב שהיה פותר חלומות כיון שמצינו אצל חלומות דיוסף למה לא פתר חלומיו כעין חלמיה • רש לומר שאדרבא מזה הפתרון משיע ששם גדול בפתרון חלומות היה לפי שהכטמות שהכטמו הקב"ה הם ראשונים הנה אכזבי עמך ואף גם זאת ושמרתך בכל אשר תלך ולכך דתובה כוונ' תחילה זאת ועוד קתני והשיבותיך גם כן כוונ' וכרביעית אמר כי לא אשעבך קשה שהי"ל ולא אשעבך כוונ' גם כן ליה

אמר כי לא אעזבך שזלת כי הוא נתינת טעם לכך אמר
 יעקב אם איתא שהכנסת הפרנסה היתה אחר ביאתו לארץ
 היה לו לומר ולא אעזבך בוא'ו ואז היתה הפרנסה הכנסה
 רביעית דהיינו אחר שיבא אל הארץ . ומדאמר כי לא אעזבך
 בזמנת כי הוא נתינת טעם לכך פתר ואמר שהפרנסה היא
 בשלישית שכונת החלוס הוא כך תדע למה אבי מעשיח שטאו'
 בשלום לבית אביך מטעם כי לא אעזבך וכתן לך פרנסה וירובה
 וזהו תבואה בשלום לבית אביך לכך הקדים הפרנסה להשבת
 האדמה מטעם כי לא אעזבך כגורם שאם יחוו' עמי לאדמו אינו
 השבת שלום זהו שאמר וכתן לי לחם לאכול ושכתי בשלום :
עוד יתכן לומר וכתן לי לחם לאכול ושכתי בשלום רונה לומר
 כל כונת יעקב היה שלא לשכח את התורה בכית לבן
 ולכך נבאיתו ומכתי לבן הלל את עמו ואמר עם לבן גרתי ופי'
 רש"י ותרי"ג מנות שמרתי הרי שכל מנותיו היה שלא יהיה
 לו טרדה ושכח את התורה וידוע הוא שהתורה נקראת שלום
 כדכתיב שלום רב לאהבי תורתך וזהו שאמר וכתן לי לחם לאכול
 וכגד ללבוש ושכתי בשלום אל בית אבי רונה לומר כשיתן לי
 לחם לאכול וכגד ללבוש ולא יהיה טרוד דעתי ואקרא בתורה
 הוי ושכתי בשלום שהיא התורה אל בית אבי :

והנה ה' נכח עליו ויאמר אבי ה' אלהי אברהם אביך ואלהי
 יצחק וגו' הנה הפסוק הזה קשה טובא למה לאברהם
 קורא אותי אבי וליצחק לא קרא אותי אבי והלא אפכא
 מסתברא שהל"ל אלהי אברהם ואלהי יצחק ונתן דלא יונינו
 אלהי יצחק בוא'ו כיון שאמר כאן ואלהי יצחק . ויש להשיב
 בזה שפרטת חדא והיינו יוסף הקדוק לא הגיע לקראות איש
 שהוא חדרגת אבית שאמר ויעקב איש . תם עד שגשתתף שם
 התו"ה עמו שאמר ויהי ה' את יוסף ויהי איש תלמיח והענין
 שיוסף עולה כמלצין קב'ו נטס הו"ה עולה ל"ו וקב"ו וכ"ו
 עולה כמלצין יתקב'ו הו"ה ה' את יוסף ויהי איש . ג"כ ביעקב
 כשתשתתף עמו שם ההוי עולה כיונין יצחק דהיינו יעקב עולה
 קב'ו וכו' בן הכל עולה ה"ת כמלצין יצחק וזהו שאמר הכתוב
 והנה ה' נכח עליו כלומר שגשג'ה הויה על שם יעקב ואז עולה
 כמלצין יצחק לבן אמר אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק ולא חירר
 אביך כמלצין לבי שפאתה שעה הוא בעלזו היה במדרגת יצחק
 ולכך נאמר בוא'ו ואלהי שדפדפ על יעקב שהיה כמותה שעה
 במדרגת יצחק :

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף היקנה וגו' קשה
 וכי יקרא יעקב יצחק להם שמרתי היום גדול והלא

עובדים הרואות שעדיין היום גדול . ויש לומר בזה שאמר
 ז"ל וילך שם כי בא השמש ששקעה לו החמה פתחו' שלא בעונתה
 ולכך הרועים כיון שראו ששקעה החמה קודם עונתה נתיירא
 וכלו להשקות הצאן בעוד היום גדול שחא יסקע השמש פתאום
 כמו אמתול לכך אמר להן הן עוד היום גדול א יעלה על דעתיכ'
 שישקע היום השמש כמו אמתול אלא השקו הצאן ולכו רעו :
ויאמר לבן לא יעשה כן במקומו לתת הנעירה לפני
 הכבירה וקשה למה נעיקרא לבן כשאמר לו יעקב
 אעבדך כרזל בתך הקטנה הל"ל אי אפשר לתת הכבירה לפני
 הנעירה אלא המתן עד שאנשא הכבירה לאיש אחר (אם היה
 אחת שכפי המנהג אינו יכול לישא את הנעירה לפני הכבירה)
 ואז אתגבה לך . אלא דברי לבן כך הם כשאמר לו יעקב למה
 רמייתני ונתת לי את לאה שהיא הכבירה ואני לא עבדתיך אלא
 כרזל בתך הקטנה אמר לו לבן תדע שיש וכהה בעירנו שאין
 נושאין הנעירה לפני הכבירה דהן אחית שהתנחתי עיךן לתת
 לך הנעירה אבל התנחי הזה היה בנינו וכיוצא וכל אנשי העיר
 לא שמעו דבר זה אבל ידעו שקדשתי לך בת אחת ומיילא הם
 ואמרים ודאי שקדש את הגדולה שכן הוא הנהגה של המדינה
 וכנשא שיבא על לאה קול שהיא מקודשת והדק הוא שאם יבא
 עליה קול שהיא מקודשת הוי מקודשת . מנורשת מנורשת . ואם
 לאה לא תנשא לך לא יתבע שום איש מותה לבי שחושבי שהיא
 מקודשת זהו שאמר לא יעשה כן במקומו לתת הנעירה לפני
 הכבירה וכשבי' זה בתתה לך לאשה וק"ל :

וצריך להבין למה יעקב שהוא בזיר שפכזות יקח שתי
 אחיות אפילו שלבן כתנם לו . ויעבר על זה שכתוב
 בתורה ואשה אל אחותה לא תקח . יתכן לומר בזה שוכתי
 הילקוט ראובני שרזל ולאה היו משתי אחות . ובהיות שאין
 אחות לגוי לפיכך חזי ללקחם וזוהי אחי שפיר בואי דיוניתי
 הדרש' ילקוט על פסוק רגו' ואל תחטאו חיררו כלבכם על
 ומשככם ודמו סלה . שאמר דוד עד שאתם חוירים לי שכתתי
 מפסול משבחא אמרו לאביהן הזקן האך גשא שתי אחיות .
 וכוננת הענין הוא כך שהיה חוירים לו שבה יורות היואבי'
 שבה מלוט ששכב עם בנותיו ונשיב להם אמרו לאביהן הזקן
 איך גשא שתי אחיות אלא בעל כרחין שתאמר לו שרזל ולאה
 היו משתי אחיות ואך אחות לגוי וא"כ לא נקראים אחיות בזה
 הטעם ג"כ לא ישום אישור ללוט . ששכב עם בנותיו כי אין
 אחות לגוי וזהו שאמר לרגו' יתן ה' האשה הבאה אל ביתך
 כרזל וכלמה הזקן כלומר שתהיה נותרת ולא יבאו בה פסול
 ומשפחה

אכבר כל לעולם אע"פ שהוא בתוך הים שלא ראוהו ידיון קנה
 ולא חייב לדון דבר שאין בו קצב'ת'מ'א ולמה לקני והא דבר שאין
 לו קצבה הוא דאפ' שיהיו דגים מועטים ואפשר שיהיו ורובים
 א"כ הוי דבר שאין לו קצבה שכן המתחייב לזון את בת אשתו
 בתם הרב המגיד דהוי דבר שאין לו קצבה משום שאז יוקיר או
 שאז יזויל ומנא כשיהיה דבר שאין להכחין ולידע בין מעט
 למרובה נקרא דבר שאין לו קצבה ומאחר שהתחייב לזון את
 בת אשתו לא חייבו לזמא כמה שעלת' יונדתו יתחייב וכן כתב
 ג"כ בהמוכר פירות באכסריה דאמר פירות באכסריה אני מוכר
 לך דגמר וקנה גם שם הוי דבר שאין לו קצבה ולמה ליקני ויש
 מהפוסקים שכתבו חילוק בלא הלשונות יש והם שכתב שכתב'
 פירות שבאכסריה ומה שעלתה מזודתי יש בהם קצבה מלד הכלי
 דהיינו שהמוכר גומר והקנה לו אפי' שיהיה הרשת מלאה דגים
 וגם באכסריה אפי' שתהיה מלאה פירות ולכן גמר וקנה כמה
 שעלתה מזודתי ופירות באכסריה אבל המתחייב לזון את בת
 אשתו אין כלי מוגבלו כיוון הרשת והאכסר' ע"כ דבריה ולדעתו
 לא נראה שגם בהמתחייב לזון את בת אשתו חונש שנים יש לו
 גבול מלד אחד דהיינו שנתחייב לזון את בת אשתו חמש שנים
 והויא חמש שנים אלו כיוון הרשת והאכסריה דיותר אונאה שייך
 ברשת והאכסריה מהאונאה דשייך שווא יוקיר או שיהיה יזויל
 המזון בחמש שנים אלו דברשת אפשר שיהיה דג אחד ואם תהי'
 מלאה יהיו בה אף דגים אבל אם יוקיר או יזויל המזון לעולם
 לא יעלה במדרגה זאת ואין לו להוסיף עליה יותר מחמש שנים
 ולהו' החמש שני אלו קצבה כיוון המזדה לדגים ואכסריה לפירות
 לכן לא נראה לדעתי חילוק זה :

ובעל

קתרומות כתב חילוק אחר ואמר דלא אמר הרמב"ם
 דהמתחייב בדבר שאין לו קצבה שאינו חייב לא דוקא
 בדבר שאם ירעה לידע באותה שעה כמה יוניא לא יוכל לידע
 אותו דבר ויתקרי דבר שאין לו קצב'ת'מ'א ויתחייב לזון המתחייב
 לזון את בת אשתו חמש שנים שאם ירעה לידע באותה שעה
 כמה יוניא עליה בחמש שנים אלו - אי אפשר לידע - השווא
 יוקיר או שווא יזויל ולכן לא יתחייב הכל יורה שעלתה מזודתי
 אני מוכר לך פירות באכסריה אני מוכר לך הם ירעה הקוצה
 באותה שעה לידע כמה הוא יוכל לדעת - עדלת רע לידע
 גמר וקנה בין מעט בין הרבה בין המוכר בין הקונה והבריפי
 חכם תן - אבל עדיין לדעתי קשה מההיא דכתב הרמב"ם
 בהלכות ערב פ' כ"א ו' ליערב שנתחייב בדבר שאין לו קצבה
 נראה לי שאין ערב הזה חייב כלום וכתב הרב המגיד שהלך

לשיטתו דנפרק י"א להלכות חלוקה והנה מדברי הרב המגיד
 נראה שצדק אחד לשתיה' ואם איתא שטעם הרמב"ם בהתחייב
 לזון את בת אשתו הוא דלזון חייב כשכל שאינו יכול לידע
 באותה שעה כמה יוניא א"כ ערב המתחייב בדבר שאין לו
 קצבה למה לא יהיה חייב והרי יכול לידע באותה שעה -
 שישאל ללמה כמה הוא חייב קדי' שיא ערב בעדו - וגדולה מזו
 מנינו כלתם רב דפסקו - אפילו שידע הערב קצב הדבר על
 מה הוא יונא ערב מאחר שלא פירש באותה שעה - דהוי דבר
 שאין לו קצבה ואינו חייב - ותימא שאם טעמא דקרא' כס הוא
 שכל מקום שיכול המתחייב באותה שעה לידע כצדק המתחייב
 אע"פ שלא פירש - הויא דבר שיש לו קצבה ומתחייב וככל
 מקום שאי אפשר למתחייב לידע באותה שעה כמה הוא החיוב
 ונתחיי' הוי דבר שאין לו קצבה - ולא יתחייב אע"פ שידע קצב
 הדבר כיון שלא אמ' בפירושו וקא הערב באותה שעה כמה חייב
 יכול לידע ומכ"ש שאמרו כלתם רב אפי' שידע קצב הדבר
 דפטור :

וגראה לע"ד לחלק באופן אחר וקודם דקד' כלשון הרמב"ם
 למה בהלכות חלוקה אמר וכן הנור רבותי ובהלכות
 ערב אמר וגראה לי שאין ערב הזה חייב כלום וירדג הוא שכל
 מקום שאמר הרמב"ם וגראה לי סברא יחידה היא ועתה נריך
 להבין למה רבותיו של הרמב"ם לא בקין כיוונה בהלכות ערב -
 אלא יש לומר שטעמא של הרמב"ם דאמר דהמתחייב בדבר שאין
 לו קצבה שאינו חייב הוא דוקא בהיותו כלשון ויתנה וכן תמו'
 כלשון בפרק י"א מהלכות יזכירה דהמתחייב לזון את בת
 אשתו חמש שנים הרמב"ם אינו חייב משום דהויא כיון ויתג' ואין
 באן דבר מנייניו שנתן לה - הרי שדימה הדבר לתתנה וכל
 דבר שהויא כיון ויתנה שאחד נהנה והחד חסר אם לא פירש
 קצב הדבר אע"פ שאפשר לו לידע ויתקרי דבר שאין לו קצבה
 ואינו מתחייב אבל אם יהיה כלשון מלד כמה מה שעלתה מזודתי
 אני מוכר לך פירות באכסריה אני מוכר לך אפי' שיהיה דבר שאין
 לו קצבה גומר וקנה לפני שלא הויא כיון ויתנה אלא כלשון מוכר
 ושניהם תלויים בהרע' להפסד ולהרע' דהן עשיל המזון וזה
 שעלתה מזודתי מוכר לך כשכלב נתן לו הכל בין הינוס' בין הקני'
 תלויין באחריות ההפסד הא כוונת המוכר אכס' שתהיה מזודתי
 מלאה דגים ומקרה כשכלב ושני יותר מעשר בלעיס וכן הקונה
 אפשר שנתן לו תלוי ואין שיינו' כי אם שני דגים קעני ולקחם
 כשכלב ובכח אותו אחריות של כל אחד יחד נזיר וקנה מדבר
 אפילו שאין לו קצבה :

בזה כפי לתרץ למה שהקשינו למה לא פסקו רבותיו של הרמב"ם בערב המתחייב בדבר שאין לו קצבה שלא יהיה חייב כמו במתחייב לזון את בת אשתו לפי שהמתחייב לזון את בת אשתו לפי שבת אשתו נהנית והוא חסר לכך לא חייבוו בדבר שאין לו קצבה והוא כמו מתנה אבל בערב סבירא להו לרבנותיו של הרמב"ם דאית ליה הנאה דהיינו קלא דמהימנא וככח אותה הנאה מחייבים אותו לפרוע וברמב"ם מראה לו דבר אחר דהיינו סתם שהערב הוא אסמכתא ואסמכתא לא קניא א"כ בזה מתחייב הערב לפרוע בכח האוי הנאה דקלא דמהימנא א"כ ההיא הנאה דקלא דמהימנא בטלה . כדי לחייבו באסמכתא א"כ נשאר דבר שאין לו קצבה בלי שום הנאה אחרת כדי לחייבו בדבר דאין לו קצבה לכך אמר גראה לי שאין ערב הוא חייב כלום אבל אם היה לערב הוא חיוב הנאת מיומן חק מקלא דמהימנא אז ודאי שאפילו הרמב"ם מודה שחייב לפרוע כמינוי ילודים שבדבר שאין לו קצבה בכח ההיא הנאה דהוה ליה . גמר ושעבד כפשיה דהוויא כמו מוכר בכח ההיא הנאה ולא הוויא כמו מתנה מאחד שיש לו הנאה גם כן . ובזה נכח לב"ד לבן כשאמר ליעקב מה אתן לך השיב לו יעקב לא תתן לי מחזורא אם תעשה לי בדבר הזה אשכח ארעה זאנך אשימור והענין הוא שחזר שיעקב היה בדעתו לשאל דבר שאין לו קצבה כשימור לו לבן מה אתן לך בלשון מתנה א"ל יעקב בלשון מתנה לא תתן לי מחזורא שאם תתחייב בדבר שאין לו קצבה בלשון מתנה . אז לא יתחייב כמו שביארנו לעיל דבלשון מתנה לא יתחייב בדבר שאין לו קצבה לכך אמר יעקב לא תתן לי מחזורא אלא אם תעשה לי הדבר הזה להתחייב בדבר שאין לו קצבה גם אני אעשה זאת לך שאשוב ארעה זלתייה לך הנאה אחרת זאנך אשמר שהוא שמירה מעליו יותר מן הרועה שהרועה חייב לשמור ביום ויעקב נתחייב אפי' בלילה כדכתי' גנובותי יום וגנובותי לילה וככח ההיא הנאה גמר ושעבד ללבן אפילו בדבר שאין לו קצבה אלא ברא דכולי עלמא .

יונבא דרקק בשאר פסקים הסיוכים לנו לעבור בכל זאנך היום הסר משם כל שה נקוד וטלוא וכל שה חוס בכשבים ונקוד וטלוא בעוים והיה שכרי וענתה כי דקתי ביום מחר כי תבא על שכרי לפניך כל אשר איכנו נקוד וטלוא וגו' גנוב הוא אתי ויאמר לבן הן לו יהי כדברך . וצריך להבין למה לבן לא השיב לו דבר עד אחר שאמר יעקב וענתה כי דקתי וכו' אז אחר הן לו יהי כדברך שהיה לו להשיב לבן ליעקב אחר שאמר יעקב כל שה חוס בכשבים ונקוד וטלוא

בעו' והיה שכרי היה לו לומר מיד הן לו יהי כדברך ולמה שתק ולא השיב לו עד אשר אמר וענתה כי דקתי . עוד קשה למה שאמר יעקב וענתה כי דקתי מה נדקה היא זאת שעושה ללבן ונוראה לו חסידות גומר באיורו כל אשר איכנו נקוד וטלוא בעוים גנוב הוא אתי פשיטא שהוא גנוב ואין כאן שום חסידות ולא שום דבר כושה לבנים משורת הדין שיוכל לומר וענתה כי דקתי שאין בשכרו אלא עקודים ונקודים ויונבא לבן מין אחר ודאי שיקצנו יומנו דודאי שגכב אותו . ויש לומר שיעקב אמר לעבור בכל זאנך היום הסר משם כל שה נקוד וטלוא וגו' והיה שכרי אמר לבן בדעתו מאחר שחייבם לוקח אותם תחת שכר דדאי שהם שלו וכל מה שיולידו א"כ יהיה שלו שכל מה שקנה עבד קנה רבו וא"כ כמו שהנאן שלי עתידין ללדת עקודים ונקודים כך הנאן שלו שהם עקודות כדאי שיולידו ג"כ לבנות או שחורות ויאמר יעקב שאלו הלבנות והשחורות הם ולדות שהולידו הנאן שלו העקודות . שגם הם יולדו לבנות ושחורות כמו שגאן לבן מולידים עקודים ונקודים . וכזה יהיה לו פתח לגנוב זאני לכך לא השיב לו ונשתתק לבן וחושב בדעתו לאמר רוצה להעביר לי ולגנוב את זאני כשראה יעקב שלבן שותק יחשב יוחסות ידע מה בדעתו וזמר אני אעשה לך הטבה אחרת כי ידעתי יוניאיות שתיקנות מה היא . וענתה כי דקתי ביום מחר בשע' פקידת השכר כי תבא על שכרי לפניך כל אשר איכנו נקוד וטלוא כלומר כל מה שתמנא שאינו נקוד וטלוא אפי' שהי' מהוולדו שהולידו זאני מאחר שאיכנו נקוד וטלוא וכו' יהיה גנוב אתי הרי לך הטבה רבה שאעשה אני לך אז אמר לבן הן לו יהי כדברך שבתגאי זה לא יסאר שום פקוק בענין : והגח מנאנו ראינו דקתנו של יעקב והטבתו שעשה ללבן ואח"כ נהפך לו לסורי הנפן ככריה שין הגרא' משמע שגכב לו כל זאנו בתחובלו' המקלות ששם בשקתות המים ולא באה ולא יאה ליעקב איש תם לעשית כדבר הזה דלא דינא ולא דייבא לגנוב את זאן לבן כעראה כי תגאי התנה עמו וכפי מה שהתנה הודה לו לבן ומה לו לעשות כדברים אלו על לא חוס בכפיו של לבן ויש לומר דיעקב היה מנהג עצמו עם כל אדם כפי שגנו עמו כבר יתבאר ועם עקש תתפל הלא תראה בפסוקים שאמר יעקב ללבן הסר משם כל שה נקוד וטלוא וכל שה חוס בכשבים ולשון שה הוא הקטני וכונת יעקב הוא להביח כל הגדולי ולהתחיל ליקח מה שיימנא יולידות נקודות ועקודות מהיום ומעכשיו שהיו שלו והתושים הגדולים שיאחרו בתוך זאן לבן כדי שיולידו גם כן זאן לבן עקודים ונקודים שאם יקיר

שלא ורחל היו בנות הגבירות, ולכן נקראים על שמו של לכן
 אכל בלה וזלפה שהיו בנות השכחות ולדה של שפחה כמיה
 ולא יקרא שמו עליהן לכך אמר עבדתיך י"ד שנה בשתי בנותיך
 באותן השנים שנקראו בנותיך שהם לאה ורחל אבל בלה
 זלפה נקראים בנות לא בנותיך לכך השיב לו לכן הבנו בנותי
 כלומר אותם הבנות שלי וזכר שמי עליהן אני לוקחן שאין לך
 רשות בהם שלא עבדת לי בהם כי אם בעד השנים שנקרא
 שמי עליהן וכן אמר יעקב שש שנים בצאנך דקשה שהל"ל וש
 שנים בצאנך אלא הענין הוא שיעקב אמר עבדתיך שש שנים
 בצאנך כלומר בנה שילדיו צאנך לכך השיב לו לכן אין
 הכי נמי אני נותן לך בשכר מה שעבדת מה שילדו צאנך דוקא
 אבל שאר הצאן שהם הולדות דאיתין מכת ויה שילדו צאנך הם
 שלי והו שאמר והצאן כלומר אותו הצאן שאין נקראים על שם
 צאנך לפי שהם ולדי ולדות הם צאנך :

עוד יתכן להשיב ולישב פסוקים אלו באופן אחר כדן של
 רועה דיש להקשות ליעקב שאי האזי דקאמר טרפה לא
 הבאתי אליך חידוי תבקשה גנובתי יום וגנובתי לילה פשוט
 הוא שחייב לשלם שכן כתב הב"ס סי' ש"ד דהארי והדוכ והגמר
 והברדלס והנחש הרי אלו אונסין בזמן שכחו ויזלזלו אבל אם
 הוליקן לחקוס גדודי חיה ולבסטים אין אלו אונסין וחייב לשלם
 וא"כ יעקב ודאי חייב לשלם ללבן כל מיני אונסין וכל מיני
 גנבות מאחר שהיה מוליכן לחקוס גדודי חיות ולבסטי א"כ כמה
 מתרעם יעקב על לבן באחר טרפה לא הבאתי אליך צאנך
 אחטבה וגו' והלא כפי הדין היה לוקח לבן ויזנו • ויש לומר
 שכתב הרב בפ' הגזר וז"ל קבל עליו ש"ס להתחייב אפילו
 באונסים או שיתנה לופטר מוגבה ואכזר והשכועה הכל לפי
 תנאו והנה ברור הוא ויה שפרשתי ככר ויכרך ה' אותך לרגלי
 שהגיד לו שכל הברכה בא לו ממחת שהוליקן אחר הזכר
 באחר דלא שליט ביה עינא בישא א"כ כשלקח לבן ליעקב
 שיטוב לרעות צאנו ודאי שהיה על יונת שינהם באותן
 התקומות עמך דלא שליט בהו עינא בישא ויוקחיות אלו כיון
 שהם רחוקים מהטוב הם מקומות של גדודי חיה ולבסטים כמנהג
 שגל מפת כן נחמה לבן ובהיות כך לא מתחייב יעקב לבי
 שהכל לפי התנאי דאי אפשר לתפוס חבל בטרין ראשין אם
 ישתחרר ועיין הרע צריך לרעות בחקוס גדודי של חיה ולבסטים
 ואם רוצה להשתמש מגודדי חיה ולבסטי צריך לרעות בחקו דשליט
 בהו עינא בישא וכשהיה יעקב שרדף לבן אחריו ואמר שהצאן
 צאנך א"כ תאי כוונתיה ללבן אלא ודאי שמונתו לומר שרצה

לשלם כשכר רועה בעלמא לפיכך ויחר ליעקב וירב בלבן ואמר
 לתפוס חבל בטרין ראשין אי אפשר • רחיליך ועינך לא שכלני
 ששמרתי אותן מעין הרע והולכותים בחקוס גדודי חיה ולבסטי
 דלא שליט בהו עינא בישא כנוצ'כ' הודעתך שכן צריך להיות
 כששמרתי לך ויכרך ה' אותך לרגלי א"כ איני חייב באונסין ולא
 בגנבה ואני נתחייבתי לך בכל • רחיליך ועינך לא שכלני
 ששמרתי אותן מעין הרע טרפה לא הבאתי לך לפי שאנכי
 אחטבה ויחידו תבקשה גנובתי יום וגנובתי לילה א"כ איך
 יתכן שטרצה לשלם אותי כרועה בעלמא ועוד שהרועה אינו
 חייב כי אם בגנבת היוכ ואני גנובתי יום וגנובתי לילה ומחמת
 כך היית ימוכר לישב לעולם על פני השדה והו שאמר היית
 ביום אכלני חורב וקרח בלילה גס דין של ש"ס אם ישן בשעה
 שבני אדם נעורין וכיעור בשעה שבני אדם ישנים וכאנס וגנב
 ומזנו שום דבר פטור אבל אם שכב בשעה שבני אדם ישנים
 ונעור בשעה שבני אדם נעורין וכאנס וגנב ומזנו דבר חייב
 והו שאמר יעקב אני כדי לשמור אותם מעין הרע הלכתי
 בחקוס שאין שם בני אדם ולפיכך לא היה לי שעה לישן בשעה
 שבני אדם עומדים לפי שאין שם אדם וכדי לשמור את צאנך
 ותיידד שצתי מעיני ואיך אתה רוצ' לשלם לו כרועה שהוא כמות
 שכר ועל זה חרה אף יעקב בלבן ואלו הפסוקים היו להודיע
 יעקב טענותיו כדי לבטל מחשבתו הרעה של לבן הארמני וכו' :

סדר וישלח

עס לבן נגתי ואחר עד עתה ויהי לי שור וחמור צאן ועבד
 ושבא ואשלחה להגיד לאדוני למנוח חן בעיניך וקשה
 שאדרכא יתקבא עשו בראיתו שיש לו כל כך עושר וכבוד ואיך
 אומר למנוח חן בעיניך עוד קשה דמה בא ללמד לעשו שנתאח
 עד עתה וכי עשו לא היה רואה שנתאחר עד עתה ויש לומר
 ששלח יעקב לאמר אל תהי חושב שנתקיימו הברכות שברכני
 אבי שאבא ברכני שהקב"ה יתן לי בלי טורח כדכתיב ויתן לך
 האלהים ואני או לא נתאחרתי עד עתה לבעבו שש שנים אחרו'
 לא היה לי שור וחמור והו שאמר קרא ואחר עד עתה ויהי לי שור
 וחמור כלותי נתאחרתי עד עתה כדי שיהיה לי שור וחמור וכו'
 ואשלחה להגיד לאדוני למנוח חן בעיניך :

ויאמר אם יבא עשו א השלחה האמת והכנה והיה האמת
 הכשאר לפלוטה ופי' רש"י על כרחו כי אלאם עמו
 והנה קשה מאד שהרי הכתוב דלעיל שאמר וירא יעקב מאד ויגור

לו פי' רש"י וירא שאז יהרג וייתר שאז יהרגו הוא את אחרים
 א"כ מאחר שנתירא שאז יהרגו עשו א"כ ח"ך אומר רש"י
 ויהי המעשה הנשאר לפליטה על כרחו שאלחם עמו תימא
 אפי' ילחם עמו דלמא ינחמו עשו ויהרגו ויחא את כל אשר
 לו ולא יהיה שום מחנה לפליטה • יש לומר במה שנקשה קודם
 וכי יעקב מקטני אמה היה שהקב"ה אמר לו שוב אל ארץ
 אבותיך ולחולדתך ואהיה עמך והוא מתיירא אל אלא יעקב דאח
 הקלום ולא ידע פתרונו דהיינו הקב"ה אשר לו ואהיה עמך
 ואיני יודע אם הבונה הוא שיהיה עמו להגילו מכל אויביו מבלי
 שהוא ילחם ויאמר דבר בדבתיב ה' ילחם לכם ואתם תחרישון
 אז אם יהיה כונת החלום ואהיה עמך שילחם והקב"ה יהיה
 עמו לגנא לאויביו לכך ויחץ את העם אשר אתו ואת הלחן ואת
 הבקר והצמחים לפני מחמת ואמר כזה יבחן הכטמת החלום
 וזה לפני החלום לעולם הוא אמת ונדאי שהקב"ה יהיה עמי
 אבל איני יודע במה אופן יהיה עמי לכך אמר כי תקרב אל
 עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום אם הכטמת החלום
 שאמר ואהיה עמך הוא כונו ה' ילחם לכם ואתם תחרישון אז
 ודאי שאז יהיה ברכה לפגוע במחנה ראשון כי לא יניחאו
 הקב"ה שאז הגלחמתי ואם אראה שהכה את המחנה הראשון
 אז ימרח שהכטמת החלום היה שיהיה עמי לעורכי כשאלחם
 עמו לכך והיה אמר הוחנה הנשאר לפליטה על כרחו שאלחם
 עמו והקב"ה אמר ואהיה עמך וכדלוי שיהיה לפליטה ועתה
 צריך להבין אם כן לא ירא שאז יהרגו אלא היראה היתה בכל
 עוד שלא עשה זאת ההצאה של השני מחמת כדי לידע כונת
 החלום שאם לא היה עשה השני מחמת אפשר יעקב היה
 מושב שה' ילחם לו ולא ינטך לאחיו חרב ביח והכטמת החלום
 אינה כן אלא שילחם והוא יערהו כמנא כטאו עשו אצל יכא
 במרח ויהרגו הוי וירא שאז יהרגו ואם באמר שמיד אלא
 לקראתו במרח להרגו גם זה אי אפשר • שהקב"ה הכטמי
 ואהיה עמך שאז יהיה עמי להגילי ולחכות האויב מחמי מבלי
 שאני אכא בדמים ואם אני אלא לקראתו במרח אפשר שאהרגו
 ואין רצון הקב"ה בכך לפיכך כדי להבחין דברי החלום הנורך
 לעשות שני מחמת הראשון לשלום ואם יכא אם יהיה השני
 לפליטה כפל כרחו שאלחם עמו כדפי' רש"י ז"ל :

והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו פד
 אחיו וקשה איך יעקב שהוא בחיר ה' השתחוה לעשו
 שאל אחר וכבר באהר תיך דבר זה באמר והוא עבר לפניה'
 שילחם והוא רמז לשכינה וגם אני לא אביח להניף ידי לכתוב

טעם בדבר והזקודם כבין למה הנורך קרא להודיענו באמה
 מקום ההשתחויה היתה שהיה לו לומר וישתחו ארצה לאחיו
 שבע פעמים ומה לי לידע אם ההשתחויה היתה עד גשתו
 לאחיו או לא מדהנורך קרא לכתוב עד גשתו ודאי שהכתו רצה
 לפטו' את יעקב שלא יאמר שהשתחוה לעשו וזהו שאמר וישתחו
 ארצה רוצה לומר שהיה משתחוה בכל עוד שהיה רחוק ומנו ולא
 היה בתוך ארבע אמותיו שאז כשהוא חוץ מארבע אמותיו לא
 נקרא שששתחוה לאל אחר שכן מנינו בעמידה צריך שלא יהיה
 בינו ובין הכותל ארבע אמות כמנא שבהיותו חוץ לארבע אמות
 לא מתקרי השתחויה שששתחוה לעשו אלא להקב"ה שהיה
 משתחוה ומתפלל אליו שיגילוהו מעשו אחיו ולכך הנורך קרא
 להאריך ולומר עד גשתו עד אחיו להודיענו שלא נשתחוה
 לעשו וכו' מדוייק למה לא אמר וישתחו לארץ חף ע"ג שכפי
 הדקדוק כולא חד מ"מ היכא דאיכא למדרש דרשינן מאמר שהאמר
 אמר שהוא על השכינה א"כ וישתחו ארצה וקאמר רוצה לומר
 ארץ ה' שהיא השכינה ואמר הכתוב שהשתחוה להדום רגליו
 דהיינו ארץ ה'

וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר צדיק להבין
 מה שייכות יש למעשה בלחה למספר בני יעקב הגם
 שכבר פירשו הקדמוני' בזה גם אני אענה חלקי הנה באמר בפ'
 ויחי כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עליה שרונה לומר
 שיעקב היה רוצה להוליד בן אחר כדי שיהיו י"ג בני כנגד י"ג
 מדות מאחר שנקרא אל ואז היתה מטתו עליונה מסוד ה"ב
 שבטים הם שכינתא שנקראת ים שלמה דיתבא על י"ב בקר
 וראובן לא ידע כונת אביו דאם היה יודע לא היה מבבל וזהו
 שאמ' לו יעקב אז חללת יצועי עליה שלא הכתמי להדמו לעליון
 שיהיו לי י"ג שבטים כנגד י"ג מדות שלו וזהו סמיכות הפסוקי'
 וישב ראובן את בלחה פלגש אביו ויהיו בני יעקב שנים עשר
 כלוא לפני שבלב מטתו לכך לא היו בני יעקב כי אם שני' עשר
ידוע הוא הטעם שאמרו ז"ל מה ראה ראובן לבבל יצועי
 אביו אמר אם אמות אמי היתה צרה לאמי • שפחת
 אמות אמי תבא צרה לאמי ז"ל לכך בלבל והנה כפי הנראה
 הדין עם ראובן וטעמו ונימוקו עמו שלא היה נאה ליעקב
 לעשו' בדבר הזה שיגדל הפלגש על הגברת שהיא לאה דחף גם
 זאת שפחה כי תירש גבירתה ותשב במקומו דהלל תחת שלוש
 רגוע ארץ ויפה אמרו ז"ל כל באמר ראובן טטא אינו לא טועה
 וכזה קשה ליעקב איך אמר אז חללת יצועי עליה והלא יצועי
 עליה הית' רחל ולא בלחה שפחת רחל וי"ל כמה שנקד' מפרשת

צאת פרט לחזוי שאינו חייב לא אס כמזא חדש בידו ויוסף חזוי
 אקרי כי אחינו בשרנו הוא עב"ל ואני אחר נשיקת ידיהם
 קודם תמהני עליהם איך ינא מפיהם דבר כזה והלא בביתר
 צתב הרמ"כס ו"ל הנוכח את בנו או את אחיו הקטן שכלו לו
 חדשיו והקטן שכלו לו חדשיו הוא עד בן שלש שנים ויוסף ינא
 מכלל כל קטנים שכתורה דכתי' יוסף בן שבע עשרה שנה היה
 דועה את אחיו וכן ט' שנים יש ללדין גדול לכל דבר וקטון
 שאמר הרמ"כס שאם מחרו פטור הוא דוקא קטון שאינו יכול
 לילך בגלגלו וזו מקרי חזוי אבל משם ואילך לא מקרי
 חזוי ח"כ מה הועיל יהודה באחריו כי אחינו בשרנו הוא
 זל הבין הפסוקי אלו נקדים הא דכתב הרמ"כס בהלכות גביה
 אין הגנה בקרא גנב לשלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה
 וחמישה עד שימסוך הגביה מרשות הבעלים וכתב עוד הנוכח
 כפס אחד מישראל ג' אפי' עבד ממוחרר חייב שכאמ' כפס
 מאחיו מישראל ובהקדמות שני דיינים הללו נכח לדקדק באלו
 הפסוקי דאמר יהודה לבו ומכרנו לישמעאל' וידנו א תבינו
 כי אחינו בשרנו הוא וקשה וולת לבו שהיא מיותרת כי הי' לל
 ומכרנו לישמעאלים עוד קשה בענין משיכת יוסף מן הבור כי
 לא נזכר מי משכו דכתי' ויעברו ואשים מדיכס כוחרים וימשכו
 ויעלו את חסף מן הבור ואם איתא שאחיו מכרוהו כאשר פי'
 רש"י היה לו לומר קרא מי משכו אלא כונת הכתובים כך הם
 אחר יהודה כיצד נעשה עם אחינו מה בנע כי נהרגו שניהם
 חייבים ג"כ מיתה ואם נמכרוהו נהיה חייב מיתה ג"כ שכאמר
 זנוגב ביש ומכרו ומזא ביד מות יומת אס אחינו נמשכו מן
 הבור ומכרנו יתקיים בנו ומזא ביד מות יומת כיוו שכתב
 הרמ"כס הגנב אינו נקרא גנב לשלם עד שיוסוך את הגנבה
 לרשותו לכך אחר לבו מכאן ונלך מרחק ומכרנו משם
 לישמעאלים וידנו אל תהי בו לעשות משיכה מטעם כי
 אחינו בשרנו הוא וקרא קאמר כפס אחיו מישראל
 מכ"ז שהא אחינו בכפשו בשרנו בבשר הו וידנו אל תהי
 בו לעשות משיכה כי אחינו בשרנו הוא לכך אחר הכתוב
 ויעברו ואשים מדיכס כוחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור
 הסוחרים משכוהו ולא אחיו וא"כ למה נתחייבו שיהרגו
 עשרה הרוגי מלכות במקום העשרה שבטים מטעם זנוגב איש
 ומכרו היה להם להשיב פטורים הם שהם לא משכוהו . ויש
 לומר שהשכטי' טעו בדבר אחד והיוני שמשכו שהם לא נקראים
 גנבים את יוסף לפי כשהשליכוהו אותו הבורה לא היה
 אדעתא לגנוב אותו ולמכרו לא אדעתא דלהוי שמור שם עד

שימות והשתא נתחדשה להון ידיעה שיתר טוב למוכרו לעבד
 ויחיה ולא להניחו שם וימות וזהו שאמר יהודה מה בנע כי
 כהרג את אחינו יותר טוב לבו ומכרנו ועתה ככר קנה מקומו
 עבור אס נמשכהו כתייב לכן ידיו אל תהי בו למשכו ומאחר
 דכשהשכלנו אותו שניה לא היה אדעתא דגביה ח"כ עתה אס
 נמכרהו אין אנו חייבים במכירתו אך בתנאי שידנו אל תהי בו
 וטעו בהאי דינא שדין פשוט הוא הנפקד שטען שכנגד הפיקדון
 ואח"כ כמזא בידו חייב הרי שתחילתו היה בפיקדון וסופו
 בגנבה ואפילו הכי חייב לשלם כמו כן השבטים מאחר ששמו
 אותו עבור כפיקדון דמי שהרי הוא אינו יכול לעלות משם ח"כ
 שמרובו שם בפיקדון ומאחר שהוא שמור אצלם אפילו שילכו הם
 לסוף העולם ושמה ימכרוהו והקוצה אותו יבא ויעלה אותו מן
 הבור בדיעתם אפילו הכי חייבים שכבר הוא שמור אצלם
 וכשמכרוהו נקרא עליהם ומזא בידו ולכך נתחייבו :
עוד יש להקשות במה שאמר יהודה מה בנע כי נהרגו את
 אחינו ופי' רש"י מה ממון וקשה לרש"י למה פי' בתרגום
 אונקלוס דהיינו מה ממון ולא פי' בתרגום יהונתן בן עוזיאל
 שתרגם מה הנאת ממון שהוא יותר קרוב אל פשט . עוד קשה
 לפי פי' רש"י שאמר מה ממון כלומר מה תועלת ממון והלא מה
 להם יותר תועלת יוחלק הירושה והנחלה שהיה גועל להם
 לרשת אותו חלק על נחלת כל אחד ואחד מהם ומה היתיר
 במכור אותו בעשרים כסף הלא יותר טוב להרגו ולקחת חלק
 הנחלה והירושה אס האי מה בנע שאמר הוא בשביל הממון .
 אלא בענין הוא שהאי מלת מה בנע שאמר לאו על ממון
 אמרוהו אלא על התפילה שהם יתנוהו לא יתקבל עוד
 תפילותם כדכתיב גס כי תרבו תפילה אינני שומע ודיכס
 דמים מלאו זהו כוטרקון של בנע"בקר"נ"הרים" ערב כלומר
 איך ישמע קולינו בחרוס בבקר נהרים ערב כי נהרגו את
 אחינו לכן פרש"י ז"ל מה ממון כתרנוס אונקלוס ולא מה הנאת
 ממון כתי' שמוון עולה קול שהיא קול התפילה ואם היה
 מפרש יזה הנאת ממון כתי' הו משמש על הנאת הכסף ללך
 אחר מה ממון כלומר מה קול התפילה יועיל עוד כי נהרגו את
 אחינו הוי מה בנע"ב כי נהרגו את אחינו !

בפרוש וישאלו אותו למה כדי שיקרע להם את היס פסוס
 פ"ס י"ס ע"כ ובהנה מה מאוד המדרש הזה תמוה
 ששאל למה שנאמר כדי שיקרע להם את היס אדרבה היה
 להם לאבד אותו מאחר שידעו שזכותו יקרע להם את היס .
 ונוכל לתרן למה שאמר ז"ל היס ראה ויגס מה ראה ארזו של

יוסף ראה בזכות וינס ויאל החוצה היס ראה וינס וזהו כונת הכתוב ויעש לו כתובת פסים ר"ל שכל ידי אותו כתובת פ"ס י"ס כלומר נקדע היס שכתבנו לו חיו ומכרוהו למיזרים ואז עמד בנסיון עם אשת פוטופר וינס ויאל החוצה ולכך היס ראה וינס וזהו ששאל המאמר למה וישאלו אותו כלומר למה נסתבב הסיבה הזאת שינסאלו אותו והשיב כדי שיקרע להם את היס כלומר גלוי וידוע הוא לפני הק"ה שיצמד בנסיון ובזכות זה ייס ראה וינס ולכך שם כלבם לשגא אהנו . במדרש וישב ראובן א הכור ששכ א שקו ול תיבגיתו וקשה מה בה לאשמועינן אמר בפסוק זה ששכ אל שקו ואל תעביתו ועוד כבין מה שאמר ראובן הילד איכנו ואני אכא אני בא לומר שכל מה שאתן ראובן תפשו עליו להצילו הוא כשכיל שנישורה בחלומותיו שניוכה עם שאינו כדעתו וי"א ככבים משתחיים לני אחר ראובן ודאי דהחלום אמת והק"ה מחל לו אותו עון של כלבול עונוי אביו כיון שבוא מונח אותו עם שאר אחיו ויגע עיניו וישק ותעבית פשע אל הכור ולא ימצאו ליוסף שב מחדש אל שקו ול תיבגיתו שאמר מאמר שהילד איכנו חלומותיו איך אמת ח"כ גם אני מדין לאזור עדין בתעשה כדי שלא אבא בגלגול וזהו כונת הכתוב הילד איכנא ואני אכא אני בא כלומר מאמר שהילד איכנו כדי שיתקיימו חלומותיו שמהם הייתי סבור שהייתי ינתקן ועבשו הילד איכנו ואם כן אכא אני בא כלומר באויה צר אני מייב לבא בגלגול לתקן את אשר עויתי הני ואני אכא אני בא ולכך שב מחדש אל שקו ואל תיבגיתו .

ויצ עונתו והיא שלחה את חזיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא לוי החותמת והפתילים והזטה הלא ויכר יהודה ויאלו נדקה חזיה כי על כן לא כתתיה לשלה בני וגו' ויש לדקדק בפסוקים אלו שהיה לו לומר חזיה החותמת והפתילים והזטה הלא חזיה אשר אלה לו אנכי הרה אס כונת תמר היה לומר חזיה כתעשה היל"ל בת"ס חזיה החותמת חזיה אשר אלה לו אנכי הרה ועוד סיפא שקאמר יהודה נדקה חזיה כי על כן לא כתתיה היל"ל נדקה חזיה כי לא כתתיה לשלה בני מהו כי על כן וישוע שבשכיל סיבה הזאת לא כתתיה לשלה בני . ויש לומר שכונת תמר הנדקת הינה לומר ליהודה שהיא ועוברת ויושיח בן דוד רוצה לומר שישח בן דוד בבטחה וזהו שאמרה הכר נא לוי החותמת והפתילים והזטה הלאה שהם תגשימי ולכך כלומר לוי ראוי החותמת והפתילים והזטה הלאה ודאי שתאמר להשיח בן דוד ח"כ לאיש אשר אלה לו אנכי הרה כלומר איש אשר אלה

ראויים לו הוא בכטני ולכן אמר הכתוב לוי החותמת כלו"ד לאיש אשר אלה לו כלו"ד ולא אמר חזיה החותמת וכו' חזיה אשר אלה לו וכו' . ועל מה שהקשינו למה אמר כי על כן לא כתתיה שהיל"ל ולא כתתיה התירוק הוא חזיה שאמרו"ל שהוא אמר נדקה וכטער על הדבר אפילו הכי הודה ולא בוש ואמר נדקה יאלת בת קול ואמר חזיה היה הדבר כשראה יהוד' שהסיבה הייתה יחא"כ כשיחא אחר ודאי כי על כן לא כתתיה לשלה בני כלומר זאת הייתה הסיבה דלא אסתיעא מלתא ליתנה לשלה בני הוי כי על כן לא כתתיה כי בשכיל סיבה זאת לא כתתיה לשלה בני ;

אימא במדרש רות אמר ר' יבא ג' הם שבאו ונרן לתקפן וכתרוהו עליו שבבועה ולא הם יוסף דוד וצאנו יוסף דכתיב ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת ומטאתי לאלקים ר' תניא בשם ר' אידי כלבא חסר קרייא ומטאתי לה' אן כתוב כאן אלא ומטאתי לאלהים אס מטאתי אני עושה לאלהים ולא לאלהים עושה הרעה הגדולה זאת ע"כ והוא תמוה מאד שאין לו הכנה דקשה ראשונה מה ראו לדרוש בפסוק זה כל הדרשה הזאת כי פשוט דקרא הוא איך אעשה הרעה הגדולה הזאת ומטאתי לאלהים דכל מי שזוטא לאלהים הוא חוטא שם לא היה ניווי האלהים ככל מנות לא תעשה ודאי לא היה חוטא ולא היה עון שגאל נמצא שהעובר על ניווי לא תעשה חוטא לאלהים ח"כ מה חוקשה להם כפ' לדרוש דרשה זו ועוד בנימי קמפלגי . ויש לומר שרבי יבא סבר שהיא מלת אלהים לא שייך כאן שהיל"ל ומטאתי לאדוני שכל דכרתי של יוסף הוא באיורו איכנו גדול בבית הזה חזיה ולא חשך חזיה חזיה כי אס את כאשר את אשתו ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת ח"כ היל"ל ומטאתי לאדוני כלומר מי שעשה לי כל הטובות האלו איך אחטא לו ואעשה הרעה הגדולה הזאת ולא שייך שם לקיים ככאן מדאמר לאלהים שני"ח שהוא שבועה ודרש קרא כך איך אעשה הרעה הגדולה ומטאתי שהיה כפני טובה לאדוני ח"כ לאלהי כלום' השבועה שאם עושה דבר זה וכו' ר' תניא וכלי' אס היא שבועה חסר קרייא שהיל"ל ומטאתי לאדוני ואח"כ אמר לאלהי שהיא השבועה ועוד שבועתו' לו לא ניווינו שבועת' אלא פשם הוי"ה כדכתיב שבועו ח"ה שפני עד הבוקר וזהו שאנו' לה' איך כתיב כאן כלום' אס הי' שבועה היל"ל לה' ולא לאלהי הוי' לה' איך כתיב כאן לא לאלהי ח"כ בא להניח לך הכתוב שאמר יוסף ביה הוא פונם וזהו שאמר ומטאתי לאלהי שהיא שכינתא וידוע הוא שיוסף הוא יסוד עולם והוא בעלה דשכינת' והשכי' הולכת בגלות כדי לתקן כגומת דכתיב ישראל

כן הוא יהיה לי עבד :

החללים - מצא את עון עבדיך הכנו עבדים לאדוני גם אנחנו
 גם אשר נמצא הנביע בידו . וקשה להלא כמו זר
 נחשבו כל כך גמים שהל' הכנו עבדים לאדוני אנחנו ואשר
 נמצא הנביע בידו ויש למד שכונת יהודה היא זאת מה שאמר
 האלהים מצא את עון עבדיך . ה' ל' סוף סוף עתידין אנחנו
 לייחור לעבדים לשבול שזכרנו ליוסף לעבד . והו' האלהים
 אמציה את עון שחטאנו עם אחינו ואפילו שעתה אתה תפטור
 אותנו כמו שאמר לעיל ואתם תבינו נקיים סוף סוף צריכין לנו
 ליטול בעבדות גם כן א"כ הכנו לעבדים . לאדוני גם אנחנו
 אפילו שלא נמצא הנביע בידנו גם אשר נמצא הנביע בידו
 אפילו שלא נמצא באחריות יוסף ולכי כך הוצרך לומר ב'נתיים ;
 ובסדרש סדר זו ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני בכסף ראשון
 מה נדבר בכסף שני ומה נטמק בגביע ע"כ ולכא
 אל ביאר המאמר צריך לדקדק בכסוף ונאמר שהם שלשה
 דברים זה אחר זה הל' ומה נדבר בוא'ו שהוא ואל'ו העיטוף
 שרובה לומר שלשה עונות . . . כסף ראשון כסף שני והנביע
 ולמה הכסף בין כסף ראשון לשני שלא הם ואל'ו העיטוף ביולת
 ומה נדבר ולמה אחר הכסף שלשה לשונות אחירה ודיבור
 והנדרקות . . . ויש לתרץ שלכן לא כתב ואל'ו העיטוף כמה
 נדבר לא בלי ואל'ו מה נדבר שהוא נפרד בהכנה יומה הראשון
 שהוא מה נאמר שמתל מה נאמר הוא כמו מה' אכנש כי תזכרו
 ואלת מה נדבר הוא כמו מה רב טובך . וכונת המאמר הוא כך
 בכסף ראשון לא היה לנו פה להשיב ולא מצא להריב ראש אלא'
 באחירה רפה וזכו מה נאמר אפילו אחירה בעלמא כשאורת
 לנו להיב' נתן לכם מטמון באמתחותיכ' הודאת בעל דין כזאה
 עדים דיוי כשכמל' כסף השני באמתחותינו או גותהפק' ואלת מה
 נדבר כמו ואלת מה רב טובך כלומר את תאמר בכסף שני מה
 נדבר כל'ו' כזה דיבור קשה יש לנו להשיב . ולומר שאיננו
 איתנו כח הכסף ראשון שכמו בכסף ראשון היא מטמון שלמינו
 נתן באמתחותינו כמו כן בכסף שני נתנו באמתחותינו . והו'
 שאמר מה נדבר ר"ל כמה כח יש לנו לדבר בכסף שני מחמת
 כסף ראשון וראיה לזה שלא תבע מהם ולא נזכר שום דבר בכסף
 שני כי אם הנביע נמצא שהודו בכסף שני ג' לא יבנו שמו מטמון
 באמתחותינו א"כ אוקי תרי אבי תרי ואוקי גברא אחוקותיה
 דתרי' כמאה דמיא אחרת' גברא א"כ ויהי נטמק בגביע
 כלומר כמה וכמה יש לנו להטמק במעשה הנביע שאע"כ
 שמוצא איתנו לא נבזוהו אלא יתן מטמון באמתחותינו כמו

כסף ראשון וכסף שני לכסף שמוצא' והעשוק יצאה נטמק לומר
 לך שכירושו כמו ויהי נדבר שהוא כמו מה רב טובך ולא שם
 וה' ו' כמה נדבר לומר לך שמתל מה נאמר הוא כמו מה אכנש כי
 תזכרו נמצא שכונת' לומר הדבר יש לנו לדבר ולהתנגל בענין
 הנביע בסיבת כסף ראשון וכסף שני . ומה שאין לנו מדברים
 לפי שידענו שהאלהים מצא את עון עבדיך מצא בעל חוב
 לגבות חובו לכן נשתתקנו וכפי זה הדרך שאמרנו תמוצא
 דמיים ואולי :

הסדרש וו' ל' מה נאמר במעשה תמר מה נדבר במעשה בלהה
 ומה נטמק במעשה דינה(עוד שם) מה נאמר ליעקב
 ארצו במעשה דיוכד מה נדבר במעשה שמעון . ומה נטמק
 במעשה בנימין אס' נאמר לך מטמון גלוי וידוע שלא חטאנו
 ואם נאמר שלא חטאנו האלהים מצא את עון עבדיך . וקשה
 להלם דברי היואמר הוה ראשונה למה נקט תמר קודם מעשה
 בלהה ודינה . והלא הוא היה אחרון שזכורם ולמה שם אחר
 בראשונה וגם מה שאמר בסיפא אס' נאמר שחטאנו גלוי וידוע
 שלא חטאנו דאין יתכן שזוכיר העונות ואומר שלא חטא .
 ועוד דאם הוודע כפשוטה מה נאמר מה נדבר ייה נטמק
 הוא בלשון וידוי הוא כמו מי שמתודה על עובותיו ואין מיים
 ואולי אס' נאמר שחטאנו גלוי וידוע שלא חטאנו דאס' לא חטא
 על מה מתודה אלא בהכרח גיבור צריך לומר שכונת המאמר
 הוא כמו שאמרנו לעיל ע"כ יש לנו פתרון פה ואמתלא לייגל
 מכל דבר ודבר שיעבר עלינו דהיינו כהו' שאמרנו בכסף ראשון
 ושני וגביע כמו כן אתן לך טענה בתור' וכלה ודינה וכו'
 שבכסף ראשון היינו יוספקים בדבר אס' הוא גנוב איתנו ולכן
 לא הי' לנו פה להשיב כמו שדרשנו לעיל כך מעשה תמר בראשית'
 כרת' לי טעניתי וחטאתי ולישיב נדקתי עליך את הדין ואחרתי
 נדקתי ונאתה בת קול' ואמרה חמיני היה הדבר' ולכן תראה
 שהקדים מעשה תמר בראשונה שהוא חלתא דקיימא בכסף
 ולכן דרש אחרת בראשונה כאלת מה כמו כסף ראשון שהוא
 חלתא מה אכנש ואמר שם אין פה להשיב כמו שאמרנו שהוא
 כמו ית אכנש כי תזכרו . וכשהשיב הכת קול ואמר חמיני או
 איך שיסו בני מיני שיסו שכו' . שהייתי סוכר שטעיתי ואחרתי
 כדק' ונאתה בת קול' ואחרת חמיני א"כ כפי זה אין לתל' חסרון
 בשבטים והוה נאמר מה נדבר במעשה בלהה כלומר יש לנו פה
 להשיב למה נקושי נגד האומרים ראובן חטא כי אינו הל'א
 טועה ועוד שהכתוב אחר ויהיו בני יעקב שנים עשר היו מה
 נדבר בלשון מה רב טובך . ומה נדקדק במעשה דינה שהוא שם

לכ הרוחה הפסוק הזה דאין לו הכנה כלל ואש"ג שרבו כמו רב
 האפרשים אותו יש דורש' אותו לשבח ויש דורשים אותו לנכאי
 לכן שמתי ידי על כס להניף ידי עליו ולדבר דיבור על אופניו
 ראשונה בקשה לתא איור יהודה ידבר לא עבדך דבר דמשמע
 שדבר אחד רונה לדבר ואח"כ תצאמו ראינו מנילה עפה אחזי
 שאל את עבדיו וגו' עד סוף הפרשה ואם אלו הם הדברי' שהיה
 רונה לדבר יהודה א"כ לא היה לו לומר דבר אלא ידבר עבדך
 באזני אדוני מדאמר דבר מלתא חדא אית ליה למימר כמו
 שאח' הדר' דיבר דבור על אופניו דיבור אחד דוקא על אופניו
 על ארבעה אופנים כאשר יהיה האופן בתוך האופן . ונתחיל
 לבאר מהו הדיבור שאח' ידבר לא עבדך דבר וזה הם האופנים
 הגב הדיבור הוא כמה שאמ' כי כיוון כפרעה וזה דוקא תשובתו
 של יהודה ליוסף ומה שיבא אחריו אדוני שאל את עבדיו לאמר
 הוה בקשת רחמים אחר שדיבר לו הדין מהו . ואבא היום אל
 העין עין חשפט לידע יוסף הנדק דהוה בן זקוני' ברא דמכירתא
 באיזה דין רונה ליקח את בנימן לעבד ואך שלח לומר להם
 הרישעתם אשר עשיתם ווי לא ידע בכל אלה שהגונב עשה
 רעה . ויש לומר שיוסף רונה לבא עליהם בדין דגנבה באמר
 הכתוב ישלם שרים לרעיהו לחייו בתשלומי כפל של הנביע
 וכתב הכ"י בהלכות גנבה שקטן שגנב אינו חייב לשלם תשלומי
 כפל דלאו בר דעת הוא ומהו הדין נוכח ליקח שרש ולדמו' מדין
 מדווי' אם גנב א' ארגלית ששאה אף דיבריו זה והוא חשב שהוא
 שוה שני דיברים שהוא חשב שהוא גדולת והיתה אכן ילה' וכינד
 יתחייב הגנב הזה יש לטעון בעד הגנב הזה שלא ישלם כי אם
 כמה היה בדעתיה דשווי' בטענה שאם היה יודע ששווי' כל כך
 ודאי שהיה דן הגנב לדעתו לאמר אם ימצא בדי טריך לשלם
 תשלומי כפל ואין לי זכודאי שמיכרוני לעב' כב"ד דככת' ונמכר
 בגנבתו ומפחד זה שלא ימכרוו לעבד לא היה גונבו . אבל
 כשחשב שהוא שר' דבר חוועם אחר אם ימנא בדי הגנבה אשלים
 תשלומי כפל שכבר יש לי לשלם בהיותו דבר . מועט ולכן נמר
 בדעתיה לגנבו כמצא שיש לגנב זה דין דקטן דלאו בר דעת הוא
 שאינו חייב לשלם תשלומי כפל כך גנב זה אינו חייב לשלם
 מלתא דלא תהי' אדעתא שתהיה מרגל' זו שוה כל כך לא חשבו
 שהוא אשך במלתא כיון כן אם השבטים לא היו אוכלים עם יוסף
 ולא היו רחמים אותו גביע כשהיה מכחש בו לא היו חייבי' לשלם
 תשלומי כפל של הגביע כי אם עד כדי וסקלו של כסף ולא עד
 כדי שווי' של הגביע הוא שאין לו ערך אבל מאחר שאכלו עמו
 וראוהו שהיה מכחש באותו גביע א"כ ידעו שהגביע הוא גביע
 של כחוש ולכן

שאל הרגו הרגו כדון שהכונה יעשה את אחותינו וכפרט
 בהיותו מסטרא דההוא חווי' כדכתיב חווי' יושב הארץ ששכב
 את בת יעקב לכן יש לנו להצטדק בדין זה . . הוי ומה נצטדק
 בדינה וכמו כן אומר בשלשה אחרים שאמר יעקב יוסף איננו
 ושמעון איננו ואת בנימין תקחו . יש לנו ליתן אמת לאה לאיננו
 על שלשתן אבל בראשון אין לנו פה להשיב מה נאמר במעשה
 יוסף אבל מכל מקום מצינו טענה לדבריו כמו כסף ראשון
 ותמר . והיינו מה שאר"ל וישלחו מעמק חדרון מאותה ענה
 עמוקה של בין הכתרים א"כ אלו לא חטאו . שנית שנשתתף
 השכינה עמנו והעלימה מעקב אבינו שמכרנוהו הוי ויה נאמר
 אבל באמירה לפי שמקודם מצינו עממנו אשמים אבל אח"כ
 נודע לנו שמאנו היה הדבר כמו הכסף ראשון . ותמר מה
 בדבר במעשה שמענו מה בדבר מה רב טוהך שיש לנו פה להשיב
 לאיננו שהמלך עכבו ואתה הייתה סיבה שאמרת לנו שנכנס
 לעיר בעשרה פתחים כשביל עין הרע ומה נצטדק בוועשה
 בנימין שהוא שלחו עמנו ויעד שגנב הנביע וכדק ירד לעבדות
 ראה כמה טענות יש לנו אבל אין אלו מדברים . אם נאמר
 שחטאו גלוי ודעת שלא חטאו כפי הטענות אלו שסדרנו ואם
 נאמר שלא חטאו א"כ ה' מתביישים דקס"ה עבדי דינא בלא
 דינא אלא ודאי לפי דעתים אין אנו חייבים שנראה לנו שלא
 חטאנו אבל האלהים חטא את עון עבדך הוא דוקא ידע על
 מה ועל מה באה עלינו הגרה . האת לכן נכח עבדים לאחזי
 גם אחזי :

עוד אפשר לתת טעם ודעת למה חסר לא שם הגביע
 באמתחת אחד מן השבטים ומה חסר לשים אותו
 באמתחת בנימין ולפי אומר לי שהטעם הוא כמו שזכרנו לעיל
 על מדרש מה נאמר בכסף ראשון ומה בדבר בכסף שני ומה
 נצטדק בגביע זשי' לעיל שיש להם טענה מספקת דהיא מלת
 מה . הוא כמו מה רב טוהך יעו"ש לכן אחר יוסף אם אשים
 את הנביע באמתחת אחד מן השבטים יש להם דין ודברים
 בטענת כסף ראשון וכסף שני לכן שם הנביע באמתחת בנימין
 שלא היה לו טענה אלו בכסף ראשון וכסף שני שהאלהים נתן
 עשיתן באמתחתיהם . וזה לא יהיה להם פתחון . פה ליפטר
 והוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם :

סדר ויגש

ויגש אליו יהודה ויאמר די אחזי ידבר לא עבדך דבר באזני
 אחזי ואל יחר אשך בעבדך כי כיוון כפרעה . מה שאמר יתמה

יחזק חף אדוני בעבדך ויודבר עמו לנוכח אל יחזק חסדך בעבדך
 ולא כיון שדבר קודם ידבר נא עבדך באוני אדוני ולא אמר
 באוניך לפי שיוקדם דיבר בענין זאת א"כ בעונות זק"ל ז' -
 זיאמר יוסף לחיותו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו
 לענות אותו כי נכבדו מפניו וצריך להבין למה
 שאל להם עכשיו אם אביו חי והלא אמתו שלם אלא הם לא
 ידעו ויחזרו שלום לעבדך לאבינו ועודפי - חי ועוד למען אפי' לא
 יכלו לומר לו אפילו מלה אחד לומר לו חי הוא שדבר זה אי
 אפשר להולמו שכולם ז"א שבטים לא יכלו שום אחד להשיב לו
 דבר זה אפי' ששמו ונכלמו מכל אשר עשו מ"מ להשיב דבר
 אחד כבר היה להם יכולת להשיב ועוד שהרי בנימן לא היה לו
 שום בלימה ולא שום בושט אם כן בנימן היה לו להשיב
 בזקום אחיו ולמה נפל שתקוהתא בכלה ויש לומר שיוסף
 שאל להם דבר אחד ולא היה להם תשובה להשיב וקוד' נדקדק
 בפסוק מאי האי דקאמר ולא יכלו אחיו לענות זאתו שהל"ל
 ולא יכלו אחיו לענות לו מאי האי מלת אותו דקאמר לא בעת
 שאלו איהם אפי' שפך בדותו נאמר שם ויתנכלו אותו להמיתו ודרשו
 ז"ל באו אלם בכבלי דמות לפי שחשבו שבושו של יוסף רע
 יושני טעמים האחד שבביל שהיה נער מסלם בשערו והאחר
 שהיה מוניח דבה רעה אחרו זה טופס לרעה לכך ויתנכלו אותו
 להמיתו כשבאו למצור יוסף עמד בכסותו שם עב אשת אדוניו
 מפני מעידיים עליו שלא חטא כי סימן לעבדיה הדרוקן ויוסף
 היה עדיין יפה תואר ויפה יודעה כמו שאמר לו כשראה ראה
 פניו לא פללתיו לבן כשנתודע יוסף אל אחיו אמר להם העוד
 אבי חי שכל שאלתו היה חקא על דבר זה העוד אבי חי ויוצאת
 ראינו שלא השיבו לו על דבר זה אפילו אחר שדיברו אחיו אתו
 וז"ל שלא השיבו כשביל שכבר השיבו לו תמוז שלשום שלום
 לעבדך לאבינו עודנו חי א"כ קשיא ליוסף למה שאל העוד
 אבי חי אלא ודאי ששאלת יוסף העוד אבי חי אינו שול אם הוא
 בחיים חיותו אלא אם הוא חי ברוח הקדש וענין שאלהו להם
 הוא להורות להם שחטאו עמו וזהו שאמר אבי יוסף ולא אמר
 אחיכם כלומר יוסף הייתי ויוסף אני ולא בשתנה שני ולא
 עברתי שום עבירה אלא ככחי אז כחי עתה הו' אבי יוסף א"כ
 סיפא מוכיח טעמיתם בנייתנכלו אותו להמיתו זאם תאחרו
 שלא טעמיתם ויפה עשיתם בזאת יבחן אם עוד אבי חי שלא
 נסתלק יוננו רוח הקדש ש"ו סיפה עשיתם בזכירתו ולא
 חטאתם בו זאם נסתלק יוננו רוח הקדש כחטאתכם גרמתם
 שנסתלק ממנו שכינה ולא יכלו אחיו לענות אותו כלומר לא

יכלו לענות לו תשובה על מלת ויתנכלו אחיו ולא יכלו לשקר
 לו ולומר אביו חי ברוח הקדש לפי שכבר בניו מעידיים שלא
 שיקר בכריתו א"כ בעל כרחין מדכניו מאריך לא נוכל להשיב
 לו אביו חי ברוח הקדש מאי אפשר שני הכבים בשוא אחד הו'
 ולא יכלו אחיו לענות אותו לומר יפה עשיתם ואביו חי ברוח
 הקודש כי נכבדו מפניו אלא שתקו ולא היתם תשובה ולא
 השיבו לשאלה זאת העוד אבי חי ז'
 עוד יתכן לומר בדרך הלנה שיונינו ששאל להם יוסף שהל"ל
 לאביכם הזקן העודנו חי ותימה על שאלה זאת והלא
 אחרו ז"ל שכתב לו יעקב כתב א"כ הו' יוכלו השבטים לידע
 יותר מעידות הכתב ועוד למה השבטים משיבים לו שלום
 לעבדך לאבינו ולא אמרו הזקן ועוד דוקא שלא אמרו ועודנו חי
 בו' או אלא יש לומר ששאל להם יוסף על יצחק שהוא אביהם
 הזקן דאי לא תימא דבי אלא ששאל על יעקב למה נרץ לומר
 אביכם הזקן די לו שאמר השלום לאביכם בן שהוא בחור בן
 שהוא זקן ומאי נפקא מינה - מהאמר הזקן ש' ששאל להם על
 יצחק א"כ קשה לשבטים למה לא אמרו שלום לאבינו הזקן ויש
 לומר שיחזק באותו זמן היה יוסף ולכך לא נכבדו לו עליו אבל
 עדיין קשה שהיה להם לומר שמת שיעקב לא שאל על אביהם
 שכבר רואה כתבו ויתורין כמה שאיתא בגמרא ר' פנחס שאלו
 על אביו אביו קיים אחרו לו אימא קיימת וברש"י שמת ולא רנו
 לומר לו שמת שלא להוסיף דיבה ולומר לו אימא קיימת כך
 השבטים כששאל להם השלום לאביכם הזקן העודנו חי השיבו
 לו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי אביו יעקב חי -
 ומכלל משמע שיחזק מת שהוא אביה' הזקן כמו עובדא דמיימי
 הגמרא ולכך עתה בהתודע להם אמר העוד אבי חי לפי
 שיוקדם לא של עליו - אבל עדיין קשה למה חזר לשאול העוד
 אבי חי והלא אמתו אמרו לו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי -
 ויש לומר לפי גמרא זאת כששאל אביו קיים אחרו לו אחי קיימת
 וחזר ושאל אחי קיימת א"ל אבא קיים כנחא שתירון ראשון
 שאמר אחי קיימת היה שקר אלא כדי שלא להוסיף דיבה לפיכך
 יוסף אפי' שאל שלום לעבדך לאבינו עדינו חי הונדק גם כן
 לשאל העוד אבי חי לפי שתשובה ראשונה היתה לומר שיחזק
 מת ואין יושם ראה לידע אם אביו חי כמו שאמר אנו קיימת
 ואח"כ כנחא שגם אמו מתה ומחמת זה ג"כ אצרך הגמרא לשאול
 אם אחי קיימת וכן יוסף שאל העוד אבי חי וק"ל :

ובני בנימן בלע ובכר ואשכל ונו' ודרשו ז"ל במדרש שם
 להם שמות על שם המאורע ליוסף בלע שכלע בן
 האומות

הקבר היא גדולה כזית עננה כנזף שולבד שצבר עליו כוס
 המות כשיקברוהו בח"ל יהיה בידו זיתיה אחרת והיא חיכוט
 הקבר וזהו שאמר המלך שתי חיותיו יש בידו דהיינו חיות ומיכנו'
 הקבר ומאחר שאמרו ז"ל שיעקב אבינו לא מת לכך אמר יעקב
 ליוסף ציונו ראשון שאמר לו אל מא תקברני במצרים ויתקיים
 בי ושכבתי עם אבותי ר"ל מאחר שאני איני חת א"כ מתחנן
 אני לכך שאל כא תקברני במצרי' ששני חיותות הם וזאת שנכלתי
 מן האל אס תקברני במצרי' אכשל בנייתה השנית שהיא חיכוט
 הקבר ואני חפץ שיאמר עלי שאני חי לכך אמר א תקברני
 במצרים ושכבתי עם אבותי כלומר אס אין אתה
 קובר אתי במצרים יאמר עלי שאני שוכב חי הוי ושכבתי
 עם אבותי :

עוד יתכן לדרוק דיוקא נמי דקאמ' אל כא תקברני שמת
 נא הוא נקשה א"כ הל"ל כא לא תקברני במצרי' מדאס'
 אל כא לא לשון עתה • פלומר אס תקברני עתה במצרים
 בחיים חיותי • יאמר שאתה שזך דמים אס כן מאחר שאני
 חי אחר חיותי הוה כעכשו וכו' שאמר בחיותי אחר חיותי
 כעכשו אינוראוי שאכשו תקברני בני אל מא תקברני
 במצרים שס תקברני אחר חיותי במצרי' כאלו קברתי עתה
 בחיים חיותי • וזה שהקשינו למה הנורך לומר ונשאתני
 ממצרים מאחר שאמר אל תקברני יתרוך במה שאמר ז"ל
 שרבי ינאי • ראה שהיו מביאים ארונות לארץ ישראל אחר
 עליהם כאמר ותבואו ותטמאו את ארצי לכך אמר לו יעקב
 אל תדון בדעתך שהוא אסור להעלות אותי לארעא קדישא
 בגוף שלם כי מה שאמר ז"ל שהוא אסור היינו על חיותי'
 אבל אני מאחר שאין אתה קוברני במצרים לא יאמר כי
 ניתה אל ושכבתי עם אבותי ואני חי אס כן ונשאתני
 ממצרים יכול אתה לישא אותי לארעא קדישא ולקברני
 פקבורתם כי אין כאן טומאה :

עוד יתכן לומר מה שאמר אל כא תקברני ולא אמר
 אל' נא אקבר רונה לומר שאס אקבר במצרים
 יהיה עען תלמי במצרי' כאלו אתה קברתי
 הוי אל כא תקברני אתה לפי שכן תלוי ואין ראוי שאתה
 תהיה גורם לי חיכוט הקבר שלי ואס תאמר אני אשים
 אותך בארץ ותהיה מוכני אנלי להגן פעדי עד ופן
 הגאולה לכך אמר ונשאתני אתה בחיים חיותך ולא בני
 ישראל כנאתם מן הגלות :

ויאמר

האונות כבר שהיה ונו' נקשה למה הקדים בלע לכבר שהל"ל
 זכר שהיה בכור בלע שנכלע בין האונות ומה הקדים בלע
 יש לומר שאס היה קורא לכבוד בכר לא הי' שייך דרשה זו שהיה
 קרא אותו בכר על שם אחיו שהיה בכור אלא שקראו בכר על
 שם שאותו כן עמנו היה בכור לכך קרא לראשון בלע והשני
 אכר שאז לא יתכן שקראו בכר על שם הבכורה שלו שהיה הוא
 שני לבטן אלא ודאי מה שקראו בכר הוא על שם אחיו שהיה
 בכור • עוד יתכן לומר במה שנדרשך שבמין לא קרא לבניו
 בשמות אלו אלא על הצרות שבערו עליו יוסף א"כ בכר על שהי'
 בכור למה בוכה על בכורה זאת לכך לא הקדים בכר לבלע
 שאס היה וקדים בכר לבלע היה משמע שהיה בוכה על שם
 בכור ואדרבא שימה מבעי ליה אלא אמר שנכלע בין האונות
 היה בוכה על הבכורה ולכן הקדים בלע לכבר :

סדר ויהי

ויהי יעקב בארץ מצרים וגו' מה תלמוד לומר בארץ מצרים
 כבר ידענו שבא למצרים ועמד לפני פרעה ועוד
 שהל"ל וישע יעקב בארץ מצרי' שבע עשרה שנה ויהיו ימי יעקב
 ונו' למה הנורך לומר לשון ויהי בארץ מצרים • אלא נוכל לומר
 שהכתיב כא ללמדנו שקיים הק"כ בהכנתו שהכתיבו לומר
 אנכי ארד עמך מצרימה לכך אמר ויהי יעקב בארץ מצרי' והאי
 ויהי הוא כמו ותחי רוח יעקב אביהם וכו' להודיענו הכתוב
 שאפי' שהיה בארץ מצרים רוח הקודש לא פסקה מימנו הוי ויהי
 יעקב אפי' שהוא בארץ מצרים שכן מינו שבק לגלות את הקן
 ודבר זה לבד נסתם מינו הוי ויהי יעקב בארץ מצרים שכי
 פשרה שנה בארץ מצרים זייקא ולכן הקשה רש"י למה נסתמה
 פשרה זו כלומר מאחר שותחי רוח יעקב בארץ מצרים שהיחי
 ברוח הקודש א"כ היה לו להיות פתוחה אלא להודיענו שבקש
 לגלות את הקן וכאיתו דבר לבד נסתם מינו :

ועשית עמדי חסד ואמת אל כא תקברני במצרים ושכבתי
 עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתי בקבורתם
 וכו' נקשה שהשכיבה היא קודם הקבורה כמו שפירש"י א"כ הל"ל
 ושכבתי עם אבותי אל כא תקברני • מצרים עוד קשה מדאמר
 אל כא תקברני במצרי' ויחיל נפא שברך לינשא מיוצרים או
 יאמר קרא ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים ומיני' משמע
 אל יקברוהו במצרי' • אבל יתכן במה שאמר ז"ל כל המת בח"ל
 קבר בח"ל שתי חיות יש בידו והצנין הוא שצפה על חיכוט

תחת השמש ר' יודן אמר תחת השמש אין לו אכל לזעלה
 מהשמש יש לו ור' הונא ור' אחא אמר ואומר לו לזעלה מן
 השמש וצריך להבין דוחי בימייהו דתנא קמא ג"כ אחי שלמעלה
 מהשמש יש לו ח"כ מה חוסף ר' הונא ור' אחא באמרו ואומר
 לו למעלה מן השמש . אלא יש לומר דאכא בימייהו וחד דרש
 מה יתרון כמו מה אנוש כי תוכרמו והוא תנא קמא ולכן אמר
 מה יתרון לאדם בכל עמלו תחת השמש תחת השמש אין לו
 יתרון למעלה מהשמש יש לו יתרון הונא ור' אחא אמרו דאפי'
 בעה"ל יש לו שאוכל מן הפירות והקק קיימת לו לעוה"ב זהו
 שאמרו ואומר לו למעלה מן השמש ודורשים מה יתרון כמו מה
 רב טובך רוצה לומר כמה יתרון לאדם בכל עמלו ח"כ דאחי
 הוא שיעמול בחיותו תחת השמש וא"ע מהו היתרון דזר הולך
 והורג והארץ לעולם עומדת רוצה לומר שזכותם עומדת
 להגן על בנייהם :

וצריך להבין למה אמר הכתוב דזר הולך וזור בא ואלא אמר
 דזר מת וזור נולד ואגב גררא בבין פסוק אחר אל
 תבכו למת ואל תנוודו לו בכו . בכה להולך כי לא ישוב לראית
 ארץ מולדתו . הכה הקדמונים דרשו בזה שאין לבכות למת
 אלא למה שהולך אחר המת הוי בכו בכה להולך וקשיא דסיפא
 דקרא מוכח שאינו על ההולך אחר המת כג"כ על המת
 בענין דכתיב כי לא ישוב לראית ארץ מולדתו וא"כ קשיא
 קרא רישא אסיפא שמיקרא אחר אל תבכו למת וא"כ אמר
 בכו בכה להולך שהוא המת ג"כ כמו שמוכח מסיפא דקרא ח"כ
 קשיא . ויש לתרץ שהרשעים אפי' בחייהם נקראים עתים
 וצחיתת שהוא רשע ולא שלם מצותיו של הקב"ה בעל כרחי
 שלמחד יבא בגלגול אכל הגדיק אינו צריך לבא בגלגול פעם
 אחרת שהוא נקרא חי והו שאמר הכתוב אל תבכו למת ואל
 תנוודו לו כלומר אל תבכו למת שהוא הרשע שמת שלמחד יבא
 בגלגול ומיהו בעולם פעם אחרת בכו בכה להולך דהיינו
 הגדיק שהולך לבית עולמו ופנה הדדה פנה זיוה פנה הדרה
 וכו שיק בכה כי לא ישוב עוד לביתו ולראת ארץ מולדתו :
 וזהו סמיכות הכתוב ראה כמה יתרון יש לאדם בעמלה של
 תורה כי הוא זוכה לקרית דזר הולך ולא מת שהולך
 למח ביוקומו ואע"פ שהולך ולא יחזור לבא פעם אחרת אפילו
 הכי לחזר בא שהם בנים . הארץ לעולם עומדת בזכותו של הדור
 הולך . הוי דזר הולך כלומר הוא יקרא דזר הולך ולבניו שהם
 חזר הבא הארץ לעולם עומדת . עוד יתכן לומר אל תבכו
 למת ואל תנוודו לו בכו בכה להולך שקבלת מנחם על יושבי
 העולם כשימות אחד יבכו עליו וכשיולד יעשו שיחה גדולה

דאמר ר' שמעון שאפכא מסתברא משל למה הדכר דזיוה לשני
 סעינות אחת נכנסת לנבל ואחת זנאת על מי יהיו
 בצער הסוחרים על אשר כבד נכנסה בשלום אז על אותה
 שינאת מן הנבל והולכת לדרכה ודאי שהם בצער על הוי
 שהולכת לדרכה כי מיי מדע את אשר יוצא אותה באחד הימי'
 ואשר באת לשלום שמים עליה ח"כ כפי זה מסתברא
 שיש לשמוח על מי שמת שכבר השלים ימיו בשלום ובא על
 מנוחתו אבל מי שמלד שאינו יודע מה יעבור עליו ואם ינצל
 ממים הדוני' או לא היה להם לבכות על המלד ולמבעי רחמי
 שהקב"ה יצילה מקורות הזין כמו הספינה שהולכת לדרכה
 שבעליה מתפללים שהקב"ה יוליכיה לשלום ומביאה לשלום
 כמא שהנולד נקרא הולך והמת היא הספינה שבא לשלום והו
 שאמר קבלת ל תבכו למת ול תנוודו לו שכבר זה בא לשל' בכו
 בכה להולך דהיינו הנולד מטעם שא"ל שלא ישוב לראות ארץ
 מולדתו דהיינו שישת' אותו המדורג' שבו' מקו' חגיגת כשמתו :
 ובהו יובן מ"ש קבלת ושכח אני את המתים שכבר מתו מן
 החיים אשר הם חיים עדנה דקשה למה משבח אר' המתים
 יותר מן החיים והלא כיון שאדם מת נעשה חפשי מן המצו' אכל'
 החי בעוודו חי אע"פ שיחטא נעש' מצו' ג"כ א"ל הלא טוב לשבח
 את החיים מן המתים וע"ק כפל הענין שאמר ומשבח אני את
 המתים שכבר מתו מן החיים אשר הם חיים שהל"ל משבח אני
 את המתים מן החיים ומה צורך לכפול לשונו בנותים ובחיים
 ודאי שאם הם מתים כבר מתו ואם הם חיים ודאי שהם חיים
 עדנה . וכא' להשיב בו אחיה תשובות ראשונה בזה שהקדמוני'
 בכסוק ל תבכו למת זל תנוודו לו שאין לבכות למת שכבר בא
 לשלום והו שאמר שלמה ומשבח אני את המת' לפי שכבר מתו
 ואין להם פחד שיעבור עליהם עוד שום צרה מצרות העולם
 שכבר הגיע לשלום למחזו חפשו מן החיים לפי שהם חיים עד
 הנה ומי יודע בעוד שהוא חי אפי' שיהיה צדיק עכשיו אף להלל
 אותו שמה מן טוב מחייו הו מן החיים לפי שהם חיים עדנה .
 ער יתכן לומר שהקב"ה מתנהג עם בריותיו בשני אופנים' למי
 שחעלהו בחגי ימיו בשביל שראה עכשוו שהוא צד' גמור ונזפה
 שאם יחי יותר יתהפך ויחמיק לבק מעלה בחגי ימיו כמו שדרשו
 ז"ל על פסוק ויתהלך חמוך את האה' ואיננו כי לקח אותו אה'
 שהיה עתיד להחמיק ולכן לקחו ויש שאמרו' לו יחיי בשביל שהוא
 רשע כדי שיחזיר בתשובה ולפעמי' ימות בלי תשובה ג"כ וכלי
 השלמת החזון ומחזירו פעם אחרת בגלגול לעולם כדי שישל'
 היונות כמא שהגד' ביהיותו וד' גמ' מפסיד את חייו מן העוה"ל

ועשר לאדם ולפיכך יתיירא ויאווד אדם ויעשה נזרה שזה כיוון.
 שהעושר הבא מסיבת כבוד האשה אין וון הסיבה שהיא האשה
 תועלת לעולם הבא כן העושר הבא מסיבת הנדקה אין וון
 הסיבה שהיא הנדקה תועלת לעה"כ לכך אמר הכתוב אל תירא
 מואת הגזרה שזה הווי אל תירא כי יעשיר איש מחיות שריבה
 כבוד ביתו ותאמר שיהיה שזה סיבת כבוד ביתו כיון סיבת
 הנדקה כי לא ביותו יקח הכל ר"ל יקח כל אותו כבוד שיעשה
 לאשתו לפי שלא ירד אחריו כבודו שהיא אשתו אבל הנדקה
 היא סיבת העושר שלך הולך לפניך כדכתיב והלך לפניך דקדק
 ואז כבוד ה' יאספק :

()
 ספר שמות
 ()

והראו אותו כי טוב הוא ותנפנהו. שלשה ירחים ותרא אותו
 כי טוב איתא במדבר ואחרים אומרים שגולד מהול
 וצריך להבין ויהיך כל להם לדרוש שגולד מהול בשלום לומר
 דאמר שנתמלא הבית כולו אורה דרש כי טוב לגזרה שזה אל
 אחרים ונכא ליה שגולד מהול . ויש לומר בזה שפירש רש"י
 לומר לא נאמר כי טוב בשני שלפי שלא נגזר מלאכת הייום
 נמצא שכל דבר שנגזר מלאכתו יאמר עליו כי טוב אבל דבר
 שלא נגזר מלאכתו לא יאמר עליו כי טוב ותשלום מלאכת
 האדם כדי שיהיה שלם הוא אחר שנייול כדכתיב התהלך לפני
 והיה תמים ולכן אמרו אחרים ודאמר כי טוב ש"מ שהוא תמים
 דהיינו מהול לפי שלא נאמר כי טוב בדבר שאינו תמים שכן
 מנינו כיום שני ולפיכך ביהושע שדאמר בו כי טוב דרש עליו
 שגולד מהול דהיינו שהוא תמים :

ובמסרה. ארבע ירחים איתא בתורה ותנפנהו שלשה
 ירחים וינוגד גרש ירחים כיוספד ירחים אל יבא
 תספור ירחים תזלזנה וכדי לרש מסרה זאת נקדים קודם
 חילוק שיש במרחק לרש בחמה יום השלשון ושה ליום יור איה
 יום ששה בסיון היה דכתיב ותנפנהו שלשה ירחים וזכר התורה
 עמדת והזלזלתו וחד אחר כיום אחד ועשרים בנישן השליכוהו
 לים ואחריו מלאכי השדת לבני הקב"ה ומנוגד גרש ירחים יי
 שעתיד לבוא נגד חומות העולם ולקדוש את הים כיום זה איתא

והרשע על היותו רשע מרויח שאריכו לו ימיו ואפי' אם ימות
 יחזור בגלגול וכפי הנרא' לנביי בני אדם כשרואי' שיוטה רכיבו
 עליו השלום לא רצה למות א"כ יאחרו מה טוב ומה נעים שלא
 להיות נדק ולהודות ולהלל למי שאינו נדק לפי שבוה יאריכו
 לו ימיו לכך בא קבלת להודיעינו שאין לשבח לחיים ואת' משבח
 אני את המתים שכבר מתו כלא זמן וון החיים אשר הם חיים
 עד הנה ותראה מלפ עדנה כתובה במלה אחת והיא מלשון
 אחרי בלותי היתה לי עדנה ורצה לומר אני משבח את המתים
 שיותו כלא זמן יותר מאותן החיים שבאים בגלגול לחיות חיי
 עדנה . עוד צריך לדקדק במילה דקהלת שאדרכא מחמת
 שריבה בלשונו יש לביעות בדבר ולומר מה שהוא אומר ושבח
 אני את המתים שכבר מתו שר"ל שמשבח את הרשעים שמתו
 מטעם שאחרנו שחוזרים לבא בעולם לקיים את הצעות ואם
 רצון קהלת לדרוש ולשבח למי שמת הל"ל וימשבח אני לשכבר
 מתו ולא לא הייתי יכול לטעון ולומר שמשבח את הרשעים יותר
 מן הצדיקים ולמה כפל לשונו שבוה יכול אני לטעות ויש לומר
 שדנון קהלת היא לשבח דוקא את הנדקי' ולא שיושים ביוסקל
 לנדק ולרשע להיותם בכף מאזנים ומשבח את הנדקי יותר
 מן הרשע . אלא כונת' שלמה כן היא משבח אני את הוותים
 שכבר מתו מן החיים . כלומר משבח אני לאותן המתים שמתו
 מן הנדקים שבקראים חיים הווי משבח אני את המתים שכבר
 מתו מן החיים והטעם שאני נמשח אותם הוא אשר הם חיים
 עדנה כלומר שאעפ"י שמתו הם חיים עדנה :

אל תירא כי יעשיר איש כי ירבה כבוד ביתו כי לו ביותו
 יקח הכל לא ירד אחריו כבודו וקשה עיה שאמר אל
 תירא כי יעשיר איש דלמה יתיירא אני ויהיה שאחר ההעשיר .
 ועוד קשה יום שאמר כי ירבה כבוד ביתו ודאי כשהוא עשיר
 מרבה סון ועושר בביתו ועוד קשה עיה שאמר כי לא ביותו יקח
 הכל מד לא ירע בכל אלה שהיות אינו לוקח כלום ויחא' שאינו
 לוקח כלום מה צורך לומר לא ירד אחריו כבודו ודאי שאינו
 יורד ועוד למה הפריד כגון וכן כבודו דמאמר לא ירד אחריו
 כבודו משום הכבודו מלאת אחריתי היתת הלכת באצבי נפשה
 א"כ וימי בבודו . ויש לומר שגון העושר יבא לאדם תוספת
 שני דברים או שבוסה הנדקה הרבה ואחריו ל' עשר תעשה עשר
 בשביל שתעשה בתא סיבת לו עו' בשביל הנדקה ויש עושר
 אחד שבה לאדם ותוספת שבושה כבוד לאשתו כיון שאחריו ל'
 אוקורו לכשיוכי וכו' שיתעשרו כיונאיתו ששכסיל כבוד
 אשתו בא לו העושר הרבה שני דברים אלו הם סיבה להביא

בא מעלה תנא כיון שנפל גור בחורש ארר קמח שמוחה גרונה אמר על ל' גור בירח אמת' רוצה
 משה כן והוא לא ירע שבו' בארר מת מרעה וכו' בארר נולד מרעה וכו'

כאשר יהיה ישראל הדברים האלה לא הזכיר שם אהיה
 מכל וכל וקשיא למה לא הזכיר שם אהיה ועבר ע"פ הדיבור שאמ'
 לו כה תאמר א בני ישראל אהיה שלחני איכם דיון הכתוב משמע
 השתי שמות נרדף שיאמר לבני ישראל ולא אמר כי אם שם הויה •
 וי"ל ביה שהקדים לבני ישראל בפירושו על אהיה אשר הויה וי"ל
 אהיה עינם בצרה זן ואהיה עינם בשעבוד מלכות א"ל רש"ע
 מה אני מוזכר להם דיו לצרה בשעת א"ל יפה אמרת כה תאמר
 ונו' • כנצח נרדף לדקדק בשם שיאמר לישראל כדי שלא יחרדו
 בני ישראל ויאמרו שקר הוא וידבר • מן השם מוכח שעדין לא
 הגיע זמן גאולתו לכן כשראה שמה דקדק בשם אהיה אשר
 אהיה אמר שאמר לו הקב"ה כה תאמר אהיה שלחני איכם א"ל
 הקב"ה גם בשם זה שאמרתי לך עדיין יהיה להם פקפוק לומר
 שעדיין לא יהיה גאולה שם אהיה מורה על העתיד ג"כ לכן
 אמר עוד אהיה ונשה כה תאמר א בני ישראל הויה אהי אבותי
 ששם הויה הוא מורה שכבר הוא רוצה להיות עינם ולפיכך
 משה לא הזכיר שם אהיה לישראל מטעם זה ולא עבר ע"פ הדיבור
 אכתי קשיא ויאמר שהקב"ה נופה העתידות איך קודם שיאמר
 לו כה תאמר א בני ישראל אהיה שלחני איכם למה לא עיין בשם
 אהיה שמורה על העתיד ג"כ ולא היה לו לומר מעיקרא אח"כ
 שאמר לו משה דיה לצרה בשעתא מיד הל"ל כה תאמר אל בני
 ישראל אהי אבותיכם שלחני איכם ונו' • ונוכל לתרץ בניה שכתב
 האר"י זנ"ק"ל על פסוק וירא ה' כי סר לראות שחשב שהשטים
 עמו בשם הויה ואמר א"כ ישבטים עמו בשם הויה י פעמים
 ק"ו עולה ר"ס וכך צריכים להיות בגלות הויה וירא ה' כי ס"ר
 לראות שהיה משה מעיין בדבר זה ולא היה מתישבא אדעתיה
 שעכשיו יהיה זמן הגאולה ואמר לו הקב"ה לא פגיוו אלא בשם
 אהיה ולכן רד"ו נתחייבו גלות שכן יפעמים אהיה עול' כמנין
 רד"ו ובהקדמה זו נבא לדרוש פסוקי' או ואם יאמרו לי מה שמו
 ייה אמר איהם שאמר משה להק"ה ואמרו לי מה שמו
 לשתוק והק"ה ממילא היה משת לו מה שמו ומה צריך לומר מה
 אמר איהם שודאי מדש' מה שמו אינו יודע מה ששייב להם אם
 ישאלוהו לא בהקדמת האר"י ז"ל הו"ל דהיינו כי ס"ר לראות
 שחשב משה שיהיו בגלות כמנין ס"ר ולכן היה אמר פרעה מי
 האשר אשיע בקולו כלומר חסר עדיין חיושי' שנים לתשלום שם
 ההויה דהיינו הר"ס שאמרנו כדי שאשיע בקולו וא"כ מאחר
 שחשב היה סובר כן ואמר לו הקב"ה לא כך הוא ועדיין לא פיר'
 לו ביה שמו לכן אמר ואמרו לי מה שמו כלומר אם יאמרו לי
 באיזה שם פגמו שבזאת השנה הוא שעת הקץ מה אומר איהם

כלומר באיזה שם אומר להם שפגמו בו שיהיה מספרו רד"ו
 כמנין השנים שהיו במצרים ויאמר אלהים אל משה אהי שעולה
 כמנין כ"א ועשר פעמי' כ"א עולה רד"ו כנצח שמה שאמר לו
 הקב"ה כה תאמר אל בני ישראל אהיה שלחני איכם איכם איכם
 הכונה שיאמר להם שאהיה שלחו להוציאם מהגלות אלא אם
 יאמרו לך באיזה שם פגמו שיהיה מספרו כשנים שאנו בגלות
 ואז כאמינך שבאתה להודיענו כה תאמר אל בני ישראל אהיה
 ולכן שלחני איכם ה' אלהי אבותיכם ונו' :

ואני ידעתי כי לא יתן את' מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה
 ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים ככל נפלאותי ונו' והכנה
 כל המפרשי' פירושו ולא ביד חזקה ולא שיש לו יד חזקה כנגדי •
 ואני לדעתי שכונת הכת' הוא שאומר הקב"ה למשה שלא יתן
 פרעה ללכת ישראל ממצרים אפי' אם יביא עליו חמש מכו' אלא
 אני אשלח ידי במצרי' דהיינו החמש מכות אחרות והכיתי את
 מצרים ככל מופתי בכלם דוקא שם העשר יוכות ולכן תראה
 בסוף הפרשה שאמר כי ביד חזקה ישלחם וכיד חזקה יגרשם
 מארצו וכונת הכת' הוא שביד חזקה שהם החמשה מכו' ראשונים
 תתחיל לומר אשלח אתכם אבל ביד חזקה השנית שהם תשל'
 העשרה אז יגרשם מארצו ולכן אמר הכתוב כי לא יתן אתכם
 מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה כלומר החמשה מכו' ראשונ'
 אף ע"פ שיאמר שישלח אתכם אבל להלך לא יתן ולכן אמר
 ושלחתי את ידי השנית שהם החמשה מכות שניות והכיתי את
 מצרים ככל מופתי דוקא שם העשר מכות כנזכר מהו שחזר
 ושמר ושלחתי את ידי : והיה כי תלכו לא תלכו ריקם
 תימה שהרי הק"ה הכטיחו לאברהם שיצא ברכו גדול ואיך
 אמר כי תלכו לא תלכו ריקם דמשמע שיהיה להם חמה ריח'
 כמו העבד העברי כשיצא לחרות נאמר בו וכי תשלחנו מפני
 מעיוך לא תשלחנו ריקם ואם כן ריקם ריקם לצרה שיה'
 א"כ היכן הבטחתו שהכטיחו לאברהם ואחרי כן יצא ברכו גדול:
 וי"ל שהבטחתו שהכטיחו לאברהם אינו הוא ברכוש בדת הים
 והוא שאמר קרא והיה כי תלכו לו תלכו ריקם אף על פי שאינו
 הבטחה והיה ראוי שתלכו ריקם שהבטחת הרכוש הוא אמר
 קדיע' ים סוף כאשר נבאר במקומו בס"ד י"ז אעשה לכם הטב'
 אחת שכשתלכו ג"כ לא תלכו ריקם ולפיכך לא אמר כשתלכו
 תלכו ברכוש גדול אלא לא תלכו ריקם :

ויאמר אליו ה' את מה צריך ויאמר משה ויאמר השליכה
 ארצה וישליכהו ארצה והיה ליכוש ויבס משה ויחשבין
 ויאמר ה' אל משה שלח ידך וחתמו בכתב וישלח ידו ויהי למטה
 ונרדף

ונרדף לרקדק בסמקום - האלו שהיה לו לומר למטה אשר
 בידך השליכהו ארצה ויהיה נחש וגם באחרונה שלח ידך ואלו
 בזכרו ויהי למטה וליוה נחש של דבר ודבר מתחדש מעצמה
 ושאל מה זה בידך וכיוצא בו יודע שהוא נוטה . יש לומר לפי
 שהקב"ה יודע מה שהיה עתיד לומר לו שתהפך היטה למטה
 לכך אמר לו ראה זה שבידך מה הוא כי בו איזה חיות הוינה זה
 בידך וישב לו ונשא ויאמר אין בו שום חיות אלא מטה בעלמא
 ויאמר השליכהו ארצה כלומר מאחר שאתה אומר שהוא מטה
 ואין בו שום חיות והרי הוא כאבן לומר השליכהו ארצה שהוא
 דומה גם כן וישליכהו ארצה ויהי למטה ומה שלח אומר השליכהו
 ארצה ויהיה למטה הוא לפי שאמר הקב"ה אם אומר לו ויהיה
 למטה אז יהיה שתחנן פה למטה לומר כאן נעשה נחש לפי
 שגורת בדיבור פיה שהיה נחש אבל לפני פדעה ולענין ישראל
 לא יתהפך למטה לכך אמר לו השליכהו ארצה תכלי שיגור אומר
 שהיה למטה אלא מטבע עצמו שכשיהיה בידו יהיה מטה
 וכשישליכהו ארצה יהיה למטה וזהו האות והסגולה שיש במטה
 הזה ואם לא תאמין אחוז בזכרו ולא גור שיתהפך למטה אלא
 אחוז אחוז בזכרו סתם בלי גורת אומר ויאחוז בזכרו ויהי למטה
 בכפו תכלי שיגור הקב"ה שהיה מטה :

עור יתכן לומר במה שאמרנו ז"ל שיש זה כמציאות
 בארץ בפרדסו של יתרו ונעזב אדם לא יוכל לעקרא
 מיוקמה עד שזא משה ושם ידו עליה ויהי למטה בכפו ואפשר
 שזה כונת הפסוק שאמר מה זה בידך כלומר מה אתה חושב
 שהוא זה שבידך ויאמר משה מה חידוש יש בזה הלא כראש שהוא
 נוטה א"ל לא ידעת מאומה השליכהו ארצה ויתראה מה הוא
 וישליכהו ארצה ויהי למטה ויבט משה תפגנו כיון שראה שהמטה
 הוא נחש :

ויאמר ה' אליו שלח ידך ואחוז בזכרו ויהי למטה בכפו האי
 מלת בכפו היא מיותרת שמהאחר שאמר ויאחוז
 בזכרו ודאי שכבר שם ידו עליו ואחוז בו לא ר"ל קרא ויהי למטה
 בכפו וכשתשליכהו ארצה אז יתעשה תכין ויעשה שליחותו הוי
 ויהי למטה בכפו וזקא וזה יהיה לך לאות שאתה הוא גואלן של
 ישראל ורמז לו ג"כ שפרעה רמז לתכין ובהואו בידו יהיה לעץ
 יבש הוי ויהי למטה בכפו קשיא מה שאמר לו הקב"ה שלח
 ידך ואחוז בזכרו דמיה כפך קשיא אם הסגולה היא כמו
 שאמרנו שחשם כשמישים ידו עליו יתעשה מטה א"כ מה לי
 שיקח זה בזכרו או בראשו מה תאמר שכל עוד שלא אחוז בו
 היטב יש פחד שצא ישכנו אדרבא טבע לכידת הנחש הוא

שאלוהו אותו ואלוהו ואם יקחמו מוכנו אז ישכנו א"כ למען אחר
 לו אחוז בזכרו היל"ל אחוז בו מיוקום שהיה יהיה ק' יש לומר
 בזה שאמרנו ז"ל השכם בבקר ככה ונחמיה ודמז
 ז"ל שפרעה היה חושב עצמו לחלוה יען כי המרדק ימים זהיה
 אינור דמפקא לית ליה לכך גילה לו הקב"ה ז"ל השכם בבקר
 הנה יוצא המינה לעשות זרכיו וידוע הוא שהתכין רמז לפרעה
 בדכתיב הכני עליו פרעה ואלך מנרים התכין הגדול הרובן
 צתוך יאוריו כמציא שתכין הוא פרעה וכשעיה כתיב הנה ה'
 פוקד כחדשו הקשה הגדולה והחזקה על לוייתן נחש כריח ועל
 לוייתן נחש עקלתון והרג את התכין אשר כים דקשה יואד
 כבתול הזה להולמו דאמר הנה ה' עוקד בחרבו על לוייתן נחש
 כריח ועל לוייתן נחש עקלתון עד דהורג כשימשועות הכתוב
 ואיך יתכן שמי שנקד בחרב לא ימות ימי שלא נקד בחרב
 שיתהרג ועוד למען נקט לשון פקידה שכל"ה הנה ה' הורג
 בחרבו וגו' :

ויש לתרץ במה שכתבתי בחיבורי הקדוש ב"ת קו"ש
 הקד"שים שפרעה רמז לנחש שהוא ראש לכל הקלפות
 ולוקח שפע דהיינו האכילה הבאה מהשם לבני מעיים ויש לו
 שני מוצאות דהיינו אחד מקום הבטן ויוקום הרעי וכשנסותם
 מוצאות אלו אז ימות התכין מעצמו לכך אמר לו למטה פרעה
 מתהלל שאין לו מפקא השכם בבקר הנה יוצא המינה אחוז
 בזכרו שבו מתהלל וזהו ימות דכשכאד חוקתו שחזוק עצמו
 ללוה בזה העניין יפסד אלהותו הוי אחוז בזכרו באותה טענה
 שהוא אומר שהוא לזה שלא יש לו מפקא השכם בבקר הנה יוצא
 המינה זהו שאמר אחוז בזכרו וזקא ולא בראשו :

ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש ממנו איתא בגמרא
 כדרים פרק ג' אמר רבי יהושע בן קריחה גדולה מילה
 שכל מוצות שעשה משה רבינו לא עמדו לו בשעה שנתעצל מן
 המילה ורבי יוחי אמר ח"ו שמה שנתעצל מן המילה לא כך אמר
 משה אמר ואצא סכנה לתינוק שגא' ויהי ביום השלישי בהיותם
 כואבי' אינול ואצא ג'מים הקב"ה אמר לי לך שוב חזריוה לא
 מפני מה כעלמפני שנתעסק בעסקי מלון תחיל' שגא' ויהי בדרך
 במלון ויפגשוהו ה' וכתב רש"י ז"ל ואמתו מלון קרוב למנרים היה
 ובאותה שעה לא היה לו כי אם שמונה ימים ע"כ וקשה מציא
 ליה שאמתו מלון קרוב למנרים היה דאם איתא כוונתיה שהמלון
 קרוב למנרים קשיא הא דפי' כפיא שברותה שעה לא היה לו
 כי אם שמונה ימים שהרי בגמ' אמר אמר ולא סכנה לתינוק
 דמשמע דנאמתו ויודין היה בן שמונה ימים מדאמר אמר ולא
 ועוד נרדף להבין ליה

תדחיקתה הן מה שכיר יש אומרים • דשניהם היו שנים ככח
 אם לא היה לו לירא יין השמי מאחר ששם הכה את הדאשק
 שהיה במוהו ואם הוא אחד קטן ואחד גדול לוי סוכר שהרג
 אם גאחר שהרג את הגדול מה לו להתיירא מן הקטן ואם
 ינאחר שהרג את הקטן וכשאר הגדולה אי אפשר לאומרו דא"כ
 למה אמר חיימה אין לי לא בעל כרמין שזאת הטענה השלישית
 שהרג את הקטן וכשאר הגדול אי אפשר לאומרו כשאר שמי
 סברות או שהטענה שנים זהה אף מהם או שהיה אחד
 קטן ואחד גדול וברג את הגדול בין הכי ובין הכי לא היה לו
 לירא ממנו שאם היו שניהם שוין מדיכול לראשון יכול ג"כ לשני
 זאם היה אחד גדול ואחד קטן מאחר שהרג את הגדול מכ"ט
 שיהרג את הקטן א"כ למה כתיירא ויש לומר בשביל שהי' שעת
 עון העגל ולכך כתיירא שחא יגרום דחיימה עתה נריך לדעת
 הגמרא דאמר ואי בעית אימא אנדא דחיימה עתה נריך לדעת
 אם גודא דחיימה קשה מחיימה או לא כבר מנינו בכתוב וירא
 יבלשתיים כי פל גבורים ויכפו א"כ מאחר שראו שמה הרג
 גבורים דהיינו חיימה א"כ איך יתכן שיעל' בדעת גודא דחיימה
 לבא להלחם עמו ומה גם שבמלאכים השר כחו גדול מכל
 מחנהו א"כ ודאי לא היה לו לירא' נושה מנוכח דחיימה אלא
 ציעל כרחין נאחר שלעולם נושה אינו מתיירא מהם לא מחיימה
 שהרי הרגו ולא מנוכח דיליב לא דוקא באותה שעה כתיירא
 שוא יגרום עון העגל כמצדו לחידים מסוניא זו דבין לת"ק בין
 ליש אומרים דנושה יש לו יכולת על חיימה ומה גם שהכתוב
 הקדים אף לחיימה ויודוהקדים אף לחיימה ש"מ שאף גדול
 מחיימה :

זנבא עתה לסוניית דכתרא ר' אליעזר אומר גדול העשה
 צדקה בסתר יותר ממה רכיבו דלו במשה כתיב כי
 יגורתי מפני האף והחיימה ואלו בעותן צדקה כתיב מתן בסתר
 יכפה אף ופליגא דר' יצחק דאמר ר' יצחק אף כופה חיימה אינו
 כופה אכעיו לי במאי פליג רבי יצחק עליה דרבי אליעזר אי
 כייא דרבי אליעזר סוכר שאף גדול מחיימה וכוז אמר שגדול
 הנותן נדק יותר ממה רכיבו דלו במשה רכיבו כתי' כי יגורתי
 מפני האף לפי שהוא גדול ונכותן צדקה כתיב מתן בסתר יכפה
 אף וכוז רבי יצחק פליג עליה ולומר שחיימה גדול מאף ולכך
 אמר אף כופה חיימה אינו כופה וא"ת א"כ מה כחו של עושה
 צדקה יש לומר סוכר ר' יצחק שמה לא יכול לשום אחד מהם
 בשעת העון ונותן צדקה כופה לאף ולא לחיימה לפי שחיימה
 גדול מאף או דילתא דמה דפליג ר' יצחק עליה דרבי אליעזר הוא

כאזן אחר דהיינו שרבי אליעזר סוכר שאף וחיימה הם שוין
 בכח וכתירא' משה משמיהם בשעת העון כו' יגורתי מפני
 האף והחיימה וגדול כח הסתן צדקה שמופה לשניהם דכתיב
 מתן בסתר יכפה אף ושודד בחיק חיימה עזה ומלת יכפה
 דרישא דקרא קאי אתרוייהו וכוז רבי יצחק ופליג עליה לאמר
 שאין שניהם שוים אלא חיימה גדול מאף וזה שאמר אף כופה
 חיימה אינו כופה יהאי מלת יכפה דכתב בקרא דמתן בסתר
 יכפה אף לא קאי האף וחיימה • אלא על אף לבדו ולפי' דריש ר'
 יצחק סיפא דקרא ושודד בחיק חיימה עזה אע"פ ששודד בחיק
 חיימה עזה כוונתו לתת יס דמה דפליג רבי יצחק ארבי אליעזר
 הוא שר' אליעזר סוכר ששניהם שוים ורבי יצחק סוכר דחיימה
 גדול מאף או דלמא דמאי דפליג רבי יצחק ארבי אליעזר הוא
 כאזן אחר דהיינו שרבי אליעזר סוכר דחיימה גדול מאף ופלי'
 הכי נותן צדקה יכול לבקו אותו ורבי יצחק פליג עליה ואמר
 אין יכולת בעותן צדקה לבקו את חיימה אלא דוקא לאף וכפי
 זה כוננא שאין בין רבי יצחק לרבי אליעזר כיאם עשה צדקה
 כופה לחיימה או לא אבל תרתייהו מודו שחיימה גדול מאף :
 ועתה נריך לדעת באיזה אופן מאלו השלשה אוכמים היא
 סברת תוספות בסוניא זאת שהקפא לרבי יצחק ולא
 הקפא לרבי אליעזר אי כימא דשכרי תוספות כפי אופן דבליקנא
 מיניה דהיינו שרבי אליעזר ורבי יצחק תרווייהו סברי דחיימה
 גדול מאף ואין ביניהם חילוק כי אם בעותן צדקה שרבי אליעזר
 סוכר שמתן צדקה כופה לחיימה ג"כ • ור' יצחק פליג שנותן
 צדקה חיימה אינו כופה א"כ היה להם לתוספות לאפליגי ארבי
 אליעזר שיואחר שסוכר שחיימה גדול מאף היה להם להקשות לר'
 אליעזר שהוא קודם רבי יצחק מיד • דחיימה משה הרגו ואף
 נריך להקשות לר' יצחק מדנעשה תוספות מפרש לר' אליעזר
 והקשה לסברת רבי יצחק דחיימה אינו כופה • בהאי דנודים
 דחיימה משה הרגו משוגע שבסברת רבי יצחק היא שחיימה גדול
 מאף וכוז אתי שפיר קושיית התוספות והא חיימה משה הרגו
 אבל רבי אליעזר לא סבירא ליה הכי ולכך לא הקשו לו
 תוספות אס כן כפי דעת התוספות לא סבר דפלונתא דרבי
 אליעזר ורבי יצחק הוא כהאי גונגא :

ואם נאמר דדעת תוספות בסוניא זאת הוא דסברי כאזן
 ראשון דהיינו דרבי אליעזר סוכר דאף גדול מחיימה
 ורבי יצחק פליג דחיימה גדול מאף א"כ לא היה נריך תוספות
 לומר פירוש דליבור ר"א שזכך חיימה חתר ממה שאם סברת
 רבי אליעזר היא שאף גדול מחיימה ואכילו הכי מתן בסתר

יכפה אף מכל שכן שיכפה גם לחימה ח"כ אם צורך לתוספות
 לעשות פירוש לדברי ר' יצחק זלומר' פירוש שמסך חימה יותר
 משה רבינו בתפילתן שאם אף כופה שהוא יותר גדול מחימה
 מל"ש חימה ואינו צריך שום פירוש • ואם בא תוספות להודיע
 לנו באיזו דבר הוא יותר גדול הנותן דקה הל"ל באופן זה
 יותר ממשה רבינו בתפילתו דוקא ודי בזה מדאמר שמסך
 חימה ש"ו שהתוס' סברי באופן שני שאמרנו דהיינו ששניהם
 שוין שרבי אליעזר לא סבירא ליה דאף גדול מחימ' לא ששניהם
 שוים ואפילו הכי נותן דקה כופה לטעמיה דכתיב מתן בסתר
 יכפה אף וצ"ל תוספות לפרש דברי רבי אליעזר וכתבו פירוש
 שמסך חימ' יותר משה רבינו כלומר חס"ג שלא פיר' אישור
 דלא כקס' הגמרא לא חזי הפסוק דהיינו מתן בסתר וגו' ואפשר
 דסלקא דעתין אחינא מדקטע חזי הפסוק סוכר רבי אליעזר
 שאף גדול וחזייה ולכך לא נקט כי אם חזי הפסוק ועל חימה
 לא צריך להימר לכך באו התוס' ופירשו דסכרת רבי אליעזר
 הוא ששניהם שוים • לענין אף כבר כתוב מתן בסתר יכפה
 אף • וחיימה ג"כ כופה אעפ"י שהוא גדול כמו אף לכך פיר'
 מסך חימה יותר משה רבינו וזה שלא הזכיר אף לפי שכבר
 צפורה הכתוב מתן בסתר יכפה אף וכדי שלא תדרוש סיפא
 דקרא' כמה דלדיש רבי יצחק בא תוס' ופי' שמסך חימה יותר
 משה רבינו וכו' ;

נמצינו להדום דלרבי אליעזר משום מקום לית ליקושיא
 מההיא דנדדים לאפשר לומר דרבי אליעזר סובר
 כת"ק דנדדים דלא דהרג חימה ויכול עליו משה כמו דאמרינן
 כנדדים בקס' להורגו אלא שבשעת עון העגל כתיירא • אבל
 מתן בסתר יש בו כח זה בשעת העון לכך אותם דכח הדקה
 עדיק נמצא שכל הנותן דקה כח של משה בשעה שאין עון
 כמו ששנה באותה שעה בקס' להורגו ולא מצא שאמר לו הק"כ
 הרף מאף ועזוב חימה היה הורגן כך הנותן דקה בשעת העון
 יש בו כח לכך אותן ;

ובזה נבא לפי' תוס' ד"ה חימה אינו כופה דפ"ג דנדדים
 אמרינן דחימ' משה הרגו עב"ל וכלי לתרג' מה שהקשינו
 לעיל דעל מה יותמהין תוס' סברי תשובתו נבדלו דתרי חימה
 הו' ; ויש לומר כמה שדקדקנו לעיל דנדדים שלעולם מי
 שבאר הוא היותר קטן בין שבאר חימה אחר בין שבאר נגודא
 דחימה לעולם הגדול נהרג כפי יש אמורים ומה שתייר' עתה
 משה מהחלוט הוא שבכל העון אבל לעולם חיימ' הגדול הרגו
 משה כפי סכרת יש אמורים • ומאחר שלא נבאר כי אם חימה

הקטן או נגודא דחימה מדאף כופה הנותן דקה כ"ש לנגודא
 דחימה ח"כ וכו' קושית התוספ' שיתירין דאמרינן כנדדים
 דחימה משה הרגו ואף אתה הוורג רבי יצחק דאף כופה חימה
 אינו כופה וא"ת דסבירא לרבי יצחק כת"ק דלא נהרג חימה
 מ"ו כבר תני תבא באותה שעה בקס' להורגן הרי שכפה לאף
 וחיימה ועושה דקה בשעת העון כמו שזה כמשה לכוף אף
 וחיימה ח"כ איך אתה הוורג דאף כופה חימה אינו כופה והא
 כנדדים אמרינן דמשה כפה לאף וחיימה ובקס' להורגן ואם לא
 היה הקב"ה שאמר לו הרף מאף ועזוב חימה היה הורג אותנו
 והוא ליה באלו הרגו ודייקא כמי שכן הוא הכנת התוספ' שלא
 הביא סוף הראיה דכתי' חימה אין לי דיותר טוב היה לך להביא
 סיפא'גם כן והל"ל דהא כנדדים אמרינן דחימה משה הרגו
 דכתי' חימה אין לי אלא הענין הוא כמו שאמרנו שאם היה
 אומר סיפא' היה משעת דמקשה לו מיוש אמורים ואף היה יכול
 לומר רבי יצחק דסביר' ליה כת"ק שלא הרגו לחימה לכך כתם
 דכרין תוספות דבין לת"ק בין ליש אמורים משה הרג לחימה
 לת"ק שאמר בקס' להורגו והוי כאלו נהרג וליש אמורים הוא
 מפורש • ובעל דקה שזה למשה כמו שאמרנו ח"כ איך אתה
 אומר רבי יצחק דאף כופה חימה אינו כופה וזהו התמיה של
 תוספות ז"ל ;

עוד יתכן לומר בקינור והוא כפי האופן הראשון שאמרנו
 שרבי אליעזר סובר שאף גדול מחימה מטעם האומר
 בנדרש קומה ה' באפקי דדרשו ז"ל עמוד אתה באפקי ואני בחימ'
 ע"כ משמע שמה לא הוה מתירא כי אם מאף • אבל מחימה
 לא היה מתירא ממנו שלפי שאף גדול וחיימה וכן קדמוהו
 הכתובים הרף מאף כי יגורתי מפני האף ולכך אמר שגדול מי
 שהוא עושה דקה יותר משה רבינו דכתיב ביה מתן בסתר
 יכפה אף ולכך לא הביא סיפא' דקרא' כי כל גדולת הנותן דקה
 הוא בהכפיי' האף כי חימה כבר כהו משה רבינו ואין יראתו
 אלא מואף כדכתי' קומה ה' באפקי הוי גדול הנותן דקה דכתיב
 מתן בסתר יכפה אף לאף דוקא ועל'גא דר' יצחק דסבר דחימה
 יותר עו מאף דכתיב ושורד בחוק חימה עוה מדקראו עוה ש"ס
 שהוא יותר עו מאף ולכך מתמיה עליו • תוספות למה לך לברס
 את הכתוב כדי לדרוש דרשה זו מאחר שמינו כנדדים דחימה
 משה הרגו ;

ויאמר פרעה מי ה' אשר אשחע בקולו לא ידעתי את ה'
 וגם את ישראל לא אשלח וקשה לפרעה איך אומר
 מי ה' אשר אשחע בקולו אטילו סיהיה ואלף אחד כבר שר הוא
 ששים

שמה שלא יכלו החרטומים להוציא הכינים לפי שאין כח לשד
 לברא דבר פחות מכשעורה ואני אחר נשיקת ידיהם קודש .
 אוור כימה שלא יכלו החרטומים להוציא את הכינים הוא
 מסיבה אחרת שאפרש וזאת היא שנדקדק קודם בפוקים
 שאין להם הבנה שאם כובתי הפסוקים הוא לומר שיכה את
 עפר הארץ כדי שיהיה עפר הארץ מזרים כינים הי"ל
 וכן את עפר ארץ מזרים ויהיה לכינים למה שיכה ואמר
 הן את עפר הארץ והיה לכינים בכל ארץ מזרים דלמה
 הוצרך להזכיר שני פעמים ארץ וגם אחר הכאה כתוב כל
 עפר הארץ היה כינים בכל ארץ מזרים קשה שהי"ל למימר
 כל עפר ארץ מזרים היה כינים ואז בודאי שכל ארץ מזרים
 יהיה כינים ולפי אומר לי שכונת הכתוב הוא זה שהקב"ה
 מצוה לאהרן שיכה את כל עפר הארץ ותהיה ההפאה
 באופן שכל עפר אפילו שלא יהיה מארץ מזרים ויביאוהו
 למזרים בהכנסו בתחום מזרים שיתעשה כינים והזכונת
 הכתוב הן את עפר הארץ ולא אומר של ארץ מזרים
 אלא אתם עפר של כל ארץ שיהיה והיה לכינים בכל ארץ
 מזרים כלומר בהכנסו בתחום של מזרים בכל יוקום
 שיהיה מיד יתהוו והיה כינים היו והיו לכינים בכל ארץ
 מזרים וזהו שחזר ואמר הכתוב אחר ההכאה כל עפר הארץ
 היה כינים בכל ארץ מזרים ולא אומר כל עפר ארץ מזרים
 היה כינים אלא כל עפר הארץ דוקא אתם עפר הארץ
 שנגכס לתחום של מזרים היה כינים בכל ארץ מזרים
 וזהו הטעם שלא יכלו החרטומים לעשות בשביל שלא
 היה עפר אחר לפי שכל עפר הארץ היה כינים בכל ארץ
 מזרים כיון שאמרנו ולכך אמרו אנבע אלהים הוא ואינו
 בישוף שהבישוף שולט על המונח באותה שעה ולא על שאינו
 מונח ומקת הכינים שילט אפילו על דבר שאינו מונח שכל
 עפר שהיו מקיאים מבחון שהיה עפר ימש בהגיעו בתחום
 של מזרים נעשה כינים זה ודאי אנבע אלהים הוא ודייקא
 גמי שזה כוונת הכתובים דאי לא תימא הכי אלא שאין
 הבישוף יכול לעשות פחות מכשעורה מה להם לחרטומים
 להכנס בדבר שיודעים שאין להם יכולת לעשות דבר כזה
 ואפשר שהיה הורג אותם פרעה לאמר איך אתם משקרים
 עלי שאתם יכולי לעשות ואיכנס עושים כלום שמעיקרא היה
 להם לומר אנבע אלהים ובישוף אינו יכול לפעול דבר זה יען
 שהוא פחות מכשעורה אלא והאי שהוא כדברי שיכולין היו

לעשות הכינים כיון שעשה אהרן אבל לא נמצא נפר
 להורות חמתם שכל עפר שהיו ויביאים מבחון היה נעשה
 כינים בכל ארץ מזרים . וכדי לתת טוב טעם ודעת לדברי
 רז"ל גם כן שאמר שאין הכשוף יכול לבראת בריה פחות
 מכשעורה ואם כן קשיא לחרטומים למה רצו לעשות כינים
 שהיה להם לומר לפרעה בריה זו אי אפשר לבראתה על ידי
 כישוף וכד השנה שבהם הוא שאני הכונת ראיתי כינים אלו
 בדרך מזרים במלון אחד שנקרא חזן יונ"ס ושם יש מכנים
 אלו עדין וקורים אותם השיעולים כינים של פרעה והם
 גדולים כמו זית בינונית . ובה נכלל לומר שמה שאמרו
 ז"ל הוא אמת שאין בכישוף כח לבראת דבר פחות
 מכשעורה והחרטומים מה שרצו לעשות הכינים גם הם לפי
 שראו אותם הכינים שעשה אהרן שהיו גדולים כמו זתים
 ולכך אמרו גם הם לעשות ובודאי בריה זו שהיא גדולה
 מהשעור יש בכשוף יכולת לברא אותה ומה שלא בראו והורו
 כי אנבע אלהים הוא לפי שראו שכל עפר הארץ היה כינים
 בהכנסו בתחום מזרים ובראותם שזלש הייבה אף
 על בלתי מונח אמרו אנבע אלהים הוא וכן :
הצטרפו אל ה' ורש מהיות קולות אלהים וצדדו :
 ויארר אליו משה כנאני אל העיר אפרוש
 כפי אל ה' הקולות יחדלון והכרד לא יהיה עוד ויארר משה
 מעם פניו ויפרוש כפיו אל ה' ויחדלו הקולות והכרד ומטר
 לא יתק ארצה וירא פרעה כי חדל המטר והכרד
 והקולות ויוסף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו :
 וצריך להבין למה כבד לבו ויוסף לחטא והלא כפי מיה
 שהבטיחו משה כן היה ציטר שאת ואין אדם מכבד
 לבו אלא כשרואה דבר שאינו מוסת חותק אבל כשיהיה
 דבר שיהיה מוסת חותק איך יתכן שיכבד לבו פעם אחרת :
 ויש לומר שראה פרעה שינוי הענין ומחמת השינוי
 כבד לב פרעה ועבדיו והקדוש ברוך הוא עשהו
 לכתחילה להכבד לב פרעה כיון שאמר בפרשה הסמוכה
 בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו וכדי
 לידע השינוי מהו צריך להקדק בכתובים שיקרא פרעה
 ליושע מנינו באותה שעה שמה שאמר פרעה ומה שאמר
 משה הוא השינוי שפרעה אחר ורש מהיות קולות אלקים
 וכד ואמר לו עשה הקולות יחדלון וכד לא יהיה עוד
 וכשיבא

וכשיצא משה העירה והתפלל יש שינוי בין דברי ימשה לדברי
 פרעה שבמשה נאמר ויחללו הקולות והכרד וימטר לא יתן
 ארצה ובפרעה כתוב להפך וירא פרעה כי חלל המטר והכרד
 והקולות ויוסף לחטוא וקשה למה בשני בכות ראשונות לא
 נזכר מטר ובשני בכות שניות נזכר המטר עוד קשה למה
 בכות שניות נזכר דשייכא למשה כתוב המטר באחרונה
 ובפרעה בתיב פי' המטר בראשונה דכתיב וירא פרעה כי חלל
 המטר ויש לומר כי דרך שבע הוא שהכרד יתעשה חן המטר
 דהיינו כשהים הענן נבזה והאוויר קר בצאתו המטר חן הענן
 יתקרב מתחת האוויר ויתגבר ויתעשה כרד וזהו מה שאמר
 פרעה למשה ורב מהיות קולות אלקים וכרד כלומר קולות
 ורעמים וכרד אינו חמה אבל המטר של הכרד שתבא ותשקה
 את הארץ כי בכך העבים נתמלאו וזה שאמר ורב מהיות קולות
 אלקים וכרד אבל המטר שהם המים שיהם יתעשה הכרד שירדו
 להשקות את האדמה וכך השיב לו משה ככאמתי את העיר אפרוש
 כפי אל ה' הקולות יחללון וכרד לא יהיה עוד ולא קוציר מטר
 שרובה לזו כרד לא יהיה אבל אותם המים שמהמה יהיה ראוי
 להתעשות כרד וכאן הו' וכרד לא יהיה עוד כרד דוקא אבל
 צ' שהתפלל משה חל ה' כתיב ויחללו הקולות והכרד וימטר לא
 כיתוך ארצה ונרדף לדקדק למה לא אמר והמטר לא יתן ארצה
 בה"א כמו שאמר הקולות והכרד בה"א ויש לומר הקולות
 והכרד שכתב בה"א כלומר הקולות והכרד שאמר פרעה וגם
 הקולות והכרד שהטיתו משה לפרעה שלא יהי עוד נתקיים
 ונכלל חידוש אחר ומהו וימטר לא כיתוך ארצה כשראה פרעה
 שהיה שינוי במופת זה שלא היו כך דבריו של משה שמה לא
 אמר אלא קולות וכרד מדמנע לרדת המטר דכתיב וימטר לא
 כיתוך ארצה ש"מ שלא היה עוד ימטר ומחמת שלא היה עוד מים
 בעבים להוריד מטה לכך לא ירד הכרד ונמצא שתפלתו של
 משה לא עשה כלום ואינו מופת חותך לפי שלא ירד מטר
 לפיכך אמר פרעה מאחר שחט לא כיתוך ארצה אע"פ שחלל
 הכרד והקולות אינו מופת חותך ולכך הזכיר המטר בראשונה
 ואמר וירא פרעה כי חלל המטר ויוסף לחטוא ויכבד לבו הוא
 ועבדיו וכל כבודות הלכ היה ששכיל שראה שחלל המטר
במדבר וידבר אלהים וגו' ה"ד שיעשה עמי ואדברה וגו' אלהים
 אלהיך אנכי אעפ"י שעשיתך אלהים לפרעה שחל
 דאה נתתך אלהים לפרעה אלהיך אנכי ע"כ וקשה דמה
 הוקשה לו לבעל האומר בוידבר אלהים אל משה שהביא פסוק
 אחר לתוך אותו שכל עקום דכתב האדרש ה"ד הרגיש אינו

שהקדמנו

אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו אתה' אבינו
 טאלינו מעולם שיוך • וקשה מאחר שהקב"ה יודע העתידות
 וכן הכראה חששנו שנוכחו היתה להגיל ישראל באחרון לא כסבי
 טעמא ולא בדרדקי ענה א"כ קשה למה הלך אצל אברהם
 ויעקב מאחר שנפגש שעתידין למור ימחו היה לו לילך מיד אצל
 יצחק כי הוא אשר דבר טוב על עמו עוד קשה למה נשתנו
 סדרי הראשית שמסד והרמיים שהם אברהם ויעקב יחייבו
 לישראל ויצחק שהוא דין יבקש וזאת עוד קשה דלמה דלב
 מאברהם ליצחק ואח"כ בא ליצחק הלא יותר טוב לילך כסדר
 תולדותם אברהם יצחק ויעקב ובלבדו אצל יצחק היה מוכח
 את ישראל ולא היה צורך לילך אצל יעקב • וי"ל ולהשיב מה
 שאמר אברהם ייחזיק אף ע"פ שהוא מסד יען אראה להקב"ה
 בכעס שאמר בניך חטאו ח"כ אי אפשר לעומס ברחב לובי
 שאף על פי שאני אזהר לישראל ויעקב ג"כ שהוא רמיים מזה
 לישראל יצחק שהוא דין ודאי ייחזיק וקב"ה אמר בניך חטאו
 ודאי שמודה עמו לחייבם ודברו של הקב"ה נחשב לשתים
 בדכתיב אחת דבר אלהים שמים זו שמעתי כי עזו לאלהים
 ח"כ היות לאו תלתא לחוכה ותרתוי לזכות וזוה יהיו חייבים
 ישראל לפיך אמר אברהם יותר טוב שאני ג"כ אפתח לחוכה
 ויהי סנהדרין שפתחו כולן לחוכה ויעטרו ישראל מן העונש
 לבן אמר ימחו על קדושת שדך הלך אצל יעקב ואמר לו בניך
 חטאו כמו כן יעקב חשב מחשבה זאת לפי שהוא רחמן על בניו
 ואמר אם אני מוכח לישראל אי יתחייבו שכבר הקב"ה אמר
 בניך חטאו ואברהם אמר ימחו ויצחק שהוא יודת הדין ודאי
 שאמר ימחו ומה יעשה טלה בין וזכרים יחיד ורבים הלכה
 כרבים ויהיו חייבים ישראל כליה יותר טוב שאפתח אני בחוכה
 ויהי סנהדרין שפתחו כולן לחוכה ויעטרו ישראל מן העונש
 ולכן יעקב שהוא רמיים פתח בחוכה ואמר ימחו על קדושת
 שדך אמר הקב"ה לא בסבי טעמא ולא בדרדקי ענה שהיה לו
 לחזק אברהם למה בא הקב"ה אצלי אם כונתו הוא לעשו דין
 כסראל ולחייב אותם ח"כ היה לו לילך אצל יצחק שהוא מדת
 הדין ועוד שהיה לו לרקוק כלשוננו שאמר בניך חטאו מדקראתי
 כפי הוא כדי שיבקש עליה וזכות ולא בדרדקי ענה היינו יעקב
 שה' לו להבחין ולמ' למה דלב את יצחק והיה לו לסבור הדברי'
 ולמ' ודאי שאין כונתו של הקב"ה לחייב מדלג' נח' ובא מאברהם'
 אצלי שאם רענו לחשכם היה לו לילך מאברהם ליצחק אדאי
 יחייבם ואם"כ יבא אצלי לבן אמר ולא בדרדקי ענה שכל כונתו
 של הקב"ה שדלג מאברהם ליעקב הוא כדי שיבין יעקב שלא

ערכה לו סכרת אברהם אבינו ולכן ברוח מן יצחק שהוא הדין
 ובא אצל יעקב שהוא הרחמי' מלמא הכן דבר זה לאו בדרדקי
 ענה בא לו אצל יצחק ואמר לו בניך חטאו ענה שדך להבין
 למה יצחק הפך מדתו שהוא דין ללמד וזוה שהוא רמיים •
 וי"ל שכשכיל שהוא דין לבן דבר טוב על ישראל וזה שדן יצחק
 בלבן אמר אברהם ויעקב נתכונו לפטור את ישראל מהעונש
 באמרו סנהדרין שפתחו כולן לחוכה פטורוהו אצל אי אפתח
 בזכות כדי שיתחייבו העונש כשראה הקב"ה שפתח בזכות
 הסכים עמו והוה תלתא לזכות ותרתוי לחוכה דהיינו הקב"ה
 דברו כשנים שג' שמים זו שמעתי והסכים עם יצחק שפתח
 בזכות ח"כ הוה תלתא לזכות ואברהם ויעקב שפתחו לחוכה
 הם שמים לחוכה ומחזאו ישראל כפטור מיוזבו ואי כשראו
 ישראל כן חשבו שיצחק לימד עליהם וזוהו אמר המאמר
 נשאו עיניכם כלפי יצחק ואמר כי אתה אבינו שלמדת עלינו
 וזוה כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו אמר יצחק פגו
 ההודאו להקב"ה שהסכי עמי שזכתי לא היה לפני איתכ' מיד
 נשאו עיניך להקב"ה ואמר אתה האבינו נושאו עיניך שדך •
 דבר בא באזוני העם וגו' ואיתא בגמ' ברכות ח"ל הק"כ
 למשה בבקשה ממך שתאמר להם לישראל בבקשה
 מכם שישראלו איש מלת רעבו ואשה מלת רעותה וגו' כדי שלא
 יאמר אותו וקן ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואמר כן
 יצאו ברכוש גזול לא קיים בהם • וקשה דברי המאמר הזה כל
 כך בקצת שדורש מנא ליה דליבא כפסוק כי אם בא אחד ואיך
 יתכן לדרוש מלה אחת של כל לשוני בקצת וי"ל דדייק בעל
 המאמר מלת בא שאינה מיושבת ביוקמה כראוי ואמר אם הוא
 מלת בא הוא לבקש משה שידבר לישראל ה"ל בא דבר באזוני
 העם ואז יהיה בא שייך למשה שמבקש ממנו שידבר באזוני העם
 ואם הבקשה האת שהיא מלת בא ששייך לעם שיבקש מהם
 שישאלו ממזגים כלי כסף חובב ה"ל דבר באזוני העם בא ישאו
 וגו' כלומר דבר באזוני העם שמבקש אנו מהם שישאלו מלת
 רעבו וגו' מדשם מלת בא בין מלת דבר למלת באזוני העם לבן
 דרשו אותו לבאן ולבאן דבר בא בבקשה ממך שתאמר להם • בא
 באזוני העם בבקשה מהם שישאלו כדי שלא יאמר אותו וקן
 ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואמר כן יצאו ברכוש גזול לא
 קיים בהם :

וקשה טובא לשון הזה של הקב"ה שאמר שלא יאמר אותו וקן
 ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואמר כן יצאו ברכוש
 גזול לא קיים בהם • תימא שה"ל שכן כשבעתי להניחן ברכוש

גדול ולא לתלות הדכה על שלא יאז' אותו וקן וכי אם לא יאמר
 אותו וקן דבר רוצה לעבור על דברו ושבעתו ועוד קשה שאיך
 יאמר אברה ועבדום וענו אות' קיים בהם והלא גורת העיניו
 והעבודה היתה ד' מאות שנה כלכתי ועבדום ועינו אות' ד' מאו'
 שנה מאח' שנה לא קיים בהם א"כ אין פתחון פה לאברה אבינו
 לומר ועבדום ועינו אות' קיים בהם שכבר ראה שלא נשתעלדר
 במצרי' כי אם פ"ו שני' שפזניה של ירדס ודאי בלא יאמר שהרכו
 לא קיי' בהם מדלא קיי' בהם ועבדו' ועינו אות' ד' מאו' שנה ומני
 הוה להוציא אפי' בלא רכוש. ולכא אל תשובת העבין נקדי' פסו'
 אחר שאמר ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרי' ד' מאו' ושליש
 שפ"ה וקשה שלא היו דברים אעולם שלא ישבו כי אם רד"ו שנה
 עד שכדחק רש"י ופי' מצרי' וכשאר ארצות אבל מ"מ קשיא שאין
 קרא יוצא מידי פשוטו ועוד קשיא שאמר ומושב בני ישראל אשר
 יא' בו דאם איתא שמושב מקין זו מנוח' בין הכתרי' ויהא מתחיל
 הנוכין א"כ לא ה"ל מושב בני ישראל דמושמע על זרע אברה'
 כ"עדיין לא היה לו זרע לאברה כעולם א"כ ה"ל קרא ימוש'
 ישראל אשר ישבו וזו היה ניוחא פי' של רש"י מדאמ' בני ישראל
 יבדן קשיא. וי"ל בדק' של פנצל בדר"מ של אם התכה עם בעל
 הבית האומן לבנות לו בית גדול ואמר לו כמה תרצה בבנין
 זה ואמר לו זה הבנין צריך חמשה שנים לבנות אותו וכתפטר
 לתת לו אף זהובים מה עשה הבנאי הביא עמו ארבעה בנאים
 אחרים והרכה בפועלים ד' דות על המכה של הבנאים וזכה
 הבית הזה בשנה אחת ושאל מעבל הבית שיתן לו אלף זהובים
 שכבר נשלם הבנין וטוען העבל הבית א"כ רחמני שאמרת לי
 שצריך חמשה שני' ובבית אותו בשנה אחת ואיני כן אלף
 מאתים זהובים לערך אלף זהובים חמשה שנים והבנאי טוען
 אחת שאמרת לי כך אבל זה איני אלא אם הייתי אומן אחד
 וארבעה פועלים עמי אבל עבשו שהבתי ארבעה בנאים
 אחרים והבספתי פועלים כפי ערכן עמך הוה להו כלו בביתו
 בחמשה שנים כך הק' בה אחר אני אמרתי ועבדום וענו אותם
 ד' מאות שנה היינו שיפדו וירכו כדך כל אחד שכל שנה או
 שתי' ז' לדין אן אבל עתה שברכס כמריה ורכיה חמשה ידות
 כלכתו וכני ישראל פרו וישרנו וירבו ועשמו בניאוד מאוד א"כ
 ה' חמשה ר' לוי' ויחמשה ר' ויחמשה ר' ויחמשה ר' שנים בעבודה
 וכעניו לביך חמשה הכת' ל"ג שנה היינו על כל רבוי ורבוי
 פ"ו שנים שחיי' פעמי' פ"ו עולה ת"ל לפי זה יש עכשו פתחון
 פה לאברה אבינו לומר ועבדו' ועינו אותם קיים בהם שהרי
 ריב' חמשה ידות כד' שיקיים גורתו א"כ למה רכוש גדול לא

קיים בהם הוי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אות' קיים
 בהם וכיונה ששאלת למה תלה הדבר באברהם שלא יאמר אותו
 צדיק ולא תלה הדבר בקיום דברו ישלומר שהענין הוא כך
 שהק' בה בעבדותו דיבר סתמו דהיינו וגם את' הגוי אשר
 יעבדו דן אנכי הוא על קריעת ים סוף שעתיד לדון אות' פמי'
 ולפי שאינן מסורשים דבריו של הק' פה הדיו הזה מה יהי' שאמר
 דן אנכי ושאמר הדיו הזה יהיה להם רכוש לכך נתיירא שמו'
 יטעה אברהם ויחשבו שיהי' שאמרתי דן אנכי הוא על מכת
 בכורת א"כ יאמר כשיראה שיצאו ממצרים ריקס יאמר ואחרי
 כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם שכבר דן את הגוי אשר
 עבדום א"כ היכן הבספתו של הרכוש אבל קיום דברו של רכוש
 גדול הוא על בנות הים ולפיכך לא תלה הדבר בקיום דברו
 שדברו ודאי סופה להתקיים כי לא איש אל ויכוח והוא בבית
 ים סוף אלא תלה הדבר שכתב מהם שישראלו ממצרי' כדי שלא
 יאמר אותו וקן וכ' מחמ' שחשב שדן אנכי הוא על מכו' בכורו'
 עוד יתכן לומר שמה שאמר כדי שלא יאמר אותו דלי' עבדום
 וענו אותם קיים בהם היינו כמה שאמר ז"ל שלא נגלו
 אפזינו ומצרים אלא בזכות מילה וכוכל ג"כ לתת טעם למה
 דלג הק' בה על ק"ץ שני' לא פחות ולא יותר דאם איתא שחשב
 להם הלילות לחוד והאינים לחוד כדי להשיג' הד' מאות שנה א"כ
 היה להם להיות מאת' שנה ולא רד"ו. וי"ל שזלת מיל' במלואה
 עולה כיונין ק"ץ באופן זה מ"ס מ"ד למ"ד ה"י עולה הכל קפ"ט
 והכולל הם ק"ץ וזהו שאמרו ז"ל במדרש אם ישראל נימוליס
 נגאלים ואם לאו אינן נגאלין והענין הוא כי יש להם דין עבד
 עברי והעבד עברי אס' מנא כדי נגאלתו והשיגה ידו ונגאל
 וחי אפטר לאדון לומר ימינו רוצה בפדיוןך כי אם פעבודך כי
 לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים לכך אמ' לו הק' בה
 למשה אם ישראל נמולין המילה עולה כמנין ק"ץ ובעשי' מצוות
 המילה כאלו השלמו לי הק"ץ שנים שחייבים עדין לעבוד ואם
 לאו אינן נגאל' שצריך שיעשו ד' מאות שנה בגלות ואם יעשו
 זכות אבו' להוציאם קד' זמן אז לא יהיה להם דין ללא ברכוש
 גדול לפי שלא עבדו הד' מאות שני' אבל אם יעשו ברית מילה
 ונמנעו שילמו לי הקן שני' שהיו חייבי' לעבוד וזוה אוכל לקיים
 דבורי' להוציאן ברכוש גדול כשנמנעו ישראל כוונתו אז אמ' דבר
 כא' באוני העם בבקש' ויהם שיטאו כדי שיצאו ברכוש גדול שלא
 יאמר אותו צדיק ועבדו' וענו אות' קיים בהם שהרי כה' השלמו'
 לי בצנות המילה קן שנים שהיו חייבי' לעבוד ועבדום וענו'
 אות' קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכו' גדול לא קיי' בהם למכר'
 ובהקדמה

הוא טועל ונאם שהל'ל חסות תאכל בשבעת הימים וגם חלת' הימים בה"י הידועה מה בא לרבווי ונת' לכל הכתו'סלו הוא' מיותר סכבר אחר הפסק דסוף לעיל שבעת ימים חנות תאכל ואם בא הכתו'הוא ללמדנו בכל יראה ה"ל שבע'ימים חנות תאכלו ולא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ וכיום השביעי חת' לה'חמה"ל הפסח זה של חנות יאכל את שבעת הימים • ויש למד דבא לרמז לטע הכתו'על יום טוב השני של גליית שהא יום שמיני של פסח שאם ג"כ בכל יראה כדמייתי בבית יוסף כי חק חילוק בין ראשון לשני אלא לענין מת'מלכד זהו שאמר הכתו'שבעת ימים חנות תאכלו וכיום השביעי חת' לה'וכבר נשלחו שבעת ימי הפסח בנאמי זה ובא לצות עתה: בפסוק שני חמות'אכל את שבעת הימים הרי את שבע'כלומר שרץ שיאכל חנות שביעי של שבעת הימים הרי את שבעת הימים לרבות יום שמיני של פסח ואל יעלה דעתך להקל בו לפי שהוא יום טוב שני של גליית ועתה חן בקיאי בקביעי דירחא לך משה ואמר ולא יראה שהוא ציוו בוא' להנסיף על הראשונים כמו שאמרתי לך בשבעה ימי החג שלא יראה ולא יראה חמץ כן כיו'טוב שני ולא ירא' לך שאור ולא ירא' לך חמץ :

סדר בשלח

ויצי' בשלח פרעה את העבולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים וצריך להבין מה שייכות יש ולא נחם אלהים ליהי' בשלח פרעה דשמש ששכיל'שילחם פרעה לכן ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים ועל אומר בפרש' אין ויהי לא לשון צרה ומה צרה בנית' עם לא תשה צוח ווי וי"א פרעה צוח ווי ואמץ בש'אנכי דלמחא מאנשי ישראל היו נוחים ווי דהיינו שאמר ר"ל שמת' החסד היה כזו שחוננו בו רשעי ישראל שלא היו חושם בגולה וזכת' החסד בשלמה שני ימים קודם הפסח ששקרא פרעה למשה היה ככל'א אורתא דתליסר ענהי י"ד שב'אחר בנות ברנות ואחיהם וקרוביהם אבותיהם ונשיהם היו כ"י אכלותם ולבן נעמן ווי ויהי בשלח פרעה את העם ומה שבעל'אם היו יועץ אחד שנתן עצה שלא יצאו לדרך וחת' היועץ ולא שמו לעצמו ויצאו וקרובי היועץ יצאו ג"כ לדרך עם שאר השבירה אם יארע אחיה תקלה באונו הדרך מה יאמר קרובי היועץ הלא זה הדבר אשר היה יועץ את' וחדיתם את פיו ולא שעתם בקולו ועדיין יש שעות בה לשמוע בקולו ולש'לעדינו קודם שתבא עלינו הגרה האת' ששכילה יען לנו היועץ שלא

כאן לדרך זה בחלוי השירה באותו עצה כשנאמר בארץ חמץ ומר יתברו לדברי היועץ שנתקיים ענתו כעצת אריתפל מהר יתברו לשומר דברי קרובי היועץ וישנו אחרונות לערם • ח"ש הכתוב בהיות שנאמרים נועק'על אהם שחזרו שיעדין אהבת' תקועה בלבם ולא אמרו יפה דן יפה חייב הקב"ה את הרשעים ונועק'ם ויהי בשלח פרעה את העם לכן לא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא למלחמה וכראותם מלחמה יסכימו לדברי אהם שחזרו בחסדן וישנו חזריה • ועתה צריך להבין מה'השאר פן ינחם העם חזרת'פן הוא ספק ומי אינא ספיקא קמי' שמיא שני' לי למד ינחם העם בראותם מלחמה'אלא הקב"ה לא רצה למח'גזירה שפיו: אלא זכאי הדב'תלוי בספק שאם יגזור גזירה שפיו ודא'שינחם העם וישנו חזריה לכן ונחית הדבר בספק יאמר פן ינחם • עוד יתכן לומר שלעולם ידועתו מרעת אהם שישנו חזרי' מאחר שכבר ראה וצפה שעת'דין לשון קשיא' ח"כ למה תלמי הדבר בספק ואמר פן לא הענין כמו שפירשו בפרשת ראה על ענין אם ידועתו מרעת או אין ידועתו מרעת חסם תקחנו • ואסיקנא תמן שאע"כ שידועתו מרעת'נתן בה בחלודה להכחיש ידועת'וא"כ יפה את' כאן פן ינחם ותלוי הדבר בספק שאע"פ שאני ראה שינחם מחמת הכחירה שנתתי בס' אפשר שלא ינחם לכן אחר פן ינחם ודוק :

כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תנסיון לראו'עוד עד עולם הנה משפוט הכתוב ארזו מושב על אופניו אך לזאת נתישב קרא על אופניו לעיל אחר קרא וישנו ויחזו וכו' ואמר פרעה נבאים הם בארץ ונ' ואיכבה בפרעה וכל חילו כחא שמה שהשכם לפני בעל צפון הוא כדי שיטעה פרעה ויאמר בעל צפון לא הכיחם והחזירם ודאי שהוא גדול מאליהם וכוה יתחוק פרעה וידרך אחרי בני ישראל מנזת שמה שדפד'אחרי בני ישראל הוא כדי להטביעם בים לפרעם ולכל חילו ולשארם פן העולם שאם לא היו רודפים אחרי בני ישראל לא היו נשכחים בים וכוה אפילו שילכו לארץ כנען וכל יום יראו את הדוגמיהם המתדים באים וסבי' ח"ש משה כי כאשר ראיתם את מצרים היום כלומר הסיבה שראיתם למצרים היום הוא כדי שלא תנסיון לראות עוד עד עולם :

עת' השירה האת' לה' איתא בחדש ל"ה אמרוה ולא לכו' ומה מאד תמוה החדש הזה זכי לכו' אמרום שרת ועו'היכי סלך' דעתין שיאמרו שירה לכו' שבה מדרש להודיעני שלא אמרוה לא לשם ועוד חכא ליה למדרש למר' של"ה אמרוה מאחר

מאחר דאיכא ס"ד שאז לב"ו אמרו - וי"ל שכונת המדרש כן
הוא או ישיר משה וכני ישראל את השירה הזאת לה' משמע ששרו
שירה על שהצילן ממזר לימצאת שהשירה הזאת היא לב"ו כמזא
שטורדים ומזמר - בשביל שהוציאם ממזרים מדחור קרא ואמר
אשירה לה' ש"ל שהשירה שהיו משהרדים לא היתה על שהנילם
ממזרים לא היו ממזר' על שנתרוסם ונתעלה שמו של הקב"ה
בכל העולם הוי אשירה לה' כי גאה גאה דוקא - וי"ש המדרש
לה' אמרו ולא לב"ו כלומר בשבילה' אמרו שנתרוסם שמו ולא
בשביל ב"ל על שהצילן ממזרים ; וי"ל שנתרוסם ; וי"ל
עוד יתכן לומר שכונת המלח' הוא באופן אחר שכן הכתוב
אמר יהיה לו לטעות ולומר שעל שני דברי אמרו שירה ישראל
חד על שנתרוסם שמו וחד על כי קום גרובל' רמה בים וס"ה
זה ה"א מחמת הפסוק שזכיר שני דברים סמוך לשירה והנה
אמר אשירה לה' כי גאה גאה קום ורוכבו רמה בים נמצא כפי
משמעות הכתוב לכאורה ששורר' לה' על כי גאה גאה וגם
לסוס ורוכבו רמה בים וזא המדר' לבלק סבר'ו ואל' לא אמרה
שירה ישראל אל' על כי גאה גאה חקא ומנא ליה לדרוש דבר
זה י"ל דמדיוקא דקרא בקרא ליה שאם כונת' הכתוב כפי הס"ד
שאמר השירה על שני דברים הי"ל קרא אשירה לה' כי גאה
גאה וסוס ורוכבו רמה בים ואל' באחת היה משמעות הכתוב
שהשירה באמר על פי גאה גאה ועל כי קום ורוכבו רמה בים
מדלא כתב קרא בוא"ו קום ורוכבו אל' בלא ווא"ו קום ורוכבו
רמה בים זל' הפסוק בין השירה לסוס ורוכבו ולכך אשר המדרש
לה' אמרו ולא לב"ו דהיינו בשביל התרוממות שמו אמרוה
ולא בשביל ב"ו דהיינו השפלת המזרים דלא ביחא קמיה קודשא
ברוך הוא שיסתמו במפלת אחיבה' כמו שאר' זל שבקשו המלאכ'
לומר לפניו שירה והש"ב להם הקב"ה מעשה ודי טובעים בים
זאתם אומרים לפני שירה ; וי"ל שנתרוסם ; וי"ל
עני' וזמרת יה ויהי לי לישועה י"ל שכונת הכתוב הוא כמו
שתרגם אונקלוס עניו תקפי דהיינו שנתקף על ישראל
על יצרה וכפרו בע"ז ומלו את ענמס' הוי כת' ארז' למדרש
אם ישראל בינולים בגללים ואם לאו אינם בגללים כמזא שזד מן
הסיבות שהושענו ה"ה הוא תקופי שנתקפתי על יצרי מכפירת
בע"ז ומלתי ענמי וגם סיבה אחרת שבכל עוד שישאל בגלות
אין שמו שלק הוי וזמרת יה והוא מלשון מזיר עריני' שני סיבות
או שס' עני' דהיינו תקפי כמזר וזמרת יה שאין השם שלם לא
ס' י"ה לצד זה ולצד וזה וזמרת יה כלומר שכתב י"ה מן י"ה

ויהי לי לישועה כלומר בשביל אשר שתי הקיבות יהיה לי לישועה
ועדיך צריכן להסים לב' שגדין לא כתייב הכתוב על שתוכחו
הזאת מהי לי לא מתייבש' כראני שהל"ל עזי וזמרת יה היה לי
לישועה וי"ל כמה שכתב רס"י כי יד על כס' א"ה נשבע השם
שאין כסאו שלם ואין שמו שלם עד שימחה צדעו של עמלק י"ל
כמו שעני וזמרת יה היה סיבה שיצאת למצרים קך עזי וזמרת
יה לעתיד לבא יהיה סיבה שצד' אפיסוד' מלציות ומלת
יהי משמע היה יהי עזי וזמרת יה אל' הכ' דברים י"ה
סיבת לגאולת מצר' ויהי סיבה להיות לי לישועה אחרונה הוי
לי לישועה ; וי"ל שנתרוסם ; וי"ל שנתרוסם ; וי"ל
זה אל' נמצאו כתב דס"ל בכבדו נגלה עליהם והיו מראין
אות' באצבעו ראתה שפחה על הים מה שאז רוא' קבול'
וכמדדש ראתה שפחה על הים מה שאז ראה יחזקאל הכני' על
כבר כבר וצריך להבין דברים אלו שאין יתכן שתראו שפחה
יתר מכניא לא כבר ידוע מה שאמר וי"ל שכל הכניא' לכתוב
מתוך אספקלריא שאינה מאירה והיה מתדמה לכל כניא' וכניא'
כפי מה שצריך לידמות בדכתיב' וכיד הכניאים אדמה אצל
כשנגלה על הים אם לא נגלה על הים יוצר בראשית שהוא מה
שבראו לא רנה לקרע הים וזהו הים ראה ויגוס נמצא שמה
שנגלה על הים אותו דמות' לא ראה שום כניא' אצל עדין קשיא
שאין יהיה כח בשפחה לראות פנים אל פנים וי"ל שזעולם
לא ראתה פנים אל פנים מדיוק לשון רס"י שאמר ראתה
שפחה על הים ולא אמר ראתה שפחה בים אל' הענין הוא
כי הים הוא דומה למראה שמראה מה שמתראה ב' שאם יעמוד
אדם על המים יראו פניו במים כך הקב"ה נגלה על הים כפי
ישראל גבו וראו אותו ואמר זה אל' ואנחהו שהיו מראין
באצבע אצל השפחה ראתה בבואה שלו על הים והיו שכתב
רס"י ראתה שפחה על הים על הים דיוקא ; וי"ל שנתרוסם ; וי"ל
ה"ה איש מלחמה ה' שמו הכתוב הזה אומר דרשנוי דקשיא
מאוד למה הוצרך לומר שני פעמים הוי"ה או יאמר ה'
איש מלחמה שמו או יאמר' איש מלחמה ה' שמו ומה לומר ב"פ
הוי"ה וע"ק שמלחמה הוא דין ולמה מזכרו בכאן ששם הוי"ה
שיאמר עליו איש מלחמה ה"ל אלקים איש מלחמה ואפשר
לומר בכונת הכתוב הוא כך כמה שהקדמו שעני וזמרת יה
היה לי לישועה כמזא ששם הוי"ה כלחם כדי שיהא שמו שלם
וזה שכתוב בסוף הסדר מלחמה לה' כלומר מה שנעשה ה' איש
מלחמה הוא להשלים שמו שלמי שנשבע כי יד על כס'
יה

מלתא לחכמה כי כל האותות והמופתים שעשה הוא להראות
 גדולתו וסבלנותו ששלח לנו עשר פעמים לומר שלח בני בכרי
 ולא רנה ולא הכהו עד סוף העשרה פעמים מחנן נודע כמה
 ארך אפים לסבול נמצא שלא עשה עיקר יתרו כי אם מההוצאה
 שהוציאו ממזרים והכה מצינו גם ראינו מלחמת עמלק
 עתה כי ישראל אחר שיצאו למדברת ממזרים ואלו לא הוה משה
 שהתפלל כדכתיב והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל כמעט
 היו נכנעים תחת העמלק סוף יצאת ממזרים היתה הכלתם
 מעמלק ו"ש רש"י מה שמועה שמוע ובא חם הוא בשביל ניסיון
 וגבורת דעבד במזרי"ה היה לנו לבנו בהיותם במזרים מדהיותו
 עד מלחמת עמלק ש"ה שלא עשה חשבון מכל האמור עד
 שהוציאו ממזרים ולכן פי' קריעת ים סוף ומלחמת עמלק
 שהיא תכלית ההוצאה מתחת יד מזרים ;
עוד יתכן לומר כונת רש"י באופן אחר והוא שנקטה ליתרו
 למה לא בא בקריעת ים סוף לבד והוכרת להאמת
 עד מלחמת עמלק וי"ל שיתרו כשהתחיל לראות ניסיון וגבורת
 דעבד קודשא בריך הוא במזרים מיד היה רוצה לבא להתגייר
 אבל בתירא שחל לא יקבלנו דאין מקבלי גרים לימות החיות
 כשראה קריעת ים סוף ושמוע שגם עבד לרב עלה אתם אחר
 ג"כ ודאי שנקבלים גרים אבל אפשר עדיין לומר מי גר איתך
 עליך ויאל אבל מהגוים שברצונת האלו אפשר שלא יקבלוהו
 כשמצא אחר הקב"ה מלחמה ל"ה בעמלק מדור דור אחר ח"כ
 אין לו מלחמה להקב"ה אלא עם עמלק אבל שאר עממים ודאי
 שנקבלם כתיב וכלך אחר רש"י מה שמועה שמוע ובא קריעת
 ים סוף ומלחמת עמלק שמקריעת ים סוף למד שנקבל גרים
 דאלת"ה ה"ל לנערם בים סוף כוונ המזריים מולת נערם בים
 סוף ש"ה שנקבלם כתיב וכלך אחר ומלחמת עמלק למד שאין לו
 שגאה אלא עם ורעו של עמלק וזו שפירש"י מה שמועה שמוע
 ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק ;
עוד שיתכן לומר כפירש"י מה שמועה שמוע ובא קריעת ים
 סוף ומלחמת עמלק ודוע הוא שיתרו היה רב חרטומית
 ואיננו פירעה היה ולא הכית ע"ה שלא עשה לראות היש בה
 משה תקירה שהיה חוקר בה ולא מצא בכל ע"ה ממש רק ראה
 שהטבע לא ישתנה והנה מול של וצרי"ה היה טלה ומול של עמלק
 הוא עדיך שבאבו מאדים ומלאכו ס"ס ועמלק חנה לומר עם
 לק ל"ק עולם ס"ס נחל שער של עמלק היה ס"ס שחלבו עקרב
 וכפי הטבע טלה הוא אש ועקרב הוא יום כשראה שהשגיל
 שר לו מזרם והוטבע בים אחר הן אחת שהוא כח גדול וגם

את

את ישראל ממצרים כי ה' חזק וזכך אמר עתה ידעתי כי גדול
 ה' מכל האלוקים כלומר מקדם הייתי חושב ששם אלוקים הוא שם
 הגדול שבכולם שהיה חושב שהוא שם העצם בשראה שקרא
 למשה ול ישראל בשם אלוקי' ואמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל
 אלוקים :

עוד יתכן לומר כי גדול ה' מכל האלקי' כי בדבר אשר זכו
 עליהם יתרו היה חושב בראשונה שפועל הטוב אינו
 פועל הרע שחידת הטוב לעולם להטיב ואיך יתכן שישתנה
 טבעו ויעשה רע ופועל הרע מידתו להרע ואיך יתכן שיעשה
 טוב ובעל כרחין שזה הוא שני מידות הטוב להטיב והדין להרע
 וכוה היה חושב ששני רשויות בשמים כשראה במצרים שאמר
 ועברתי בארץ מצרים איני ולא מלמד והכה כל בכור מצרים
 ומכורי ישראל לא מת עד אחד והיה עושה דין במצרים ומרחם
 על ישראל וטבע למצרים בים סוף וזים הציל לישראל אמר
 ג"כ פועל הטוב ופועל הרע אחד הוא הו' ויחד יתרו ואמר
 עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקי' שבשמות של אל ושל אלוקי'
 כל אחד אינו משתנה מידתו אל לשמות אחד ואלוקי' לעשות
 דין כשראה שם הו' ש"עשה דין ורחמים בבית אחת אמר ודאי
 דא' הוא בעל הרחמי והדין ש"ס א' ושם אלוקי' הם תחת רשותו
 אל ממונה על חסד ולפיכך אין לו רשות להשתנות לדון אלוקי'
 שמונה על דין ולפיכך אין לו רשות להשתנות לחסד ומאחר
 שהו' ש"עשה דין ורחמים ש"ס הוא אלקי האלוקים הו' ויחד יתרו
 שראה שפועל הטוב ופועל הרע הכל אחד לכך אמר עתה
 ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים מכל לרבות אל ואלוקי' :
 עוד יתכן לומר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים שהיה
 חושב יתרו כמו שחשב פרעה כשאמר מי ה' אשר אשמע
 בקולו שחשבו ששם זה האל כוכב שיהו כמו שכתבתי במקומו
 ולכך היה סובר יתרו שאי אפשר לבנות ישראל מתחת יד מצרי'
 מאחר שהם חלקו של חמה כדכתיב כי חלק ה' עמו לפני
 שפרעה היה ראש החולות שהוא טלה וכוה היה מתנאה שאין
 למעלה הימנו כשראם כי הוציא ה' את ישראל ממצרים ולא זו
 בלבד אלא שהשליך שרו של מצרים בים כדכתיב סוה ורוכבו
 רחם בים אמר ודאי שם הו' אינו כוכב חמה הו' עתה ידעתי
 כי גדול ה' מכל האלקי' מטעם כי בדבר אשר זכו כלומר
 שבהם היה זדק בלבם ולומר שאין למעלה מאלוקיהם שהוא
 ראש החולות וכתב משפיל אותו הו' כי בדבר אשר זדו עליהם
 כלומר בדבר שהיה להם זדון ופיהם עליהם משפיל ח"כ גדול
 ה' מכל האלקים :

ואת שני בניו אשר שם האחד גרשום כי אמר גר היותי
 בארץ כנעניה ושם האחד אליעזר כי אלוקי אבי
 בעזרי ויזילני מחרב פרעה . וקשה דאפא מסתברא שה"ל
 לקרות הראשון אליעזר שהוא התקרה שהזילו מחרב פרעה .
 וא"כ לשני היה לו לקרות אותו גרשון כי גר היה בארץ
 כנעניה ולמה הפך שמות ויתכן לומר שבכל עוד שלא אמר
 הקב"ה למשה לך שוב מצרימה היה מתירא מפרעה שאלך
 גדול הוא ושם ישיב בארץ מקום הוא וישלח ויקחנו לפיכך
 לא שם שם הכן הראשון אליעזר שעדיין לא תפרסם הנס
 שניצל מכל וכל מידו לא קראו גרשום על שם המזלוע שהיה
 בו כשאמר לו הקדוש ברוך הוא לך מצרימה והוציא את ישראל
 ממצרים אז אמר ודאי שהזילני מחרב פרעה ולכך קרא לשני
 אליעזר על שם כי אלוקי אבי בעזרי ויזילני מחרב פרעה .
 אבל עוד לאלוקי יוילין דאם כן היה לו לקרואו אליעזר שכבר
 הזילו מיד פרעה והוא מקרה שערב א"כ ה"ל אליעזר ולמה
 קראו אליעזר שהוא פועל עומד ותו למה אמר ויזילני שה"ל
 שהזילני אלא יש לומר שמה שקראו אליעזר שהוא פועל עומד
 לראו בשם זה שעורו ושיעזרוהו ולכך אמר ויזילני שהזילו
 ויזילנהו וק"ל :

כי יהיה להם דבר בא אלי ושפסתי בין איש ובין רעהו
 והודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו וראוי לתת
 לב בלשון הכתוב הזה ראשונה שה"ל כי יהיה להם דבר
 באים אלי שיתרולא שאל על איש אחד שאמר בא אלי ועוד
 דמדחתיל משה לומר כי יהיה להם דבר בא אלי למה מסיים
 ואומר בא אלי בלשון יחיד שאלת להם הוא דברים רבים .
 אם כן הו"ל באים אלי עוד קשה דמה צריך לומר והודעתי .
 את חקי האלקים ותורתיו דמחילא שחזע אחר ששפט בין
 איש ובין רעהו מודיע חקי האלקים ותורתיו מסיבת
 המשפט . ועוד יש לדקדק מה שאמר וכל העם נצטעליך
 מן הבוקר עד ערב שזאת שון הדין למה להם להצות נכסים
 עליו עוד קשה שאלת בא אלי היא מותרת שבדאי אם לא
 באין לפניו איך ידקק את הדקק ירשיע את הרשע אם כן
 הו' לו למימר כי יהיה להם דבר ושפטני בין איש ובין רעהו
 ואלת בא אלי לא צריכא וכפ"ס באורו בלשון יחיד .
 ואפשר לומר שמה אמר לחותנו שהתיכנות קעם אכלו הוא
 משני סיבות האחד כי יהיה להם דבר וזאת תשובתה ושפטני
 בין איש ובין רעהו והשנית שאם יבא בעל דין אחד לפני
 מאחר שלא בא בעל דין השני כדי

הכראה הל"ל וגם לך יאמינו לעולם שאלת כך אינה מדוייק
 הטיב ועוד מהו עב העגן שכבר העגן עב מעצמו דכתיב ועגן
 כבוד על ההר זלמה כאמר יצחיקו עב ועגן • וי"ל שמתכונת
 הדברים הם בהקדמת דאיתא בן יודעיתא שקמו שיש ע"כ שנות
 בקובשך יש ע"כ שרים דאינון דסיטרא דקליפס דכתיב גם
 את זה לעמות זה עשה האלקי ואינן ארקון סטרא דשן דכתיב
 שכותה בעגן לך יושבד יתפילה לפי שהם קליפות המכריזות
 בימינו לאימינו שבשמי' ונקדלו סטרא דעגן אמר הק"ה לה למשה
 אם אני מדבריתך חן השמים הן אמת שכל העם ישיבו וידאו
 וכל הערב רב שבתוכן שהיו בהם משכעים • אומת כל אדם
 יאמר שהמדבר הוא אלקים שהיה מואמתו בו זכמה יודע אלהות
 לכן אני רוצה לבא אליך למטה לעיניהם בעב העגן כלומר
 בשכעים ושתים שרים מסטרא דעגן וכל אחד ואחד יראה
 אלקיו עומד עם ושותק ככלב לא יתרח לשונו וישמע את הקול
 יוצא מתוך האש או יאמין וידע כי אלקיו אינו כלום ושהוא עבד
 מעבדי זלכך אין לו פתחן מה לפני רבו לפיכך יאמר קה' בעבוד
 ישמע העם שהוא הערב רב ולא על ישראל שיהא' תחזיניס
 בני יואמינים וכשאני יעושה כן וגם כך שהם כ"כ אותנו בתורה
 יאמינו לעולם אז יוגד משה את דברי העם אל הכלומר גם הם
 רוצים בזה לנאת מידי ספק ואמרו דרונינו לראו את מלכינו •
 או יתכן לומר כפי פשטיה דקרא במה שנקדים בדרך טבע
 חוש הדלות וזוהו השמע זה תלוי בזה שאם אדם ירא' אור
 גדול יתכלכל דעתו עגן של'א הורג' בו יואבד ג"כ חוש השמע
 והקב"ה רוצה שיראו שהוא המדבר כדכתיב וכל העם חזאי את
 הקולות רואים דוקא ואם יבא להם באור גדול יאבד מהם חוש
 השמע וזהו יהיה פעם אחרת פתחון פה לערב רב לאמר לא
 שמענו ולא דאינו מי הוא המדב' לכך אמר הנה אנכי בא אליך
 בעב העגן כלומר בערפל כדי שלא יאשך צואר עיניכם וזהו
 לא יתכלכל דעתם ויאבדו חוש השמע ז"ש הכתוב הנה אנכי
 בא לך בעב העגן שהוא ערפל גדול כדי שישמעו העם בדברי
 עמך וזוהו וגם כך כנ"ל שהוא כ"כ אותיות התורה יאמינו לעול' •
 השמרו לכם עלבות בהר ונגוע בקצהו כתב רש"י ונגוע
 בקצהו אפי' בקצהו ולפי עניות דעתו כונת רש"י
 כך היה עמך הפסוק ושמעו שמעו שישמר מעלות בהר כדי
 לנגוע בקצהו שההר יש שני קנות ראש ההר הוא קצה העלות
 ושיפולי ההר הוא קצה התחתון וכשאמר קרא השמרו לכם לעלו'
 בהר ונגוע בקצהו ישמעו שהעליוה כדי לנגוע בקצהו עליון
 אקור אבל לעלות בהר כלי נגוע בקצהו עליון מותר לכך אפי'
 רש"י

זה אצל שהשמי' והארץ הדום דגלי איך יכולי אתם להחזיק בה
 מאמר שהיה תחת כיפה אחת ואזי דר בתוכה הוי תחת כל
 השמים לי הוא זרון לכס חזקה א"כ אע"פ שלקחת ישראל תחת
 רשותכם אין לכם חזקה בהם לאמר קנה אותם תעמנו לפי
 שהם תחת רשותנו והחזקנו בהם שקניתה לנו שדנו • כי ימי
 הקדמינו ואשלם כנ"ל ויש"ה ויהי אם שמוע תשמעו בקולי או
 יאמר ביוצאכם ולא תגעל יפשי אתכם זימל אני ליקח אתכם
 לטובתה עבין כל העמים ולא יהיה יבא להם לומר הארץ היה
 שלנו שהחזקנו בה מאמר שאזי דר בתוך הארץ תחת כל השמי'
 לי הוא ואין להם חזקה הוי כי לי כל הארץ זוהו כונת הכתוב
 בקיבור יהיה אם שמוע תשמעו בקולי שהיא התורה והיה לי
 סגולה מכל העמי' שאקח אתכם מתוך כל העמיותאין להם טענה
 לומר החזקנו בהם יען לי לי כל הארץ בשאדור בתוככם •
 וישב משה את דברי העם אל ה' ויאמר ה' אל משה הנה
 יאבדו כל אלקיך בעב העגן בעבוד ישמע העם בדברי
 עמך וגם כך יאמינו לעולם וישב משה את דברי העם אל ה' •
 יראוי לתת לב בפסוקי אלו שכבר אמר לעיל וישב משה את
 דברי העם אל ה' ויאמר ה' אל משה וכו' ולא נזכרו שהלך ושה
 אצל העם וקבל תשובתם כדי שיאמר יוגד משה את דברי העם
 אל האף שרש"י ו"ל פיהו שפי"מ לא צתיש' דעתי כי מאתני
 שיכני בפסוקים למה בראשון אמר וישב זכמה אומר ציגד •
 ולעניות דעתי כוכל לומר שהאי מלת וישב משב את דברי
 העם אל ה' היינו ששב אליו בתשובת העם וזמחת שהתחיל
 הקב"ה לדבר מיד קודם שידבר משה לא יוכל משה להגיד לו
 את אשר דברו העם לפיכך אמר שדבר הקב"ה אתו אמר ויגד
 יעשה את דברי העם אבל בראשונה שב באותה תשובה בידו
 ולא יוכל משה לדבר בשביל שהתחיל הקב"ה לדבר הנה אנכי
 בא אליך בשמיים דברתי הקב"ה הגיד לו מה שדבר העם •
 ויעתה צריך להבין הפסוק שבאמצע דהיינו פסוק הנה אנכי
 בא אליך בעב העגן וזהו צורך לבוא בעב העגן זהלא ישראל
 אמרו רוצינו לראות את מלכנו וכשישים חושך סתרו לא יוכלו
 לראותו ועוד מה שאמר בעבור ישמע העם בדברי עמך גם
 הוא כפי השגות שאמר משה רוצינו לראות את מלכינו שהל"ל
 בעבור יראה העם בדברי עמך ולא בעבור שישמעו שאם
 היה כדי ששמעו אפי' אם ידבר חן השמים ישמעו שמי יוכל
 לעמוד בקולו של הק"ה דכתיב כן בקולו תיווג הארץ ח"כ
 מה צורך לבא למטה כדי שישמעו דמשיג שאם ידבר עם משה
 חן השמים שישמעו וע"ק מה שאמר וגם כך יאמינו לעול' שכפי

רש"י ונצטע בקצהו אפילו בקצהו אפי' בקצהו התמתן
ומכ"ש עלות דבר :

האלהיך אשר הוצאתך מארץ מצרים מבית עבדים
צריך לדעת למה פתח במלת אחי ולא במלת אחי
ועוד למה צריך ליתן סימון אשר הוצאתך דבור הסימון צריך
מיניה חזרה דמשמע דליתא ח"ו רשות אחר שלא הוציאנו
ועוד שבדבר הכתובים מנידים לעיל' שם הו"ה זה שהוא אלפי
ישראל שהוא הוציאנו ממצרים וביה מציא חזנו כמד' בעמוד
אש וצדק ואמר לנו היו נבזים לשלטת ימים א"כ מה צורך למד
לנו וליתן סימון שהוא הוא אשר הוציאנו מארץ מצרים שהל"ל
אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך וגו' וי"ל כמש"ל שכל היס' נראה
להם ככחוד דכתיב איש מלחמה וכסוי נראה כזקן מעוטף
בטליתו וצבה היה להם לישראל מקום לעצות שראו כי אל
יוניאם חזרו כתיבנות ראם לו נבחר ואיש מלחמה ועכשיו
רואים אותו זקן לכן הוצרך לתת סימון למד אנכי הוא אשר
הוצאתך מארץ מצרים ולכן אמר כלשון אחי ולא אמר בלשון
אחי שזמלת אנכי משתמע לתרי אנפי משתמ' שאומ' אחי ה' אלהיך
ומשתמע שאומר אחד ה' אלהיך שכן אחד עולה כדכונן
אנכי בחותן זה אלפיך של א' א' ל' לו שם עולה כדמפר כ' א' א' אחד
א' י' ת' של אחד כדכונן עולה כ' ד' ה' י' ו' א' פ' ע' א' י' ו' א'
ד' ל' של א' כדכונן ה' י' ו' א' פ' ע' א' י' ו' א' ח' ו' י' ו'
עולים כענין אנכי והכונה הוא לומר שאל יטענו לפי שרא' שני
פרטי שכול' הם דבר אחד כדאית' באלה קדישא כל מה דלמינ'
בע' ק' ו' א' עולה חד וצדקן הוי אחי ה' אלהיך :

וכל תמונה אשר בשמים כתב רש"י דבר אשר בשמי' ולענין
דעתי נראה שכוננו היה כך שלא יעלה בדעתי לומר
שלא אעשה שום פסל ושום תמונ' ואשר בשמים דכתי' לא תעש'
לך פסל' וכל תמונה אשר בשמים משמע דיש דבר בשמי' שקרא
פסל' ויש דבר בשמי' שקראת תמונה ומזהו אותנו שלא נעשה
לא ימה ולא מזה וכל רש"י להוציאנו מקלקא דעתי' ומה ל' לנו
אל תעשה שאין פסל' בשמי' שפסל' נקרא ע"ש שפסל' ע"י חרש
זכס מה לא יש בשמים אבל תמונה הוא הדבר אשר בשמים :
כבר את אביך ואת אחיך ליתן יאריכון יצוק על האדמה אשר
ה' אלהיך נתן לך כשי הגרחה מן הכתוב משו' שאריכו'
ימים על ארצה קדישא הוא שבטיל קמור אב ואם ויבטל הין
אתה שומע לאו שאל' לא עשו כבוד אב ואם שיערדו מן הארץ
ומיניה ודאי מצינו שאמר הנשיא על מה אכדת הארץ על שופט
את תורתו דמשמע שבטיל התורה יאריכו יאס' על האדמה

דכתיב כי הוא חייך ואורך ימך על האדמה א"כ אין תלמי
האריכות ימים על האדמה שבטיל כבוד אב ואם אלא שבטיל
התורה ואם בא ללמדנו הכתוב שיש כבוד אב ואם אריכות
ימים אינו צריך לומר על האדמה אלא הו"ל' למען יאריכון
ימך לבד וכתיב שיהיה ימים - ויש לומר כזה שמיא
הזוהר כד' את אביך דא קב"ה ואת אחיך דא כבשת ישראל
כמשל יש מכבד את קב"ה דאריכו אביו ואת שכינתיה דאריכו
התורה היינו דלומר הכבית על ימיה אברה הארץ על עולם
את תורתו שהוא אימא ולפיכך כתיב למען יאריכון ימך על
האדמה כלומר שלא תערונו מארעה קדישא :

בגבורא דשבת דרש הבוא גלילאה עליה דרב חסדא ברבי
החמנא דיהב לן לאורייתא תליתאי על ידי תליתאי
לעם תליתאי בורחא תליתאי כזם תליתאי כחזן ברבנן
ויתוכבו בתחתיות ההר איור רבי אבדימי מלמד ששם עליה'
ההר בניגית ואמר להם אם תקבלין את התורה מוטב ואם
לאו שם תבוא קבורתכם אמר רבי אחא מכלאן מודעא רבא
לאורייתא אף על פי כן הדב קבלוה בניו אחרות. שאלמר
קיינו וקבלו קיינו מה שכבר קיבלו עד כאן . ואשתמיס
על המראה מהאמר הזה שבכל מלה ויולד יש בני קושיא
ראשון שבראשון מה שנתן הודאה ל' דיהב אוריין תליתאי
דהרי התורה אמר תורה אחת יהיה לכם וכתיב תורתי אל
תעובדו ולא אמר תורותי ועוד יותר שבח וגדולה הוא שיהיה
תורה אחת . שני שבראשון הוא האי מאי דאמר על ידי
תליתאי הלא יותר טוב היה אם הקדוש ברוך הוא נותן כנו
כח לקבל הדברים מפיו שאין לא היתה נשכחת ומונו לעולמים
ומחמת שקבלנו משכר גזם שבא תחת סוג השכחה לכן גם
אנו שוכחים אותה ומתרכזים המחלוקת אם כן במקום הודאה
קנינה מבעי ליה שהודאה האמתית היתה אם היינו
מקבלין מידו . שלישי שבראשון מה שמשבח לבס' תליתאי
והלא שבח ישראל איבבא ומשברא שגרי' כתיב מי כעמיך
ישראל גוי אחד בארץ ואין משבח בהיותו עם תליתאי ומאי
כפקא יוכיח ויכולהו האי תליתאי ונשארם. הנה נבנו
כולם מקשים זאת ועוד מה שדרש רבני אבדימי ויתוכבו
בתחתיות ההר אם הוא כוונתו . ולרבי אחא שאמר
מכאן מודעא רבא לאורייתא תקשי להדיא דע"ס שאמרם
אם כן כלום כפית עלינו ההר כענינה דמשמע שאם היה
כופה עליהם ההר כענינה הונו מקלים את התורה ולא
בתגלותם . וצריך להבין דברים אלו למה הקדוש ברוך הוא
אין

תורה מדהתחיל הכתוב משמים השמעת דין • לכן הנמרה בא
 לתוך אלה בתחלה יראה כלומר קודם מלת משמי' השמעת דין
 הוא שיראה ארץ ואחר שמשמים השמעת דין שקטה זהו כפי
 עשיית הנמרה :

אבל אכתי קשיא ולמה כתב קרא ארץ יראה אחר משמים
 השמעת דין ולכתוב ארץ יראה בתחלה ואחר כך
 משמים השמעת דין ושקטה א"ב הדרא קושי' לחכותין מדכתב
 קרא משמים קודם לארץ יראה בעל כרחיך נאמר שארץ יראה
 הוא אחר משמים השמעת דין והדרא קושי' לדוכתין אם יראה
 למה שקטה וכו' ויתכן לומר שביאור הגמ' וכונת המקשן היא
 באופן אחר כי גבה ממלת יראה משמע דשקטה ללא כתי' יראה
 הריש כגירי אלא יראה הריש בשבא ומלת יראה בשבא משמע
 שכבר עברה היראה והיא שקטה • א"כ למה צריך לומר ושקטה
 וזהו שמקשה אם יראה כלומר מאמר שכתב יראה למה צריך
 לכתוב שקטה ואם שקטה ולמה יראה כלומר ממלת שקטה כתי
 משמע שמקודם יראה דאי לאו הכי דיראה למה צריך לומר
 שקטה לא כדודאי מדאמר שקטה ש"מ שבתחילה יראה א"כ למה
 כת' יראה קודם שקטה הוי ואם שקטה למה יראה ומתוך הגמ'
 אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה • וכדי לבא לביאור תירוץ
 זה צריך להקדים לך הא דליתא בגמ' דע"ל לעתיד לבא מביא
 הק"ט"ה ספר תורה בחיקוי ואומר כל מי שעסק בתורה יבא
 נטול שכרו ונאם א"ה לתבוע ג"כ וכו' ועוד ישראל שקבלה
 היין קיימנה אחר הק"ט"ה אכי מעיד בהם חזורים ואומרי כלום
 יש אם שמעיד על בנו וכו' א"ל הק"ט"ה יבואו מכס ויעידו בהם
 יבא נחרוד ויעיד על אברהם יבא כבוד נר ויעיד על חנניא
 יישאל ועורי יבא דרוש ואחשוש והין ויעידו וכו' על אותה
 שעה נאמר כוע תנוע ארץ כשיכור מפחד שוא לא יעידו רשעי'
 אלו על ישראל שקיימו את התורה דרשעים אפילו אסתמה של
 נהגם אינן חזורים בתשובה ולכך כתבד הארץ • כשהעידו
 עליהם א"ה אז שקטה • הרי שגם לעתיד יש יראה והשקט
 וכן בתחילה היה יראה והשקט דהיינו מה שאמרנו ל' ויהי ערב
 ויהי בקר יום הששי תגאלה התנה הק"ט"ה במעשה בראשית אם
 מקבלים ישראל את התורה ביום הששי כבין מוטב ואם
 לאו אזי מחזור אתכם לתוה וכוהו במנא שיכריאת שמים היה
 לארץ הפחד הוה והיתה יראה שפא לא יקבלו ישראל את
 התורה משקבלה שקטה הרי שגם בתחילה היה יראה והשקט
 כמנא שיש יראה והשקט על הקבלה ויראה והשקט על הקיום
 ולפיכך קרא הוצרך לומר יראה ושקטה כדי להודיענו ארבעה

דברים שיש יראה ושקטה בתחילה ויראה ושקטה לבסוף ואם
 לא כתב קרא אלא חדא דהיינו ארץ יראה או ארץ שקטה • לא
 הוה משמע אלא תרתי • לכן הוצרך לכתוב תרתי דהיינו ארץ
 יראה ושקטה לאשמעין ארבע ממלת יראה משמע דשקטה
 וממלת שקטה משמע שיראה והוה שמיכי הנמרה אלה בתחלה
 כלומר בדריאות העולם יראה ומאמתו יראה שמעין • דשקטה
 והוא בקבלת התורה במעמד הר סיני ולבסוף דהיינו לעתיד
 לבא אחר שקטה וממלת שקטה שמעין • דיהא זהו • יראה
 העדות הטכר לעיל הוי בתחילה יראה ולבסוף • שקטה וכפיריה
 זרש הכתוב באופן זה משמים השמעת דין • כלומר בדריאות
 שמים השמעת שעתיד לתת התורם • לישראל ואם איך מקבלת
 אותה שיתבדק העולם ארץ יראה ומדאמר יראה משמע
 דשקטה במעשה הר סיני וכן מלת ושקטה להודיענו על העתיד
 לבא שעתיד לשקט וממילא מומע שעתיד ליראה ג"כ מדאמר
 ושקטה שאין השקט אלא אחרי היראה :

עוד יתכן לומר שמה שדקדקו רז"ל הוא באופן אחר • שכל
 יראה לא דמי לחלת שקטה שכלת יראה הוא • עבר
 וממילא משמע שכבר שקטה ומלת ושקטה נקוד הק קיין
 משמע שעדיין יש לה יראה דאל"כ ה"ל ושקטה • הק' בניקוד
 שבא והוה שיקשה הנמרה אם יראה למה שקטה כלומר מאמר
 שכתב הריש בשבא יראה שהוא עבר וממילא משמע דשקטה
 אם כן למה שקטה כלומר למה שקטה הק' בניקוד קיין דמשמע
 שעדיין יש לה יראה הוי ואם שקטה כלומר מאמר שקטה
 בניקודות אלו משמע שעדיין יראה אם כן למה כתב יראה
 שישמע שאינו יראה עוד ומשיב בתחילה יראה וממלת יראה
 משמע דשקטה • וכן הוא שהאי מלת יראה והשקט דמשמע
 ממלת יראה • הכל מורה עבר ולבסוף שקטה כלומר אחר
 קבלת התורה יועט יועט הוא שקטה עד בסוף שכל דור דזור
 באים צדיקים וכל אחד ואחד מקיים דבר אחד עד שנתקיים
 כל התורה הוי ושקטה בניקודות אלו שהיא הוה • בחולם האי
 ולבסוף שקטה :

בגמרא דשבת ומשה עלה אל האלהים אריב"ל • בשעה
 שעלה משה למרום בקשו מלאכי השרת לפגוע בו
 אמרו לפניו רבש"ע מה לילוד אשם • בינינו אחר להם לקבל
 התורה בא אומר רבש"ע אמרה גנוה שהיה לך תתקב"ד
 דורות קודם שנברא העולם אתה • מקשה ליתגב לב"ו מה אגוש
 כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו תגה הוודק על השמים אחר
 הק"ט"ה למשה משה החזיק להם תשובה אמרו לפניו רבש"ע

וי מתירא

ותיירא חגיגתו יאשינו טהביל של פיהם ח"ל אחוז בכסא
 כבודו והחזיר להם תשובה שבאחד מחוזי פני כסא פרשו
 עליו ועגנו ע"כ . והנה במאמר זה דענן כי רבאיתא קדושי
 עד שלא הניחו מקום להתגודד בו מכל יתקום אנה ואנה
 פניתי להוליד קדושות חדשות גם ישנות כדי שעל ידי הקדושי
 יתעורר אחיה תירוק קושי ראשונה איך יתכן שהולכי השרת
 לפני מלכו של עולם ויכלו להעיו פניהם לפגוע במשה כי
 לאו אחראי ארעא הוא אלא פלגי חלקך כשר דמי ח"ל לפני
 מלכו של עולם . קדושה שנייה שה"ל המאמר בלשון זה
 בקטן מלאכי השרת לפגוע במשה ובער כס הקדוש ברוך הוא
 גם אמרו לפניו רבנו של עולם וכו' ולא מליכו שהקדוש
 ברוך הוא צמר בהם אם כן פגיעה זו מאי היא . קדושה
 שלישית והלא כבר ראו שהנזיר ישראל מיומרים להביאם
 אל הר סיני לתת להם את התורה אם כן למה שאליהם
 מה לילד אשה בנינו ומה תשובתו של הקדוש ברוך הוא שאמר
 לקבל את התורה בה ואלא על זה היה דעה לבס עור .
 קדושה רביעית למה אמרו בלשון זה מה לילד אשה בנינו שהיו
 צרי לתימר זה לבן אדם בנינו למשפחתם לבית אבותם
 קתיב ולא לבית אהם . קדושה חמישית מה שאמר לקבל
 התורה על גבי משה מיננו עלה לשמים אם לא בא עין ולקח
 אם כן ה"ל לקבל התורה הבאתיו . קדושה ששית מה שאמר
 לקבל את התורה בא שה"ל לקבל תורה בא מהו התורה
 ב"הא הידועה . קדושה שביעית מה שאמר חזרה נגחה אתה
 מבקש ליתנה וכו' תימר הרק"ה לא אמר ליתן לה חזרה נגחה
 אלא אמר לקבל תורה בה כן היא לשה לתימר תורה נגוחה
 אתה מבקש ליתנה . קדושה שמינית מה שאמר חזרה
 נגוחה שהיה לך דמה תלימד לומר שהיה לך ודי להם שיאמרו
 חזרה נגוחה אתה מבקש ליתנה לב"ו . קדושה תשיעית
 למה שינה לשאם ממה שאמרו בתחילה שבתחילה קראוהו
 ילד אשה ועכשיו אומרים אתה מבקש ליתנה לב"ו שהיה ליה
 לתימר לילד אשה כמו שהתחילו לקרוא אותו . קדושה עשירית
 היא בספק למה כמיל למנו כחמרו אנוש וכן אדם וכתוב מה
 אנוש כי תזכרו וכן אדם כי תפקדו . קדושה אחד עשר
 למה כמנוש שם וצירה וכן אדם שם פקידה . קדושה י"ב
 למה לא אמר קרא קהיפא כמו ברישא כמו שצ"ח מה
 אנוש כי תזכרו ולא אמר בן אנוש כמו בן בשיפא הוא
 ליה לתימר והאדם כי תפקדו ולא בן אדם . קדושה י"ג
 למה הקב"ה אמר למשה חזור להם תשובה ולא השיב להם

הוא בעצמו כמו שהתחיל להשיב . קדושה י"ד מאמר שבתפילת
 אמר למשה שישיב תשובה למלאכים אם כן מתחילה קראוהו
 מה לילד אשה בנינו באותה שעה הו"ל למשה שישיב להם .
 קדושה ט"ו מה שאמר משה מתיירא חגיגתו טהביל שפניהם תינאו
 והלא גם כבר היו מדברים לפניו ולא מתיירא ונהביל שפניהם
 קדושה ט"ז הכתוב יעיד עליו שהוא נודד עם הקדוש ברוך
 הוא פה אל פה אדבר בו והכל פיו של הקדוש ברוך הוא
 שזרק את המלאכים לא היה שארפו ואיך יתיירא ונהביל
 פניהם של המלאכים . קדושה שבעה עשר מה שאמר אחוז
 בכסא כבודי והלא המלאכים איך יוכלין לנשת את הכסא
 דכתיב כרסיא שביבין דיגור גלגלדי מור דליק ואיך יתכן
 משה שהיה מתיירא מהביל פניהם של מלאכים שיאחו בכסא .
 קדושה שמונה עשר מה שאמר והחזיר להם תשובה שלא
 היה ליה לתימר אלא אחוז בכסא כבודי ואחוז להם נמה
 צורך למור והחזיר להם תשובה . קדושה תשעה עשר שלא
 הוה ליה לתימר התיירא אלא אחוז בכסא כבודי ואל תירא
 שמשא לא אמר אלא מתיירא חגיגתו אם כן הוה ליה לתימר
 אחוז בכסא ואל תירא . קדושה עשרים שה"ל אחוז בכסא
 ולמה אמר אמר אחוז בכסא כבודי . ולכא לשאר קדושות חלו
 באמר פניה דרביס וכל דרך ודרך יתיר איזה קדושות :
בריש כל אחוזן אכא אמר שהמלאכים ח"ו שהיו רוצים
 לפגוע במשה שדבר זה לא יתכן לאמרו מטעם
 הק"ו שאמרו שאיך יתכן שישלחו לפניו מלכו של עולם
 וכאשר תומו גם שראינו שהקב"ה לא צמר בהם אלא אמר
 לו אחוז בכסא כבודי וכן להם תשובה דמה צורך לאחוז
 בכסא תחת גערד במבין מחדות זה אמרתי מוכנת המאמר
 היא מה שאמרו ו"ל בקשו לפגוע במשה רוצה לאמר בקשו לפגוע
 בכבודו של משה שלא היה ראוי לכא לקבל את התורה
 מטעם דכתיב ותכנהו שלמה ירחם שילדו אותו לשבעה
 מקוטעים ורשיעי הדור היו להם פתחון פה לומר שאפשר
 שאינן בן עזרם וזה גם שיש סכרא כו' שהיתה מעוברת
 מקודש שגשגה עמדם ובהיות שרבו הסכרות זה אמר בכה וזה
 אמר בכה יש פתחון פה לליקן לליקן ולקרות אותו ילד אשה
 שכל מי שלא טרד אבא באוינות לא יקרא אלא ילד אשה .
 שכן בקדושות שבביל ספק כותבים שונו ושם אחוזו שאמרו
 מלאכי השרת איך על נב דאין ידעיגן דאיהו בן עמדם שאותה
 שעה שבו אחיה טיפה ראינו שהוא בן עמדם ויכל יתקום
 מאמר שקופה של שרטים תלויה בצורתו מטעם שאמרו אינו

בזה שאמרנו ז"ל על פסוק מפי עוללים ויונקים יבדת עמו שהכל
 פיהם של תינוקות של בית רבן. שהוא הכל שאין בו חטא ועולה
 עד כסא הכבוד ח"כ בשאמרנו ש"ה שעתידין לחטא: אמר למשה
 אחת בכסא כבודי שאני לא נתתי התורה לא לקטנים כדכתיב:
 מפי עוללים ויונקים יבדת עמו: הוי אחוז בכסא כבודי ויתן
 להם תשובה:

עוד יתכן לומר אופן אחר. כמה שנקדים מרגלא בפומייהו
 דד"ל כל מקום שרונים לדרוש מלת איש על הקב"ה:
 אמרים בלשון זה אין איש אלא הקב"ה שחמ' ה' איש ונחמה:
 וצריך להבין למה אמרים אין איש אלא הקב"ה יאמרו איש זה
 הקב"ה ועוד שכבר מנינו כמה שנקראים איש והאיש גבריהל
 ועקב איש תם והאיש משה ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח
 ח"כ אין אמרים אין איש אלא הקב"ה. וי"ל שאש"פ שאלו
 נקראים איש לפעמי' נקרא' אשם שכבר ידוע הוא בין יודעי חן
 שהמושפע נקרא אשה והמשפיע יקרא איש וכל העולמות כולם
 כמשפיעים נקראים איש וכמשפיעי' נקרא' אשה וכל העולמות
 וכל הבריות נשבעי' ומשפיעי' ח"כ לפעמי' נקרא' איש ולפעמי' נקרא'
 נקרא' אשה אבל הקב"ה יתברך שמי שהוא אלקי ישראל משפיע
 ואינו נשפע לבד הרינו אין איש אלא הקב"ה בלתי הקב"ה נקרא'
 איש דוקא. אבל הם לא לגמרי נקראים איש שמשפיעי' נקרא'
 אשה אבל הקב"ה נקרא איש הוי אין איש אלא הקב"ה ולמפרע
 הוא עולם העשיה שנקרא אשה ולא יקרא איש לעולם לפי
 שאין לו על מי להשפיע ואם כן הוא כלי לקבל והו' ששואלים
 המלאכי' מה לילוד אשה בימינו כלומר מי שהוא מעולם השכל
 שלא יקרא כי אם אשה מה לו בימינו אחר לבה הקב"ה לקבל
 התורה בא כלומר כולם אין אתם ראוים לקבל שכלכם דומי'
 לברות נשברים זככים בוו ומוציא בוו אבל מי שהוא מעולם
 העשי' מושפע ואינו נשפיע והוא כמו הכלי שהקבל מה שנותני'
 בתוכו הוי לקבל התורה בא אחרו לפניו רשעי' דינו קא
 בעינא הם מעולם הרביעי שהוא עולם העשי' ומחננו מעולם
 השלישי שהוא עולם היצירה והתורה היא מעולם השני שהוא
 עולם הבריאה ומחננו שכלי' לגבי' אותי לן דינא דבר מצרא
 ואין יתכן שיעבור התור' בגבולי לתת אותה לשנינו חו שאמרנו
 תהי' יודק על השמים שהוא עולם היצירה דלית לן דינא דבן
 המצ' אחר לו הקב"ה למשה אחר להם תשובה שאין אני יכול
 לשפון לך שאני הוא הדין ח"ל התיירא חני יודק דבר מצרא
 שפיעי' ח"ל אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה ויתן תשובה
 זו במאמר הובא בילקוט ח"ל כשברא הקדוש ברוך הוא את

ארה"ר היה אור עקבו זכרה אור גלגל חמה: ובקשו מלאכי
 השרת לומר לפניו קדוש מה עשה הקב"ה הפיל: עליו תרדמה
 הו"ד חלבו לכם מן האדם אשר נשמה באפיו כמה כשם הוא:
 ואמרנו ד"ל א תקרי כמה לא כמה ויש לתמוה על המאמר הזה
 שאין יתכן שחלאכי השרת יבקשו לומר לפניו אד"ה קדוש והלא
 עיניה' הרואו' אשר מעפר יכודו ונמלך בהם בכריאותו כדכתי'
 נעשה אדם ועוד מה הועיל בהפלת עליו תרדמה ארצה היא
 הכותבת שהיה כאלק' בקוד דורמיטא דליתא בוהר וכדכתיב:
 עור' למה תישן הו"ל מה הועיל להפיל עליו התרדמ' שתשמע
 שזאת התרדמה נתקרה דעתם של המלאכי' ולדעתי בראה
 שכונת הו"ל' היה כן ידוע הוא ששרא מזכירין השם אחר שתני'
 תיבות דהיינו ששע ישראל ה' ומלאכי השרת אחר ג' תיבות
 דכתיב ק' ק' ק' ה' והו' מה שאמרנו ח"ל לא כיחא סוד יקדונו:
 שאחזנו מעולם השלישי והאדם הוא מעולם הרביעי ואחר
 שאחזנו מזכירים השם אחר ג' תיבות מעט שאחזנו מעולם
 השלישי אם כן האדם צריך להזכיר אחר ארבע תיבות שהוא
 מעולם הרביעי וגם שאחזנו בזה קדמים להם בשירה זהו
 סתמא הו"ל' וקשו לומר לפניו קדוש כלומר קדוש היינו יזה
 עשה הקב"ה כדי שינצח האדם הפיל עליו תרדמה ועל ידו
 התרדמו עולה נשמת האדם תחת כסא הכבוד שהוא עולם
 השני שהוא ליעלה מן המלאכים ובה נצח ומזכירו בני אדם
 השם לשתי תיבות לפי שגשמה מעולם השני ח"ל הכתוב חלבו
 לכם מן האדם אשר נשמה באפו וכמה נצח כלומר אין אתם יכולים לנצחו
 מחיות אשר נשמה באפו והגשמה הוא מעולם השני ח"ל כי כמה
 נחשב הוא ודרשו ז"ל אל תקרי כמה לא כמה שהוא מקום גבוה
 יותר ויכס ח"ל לו הקב"ה המלאכים מה הם אמרים שהם
 מעולם השלישי ואתה מעולם הרביעי ויש להם דין דבן מצר'
 אחוז בכסא כבודי והצר להם טענת האדם ובה לא יש להם
 עוד פתחון פה הוי אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה והו'
 ג"כ כונת הכתוב שאני' עלית לומר שפיעי' שני לקחת יתנית
 באדם ולא אחר לאדם כלומר לקחת התורה בטענת האדם
 כנזכר הוי אחוז בכסא כבודי ויתן להם תשובה:

סדר משפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם וכו' כי תהי' עבד
 עברי ויהי יש להקדק שאם לא המשפטים הם דינין
 של ישראל שידוע הוא שיש שלשה מיני צווים ויגור ומשפט וחק

חק הוא דבר שאין לו טעם משפט הוא דבר שהשכל מכריח
 שיהי' כך מצוה הוא מלתא בעצמא וכאן אחר ואלה המשפטים
 הם אלו המשפטי' הם דברים שהשכל נותנים להם טעם כמו כבוד
 את אביך לא תרצה לא תנאף לא תגנוב וכן כיוצא בזה הם כן
 למה סמוך לאלה המשפטי' כי תקנה עבד עברי אין השכל נותן
 שבשביעית יצא לא גורת חלך היא ח"כ אינו משפט כי אם חק
 שה"ל להתחיל מן פסוק מכה איש ומת מות יומת שזה משפט
 שהשכל נותנו מאחר שהרג יהרג ח"כ ה"ל ואלה המשפטים
 מכה איש ומת וי"ל שאלת משפט יש לו שני הכמות הא' כמשמעו
 דכיומי דבר שהשכל נותן שכן יהיה יקרא משפט ויש לו הכנה
 אחרת והיא על דרך האמת משפט נקרא תפארת שהוא רחמי'
 כדכתיב משפט לאלהי יעקב ולכן אחר קרא ואלה המשפטים
 כלומר שני מימי משפטי' האחד היא לראש וזהו כי תקנה עבד
 עברי שבשביעית יצא לחפשי זהו משפט לאלהי יעקב והשני
 משפט ממש והיכו מכה איש ומת מות יומת וזהו כמיכות כי
 תקנה עבד עברי לאלה המשפטים :

שתחוננו כלומר אם אתה עינינו ומיד תחוננו ותנאינו לחירו'
 הגה מה טוב ואם תהי' ההכאה ואין יוצאך בה לחירות לא תכינו
 הוי כן עינינו אל ה' אלהינו עד שתחננו :

ודומה לזה נוכל לדרוש מה שאמר דוד בפסוק למה אלהים
 זכרת לנגז עשן אשך כנאן מרעייתך דקשה קרא
 ללאו רישיה סיפי' מתחיל בעבד דהיינו למה אלהים זכרת
 שהוא עבד ומקיים בעתיד דהיינו יעשן שה"ל למה אלהים
 זכרת לנגז עשן אשך כנאן מרעייתך ולמה אחר יעשן דכראה
 כמי שמתו שיעשן אשו ואפשר לומר במה שאמר ו"ל שאין כן
 דוד בא אלא כדור שכולו זכאי או כדור שכולו חייב ואחד עשני
 קצוות אי אפשר להיות לעולם מה עשה הק"ה מעמי' עליהם
 חלך שגורותיו כהמן וכוה הכל חורים בתשובה נמצא שהוק סוף
 אי אפשר להיות גאולה לישאל אם לא יעמיד עליהם חלך
 שגורותיו קשות כהמן לזה אחר דוד להק"ה רבון העולמי למה
 אלהים זכרת לנגז ואין אתה מוציא כניך תגלות מה תאמר
 שלא שבו בתשובה עדיין כבר התרופה היא שמעמיד עליהם
 חלך שגורותיו קשות כהמן וח"כ מאחר שזאת הי' התרופה יעשן
 אשך כנאן מרעייתך וכוה יוצאה לחירות ונעשעבד לגאולה :

ואם טן עבדו או טן אחיו יפיל לחפשי ישלמו תחת שינו
 וצירש' תחת שינו וכן בב"ד ראשי אברים יוצא בהם
 עבד כנעני לחירות בואת ההקדמה יוכן פסוק אחד בתהלים
 הגה כנעני עבדים אל יד אחיזהם כנעני שפחה אל יד גבירתה
 כן עינינו אל ה' אלהינו עד שיחננו וצריך להבין למה שינה
 כנאן העבדים מן השפחות שאמר שני עבדים אל יד אחיזה'
 ועיני שפחה אל יד גבירתה ולמה התחיל באחזיה' לשון רבים
 וסיים לא יד גבירתה כלשון יחיד וי"ל דהו' שיש לו שני אחיז' אם
 אחד מהם הפיל עינו אינו יוצא לחרות ואפיתייח שינוא חציו
 ח"מ לא יוכל לנאת לחירו' עד שינא את העינו האחרת האדון
 אחר וכוה לא ינחא ליה לעבד שינא עינו מאחר שאינו יוצא
 לחירות וגם השפחה אם גבירת' הפילה את עינה אינה יוצאת
 לחרות דכתיב או את טן אחתו יפיל ולפיכך העבד שיש לו שני
 אחיזים לעולם משתמר מיד אחד מאחזיו שחא יכה ומוציא את
 עינו דלא ינחא ליה שנינו את עינו מאחר שאינו יוצא לחירות
 וגם השפחה לעולם עיניה אל יד גבירתה שלא תכה ותנא את
 עינה לפי שגם היא אין לה נחת רוח שיוציא את עינה מאחר
 שאינה יוצאת לחירות בהנאת עינה מיד גבירתה ו"ש הכתוב
 הגה כנעני עבדים אל יד אחיזהם שמתיריין מן המל' מאחר
 שאינו יוצאים בו לחירו' כנעני שפחה אל יד גבירת' שמתמררת
 מן המכה של גבירתה לפי שאינה יוצאת בו לחירות
 כן עינינו אל ה' אלהינו לומר לו רבון העולמים אל תכינו עד

איחא בגמ' ברכות מכין ליסורין שמחוקק עונותיו של
 אדם ק"ו יושן ועין ומה שנועין שהוא אחד מראשי
 אברים עבד יוצא בהם לחירות יסורין שמחוקק כל גופו של
 אדם ללאו כל שכן וגראה דאיוו ק"ו דאית ביה פרכא שאיך
 עושה ק"ו מעבד כנעני לעבד עברי שהרי קרא אפרטי לעבד
 עברי פני' ואחר לא תנא כנאת העבדים שהעבד עברי אינו
 יוצא בשן ועין ואיך ידן ק"ו מעבד כנעני להוציא ישראל
 במריקת גופו וי"ל שהק"ו שעושה הוא בענין זה דהיינו אעבודת
 לעבדות מעבדות שאין לו חירות לעבדות שאין לו חירות
 לכך דן ק"ו מעבד כנעני שהוא עבד עולם ואפילו הכי יוצא
 באחד מראשי אברים לחרות כך מי שהוא עבד לעולם ליפרע
 העונשים ממנו בשביל העונות שעשה כמו שאותו עבד
 עולם יוצא באחד מראשי אבריה כ"ש ישראל שהוא עבד עולם
 לפיכך דן ק"ו מעבד עולם :

וכי יפתה איש בתולה וגומר ליה מכשפה לא תחיה
 וסמך ליה כל שוכב עם בהמה מית ימות וכו' דרך
 הלנה יש לומר סמיכות פסוקים הללו הוא שנסאתה
 רחף לפתות בתולה ולא יכול עליה מיד דרך אחר
 המכשפים לכך סמך ליה מכשפה לא תחיה ולמה גזר
 עליה מיתה לפי שעשה במכשפות שיתלבש רוח
 בהמות

לא תחיה כל כשמה חמונם התיירדתי ואכלת את שלל חוביך
 יהי מהותך מוקצנו הותר כולו מהותך מוקצנו דהיינו שנתן
 לכם חרב של סנהדרין הותר לכם ג"כ לא תחיה כל כשמה אם
 אתם ממירים הדיקין דהיינו שלא תכירו פנים במשפטומי
 שחיים מיתה תמיתתו והקבבבל שפכות דתים הן בשביל
 אות בזה לא תחנף בדרך כדשים ותהיו יושבים לעולם עליה
 וזה לא תעשו את הדין ועולמכם זאת יהודא דהיינו הרשות
 שנתן לכם להיות בידכם המחרב לדרך דייני נפשות וגם שלא
 תחיה כל כשמה ו"ש המאמר אי אף אתם עושים הדיקין נוטל
 תורתו מכם דהיינו אותה הוראה רשות מהיות המחרב בידכם
 צורלה שלא נתן לכם את התורה אלא על יוסת שתעשו את
 הדיקין שגאמרעונו וילך משפט אהב :

סדר תרומה

במדרש פ' וויקח לי תרומה ה"ד כי לקח טוב נתתי
 לכם תרומתי על תעוובו וצריך להבין מה הוקשה
 לבעל האמר בפ' ויקח לי תרומה עד שהביא כי לקח טוב
 נתתי לכם וי"ל דהוקשה לו מ"ש ויקח לי שהי"ל ויקחו
 תרומה לי מדאמר ויקחו לי תרומה וסו"ק לי לזולת ויקחו
 משמע שיקחו לזולתו בעצמו וזהו דיוק ג"כ מה שכתב רש"י לי
 לשמי ביהכנה בתרומה יבנה אית ואתיות ואל"ה יי' ונשאר
 תרם והיו"ד במילואה היא יו"ד • צורך ה"ה ראשונה לתשלום
 השם היא ד"ו שהיא מילוי היו"ד • כמאן שכינה שהיא ה'
 ראשונה הנקראת ארץ החיים רמוזה בתוך היו"ד דהיא חכמה
 והו"סוד ה' בחכמה יסוד ארץ כלומר בתוך חכמה שהיא היו"ד
 נדמוה במילואה ה"ה ראשונה שהיא ד"ל' ואל"ה ו"ש קרא ויקחו
 לי כלומ' ויקחו צ"ד שהיא י"ה כמזכר ו"ש רש"י ויקחו לי לשמי
 שהוא שם י"ה שהתחבר עם ואל"ה ה"י שבו יתרום ואל"ה ה"א •
 והולכות הפסוק ויקחו צ"ד שהוא שמי"ה בזה תרם ואל"ה יי'

ומזה שלקח טוב נתתי לכם הוא התורה באיורו התורה - אל
 תעוובו מהי"ל תרתי אלא הדבר כדור - לפני כל יודעי דת
 ודין שהקב"ה מקיים ג"כ תר"ג מנות פמו שנינו • שהקב"ה
 שונח שבת מניח תפילין וכאלה רבים ולכן אנו אומרים אשר
 יקדשו במותו במצות וידוקא ח"כ הקב"ה יש לו ג"כ תורה
 שהוא מקיים בהם תורת אביו ואינו דיוקן יו"ד ה"ה יזכר אחריו
 שמה"ל כמלאכה שא"ה ל"ה ל"ה אחר תורה לומר תורת
 יו"ד אל תעוובו אל תאמר אף לי עסק בכתבות שאם אף
 אתם ממשכים אף הנסתרות אף אתם ממשכים שבע עלי לך
 אחר תורת הנחל ליה כמו וקח לי ישראל ויקחו לי דהיינו
 על שדיהיו לשמאם אף י"ה כמזכר כמו כן תורת יו"ד
 דהיינו ל"ה ולקח אל עמו כדו שתתחבה שמי בידך שם י"ה
 שהיא תורת עם ו"ה שהוא הלך טוב שנתתי לכם וק"ל :

ויקחו לי תרומה ואלת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את
 תרומתי ואלת התרומה אשר תקחו מאתם - וזה וכסף ונחושת
 וגו' • וצריך לדקדק בפסוק הזה דלאו רישיה סיפיה שפיל
 שלא בגזכר דהיינו ויקחו לי ולא כ' אוור של פשמיס תקחו ח"כ
 לשם בריש לא אמר ויקחו לי כיה דאמר כסיפא תקחו את
 תרומתי אשר תקחו מאתם ע"ק ליה בתרומה ריש וסיפא
 אחר תרומה ופלאינע כתב תרומתי עוד צריך להבין ליה אחר
 גאף התרומה שה"ל להתרומה אשר תקחו מאתם וט' דמלת
 חאת כל ליגעונו ואלת ולא אהרת • וי"ל דמה שאמר בריש
 ויקחו ולא ויקחו הוא מדבר על ישראל שכשפירשים התרומה
 שיקראו עליה שם שמים כדי דלת להו"ס חולקא לברא
 אחר זה שכתב ויקחו לי לשמי כלומר כשפירשים אותה
 ישראל כל אהדואחד כשפירשים יקרא עליה תרומה לה יזכ"כ
 אחר תקחו את תרומתי אתם קחו אותה תרומה שנקראת על
 שמי ולכן אמר תקחו את תרומתי תרומתי דוקא ככבר הוא שלי
 משעת הפרשה שפירשה על שמי הוי תקחו את תרומתי
 ולפיך בשניה כאמר תרומתי עשיתי בשלישית אומר ואלת
 התרומה אשר תקחו ואינו צריך לומר תרומתי שבה עתה
 לא כל ללמדנו קרא ליה הון תרומה וקחו עמה ואלת ואלת
 ישראל ולכן אמר ואלת התרומה אשר תקחו ומה שדקדקת ליה
 אחר חאת התרומה שאלת ואלת כל ליגעונו • אף ה"ג שא
 ליגעט כדול וכדיל ועופרת הכדול טעמו ידוע שיועט היי של
 אדם והאשכנן געש לאחרק יינו של אדם וגם הייסבו געש
 בשביל שני דברים האחרים האחד שיתעלו ישראל בשביל
 האיות שלא יאמר שכתאו בשביל השליש הקב"ה נאלם
 יב וגם

ונס כדו לשכון בתוך בני ישראל כדכתי' ושכנתי בתוכם ודתיב
 ולא תעבד נפשי אתכם וכנגד מה שאמרתי האומות שפעלו
 מעיני הקב"ה לשיכך לא הניח לשים במשכן עופרת דכתיב
 ביה נללו כעופרת במים אדירים והוא רמו ליריריה ובמשכן
 היתה עלייה לישראל והכדיל הוא מלשון הכדלה. ולפיכך לא
 יושם במשכן שארבת המשכן היה לקרב השכינה לשכון בתוך
 בני ישראל ולהסיר המכדילים מנביהם כדי לקבצם לאביהם
 שששונים מטעם זה לא נחשם כדיל שהוא לשון הכדלה :
בשרש ד"א שדי לא מלאכוהו שניא כח בשעה שאמר
 הקב"ה למשה עשה לי משכן התחיל מתמיה ואמר
 כבודו של הקב"ה מלא עליונים ותחתונים זהו תאמר לי עשה
 לי משכן ועוד היה מסתכל ודואה ששלמה עזרזוכנה בית
 המקדש שהוא יותר גדול מן המשכן ואמר לפני האומות ישב
 אלהים על הארץ אחר משה ומה מקדש שהוא יותר ויותר מן
 המשכן שלמה אומר כן משה על אחת כמה וכמה לקדמך משה
 יושב בסתר עליון אחר רכי יהודא בר. רבי סימון וטעם בשבת
 עליון הוא עליון על כל בריותיו מהו ככל שדי ככל אל ככל
 דקום ככל חנון אין כתיב כאן אלא ככל שדי ככל עשה ככל
 לבך נאמר ככל שדי יתלונן אחר הקב"ה לא כמו שאתה סבור
 כך אני סבור אלא עשרים קרש כדדוס וח' במיערב ולא עוד
 אלא שארד ואצטעם שכנתי בתוך אמה על אמה ע"כ .
 והמפרשים הקשו במדרש זה שאסוף המאמר כראה שעדיין לא
 היה יודע משה כמה יהיה שערור וא"כ נאמר שאינו יודע כמה
 היו שערורו איך מתמיה על בית המקדש שעשה שלמה ועשה ק"ו
 למשכן ולתרא שיעור המשכן שאמר לו הקב"ה יהיה יותר גדול
 מבית המקדש . ולעניות דעתי יש להקשות קושיא אחרת
 גדולה מזה שהק"ו שעשה משה בתחילה דהיינו מי שכבודו
 מלא עליונים ותחתונים אינו בית אשר יבנו לו ח"כ בהיות
 בידו ק"ו גדול מה לו לבקש בק"ו קטון ממקדש של שלמה למשכן
 אלא ל"כ שאלו המאמר הזה היה כולו מימרא דדז גברא לא
 היו קשה מרישא לסיפיה כי קושיא שהקשו המפרשים אבל אחר
 דאזי מימרא לא כשאתה סבור אני סובר היא מימרא דרבי
 יהודא ליבא מקום להקשות קושיות המפרשים דיש לומר דרבי
 יהודא מפרש דבר' המדרש הראשון דהיינו כשאתה הקב"ה
 למשה עשה לי משכן תמה מזה ואמר מי שמלא עליונים
 ותחתונים כמה גדול נרין שיהיה משכן שעשה לו אז אחר לו
 הקב"ה לא כשאתה סובר אני סובר אלא עשרים קרש

לשכון וכו' ולא עוד אלא שאצטעם שכנתי בתוך אמה על אמה
 שערקטן כזה אז נולד לו קושיא אחרת ואמר ומה במקדש
 שבה שלמה שהיה יותר גדול מן שערור זה אחר שלמה האומות
 ישב אלהים על הארץ ופתה בשיעור קטן כזה יתכן שישכון
 אלהים בארץ אז אחר יושב בסתר עליון ככל שדי יתלונן שמי
 שאמר לעולמו די יאמר למקום הזה חע"פ : שהוא קטן מהכיל
 ומה יתן בו הסוגיה שיהיה די להכיל הוא ככל שדי יתלונן :
לשרש דמסכדין ח"ל הוא מינא לרבי אבין אלהיכם כהן
 הוא דכתיבויקחו לי תרומה כי קא קביר למשה בחיאי
 סביל אילתא בחיאי והכתיב מי מדרה כשעלוי מים אחר ליה
 במרדא דכתיב כי הנה'ה' באש יבא' ומו סלקא טעילה במרדא
 אחר ליה עיקר טעילתא במרדא דכתיב בלשאר לא יבא
 באש תעבירו במים ע"כ . ונרין להבין מתי מקשה ליה
 ההוא מינא חנה'ה' רבי אבין תלמידיה סביל הכראה אינו
 תירח כמדקדק בקשית ההוא מינא שאין דעת נטתה
 שבתין מקשה און יתכן דמי שכבודו תלמידיה וארץ שיוכל
 מים ארץ במים שהוא דבר קל כזה דכתיב מי מדר כשעלוי
 מים ארץ כן לא יכלו המים אחרו כי השמים ושמי השמים
 לא יכלו מכל שקי כל המים שבעולם כפי קושיא זאת אינו
 תירח משפיק לומר כנראה שגם האש לא יכלו כי מי
 כשחק יערך לה' אש כן כשום דבר שבעולם לא יוכל לנטול
 לרוב גדלו ואם תחמר שצונחם בתוך האש וטובל אש כן
 גם בתוך המים יוכל לטבול שכר מיניו שצונחם שכנתי
 בין כדו הארון וכל שקי כים אוקיינוס אש כן קשה איך סבר
 וקבל תשובה זו ההוא מינא . ויש לומר שכמה ההוא מינא
 הוא דבר אחר שאינו שאלעל גדול הקדוש ברין הוא באמר
 מי שהוא תלמידיה המים והארץ איך יוכל לטבול בדבר קטן אלא
 שאלתי היה כפי הדין דקיימא לן בדין מקוה שמים שאובין
 פסולים למקוה אפילו אם יהיה כים אוקיינוס וזהו שאלת הדין
 אלהיכם כהן הוא כי קביר למה בחיאי טביל אילתא
 מי מדר כשעלוי מים וזהו מים שאובים ומים שאובים פסולים
 למקוה ואפילו שצונחם מיניו ירד לטבול לא יעלוי ליה
 טעילה דלגביה מים שאובים אקרו ולבך מתרין
 ליה במרדא והוי מתרין יפה
 שצונחם מיניו וטביל
 באש :

אין הפרטים לפני המלך גם הכה העץ אשר עשה היום למרדכי
 אשר דבר טוב על המלך עומד בבית היום גבוה חמושים אמה
 ויאמר המלך תלוהו עליו ויש לקדקק בספקים הללו ראשונה
 מה שאמר הגם לכבוש את המלכה דהאי גם מה בא לרבות
 שהי' לל' הכבוש את המלכה והשנית מה שאמר עמי בבית ופי'
 לא קפיד אלא משום דהוא עמו בבית ואם לא היה המלך
 בבית לא היה קפיד על המלכה דלא עוד מ' ש' גם
 הכה העץ מה בא לרבות זה ועוד מ' ש' הכה העץ הי' ל' גם העץ
 עשה למרדכי ועד מ' ש' ויאמר המלך תלוהו עליו שהי' ל' תלוהו
 בו יתכן לומר כמלכותו דתנא דאיתא בסנהדרין איתא מ' ד'
 ראשונה מתרוץ שניה חלקן בשלישית מוציא אותנו לקיסה וגו'
 ואיתא מ' ד' ראשונה ושניה מתרוץ שלישית חלקין רביעית
 מוציאין אותה לקיסה טוב יבואו על כבוד הספקים האלו חטא
 ראשון שעשה המן הוא על שגלה וזו כעם המלכה זו בהיותו
 לפני המלך עשה שני חסאים אחתם וזה דיוק הבית שאמר
 לכבוש את המלכה עמי בבית כלומר לא די שרונה לכבוש את
 המלכה אלא ענות פנים שיעשו פניו לפני לכבושה הוי עמי
 בבית מ' כ' זה המן יש רבוי אינו עון אחד אלא הם שנים מ' כ'
 הגם שהוא ריבוי כלומר לכבוש את המלכה ועמי מ' כ' הם שני
 עונות לכן אמר הגם כלומר עון זה ימשכ לשנים וכבר יש לו
 אחד שגלה יזו כעם המלכה תמידי כמאן דאמר בשלישית
 מוציאין אותה להריגה תיב מיתה לפיכך זכרי המן חסו אבל
 עדיין אחרתם לא גור עליו שיהרגו יען כי אמר המלכה
 היא כמ' ד' רביעית מוציאין אותה להריגה כשאלה חרבוה
 שהוא יבקש לו זכות מיד אמר גם הכה העץ שעשה המן למרדכי
 אשר היבר טוב על המלך וכבר יש בידו סרחון רביעי הג' ה'
 ויאמר המלך כעבור הרביעי הוה תלוהו עליו כלומר ששכילו
 שכבר אליה דל' צ' נדק להרגו כי בן מות הוא :

והנה כפי זה יש לקדקק בדברי של המן שבעון ראשון אין
 בידו שום עון כי לא עשה דבר בלתי רשות המלך מ' כ'
 לית בידו אלא תרתי הלכבוש את המלכה עמי בבית כמ' ל'
 ואחר שעשה העץ למרדכי ששבר טוב על המלך הרי שלש מ' כ'
 אליה דנא בתרא דאמר ברביעי מוציאין אותו להריגה
 של בדין הורגו להמן י' ל' שדוקא בדין הרגו ומטעם שאמרנו
 ברביעי מוציאין אותו להריגה וקדם שאני לך הדברים כמד
 נדקדק ב' של חרבוה שאמר גם הכה העץ האי גם מיותר
 דהי בא לרבות דאם כוננו למסוך עון זה לאותם עונות
 ראשונות שאמרנו מ' כ' לא הי' ל' גם הכה העץ אלא והנה העץ

כלום אם חסר עדיין אחד כלי להרגו הכה העץ ומה בא לרבות
 מלת גם זאת ועוד מלת הכה דמשמע שהוא מורה באצבעו
 וי' ל' כמו שלעולם עון קניית היהודי להריגה לא חייבו כעבור
 המלך מיתה מה שחטא לפניו דהיינו לכבוש את המלכה עמי
 אותו החטא חשב לשנים כדריש' לעיל ולפיכך כאמר בו הגם
 לרבות עון של עונות מנח שעמי בבית יעשה דבר זה א"כ היה
 בידו שנים עון הכבישה ועון העונות מנח ויאמר חרבוה אמ
 אראה לך עוד שנים עון אחד ועונות מנח אחר דהיינו העץ
 גבוה חמושים אמה כד' שכל עיר שנסך יראה אותו תלוי ולפיכך
 אמר חרבוה הכה העץ שהראה לו באצבע עומד בבית המן
 מ' כ' כדבר זה יש בו שני עונות רונה לתלות מי שדיבר טוב על
 המלך ולא די שרונה לתלות אוהבו של מלך לא שעשה עץ גבוה
 כדי שיראה המלך שתולה את האוהבו ומה לך עונות פנים יותר
 וזה ויאמר המלך תלוהו עליו מ' כ' שתראה חרפתו בכל שנסך
 עוד יתכן לומר טעם אחר דלמה כשחטא באשתו לא חייבו
 הריגה זכשחטא באוהבו חייבו הריגה והלא יותר
 גדולה הקנאה מן האהבה וי' ל' שבעין מה שאמר הגם לכבוש
 את המלכה עמי בבית היה לו אז ליגבל ולומר שלא הא דברים
 מעולם יעוד שהכרת פניו ענתה בו דודאי דומעות שליש היו
 לפניו בהתחננו קמיה המלכה ופניו מעירות דלאו לר' עבירה
 היה מכון ואילו כי שחפו פניו של המן היה יכול ליגבל ויעון זה
 ולומר שאין כוננו לזה לפיכך חרבוה מהר לדבר ולהגיד עון
 אחר שאין לו התנגלות עליו ואמר גם הכה העץ אשר עשה המן
 למרדכי אז אמר המלך ודאי שבדכ' זה חייב מית' שאין מחשבותיו
 עלי לשוכה מאחר שכל כוננותו הוא לעקו' מי שהגילני מן המות
 מ' כ' ודאי הוא חושב בהמיני ומתירא מזה שחא יגלה פעם
 אחרת את אזני ולפיכך רונה להרגו לזה אמר תלוהו עליו
 תלוהו בשביל עון זה :

ואהם כתבו על היהודי כטוב בעיניהם בשם המלך וחתמו
 בטבעת המלך כי כתב אשר נכתב בשם המלך וכחתם
 בטבעת המלך אין להשיב וקשה מאד דהיא הנותנת אין
 ישיבו גוריות הספרים הראשונים מאחר שכתב אשר נכתב בשם
 המלך אין להשיב ופירש' אין ראו' להשיבו ולעשותו כת' המלך
 מוזיק מה יועילו הכתבים השבוי' ועד מה בא ללמדיו אחרתם
 לאמר כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב פשיטא ע"ק
 אומרו כתבו בשם המלך וחתמו בטבעת יתכן שיכתבו משום
 ואפי' אם יכתבו מה יועילו ואפשר לומר בזה שיביאה מדרש
 בתגילה מ' ר' לוי א"ה כדאיתן קתומה ואין יודעים אם ליהרג

או לברון אשל וכו' כן וכו' וכו' של ח"ה להיות עתידים ואיך
 יודעים אם לברון ואם לברון אבל בישראל כבואתן מפורשת
 להיות היהודים עתידים לזם. הנה להקדם מאויביהם ע"כ
 וכו' ככל לבאר הקושיות שהקשינו והיינו שאמר להם המלך
 כתבו בשם המלך כלומר שיכתבו בכתבים אלו שהם ביאור
 לדברים הראשונים שכתב המלך כדי שלא יראה כתב הראשון
 שכתב הנוסף ויזייף רק כמנו שיהיה דברים של כתב זה מכונים
 אל הכתב הראשון שלא יכחישו דברי כתב השני לכת' הראשון
 וזה כונת הכתובים כתבו בשם המלך כלומר שהם הם הדברים
 שאמר בראשונה וחתמו באותו טבעת וזה שאני אומר לכם כן
 הוא לפי כי כתב אשר נכתב בשם המלך איך להשיב ולפיכך
 צריך שתכוננו מלה למלה וכן היה שיהי שכתב המן הוא
 פתשמן הכתב להכת' דת בכל מדינה וידינה גלוי לכל העמים
 להיות עתידים ליום הזה ואימו מפורש את עתידים לברון או
 ליהרג ונח איו מפורש מלת עתידים על מייקאי על העמים
 שנאמר בהם גלוי לכל העמים או על ישראל תם כדקד' במליה
 דמרכי - שאמר פתשמן הפתש להכת' דת בכל מדינה ומדינה
 גלוי לכל העמים ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להקדם
 מאויביהם תימה - לרצוי מרדכי ומכא ליה להיות היהודים
 העתידים וכפי המד' שדרש עתידין ליהרג או להרוג פשי זה
 כמא שאלת עתידים קאי חמשים וא"כ ה"ל למרדכי לכתוב
 הבתש באופן זה גלוי לכל העמים להיות עתידים שישראל
 יהרגו באויביהם ומכא ליה להפסיק בין גלוי לכל העמים
 לעתידים באחרו גלוי לכל העמים להיות היהודים עתידין
 אלא יש לומר שאם היה מתב' המן גלוי לכל העמים שתינו
 עתידים או היה נהיך מרדכי לכתוב שתינו עתידים לתכל'
 על יכס שיהרגו ישראל באויביהם מלאמר להיות עתידים או
 לא ידעו העמים מיידיהם עתיד אם הם יהיו עתידים לברון
 ישראל או אם יהיו ישראל עתידים לברון באויביהם לפיכך
 מרדכי כתב להיות היהודים עתידין ולא הנוים ויבא כמפורש
 כתב ראשון של המן שכתב להיות עתידים אתם ועתה אני
 מבאר לכם הענין שהיו עתידין ליהודים קאי
 ישאח ושמן ליהודים משתה יום טוב וכגו' טובה ששון
 אומר לשמחה אני גדול מןך דכתיבנא ברישא
 דכתיב ששון ושמחה ושינו שמחה אומר אתי גדול מןך דכתיב
 שמחה וששון ליהודים ויש להבין כמא קופלנו ומאיה שם
 פתש ששון בתחילה לומר אני גדול מןך אם הוא ימסר דכתיב

ברישא גם כן שמחה ששון ברישא וגם לשמחה מאי קאי
 לומר אתי גדול מןך דכתיבנא ברישא גם ששון ליתוב ברישא -
 ו"ל שהו כונת שמחה מהתחיל להתגאות ולומר שהיו גדול
 מזני ודאי שמדת גאוה כן וכל המתגאה שוכח תלאו וכו'
 ראה שאכל כתוב ברישא ושכחת תלמודך וממת הגאוה ולא
 עלה בזלונך מה שכתוב שמחה וששון ליהודים אם כן אני
 גדולה מןך שלא שכתתי את עמתי
 עוד יתכן לומר שלעולם ששון לא שכת' תלמודו ויודע
 שמחה ג"כ כתיב ברישא אלא אומר חממת שפסוק זה
 מדבר לעתיד וכתוב אחריו ונסו יגון ואכזה שלא יהיה
 גלות ואותו ומי מוכרים אותי בתחלה לשבת ש"י שאני גדול
 משמחה שבמקום שנאמר שמחה וששון ליהודים אחר כך בא
 גלות אבל במקום שנאמר אתי ברישא אח"כ לא יבוא יגון
 ואכזה דכתיב ונסו יגון ואכזה - ומשיב שמחה תמימי עליך
 שאין אתה יושב הדברים על מיתכונתם ולא ידעת אם לא
 שזעת מה שכתוב כי משתה ויום טוב שששני כתובה ברישא
 יקרא יום טוב שכן כתיב ושמת בחגך הרי שהשמחה נקרא
 יום טוב ולכך כתיב שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב
 אבל כך לא כתיב אלא ונסו יגון ואכזה לא יהיה להם יגון
 ואכזה אבל לא באחר כך ושמת בחגך כיון בשמחה אם כן
 איך גדול מןך דכתיבנא ברישא כיון שזעשע יום טוב
 עוד יתכן לומר שאמר שמחה לששון בא וראה במקום
 שיש שמחה יש ששון שכן כתיב שמחה וששון ליהודים
 אבל כך כתיב ששון ושמחה ישנו כלומר אם התחילו בששון
 ושמחה ושינו שאין השמחה שרוי אליה במקום שהתחיל
 הששון ואומר הפסוק שעתידך להשיג גם כן לשמחה
 כשהשיגו הששון לפיכך לא נקראת יום טוב במקום שאתה
 מוקדם - אם כן זהו שאמר שמחה לששון אתה מתגאה לומר
 שאתה גדול מזמי משום דכתיב ששון ושמחה ושינו והקדימך
 הכתוב שם לא בשביל זה אתה גדול ממני - שאותה
 קדימה שהקדימך הכתוב יש באחרו ששון ושמחה ושינו
 אדרבא הוא אומר דאם איתא ששון גדול משמחה היה לך
 להזכירך לכסוף שדאז מר שהשיג מאתיים בכלל מאתיים
 ומה ואיך יתכן שזכר הגדול קודם הקטן שאם השיג
 הגדול ודאי שהשיג את הקטן ואם אתה הגדול מה צריך
 לומר שמחה השיגו גם כן כשיטא שבכלל מאתיים מזה
 מדאזכרתי כסף אחרון חביב ושעות בקול הדעת וכן תראה
 שכינתא

אבותם בידיהם א"ת ולמה היו לטובה שכל מדותיו של הקב"ה
 אלה כנגד עדה וכבר פשוט מה שאיתא במתני' מה נדה
 מטמאה במשא אף ע"ז וכו' הם טמאו עצמם מע"ז שמתמאה
 כנידה שילם להם הקב"ה שכולם יחזיקו אותם במקום נדה
 שנא' סורו טמא קראו לנו :

אלקי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשאור וגו'
 וקשה מה עבין זה לזה וי"ל שאלהי מסכה אינו מן
 העבין של אלהי העמים ופי' מסכה הוא איננעי בין אדם למקום
 שלזה כוונתו ג"כ בעגל מסכ' שאמרו עד עכשו היה משה בינינו
 וזקתהקב"ה ועכשו משה אינו א"כ ווי יהיה סרסור בינינו וכן
 הקב"ה ח"ש הכתוב עשה לנו אלקים שילכו לפנינו כמו משה כי
 זה משה האיש וגו' וי"ש בכאן לקי מסכה לא תעשו לכם כלומר
 לא תאמרו מי יהיה סרסור בינינו וזקתהקב"ה שאינו מן הראוי
 ששפל מן השפלים בכל שעה שיקרא לגבוה על כל גבוהים
 ומטעם זה תעשו אלהי מסכה להיות ביני ובייכם אין רצוני
 בכך שהרי ראיתם את חג המצות על מה נהיה שעברתי אני
 בכבודי ובעצמי בארץ מצרים כדי שתראוני ותכירוני ואלו הייתי
 רוצה באיננעי לא הייתי עובר במצרים אני בכבודי ובעצמי
 וי"ש אלקי מסכה לא תעשה לך מטעם את חג המצות תשאור
 כשתשאור את דבר חג המצות אז לקי מסכה לא תעשה לך :
לא תבשל גדי בחלב אמו ויאמר ה' אל משה כתוב לך את
 הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי עמך
 ברית וגו' . וצריך להבין דברים האלו מה הם הם עשר
 דברות ה"ל לכתוב זה הפסוק אחר העשר דברות ואם הוא
 על משה תורה א"כ ה"ל פסוק זה סמוך קודם לאלה הדברים
 ומה שייכות יש לכתוב לך את הדברים האלה אחר לא תבשל
 גדי בחלב אמו . עוד איתא במ' ויאמר ה' אל משה כתוב לך
 את הדברים האלה התחילו מלאכי השרת אוזורים לפני הקב"ה
 אתה נותן רשות למשה שיכתוב מה שהוא מבקש שיאמר לישאל
 אני נתתי לכם את התורה אני הוא שכתבתי ונתתי לכם ח"ל
 הקב"ה ח"ו שמשם עושה את הדבר הזה ואפילו עושה נאמן הוא
 שדא"ל לאן כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא ע"כ . וקשה
 מאד מאיזה זה שאין יתכן שהמלאכים יאמרו להקב"ה אתה
 נותן רשות לכן עומד שיכתוב מה שהוא מבקש והלא עיניהם
 הרוחו' מה שאמר לו כתוב את הדברים האלה ולא שיכתוב מה
 שהוא מבקש והיה גם כן מה שאמרו שיאמר לישראל אני הוא
 שנתתי וכו' אני הוא שכתבתי ונתתי דלמה הוצרך ככל זה .
 וי"ל שפסוק סמוך כתוב לך את הדברים האלה למקום לא

תבשל גדי בחלב אמו לומר לך שאמר לו הקב"ה שיכתוב פעם
 שלישית במשנה תורה לא תבשל גדי בחלב אמו והנה השלשה
 פעמים הכתובים לא תבשל גדי הם אחד לאסור בישול ואחד
 לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ותימה דאכילה בכלל
 הנאה היא א"כ בתרי לא תבשל גדי די דכלל הנא' הוא איסור
 אכילה גם כן ויש לומר שיש אכילה שיש בו הנאה ויש אכילה
 שאין בו הנאה אכילת בני אדם יש בו הנאה שהאדם שתגבה
 מאכילה דכתיב וחיך אוכל יטעם לו אבל יש אכילה שאין בה
 הנאה והיא אכילת המלאכים אליבא דמ"ד שראשון ראשון
 מסתלק ואם לא היה אלא שני פסוקים ללא תבשל לא היה
 יכול משה רבינו לנצח למלאכים בדיון בשר בחלב שהיה להם
 פה להשיב חד לאיסור בישול וחד לאיסור אכילה דאית סו
 הנאה אבל אכילה דלית בה הנאה ליכא אסורא כשאמר לו
 הקב"ה כתוב לך את הדברים האלה והיינו שיכתוב לא תבשל
 פעם שלישית במשנה תורה יש כח במשה לנצח את המלאכים
 בדיון בשר בחלב ואין להם פתחון פה לומר אנו נראים כאוכלי'
 דהאי אכילה דלית בה הנאה שהרי כתב פעם שלישית
 לא תבשל כדי לאסור אפי' אכילה בלי הנאה וזה שא'רו מלאכי
 השרת כששמעו שאמר כתוב לך את הדברים האלה דהיינו על
 פ' לא תבשל גדי שיכתבהו פעם אחרת אמרו מ"ה רבנו של
 עולם אתה נותן רשות לכן עמרם שיכתוב ייה שהוא מבקש שכל
 מבוקשו הוא שיהיה כתוב פעם שלישית לא תבשל גדי שזוה
 יוכל לנצח אותנו בלקיחת התורה הוי אתה נותן רשות לכן
 עמרם שיכתוב מה שהוא מבקש למחר ואמר אני הוא שנתתי
 לכם את התורה מטעם כי אני הוא שכתבתי ונתתי לכם
 כלומר אני הוא שכתבתי לא תבשל גדי השלישי במשנה תורה
 וככה זה נתתי לכם את התורה הוי אני הוא שכתבתי
 ונתתי לכם וק"ל :

אבל עדיין צריכים אנו להקדק בשארית המאמר
 שאומר חם ושלום שמשם עושה דבר זה ואפילו
 עושה נאמן הוא תימא מאחר שעושה כבוד הוא נאמן ועוד
 מאחר שאמר חם ושלום שמשם עושה דבר זה ודאי שכבר
 כפה שאינו עושה דבר זה אם כן היאך אומר אחר כך
 ואפילו עושה נאמן הוא שאין מכחיש מניה וביה ידיעתו
 הראשונה שידע שלא יעשה דבר זה וקודם שנבא לבאר
 הקושיא אלו צריך להבין מה ראו המלאכים על ככה לחזור
 למשה שאין חשד נופל בלב האדם אלא אם כן רואה חייה
 שורה פורה ראש שלא יתכן שאדם יקרא בשעתו אם לא ראה
 וי"ל שפסוק סמוך כתוב לך את הדברים האלה למקום לא

שזכרתי עם איזה בן אדם ומחמת שרואה בה ערות דבר שתקנא ולפי זה מה ראו המלאכים לשחד את משה על ככה דהיינו שיכתוב משה שהוא מבקש וי"ל כמה שהוצא בספר הפלא' כשעלה משה למרום ומאזו להקדוש ברוך הוא שהיה אומר כתיב ויהי אור ולא כתיב ויהי כן אתמהא וי"ל מאי האי אמר ליה רבנא דעלמא אלו אמר ויהי כן היה משמע שהוא אור אחד עכשיו שהנא אומר ויהי אור משמע שכי אורות אור שנגם שאין העולם סובלו ואור המהניג ע"כ וקשה מה שאמר כתיב ויהי אור וכו' דלא גרין למימר כתיב אלא מי שקורא בספר שכתבו אמר ומאחר שהמכתב מכתב לקוח הוא הוה ליה למימר כתיבתי ויהי אור ולא כתיבתי ויהי כן כלומר טעמיה דמדאמר אתמהא משמע דהאי מלתא לאו חדעתייהו היא ומחמת זה עתויה מהחידוש שרואה ע"ק מה מעויה וזרחה עצמו כמי שלא יודע פטר דבר ושאל למשה מה פירושו ועוד קשה מי שיגיד מראשית אחרית אידך לא ידע מה שכתוב בתורה שעושה עצמו כאלו עצמו מחודש ומתויה על הדבר - וי"ל שלשון מאמר זה אדרש בלוחות שניות בהאשנות היה כתוב ויהי כן ובשניות כתב משה ויהי אור במקום ויהי כן לפיכך נעקו המלאכים ואמרו אתה נתון רשות לכן עזרם שיכתוב משה שהוא מבקש וכדי שישתקו המלאכים אתמהא גם הוא ואמר לנושע מאי האי כדי שיודיע משה למה שינה להראות כאינומנו של משה והאי אתמהא של ספר הפליאה הוא מה שאמר במדרש ח"ו שמושה עושה דבר הוה ואו שאל לו ויהי אור כלומר לאיה כתיבתי ויהי אור במקום ויהי כן והשיב לו לבי שאין העולם רצוי לאותו אור מאחר שחטאו בעגל ואם הייתי כותב ויהי כן היה משמע אותו אור יתקן ולא הוא ואם כן תהיה התורה ח"ו צדאית לפיכך כתיבתי ויהי אור זה שאמר להם למלאכים ראיתם כאינומנו של משה שקדי שלת תהיה התורה כדאית שינה מדעתו - וכתב ויהי אור במקום ויהי כן הו ואפילו עושה כאין הוא כלומר אפילו דבר זה שעצמו בידו ככאמות הוה - הו ואפילו עושה כאין הוא ריק לומר מכאן ולהלאה אם גראה שעושה כאין הוא מאחר שלא כתב ויהי כן וכתב ויהי אור הוהו כאינומנו זה שאמר הכתוב לא כן עבדי משה כלומר מאחר שלא כתב ויהי כן עבדי משה לכן בכל ביתי גמליה הוה :

למרום ומאזו להקדוש ברוך הוא שהיה כותב אידך אפיס אמר ליה רבנא של עולמום אידך אפיס לגדוקים ח"ל אף לרשעים ח"ל רבש"ע רשעים יאכדו ח"ל חוי דמבעי לך כשבת ענין מרגלים וכו' אמר ליה לא אמרת אידך אפיס אף לרשעים הוה"ד ועתה יגדל נא כח אדכיראשך דברת לאמר עד כאן - ותיקן להבין במאי קמפלגי רבי חנינא ורבנן ועוד הלכה כמאן דיחיד ורבים הלכה כרבים ומצינו ברייתא דאסי' ליתיד וגוד קשה איך שבקיה משה לחסידותיה לעולם הוא מתפלל על הרשעים - ולמה בכאן אמר שרשעים יאכדו ועוד קשה שאידך אפיס ואמת הם מן הי"ג תקונין והקדוש ברוך הוא הראה לנו את כולם ולמה אומרים מה ראה - חד אמר חדא וחד אמר חדא ומשמע בין לאר ובין למר דלא ראה אלא תיקף אחד - וי"ל שדרשתם אינו אלא על פסוק ויבחר משה ויקוד ארנה וישתחו האי מהירות ל"ל שזיקד וישתחו ביינו תפילה ומה ראה לומר להתפלל לכן דרשו שאידך אפיס ראה וחד אמר שאמת ראה לפי שבכל התיקונים הם כולם לרמס כמו רחום וחנון רבחסד וכן כולם אבל אידך אפיס אף על פי שהוא עובד לכאורה מ"מ אמרינן מארינן אפי וגבי דיליה ובשביל שראה שהוא אידך אפיס איור רבי חנינא ויבחר משה ויקוד ארנה שיבחר להתפלל לפי שראהו שהוא אידך אפיס אמר שזי יגבד הכל כבת אחת ורבנין אמרי אמת ראה לומר לא תפלל אלא בשביל שראה שזידתו אמת ואם הקדוש ברוך הוא עושה אמת עם בריותיו וכלו ברנע והיו כלא היו ולפיכך עיבד להתפלל שמוא שלא יאבד העולם ומה שהסכי' הברייתא עם רבי חנינא היינו שאע"פ שידק דין אמת ומהו כפיק חורבא מ"מ טוב הוא דרשיע עוד כשדאחא חסדו שלקחה וגם אותו רשע לא היה עושה עוד רשע בראותו שאם יעש' דבר של רשע ילקה זה האת' אם היה עושה היה חסד בעלמא כדכתיב וכן ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשיהו כלומר גם היית עושה חסד עם העולם כשאתה נוש' ללאיש כמעשיהו מיד עוצא עבדי אמת הוא חסד אבל כמיודת אידך אפי' יש פחד שכאשר ראה לית דין ולית דין יאמר ככל כלכו אין אלהים וכוה יותר מרבה ברשע לפי שרואה שאדכרעא עולם כמעלה לפיכך תניא כמ"ד אידך אפיס ראה וגבא עקביו לענין הברייתא למה אמר ששה אידך אפיס לגדוקים לבד וכשאמר לו הקדוש ברוך הוא אף לרשעים אינו ליה שרשעים יאכדו ויש לומר שזה המלה שאמר משה רשעים יאכדו זהו חסידותו שדורש טוב אף לרשעים

ויבחר משה ויקוד ארנה וישתחו וכו' ויראה מה ראה רבי חנינא אמר אידך אפיס ראה ירבנן אמרי אמת ראה וכו' תניא כמאן דאמר אידך אפיס ראה כשעלה משה

לדרי' יאצא' אים' שנוע אריה שואג שמותר לרוץ כ"ש רח"ל מנין
 דרהטו לפרקא בשבת שחמ' אחדי ה' ילכו כאריה ישאג :
 ואגב' אורחין כוכל להבין ג"כ מאחר' ז"ל בדרכות ח"ר חלבו
 ח"ר הוכא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה
 גסה אחר אביי ולא אמרן אלא למיפק אבל למיעל כ"ש
 דרהיטנא ותימא לאביי על האי דאשר ולא אמרן אלא למיפק
 והלא ברישא לא קאמר' ז"ל אלא ביוצא מבה"כ ומה צריך לומר
 ולא אמרן אלא למיפק ועוד מה שאמרו אבל למיעל כ"ש
 דרהיטנא דגם זה מיותר שבאמרו היוצא מבה"כ אל יפסיע
 פסיעה גסה ממילא משמע שבלכת לבית הכנסת צריך לפסוע
 פסיעה גסה ומה צורך למימר אבל למיעל כ"ש דרהיטנא תו
 קשה ללא שייך כ"ש לא בשני דברים שוים אם היה יכול לפסוע
 פסיעה גסה בנחתו מבה"כ גם היה יכול לדון ק"ו ומה למיפק
 דרהיטנא למיעל כ"ש אבל עכשיו לדיכא רהיטנא אחרת לא
 יוכל לדון ק"ו וי"ל דכונת המאמר כך הוא לא אמרן אלא
 למיפק ר"ל לא אמרן היוצא מבה"כ שאל יפסיע פסיעה גסה
 לא דוקא בזהו שיוצא למיפק ולא לחזור למיעול אבל אם יצא
 ע"מ לחזור ולמיעול כ"ש דרהיטנא ביציאה זאת ודן הכ"ש באופן
 זה וזה כשיביא רחוק ביתו מבה"כ חמישים אמה חייב לרוץ אם
 תהיה רחוק מזה אמה לכ"ש שיהא חייב לרוץ להשיב לאוזן
 התפילה וא"כ היוצא מבית הכנסת לביתו לעשות צרכיו או
 ששכח דבר השייך לתפלתו בביתו או ביציאתו מבה"כ יהיה
 רחוק מן הכנסת מזה אמה דהיינו חמישים להלך וחמישים
 לחזוב א"כ"ש שצריך ביציאה זו לרוץ יותר מן ביאתו לבית
 הכנסת זהו שאמרו ז"ל לא אמרן דביציאה אסור לפסוע
 פסיעה גסה אלא למיפק אבל יציאה דאיהו לחזור למיעל
 אדרבא כ"ש דרהיטנא :

סדר פקודי

איתא במדרש ויהי ביום כלות משה להקים את הישכן
 ח"ר סימון בשעה שאמר הקב"ה לישראל שיעשו
 ישכן רוח' למלאכי השרת שיעשו אף הם ישכן ובעת שהוקם
 למטה הוקם למעלה והוא משכן הנגד ששמו מטטר"ן שבו
 ווקריב נפשתיהו של דזיקים לכבד על ישראל בימי גלותם
 פ"כ' והמאמר הזה אתייש הפך זה דהיינו רב גדול בניאר
 מנחות וז"ל לעולם זאת על ישראל ח"ר גדול זה מוכח בטו
 למעלה ומיכל שר הגדול עומד ווקריב עליו וכתבו שם התוס'
 יש אומרים נפשתייהם של דזיקים הוא מקריב וי"ח שני ככשים

של אש ע"כ . וקשה לזווגם שכפי דברי ר' סימון נראה שהמקרי'
 הוא מ"טט וכפי דברי רב גי'ל המקריב הוא מיכאל וגם שרבי
 סימון סוכר שיקריב נפשתייהו של דזיקים ורב סוכר שני
 ככשים של אש ובעל מקורת הברית הגדול כתב הא דרב גי'ל
 בזמן שבית המקדש קיים והא דר' סימון שאמר מט"ט מקריב
 נפשות אחר שנחרב הבית לפי שהקרבנות נתבטלו אבל
 המנורה לעולם דלקת . וקשה לפירושו שאם הקרבנות
 נתבטלו מנורה למה ליה ויש לזווג פלוגתות אלו באופן אחר
 דהיינו במה שביא מהר"י קאר'ו על פ' כי היום ה' נראה
 אליכם במלת נראה אותיות אהרן ובמלת אליכם אותיות
 מיכאל שלכבודו של אהרן הוקם על ישראל היום מיכאל לשר
 וז"ש על האזן זקן אהרן לומר שביוב אחד נמשחו הב' לכהנים
 גדולים והיו מקריב מיכאל שני ככשי' של אש כמו שהיה מקריב
 אהרן אבל לא נתבטלו כיון שאזנו אומרים בתפילה ואשי ישראל
 ותפלתם ואשי אמרו ז"ל אלו שני ככשים שמקריב מיכאל
 נמצא שעבודת מיכאל לא נתבטלה ובמקום עבודת
 ישראל הם התפילות היו ואשי ישראל ותפלתם דאלת"ה
 קשיא דמה צורך לומר ואשי ישראל אם נתבטל מיכאל מלהקרי'
 שני ככשים של אש ומאחר דקי"ל דמיכאל לא נתבטל מלהקריב
 אשי ישראל קרבן דמ"טט למה לי שכהגדול אחד אמרה תורה
 ולא שני ככשים גדולים וכדי לבא לתרן נקדים לך קודם יולת
 קרבן זה ר"ל דע שקרבן הוא שוקרב אותו נפש למקורה ועלה
 במעלה ועי' החטא שחוטא האדם מוריד נפשות לכך חייבו
 הכתוב שיעלה קרבן להעלות מה שהוריד אהיה בהמה
 יעלה במדרגה ונבהמה לכעלי חי מדבר כדכתיב ואתם נאני
 צאן חרעיתי אדם אתם הרי שמה שמקריב הככשים ולהיותם
 קרבן לה' ועולים אותם הכשמות של צאן למדרגות אדם וזה
 שמקרי' מ"טט הוא נפשות של ישראל להעלותם למקורם לידבק
 בשרשה וזהו שהוצרך ג"כ לקרבן של מ"טט שכל הגדול מחבירו
 מעל הנשמה למעל יותר מעול' יוכא העל' להיותה במדרגות
 אדם מט"ט ועל' אות' לידבק בשרש' ומאחר שלא נתבטל קרבן
 הככשי' משכן העליון קיי ולפיכ' המנורה לא נתבטלה וכמו שאמרו ז"ל
 ולא אבא בעיר כשבע שלא לכנסו בירושל' של מעלה עד יבנה
 בית המקדש של מטה הרי שמקדש של ועלה קיים וקרבנות
 קיימים והמנורה קיימות לא שאין הקב"ה נכנס בה עד שיבנה
 ירושלים של מטה . וכזה יוסף ח"ש אלה שקריה הושבן משכן
 העדות יודע הוא שכל אלה כשל אית תיראשנים ומה שקריה
 של משכן אחר יש שאמר לה פקודי המשכן לששול אית היראשנים

ולמה כפל משכן העדות אלא במאמר הקודם יוכן שכשאר
 הקב"ה למטה לעשות משכן רוח למלאכי השרת שיעשו משכן
 גם הם הרזי שכשנעשו שיעשה משכן משה אחר כך צויה למלאכי
 השרת . וזווי שני עמד דהיינו משכן של מעלה . וזווי
 ראשון כתחרכ בעוונתו ולפיכך אחר אלה פקודי המשכן
 של משה לפסל לפקודים דהיינו משכן העדות אשר פוקד על
 פי משה . עוד טבל לתת טעם למה נעש משכן שילה ומשכן
 עליון קיים . וז"ל שהמשכן שעשה משה הוא על כפרת מעשה
 העגל אבל העליון לא היה בו שום חסא ולפיכך העליון קיים
 והתחתון כתבטל כמנא שזווי השני דהיינו צווי שצויה למלאכי
 השרת הוא יותר חשוב וקיים מהצווי הראשון שהוא מה שצויה
 למושה הוי אלה פקודי המשכן אלה פסל את הראשונים ומי הם
 פקודי המשכן הראשונים ומתרח קרא משכן העדות אשר פוקד
 על פי משה :

הוא ד' קרן אור פניו ודלמא שקרן מאלף אעירא : של ויקרא
 שכשאר לו הקב"ה כתוב ויקרא כתב הוא בענותו ויקר עד
 שאמר לו הקב"ה כתוב ג"כ אף וכתב ג"כ קטנה מענותו ח"כ
 מן הראוי היה לכתב בלף כינוכי וכתב אעיר דלמא ממה שגש'
 בקולמוס שעשה אעיר קרן עור פני משה וז"ל שכל דבר רוחני
 אינו מנמשם עמו אלא במקום הדומה לו כמו ש אמרו נשמת
 האדם כראשונה היה מלובשת בתוך גוף קטן ומתרכה בגוף
 וכשתו לא יחסר ולא יעדיף אלא מה שהיה מקודם נמצא שמה
 שמתלבש בגוף גדול יוכל להתלבש בגוף קטן שמנמשם עמו
 וכלבד שהי' מין במינו וכשאינו מינו אינו מתלבש בדבר שאינו
 מינו שכן אמרו ז"ל כל יתר כנטול דמי לפני שאין הגשה
 מתלבשת עם ואם כן האל"ף של ויקרא אע"פ שהיא אעירא כיון
 שאכל הדיו לכתוב אלף אותו הדיו נתנמשם בתוך האלף אעירא
 אע"פ שהיה בה כדי לכתוב אף גדולה . לפי שמה מין את מינו
 אבל כשטבל הקולמוס לכתוב וא"ו של עניו וכתב יוד לא יוכל
 שארית הדיו של ה"ו להתנמשם בתוך הוי"ד לפי שאינה צורתה
 ולכן כשאר מונה בקולמוס והעצירה על שער זקנו וקרן אור
 פניו ולכן אמרו ז"ל שקרן אור פניו מהדיו שגשאר מעני לעניו :

החדש

(שייך לכסף) יפרח ציוני נדיק ורוח שלום

ספר ויקרא

ויקרא א משה וידבר ה' אליו מאהל מועד וצריך להקדק למה
 אף של ויקרא אעירא הוא כבר ידוע שמשפוק זה הוא
 בניין אב לכל התורה שעל כל דיבור ודיבור היה קורא אותו
 והנה טבע העולם הוא שקול הקריא' צריך שתהיה יותר גדולה
 מקול הדיבור לפי שהקריא' היא מרחוק והקורא לחצירו מרחוק
 צריך להרים קול יותר מכשיהיה מדבר אתו כדי שישמעוהו ויבא
 אליו לדבר אתו וא"כ יראה שקול הקורא למושה יהי יותר גדול
 מקול המדבר אליו ולא הוא שכן אמרו בפ' יתרו ואל ידבר עמו
 אקים פן נמות ואם קול הקריאה היה יותר גדולה מן הדיבור
 כפי הטבע איך לא היו מתים כשאמנם שקרא למשה לכן ראו
 הפסוק ויקרא בלף אעירא לומר לך שקול הקריא' היתה יותר
 קטנה מקול הדיבור ולזה היו ישראל יוכלין לשמוע קול הקריאה
 ולא קול הדיבור הוי ויקרא אל משה באלף אעירא :
 א שרו ז"ל שעל כל אות ואות שהיה כותב משה רבינו היה
 טובל הקולמוס וכשאר לו הקב"ה כתוב והאם משה
 עניו מאד כתב עני ומה שגשאר מוא"ו לוי"ד העביר על זקנו
 מזה קרן פני אור פניו ותמה למה אמרו שמשארית הדיו של

ביתנו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין הם
 הוא מחלוקת דהילל ושמיאי ח"כ הכרעה האמורה לעיל אפשר
 לומר שהיא מדברת על מצות נר חנוכה שאין עם לומר על
 הדלקת כמו שאמרנו לעיל בשבת ב"ש אבל במהדרין מן המהדרין
 שיש מחלוקת דהילל ושמיאי בזה שואל הגמ' מאי מברך שאל"כ
 דב"ש צריך לומר על הדלקת ואל"כ דב"ה צריך לומר להדליק
 כמבואר לעיל :

עוד י"ל דרך אחר כמה שדקדק בגמ' זו"ל מאי מברך מברך
 אקב"ו וקשה למה צריך לומר מברך שבי"ל שהגמ' בא
 לשאול על נר חנוכה אחי מן כרעה יאמר בה לפי שלא דמי
 לנר של שבת ונר של י"ט ששבת וי"ט נופס הוא מן התורה אבל
 חנוכה נופלימי מן התורה דלא היו מקרה דאילו לא היה מקרה
 לא היו חנוכה ח"כ יפה שואל מאי מברך ומה שא"כ מברך אקב"ו
 אינו תשובה אלא כונת הגמ' כך היא שידוע הוא שהמדליק נר
 של מצוה צריך שיברך אקב"ו להדליק נר של מצוה פי' והמדליק
 נר של חנוכה מאי מברך א"ת אקב"ו והיכן ציונו שאין לה
 עשה מן התורה ומשיב מלא תבור מכל אשר יגידו לך ימין
 ושאלו וכמאן דמתקרי עשה דאתי מל"ת ולפיכך יפה של הגמ'
 מאי מברך אע"ג דכבר באמר לעיל הכרעה ונא עתה לשאול
 על הטעם למה יברך אשר קדשנו :

ונחזור לעניינינו לענין הודאה דלמה אומר המאמר ארבעה
 צריכון להודות ולא אומר ד' חייבים להודות וי"ל בזה
 שני דרכים הן הוא בעה שאמר ו"ל לעשה כפלאות גדולות
 לבדו שעשה הנס ואין בעל הנס מכיר בניסו וז"ש המאמר
 ארבעה צריכים להודות אע"ג שלא ראו שום נס שאם ראה נס
 אף חיוב אלא אפי' שלא ראה נס צריך להודות דלמא נעשה
 לו נס ואינו מכיר בניסו שנעשה לו ולפיכך אומר צריכון להודות
 עוד יתכן לומר כמה שאמר הכתוב אמת תודה יכבדונכי ושם
 דרך ארואנו ביטע אלהים וקשה שהיה לו לומר ביטע'ה' שהיטועה
 הוא מצד הרחמים כדכתיב ויועשה ה' יועתה לה' אבל באלהים
 שהוא מדת הדין אין יסועתה לו באלהים סלה ואין אומר כאן
 ביטע אלהים וי"ל שכונת הכתוב כך הוזהר תודה שהיינו
 הודאה אע"פ שלא נעשה לו נס וכדכונן ומכבד אותי דהיינו
 שאומר שלעולם אני עשה ניסים אע"פ שאפשר שלא נעשיתי לו
 נס בדרך זה ונ"ל אז אני חייב לו ההודאה שהודה ונאני לא
 נעשיתי לו כלום פעם אחרת ושם דרך שישם דרך פעמינו ויבא
 לו חיוב נוס שיהיה חייב אם ארואנו ביטע אפי' שבדיכא ובדיכא
 אהיה חייב להגילו מעצת ההודאה שאני חייב לו ח"כ נורח הוא
 לאדם שיודה בכל פעם ופעם לטובתו ולכן אומר צריכים :

למחמתם ולהנאלתם כדי שירואנו ביטע אלהים ולפיכך תשוב
 בראש המזמור יאמרנו גאולה ה' גלומר שלעולם יגמרו כדעתם
 שהם גאולה ה' כל אילו הארבעה שצריכון להודות ולומר שהם
 גאולה ה' ואע"פ שלא ראו שום נס וז"ש הכתוב יאמרנו גאולה ה'
 ולא אומר אומרנו גאולה ה' שאם הכתוב מדבר על מי שניצל
 מצרה היה לו לומר אומרנו גאולה ה' שאז היה משמע שהגאולה מה'
 יאמר ההודאה אבל מאחר שאמר יאמרנו גאולה ה' השם רוצה לומר
 שציונו על אלו הארבעה כתות שיאמרנו שהם גאולה ה' הם ולא
 יאמר שבדרך טבע ניצול ולא היה כאן שום נס לא דוקא יאמרנו
 גאולה ה' כלומר שהם גאולה ה' ולא בדרך טבע ניצול :

ועדין צריכון לנו למודעי שהתחלת המזמור משמע שמדבר
 על גאולת שגרים ומיד הכתוב מהבן בעבין דלאו
 רשיה סיפיה והיינו כשאמר קרא יאמרנו גאולה ה' אשר גאלם
 מיד נר משמע אשר גאלם מיד נר דהיינו גאולת מצרי' וכי קדבר
 קרא בלשון יחיד ואח"כ אומר ומארת קבלם מזמור וממערב
 מצפון ומים שמדבר על קבון גלויות ולא ראי זה כראי זה וי"ל
 שדוד ברוח הקודש דיבר בשני גאולות גאולת מצרים וגאולה
 הצטייה ולפיכך תמצא שהוסף הכתוב בדבריו בא ארור יאמרנו
 גאולה ה' אשר גאלם מיד נר שאמר שקראם גאולה ה' וקאי
 בגאלם מיד נר ומה צריך לומר אשר גאלם מיד נר זאת ועוד
 שהיה לו לומר קרא יאמרנו אשר גאלם מיד נר כלומר הודו לה'
 כי טוב יאמרנו אותם בגאלם מיד נר ואין צרי' לומר יאמרנו גאולה
 ה' אלא שכונת הכתוב כך היא דאמר קרא כימי אבתם מארץ
 מצרים ארואנו כפלאות ארואם לא באמר אלא ארואנו כמאן שמי
 שנמצא בגאולת מצרי' עתיד למצא בגאולה אחרונה כדי שיעיד
 שקיים הקב"ה דברו שאמר כימי אבתך מצרים ארואנו
 כפלאות וזהו שבה הכתוב לפרט באמרנו יאמרנו גאולה ה' אשר
 גאלם מיד נר כלומר יש הרבה גאולים שהוא קבון גלויות אבל
 אינו יודעים מה שאירע במצרים ואם הוא דומה בדומה אבל
 אותם שנמצאו בנימצאים בנימצאים בקבון גלויות הם יאמרנו הודו
 לה' כי טוב כי לעולם חסדו וכך כונת המזמור הודו לה' כי טוב
 כי לעולם חסדו יאמרנו אותם גאולה ה' אשר כבר גאלם מיד
 נר דהיינו מצרים ועכשיו רואים קבון גליו' מזמור וכו' הם הם
 אשר יאמרנו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו הוי הודו לה' כי
 טוב כי לעולם חסדו יאמרנו גאולה ה' אשר גאלם מיד נר דוקא
 ועתה צריך להבין למה במזמור נקט סדר זה והוא הולכי
 מדברות והיוצא מכות האסורים ומי שהיה חולה
 ונתרפא ויורד מים וכו' הפך כל הסדר שלא כדרך שאין

יתעלה לטובה ולא מלווה למעלה גם יורדי הים שהיה במקו
 קוד' חלבי מדברות וחולה שנתרפא קדמו לונח מבני האסירי
 וי"ל שהכתוב סדר הענינים כפי דרך ההלכה שיעלה אמצרים
 דהיינו בראשונה כשיצאו ממדבר סיני כמדבר כמ"ש קרא כבוכי
 הם בארץ כלומר טעויה הם בארץ כדפירש"י והיוכן טעו כמדבר
 סגור עליהם המדבר היינו אסירי עוני ונחל"ש קדמואל סגורים
 מארבע רוחות העולם כדמייתי בתרגום שיר השיר' וממילא
 נולד להם חולי שאם לא יקח אותם פרעה לעבדים לא שיהרג
 אותם קרא חולי שיש בו סכנה כדכתיב המבלי איך קברים
 במדבר כשיאיר לו הקב"ה דברא בני ישראל ויסעו אז הם יורדי
 הים שהיה גאולה אחרונה ולכן קידר הכתוב ארבע חלוקה לו
 במדרזה אבל הגו' שכתב להורו חיוב הארבע שביקן לאודות
 גקט החומר חומר קודם דהיינו יורדי הים שיש בהם שני סכמ'
 סכנת סביעת הים וסכנת התורה משבאים . אז אחיה דבר
 ואח"כ כקט הדרך שהיא חלבי מדברות שאין בהם סכנת
 טביעת הים אלא סכנת התורה חזיה אז לסטים ואח"כ החולה
 שאין בו לא סכנת לסטים ולא סכנת טביעת ים אלא שפסוק
 בחליו יוצאו אינו בעולם מתחת השמים ואח"כ היוצא מבית
 האסורים שאין בו לא סכנת טביעת ים ולא סכנת תיבי
 לסטים ולא שפעת ובלבול דעת כי אם יושב ובעל לבן קקט
 הגו' סדר זה :

איתא במנחות אמר ריש לקיש מ"ד זאת התורה לעולה
 וליוצאה למחיה ולשם כל העוסק בתורת עולה
 כאילו הקריב עולה ומנחה חטאת ואשם אומר רבא האי לעולה
 ומנחה עולה ומנחה מבני לוי לא אומר רבא כל העוסק בתורה
 אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם ח"ר יחמק
 מ"ד זאת תורת חטאת זאת תורת האשם כל העוסק בתורת
 חטאת כלו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כלו הקריב
 אשם - וצריך להבין מאי כביהו דריש לקיש ורבא ועוד למה
 ריש לקיש שינה דרך הכתוב שכתו' אומר זאת התורה לעולה
 ליוצאה ולחטאת ולאשם וריש לקיש אמר זאת התורה לעולה
 וליוצאה לחטאת ולאשם וגם הוא' כתי' וכתובת ריש לקיש
 חסר וא"ו אחד מן הכתו' שאמר כלו הקריב עולה ומנחה חטאת
 ואשם ועוד לתירוצו הפ' שאמר כל העוסק בתורה אינו צריך
 לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם והוסף בכלם וא"ו
 הפ' דריש לקיש וגם שהוסף וא"ו שכתבת ליוצאה כתוב וא"ו
 ע"ק למה רבא שאמר לעולה ומנחה מבני לוי היל"ל לעולה
 וליוצאה שיהיו שני כתובי' פסוקי' ולמה חסר הלי"ל וי"ל

חמיה : ומכל לתרץ על ראשון החסך ביה שהקשינו למה שינה
 לישנא דקרא ושם וא"ל של לחטאת כחלת למנחה ואמר לעולה
 וליוצאה ועוד קשיא אחרת שלא נאמרה למה הוקשה לו בוחת
 התורה לעולה שאומר מ"ד זאת התורה שהיל"ל כתיב זאת
 התורה ללמדך שכל העוסק בתורה כאילו הקריב וכו' אלא ה"ל
 דהוקשה לר"פ דכיון דלעיל כתיב זאת תורת הפול' זאת תורת
 המנחה זאת תורת החטאת וכו' ח"כ מאי האו דכתיב בסופיה
 זאת התורה שכוללת לכל שאמר זאת התורה לעולה ולמנחה
 וכו' אם הוא על התורות הנאמרות לעיל ח"כ אינו צריך לומר
 זאת התורה לעולה ולמנחה שהרי בכל אחד' נאמרה תורת
 קרבנו ומה בא ללמדנו זאת התורה לא ודאי שזאת התורה' הוא
 על תורה שאינו מענין קרבנות הקורא' שסתם תורה ולא
 דוקא בתורת קרבנות דאם קרא בתורת קרבנות כפי תורת
 הקרבן שקרא ככה יחשב לראש תורת עולה ועלם ואם תורת
 מנחה מנחה אבל הקורא בסתם תורה ליכא דל"ל כלו הקריב
 כל הקרבנו שבעולם ככת' זאת אפי' שאינו צריך להם ו"ש ה"ל
 בסיפא כלו הקריב עולה ומנחה חטאת ואשם ואמרם בלא ווא"ו
 לומר שסתם תורה הקורא בה יחשב לו כלו יתקריב כל קרבנות
 ככת' איתו וכא' רבא לחלוק ולו' שהתורה יחשב לו הקורא בה
 כלו יתקריב אותו קרבן שהוא צריך לו ולא להכריע שאינו צריך לו
 שאם אינו צריך לקרבן וקורא בתורה לא יחשב לראותו קריאה
 במקום קרבן שקרבן בא לפרש ודבר שהוא' מכפר אין לו שכר
 כי די לה שמכפר עונותיו כי הנה שכרו איתו וזהו סבת רבא
 הקורא בתורה ואינו כרי' שום קרבן אז שכר מעשה בידו דוהג'
 בו יחשב וליה אכל' אם צריך קרבן וקורא בתורה יחשב לו
 איתא התורה שקורא ביקו' אותו קרבן שהיה צריך להביא ולא
 במקום קרבן אחר ו"ש רבא לעולה ומנחה עולה ומנחה
 מבני לוי - ולא אמר לעולה ולמנחה ודלג הל"ל מ' מנחה
 ואמר לעולה ומנחה כלומר מדבר צריך ריש לקיש משמע שהתורה
 הקורא בה בכל עת שיהיה יחשב לו במקום עולה ומנחה וכו'
 ו"ש רבא לעולה ומנחה בלא למ"ד כלומר בעקום כולם
 ואף על פי שאינו צריך להם ואם איתא כדברך הוה ליה למימר
 לומר קרא זאת התורה עולה ומנחה' ואז היה משמע
 שהתורה היא נחשבת לכל הקורא בה כאילו הקריב כל
 הקרבנות אף על פי שאינו צריך להם מלאמר לעולה
 וליוצאה כלומר כונת הכתוב הוא שהקורא בתורה אם היה
 צריך לעולה יחשב לו במקום עולה ואם היה צריך מנחה

כחזני יקום לכה' אלקך לוי תשמעון לביכך שלחו לרחוק בירח
דמותו כנו' ומסיים כנו' דכתיב חנו כעבור חלונים לפני
אחינו ואתנו אחות כחלתינו מעבר לדרך :

רבי אומר אצתי דק' ישרה שיכור לו האדם כל שהיא
תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם מדאמר התנא
איו היא משמע שיש על הדכים ואומר התנא איו מהם יתר
טוב לבחור ומשיב כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן
האדם והעמין הוא כיוס שני דרכים לתשובה יש מי ששוב
בתשובה בסיופי ותעניות ויש מי שפורק עוונותיו בכח דקה
בדקף כחושאן בדקה פרוק ואינו יודע איו מהם יותר טוב
לחזור בתשובה הכפיא הלל זה נוס אכחכהו ואמר הלל פרום
לרעב למחן ש"מ שהדקה הוא יותר טוב מנוס וכו' דקה
הדקה יותר טוב מתענית שהעני יחליש גופו וכחו של אדם
והדקה עניל מחות ולא עוד אלא שמוסיף לו ניוון כמו שאמר
ז"ל כל העושה דקה הק"ה ממיא לו ונעות כדי שיעשה דקה
פעם אחרת נמצא שיש דרך של תשובה שתפארתו אותו בני אדם
אכל היוף קשה לו והינו בסיופוס שכי אדם אומרים בעל
תשובה הוא אכל הוא מתנוטע והולך אלא הדקה אינו כן אלא
תפארת לעושה והינו שדעשירו ותפארת לו מן האדם שכשיבי
עשיר והאני עשיר רבים והעושר והכבודו"ש התנא איוהי
דרך ישרה שיכור לו האדם כלומר איו יכור לעשות סיופוס או
יכור לעשות דקה ומשיב דק' דקה יותר טוב שהיא תפארת
לעושה ותפארת לו מן האדם כיוו שאמרנו :

אז יתכן לומר שכני אדם שרוחא אדם שמתקן עצמו ביותר
אומרים דלוי מעמדותיהם יתענו ולגבי בני אדם נריך
האדם להראות שאינו חוטא כדי שלא ילמדו מאנו ובערט אס
הוא ת"ח וכשרוצים להשתעבה אדרבא אין לו פאר אכל אס
עושה דקה אין בני אדם יודעים למה עושה דקה וזהו
שאמר איוהי דק' ישרה שיכור לו האדם לשם בתשובה ומשיב
בדרך שלא ידעו בני אדם כן הוא כל שהיא תפארת לעושה
ותפארת לו מן האדם זה אס יש בו כח לעשות דקה ואס אין
בו כח לעשות דקה ללא בשביל זה יחדל מלעשות תשובה באופן
שיוכל יעשה לבן סוחר לו הני והיר במחמה קלה ככתומרה
וע מה למעלה מתוך עין רוחה וכו' וקשה שהי"ל דע שלמעלה
מתוך עין רוחה ואופן שמעית ולמה אחר יזה למעלה מתוך
ויתכן לומר כמה שאמר הכפיא יתקאל כמראה אדם עליו
מלמעלה ומה עולה כמתין אדם ומאחר דק"ה שייך כי שיעור
קייא ח"כ שייך ביה כל דברים דשייכי לפרנק אדם כמו אופן

ועין וכו' וצ"ל כו' מדכתיב והנה עין אל יראו עיני תביעה
אונק קשובות ודרש התנא דע"ה למעלה מתוך כלמה שיה' א"ה
למעלה מתוך וכו' עין רוחה ואופן שמעית וכו' אומר להם
לאו וראו איוהי דק' טובה וכו' נריך להבין אופן קאמה נח
וראו וי"ל שאבא שאול רצה להוכיח לשכנגדו מה יוחנן כן זכאי
לא שבת בי אס לרבי אליעזר כן עבד שהוא זכריע את פולן
וסתם משבה אומר שרבי יוחנן כן זכאי משבת את דבי אליעזר
כן הורקנוס שהוא זכריע את פולן ואומר אכא שאול לכת
שכנגדו איוהי דק' טובה ואמר ר' יוחנן רוחה אלו את דברו כ"ל
מדבריום שדכרי- הם אמת שמה ששבה האל לר' אבן גרין
שמכריע הוא את פולן וכו' והאוי לתת לרבי השלמים הלא
למה נקט כל אחד במידה אחת ולא נמנעו שתי דעות זמנות
ז' לזו ח"ל שכל אחד מה שנקט מידה הוא כפי מדותיו שכן
מצינו לרבי יוחנן שמתחב לכל אחד ויא' בשבת שלו וכפי השב
ששיב אתו רבי יוחנן כן תראה ביה אמרם כל ח' כמה נומר
רבי יוחנן שכת את רבי אליעזר שהוא נר שיש שאינו מאבד
טיפה והאדם זו היא באדם שכל מה שעניו רואות אינו שוכח
ופי הרב ברטנורה שהיה לו זכרון וזקאלות ויודע הוא ששף
טוב הוא בקדושה מקום שאין קליפה ולפיכך אין שכת
מצויה סס ועינא כישא הוא מקום השכתה והוא מקום הקליפה
ונס את זה לעומת זה עשה האלקים ולפיכך משה שהוא
נביא של ישראל לא כהנה עינו והיה טוב עין שנתן ביותנה
התורה לישראל ופלעם שהיה מסעודא דעין הרע כתיב
כיה פתוס העין ולפי שרבי אליעזר כן הורקנוס לא היה בו
שכתה כיוו ששכת אותו רבי יוחנן כן זכאי כור כיד שאינו
מאבד טיפה לכן אצ"ה על פי מדותיו אין טוב עין רע שבו
תלמי הזכרון והשכתה רבי יוחנן כן זכאי שנתן קנא שכתו ריב"ה
אשרי יולדתו ופי' הרב על שם שהיא גרמה לו שיכח חכם
שהיה מחזרת על פל' פתי מדקשות שפעדו ואומרת להם
בכפא חכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעשי שהיה
חכם וכיום שנוכל לא הוציא גרסתו מכות העדרש כדי שלא
יכנסו באונאי אלא דברי תורה ע"כ וידוע הוא קה שאמרנו ז"ל
על פסוק אעשה לך עור כנגדו וכה עור לא זכה מנגדו
נמצא שאס חכה האדם תהיה אשתו עור לו וכשר טוב כמו
מקנה אשכנו שהאיש יושב ולמד בבית המדרש והיא היתה
כאביות סוחרתה המנהג טוב אס היא ננועה או ודאי בטח
בה לב בעלה ותקרא האשה חבר טוב ולפי שראה רבי יהושע
שאנו שהיא חבר טוב של אכיו גרמה לו שהיה הוא תלמוד
חכם

אצות זלמה לך לקום באשמות ולכתת עמך וחי בהם אמר
 דחמנא כי כל טענותיו באים בצד הסתר ואומר לפני אדם
 שיפה צחו מכה י"ט צי גדולת המתי' וכו' אובאים לבני עלמא
 א"ש הכתוב זכור מות שהוא היצ"ר יבאיש לכל זכיה אובאים
 זכא כמתרן הכתוב זאמר יביע שמן דוקח כלומר שהוא אומר
 על הכל שהוא דבר חמד ונעים צחו השמן דוקח הוא יביע שמן
 דוקח כלומר שאומר על הכל שהוא שמן דוקח זאמר היצ"ר
 מוכטמי שאיני בלק' בצדעת שלקייית הצדעת הוא בשביל האנאת
 ט"ר אכל אכני לעולם על כל מה שיפשו בני אדם אכי מסכי' עמו
 ומראה לו הפתח לזכות אותו אכל יכ"ט שמדבר זאומר ידע
 עשית לו צאה ללקות זאומע לי ישכון בטח זכו' זלא ידע כי
 דובר שקרים לא יכון שהי"ט אס ידבר על טוב טוב זעל רע
 רע אכל הוא אומר להפך האומר לרע טוב ולטוב רע לכן לא
 יכון דבריו לנגד עיני העולם מידו זיגברנו עליו גם"ה

היו מתים מאחר שהיו נשואים ולכן דרש ר"ע הכתוב וימת דב
 ואיכיהו בהקריבם אש זרה בשביל שבנים לא היו להם שכל
 המקריב נרץ שיהיה אדם שלם זכתוב אדם כי יקריב מכס
 דאייהו דבר זנוקבא וזהו אדם חקף ולא איש דליש משמע פלב
 זנפא זלית ליה בן זוג וכן תמצא שהמלאכים נקראים איש
 כדכתיב זהאיש גבריאל וא"ת זהאיש נושה לפני שפירש מאשתו
 ויעקב איש תם כשהיה יושב באהלי עס זעבר שלא היה נשוי
 וא"ת ה' איש מלחמה הוא איש כשהוא צמלחמה אכל אדם הוא
 גוף שלם דבר זנוקבא כמדא דכתי' ויקרא את שם אדם שמי"ס
 ששניהם ביחד קרוים אדם הוא אדם כי יקריב מכס המקריב
 נרץ שיהיה אדם ולא עלגא דנפא וו"ט ר"ע כתוב א' אומר
 בקרבנות וימותו וכתיב א' אומר ויקרבו לפני ה' אש זרה וגו'
 זתאכל אותם וימותו לפני ה' כתיבם מוכחשים זה את
 זה הכריע בהקריבם אש זרה שתלה הפסוק היה בהקריבם אש
 זרה ובני לא היו להם נמצא שתלה הכתוב שמיתו על שהקריבו
 אש זרה בשביל שבנים לא היו להם הא אס היו נשואים לא היו
 מתים נמצא שהמיתה היא על הקריבה זלא על ההרבה וזהו
 שבא הגתוב להעיד לפי שבסתפק נושה על מה מתו אס הוא על
 הקרבת אש זרה או על קרבנות לפני ה' ואומר הכתוב וידבר ה'
 א משה אחרי מות שני בני אהרן ודיבר לו הוא שקרבנותם
 לפני ה' וימותו דהיינו שהגיד לו שלא מתו אלא על הקריבה הוי
 בקרבנות לפני ה' וימותו ולא בהקריבם אש זרה ודיבור זה היה
 ליתשה לבד ולפיכך לא כתיב לאמר אותו והיתה באותה שעה
 שמתו אח' כ' זאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו' :

סדר אחרי מות

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני
 ה' וימותו ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ויש
 לדקדק בפסוקים האל דיש בזה דברים מיוחדים מדאמר חדבר
 ה' אל משה ויאמר ה' אל משה הוא מיוחד שהי"ל דבר א אהרן
 אחיך בלי אמירה אחרת זבלי וזכרת שם ההויה עוד יש לדקדק
 שבראשונה אמר וידבר ואל' כ' ויאמר ע"ק שמאמר שאמר אחרי
 מות שני בני אהרן מה צורך לומר וימותו ודאי דמתו מאחר
 שהדיבור היה אחרי מות וזה צורך להזכיר מיתה בקרבנות
 לפני ה' זלכא לתרן קושיות האלו בקדים קודם ברייתא בת"כ
 פ' זו בקרבנות לפני ה' וימותו ר' יוסי הגלילי אומר על הקריבה
 מתו ולא מתו על ההקריבה ר"ע אומר כתוב א' אומר בקרבנות
 לפני ה' וימותו זכתוב א' אומר ויקרבו לפני ה' אש זרה הודיע
 בהקרבנות אש זרה לפני ה' הוי על הקריבה מתו ולא מתו על
 ההקריבה זאשתעמם על המראש שבדבר ר"ע זה לסת' שאדרבא
 מואחר שהם שני כתיבים אומרים שגל ההקריבה מתו יחיד
 זרכי' ה"כ כרבים והיאך יוכל להכריע משני בתו' דהקריבה
 שמתו על הקריבה וי"ל שר"ע מה שהביא פסוק בהקריבם אש
 זרה ע"ש טופו הביאו דכתיב בהקריבם אש זרה לפני ה' ובנים
 לא היו להם ודרשו חכמים שלא היו נשואים אס היו נשואים
 לא היו מתו והיו זכתי לא היו להם ובשביל קדמתו על שהקריבו
 אש זרה שאם היו נשואים אע"פ שמתו בהקריבם אש זרה לא

עוד נוכל לומר שאם היה הכתוב אומר וידבר ה' אל משה
 אחרי מות שני בני אהרן דבר אל אהרן אחיך אז היה
 משמע שדיבר עמו דבור זה אחר כמה ימים שמתו בני אהרן
 והיה מכריע דרשה זאת מילת אחרי שהוא מופלג שאם היה
 סמוך דיבור זה למיתת בני אהרן הי"ל אחר מות בני אהרן
 מדאמר אחרי שמעיק' שהוא אחר זמן לפיכך הוצרך הכתוב לכתוב
 דבריו וכך הוא כונת הכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות שני
 בני אהרן זלא תטעה שהוא אחר זמן או אחר שקברום אלא
 בקרבנות לפני ה' וימותו ומיד ויאמר ה' אל משה וגו' ולכן
 הוצרך לכפל הכתוב :

זבסדרש איתא אחרי מות שני בני אהרן בארבעה מקומות
 מזכיר מיתתם של בני אהרן והזכיר את סורחן
 כל כך למה להודיעך שלא ינוא בידן אלא אותו עון לבד
 ע"כ מודעת היא הקושית שיש במאמר זה דמה צורך להזכיר ל'
 פעמים

שעמים סורחנס הלא בפעם הראשון ודוקיחך מיתתן לפרחנס
 ט"ו ששכיל זה ויתו ומה נורך להזכיר בכל פעם ופעם ויתכן
 לומר שאם לא מוזכר לא פעם א' הייתי אומר אך ה"ג ששכיל
 זה מתו אבל לזו כלכד גרס להם המות לא שזאת השלימה
 לבאתם ויען כי היתה אחרונה אין הדבר נקראת לא על שם
 גזר' ולפיכך הוזכר סרחנס יותר מפעם אחד וא"ת בשני
 פעמים די שאחר שזכה הכתוב ואחר בשכיל זה יתו ודאי
 שלא היה סרחון אחר לא זה ויהי לו להזכיר ארבעה פעמים די
 בשנים ויתכן לומר שהנורך ארבעה פעמים לכתוב סרחון לפי
 ששניהם הם שמתו כדו ואכיהו ואילו לא כתב אלא שני פעמי'
 עדיין לא היה הוכחה לומר שלא היה להם סרחון אחר בשכיל
 שכתב שני פעמים וסלקא דעתין אמינא שמה שכתב ש"פ
 הוא יען היותם שני אנשים . פעם א' בשכיל כל א' וכוה לא
 היה הוכחה בפעם אחד לכל אחד שלא היה לכל אחד וא' שם
 פרחון אחר ולפיכך הוכרח לכתוב ארבעה פעמים פדי שהי'
 ב' פעמים לכל אחד ואחד להעיד הכתוב עליהם שלא היה
 לשניהם סרחון ולכן נצרך לפתוח סרחנס ארבעה פעמי'
 כזכר :

כאמר על ידי משה וצחרת בחיים א"כ הרשות נתונה להכחיש
 ידיעה זאת ואם לא יכחיש הדיבור שלא ישמע לז"ט להכחיש
 הידיעה הראשונה שהיא הידיעה שהיה מדע שהיא רשע נידון
 עליה הוי ובעוד העולם נידון כלומר בשכיל יז"ט העולם
 נידון לפי שיש לו בחירה . והוא היז"ט שאומר לו ובחרת
 בחיים ומה שאמר והכל לפי רוב היועשה הוא שלא יעלה
 בדעתך לומר אך בידיי הכל עמנות אלא עק אחד דהיינו שהוא
 אמר לי ובחרת בחיים ולא רציתי ומאחר שלא בחר בכלל
 מחתים מזה שכל עון ועון שהוא עושה הוא מחמת שאינו רוצה
 לבחור בטוב א"כ ה"ה הוא א"כ שאין בידך אלא עונש אחד לפיכך
 אחר התנא לאו הכי הוא שאינו דן אותך אלא לפי רוב המעשי'
 ומזה נלך כל עון ועון ו' והכל לפי רוב המעשה :

הוא היה אומר כל שיעשו מרובים מחמתו חכמתו
 מתקיימת וכל שחכמתו מרובה מעשיו אין חכמתו
 כל שמעשיו יותר מחכמתו או כל שמעשיו מרובים על חכמתו
 מדאמר כל שמעשיו מרובים מחכמתו כ"ל כמו ויתרון החכמה מן
 הסכלות דהיינו שיש יתרון לחכמה מחמת הסכלות כמו כן
 סבירא לי שהם דברי התנא והיינו שיש שני מידות בני אדם יש
 פן אדם שיעשו מרובים מחמתו ר"ל שכתבו מעשיו מחמת
 חכמתו והוא שעיין קודם שכל מנה ומנה בכלל ופרט לפיה
 היא ולמה צריכה להעשות כך ומה תועלת יבא לו ממנה אם
 עושה מצות הרבה ומחזיק בהם מחמת שבאו לו המעשי' מחמת
 חכמה שכן תראה גר שבתגור מחמת חכמתו שומר דברי התנא'
 יותר מישראל וזה שאמרו קמים גרים לישראל כספחת כה"ג שני
 שיעשו כתרבו מחמת חכמתו או לא יוכל אדם לזון אותו
 ממנה שאם יקשה לו יוכל לתרוץ ולהקנות את שני לפיכך דומה
 לאילן שצמחו מעטין ושורשיו מרובי' ששם רוח לא יוכל להפכו
 לפי שהאשור הוא החכמה והמעשי' הם הענפי' ומאחר שהאשור
 גדול שהיא החכמה והמעשי' הם הענפי' המחזיקים אותם
 המעשים שעושה דאי זה יהיה שרשו מרובים וכדי להודיע לך
 שדברי התנא דבר והיפאו נמשל לך משל במונה אחת ומנה
 דן לגרוך שאר המצות דף משל מצורת בידינו שהצית גרוך
 שיהיה שמונה חוטים ומחמה קשרים יש מי שקושר הצפית
 כהלכתו ונותן בו שיונה חוטים ומחמה קשרים שפני שידע זה
 דאסיק עלה כגון שגרוך ארבעה חוטים כפולים וגם מה שאמרו
 ז"ל וראיתם אותו ובחרת את כל מצות ה' שגרוך שיהי' מספרו
 תרי"ג והנה טיית יעלה ת"ר ומחמה קשרים ושמונה חוטים
 הרי

הכל

צפוי והרשו' נתונה ובעוד העולם נידון והכל לפי רוב
 המעשה ככר ברור הוא מה שכתבתי בס"ד בפ' וילך
 על ענין ויה שכתב הרמ"ב"ם אם ידיעתו מוכרעת ועיין שם
 והכרתי שיש שני ידיעות וכוה יהיה שפר ועונש והשני ידיעות
 הם ידיעות הרע דהיינו שרואה שצריך לחטא וידיעת הטוב
 שנתן בו בחירה להציוש ידיעתו הראשונה היא ידיעת הטוב
 וכנגד שני ידיעות אלו יש יז"ט ויז"ר וכך אמרו ז"ל בראתי
 יז"ר בראתי לו תבלין וכו' ודאי שהרופא יופנה יודע בזה
 מתרפא החולה ואם החולה לא יאכל איתה תרופה שנתן לו
 הרופא חיי' עונש גדול לפי שכשאינו אוכל ודאי שיוות ויז"ט שם
 רע הרופא שיאמרו העולם שאינו רופא מוכנה לפי שידעו
 שנתן לו התרופה אבל לא ידעו אם אכלה או לא ואשאנו
 אוכלה מוניא שם רע על הרופא וחייב עונש והתרופה הוא
 הבחירה שהיא הידיעה טובה שדאי לא נתנה הבחירה לא כנגד
 יז"ר שכן אמר ובחרת בחיים שאם לחטא כבר יש לו ויז"ר
 שמתאילו כתנא שידע' טובה הוא היז"ט המכחיש את היז"ר
 אם ישמע לו ו' ש' התנא הכל נפוי כלומר כל יושבי הרעים
 שצריך לעשות כגון ונלוו לפניו וא"כ הידיעה מוכרעת ולא
 יהי' לו עונש לפי שלא יוכל להכחיש ידיעתו לכך אמר ויז"ט
 נתונה כלומר נתן השות הקב"ה להכחיש ידיעתו זאת שהי'

לומר שמה שאל וטעמא חילת תקום כ"ל אט היא סמוכה לזה
 לזהדרת או פקוקא ח"ל קום בתולת ישראל כמו ששם בתוכי
 נפלה ולא תוסוף קום ופוקים תוסוף ממלת קום ואמרים
 נפלה ולא תוסוף לנפול קום בתולת ישראל ג"כ כאן תקום
 נפסק ממלת וזהדרת כמו שקום בתולת ישראל ופסק ממלת
 נפלה ולא תוסוף :
 בן גר וזמא אומר איזהו חכם הלועז מכל אדם שז' מכל מלמד
 השכלתי איזהו גבור הכובש את יצרו של טוב ארך אפים
 וכו' איזהו עשיר השמת בחלקו של יגיע כפיך כי תאכל אשריך
 וסוב לך ונמ' אחר ירמיה הכביא אל יתהלל חכם בחכמתו ואל
 יתהלל הגיבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו כראש בואת
 יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' וכו' כי באלה
 חפצתי וכו' וקשה הפוקים מזה וביה מאחר שאמר אל יתהלל
 חכם בחכמתו למה אמר ח"כ אחר בואת יתהלל המתהלל השכל
 וידוע אותי דמשמע שיכול להתהלל וע"ק למה אמר אל יתהלל
 חכם בחכמתו שה"ל אל יתהלל חכם בחכמה ע"ק שביש
 אחר שלשה חלקות חכם גבור ועשיר שאינם יכולים להתהלל
 וכשבא להתי' ההילול לא זכר כי אם כנגד החכם דהיינו השכל
 וידוע אותי וי"ל שמה שאמר אל יתהלל חכם בחכמתו הייע
 חכמה שבאף לו מאת הקב"ה כפי מעשים בכל יום שיש כמה
 שהם עמי הארצות ופתע פתאז' יהיו חכמים יש מהם בחלומות
 יש מהם בהקין שיתראת אליהם אליהו ז"ל מלמד אותם בכת
 בדעתו אלנו האנשים לא ערבת בחכמה וכוה אין לו להתהלל
 שהיא חכמתו של הקב"ה ולכן אמר אל יתהלל חכם בחכמתו
 כלומר בחכמתו של הקב"ה אבל אם טרח בכח גדול עד שימא
 חכמה יכול להתהלל שבכחו ועוצם ידו בא לו החכמה הזאת
 ח"ש הכתוב בואת יתהלל המתהלל השכל וידוע אנת שע"ל
 השכל שהשכל נטרח בתורה ידע אותי ח"כ יכול להתהלל הוי
 בואת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי אבל מי שלא טרח לא
 יוכל להתהלל דלא מקדי חכם מעצמו ח"ש בן וזמא איזהו חכם
 כלומר שכי מיכי חכמים יש מי שבא ליה חכמה בלי טרח ככז'
 ויש שבא לו בטורת גדולה שגולה למקום חכמה הוי איזהו חכם
 כלומר איזה מהם יקרא חכם מושב הלוז' מכל אדם שטורח
 ואכתת את רגליו לילך ללמוד ממדינה למדינה והיינו לחמיני
 השכל וידוע אותי . עוד אמר התנא איזהו גבור הכובש את
 יצרו מאכ ליה לוליהו הכובש יצרו ולא מי שהוא גבור בגבור'
 וי"ל ג"כ כמה שאמר הכביא אל יתהלל גבור בגבורתו ואמרים
 לגי' במלת בחכמתו דהיינו אל יתהלל בחכמתו של הקב"ה

סדר אמור

בסדרש' אומר ר' יהומע דסכנין בשם ר' לוי יולמד שהראה
 הקב"ה למשה דור דור ושפטיו דור דור ופרנסיו
 והראהו שאלו ובניו כופלי' בחרב אמר לפניו רבש"ע מלך ראשון
 שיעמוד על בניך ידקר בחרב ח"ל הקב"ה ולי אתה אומר אומר
 אל הכהנים . וקשה למה לא הוקשה למשה על בניו של שאול
 שהי"ל לשאול כפייה שראי והי"ל מלך ראשון שיעמד על
 בניך ידקר הוא ובניו בחרב וע"ק מה לי ראשון . ומה לי אחרון
 שהי"ל סתם מלך של בניך ידקר בחרב וע"ק דשאלה ח"ל
 שבעל כרחין שהראהו שהתן את נפש עיר הכהנים ח"ל ויה לו
 לשאול . וי"ל שמה דבינו רצה לשאול שזייב שני יצונית האחד
 מיתת סקילה על שאל בעלית אוב . והשנית פל שהג'
 לטוב אל הכהנים שזיתתו בסוף וכרייה שזיתו לו הקב"ה

ישאלו ולמדו כי אבינו אב"ש • וי"ל דאין ה"ש שא"ס הולך הכתוב לאומר
 לאינו ישאל ולא היה מזכיר אבינו הוה למדין שיכול לטעם לאבינו
 ממ"ב אבל היה נראה שאינו יכול לטעם הכהן אלא בדבר שהוא
 ודאי שאינו ולפיכך לא הזכיר לאבינו • ולמדו כי אמלת לאינו
 שזנת לטעם לאבינו דאמרי לאבינו הוה בודאי שא"ס אבינו א"ס
 לא כהנא הוה ויכול לטעם ונמנא • שהכתוב מדבר שיכול לטעם
 כמי שהוא ודאי שאינו א"כ בתקפה מלבנו • ולבטו שאז הוה דבר
 של ספק ג"כ ואיך אומר שיטעם ויהיה קשיא קרא מיניה וביה
 דכרישא משמע שדד"ש של ודאי יכול לטעם ובסיפא משמע אפי'
 בדבר של ספק מדקאמי' ולבטו ולבטו • לפיכך הוכרח קרא לומר
 ג"כ לאבינו דלא תקשי לך ולבטו ולבטו שכנות ישראל אינן חשודי'
 על זנות וא"ת למה הקדי' האם לאב"ל לפי שהוא שאינו יותר
 קרוב לוי מן האב שהרי ישב במיעי' ע' חדשי' וקראת שאירי'
 הקרוב לוי אבל שארהכתו' הקדים הזכר לבקשה לפי שהם שוים
 לקורבה בשאר :

שמי שנתחייב בשמי מיתות נידון בחמורה שבהן • דקיים ליה
 בדרכה מיניה וסקילה חמורה חסיין וכו' ששאל משה משני
 טעמים קשיא למה ידקר בחרב ראשונה שאינו ראוי מלך ראשון
 שידקר בחרב של אויב • שאתרע מו' לוייה של מלכו ישראל
 באיורם מלך ראשון של ישראל ידקר בחרב ותו שכבר חייב מיתה
 יותר חמורה וקיים ליה בדרכה מיניה שצריך לדון • כבחמורה
 א"כ היה לך לעברו על כותל רעוע וישראל הכותל גליו וימת
 דהויא בסקילה ולמה תשאחנה כמות פלשתיים בארץ שצריך
 ראשון של ישראל ככל בידים אחר לו ולי אתה אומר אומר אל
 הכהנים • ויתכן לומר שכונת הק"ב הוה כך אחר למשה א"ס
 שאל היה שואל איב בפרהסיא והיו יודעים • הכל שהיה חייב
 סקיל' אז אם היה נופל גליו ונתל' ונסקל' היו אומרים בני אדם
 דן אותו בחמורה אבל מאחר שכשאל • באוב לא ידע שום אדם
 אם היה נסקל כדי לדון אותו בחמורה וכני אדם לא ידעין בו •
 היו אומרים העולם הקב"ה לא חשב לו עון על נפש עיר הכהנים
 שהרי לא היה נידון בזה שהיה חייב והכהנים צועקלי' שיתבע
 עלבונם לפיכך נדקר בחרב שידעו הכל שכשכיל עון נוב עיר
 הכהנים היה וזה שלא הוקשה לו על בניו היינו מה הטעם
 עראה שהרג אבות על בנים ולמה לא הוקשה לו על בניו אלא
 משעם ידקר בחרב כזכור :

סדר בהר סיני

בשנת היוכל הוא' תשובו איש ל אחותו וצרי' לרקד האי' מלת
 זאת דקאמ' תיה בא למעט וכי בזאת יוכל ישוב איש
 ל אחותו וכיוכל אח' לא אח' ה"ל בשנת היוכל ישובו איש וגו'
 ולא צריך למי' זאת וי"ל דמיידי קרא בעבד עברי שנת' בשנת
 מ"ח וכת' ביה ועבדו לעולם הוה ס"ד שצריך לעבוד אותו
 כעולמו של יוכל שהוא חמשים שנה וכיוכל הסמך לרביעיתו
 שלא יא' לפיכך אחר בשנת היוכל הזאת כלומר בשנת היוכל
 הבא ראשון יא' לחירות :

כי אם לשאר הקדוש לוי לאינו ולאבינו ולבטו ולבטו ולאחינו
 ולאחותו הכתובה הקרובה אלו אשר לא היתה לאיש לה
 ישאל • וקשה למה באם ואם קידם האם לאב והשאר הקדים
 הזכר לבקובה • קושי' שני' מינינו כילקוט שדקדק למה הונרך
 להזכיר אבינו ואינו אבל כ"ג וי"ל לאבינו ולאינו אם באחר לאבינו
 למה באחר לאינו אלא אם באחר אבינו ולא באחר אינו הייתי
 אומר לבן לא ישאל לאבינו משום דחוקה בעלמא הוה אבל אינו •
 ודאי ילדתהו יכול לטעם לו ואם כתב רחמנא אינו הייתי אומ'
 אמו דלא הלכה זרעה בתרה אבל אבינו כיון שכתו' למשפחותם
 לבית אבותם אימא לישאל ליה לבן באחר לאבינו • הרי שהקשה
 המאמר שכתב וביניהו סגני' לא דגריב' לבו כזה דדרי' ולפיכך כת'
 קרא שניה' א"כ קשיא להאי דכהן הדיוט למה הונרך לבתו אבינו
 ואינו דבאמו סגניא וא"ת לא סגני' בלא' ד"ס דא' אינו שהוא ודאי
 ולפיכך יוכל לטעם אבל אבינו שהוא ספק לא ישאל כח הכתוב
 והגיד שא"פ' ישאל וקשה דזילתא דאמי' קו' וטרח קר' ומיייתי
 לה דח"כ יכול לטעם לאבינו שא"ס אבינו ודאי ומה לאינו ישאל •
 לאבינו לב"ש ואם אבינו אינו אבינו א"כ לא כהנא הוה ויכול
 לטעם לוי ולמה הונרך לבתו לאבינו לאינו לא די לו שיכתוב לאינו

או דודו או בן דודו יגאלנו • או משאר בשרו משפחתו יגאלנו
 או השיגה ידו וכגאל הנה רצו לבו קרא על גאולת ישראל
 שהוא העבד עברי שזיכר לעקר משפחת גר שהוא עכו"ם
 והיינו ישראל שמכרו לבין העמים עכו"ם ורצו למקרא שבה'
 משלשה דרכים תהיה גאולת ישראל או דודו או בן דודו
 יגאלנו וזו יהיה גאולה אחרונה דהיינו בהגיע עתה שגורה
 חכמתו יתבדק אם יהיה או ימשי בעולם מוטב ואם לאו דוד
 מלא' להוי משיח' וזהו שא"ת קרא או דודו או בן דודו יגאלנו ר"ל
 או דוד או בן דוד יגאלנו שכן מלת דודו הם חסרים והגשאר
 הם אמתיות דוד • דרך השני היא או משאר בשרו
 משפחתו יגאלנו דהיינו גאולה שלא בזמנה והעיר ירוחו
 על איש אחד משפחת ישראל וקייא לשם השם או ולשכנתו
 אשר

בין תוכחת למוסר התוכחת הוא בדבריו כדכתי' הוכח תוכיח
 את עמיתך ולא תשא עליו חטא המוס' הוא ביסורין א"כ קשיא
 קרא ויאמר שאמר מוסר ה בני אל תמאס שאפי' שאכ יסר אותך
 אל תיואס ביסורין אם ביסורין לא ימאס איך יקון מן התוכחת
 ע"פ שהפסוק בעצמו לאו דושיה' קיפיה שבדישא כותב המוסר
 בדישא והמאוס אה"כ ובתוכחות קודם וזכיר אל תקון ואה"כ
 התוכחת דכתיב ואל תקון בתוכחתו וקשה שהיה לו לומר בסיפ'
 ובתוכחתו אל תקון או היה לו לומר בדישא אל תמאס מוסר
 ה' אל תקון בתוכחתו • וי"ל לכאורה שאם היה מפריד בין אל
 תמאס לאל תקון היה משמע שמוציא קרא שהמוסר אל ימאסו
 אצל יוכל לקון ובתוכח' לא יוכל לקון אבל יוכל למוסר בתוכחת
 לפיכך אמר קרא אל תמאס ואל תקון וכדש' לרישיה ולסיפ'
 מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקון ג"כ בני אל תמאס ואל תקון
 בתוכחתו מטעם כי את אשר יאהב ה' יוכיח • או יתכן לומר
 שהיסורין שהם קשים אפשר שיצטעו בהם ויאמר לא הם ולא
 שכן אבל בתוכחת שאינו דבר קשה כי אם גערה למצין לא
 שייך ביה מאוס אל תקון כמי שאומר עשיתי לו לגעור כי כך
 או יתכן שכונת הכתוב הוא באופן אחר ואל הפסוק ללמד
 אותו ק"ו ואומר לאדם כשאתן את המוסר איך מואס בו או
 ודאי שאל תקון בתוכחתו ויהיה לך שכר של יסורין של אהבה
 וכשאתה מרגיל עצמך ביסורין שאינן של אהבה לקבלן בסדר
 פנים יפות לשכר זה תבא ליסורין של אהבה שאין בהם ביטול
 וערה וכך תראה' בכל הסמוך שאינו מזכיר יסורין כי אם
 תוכחה דכתיב את אשר יאהב ה' יוכיח ולמה לא יזכיר יסורין
 אלא כחה שאמרנו יתורן שהעצה טובה קת"ל קרא באומר
 מוסר ה' בני אל תמאס כלומר היסורין החזקים שבאים נחמת
 העונות וכשאתה תלמד עצמך לקבל היסורין החזקים בסדר
 פנים יפות תחילה ודאי שאל תקון בתוכחתו שהם היסורין של
 אהבה • וז"ש כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכדי שלא תקון
 בתוכחת יתוך שמוסר ה' בני אל תמאס • ועתה צריך להבין
 וכאם את כן ירצה מה ר"ל אלא כבודו שבעולם אם הבן מוטא
 אצל האב ויזכרו אביו לפי שחט או צריך הבן לרצות את האב
 כדי שיסוב חמתו ויזנו אבל אם הבן לא חטא אבל האב ואביו
 כדי לגחך בו ויזכה שם לו גחך רוח שיכבה אז האב חיי' לרצות
 את הבן לפי שלא חטא כנגדו כדי שיכבה • ומרצה ברצי כסף
 כך הקב"ה כשחובא על האדם יסורין של אהבה הוא שאין לו
 עון וזה שחובא עליו יסורין הוא של אהבה כדי לתת לו שכר
 כיון האב שורצה את בנו ברצי כסף היו וכאם את בן ירצה :

והנה אמרו ז"ל אה"ס יסורין של אהב' כל שאין בהם בטול
 תורה דכתיב אשרי הגבר אשר תיסרכו יה מתורתך
 תלמדנו אל תקרא תלמדנו אלא תלמדנו • וקשה מה ראו לומר
 אל תקרי עוד למה כתוב בשם י"ה דכתיב אשר תיסרכו י"ה •
 ולא כתב אשר תיסרכו אלקים • וי"ל שמתלמדנו הוא פועל
 יוצא לרבים שכנגדו שאומרים לו מתורתך תלמדנו ולא אתיא
 שפיר קרא דכשכיל יסורין שמיסר לאחד דכתיב אשרי הגבר
 אשר תיסרכו יה מתורתך תלמדנו כלומר תלמד אותנו דאיך
 ילמדו רבים מיסורין של יחיד ומה קשר יש זה בזה לפיכך אמרו
 אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו דשייך למי שמיסר י"ה ומה
 שאמר הכתוב י"ה הדבר ידוע ליודעי מן שטלשה קיים הם
 בפטרות קו החסד למינא קו הדין לשמאלא קו הרחמים
 באמצע ובראש קו החסד כתי' שם י"ה שהוא שם הבחוח בחכמה
 ומאמר ששם זה הוא ראש החסדים מיוקום החכמה לכיכך אין
 בו ביטול תורה אלא אדרבא מתרבה בו החכמה וז"ש הכתוב
 אשרי הגבר אשר תיסרכו י"ה שהם יסורין מסיטרא דחסד
 והוא שם החכמה ולכך מתורתך תלמדנו •

ובזאת ההקדמה יובן פ' יסור יסרכו יה ולמות לא נתגני
 במה שאמר ז"ל במס' שבת על דוד כשאמר הודיעני
 ה' קיני וכו' א"ל שביום שבת יעתיב למות והיה ככל יום שבת לא
 פסיק פומיה מרגסתיה כדי שלא ימות דכתיב כי הוא חייד
 נמצא בכל עוד שאדם קורא בתורה לא שלטא ב'מיתה וכבר
 אמרנו שיסורין הבאים משם יה הם יסורין של אהבה שאין
 בהם ביטול תורה וכו' לא יבא לידי מיתה הוה יסור יסרכו יה
 ולמות לא נתגני שכל עוד דלא פסיק גרסא מבימי לית
 ליה רשות להלך המות להמיתני כההיא עובדא דדוד :
 אבל עדיין צריך ליודעי למה כפל הכתוב היסורין
 דכתיב יסור יסרכו יה שהיה ליה ליווד יסרכו יה
 ולמות לא נתגני וז' לפרש כמה שפירשתני בפרשת האוימו
 שעל העין שהוא מוד צריך לחזור שני פעמים תשובה
 ראשונה עושה המוד שנג תשובה שניה עושה השנג שיחשב
 לזכות ואם לא עשה אלא תשובה אחת אינו מתכפר אותו
 חטא עד שיוות שהמיתה בא על החטא כזכר לביעל חין מיתה
 בלא חטא ואין יסורין בלא עון היסורין מתקין העין והמיתה
 מכפרת אבל אם עשה התשובה השנית אינו צריך לרצות זה
 שאמר קרא שוכו שוכו מדרוכים הרעים ולמה תייתנו בית
 ישראל הרי יותר טוב לכם שתשוכו שני תשובות יבוא יתכפר
 גם כן החטא ולמה תמותו כלומר שתרגו שיתכפר החטא
 ע"י

ע"י המות נמצא שהיסורין באים במקום תשובה כמו שהיסורין מיוורקים העין עד שיתעשה חסד כך תשובה ראשונה מיוורק העין ועשהו שונג כמו שבי' כי כללת בעונך שהעון יחשב לך לחסוד ולכיון שתשובה שנייה נופ' את החטא ומציל את האדם ממוות כדכתיב טובו טובו שני פעונים ולמה תמותו כך אם באו עליו יסורין פעם שנית על אותו עון פדה את כפשו ממוות וז"ש הכתוב יסור יסרכי יה כלומר אם יסרכי שני פעמים ודאי למות לא נתנני וגם שאינו רואה פתחה של גהינם כמו הכעלי תשובה והוה דסימך ליה פתחו לי שערי צדק אבוא בס אודה יה יסרכי ולא נתנני לגהינם ואשר לומר ג"כ ולמות לא נתנני היינו גהינם כדכתיב רגליה יורדת מות בשביל יסור יסרכי יה לפיכך פתחו לי שערי צדק שהם שערי גן עדן אבוא בס בלא גהינם אכילר :

*) * * * * *
ספר במרבר רות
 *) * * * * *

במרבר רות ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל אשר ר'חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו ותימצא על רבי חסא מה בא לחסוד והלא דבריו הם אמורי כפי' וינו קראו להכני'ענמו בתוך לבתר הפ'כשני חלקי' . וי"ל שהוקפה לר'חסא מה שראה בכתוב שני תשלומי סכר שחאזר שאחר קרא ישלם ה' פעלך אין צריך לומר ותהי משכורתך שלמה וינו חשיר ק"ה שאינו משלם בשלימות עד שיהיה תפילתו של אותו צדיק גורם שישלם לה בשלימות ואם קם מה צריך לומר ותהי משכורתך שלמה א"ר חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו כלומר האזינה שאינה יתהי משכורתך שלמה הוא סכר מה שעשתה עם חיוותה אבל ותהי משכורתך שלמה הוא על סכר אשר באת לחסות תחת כנפיו ולכן נכנס ר'חסא בנתיים להודיעך כונת הכתוב כינר :

עוד יתכן לומר שיש ס"ד סימול לטעות האדם בטול הכתוב דהיינו ותהי משכורתך שלמה עם ה' אלקי ישראל שהוא אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו ונושאת שמלת אשר באת לחסות תחת כנפיו הוא קי'לוקי ישראל וא"כ קשי'טובא וכי השרים

השרים

היו יאמר ה' פניו שואיר. לאותם הפנים שהיו בועם ויחונך ישא
ה' פניו כלומר ישא מעליך אותם הפנים של זעם וישם לך
שלום . ולפיכך בפסוק ראשון שהיא הברכה לא הזכיר פנים
מה יאמר יברכך ה' בפניו כבר אחרתו שפנים הוא לשון של זעם
לפיכך לא אחר אלא יברכך ה' אבל ביאר וישא הוא שואיר
באותם הפנים של זעם ובתקום שהיו של זעם יהיו פנים
מאירות ודרך להבין מ"ש ח"כ ושמו את שמי וכו' ואני אברכס
והלא אחר שהם יברכו דכתיב כה תברכו ואמר יברכך ומה
נורך לומר ואני אברכס וי"ל שאם אמור יאמרו אהרן וצנינו או
שאר כהנים הבאים אחריהם איך נברך אתמא ואפשר שהיה
ביניהם רשעי שאינם ראויים לברכה וכשנברך אתמא חלה על
הכל ח"ש ושמו את שמי על בני ישראל כלומר אתם ברכו בכח
השם ואני אברכס שהוא ה' אברך למי שהוא ראוי לברכה הוי
ואני אברכס . וזהו דיוויק מה שאמר ושמו שהל"ל ותשמו כמו
שאמר כה תברכו לא מדבר על הכהני הבאים אחריהם ששום
אחד מהכהנים לא ידחק בזה שאמרנו לעיל איך אברך ולמא
רשעים ביניהם אלא ושמו ולא ישגיחו בדבר זה כי אני הוא
המברך ואני משגיח למי אברך :

עוד אזורו"ל במודרש יברכך ה' בכנים וישורך בכנות
ותימא מנא להם להפסיק בברכה לומר שיברךך הוא
בכנים וישמרך בכנות ולדלו' אפכא שיברךך הוא בכנות וישמרך
הוא בכנים והטעם שהכנות נריכים גדונוי'א וישמרך בכנים מברך
אותו הקב"ה כדו' שיעשה להם גדונוי'א וישמרך בכנים דהיינו
שתהיה שזור לרורות שלא יכרת זכרך ולמה דרשו אפכא וע"ק
ולמא הכל ברכה אחד דהיינו יברככו ה' וישמרהו הכל בכני'
וי"ל במה דאיתא בבראשית רבה ויקרא אלקים לאור יום
ולחושך קרא לילה מכאן שאין הקב"ה מכנה שמו על הרעה
ולפיכך לא אמר ולחושך קרא אלקים לילה ובפסוק הזה נזכר
ה' באמצע דהיינו יברכך ה' וישמרך שהי"ל יברךך וישמרך ה'
וכהו היה שיק שם הו"ו"ה על יברכך ועל ישמרך ומה הפסוק
ואמר יברכך ה' ש"מ שלא רצה לזכור שמו על הרעה וידוע הוא
שע"י האשה גרמה מיתה לעולם וגם היום והלילה הם כנגד
זכר ונקיפה וכשם שלא הזכיר שמו על הלילה שהוא חושך כך
לא הזכיר עתה על ישמרך שהם הכנות ולכך דרשו יברךך
בכנים שזכר ה' עליהם דכתיב יברכך ה' וישמרך בכנות :
ובגברא דרש רב עזירא ומנין אמר ליה משמיה דרב אסי
ומנין אמר ליה משמיה דרב אסי אמרו מלאכי
השרת לבני הקב"ה כתוב בתורתך אשר לא ישא פנים ולא

יקח שוחד והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו
אליו ח"ל ולא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת
וזכרת והם דקדקו עצמן עד כוית ועד כביעה ע"כ וקשה למה
תירך להם הקב"ה באופן זה ולא תירך להם כתירוך רבי יוסי
הכהן לבלורייא הגיורת כזיתא בר"ה שאלה בלוריא הגיורת
את רבי גמליאל כתוב בתורתכס אשר לא ישא פנים ולא יקח
שוחד וכתוב ישא ה' פניו גטבל לה רבי יוסי הכהן וכו' כאן
בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם לתקום
ע"כ ולמה הקב"ה לא השיב להם וכו' כך כאן בעבירות שבין
אדם לחבירו וכו' וגם קשיא לר' יוסי למה לא תירך לה כתירוך
הקב"ה למ"ה ועוד למה לא שאלה הגיורת בשאלת מ"ה שהל"ל
כתיב בתורתכס אשר לא ישא פנים והלא הוא נושא פנים
דכתיב ישא ה' פניו והוא איתא כלשון דמלאכי השרת וי"ל
שהגיורת חיכה יודעת אם הקב"ה נושא פנים לישראל או לא
לפי שזהו ברכה שמברך הכהן ואינה יודעת אם תתקיים או לא
וזה קושיות הגיורת כתוב בתורה אשר לא ישא פנים ואיך הבהן
מברך ישא ה' פניו אליך אבל התלמידי שידועים שמתקיימת
הברכה אינן מקשים ומכתוב כיו הגיורת אלא כתיב אשר לא
ישא פנים והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא . אבל
עדיין צריך לידע למה הקב"ה לא תירך לתלמידי כתירוך רבי
יוסי וגם רבי יוסי שלא תירך לגיורת כתירוך הקב"ה למ"ה
ועוד התלמידי מה נשיאת פנים ראו שאמרו אתה נושא פנים
לישראל ולבא לתירך קושיות אלו צריך לידע איך הוא מידה
כנגד מידה ששכיל שהם דקדקו עד כוית ועד כביעה יותר
להם עוונות ועוד מ"ש ולא אשא פנים ודאי שלא ישא פנים כי
כבר נאמר שלא ישא פנים וא"כ איך אמר ולא אשא פנים
בתמיה כלומר שיהי' חייב לישא פנים וי"ל דסיפא דקרא
מוכח שהאי נשיאות פנים אינו לחיילת עוונות אלא שנושא
להם פנים שנותן להם שפע גדול דריבוי עוונות כדכתיב השם
גבולך שלום חלב חטים ישביעך נמצא שזה הנשיאות פנים הוא
שנותן להם שפע אפי' שאינן ראויים שאין אדם אוכל בעו'הו
אלא פירות הנוגות אבל הקרן קיים וא"כ אם לא יהיה לאדם
קרן ומנין יבואו לו פירות וראוי' התלמידי שנותן שפע לישראל
קדק דקה ואפילו שלא יהיו ראויים ח"ש אמרו ולמה אתה
נושא פנים לישראל שנותן להם שלא כדון אמר להם שיאכלו
וישבעו ואח"כ יברכו והם! דקדקו לברך אותי אפילו במועט
א"כ מן הדין הוא שאתן להם כדי שישבעו ואינו נשיאות פנים
אלא דיכא הוא וא"ת הרי התאמר אומר ולא אשא פנים בתמיה

וי"ל

סדר בהעלותך

דבר אל אהרן ואהרן אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המזורה יאמרו שבעת הנרות יעש כן אהרן אל מול פני המזורה העלה נרותיה • ויש לדקדק בכתובים האלו ראשונה וי"ש דבר אל אהרן ואהרן אליו מה נחיד לומר ואהרן אליו שהי"ל דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות לא ידוע הוא בהפרש שיש בין משה לשאר נביאים שכל הנביאי היו יונתנבאי באמירה ומשה היה מתנבא כדבור דכתיב וידבר ה' ולפיכך משה היה יודע כל מה שתלמידו ותיק עתיד לחפש כמו שאמרנו ז"ל על משה דכשראה את ר"ע שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תליה של הלכות אמר שלח נא ביד משלח שהרי הוא גדול מונוי ח"ל בא וראה מה כתיב בתורה הבלה למשה ומינו הרי שהכל היה דומה משה בשביל שה' כדבור אל הנביאים שהתנבאו באמירה דכתיב כה אמר ה' אמרו ז"ל חכם עדיף מקביל לפי שאמירה היא סתומה ואילו מודיע הדבר למי שרואה האמירה אלף ע"י עיון לפיכך אמר הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואהרן אליו כלומר הדבור הוא שאני מנלה לך איך נריך שתהיה ההדלקה אל תפרש לו כיצד יהי ואהרן אליו באמירה סתומה כדי להודיע שבוטל אהרן שמועין בדברי משה וזה היה האמירה סתומה שאמר לו בהעלותך את הנרות שהי"ל בהדליקן ואמר לו בהעלותך וכן אהרן ידעשה כדבור משה דכתיב אל מול פני המזורה העלה הנרות ואלו אמר הדליק נרותיה וזהו שבוטל אהרן שלא שויה דבורו של משה כדבר"שי ויעש כן אהרן להגיד שבוטל אהרן שלא שויה • אבל עדיין נרובין למודעי בהעלותך מה רוצה לומר אם הוא על ההדלקה היה לנ לומר בהדליקן את הנרות ועוד בהנרות קבועים במקומם הו"ל ח"כ מה נריך לומר אל מול פני המזורה אלף מה שאמר משה לאהרן הוא שני דברים בתלה אחת וכיון שבתא דמשתמע לתרי אכפי ואהרן קיים בתרי אכפי והם שניה מדליק את הנר והיה עושה כה עד שתהא השלבת עולה מליה נעמי שהוא מנחת ההדלקה ונזות העלאת הכירו להיינו שהא ממתין עד שתהא השלבת עולה מאליה ואל"כ מדליק אהרן ולפיכך אמר לו בהעלותך את הנרות ויעש ק אהרן שתיין בדיבור ואמר למי אמר משה בהעלותך ולא אמר בהדליקן אלף ש"י שנתן להמתין בכל מד ועד שתהיה השלבת עולה מאליה • ויעש כן אהרן אף על פי שאמר לו משה אלף בתנאי אל מול פני המזורה העלה הנרות

וי"ל שדובר המאמר בניחותא כלומר אני נותן להם מוונות אע"פ שאינן ראויים לא אשא פני לא אשא פני דוק"ל מה שאני נותן להם שפע הוא מן הדין שאני אמרתי להם ואלת וסכעת והם דקדקו במעט לדכני אם כן חייב אפי מן הדין לתת להם ברכה בשביל זה ולפיכך הקב"ה לא תריך לזולאכו כמו שתירץ רבי יקני לפי שהמלאכים רואים שאפילו מי שיש לו דין והדברים עם אדירו שגול חיות חסדיו אכילו הכינותן לו מוונות ואמרו' לו למה אתה נושא פנים לישדאל לפיכך אמרו להם אינו כשית פנים ז"ש המאמר ולא אשא פנים ומה שאני נותן לו מוונות הוא שכן מה שמדקדק בין כוית ועד כביצה אבל הגיור אינה בנאה כי אם כתיב וכתוב ולפיכך לא נתן לה תשוב' אלף בדבר הנגלה שאלו היתה שאלה בשאלת המלאכים דהיינו אפילו מי שיש לו דין ביטל לחסדיו למה נותן לו מוונות או היו משיבין לה בתשובת הקב"ה למלאכים ודוק היטב •

איחא • במודרש ברשת לך לך נותן לו ועשר מכל מהיכן וזהו ישראל לברכת כהנים רבי יהודה רבי נחמיה ורבנן רבי יהואל אמר ונאמרם כה יהיה זרעך • רבי נחמי אמר מייחא שנאמר ואני והנער כלכה עד כה • ורבן איורי מיעקב כה תאמר לבית יעקב וכנגדו כה תהכו ע"כ • ותיחא מה שיוכת יש בשקית ויתן לו מיעשר וכל לשאלו מהיכן וכו' ישראל לברכת כהנים ע"ק סיפא שאמר וכנגדו כה תברכו שהי"ל וכנגדו ואל"כ שרבן אמרו וכנגדו ו"ל קשה מה נריך רבן לומר וכנגדו • נחמה בנימורא דר"י ור' נחמי שתיילא משמע ששגביל כה תברכו ואלים וי"ל דהוקשה לבע"ה מהיכן וכו' ישראל לכהונה מאמר שאברהם נתן מיעשר וכל לומר נדק מיעשר דלאו כהנת הוא אברהם אלף מלכי בק ידוע שהכהונה הוא לדורות מאכל לכהונת רבי יהודה ומה יהיה זרעך הרי שנתן הכהונה לזרע אברהם והוקשה לרבי נחמי סוף כוף אם אינו כהן ולפיכך רצה ר' נחמי להראות שגם אברהם היה כהן דלאו לא היה כהן לא היה מקריב קרבן ויהי הקריב ש"י דכהנא הוא מזהו כהנא גם כן • כהן הו' ואני והנער כלכה עד כה ורבן סבירא לן אליבא דר' יהודה שלא כתיב ברכת כהנים אלף לזרע אברהם וזהו שאמר מיעקב שה' א הקרא ודע אברהם ש"ס היתה הכהונה לאברהם היה נריך לומר שישתמש אל יהיה כהן • ג"כ יעשו • ג"כ לן • אמרו רבן מיעקב דכתיב כה תאמר לבית יעקב כלומר כה נאמר לבית יעקב וכנגדו כהן כהנת כהנים כה ואמרו כהנת כה תאמר •

האנשים היו כאיש אחד שרונה להתקם מאויביו מאחד דשני סיבות-הנזכר לפיכך נשיב לו הק' בה סלחתי כדברך ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ והיא תשובה למה שאמרו לעלי כשאני מתקם האדם מאויביו אלא מחמת שני סיבות האחד שמתירא שחא ימות ולא ישג להתקם עמו והשנית שחא יברח מחמת רשותו ומשיב הקב"ה להבוא לאמרת שחא ימות ואולם חי אני ולהבוא שאמרת שברח מתחת רשותי וימלא כבוד ה' את כל הארץ :

ועבדי כלב עקב ביתה רוח אחרת עמו וקשה שהל"ב גם כן יהושע וי"ל ליהושע אין לו להחזיק טובה כ"כ עין שמשם התפלל עליו והוסף לו ארת כדכתיב ויקרא משה להושע בן נון יהושע ואמרו ז"ל משה התפלל עליו יה ושיעך מעצת הרגלים אס כן אס לא חטא הוא מחמת תפילות משה אבל עבדי כלב שלא נתוסף עליו שום ארת ולא התפלל עליו משה ואפילו הכי לא טעה אחריהם לכך שכחו הכתוב ואמר ועבדי כלב דוקא וא"ת והאמר קרא ויבא עד חברון ומדבר רש"י כלב לבדו הלך וכשתטח על קברי אבות ואיה אבותי בקשו עלי רחמים שלא אהיה ניסת לבחית כעצתם וא"ל אפשר שהאבות התפללו עליו ובוה הווי ליה כיהושע בן נון והדרא קושיא לדוכת' דליוה הזכיר כלב ולא יהושע וי"ל דשעלה יהושע קודם שהתחבר אל המרגלים התפלל עליו משה ובוה לא יש לו ינה"ר לטעות אחר המרגלים אבל כלב מאחר שגשתף עמהם וראה את מחשבתם הרעה ולא ניכת אחריה' וכדי להחזיק אמונתו הלך להתפלל על קברי אבות וא"ל אפי' שהתפללו האבות עליו נקראת על שמו שהוא הגיל את עצמו ע"י תפילתו לפיכך אמר הכתוב ועבדי כלב דוקא :

ובמדרש אשר אני נותן לבני ישראל ר' אחא בתח יבש חצר נכל צין ודבר אלקינו יקום לעולם ויה"ד למלך ב"ו שהיה לו אהוב והתגה עמו וא"ל לך עמי ואתן לך מתנה הלך עמו ויחית בדרך אין המלך נותן לבניו כלום אבל הקב"ה אינו כן אכדהם היה אהבו והבטיחו לתת לו את ארץ כנען דכתיב לך אתננה ואע"פ שמת לא חזר בו אלא נתנה לורעו דכתיב ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל היו ודבר אלקינו יקום לעולם וזה מאוד יפלא בעיני המאמר הזה שהמשל שהביא בנבואה שבעולם אדרבא למפרע בעל כרחין שצריך המלך לקיים דברו למי שהבטיח לתת לו המתנה ח"כ מאי רבותיה דקב"ה דחא ודבר אלקינו יקום לעול' והרי בפירוש איתר לך אתננה ולורעך אחרך ח"כ בעל גמין צריך לקיים

עם הארץ מאחר שלא קבלו התורה דעם התיר וממנוס התיר שהיו אפי' עם הארץ מותר לטחורו כגד ואינו צריך שחייה לא סרך עשב והותר לכלל היו ואתם אל תראו את עם הארץ כלום מאח' שהם ע"ה כלחמינו הם כיר' עשב ניתנו לנו ולאכלנו : **עוד** יתכן לומר כי לחמינו הם סר צילם מעליהם וה' אלתנו ידוע הוא בין יודעי חן שכל מה שברא הקב"ה בעולמו יש בו אהה חלק מנינוצי הקדושה דאם לא כן לא היה בו חיות וגם אומות העולם יש בהם איזה מנינוצי הקדושה ואינם שתקיים אלא ע"י ישראל דהיינו שצריכין להיות ולבא בצומח ואותו צומח יאכל ישראל ויברור ממנו הקדושה שבו • וז"ש ואתם אל תראו את עם הארץ כי לחמינו הם כלומר מאחר שהם עתידין להיות לחמינו ואנו נאכל אותם איך יתכן שהם יוכלנו עליכם הוי כי לחמינו הם כי לחמינו דוקא וא"ת וכי כך נאכל אותם דכשר אדם אסור לאכול ווו שאמר קרא סר צילם מאליה דהיינו שמימותו ויבואו בגלגול צומח ובוה יהיו לחמינו : **ואגב** אורחין כבאר פ' צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעי' תחסר דקשיא קרא מאוד למה מתחיל ביחיד דהיינו צדיק אוכל ומקיים בשלון רבים דהיינו ובטן רשעים תחס' ועוד שצדיק אומר לשובע נפשו ולא אחר לשובע בטנו כמו דכתיב בסופא ובטן רשעי' ע"ק שהל"ב ובטני רשעים וכי לכל הרשעי' יש בטן אחד • וי"ל שבעבור החטא של אדה"ר נפלו כל הננוצי' מקדושה בתוך הקליפות ובאים אח"כ מדומם לצומח ומתקנין ע"י הנדיקים שמכונים בכרבותיהם וכל הקליפות ותעשו כולם עגל אחד כמו בטן ולקחו בתוכם הקדושה כדכתיב סביב רשעים יתהלכין כמזא שהבטן הזה נעשית מיהרבה רשעים והצדיק אוכל לשובע נפשו ולא לשובע בטנו דהיינו שמכוין להעלות אוכל כנוצית ממילא בטן של רשעים תחסר שזה תלוי בוה כשהצדיק נוקח אותו הבינוצי ומעלה אותו מבטן של רשעים אז מעצמו בטן של רשעים תחסר :

והמתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאחר מבלתי יכולת ה' וקשה ומה יכולת גדול מזה שמיית כל העם באלו ימית איש אחד אין לך כח גדולה מזה ואין יאמרו מבלתי יכולת ה' • וי"ל שכונת הכתובים כך הם שידוע הוא שהמתקם מאויבו הוא משני סיבות או מפני שמתירא שחא יברח מתחת רשותו ואומר עכשו הוא תחת רשותי אכנו לו מסיבה שמתירא שחא ימות הוא בעצמו ולא יתקם ממנו ח"ש והייתה את העם הזה כאיש אחד כלומר אס תמית את העם הזה תהיה כאחד

דברו לתת לזרעו דלו לא היה כתוב לא לך אתננה לכד ולא
 אחד ולזרעך אחרך אז ודאי היה ראוי להזיק עובה להקב"ה
 שאע"פ שלא הבטיח לתת אותה לזרעו מרוב אהבת אברהם
 אוהבו נתנו לזרעו אבל מאחר דכתיב לך ולזרעך אחרך ח"כ
 אפי' תלך ב"ן היה צריך לקיי' דברו ויח"ש הקב"ה ועוד דין פשוט
 הוא האות' נכסי לך ואחרך לפלוני ואחרך לפלוני מת הראשון
 יורש השני עה ששאר מן הראשון מת השני יורש
 השלישי מה ששאר מן השני ח"כ כפי הדין הזה קשה מה שאמר
 המדרש ודבר חלקינו יקום לעולם דאין כאן שום חידוש כי לך
 ולזרעך אחרך כתיב אם כן הויא ליה כהאי דנכסי לך ואחרך
 לפלוני מת הראשון יורש השני וכן תולם וג"כ באברהם אע"פ
 שמת זרעו יורשי אחריו לזרעך אחרך כתיב . וכדי לתרץ
 קושיא זאת הדקדק מלשון הדין מדאידך נכסי לך ואחרך לפלו'
 ואחרך לפלו' בעל כרחין שזלשתן קיימים בעולם דאל"כ לית
 ליה שם ידוע ולא היה יכול לומר ואחרך לפלו' בשם אלא ודאי
 שאדבר הדין בנימצאים בעולם אז השני יורש לראשון והשלישי
 לשני אבל באברהם אבינו כשאמר לו דבר זה עדיין לא כולד
 יצחק ח"כ השני אינו יכול לקנות דמה דאזרי' אין אדם מקנה
 לחיבור דבר שלא בא לעול' ג"כ שאין אדם מקנה דבר למי שלא
 בא לעולם וכפי זה אין להם דין לישראל לירש את הארץ אלא
 שהקב"ה מקיים דברו ופע"פ שאינו חייב מן הדין הוי ודבר לקי'
 יקום לעול' אבל אכתי קשי' שג"כ כתב הבית יוסף על האי' דיכא
 דלעילא מת השני בחיי הראשון אין לשלישי כלום אחר מיתת
 הראשון לא יורשי הראשון יורשי' היינון וזה הדרא קושי' לדוכתך
 מאחר שאמר לך אתננה יורשי הראשון יורשי' אותה ואפי' שלא
 יאמר ולזרעך אחרך מן הדין יורשי' אותה וקשה דדאי רבותא
 דאמר המדרש ודבר חלקינו יקום לעולם דהלא בדינא ובדייכי
 לוקחי' אותה שהיא ירושת אבותיו . וי"ל שדייק בעדרש מהכתו'
 לך אתננה דאתננה להבא וישמע וי"כ מאחר שאברה' מת ולא
 ניתן לו הארץ בחייו אין כח לירשי' לירש את הארץ כי אבותיו
 לא החזיק בה בחייו כדי שיבאו הבני' לירש אותה יחז אבותיו
 ועכשיו כשאמר הקב"ה אשר אני נתן לבני ישראל נתן ולא אמ'
 אתן כח"ש לך אתננה לא נתן דוקא זמנית ומעכשיו לזה דרשו
 ודבר חלקינו יקום לעולם שאע"פ שלא החזיק בה אוהבו בחייו
 ומן הדין אינו חייב לתת להם דבר מ"י גדולה הבטחתו של
 הקב"ה הוי ודבר חלקינו יקום לעולם וזו ערשת הכתו' יבש חזיר
 וכל צד ודבר חלקינו יקום לעולם והענין הוא שהאל' דומה לנץ
 השדה כדכתי' יאנוש בחזיר ימיו כנץ השדה דן יצח וקשימות
 נקרא שיבש וי"ש אע"פ שית אברהם דבר חלקינו יקום לעולם

ולא יחזור בו כדאמרינן הוי יבש חזיר ככל צד ודבר חלקינו
 יקום לעולם : עוד יתכן לומר בכנות הכתוב בענינו
 אופן אחר כענין כנות לוט שודאי לא בא ענין לוט ובנותיו אם
 לא שכן עלה במחשבה מימי קדם ואלו לא היה נהפך קדום
 מעולם לא הי' עושה לוט עם כנותיו דבר זה שכן אמרו כנותיו
 ואיש אין בארץ לבוא עלינו כדרך כל הארץ נמצא שהפכת
 קדום ועמורה היתה קיבה מאתו לקיים דברו וי"ש הכתו' יבש
 חזיר ככל צד ודבר חלקינו יקום לעולם כלומר' לשיבש חזיר ככל
 צד שהוא הפכת קדום אז דבר חלקינו יקום לעולם שע"י זה יבא
 נחמיה בן דוד :

עוד יתכן לומר במ"ל שיתא' לפי שני הוי עלמא וחד חרוב
 ויש שסוכרים שח"כ יהיה הכל חורבה וטעות הוא
 בידם שדברי רז"ל מוכיחים שאמרו וחד חרוב משמע שח"כ
 יחזור העולם על תכלאו הראשון דאל"כ הי"ל שיתא' אלפי סנין
 הוי עלמא ואח"כ חרוב אלא וחד חרוב שהוא על האף השביעי
 שהוא יום השבת הגדול והענין חרוב הוא שלא יחזור הגלגל'
 וכל כוכב יעמוד במקומו ונתנו ביום השבת ומחילא העולם
 חרוב שאין צמח צומח מן האדמה שכל הצומחים והעשבים הם
 יוסיבת הכוכבי' ותנועתם אבל שמים וארץ יהיו קיימים וכתיב
 בדבר ה' שמים נעשו נמצא שדבר ה' הוא העול' ומראה הכתוב
 מה שעתיד להיות ז"ש יבש חזיר ככל צד כלומר חורבה יהיה
 שלא יהי' צומח עולה מן האדמה אבל דבר חלקינו שהם השמים
 והארץ שגבראז בדבר ה' יקום לעול' הוי ודבר חלקינו יקום לעול'
שלח לך אגשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נתן
 לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו

תשלחו כל נשיא בהם . וצריך לדקדק למה פתח בלשון יחיד
 ופירש"י שלח לך לדעתך ואח"כ אח' בלשון רבים איש אחד איש
 אח' למטה אבותיו תשלחו שהי"ל תשלח ע"ק שהי"ל קרא
 באופן זה שלח לך איש א' איש א' למטה אבותיו ויתורו את ארץ
 כנען ולמה הוצרך לומר שלח לך אנשי' בכלל ואח"כ לפרט איש
 א' איש א' למטה אבותיו ע"ק מה שאצ' כל נשיא בהם והלא אלו
 שנים עשר לא היו הנשיא' כי נשיא' האטות הם אשר הקריבו
 קרבנות בחנוכת המזבח וי"ל בזה שכתב בעל עשרה מלאכות
 כי שני האנשי' המרגלי' שהוציאו את רחב הזונה יתוך ההפכה
 המה היו אחי' בפלי' של שני הזונות דשלמה המלך ע"ה וכנגד
 לו הב' אחים שהם שני קליפות של יחושע לחברם את פתחם
 וכלב שכן כתיב וישלח יחושע בן נון ויין השמים שנים אנשים
 מרגלים וקשה מדכתב שנים למה צריך לכתוב אנשי' אבל ידוע

זו שלא יהיה פקידה הלא יותר טוב שהיו כדומין על פני האדמה
 והיו לאות לבני מרי כמו שנעשה בדריקוני פסים. ויתכן לומר
 בזה שכתוב לא תלין נבלתי על העץ כי קבור תקברנו ביום
 ההוא כי קללת אלקים תלוי דגריך לידע מה ר"ל כי קללת
 אלקים תלוי יודע הוא שכל הנסקלין תתלין ובנוקב שם הכתיב
 באכן ירגמו אותם כל העדה. ואומר קבור תקברנו ביום ההוא
 כי קללת אלקים תלוי כוכב הכתוב לומר שאינו ראוי שיהיה
 תלוי לעולם שהיו כל העובר שאלו עליו למה תלוי זה ואומר
 לו שקלל את ה' הוי כי קללת אלקים תלוי ולפיכך אין לבין
 אותו על העץ ח"ש משה קרח וכל עדתו אומרי שאין תלוונתם
 על ה' אלא שאני בודאי מלכי הדברים. וכמה יודע איפה כי
 דברי הם דברי ה' אלא מיתתם יגיד ויעיד עליהם אם אני
 בדיתי מלכי אינם צריכם נגיפה כי אין לו דין ונוקב שם ה' אבל
 אם תלוונתם על ה' רריך שתי' מיתתם שיאכדו מתוך הקהל
 ולא יודע קבורתם כדי שלא יבואו לפקוד עליהם ויאמרו למה
 מתו אלו במקום זה לפי שהיו מתלווננים על ה' לפיכך אם
 תלוונתם על ה' יאכדו מתוך הקהל ואז יודע כי לא מלכי בדיתי
 ואם ימותו כשאר כל אדם שיש עליהם פקידה ודאי שלכם נכון
 עם ה' ואני בודה מלכי זה שאמר קרח אם כיוות כל האדם
 ימותו אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני ;
ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל
 המזבח. ושם קטורת והולך יזהרה אל העדה וכו'
 ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף
 בעם ויתן הקטורת ויכפר על העם וקשה שנראה שאהרן עשה
 הפך מדברי משה שמשא אחר לו שישים אש וקטורת במחטה
 וילך אל העם והוא הלך קודם וכשראה שהחל הנגף נתן קטורת
 ולכא לתירץ קושיא זאת אמרו ז"ל במדרש למה בקטורת לפי
 שהיו ישראל מלויין ומרננים אחר הקטורת לומר קם המות הוא
 על ידו מתו נכד ואביהו על ידו נשרפו מאתים וחמשי' איש אחי
 הקב"ה תראו שעוצר המגפה הוא והחטא הוא המי' ע"כ נמצאו
 למדים שישראל היו חושבים שהקטורת הוא המי' כשאלו משה
 לאהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושם קטור'
 אחר אהרן אם יראוני שאני הולך בקטורת יאמרו ודאי בא
 להמיתנו בקטורת ובה יקומו עלי להרגני ויבוא אני משים
 מכסול לפני בני ישראל ולפיכך לא שם הקטורת עד שבא וראה
 שהחל הנגף בעם ורץ להבין למה משה אמ' לו שישים הקטור'
 ואח"כ יבא. וי"ל שכונת משה היה להגיל לאהרן מיד המשחיל
 שאם לא יהיה קטורת בידו אפשר שינגף אותו לכך אמר לו ותן
 קטורת והולך יזהרה אל העדה ואהרן חשב אם הקטורת יועיל

מהבא מה צורך לילך אל העדה לא ודאי שאינו מועיל הקטורת
 מהבא לא עד שיכך אל תוך העדה א"כ כשישראל יוצא מפתח הארץ
 והקטורת בידו והנגף מהבא בזה או יאמרו לא בא הנגף אלא
 מחמת הקטורת לפיכך לא רצה לשים קטורת עד שיראו בני
 ישראל שהנגף לא בא מחמת הקטורת אלא מאיו והקטורת הוא
 המונע אותו מעדת ישראל וע"ז יראו כי הקטורת הוא מכפר
 והחטא הוא המי' והסר קברא זו מלבס ;

והנה פרח משה אהרן לבית לוי ויוצא פרח ויין צין ויגנוול
 שקדים ואיתא במדרש ולמה שקדים ולא רמונים ולא
 אגוזים לפי שנמשלו ישראל בהם ותימא שארדבא לאגוזי כמשלו
 ישראל ג"כ כדכתיב אל גנו אגוז ירדתי ולרמונים נמשלו ג"כ
 כדכתיב כפלת רמיון רקתך ולשקדים לא מנינו שנמשלו ויתכן
 לומר שכונת המאמ' הוא שמה שהני' שקדי' ולא דבר אחר לרמיון
 שהיו כלם בלב אחד ולא יהיה פירוד כיניהם כמו השקדי' שהם
 שני לבות ואין דבר מפסיק בבתיים ולפיכך לא כרח המקל
 אגוזים ולא רמונים לפי שבאגוזי' וברמוני' יש דבר מפסיק בין
 חד לחברי' אבל בשקדים אע"פ שהם שני לבות אין דבר מפסיק'
 כיניהם כאלו היו אחד ;

איתא בגמרא דקדושין ריש פ"ב אתם גב אתם לרבות
 שלוחכם ובמתני' האומר לשלוחו צא ותרום תורם
 כדע' בה"ט א"כ לא ידע דעת בע"ה תורם ככוננו בימת עשרה
 או הוסיף עשר' תרומתו תרומה ופירושו תוס' פ"ה הקובע' פיתת
 עשרה שתרם א' מארבע' וקאי פיתת ארבע' ופ"ה אבכא פיתת
 עשרה שתרם א' משש' וקאי פיתת ארבעה מ"ה משמע היכל
 דתרם השליח אפי' שלא היה דעת בע"ה כ"כ בתרומתו תרומה
 ע"ש ותימא לבי' תוס' למה מייתי יש מפרשי' דכשלת' הם יוסברת
 דיש מפרשי' שמעינן איזה נפקות' דדינא הפך פירש' כיחא אבל
 מאחר שגביה זה תלוי בזה דהיינו כשפוחת הב"ה י"ה יוסיף
 התרומה ושפוחת התרומה מוסיף בע"ה א"כ מאי נפקא מינה
 לאתווי עס' אדאשכ' ועוד י"ה מה ראה בפיר' שי להפוך ולפרש
 פי' אחר מאחר דליכ' שום נפקותא דדינא בתיים שבין לרש"י
 ובין לר"ה בפיתת עשרה תרומתו תרומה. וי"ל שלטון העטרה
 הוא הוילי תלת' דמתמע' לתרי אגבי האי פיתת עשרה דקתני
 ארישא קאי או אסיפא קאי ארישא דקאמר תורם כדעית' בה"כ
 והוא פיתת עשר מדעתו של בע"ה או דלויא שאסיפא קאי דקתני
 לא ידע דעת בע"ה תורם ככוננו יהוא פיתת עשרה אי הוסיף
 עשרה מכוננית י"ה סבירא לכו דהאי פיתת עשר' אסיפא קאי
 דהיינו דמאחר שלא ידע דעת בע"ה היה לו לתרום ככוננות
 שגבול

סדר חוקת

זאת חוקת התורה אשר נזרה ה' לאמר וכן ונריך להבין
 לתה אחר זאת חוקת התורה וכי לא יש חוקק כי אם
 זאת ועוד שהי"ל זאת חוקת של פרה אדומה כמ"ש זאת חוקת
 הפסח וי"ל בזה שכת' הרמ"ב כס' דג' מיני מצות יש בתורה מצוה
 וחק ומשפט מצוה מלתא שיט"ב טעם כמו השבת משפט הוא
 מעין דכבוד אב ואם ולא תרנח ולא תנאף ולא תגנוב שהם
 דברים שהשכל מחייב לעשותם חוק הוא דבר שאין לו טעם
 אע"פ שלכל חוק וחוק יכולין לבקש לו איזה טעם לחוק של פרה
 אדומה לא מצאו לה טעם שעליה אחר שלחה אחריה אהבה
 והיא רחוקה ממנו יען כי יש בחוק הזה שני הפכים בנושא אחד
 שמתהר את הטהור ומטהר את הטהור ולפיכך אמ' בפרשה זאת
 זאת חוקת התור' כלומר כמו שזכרנו בהזאת אין אתה עושה אותה
 בשום טעם כי אם יען כי היא גורת חלך כך נריך שתעשה בכל
 התור' כולה ולא תאמ' אני עושה מצוה זאת לפי שהדעת מחייבו
 לעשותה חלל אומר אני עושה מצוה זאת יען כי גורת חלך
 היא ולא ששכל טעם הוי זאת חוקת התורה כלומר כמו זאת
 יהיה חוקת התורה כולה :

בבד"ש א"ר יושע דסכנין בשם ר' לוי על כל דבר ודבר
 שהיה אומר הקב"ה למשה היה אומר לו שאתה
 וטהרתו כיון שהגיע לאומר אל הכהני"ל אל אם נטוא זה בתה
 תהא טהרתו לא השיב לו באותה שעה בתכרכמו פניו של משה
 כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה א"ל הקב"ה באותה שעה
 שאמרתי לך אומר אל הכהני"ל ואמרת לי אם נטוא זה בתה תהא
 טהרתו לא השבתיך וו טהרתו ולקחו לטוא מעפר שריפת
 הפרה • ונריך להבין במדרש זה לתה בתכרכמו פניו של משה
 ועוד מאי האי לשון בתכרכמו שאם הוא שנתבייש שלא השיב
 לו אם כן הי"ל באותה שעה נתלכנו פניו של משה שהוא
 מלשון הלכנת פנים וכדי לבא לביאור קושיא זו נריך להגידך
 מה בין הלכנת פנים לכרכמות הפנים תדע שהלכנת פנים
 הוא מחמת נוטה דאחר ליה בפני רבים איזה עבירה שעשה
 ומתבייש ואי"ל קומקא ואתי חיורור והוה הלכנת פנים אבל
 כרכמות הפנים אינו מנוטה כי אם מדאגה מחמת הדאגה
 שלוקח מתעשים פניו ככרסם מחמת הארה ירוקה שגובר
 על פניו אם כן משה שאלמר בו בתכרכמו פני משה
 נריך לידע מאי היא הדאגה הזאת ויש לומר במה

שאלמו

שגבול נתנו חכמי' חכמה התרומה באותה קצבה של א' מחמשי'
 והוא פיחת עשרה או הוסיף עשרה כמזל דהאי פיחת אתרומה
 קאי כלומר אלקצה שנתנו חכמים בתורם ככונות והוא פיחת
 להאי קצבה א"כ בעל כרחין פיחת שתרם א' מששים יען כי
 פיחת אסיפא קאי דהיינו אגבול דהתרומה ולא מני לתימר
 שפיחת הוא שתרם א' מארבעי לפי שאחר שפיחת קאי אסיפא
 אם תרום הוא א' מארבעי' לא מיקרי פיחת לא מוסיף ולפיכך
 קתבו התוספות פיחת עשרה י"מ איפכא שתרם א' מששים וקאי
 פיחת אתרומה אבל רש"י ס"ל דארישא קאי דהיינו הבעל הבית
 והענין הוא דסבר רש"י מאחר שנתנו קצבה רבנן דכשאינו
 יודע דעת הו"ד יתרום ככונות והאי בעה"כ שאמר לשלמו
 לא ותרם ולא גילה לו דעתו והאי קונוא דעתיה אקצביה
 דרבנן שיתרום א' מחמשי' ו"כ באחרו פיחת עשרה בעל כרחין
 שהוא א' מארבעי' לפי דקאי האי פיחת לבעל הבית ואם נאח'
 שפיחת הוא א' מששים הוא תוספות לבעל הבית מאחר דפיחת
 אבעל הבית קאי פיחת עשרה הוא שתרם א' מארבעים ו"ל
 מאי בינייהו בין הכי ובין הכי אי אפשר לפחות ולא להוסיף יותר
 מעשרה י"ל דאיכא בינייהו כפנות' דדינא דאיכא דרש"י לעולם
 אינו יכול להוסיף ולא לגרוע ידעת בה"כ יותר מעשרה ואם
 עבר על דעת בה"כ יותר מעשרה בין להוסיף בין לגרוע אין
 תרומתו תרומה יען דאח' דקאי פיחת אבעל הבית אבל איכא
 דל"מ שאחרו דקאי פיחת אתרומה שזענין דדעת הב"ב לית
 לן בה הא כינר אחר לו בעה"כ לא ותרם ואינו יודע דעתו
 היה לו לתרום ככונות שהוא אחד מחמשי' והוא פיחת עשרה
 מוגבל התרומה ותרם א' מששים אם היה דעת בה"כ עין יפה
 שהוא אחד מארבעים כמזל דהתרום פיחת מדעתו עשרים
 וכמזל מוסיף לבעל הבית עשרים ופיחת מן התרומה עשרים
 וכן אפשר אם היה בעל הבית עין רעה והוא הוסיף מוגבל
 התרומה עשרה דהיינו שתרם אחד מארבעי' אף על פי שאחר
 לו הבעל הבית שתרומתו הוא בעין רעה תרומתו תרומה
 מאחר שזה שאמר התנא פיחת עשרה או הוסיף עשר' אתרומה'
 קאי ודעת בעל הבית לית לן בה כמזל שזה יכול להוסיף
 ולגרוע מדעת בעל הבית עד שיהי' אבל לרש"י דאח'
 דקאי פיחת אבעל הבית אם צרם השליח א'
 מארבעים לתרום ולא היה בעל הבית לא היה
 בדעתו לתרום חלל אחד מששים
 והאי דאין תרומתו

תרומה ;

סדר בלק

ויקרא בלק בן פגור את כל אשר עשה ישראל לאמורי ויגור
 מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקח מואב מפני
 בני ישראל . והנה הפסוקים אלו לא ראיה זה כראיה זה
 ולא רישא סיפא . ראשונה שתולה הראיה בכלל ולא במושב
 וכשאתר ויגור מואב הזכיר מואב ולא בלק . וגם כן
 בויקח מואב לא הזכיר בלק . עוד קשה שבכך בראיתו לא
 הזכיר כי אם ישראל דכתיב את כל אשר עשה ישראל לאמורי
 וכשאתר ויגור מואב מפני העם במוגר לא הזכיר לא ישראל ולא
 בני ישראל אלא עם . וכשאתר ויקח מואב מפני בני ישראל
 בויקח לא הזכיר לא עם ולא ישראל אלא בני ישראל שהי' לל
 ויגור מואב מפני עם ישראל ולמה נשתנו פג' שמות ישראל .
 וגם . ובני ישראל . לבוא אל תירוצ הדברים אלו נקדים לך
 קודם מה שזכיר הזכיר בפרשת בלק למה נקרא שמו של
 בלק בן פגור ומשיב שיהיה לו צפור אחד עשוי על ידי כוכבים
 ומזלות והיה מודיע לו עתידות וכל מה שיש בעולם לפיכך
 נאמר וירא בלק בן פגור שהוא ראה שישראל לא היו יכולים
 על סימון ועגן אלוהי שהקב"ה יסרון בידו כדכתיב אל תירא
 אותו כי בידך נתתי אותו וגו' ישראל האמור כאן כבשוק את
 כל אשר עשה ישראל לאמורי איש על עם אלא על הק"ב
 שנקרא ישראל דלעילא וראה בלק על ידי הצפור את כל
 אשר עשה ישראל דלעילא לאמורי שזכרם ביד משה וראיה
 לזה מן הזוהר פ' שמות וז"ל אמר רבי אבהו האי פקוקא היל"ל
 הנה עם ישראל אז בני ישראל רב ועצום ומצנן אלא מרוב עם
 בני ישראל . עם מבני ישראל משה מה הוא ישראל דלעילא .
 דחשיבו העם בני ישראל הו' ולא פס ה' . וכתיב ויקחו יושבי
 בני ישראל ולא כתיב מפני עם בני ישראל אלא תבש בני ישראל
 ממש ע"כ . הנה כוונת המחבר קך היא ידוע הוא לידעו
 חן שיש למעלה ישראל סכא וישראל נער . ישראל סכא
 בסוד תבשה וכניה שהם הוציאו את וז"ל ונקראו בניו כניה
 דמיינית כוזהר פ' ויחי תרין בנין אית לי להקדוש ברוך הוא
 ואינון ת"ת ומלכות . וישראל דהיינו היהודים נקראים עימו
 וזה שאמר הכתוב הנה עם בני ישראל משמע שזוכרים האזכרים
 שאנו עם מבני ישראל ולא עם מישראל דלעילא ז"ש רבי
 אבהו דחשיבו דעם בני ישראל הו' ולא עם ה' דהיינו ישראל
 סכא ולפיכך אמרי בסוף ויקחו מפני בני ישראל . מפני בני
 ישראל ממש דאינון וז"ל מפניהם ויקחו כמיינו לנהיך מהקדמות
 אלו

ויקרא בלק בן פגור את כל אשר עשה ישראל לאמורי ויגור
 מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקח מואב מפני בני ישראל
 והנה הפסוקים אלו לא ראיה זה כראיה זה ולא רישא סיפא
 ראשונה שתולה הראיה בכלל ולא במושב וכשאתר ויגור
 מואב הזכיר מואב ולא בלק וגם כן בויקח מואב לא הזכיר
 בלק עוד קשה שבכך בראיתו לא הזכיר כי אם ישראל
 דכתיב את כל אשר עשה ישראל לאמורי וכשאתר ויגור
 מואב מפני העם במוגר לא הזכיר לא ישראל ולא בני ישראל
 אלא עם וכשאתר ויקח מואב מפני בני ישראל בויקח לא
 הזכיר לא עם ולא ישראל אלא בני ישראל שהי' לל ויגור
 מואב מפני עם ישראל ולמה נשתנו פג' שמות ישראל וגם
 ובני ישראל לבוא אל תירוצ הדברים אלו נקדים לך קודם
 מה שזכיר הזכיר בפרשת בלק למה נקרא שמו של בלק בן
 פגור ומשיב שיהיה לו צפור אחד עשוי על ידי כוכבים
 ומזלות והיה מודיע לו עתידות וכל מה שיש בעולם לפיכך
 נאמר וירא בלק בן פגור שהוא ראה שישראל לא היו יכולים
 על סימון ועגן אלוהי שהקב"ה יסרון בידו כדכתיב אל תירא
 אותו כי בידך נתתי אותו וגו' ישראל האמור כאן כבשוק את
 כל אשר עשה ישראל לאמורי איש על עם אלא על הק"ב
 שנקרא ישראל דלעילא וראה בלק על ידי הצפור את כל
 אשר עשה ישראל דלעילא לאמורי שזכרם ביד משה וראיה
 לזה מן הזוהר פ' שמות וז"ל אמר רבי אבהו האי פקוקא היל"ל
 הנה עם ישראל אז בני ישראל רב ועצום ומצנן אלא מרוב עם
 בני ישראל עם מבני ישראל משה מה הוא ישראל דלעילא
 דחשיבו העם בני ישראל הו' ולא פס ה' וכתיב ויקחו יושבי
 בני ישראל ולא כתיב מפני עם בני ישראל אלא תבש בני
 ישראל ממש ע"כ הנה כוונת המחבר קך היא ידוע הוא לידעו
 חן שיש למעלה ישראל סכא וישראל נער ישראל סכא
 בסוד תבשה וכניה שהם הוציאו את וז"ל ונקראו בניו כניה
 דמיינית כוזהר פ' ויחי תרין בנין אית לי להקדוש ברוך הוא
 ואינון ת"ת ומלכות וישראל דהיינו היהודים נקראים עימו
 וזה שאמר הכתוב הנה עם בני ישראל משמע שזוכרים האזכרים
 שאנו עם מבני ישראל ולא עם מישראל דלעילא ז"ש רבי
 אבהו דחשיבו דעם בני ישראל הו' ולא עם ה' דהיינו ישראל
 סכא ולפיכך אמרי בסוף ויקחו מפני בני ישראל מפני בני
 ישראל ממש דאינון וז"ל מפניהם ויקחו כמיינו לנהיך מהקדמות
 אלו

יח אלו

אלו ששואמות עולם מזכירים ישראל למה הוא על ישראל סבא
 וכשזוכרים בני ישראל הוא על ז' וכשזוכרים עם בני ישראל
 או עם לבדו כשיש לשון עם אז הוא מדבר על ישראל . וזה
 כבוד לתירוצן מה שהקשינו לעיל מה שראה בלק הוא מה
 שגשה ישראל לאזורי והיינו ישראל לעילא שזקה אותם ביד
 משה וזה הדבר שזם אדם לא ידע שהוא דבר נסתר רק בלק
 ידע לפי שהוא היה בן נצור שהשער הודיע לו מי מסר אזורי
 ביד ישראל אבל מואב עבר מורא בלבנו מחמת עם כי רב הוא
 מחמת עם דוקא ואע"פ כן היו רוטים ללחוס בהם . ומה שלא
 ינאו להלחם הוא מפחד בני ישראל בני ישראל ימש כזוכה
 שהם ז' ו' ויקף מואב מפני בני ישראל ולא מפני עם וק"ל ;
 וברוך פשוט נוכל לומר כמה דמייני קרא בפרשת ויחי
 ואני נתתי לך שזם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד
 אזורי בחרבי ובקשתי וזה שאמר וירא בלק את כל אשר עשה
 ישראל דהיינו יעקב מה שגשה לאזורי בהיותו עדיין מת
 מספר ולפיכך אמר וירא שהוא ראייה לתרחוק והנה בישראל
 היו שני דברים ישראל וערב רב וז' קרא ויגר מואב מפני
 עם זה על"כ כי רב הוא אבל מ"ל לא היו חשים להו אלמלא
 לא היו ישראל בארץ ח"ש ויקף מואב מפני בני ישראל דכפיש
 וכותיהו ולא מפני עם שהוא ערב רב וק"ל ;

שכרו כלומר בדין הוא שיטול הכהנה
 עוד יתכן לומר אליבא דמ"ד הכני נותן לו את בריתו שלום
 שלום ממלאך המות והנה שכר המות הוא חייל ארוכים
 כמה דאמרו ז"ל בגמ' מכנות נאמר בחמורה שבחמורת מתן
 שכר דכתיב כבוד את אחיך ואת אחיך למען יאריכון ייך ובאחי
 בשלוח הקן למען ייטב לך והארכת ימים הרי שאמר לו אחיך
 עלה לבירה לקיים מצות שלוח הקן ובחורתו נפל ונתן היכ
 אריכת ימיו של זה וכו' למען יאריכון ייך לעולם שכולו ארוך
 כמאז שאריכות ימיו הוא ונתן שכר של מצות ולפי שגמ' הילודים
 למות לא ניתן להן שכר בעלמא דין ופנחס כשנספר כפשו
 למיתה כמת דמיו ח"כ בדין הוא שיטול שכרו שהם חיים ארוכי
 שהוא אחד חיינו בעבורי על קדוש שמי ח"כ בדין הוא לתת לו
 שכרו בעלמא דין שהוא החיים הארוכים הוי הנני נותן לו את
 בריתי שלום שלום ממלאך המות והיינו יחש ששכר מצות בהאי
 עלמא ליכא וכדין הוא שיטול שכרו בעה"ל לפי שכמת דמיו ;
 בסדרש ילקוט פנחס זה איהו ותי' דלמה תלינני בדללא
 תביא שאם הוא"ל להודיעני מי הוא איה בא ה"ל
 איהו זה פנחס אבל כשפנחס תולה אותו בליהו לא יודע לי ינו
 איהו ומי פנחס ועוד שכבר מצינו שהוא אחר דאיהו מצני בניה
 של רחל וח"כ באמרו פנחס זה אליהו אז לא יודע לי מי הוא
 פנחס ומכ"ש אליהו וגם זה קשה שמינו שאמרו לו מי נתן כהן
 בבית הקברות והשיב שקברי עבוס אינן מטמאים וא"כ בהנה
 הוא ואיך הוא מצני בניה של רחל אלא יובן כמה שא"ל הכתוב
 ואלעזר בן אהרן לקח לו תכנות פוטאל ודרשו ז"ל שפטע
 ביצרו דהיינו יוסף ח"כ אמו של פנחס אחי מצני בניה של רחל
 דאיהו יוסף ואביו הוא כהן ויתפש הענין דאיהו כהן ואיהו
 מצני בניה של רחל . וכחזור לענייננו למה תולה פנחס
 באליהו וי"ל כמ"ל לכן אמרו הנני נותן לו את בריתי שלום
 שלום ממלאך המות ידוע הוא בדרך טבע שאין המיתה באה
 באדם אלא מחמת תגבורת יסוד מן היסודין על חבירו
 ומעט מעט מתגבר והלך עד שמוות אבל אם היו ארבע
 יסודות שבאדם . בתשקל אחד בשווי לעולם לא היה
 מת והנה פנחס בלי יו"ל עולה קמ"ח אם תחלוק המספר
 הזה על ארבע יסודות לא יוכל להיות שזה המספר לכל
 אחד ואחד ששני יסודות יהיה להם א' ו' ובשני יסודות
 מ"ט מ"ט וכו' יהיו יסוד נוסד על חבירו מה עשה הקדוש
 ברוך הוא הוסיף לו יו"ל שעולה פנחס ביו"ל עולה ר"ח
 וכשתחלק יוספר זה יהיה ל"ב לכל יסוד . ויהיו היסודות

סדר פנחס

בסדרש פנחס בן אליעזר בן אהרן הכהן אמר הק"ה בדין
 הוא שיטול שכרו וקשה לכיזב יוכל לקחת שכרו
 הדין והלא שכר מצות בהאי עלמא ליכא . וי"ל כמה דמייני
 זוהר דכחותה שעה פרהה נצחתו מזנו ונתעברו בו נצחת
 נדב ואביהו כמאז כשפי זה נצחתו עכשו הוא נצחת של נדב
 ואביהו שכבר מתו וקודם נכין ליה נכנסו נצחות של נדב
 ואביהו כפנחס כמעשה זה וי"ל שנדב ואביהו הקריבו אש זרה
 וזמיר בן שלום ג"כ הנביר אש זרה דאיהו אש של חמימות
 היצ"ר וכא פנחס לככות האז זה כשפחה נצחתו מזנו
 כשעברו בנופו לתקן את אשר עוותו שהקריבם אש זרה ומאח'
 שנצחות של נדב ואביהו נתעברו בתוך פנחס והם נצחות של
 גמ' שכבר מתו ח"כ בדין הוא שיטול שכרו דהיינו הכהנ' שלא
 היתה לו ובאית לו מחמת אותו מעשה שעי' אותו מעשה נתעברו
 בנצחות נדב ואביהו ונתקנו וראוי לכהונה וזו שאמר המדרש
 פנחס בן אליעזר בן אהרן הכהן אמר הק"ה בדין הוא שיטול

סדר מסעי

בגמרא - גיטין ת"ר מעשה בר"י בן חנניא שהלך לברך גדול
 שבתותיה ח"ל תימק אחד יש בבית האמורים ויש
 עינים וטוב רחמי קוננותיה סודות לו תלתלים . הלך ועמד
 על פתח בית האמורים אחר מי נתן למשיסה יעקב וישראל
 לבחוזים עמה אית' תינוק ואחר הלאה' זו חטאנו לו ונעמד
 אחר מוכסאיו צו שמורה הוראות בישראל העבודה שאינו או
 זכאן עד שאפרדו לכל חיוון שפוקים עלי אחר לא זו מעש
 עד שפדאו בחיוון הרבה ולא היו ימים מועטים עד שהורה
 הוראת בישראל ומה ר' ישמעאל בן אלישע ל"ג ע"כ . וקשה
 מה ראה ר' יהושע בתינוק זה שטבע העבודה שאינו זו מחלן
 עד שאפדהו בכל מחן שבעל והלא ח"ן פולין את השבוק
 יותר מכדי דמיון בזה י"ל טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף
 אבל עדין קשה דיום חכמה ראה צו לכל הדברים האלו .
 ז"ל בתה שבקדים קודם בכובת הכתוב דקשה בכתוב למה
 הוצרך שני שמות לומר ישראל ויעקב ושם המשיסה ביעקב
 והבינה בישראל לא ידוע הוא ששני שמות נקראו ליעקב כשנקר'
 בשם יעקב הוא חלשן עקבה ורחאות והיינו דכתיב כי עת
 צרה היא ליעקב וכשנקראים יעקב עת צרה קיימת קמייהו .
 חכו ששאל ר' יהושע מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבחוזים
 כלומר אם ניתן למשיסה יעקב דהיינו בית ראשון ביאר
 שנקראים יעקב כשאינן טובים אבל וישראל שהם בבית שני
 צדיקים לבחוזים ח"ו עביר דינא בלא דינא אבל קשה עדיין
 קושית רבי יהושע למה לא נקט פסוק (אחר) (וי"ל שכשראה
 התינוק בבית הסוהר אחר תינוק מה חטא בודאי שנדיק הוא
 זכמה תינוקות כמזהו ימצאו ומצינו בסדום שבעבור עשרה
 צדיקים היה רוצה להגיל המקום בעבורם ולמה בירושלים כל
 כך תינוקות של בית דבן שהם ודאי ישראל שאין בהם חטא למה
 לא עמד זכותם . וזה ששאל וישראל לבחוזים בתמיה) והשיב
 לו אותו תינוק שלשה תשובות באותו פסוק בעצמו ואע"פ שלא
 נזכרו תנועת הפסוק בעצמן משיב אותם והן המה הלא ה' .
 זו חטאנו לו . ולא אבו בדרכיו הלך . ויזכנו בשלשה הקדמות
 שחלוקים בשני הפסוקים אלו כתיב פוקד עון אבות על בנים
 וכתיב לא ימותו אבות על בנים ויתרן בגו' כאן כשאומוים
 מעשה אבותיהם בידיהם כאן כשאינן אומוים ויש סברה אחרת
 בבית דין של מעלה פוקד עון אבות על בנים שכן מצינו בגמרא
 שבת בעון כדדים בנים מתים הרי שפוקד עון אבות על בנים

וכבית דין של מטה לא ימותו אבות על בנים ובנים לא ימותו
 על אבות והארי"ל כתב כשראו עון שבוא מיד פוקד עון אבות
 על בנים דוקא עון אצל בחטא לא ימותו אבות על בנים ובני
 לא ימותו על אבות איש בחטאו ימות בחטא דוקא בשלשה
 הקדמות אלו ככא לענייננו שר' יהושע שאל האבות האלו בגמרא
 שהם בית ראשון ושיני הכלים תקרינה בית שני שהם ישראל
 שלח חטאו בעון למה יהיו לבחוזים השיב לו התינוק ק"ה לא
 עביר דינא בלא דינא אבותינו חטאו ואינם ואחזנו עבותיה
 סבלנו לפי חטאו בעו' והחוטא בעו' פונם כד"ה של מעלה
 ותפסאת ישראל אפי' במחשבה לפי שהוא רחוק צד"ה של מעלה
 שהוא המחשבה בעולה על הלב כידוע לומרנו חן' הלא ה' כ'
 כלומר הלא מה שחטאו אבותינו היה בה' שחטאו צד"ה אם כן
 פוקד עון על הבנים אפילו שבינה צדיקים שניתן וחטאנו לו
 שלמה כדכר הבית שני בשביל שנאת חנם ולמה גלו ישראל
 למצרים בשביל שנאת חנם שהיה להם עם יוסף ח"ו חטאנו
 לו זה חטאו חטאנו לו כדכר ואתיא כבהיא דאומר בשאומים
 מעשה אבותיהם בידיהם ואז פוקד עון אבות על בנים ואפילו
 שכבית שני לא היה בהם עו' וזכרם כשרים מאחר שהיה בהם
 שנאת חנם פוקד עון אבו על בנים השלישי כו' שהיה שבעון
 שהוא מיד פוקד עון אבות על בנים זו ולא אבו בדרכיו הלך
 מדאמר ולא אבו היו מיד א"כ לא תקשי לך איך אבות אכלו
 בומר ושיני תקרינה לפיך א"ה יהושע איני זו מחלן עד
 שאפרדו ויש סתך ג"כ למה שאמרנו לעיל שזו חטאנו לו מדבר
 על שנאת חנם לפי שהיה לו לכתוב הלא ה' זה חטאנו לו ואז
 חלת זה קאי לשם הוי"ה כלום הלא ה' אבל מדאמר זו לא קאי
 אהוי"ה לא החטא בעצמו שחטאו לו פעם אחרת ודך רמו שזו
 עולה אהבה הוי הלא ה' כבהבה חטאנו לו שלא היה לנו אהבה ;
 צוד יתכן לומר ששאלת רבי יהושע הוא בזור עצמו ואינו
 מבית ראשון לבית שני באחרו בית שני בעצמו למה
 כחרב יתכן שלא נמצא עשרה צדיקים כמו בסדום הוי מי נתן
 למשיסה יעקב וישראל לבחוזים אחי יספה דרך עם רשע
 והשיב לו התינוק הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך
 והנה מן הכתוב נראה שמדבר בהווה ועבר הווה היינו
 חטאנו לו ועבר היינו ולא אבו בדרכיו הלך ואך תהיה
 תשובה לרבי יהושע שקושיתו הוא בזור אחד בהווה .
 ויתכן לומר שזהו תשובת התינוק לעולם דקדושה בדרך הוא
 לא עביר דינא בלא דינא ואם תאמר איך נכסה צדיק עם
 רשע יש לומר שנתא בעל אצח מקום לגבות חובו הרשע

בבב

בשכיל חטאו דהיינו זו חטאנו לו בהווה ומי שהוא זדוק עכשיו אפשר כדור'אחר קודם לזה לא אבו בדרכיו הלך וכו' נחמייב זה עם זה וזדוק הוא ה' :

או יתכן לומר שאלו לא היו בוכים בליל חמור גללים לא הייתה נקבעה בניה לדורות והיו צדקים לארץ תבן ולא היה צריכין לכסוע כל אלו המסעות אלא כשהם אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה ואמרו ז"ל במדרש שאין ראש אלא ע"ז דתתיב ויהי דוד בא עד הראש נמצא שרץ לכסוע מקדמונו של עולם ולפיכך עכב אותם במסעות מדה כנגד מדה והיא היתה סיבה להוציאם מארץ ישראל כי נקבעה בניה לדורות היו ואלה מסעיהם למוצאיהם כלומר ואלה המסעות גם כן הם סיבה למוצאיהם כלומר להוציאם מן הארץ בגלות אחר :

ספר הרברים

במדרש אלה הדברים אשר דיבר'משה זש"ה אלה עשית והחרשתי דמית היות אהיה כמון וכו' מהו אלה עשית והחרשתי אחר רבי שמואל בר נחמן אלה חלקין ישראל עשית במדבר והחרשתי לכם למה שהיה משה זמייס עלי ואומר לי סלח נא שמעתי לו דמית היות אהיה כמון דמית את הצורה ליוצרה ואת הנטיעה למי שנטעה אוכיחך ואערכה לעיניך . ונרץ להבין מה שייכות יש באלה עשית והחרשתי לאלה הדברים ומה הוקשה לו בפרשת אלה הדברים שהוכרח להביא ז"ש הכתוב אלה עשית . ויש לומר שזן הכתוב משמש שאלו הדברים דיכרום מעבר לידן יריחו וכן הוא האמתי ואיך אחר אחר כך במקוון במדבר בערבה מול סוף וכו' שזה אינו על יד הירדן מחמת זאת הקושיא וגם קושיא אחרת שכתוב אלה הדברים ולא אחר ואלה הדברים שנאשרו אלה הדברים משמע אותם הדברים ממש שדיבר כבר במדבר ומחמת קושיא אלו הביא פ' אלה עשית והחרשתי שזה הפסוק מורה שחזר ותוהא על הראשונות דתיב דמית היות אהיה כמון וחוטב שיש לפני שחמה אוכיחך ואערכה לעיניך מה שעשית נמצא שכפי הפ' הוא מדבר משה באלה הדברים ולא התחיל בוא"ו אלא אלה סתם להורות על מעשה עגל שפסל לנעשה ונשמע שנית להם שכי עטרות לכל אחד ואחד ובשכיל קצגל אחר הורד עדיין מעליך היו אלה פוסל את הראשונים . ישראל

עוד יתכן לומר דרך הלצה ששאל ר' יהושע מאחר שחיוב בין הכתרים לא היה כי אם ארבע מאות שנה אם כן גלות אחר מנא לן וזהו ששאל מי נתן למסיסה יעקב וישראל לבחוס כלומר חייה סיבה סיבה לגלויות אלו והשיב התיבוק הלא ה' זו חטאנו לו כלומר לא היה שחטאנו במצרי' ונתערבנו בגוים וביטלנו אות ברית קודש היינו עובדים ארבע מאות שנה ואח"כ לא היה עוד גלות אלא כיון שראה שכנכחו במ"ט שערי טומאה הוצרך להוציאם קודם זמנן ונתארך הגלות הזה בארבע גלויות של אדום מדי בכל יון הלא ה' זו חטאנו לו וגם במדבר לא אבו בדרכיו הלך ולפיכך נגזר עלינו ארבע גלויות אלו שכן אמרו ג"כ במדרש שאותה הלילה שכבו העם מסכות המרגלים ליל תשעה באב היה ונקבעה בניה לדורות זו מה שהשיב לו התיבוק הלא ה' זו חטאנו לו וזהו מ"ש בעל ז"כ בשם מקובל אחר אלה מסעי בני ישראל אדום מדי בכל יון וכפי הקדמה זו נוכל לומר שזהו כונת הכתוב במה שאמר משה שלח נא ביד תשלח שרצונו של משה היה שישלח המשיח האחרון ולפי שנתערבו בגוים הוצרך להוציאם קודם זמנם ביד משה ואחרן שאלו לא הפירו בריתו היו יושקים במצרים עד תשלום הדמאות ולא היה עוד גלות כי היה שלח להם הגואל האחרון והוא כונת הכתוב אלה מסעי בני ישראל כלומר אדום מדי בכל יון היה בעבור אשר יצאו ויארץ מצרים על צבאותם ביד משה ואחרן דהיינו שיצאו קודם זמנן שאם היו שוגרים ברית היו יוצאים על יד גואל האחרון והוא שאמר משה שלח נא ביד תשלח :

ורכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם הנה כל המסעות האלו יתכן לדורשם מלשון ויהי כנכסע מקדם שכסעו מקדמונו של צולם והנה ח"ש הכתוב ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם כלומר כתב כי מה שיצאו מלכות מצרים שלא בזמנו היה בשכיל מסעיהם שנסעו מקדמונו של עולם והפירו בריתו במצרים ועבדו ע"ז ז"ש ואלה מסעיהם למוצאיהם זהו קו"ו הוא ואלו העטף כלומר וזה הסיבה בעצמה של מסעות אלו בעצמם תהיה סיבה למוצאיהם מארץ ישראל היו ואלה יוקעיקה למוצאיהם :

בתורה תחילה כלומר מאחר שלא זכרו בתורה תחילה ולא
זנו ק"ו ש"מ שעזבו תורתו ואינן חפזים בה ;

סדר ואתחנן

צערכה נא וארקה וגו' ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע לי
והכנה צריך לדקדק שכן הפסוק משמע שעכשיו
נתעבר בו ה' דאל"כ הוה לו לכתוב ולא שמע אלי יען נתעבר
עלי במי מריבת קדש כעבורכם ומדאמי' ויתעבר ה' בי למענכם
ולא שמע אלי מש יוע שאותה עברה היתה באותה שעה אחר
שנתחנן לעבור בארץ . וי"ל שכן הוא כיוון שמנינו במד' שאמרו
מעני מה לא נכנס משה לארץ כני שלא יאבדו תקוותי מתי
עדבר לפי שנאמר במדבר יתמו ושם ימותו כשראו שנותו משה
ואהרן ומרים אינורו יש תקוה לאחריתנו לפיכך כשהתפלל משה
לעבור אל הארץ או ויתעבר ה' בי ואמר תניח בני במדב' ואתה
תכנס לארץ כשם שהיית רועה אות' במינים כן ג"כ רעה אותם
אחר מיתתך והו ויתעבר ה' בי למענכם למענכם דוקא שלא
אינך אתכם במדבר ואכנס אני לארץ וכשביל זה לא שמע לי ;
לא יהיה לך חלקים אחרים על פני נקוד תחת יוד של פני
בפתח אע"פ שכפי הדקדוק אין שום קושיא שהאי נקוד'
פתח של ה' יו"ד הוא של הכון ולפי שיש לו שני טעמים רביעי
וסוף פסוק . כל דבר שיבא בסוף פסוק וצריך פתח ינקד קימן
ולפיכך בטעם סוף פסוק נקודות הנו"ן קימן ובטעם דקרינן
בס"ת שהוא רביעי נקדתי פתח והוא הפתח תחת ה' יו"ד אבל
היבא דאיבא למידרש דרשינן . כיווני דלא יהי' לך חלקים אחרים
על פני קשה שילת על פני מיותר שה"ל בתם לא יהיה לך
חלקים אחרים אלא דור אגוס חטאו כדבר זה אז הוחל לקרא
בשם ה' והיינו שאי' אגוס אינו ראוי לומר גבוה על כל גבוה'
שיבא שכל כל השפלים בכל שעה לשאול מיינו הדבר מה ירבה
אלא נשים האומניו בינוני ואנחנו נשאל לאומניו והאומניו ישא
למק' בטעת שהוא יודע שהוא פניו ואינו מן הראוי שכל שעה
ושעה לראות את פני המלך ו"ש קרא לא יהי' לך חלקי' אחרים
בבית פני הוי על פני כמו על אדות ישראל היינו ששביל
בני עזין ראוי לראותם בכל שעה שבו תבא לשמות לעשות
לך פסל וכל תמונה אשר ששמים היוו שטבו השמים אחר דור
אמש שדור אמש היו יודעים שאינו כוכב הוא האומניו וירור
אגוס ואילך היו מספרים שהוא לזה לפי שיינו היו אולי ולפיכך
נקד בתח תחת ה' והכונה היא כך לא יהי' לך חלקים אחרים

בשביל פני כנו' לפי שהוא פתח לעבור על לא תעשה לך פסל
וכל תמונה אשר בשמים ועל לא תשתחוה להם ולפיכך נקוד
פתח שהוא מלשון פתח כמגול' דהיינו פתח פתוח ללא תעשה
לך פסל ;

עוד יתכן לומר במה שאמרו ז"ל אנכי ולא יהי' לך בדבר אחד
נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכול לשמו'
ולפיכך נקד שעל פני בפתח לומר לך ששני דיבורי' או בפתיחה
חד נאמרו עוד אמרו ז"ל שכל עשר דברות בדבור אחד נאמרו
ולא שמעו ישראל כי אם אנכי ולא יהי' לך לפי שששיתם יצאה
בדברו ובאותו רגע שינאו נשמתם הרגשו בשני דברים אלו
והיו שרמו הפתח תחת היוד לומר לך לא אנכי ולא יהי' לך לבד
נאמרו בפתיחה חדא כי אם עשר דברות בפתיחה חדא נאמרו
ולפיכך נקוד פתח תחת ה' יו"ד שהוא עשר לרמוז לך שכל העשר
בפתיחה חדא נאמרו ;

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרי' ויוציאך ה' לקדך משם ביד
חזקה ובזרוע נטויה ע"כ צינך ה' לקדך לעשו' את יום
השבת וקשה טובא דמכאן משמע שנטוה את ישראל שישמרו את
השבת כעבור שהוציאו מצרים ופ' יתרו נראה הפס' דכתיב
כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל
אשר בהם וינח ביום השביעי ע"כ כרך ה' את יום השב' ויקדש
מוצאי כתיב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ ואת כל
ביום השביעי וכו' . ולבא אל ביאור קושיא זאת נבאר קודם
הפסוק בענינו שאמר ויוציאך ה' לקדך משם ביד חזקה ובזרוע
נטויה ע"כ צינך וכו' משמע שללו לא היה מוציאו ביד חזקה
ובזרוע נטויה לא היה נטויה על השבת . וי"ל במה שאמרו ז"ל
וישב הים לכנות בוקר לחיתו ח"ת לאיתנו אלא לתנהו
הראשון תכאי התנה הקב"ה בטעשה בראשית שיקרע לישראל
ואמרו ז"ל הים ראה ויבוס מלמד שגילה הק"ב רועו ונתנו
על זרועו של משה ואז הים ראה ויבוס ז"ש נטוי' ויוציא תבלעיו
ארץ נטויה שזרוע הנטויה הוכרח לים שיכפע וקריע ים סוף
היא הוכחה שהקב"ה ברא שמים וארץ דכתי' לחיתו ואמרו ז"ל
לתכאוף הראשון שהיתה עמו בדריאת העולם וכל זה עשה
הקב"ה להודיע לכל הכאים שהוא ברא עולם ויבוס שנינה
את הטבע ז"ש יצא ויוציאך ה' למצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה
דהיינו טעשה אותות ומופתים כדכתי' ביד חזקה וישלח ובזרוע
נטויה שהוא קריע ים סוף והכל להודיע שהוא ברא את העול'
ע"כ צינך ה' לקדך לעשות את יום השבת שהוא הוכחה לדריאת'
העולם ולכן תלה זה בזה שמידת השבת בניית מידים כנוכ' ;

לא תרצה בדבור זה של לא תרצה במצא שינוי בין ואתחנן
 לוייתרו כי באחד כתוב ח"ת של לא תרצה בקצין ובא'
 כתוב ח"ת של לא תרצה בפתח • וי"ל בדרשת הסמוכות לא
 תרצה לא תנאף לא תגנוב ומה שדרשנו בפסוק ואיש לאת קדשיו
 לו יהיה וכו' איש איש כי תשטה אשתו דהיינו מאחר שאינו יכול
 נדקה יבא לירי עביות והאזה חושב' שהוא רועה זונות ולפיכך
 יאבד הון והולכת היא וזכה ג"כ וגם העביות מביאו לגבול יודוע
 הוא שהזלזל בין פני חבירו כאלו שופך דם יש שני מדות בני
 שאינו כותן נדקה יש מי שסוגר את הפתח בפני העני ואינו
 אומר לו כלום והעני חושב שעתיד להביא לו נדקה ומצתין
 שם ומתבייש מעובדים ושבים ואולי סומקא ואתי חיוורא וזה
 שאמר לא תרצה בקצין דהיינו שתסגור הדלת שכן קצין הוא
 מלשון וקצין הכהן שהוא סגירת הכף כך זה לא תרצהו בסגור'
 הדלת היו לא תרצה בקצין ויש מדה אחר' שיבא העני לדפו' על
 הפתח והפתח יהיה סגור ויורד ופותח לו ויושלכו מעל הפתח
 ומכה אותו כמצא שרנחו בפתיחת הפתח היו לא תרצה בפתח
 שבין כך ובין כך תבא לעבור על לא תנאף ולא תגנוב לא
 תנאף למה דכתיבנא לעיל ואיש את קדשיו לו יהיה וכו' איש
 איש כי תשטה אשתו • ועל לא תגנוב דכתיב לא יכוון לגנוב
 כי יגנוב לתלף נפשו כי ירעה שבעביות אינו מניח מדה טובה
 היו לא תרצה בפתח לא תרצה בקצין :

עוד יתכן לומר שדרכי נפשות הגלמוד חובה יכול באותו
 יום לחזור וללמד וכות אכל הנולד וכות איתו יוכל
 לחזור וללמד חובה באותו יום ואם לאו שופך דמים ו"ש
 אם למדת וכות לא תרצה בפתח שתפתח פיך ללמד חובה
 באותו יום וגם הגלמוד חובה אם יודע ללמד וכות ולא למד
 אע"פ שהוא יחיד ורובם פתחו לחובה נחשב לו כאלו הרגו לפי
 שאם היו שומעין טענותיו אפשר שהיו חוזרים בהם ומלמדים
 וכות נמצא זה שקצין פיו מהלפוך בזכות נחשב לו כאלו הרגו
 היו לא תרצה בקצין :

עוד יתכן לומר במה שאמרנו ו"ל כי רבים חללים הפילה
 ועצומים כל הרגויה כי רבים חללים הפילה זה ת"ח
 שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל הרגויה זה שהגיע
 להוראה ואינו מורה נמצא בין כך ובין כך בין הפותח פיו
 להורות בלא זמנו בין הקוץ פיו מלהורות בזמנו כולם נחשב
 להם כאלו הרגו נפשות ז"ה לא תרצה בפתח אם לא הגיע
 זמן כלומר אם תורה קודם זמן יקרא עליך כאלו רנחת
 באותה פתיחה לא תרצה בקצין רנח לומר אם הגיע זמן

להורות ואתה קוץ פיך מלהורו אותה קצית פה יחשב עליך
 כאלו רנחת היו לא תרצה בקצין ו
 ובגמ' דשבת ח"ר יהושע בן לוי בשעה שירד משה מלפני
 הקב"ה בא שגן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא
 ח"ל נתתיה לארץ הלך אצל הארץ אמר לה תורה היכן היא אמר
 לו אקים הבין דרכה הלך אצל ים ואמר לו אין עמדי אצל תהום
 אמר לו אין בי שנאמר תהום אמר לא בי היא וים אמר אין
 עמדי אבדון מות אמרו באזינו שמענו שמעה חזר ואמר לפני
 הקב"ה רבש"ע חפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה ח"ל כך אצל בן
 עמרם הלך אצל משה ח"ל תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא
 ח"ל וכי מה אני שהקב"ה נותן לי תורה ח"ל הקב"ה למשה משה
 פדאי אותה אמר לפניו רבש"ע חזרה גנוזה יש לך שאתה
 משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי ח"ל הקב"ה
 למשה הואיל ומיעטת עצמן תקרא על שגך שנאמר זכרו תורת
 משה עבדי וגו' ע"כ • והנה המאמר הזה כולו מקשה ראשונה
 שאין אדם שואל על דבר אחר' ראה חסרוננו והלא התורה היא
 בעלמיה מעיני כל מי ומעוף השמים נסתרה כדאיתא במדרש
 כונן שהתורה היתה קשור' בזרועו של הקב"ה ח"ל השגן מהיבין
 ראה אותה שלא בשמים היא כדי לשאול תורה היכן היא •
 ועוד מ"ש הקב"ה נתתיה לארץ קשה שהל"ל מיד נתתיה לבין
 עמרים ע"ק למה הארץ השיבה אלקיים הבין דרכה שהל"ל כמו
 שאמרו הים ותהום אין ביך היה לה להשיב לא בי היא ע"ק
 שהקב"ה ח"ל נתתיה לארץ ומה לו להלך אצל ים ותהום ע"ק
 השגן כשאמרה לו הארץ אלקיים הבין דרכה למה לא הלך מיד
 אצל הקב"ה והלך לחפש מתקום לתקום ע"ק למה חיפש בכל
 התקומות ולא חיפש בכני אדם והלא שטות גמור הוא שיעלה
 בדעתו שלארץ בעצמה נתנה וי"ל במה שכתבו התוס' בשבת
 תורה היכן היא ח"ל ו"ל ובי שגן לא היה יודע מ"ת וי"ל דאמרין
 במדרש לפניו ילך דבר שטרדו הקב"ה לשגן בשעה מ"ת שלא
 יקטרד לומר אותה שעתידה לחטוא לסוף מ"ס וכו' הרי שטרדו
 מן העולם בשעת מ"ת ומצינו שאור כהר דינור בוקע שבעה
 רקיעים וכן תראה בהיות בהיר בשחקים סילכהר דינור ומה
 כהר דינור שהוא מויעת החיות נושאות ככאן של הקב"ה זעית
 שלהם ל"כ מאיר תורה דכתיב בה ותורה אור והיתה קשורה
 בזרועו של הקב"ה מ"ל שיהיה אורה בוקע בכל הרקיעים
 וכשנתנה לישראל פנה זיוה פנה הדרה מן השמים כדכתיב
 לא בשמים היא לפיכך כשבא השגן וראה שפנה אור של תורה
 מן השמים עבה ואמר תורה היכן היא שפנה זיוה ח"ל הקב"ה
 נתתיה

עדין לא הפגתי להגראת אל' משה בדאי אתה ולא אחרת
ההבד הקשה יביאון א משה אמר לו רבש"ע חמדה גנוזה שאתה
משתעשע בה בכל יום כמו שאמרת ז"ל שבכל יום הקב"ה יושב
ונוהגת כל העולם אחזק טובה לעצמי אמר הואיל ומצאת את
עצונך תקרא על שםך שאלמר וזכו תורת ישה עבדי וגו' :

סדר עקב

זוהר עקב תשמעון את המשפטים האלה מה כתיב למעלה
מן הענין ושירת את המזבח ואת החוקים ואת
המשפטי אשר אנכי מצוך היום לעשותם ופירש"י היום לעשות'
ולמחר לעב"כ לקבל שכרם ותיאיר דהא כתיב והיה עקב
תשמעון את המשפטי האלה וכו' וכך פרי בטון ופרי אדמתך
וגו' הרי שכתב אתו בעה"ז ח"כ איך אמר היום לעשותם . וי"ל
במה שדקדק דלמה בזהיה עקב לא הזכיר כי אם משפטים .
ומזוה ומוקי לא הזכיר ואי האי עקב תשמעון קאי אדלעיל היה
לו להזכיר כג' מנות חוקים ומשפטים ויתכן לומר שהאי ומשפטי'
דקאמר הבא לאו המשפטים דהתורה מדבר כי אם היסורין
הבאים ממחמת עונות בשכר שמקבל אותם וואהבה בסכר פני'
ישות ומצדק עליו את הדין מחולתו שכר אוכל בעה"ז שכר
מנות ובהאי עלמא ליכא ואפי' שכר יסורין של אהב' בהאי עלמ'
ליכא ומתה אוכל בעה"ז שכר' מה שמקבל יסורי עונותיו בסכר
פנים ישות וז"ש מאחר שהיום לעשותם ולמחר בעה"ז לקבל
שכרם ח"כ בהאי עלמ' מהיק יאכל וז"ל והי' עקב תשמעון את
המשפטים והאי תשמעו הוא כמו בני כנר ישמעו לי הוי עקב
תשמעון את המשפטים האלה וההבד וגו' וכך פרי בטון ופרי
אדמתך :

דרשוני דקשה למה הוצרך לומר עולה זמן בטנה היינו עולה
היינו בן בטנה ולא הי' כלל קרא לא התשכ' אשה מרחם בן בטנ'
ומהו עולה דקאמר קרא ע"ק שאמר גם אם תשכחנה שהאי גם
מה בא לרבות ששני דברים הוצרכו ברישא עולה זמן בטנה ולא
מעום רבים שנים וח"כ לרבווי מאי קא אתא מלת וגם שאמר
גם אלה ויתכן לומר שכונת הכתו' כך בשאמרו וכו' שכחני הביא
להם יושל לנחמם ולומר להם שאי אפשר שיטבח אותם הא כיצד
התשכח אשה עולה כלומר בזהוה שבטולם אשה כשיהי' לה בן
אחד אוהבת אותו ונושאת אותו בחיקה כאשר ישא האומין את
היונק ואם היו תביה לאיש ויתעבר פעם אחרת או איכה
מזשאת אותו על שכר' עוד כי מיתר את שאל תפיל מה שבטנ'
וז"ש קרא אם תרא' אשה ששוכחה את עולה הוא מחמת שרונה
לרחם בן בטנה שלא תפיל הוי מרחם בן בטנה זכי תאמר
מהיכי תיתי דלמא שאחר שכתעברה שנאה את הילוד ואיכה
אוהבת כי אם לכן בטנה אומ' לך למחר כשתעבר פעם אחרת
תדאז ששוכחת גם את שניהם וז"ש שגם אלה תשכחנה כמזא
שסיבת השכחה הוא מחמת בן אחר שגולד לה אבל ואנכי לא
אוכל לשכחך כי אין לי בן אחר כדי שאשכח איתך :

אבל

במדרש דרשו התשכח אשה עולה האשכח עולות בני
מחים שהייתם מקדב' לפני במדבר ח"ל רבש"ע הואיל
זאין שכחה לפני כסא כבודך שאל תזכור לי מעשה העגל ח"ל
גם אלה תשכחנה ח"ל רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא
כבודך שאל תשכח לי מעמד הר סיני ח"ל ואנכי לא אשכחך .
והנה המאמר הזה תמוה מאוד דמה לפשך קשיא אם שכחה
מנוויה למעלה ודאי שבכל ייוצא ואם אין שכחה מנוויה לא ישכח
שום דבר ואיך אומר אלה תשכחנה דהיינו העגל ואנכי לא
אשכחך דהיינו סיני ויתכן לומר בדרך טבע שכל הדברי' טופים
שלוקח אדם כחת רוח מהם לעולם יעלו על לבו הא כיצד דרך
משל אם היה אדם עני בראשונה ואח"כ יוצא מציאה והעשיר
מיד ביום שני לא יזכור ולא יעלה על לבו אותו עניות שהיה
לו ודומה כפיניו כאלו כל ימיו היה עשיר . וזאל הוא למפרע
שמקודם היה עשיר ואח"כ ירד ממכסו כל זמן שהוא בעוני' וזכר
אותם הימים וכל מה שנעשה בהם בימיו עשורו כמזא שהטבע
מכריע שכל דבר טוב לא ישכח וכל דבר רע ישכח האדם ח"כ
כמינו למדים שיכה אמר קרא התשכח אשה עולה ודרשו ח"ל
האשכח עולות בני מחים שהייתם מקדבוס לפני במדבר לפני
שהיה לוקח כחת רוח יומנו וכל דבר שהאדם יז לו כחת רוח בו
יעלו על לב לעולם הוי התשכח אשה עולה אבל ישראל לא היה
יודעים

והאמר ציון עובדי ה' ואדני שכחני ויש להקדק למה לא
אמר קרא עובדי ה' ושכחני כי מה צורך לומר זה'
שכחני ולמה טינה מכוו'ה לאדנו'ת יתכן לומר שהי' וואדנות
הם כבוד קב"ה ובכל עוד שהם ביחודה או השכיב איכה מנחת
את ישראל שישלטו עליהם העניו' אבל מחמת העונות שגורמ'
פרוד משתלק הוא למעלה או השכיבה עשה עמה כאלו איכה
רואה אותם ולו הנוים שולטים על ישראל והיא משכחת את
בניה בן הנוים ז"ש קרא ותאמר ציון עובדי ה' שנסתלק לעילא
ומש"ה ואדוני שכחני שהיא השכיבה שכחני הוי זה' שכחני :
התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה
ואנכי לא אשכחך . באמת שהכתוב הזה אומר

יודעים הטעם למה אינו שופך ומשבו שאין שמה ענויה ככל
 דבר ודבר אז אחר ורשע'ע הואיל ואין שמה לפניך שיהא תוכו'
 לו מעשה העגל ח"ל גם אלה תשכחנה כלומר כל מיני ע"א אני
 שוכח שאין לי בנת רוח בו נחמיקו למדים שששני חלקות של
 הפסוק דהיינו התשכח אשה עולה ואלה תשכחנה אנדיע להם
 שמן הטוב אינו שופך ומדבר רע שוכח אס כן קשיא מה צריך
 לשאלו פעם שלישיית ולומר הואיל ויש שבתה שמה תשכח לי
 מעמד הר סיני תימא שאפילו עולות וקרבתנות אינו שוכח יתכן
 שישכח מעמד הר סיני קשיא ויתכן לומר כמה שנקדים קודם
 מהגו' דע"א עבירה מכנה וצאה ואין עבירה מקבה תורה וצריך
 להבין ולעיין בדבר זה כיצד הוא תרע שאם אדם עבד משה
 ונתן מעות לבעותה וח"כ נתן מעות לעבד עבירה זו איתם
 ייעות של עבירה מכנים לאותם היעיות של המנהג היו עבירה
 יכבה מנהג וכמו כן בעל קרחין לומר עמדה טובה מרובה
 יחידת פורענות ועל הפחות יהי מדה טובה כמדת פורענות
 כשה' ח"כ כמו שעבירה מקבה מנהג כך אם עשה העביר' קודם
 וח"כ לטוב בתשוב' נתן מעות לנדקה אנתן היעיות של נדקה
 יחבין אנתן הכורענות שהיה צריך לבא עליו מוחות איתם
 העבירה ששם שכן כתוב בדניאל וצואה' כנדקה פרוק הרי
 אם בא הנדקה לאחר החטא פרוק עניו מן הדין וזהו נדקה
 תניל ייחות ייחות כי האי נושא ולא ימות טבעי שכן כתוב אח
 לא פדה יפדה אים נתענו למדים כסם שעבירה מקבה מנהג
 כך מנהג מכנה פורענות גורם העבירה שלא תבא עליו וזהו
 כונת החומר והפסוק גם אלה תשכחנה לבי שאלו הואיל ואין
 שמה לפני כסא כבוד שאיורת התשכח אשה עולה שיהא
 המור לו מעשה העגל ח"ל שוקים כסם שעבירה מקבה מנהג
 יתן כי באת אחר המנהג ג"כ עבירה מתכבית מחמת היענה
 שבה אחריות ח"ש גם אלה תשכחנה כלומר כסם היענות
 יתכבית מן העבירה גם אלה שהם העבירו תשכחנה מחמת
 העולות וכני מחים שהייתם מקריבים לפניו כמדבר אחר
 יעשה העגל ולפיכך אחרתי התשכח אשה עולה דהיינו עולות
 יקני מחים שהקריבים לפניו כמדבר לבי שאלו אחר מעשה
 העגל ומנהג מכנה עבירה גם כן כדאחרים ולפיכך נולד להם
 קשיא אחרת ואחרו מדבריו של הקב"ה ומשמע שכל הבא אחר
 חטאו ושכח את חטאו רונה לומר אם בא מנהג אחר העבירה
 משכח את העבירה ואם באת העבירה אחר ענה עבירה
 מכנה מנהג ולפיכך הקרבנות נאמר בהם התשכח אשה עולה
 לבי שאלו אחר העגל הכל אינו שפך קודם העגל וכל העגל

אחריו כשא תשכחנה דעביר' יכבה מנהג' ללא חכמי ללא אשכחך
 דנחמיה דעבירה מכנה מנהג ואין עבירה מכנה תורה היו
 ואכני של מעמד הר סיני לא אשכחך ;
ואברת פלכבך מי יולד לי את אלה ואני שאלה נלמודה
 גולה וקורה ואלה מי גדל הן אני נשארתי לכדי
 אלה איפה הם הנה ידוע הוא שקכל מקום שוכר שלשה
 דכרי' כמא אכבהם יצחק בשלישי חומר ויעקב ואז השלשה יתני
 דכר אחר ובשלישי מקים וא"ו ויום מתחיל הוא' וכן השני צריך
 שהיה גם השלישי כול' ואם הפסוק בשלישי לא שם וא"ו
 אז נפקק השלישי מן המקור ואין לשלישי עם הראשונה אחרת
 ח"כ שלשה אלה הנופרים בפסוק זה אם פולס מדברים על
 ישראל לבא לא שם בשלישי וא"ו ג"כ שכן פתיח מי יולד לי את
 אלה ואלה מי גדל אלה אפוא הם ח"כ בעל קרחין חדלא כתם
 ואלה איפוא הם השלישי לכו על ישראל אחר ע"ק שאם
 הוא מדבר על ישראל פבר בא אליה דתיב שאי סביב עיניך
 וראי פולס יקבצו באו לך אם כן הי"ל ואלה אפוא היו ולא
 איפוא הם דמשיע שעכש שאלת עליהם אפיה הם חונים
 והלא כבר באו לה . ויתכן לומר בזה שאמר בנשמה אליהו
 בא לקרב ולרחק לקרב את הרמקום צודע ולרחק את
 הקרובי' צורע ובבואו שם ראי' ע"ש . ופסי זה התנא נוכל ג"כ
 לומר שלעתיד לבא יבא לרחק ולקרב צורע דהיינו אמות
 העולם באשכים בארעא קדישא לרחקם מעליה ביד רמה
 ולקרב הרחוקי' צורע כדכתיב וביבאו את אחיכם מכל הגו'
 מחמה לה' הרי כשיבא אליהו לעתיד לבא יבא לרחק ולקרב
 ובה כפא לנאר הכתוב מי יולד לי את אלה ואלה מי גדל מדבר
 על ישראל שהיא לא ראתם אימתי נולדו ואימתי נגדלו וקרבים
 צורע ורחק את הקרובים שהם אוב"ע שהיו יושבים עליה
 ושאלת השפיכה אלה שהיו בבאן איפוא הם עכשיו שאינם
 נכאים אלי הוי אלה איפה הם ולפיכך הפסוק ולא אחר ואלה
 איפה הם כול' ;

סדר ראה

ראה אכני פנתן וגו' את הפרה אשר תשימו אל חזות ה'
 אלהיכם וגו' והקללה אם לא תשימו . וצריך להבין
 למה לא אחר ברישא גם כן את הברכה אם תשימו כמו
 בסופא שאמר והקללה אם לא תשימו . ויתכן לומר שאם
 היה אומר הפסוק את הברכה אם תשימו ואז יהיה משמע
 שהברכה

סדר שופטים

על פי התורה אשר יודוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעש' לא תסור סן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמש מן הכהנים יש יתור בפסוק זה יחזיר שכבה אחר ע"פ התורה אשר יודוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה מה צורך לומר לא תסור מן הדבר כיון שכבר אמר כל אשר יאמרו לך תעשה ואם לנאותינו בעשה ול"ת כמו באברהם שהקורא לאברהם אחרים עובד בעשה ול"ת וכן העובר על דבריהם עובר על עשה ול"ת והלא מינוט שפירשו רבותינו אע"ג שעשו חיזוק לדבריהם שהעובר על דבריהם יהיה עובר בעשה ול"ת ואפי' תימא הכי שעובר על עשה ול"ת עדיין יש יתור בפסוק שהל"ל באותו זה כל אשר יאמרו לך תעשה לא תסור ימין ושמש ומה צורך לומר מן הדבר אשר יאמרו לך ע"ק מה שאמר לא תסור ימין ושמש שהל"ל ככל אשר יאמרו לך לא תסור ממנו ומה צורך לומר ימין ושמש בשני דיוקים אלו נכלל לבא לביאור הדברים סתם דבר הוא מזה כיון כי דבר ה' בזה וכתו כן דבר שאמרו חכמים היא מנו' אדרבן כו"ש הכתוב על פי התורה אשר יודוך ועל המשפט אשר יאמרו לך זה מדאורייתא שזווי בו שתעשה דליתו מנות עשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך זה מנה דרבנן והנה תפלין הוא מן התורה אבל באזה ורועישים תפלין של יד הוא מדרבנן דפקח להו על ידכה יד כהה ובעבור הכי אחרו שאם יהיה אדם אטור די ימינו שישים התפלין ביד ימין נמצא שאמרו על ימין שהוא שמאל א"כ תמילא תשמע שאמרו על שמאל שהוא ימין א"כ מה צורך לרש"י לפרש אפי' אם יאמרו לך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל שלא היה לו לומר אלא אם יאמרו לך על שמאל ומילא תשמע שאמרו ג"כ על שמאל שהוא ימין שלא יתכן שיהיה אדם בשני זרועות ויהיה שניהם שמאל או שניהם ימין א"כ כשאמרו על זרוע איהו הימין יתכלל שהשני הוא שמאל וכדיבור אחד נאמרו ויתכן לומר שהענין הוא כך שרדין הכתוב נר חנוכה הוא לשמאל הנכנס בפתח כדי שיהיה מורה בימין ומנות נר חנוכה עשאל יחזיר שאמרו לאיש הלזה שהוא אטור שישים התפלין ביד ימין א"כ יד ימינו הוא שמאלו וכפי זה צורך החוזה שתהיה על יד ימינו דהיינו שמאלו לפי שהוא אטור ונר חנוכה על שמאלו שהוא יד ימינו לפי שהוא אטור וגורו רבן שאין להניחה נר חנוכה ומזה לא כדרך כל אדם נמצא שאמרו על ימין שהיא שמאל בתפלין וחזרו ואמרו על אותנו יד חמש ששאלוהו שמאל לשים

ב עליה

וימן זדקה בדרשינך כתר ליהנול גמורו שאין עבודה מזה ו"ש יקרא אפי' אומר לך בזדקה תכוננו כלומר בזדקה תכפנו עבונותיך אבל הזהיר רחמי מעשוק כדי שלא תיראי מהזדקה לא תועיל שאם עשקת ודאי שאין הזדקה מועלת למה תשקלו בקסף בלא לחם ויגיעכם בלא לשבעה שמוע שמוע אלי ואכלו יטוב ותתענג בדשן נפשיכם כתב הוזהר עתיד הקדוש ברוך הוא להכתיב לכל זדיק וזדיק ארבע מאות עלמין דכסופא דכתיב וארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר הרי שעלמות של בן עזרן העליון נקראים כסף והביאו טעמא למה ארבע מאות ואמרו מאות בשביל יחוד הסם ומאותם לנזערים את פרוי שהוא עסק התורה וכנוהג שבעולם אם יהיה לאדם מאותים ונהג ויבא אחד ויאמר לו נשתתף אפי' ואתה ואני אעסק במלאכה בכח מאותים מזה אלו ובע"ה בקרוב יהיו המאתי ד' מאות מרוב הריוח ודאי שאמ"ל הן לו יחי כדכריך והנה כל ישראל בשביל היחוד מוכרח שיהיה לו מאותים עולמות אם יאמר חכם אחד לעשיר אחד תן לי חזונות ואנא אעסוק בתורה ויחשב לך כאלו עסקת אתה דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה ויהיה לך ארבע מאות עלמין ועשיר יענה עוות תה לי וולך די לי במאיתים ואין אני רוצה להרויח עוד מאותים עלמין דכסופא כי כבר יש לי מאותים עלמין דכסופא וזה שאמר הכתוב למה תשקלו כסף בלא לחם והאי תשקלו הוא לקיחה כלומר למה בלקיחת עלמין דכסף תאמרו אין חנו דוניס בלחם של תורה כלומר האתם המאיתים עולמות של כסף שהם בשכר לחמה של תורה הוי בלא לחם רציס לשקול עלמין דכסופא בלי שכר לחמה של תורה וכיגיעכם אין אתם אמורים קן אלא אוהב כסף לא ישבע כסף הוי ויגיעכם בלא לשבעה שמוע שמוע אלי ואכלו טוב שהוא תורה כדכתיב כי לקח טוב ולא תאמרו בלא לחם ותתענג בדשן נפשי' האותם המאיתים עולמות שהם בשכר התורה :

עוד יתכן לומר פשטה דקרא למה תשקלו כסף בלא לחם כלומר אתם מפורים כסף הרבה לדבר שאינו לבס קיים שאין לחם קיים אלא לחמה של תורה ונמצא כל מה שינעתם הוא בלא לשבעה שאין מניע לכם דבר מזה לאחר מיתתכם שאין לאדם אלא תורה וזדקה כדכתיב והלך לפניך צדק זה שאמר שמוע שמוע אלי ואכלו טוב דהיינו לחמה של תורה או החיזוק ביד ימין תורה ואז יהיה יגיעכם לשבעה הוי ותתענג בדשן נפשי' שתמצאו לפניכם שולחן ערוך בעה"ב :

עליה תפילין אחרו שהיא בעצמה ימין לענין כה חנוכה ואזוזה
 ז"ש ר"י אם יאמרו לך על ימין שהוא שאל לשים תפילין וחזרו
 ואמרו שזה היד של התפילין היא ימין לכניסה לשים מנוזה
 באותה נד וכמנא דבריה' סותרים אהדידי לא תסור מדבריהם ;
 במדרש כי השוחד יעור עיני חכמים וגו' אינו יוצא ידי
 עולמו עד שיורה דרך בהוראתו ויסלף דברי

דזיקים אינו יוצא ידי עולמו עד שידע מה שדבר . . . ונרין
 להבין מנא ליה למדרש לדרוש דרשה זאת ויתכן לומר דנפקא לי
 מיתורא דקרא שאף הכתוב כי השוחד יעור מה ר"ל עיני ודאי
 שהעיון הוא בעינים א"כ הי"ל כל כי השוחד יעור חכמים גם
 ויסלף דזיקי שאפי' שהי' דזיק נמור מעוות הדין נוחמת השוחד
 א"כ אין כ"ל לא עיני ולא דברי מחמת האז יתורא דרש המדרש
 דרשה זאת ועוד שזעיקרא לא הי' לל קרא אלא השוחד יעור
 סתם ומשמע שזעור לכל מי שלוקח שוחד לכך דרש המדרש
 אינו יוצא ידי עולמו עד שיורה דרך בהוראתו ויפקחו עיניו
 ויהיו עיני חכמי' וזרש הכתוב כך השוחד יעור סתם אבל סוף
 סוף יתור ויורה דרך בהוראתו הוי עיני חכמים ולא יתבייש
 לאמר טעיתי כמו' טרפון שאמר אבדה חמורתך טרפון וכן
 ויסלף דברי דזיקי' דרש בת' השוחד ויסלף סתם שאינו יוצא ידי
 עולמו עד שיאמר דברי דזיקים וז"ש המדרש עד שיודע מה

שמדבר שיוציא דבריה מנדוקים :

עוד יתכן לומר שמח' שה הרגיל עצמו ליקח שוחד ועיות
 דין זה מחמת השוחד לפי שהשוחד עוורו את עיניו וחייב
 את הזכאי ויחיה את החייב שנתן לו שוחד אינו יוצא ידי עולמו
 עד שיבא דין זה למצדע שני' שהיה חייב באותו פעם יהי זכאי
 עכשיו וכן האחר ויתן לו השוחד שי שכנגדו ואז נרין לדון את
 הדין הפך ממה שדן כפעם הראשונה וא"ת והרי רואה דבריו
 וותרים אהדידי השוחד מעורו פעם שנית וזוה מורה הוראה
 הפך ממה שהורה קודם והוא האמת וז"ש המדרש אינו יוצא ידי
 עולמו שהק"ה מכשילו פעם אחרת בשוחד שיורה דרך הפך
 אחרתו הראשונה וכן ויסלף דברי דזיקי' והוא כדי לפרסמו
 בעולם שלוקח שוחד :

בשוב ה' שיבת ציון היינו כחולמים אז ימלא שחוק פיננו
 ולשוננו רנה אז יאמרו בגוים הגדילה' לעשות עם
 אלה הגדילה' לעשות עמנו היינו שמחים . והנה הכתובי' הלן
 כולם מקשה ראשונה שהי"ל כל נהיה כחולמי' שזלת שהיינו הוא
 לשון עבר בזה יתכן לומר שהאי' מלת היינו ר"ל היינו כחולמי'
 שיראה בעיניו בחלום כמו שהאדם בחלום כשרואה עצמו בעונג
 עתיר' שזו יקחין החלום ויאחד אותו עונג כך לא נאמין אנו

בנו שנוגע מלכות לדינו הוי היינו כחולמים !
 אז יתכן לומר שבאותו זמן יראה בעינינו מה שערב עלינו
 כמו שהי' בחלום רע ואחר שנעור אומר תהלות לא שהי'
 אותה צרה בחלום וז"ש בשבט ה' שיבת ציון נאמר אכחנו באותו
 זמן על הצרות שעברו עלינו היינו כחולמים אבל עתה נבא
 לסיפא שאמר אז יאמרו בגוים הגדילה' לעשות עם אלה הגדילה'
 לעשות עמנו היינו שמחים דמה כ"ל עם אלה עמנו שהי"ל כל אז
 יאמרו בגוים הגדילה' לעשות עמנו היינו שמחים' ג"כ . ויתכן
 לומר שכונת הכתוב' הוי ששול' א"ה כשרואי' את היד החזק'
 והגדולה אשר עשה עם ישראל שקצם מאורח ונחמערב ושלח
 להם את נואלם אומרים ביניהם למה זכו ישראל לכל הגדולה
 הזאת ויתרצים הם בעצמם מחמת כשהגדילה' לעשות עוננו
 היינו שמחים והכתוב אומר בפסול אויבך אל תשמח ולפיכך זכו
 שהגדילה' לעשות עם אלה וכך כונת הכתוב בקינור מה שהגדילה'
 ה' לעשות עם אלה הוא שששכיל ששגדילה' לעשות עמנו היינו
 שמחי' דכתיב כל הגוים שמעו רעתם שמו ולפיכך שב מעליהם
 חרון אפו :

עוד יתכן לומר שהאי' פסוק דלוי יאמרו בגוים סחוק לפסוק
 שלפניו דכתיב אז ימלא שחוק פיננו ולשוננו רינה אז
 יאמרו בגויה' הגדילה' לעשות עם אלה שמעו שאם לא היה חלל
 שחוק פיננו לא היו אומרי' דבר זה ולמה אדרב' הי"ל לכתוב זה
 הכתוב של אז יאמרו בגוים סחוק לפסוק דלעיל כה"ג בשבט ה'
 שיבת ציון היינו כחולמי' אז יאמרו בגויה' הגדילה' לעשות עם
 אלה ואח"כ משמע דברי הגוים היה לנו לחלא משחוק פיננו א"כ
 הי"ל כל אז ימלא שחוק פיננו אחר הכתוב של אז יאמרו בגוים יתכן
 לומר בדרך טבע מי שמלא שחוק פיננו לא יוכל בבת אחת לרנן
 בכל עוד שמלא משחוק פיננו והכתוב אומ' שכי דברי' הפכיים אז
 ימלא שחוק פיננו ולשוננו רינה א"כ אין יתכן שהארנן יהיה פינ
 מלא משחוק לא הענין הוא שלא בטבע ומחמת ראות דבר זה
 שלא בטבע שימלא משחוק פיננו ולשוננו מרינה אז יאמרו בגוים
 מה זה הגדילה' לעשות עם אלה שימלא משחוק פיננו וכלשונם
 רינה שהרי כשהגדילה' לעשות עמנו היינו שמחים לבד ולא
 נוכל לשחוק ולרנן ביחד כמוהם :

סדר כי תצא

כי תהיין ללוי' שתי נשי' האחת אהובה והאחת שנאה וילח
 לו בנים האהובה והשנאה ויהי' הבן הבכור לשנאה ויהיה
 ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן
 האהובה

השבועה לנתיבה זבועש כתיב וכך את עמך ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו והקדי' הגת'נה לשבועה ועוד יש להקדק שבכורים אומר לתת לנו דמשים שעדין לא נתן זבועש אומר אשר נתת לנו ממת דיוקים או זאת אשר שדייק הרמב"ם זכר בתלמוד ירושלמי אליבא דר' יהודה שהגר מביא וקורא זנס ר' יהודה בני יתק לומר שנין בזה ולפי כך פליג אמתני' דין והכוונה היא כך בכורי' שהגר ~~מביא~~ וקורא מסעם כשנתגיר ודאי שנשא אשה מישראל וזאת האשה יעול לה בחלת שדה זכרם ונמצא בני הגר הוא יורשים בחלת אדם ח"ש קרא לתת למכור שעתיד לתת לנו אבל כשעשר שאמר שנתת לנו הגר אינו יכול למר דבר מה שלעצמו לא יתן לו חלק בארץ זנס אי אפשר שימול לו שום בחלה אבל בכורים שנאמ' בו לתת לנו דהיינו לעתיד בזה יכול לקרות שבהמשך הזמן בבני ירשו את הארץ נמצא שלעולם אלו לא היה כתוב בכמרים לתת לנו לא כוח בזועש דכתיב נתת לנו לא היו יכולין לקרות אפי' דכתיב ביה אשר נשבעת לאבותינו שהרי ג"כ המעשר כתיב בני אשר נשבעת לאבותינו ומביא וזינו קורא משום דכתיב שנתת לנו כאשר מפורש בדברי הרמ"ם שהטעם שמביא וזינו קורא בשביל שכתוב אשר נתת לנו ומאחר שהטעם הקריאה הוא בשביל התיכה לכן הכתיב' והלוים אם לא היה להם ערי מוגרש היו מביאים זניקן קורים ובשביל ערי מוגרש שיכול לומר שנתת למ לפיכך פסק ר' יוסי ומביא וקורא משום דיש להם ערי מוגרש ולא נתן טעמא משום שנשבעת לאבותינו לא משום ערי מוגרש וזה שהקדים בכמרים שבועה לנתיבה זבועש כתיבה קודם שבועה הוא שביע' הוא מן הקרקע ומודי' שניתן להם הקרקע כאשר נשבעת לאבותינו זכר ירש הקרקע אבל נשבעת לאבותינו ולתת לנו בהקדמת השבועה לנתיבה מורה שעדין לא נתקיימה בו השבועה אלא שעתיד לתת למתחת לשון זה יכול הגר לקרות כמור לעיל :

בתחת השמים לא תשכח והיה כי תבא א' הארץ וגו' קודם הכל נריך להבין מה שייכות יש ענין עמלק לענין בכורי' הנה ידוע הוא שהכל זקין הכל חימו ליעקב זקין לעשו שהוא מוזהמת הנחש הקדמוני ועתה נריך להבין קין למה הביא מנחה מנוכה לפני הקב"ה דכתיב ויבא קין משרי האדמה שהי' לו להביא מראשית פרי האדמה שהמבי' דורון למלך נריך שיביא הייתר מוכרח דבר שלא ימצא דוגמתו כדי שרצון יעלה לו . אלא ידוע הוא ליודעי מן המלחמה שיש בין נחש הקדמוני לו"א

שהיא כמו מלחמת יעקב ועשו עשו חושב עצמו לכבוד ויעקב לקח חימו הבכורה נמצא שכל החלוקות שלהם הוא על הבכור' כמו קין ושהיה מסטרא דנחש לא רצה להביא מראשי' פרי האדמה לרמוז שהראשית שייך לוי שהוא הקליפה והקליפ' קדמה לפרי כמו עשו שיא קודם יעקב ולכך הביא לוי משרי האדמה ולא מראשית פרי האדמה שהוא חלק הבכור אבל הכל שהוא חימו ליעקב ולזכרם עלי הבכורה כדי שיקרא ו"א בכור לכך הביא לו מוכר' לאצו לרמוז שכפי המקבל כך היא המנחה מנחת בכורת לכבוד ולכך וישע' ה' אל הכל ואל מנחתו ול קין ואל מנחתו לא שעב . והנה ידוע הוא השכחה שבין הקב"ה ועמלק היא ששלא ידיו בשלמותי חלל בריתו במאמר ו"ל שהיה חותך ערלת ישראל והיה זורקן למעלה והיה זומר עול מה שבחרת והענין הוא כמו שאמרנו לעיל שהמלחמה היא על הבכורה וראשית בכורי גופו של אדם היא המילה כמו שדרשו דו"ל וכבר אמרנו לעיל שהבכורים ראוי לכבוד לכך היה חותך המילות וזורקן למעלה ואומר טול מה שבחרת שהוא חלק הבכורה כדי לחלול בבכורה דכתיב ויבן עשו את הבכורה . והנה כבר ידוע שעשו ויעקב חלקו העולמות תחת השמי' לעשו ולמעלה מציפת הרקיע ליעקב . והנה כפי הדין החלוקה הזאת אתיא דלא כמאן שאם עשו הוא הבכור נריך ליתול פי שנים ח"כמן הראוי נריך שיקח עשו ע"ה ושלש של עה"ב זאם יעקב הוא הבכור נריך שיקח עה"ב ושלש של עה"ב אחר הפסוק והיה כי תבא א' הארץ נריך שהמנחה שתבי' שהי' מראשית כל פרי האדמה להורות שאני הוא הבכור ובהיות שאני חלקך ואני בכור גם חלק ה' עמו ותקרא ג"כ אתה בכור ואל תמחה את זכר עמלק ומתחת השמים כלומר זה הוא חלק שמוגיע לו מתחת השמים דהיינו עה"ב כשאתה בכור מוגיע אק עה"ב ושלש של עה"ב שהבכו' כוטל פי שנים וזהו ענין הסמיכו' אם תרצה למחות את זכר עמלק מתחת השמים כלומר מההוא חלק שמוגיע אליו בעה"ב שהוא תחת השמים תקריב מראשית בכורי כל פרי האדמה או אתה מורה שאני בכור וכשאתה בכור גם אתה בכור כנוצר :

איתא במדרש ילקוט ושמתת בכל הטוב אין טוב לא תורה דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם לפיכך משה מזהיר לישראל עשר תעשר ע"כ וקשה מאי ליה לבעל המאמר לדרוש דהאי קרא על התורה וזלמא שהכתוב מדרש שימחה ישראל בטוב שנתן לו ה' דהיינו שהחילכות הוציאו פירותיהן וקיים מנות בכורים וכשכיל זה ישמח הוי ושמתת בכל הטוב וע"ק

וע"ק מ"ש המאמר לפי'משה מזכיר לישראל עשר תעשר דמה
 שייכות יש לזוהרה זאת אם הכתוב מדבר על התורה . וי"ל
 דדייק בעל המאמר במלת ככל הטוב שהיה לו לומר ושמת
 בטוב אשר האלקים עדיין לא כלו להתבטל תבואותיו כי לא
 הביא כי אם ראשית בכורים לבד דייק מדאמר קרא ככל הטוב
 ש"ו שמדבר על התורה שהיא כוללת כל הטובות כמו שאמרו
 ו"ל הקומא בתורת מעשה מעלה עליו כאלו הפריש מעשר וכן
 בכל הקרבנות א"כ התורה פתנה לישראל להשלים במקום
 קרבנות שהיו בגלות אין להם להקריב שום קרבן ולא סוס
 מנחה אלא יקרא בתורה ויעלה לו במקום קרבן וינחה ואם
 יעשה רצונו של הקב"ה ועוסק במצותיו ויבטל מעשרות וינתיח
 את השמיטות לעניים אז הקב"ה מכיחו על הארץ הטוב'ואפטר
 דזהו כונת הפ' עשר תעשר כלומר הס'ר מעשר כדי שלעולם
 תעשר כלומר כשאתה מקיים דברו של הקב"ה ומסיר מעשר
 תבואת הארץ בשכר זה הארץ לעולם לא יכתן ביד ערל וטמא
 ובכל שנה ושנה תעשר ג"כ זה"ש הכתוב עשר את עשר תיכף
 על אדמתך ותעשר לעולם הוי עשר תעשר ואם לא צרי'אתה
 לקרות בתורה שהיא משלמת במקום מעשרות אבל אז לא תהיו
 על אדמתכם ולפי'משה מזכיר לישראל טוב לכם שתעשרו כדי
 שתשבו לבטח על אדמתכם . וזהו כונת המאמר ושמת בכל
 הטוב אין טוב אלא תורה שהיא משלמת במקום כל הקרבנות
 כשישראל בגלות אבל כשאין על אדמתם ג'ריבן להקריב ואין
 בו תשלומין בקריאת התורה אבל בגלות תקרא בתור'את ש'גוון
 לפיכך ושה מזכיר לישראל עשר תעשר כלומר עשר כדי שתש'
 לבטח על אדמתך ותעשר בכל שנה דוקא מעשר ולא שתקרא
 בתורה במקום תשלומים זק"ל

המגיע ליו כדי שלא תשכח התורה מישראל שם לא תתן יהיה
 מזכרה ללכת לעבוד עבודת שהיא זרה לו ולא תוכל לשמוח
 בתורה שלא תזנא מי שיגיד לך את חוקי האלקי'ואת תורותיו
 דאם אין קומא אין תורה . וכדרך מה שפי'לעיל דאם אין קומא
 אין תורה נוכל לבאר מאמר תמוה הובא מילקוט קדר ראה וו"ל
 עשר תעשר ואם לאו היוצא השדה זה עשו שנה'בואיש שדה
 דהיינו שאם אין אתה כותב מעשרות מזכרים לומר שאין תור'
 ג"כ דאם אין קומא אין תורה כדדרשינא לעיל'בכשאין תור' אין
 א"י בארץ דהא כהא תלי'כמו שאמר הכבוי על מה אבד' הארץ
 על עזבם את תורתו ולכך לא יכלו ישראל לכנוס לארץ אם לא
 לקחו התורה מקודם וקיום התורה הוא המעשרות וכל כי האי
 גוגא וו"ש המאמר עשר תעשר ואם לאו היוצא השדה זה עשו
 וכו'כלומר אם תזנא מעשר ותתן ללויים שומרי התורה תזכה
 לישב על אדמתך לעולם ותעשר בכל שנה ושנה הוי עשר תעש'
 ר"ל אם תזנא מעשר תעשר לעולם לפי שע'י'היו קויו'לתורה
 ואם לאו היוצא שדה זה עשו כלומר תתגרש מעל אדמתך וייון
 שדה תחרש וקח אותה עשו שנקרא איש שדה וק"ל ;
איחא בפרקי ר' אליעזר כת'זכור את יום השבת וכתיב
 זכור את אשר עשה לך עמלק כיגד יתקיימו שני
 כתובים הללו אלא אינו דומה כום של קוגדיוון לכום של חומץ
 זה זכור לקדשו ולשמור וזה להשמיד ולהרוג ע"כ . וקשה
 דמה הוקשה לרבי אליעזר בפסוקים הללו דבא כמתרץ אלא
 אינו דומה כום של קוגדיוון וכו'ועוד דליתא קושי'וליתא
 פירוקא ולעניות דעתי נראה לפרש שרבי אליעזר היה יודקק
 אם ידרוש זכור של עמלק בג"ש מזכור את יום השבת שכינו
 שזכור את יום השבת הוא שצריך לקבוע יום אחד בשבוע
 והוא יום השביעי לקדש אותו ולשמרו כמו שהיא זכור הוא
 זכור את יום כך זכור דעמלק הוא שזכור אותו יום שלחמו
 עם עמלק ולעשותו גם כן יום אחד בשבוע ושבו כתיב
 יום השבת לבד הוקשה לו לרבי אליעזר כתיב זכור את יום
 השבת'דושונוע שבה למעט דיום אחד יהיה שבת בשבוע
 לבד וכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק ואי דרשינן זכור
 זכור לג"ש שכמו שזכור את יום השבת הוא שזכור לעשות
 יום אחד בשבוע שכמו כן יהיה זכור דעמלק שיעשה יום
 אחד בשבוע . לא ניחא גזירה שיה זאת שזכור דשבת
 נושע שדוקא יום אחד בשבוע יקבע לשמרו ולקדשו ולא
 שוקבע שני ימים . ואם נדרוש זכור דעמלק בג"ש
 לקבוע יום אחד בשביל זכירת עמלק אם כן כיגד יתקיימו
 שני

אכה ומדאמר בנס שהוא לרבות אחריו ודאי שאין לנו כח לעמוד
 באלו השנים דוקא ולכך לא אמרתי מי יוכל לעמוד בכל אלו
 דאז היה משמע שהוא מדבר על כל הקללות לכך אמרו באלו
 לרמוז על השנים שלא ידעו מה זה ו"ש המאמר כששמעו ישראל
 מאה קללות חסר שנים חוץ מ"ט שבת"כ כלומר כששמעו
 שבמאה קללות חסר שנים מלפרש אותם מה הם מלבד מה
 שצ"ב בת"כ אחריו א"כ ודאי ששנים או שקולפין כנגד כל הקללות
 מאחר שלא אמר לנו מה הם וכו' יתכן לומר שלכך חזר ואמר
 ושפרתם את כל דברי הברית שכבר אמר לעול. אלה דברי
 הברית אלא הענין הוא אלה דברי הברית הם על הכ"ח ומ"ט
 קללות המפורשים ושפרתם את דברי הברית הם ה' שלא
 פירש גם כל מולי וגו' וכשראה ישראל כתייראו מהב' שלא
 אמרו בפ' כדאמרתיו מי יעמוד באלו התחיל לפייסן אתם
 נצבים. ומה שהקשינו שאינו דומה המושל לנמשל מה היס
 מחיל ומאיר כן האיר לכם וכן עתיד להאיר לכם ואכילו לא
 הזכיר בזה יתכן לומר יוכלו היו אתה שומע. לאו האיר לכם
 היינו באשיות מנדים שאם אין האדם יושב בחושך אין צריך
 להאיר ומדאמר האיר ש"מ שהיו בחושך ומדאמר וכן עתיד
 להאיר לכם ש"מ שעתידים לבא בגלות והוא עתיד להאיר להם
 ולהנציחן מן חושך הגלות ותו לק"מ :

דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר. שלום יהיה לי כי
 בשריות לבי אלך ולמען פנות. ארוה את הנמאה שאין הכנה
 בדברים אלו והנה כונת הכתוב וכו' בזה. שנקדים לך ידוע
 תדע כי יש הקדמה בין יודעין חן שאין בהאולה יכולה לבא כי
 אם באחת משני פנים הא' היא אם יהיה כח בישראל להנציח כל
 נגזות הקדושה מתוך הקליפה ואז יתרב ויבש כח הקליפה או
 עד שתמלא הקליפה מכל וכל מהקדושה ומרוב הקדושה
 יקיאנה כדכתיב חיל בלע ויקיאנו וכתיב גם כן עת שיטלנו
 האדם באדם לרע לו שר"ל לפעמים שולט האדם הנמא שהיא
 הקליפה באדם הקדוש שהיא נגזות. הקדושה ודאי שהוא
 לרעתו וזה הרי שבאחת משני פנים היא סיבת הבאולה לבוא
 ו"ש ו'ל אפי' בין דוד בא אלא או בדור שכולו וכאזי שאז הנציח
 ישראל במעשיהם הטובים כל ניוצני הקדושה שבתוך הקליפה
 או דבור שכולו חייב ותמלא הקליפה מרוב הקדושה עד
 שיבקע כריסו וימות הוי או בדור שכולו. וכאזי או בדור שכולו
 חייב וכו' את ההקדמה טעמו כמה וכמה לומר כלך ונעבוד לך
 אחרים כדי למלאות הקליפה עד שיתמלא סאתה ותמות ואף
 ע"פ שכונת לבס לעונה מכל וקיום מזהיר. שלמה המלך ע"ה
 באמרו אל תאמר אשלמה רע קוב את ה' ויושיעך וכונת הפ'
 כך יהיו אל תאמר אשלמה רע. ר"ל אל תדון בלבך מאחר שאי
 אפשר שיהיו כולם זכאים כדי להנציח הקדושה מן הקליפה א"כ
 ייתר טוב שאחטא וזהו משלים למלאות סאתה של הקליפות
 ותמות הקליפה כדי שתבוא הישועה ו"ש ל תאמר אשלמה רע
 דהיינו אשלם למלאות סאתה. אלא קוב אל ה' ויושיעך ייתר
 טוב שתשב באורך גלות ותנפה לישועה ולא. שתחטא ללבס
 לעבוד אלהי העמים וכדי להציא בהאולה. וכו' כבוא לפני
 הפסוק פן יש בכס שורש פורה ראש ולענה והיה בשמעו את
 דברי האלה כלומר כשישמע את דברי האלה העתידה לבא על
 ככה הולך אחרי אליהם ופונה ללבס מעם ה' אלהיו ופתברך
 זה האיש בלבבו ויאמר מה שכתב משה הוא אמת דהיינו אשר
 לבבו פונה ועם ה' אלהיו או אסור ללבס לעבד אלהים אחרים
 אבל אם לא יפנה לבבו מעם ה' אלהיו וכוונתו לטובה דהיינו
 למלאות הקליפה שהיא נמאה לשמות מהקדושה זה ודאי לא
 יבוא עליו שום רע אדרבא יהפוך לו ה' את הקללה לברכה
 ו"ש והתברך בלבבו ויאמר ח"ו לא יבא עליך רעה שלום יהיה
 לי כי בשריות לבי אך שאני לא פנית לבי מעם ה' לא טובת
 לטובה וזאת ליושבן פנות הרוח את הנמאה דהיינו לרנות
 הנמאה שהיא הקליפה ברוב קדושה שאחשך לה כדי שתאכל
 ותמות

כא

ותמות עליו חומר משה לא יאבדה ה' סלוח לו כי אז יעשן חף ה'
 וקבלתו באיש היום ורצנה בו כל האלה הכתובה בספר
 התורה הזה וזין לו מחילה אע"פ שכונתו לעושה שרונה
 למחר את הגאולה כי קה אל ה' וישיעך חומר שלמה ולא דמי
 לגדולה עבירה לשמה וכו' דהתם שאני שהיא עבירה בעלמא
 כגון יעל אצל הכס שהוא ללכת לעבוד אלהים אחרים לא
 אבסה ה' סלוח לו ואת ולמה לא ידמה עון זה לעבירה לשמה
 של יעל ומאחר שכוונתו לטובה וי"ל דכשליח יעל ידע שפירות
 שעה ע"י אותו מעשה יחלוק כמו של כסירא ותוכל עליו
 ותהרגנו ואיך ליה כמו אתי עשה דוחה ל"ת אתי עשה
 דלעצמת נקמה בגוים ודחה לא תנחף אצל הכס אם הוא יחזק
 או משפחה או שטט כזה אמתו חף חן בהם יפולת להמית
 תקליפה אדרכת מחיב' לה כח הוא יסאר סם מחקע בתורה
 לכך חזק לא יאבדה ה' סלוח לו כלאחר לא יאבדה ה' סלוח לו
 פענן עבירה לשמה דיעל מטעם כי לא דמי כמכר לעיל וו"ט
 קרא כי אז יעשן חף ה' וקבלתו באיש הווא וזרין להבין למה
 הארך מלת כי שהי"ל אז יעשן וכו' אלא הענין הוא כזה
 שאחר משה לא יאבדה ה' סלוח לו הוא יען כי אז יעשן חף ה'
 ויתקבל באיש הווא באיש הווא ולא בניו שיעשה מעשה כי
 אע"פ שכל עוד שלא הווא דת' שהו בתוך הקדשה ויתכשט
 ייזנו חיזה עקף לתוך הקליפה ע"י העבירה ובהיות השירש
 שתוך הקדושה אז יכול בעקל לחזור בתאמה כי לעולם החלק
 זולך אחר הכל ואין מתקבל ה' עליו על שהוא חוטא יען כי
 אחר שהינה"ר שבו יוכרחו וכוה יש לו סליחה וכפיה שזין
 תהיה נופלת אלא בע"ז כיו שאור קיף לא תשתחוה להם
 ולא תעבדם כי תכניה אלהיך אל קה אצל כשיבך לעבוד
 אלהים אחרים אע"פ שכונתו לטובה בודאי שלא יאבדה ה'
 סלוח לו וחלת כי נותן הטעם לפנס למה לא יאבדה ה' סלוח
 לו ואחר מטעם שאז יעשן חף ה' וקבלתו שהוא קבלת ע"ז ולא
 דמי לעובר עבירה לשמה שהעובר עבירה לשמה הוא דוקא
 פיעל ולא כהולך לעבוד אלהים ואפי' שתהיה כונתו לטובה:
 אז יתכן לומר מעשה אחר שהי' קחאר משה לא יאבדה ה'
 סלוח לו אינו לזין קללה שיקלל אותו משה שלא יאבדה
 ה' סלוח לו אלא הוא ספור שאספר משה ואומר באיש הזה
 בודאי שלא יאבדה ה' סלוח לו יען כי מאחר שהוא חוטא
 בלבטו שלא יחשוב ה' לו עון כזה אלא אדרכת יתן לי סגר
 כגוי אשר נדקע עשה אמתת זה לא יתקן שאלו זה יחזיק

בחציה לפולם לפי שהוא חוטא שלא חטא כזה ומאחר שהוא
 חוטא שלא חטא אינו שאל סליחה וא"כ חף יסלח לו
 הקדוש ברוך הוא אלא אדרכת בכל פעם ופעם מחכמים יותר
 וזהו הטעם שכתב וילת כי אז יעשן כלאחר שה שאחרתו שלא
 יאבדה ה' סלוח לו לפי כי אז יעשן כלאחר באותה שעה שחושב
 בדעתו שעשה מצוה אז אדרכת מעלה חף ה' וקבלתו ולכך
 אחר דרכה בו כל האלה ונוח' וזרין לדקדק למה ירכוז בו כל
 הלא יקלא יין התורה המיוע שעל כל פעם שחכמים אותו כפי
 ההכעפה כן הם הקללות ולמה כזה ירכוז בו כל האלה אלא
 בזה שהקדמו יתרוץ מאחר שהוא חוטא שאין כידו עון אלא
 אדרכת עושה קעביד זה האיש בודאי שכל יום ויום יוסף
 לחטוא באחרו שכל מה שהוא יותר חוטא ועושה יותר מקרב
 הגאולה לכא זה בודאי נרין שירכוז בו כל האלה יען כי עובר
 ככונה מכוונת על כל הפקודים ולכך אחר דרכה בו כל
 האלה כל האלה דוקא :

והבדילו ה' לרעה ויכל שבטי ישראל ונו' וזרין ליתן לב
 מאי האי מלת לרעה דקאחר שבהיותו מובדל
 מכל שבטי ישראל חין לך רעה גדולה מאת אם כן היה לו
 לומר והבדילו ה' מפל שבטי ישראל יש לומר שכונת הכתוב
 כך היא כי מאחר שזה האיש כונתו לטובה ישראל כעובר שרונה
 להשלים הרע כדי לתאר גאולת ישראל אם זה האיש אחד
 שחטא ועבר בתוך הקליפה הדר ביה וחזר בתשובה שלימה זה
 האיש ודאי שהצלה ניגזרת הרבה מתוך הקליפה בחיורתו
 בתשובה ודחה לזה תמצא כטעם האדם שאם יתנו לו חיזה
 זכר לאכול כדי שיקרא אינו מקרא אותו סם לכך אלא מאחר
 שגבתו בני לקרא מקרא אותו פס וכל מה שהיה קרוב לאותו
 פס כך הקליפה שפעמים שלט בחיזה אדם שנשמתו גדולה
 אותה שליטה לפעמים תהיה לרעה דהיינו אי יחזור
 בתשובה יעשה שקיף כל מה שהיה בתוכו וו"ט שלימה
 עת שיטוט האדם באדם לרע לו יש עת ולחו כל שבתה
 מתרחש ניסא לכך מוהיר משה שלא ישם אדם את עצמו
 ככונה זאת ואם עבר שלא מדעת הבעלים לפי שיתברך
 בלבבו ואין אדם יודע מה בלבבו אז דמי לזין שליח שהלך
 לעשות זכר שלא מדעת הבעלים אם הרויח לבעלים
 הרויח ואם הפסיד לעצמו הכסוד זה שאחר הכתוב והבדילו
 ה' לרעה כלאחר אם נרע רע הבדילו מכל שבטי ישראל
 שזין שליח לדבר עבירה אפילו שיפשו שליח מכל שזן

וְיָדְעָה וְיִזְכְּרָה לְאָדָם וְאֵלֶּכָּה יֵשׁ שָׂכָר וְעוֹנֶשׁ הֵא כִּיזָד תַּדַּע
 שֵׁשׁ יָדְעָה שִׁינָה וְהִיא מִה שְׁאִמְרַה הַקֶּבֶל וּבְחֵרַת בְּחַיִּים וְהִיא
 יִדְעֵת בְּחַתְּבִירָה כִּמָּה הִיא שְׁהוּא יוֹדַע בְּכַחֲמִירָה שֶׁנֶּתַן לְאָדָם
 שִׁיבֹל לְהַכְחִישׁ יָדְעָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁהִיא יִדְעֵת אִם יִהְיֶה גְדִיק אוֹ
 רֵשַׁע וְאֵת שִׁוְדָּה שֶׁבְּחִינְיָ הַזֹּאת אֵינָה מְכַרְעַת לְאוֹתָהּ יִדְעֵת
 רֵאשׁוֹנָה גְדִיק אוֹ רֵשַׁע אִלְכָּה לְמַה מִּפְסִיד דְּבָרָיו לְמוֹר וּבְחֵרַת
 בְּחַיִּים מֵאַחַר שֶׁהִיא יוֹדַע שְׁעֵתִיד לִהְיוֹת רֵשַׁע אִלְכָּה וְדֹאֵי שִׁוְדָּה
 שֶׁבְּחִינְיָ הַזֹּאת שֶׁנֶּתַן לוֹ יִכּוֹל לְהַכְחִישׁ הַיִּדְעֵה הַרֵאשׁוֹנָה שְׁלוֹ
 מְדֹאִמְרַה וּבְחֵרַת בְּחַיִּים וְזֶה הַיִּדְעֵה הַשְּׁנֵית הִיא תַרְפוּהַ לַיִּדְעֵה
 רֵאשׁוֹנָה כִּיּוֹ שְׁאִמְרֵי ז"ל בְּמִדְרָא דְשֶׁמַּת בְּרַאחַת יִנְה"ח בְּרַאחַת לִבְ
 תִּבְלִין וְאִם אֵינִיא שִׁינָה הַר לֵאל יוֹכֵל לְהַשְׁתַּנּוֹת דְּהֵיִינוּ שֶׁאִם
 יִדְעַ שְׁעֵתִיד לִהְיוֹת רֵשַׁע אִי אִשְׁפַּר לִהְיוֹת גְדִיק אִלְכָּה מִה יִעֲלֵ
 תַרְפוּת תִּבְלִין אִלְכָּה וְדֹאֵי שֶׁנֶּתַן שִׁוְדָּה שְׁעֵתִיד לִהְיוֹת רֵשַׁע כִּךְ
 תִּדְעַ שֶׁבְּכַחֲמִירָה שֶׁנֶּתַן לוֹ יִכּוֹל לְהַכְחִישׁ יָדְעֵה רֵאשׁוֹנָה אִפְּיִלוֹ
 שְׁכִידְעֵה רֵאשׁוֹנָה יִדַּע שֶׁלֵּא יִבְחַר בְּחַיִּים אִפְּיִלוֹ שְׁאִמְרַה לוֹ
 וּבְחֵרַת בְּחַיִּים מְכַל מִקּוֹס יוֹדַע הַקֶּבֶל שֶׁ שְׁבִידְעֵה וְזֶה הַשְּׁנֵית
 שֶׁהִיא כִּחַתְּבִירָה יֵשׁ כִּחַ לְהַכְחִישׁ כֹּל אוֹתָהּ יִדְעֵה רֵאשׁוֹנָה
 וְזֶה יִהְיֶה שָׂכָר וְעוֹנֶשׁ דְּהֵיִינוּ אִם יִאֲמַר לְחַטּוֹא לְמַה חֲטָאת
 וְדֹאֵי שִׁיבִי לוֹ חַטּוֹא יִדְעֵתְךָ הַכְרַעַתִּי לְחַטּוֹא לְמַעַן תִּגְדַּק
 בְּדַרְיָךְ אוֹ מִשִּׁיבִי לוֹ הַקֶּבֶל וְלִמָּה תִּפְסַת בִּידְעֵה רֵאשׁוֹנָה
 דְּהֵיִינוּ שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה
 בְּקִינָה שְׁנֵית שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה שִׁוְדָּה
 לַיִּדְעֵתִי הַרֵאשׁוֹנָה מְדֹאִמְרֵי לָךְ וּבְחֵרַת בְּחַיִּים אִם כֵּן
 בְּהַכְחַשׁת יִדְעֵה הַשְּׁנֵית שֶׁל וּבְחֵרַת אֶתְּהּ מְכַחֵשׁ וְדֹאֵי דִיבֹרִי
 שֶׁאִם הֵיית בּוֹחֵר בְּחַיִּים וּמְכַחֵשׁ יִדְעֵתִי הַרֵאשׁוֹנָה וְלֵא הֵיית
 מְכַחֵשׁ בְּקִינָה לְפִי שִׁוְדָּה הִיא שֶׁבְּכַחֲמִירָה הִיא תַרְפוּהַ
 לַיִּדְעֵה רֵאשׁוֹנָה וּבְהֵיוֹת שְׁנֵיתִי לָךְ בְּכַחֲמִירָה וְלֵא חֵרַת בְּחַיִּים
 אֶתְּהּ מוֹרָה כִּי אֲלוֹ תִּבְלִין שְׁנֵיתִי לָךְ לְהַתַּרְפוּת מֵאוֹתָהּ יִדְעֵה
 רֵאשׁוֹנָה לֵא הוֹעִילוֹ כְּלוֹם וְזֶה אֶתְּהּ מִפְסִיד יִדְעֵתִי וְחִיב
 עוֹנֶשׁ וּכְמוֹ כֵּן הִיא לְשַׂכַּר וְדוֹק וְהַבֵּן הַיֵּשׁ
 וַיֹּאמֶר ה' אֵל יִשְׂרָאֵל הֲכֵן שׁוֹכֵב עִם אֲבוֹתֶיךָ וְקֹס הַעַם הַזֶּה
 וְזֶה וְזֶה הַבֵּן כִּי הַאֲמֹר לַעֲלֹ וּבְשֶׁרַע וַיִּמְאַחַר
 ז"ל שְׁאִמְרֵי דֹאֵי גְדִיק וְרֵשַׁע לֵא קִאֲמַר מִשְׁוֶה דְּדוֹקֵא בִּידְעֵתֵהּ
 יִכּוֹל הַאֲדַסְבַּח הַבְּחִירָה שֶׁהִיא יִדְעֵתֵהּ הַשְּׁנֵית כִּיזָכַר לְהַכְחִישׁ
 יִדְעֵה רֵאשׁוֹנָה אֲכַל אִם יֵאָר הַדְּבַר מִפִּי הַקֶּבֶל וְאַחַר גְדִיק אוֹ
 רֵשַׁע אִי אִשְׁפַּר לוֹ כְּשׁוֹם בְּחִירָה לְהַכְחִישׁ אוֹתָהּ דִּיבֹר שֶׁן מִנִּינוּ
 בְּקוֹד הַיּוֹלֵךְ ע"ה כְּשֶׁאֲמַר בְּחַנְנִי ה' וְכַסִּי אִלְכָּה לֵא תוֹכֵל לְעַמּוֹד
 וְכַסִּינִי וְחַטּוֹא אֲמַר לְמַעַן תִּגְדַּק בְּדַרְיָךְ כְּלוֹמַר מֵאַחַר שֶׁיֵּאָר

הַדִּיבֹר מִפִּיךָ אִין כִּחַ כִּיד הַאֲדַס לְעַמּוֹד כִּיגְדוּ אִלְכָּה קִשִּׁיא לְפִי
 הַפְּסוֹק שְׁאִמְרַה וְקֹס הַעַם הַזֶּה וְזֶה כְּבַר יֵאָר מִפִּי שִׁוְדָּה וְיִפְסַה
 אַחֲרַי אֲלֵהִי הָאֲרָךְ כִּי זֶה אִין יִשְׂרָאֵל מִיבִיחַ עוֹנֶשׁ וְלוֹמַר גְּלוּ
 מֵעַל אֲדֹמַתְךָ חֲלִילָה לְחִלָּה עַבְדִּי דִּינָה בְּלֵא דִּינָה -- אֲלֵא
 בַּעַד שֶׁהַקְּדוּמֵנו יִתְרוֹן שֶׁהִם שָׂנִי יִדְעֵת וּבִידְעֵה רֵאשׁוֹנָה אֲלֵכָּה
 שִׁוְדָּה שֶׁלֵּא יִרְכַּס לְבַחוֹר בְּחַיִּים אֲלֵכָּה בְּכַח יִדְעֵת הַבְּחִירָה
 יִכּוֹל לְהַכְחִישׁ לַיִּדְעֵה רֵאשׁוֹנָה וְעַכְשִׁיו הַקֶּבֶל מִסְפַּר לְמַשָּׁה תִּהְיוּ
 יִדְעֵתֵהּ הַרֵאשׁוֹנָה זֶה הַיִּסְפּוֹר שְׁאִמְרַה וְקֹס הַעַם הַזֶּה וְזֶה וְזֶה
 אֵינִי בְּדַרְךְ גְּלוּרָה שְׁנוֹר עֲלוֹי שִׁוְדָּה שֶׁאִלְכָּה שֶׁלֵּא יוֹעִיל בְּיוֹנֵי
 וּבְחֵרַת בְּחַיִּים אִלְכָּה הַיִּסְפּוֹר הוּא יִתְבַּר מִגְּלוֹה יִדְעֵתֵהּ לְמַשָּׁה
 שֶׁהוּא נֹפֶה שְׁעֵתִיד הַעַם הַזֶּה לְזִמְרוֹת וְשִׁוְדָּה זֶה אִין זֶה לְמַעַן
 אִם בְּכַח הַיִּדְעֵה וְאִינוּ בְּגוֹרָה שְׁנוֹר עַל הַעֲרִיב אִיכְסֵא אִינוּ טַפְשׁ
 עִשִׂיר אוֹ עֲנִי מֵאַחַר שֶׁהוּא בְּדַרְךְ גְּלוּרָה לֵא יִשְׁתַּנָּה אֲכַל כְּכֹאֵךְ
 שֶׁהוּא בְּדַרְךְ סִיפּוֹר כְּמוֹ בְּכַח הַיִּדְעֵה וְזֶה כִּחַתְּבִירָה
 לְהַכְחִישׁ סִיפּוֹר וְזֶה לְפִי שֶׁלֵּא תִּפְסוּ בְּכַחֲמִירָה הַעֲרִיב שְׁלֵא בְּחֵרַת
 בְּחַיִּים וְגַלְהֵ אֹתָם מֵעַל אֲדֹמַתְךָ גְדִיק הוּא וְגִיק דִּינָה יֵשׁ :

סדר האזינו

הַאֲזִינוּ הַשְּׁמַיִם וְאֲדַכְרָה נְשִׁיחַ הָאֲרָךְ אֲמִידִי : וְעִבְרוּ
 כְּמִשְׁכַּח לְקַחֵי תוֹלַב כְּטַל אֲחֵרֵתִי : כְּשֶׁעֲרִיבֵם עַל יְדֵי
 וּבְכִיבִים עֲלֵי עֵשׂב : וְצִיָּךְ לְהַתְּבוֹת בְּפַסְקוֹיִם אֲלוֹהֵי שָׁמַיִם
 וְזֶה חֲזוֹת שְׁמַיִם וְאֲרָךְ טַל וְחִסְרַת שְׁעִירִים וּרְכִיבִים דְּשֵׁא וְעַשֵּׁב
 הַאֲזִנָה וְשִׁמְעֵה עֲרִיפָה וְהוֹלָה : וְעוֹד צִיָּךְ לְהַכְּתוּבֵי אֲמִידִי יַעֲרוֹף
 כְּעוֹטֵר לְקַחֵי זֶמַח לְמַה צִּיָּךְ לְמוֹר הַמַּשֵּׁל דְּכַשְׁעִירִים עֲלֵי דְשֵׁא
 וּבְכִיבִים עֲלֵי עֵשׂב : וְזֶה כְּלוֹל לְיוֹר בְּזֶה דְּרָךְ הַלְנֵה דְּבֵאֵי דְּחֵרַת
 מִשָּׁה הַאֲזִינוּ הַשְּׁמַיִם וְאֲדַכְרָה אִם הוּא לְעִמָּת שִׁעֲזוּ שְׁמַיִם
 וְאֲרָךְ בְּדַבָּר זֶה הִיֵּה צִיָּךְ שִׁיחֵה הַשְּׁבִי עֲדִים בְּסַתְנַן אֲחֵד אוֹ
 שְׁכִיבֵם יֵאָדְרוּ אוֹ שְׁנִיבֵם יִשְׁעוּ שְׁבִי לִישִׁבֵא דְקִרְחֵא דְּחֵרַת
 הַאֲזִינוּ וְתַשְׁמַע כִּי הִדִּין לָאוּ תִרְתִּי עֲדִים נִיכְוָה לְאִין גְּלוּ אֲלֵא
 עַד שֶׁהִאֲזִין וְעַד שֶׁבִּיּוֹן זִמְעֵב וְע"ךְ שְׁכַר יִצְוֶה שֶׁהַשְּׁמַיִם הִם
 דְּמוּסִים לְכַר וְהָאֲרָךְ חוֹזֵה לְנִקְבָה וְכִכַר בְּרוּר : שְׁעֵתֵהּ שְׁלֵכֵשׁ
 קֶלֶה אִלְכָּה הִלְכָּה שְׁמַיִם דְּהֵיִינוּ שִׁיבֵנו דְּהֵיִינוּ בְּכַח דְּעֵתֵם
 וְהָאֲרָךְ שִׁאֵךְ לֵה דְּעֵת לְהַבְּיֵן כּוֹכַב הִילְכָּה וְתֵאָזְנוּ הָאֲרָךְ :
 אֲלֵא ז"ל שֶׁהַעֲבָן הוּא שְׂרָצָה לְרַחוּם מִשָּׁה בְּדַכְרֵיו הַרְבֵּה עֲרִיבִים
 רֵאשׁוֹנָה כִּמָּה שֶׁאֲמִידֵי ז"ל בְּעֵינֵי עֲדוֹת וְלֵהֲלֵךְ בְּדַקְדָּק כּוֹ וְהַשְּׁנִי
 מְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם שִׁשׁ קֶסֶם חֲכָמִי דְּכַחֲמִירָה לְכוֹ שְׁכִילֵי דְּדַקְדָּק
 וְלֵא לוֹ

ולא אחר האזינו השאי ולפי שיש בהם חכמה ודעת אף שידבר
 בהם בקושי שומעים דבריו ואזין בועטים בו לכך בשמים אחר
 האדברה כלומר מאחר שאתם דומים לשמים יש לי יכולת ליאר
 אתכם בקושי הוי ואדבר אצל לאותן שדומין לארץ שדעתן קלה
 כמקנה אחר ותשמע הארץ אמרי עני ותלת ותשמע הארץ הוא
 כמו וכל הארץ באו מצרימה דהיינו על המזן העם שאם יבואו
 הדברי עליהם בועם בועטים בהם לפיכך אחר ותשמע הארץ
 אמרי פי אמרי דווקא • והוי יערוף כמטר לקחי דהיינו הדיבור
 שהוא בקושי ועורף כמטר זהו לחמים לשמים תול כעל אמרתי
 היינו ותשמע הארץ אמרי פי שמתחת שאינו יורד בועם יש ביד
 האקבל יבולת לקבל ולבקד הביא תשל כשעירים עלי דשא
 וכרטיבים עלי עשב והענין הוא שאם יבואו טפות גדולות על
 דשא אינו נחשו עליו לא מיד מרד תחנו לארץ לפי שאין בו גוף
 לסוכלו אצל העשב שהוא גדול אפי' שרדו עליו רטיבים שהם
 טיפות גדולות יש בו כח לסכול תשל"כ הדשא שאם לא יהיה הטל
 שהוא דק מתוספס לא יתקיים עליו ולכך הוצרך המשל שהביא
 כשעירים עלי דשא וכרטיבים עלי עשב לומר לך שאם יקשה
 לך למה חלקתי בין השמים והארץ ששתי האזנה והדיבור
 בשמים והשמיעה והאזינה בארץ הוא לפי שהדומים לשמים
 סוכלים והדומים לארץ אין בהם כח לסכול קושי המשל בזה
 כשעירים עלי דשא וכרטיבים עלי עשב • ולענין שהקשינן
 ללא הוותרתי עדים בדבר אחד עיין בח"ו :

אזיכה ירדוף אח אף ושנים יניסו רכבה בזה הקשו הקדמוני
 מן הכרכות דאם בחקתי שאמר ירדפו מכס חמשה
 מאה ומאה ומכס רכבה ירדפו שלעולם מזה עושה היא מרכבה
 ממדת פורענות ולמה פורענו' אחד ירדוף אף וכרכבה חמשה
 ירדפו מאה • ונראה לתוך כמה שאמר ז"ל אומרי מקצת שבחו
 של אדם בפניו וכולו שלא בפניו ועתה משה רבינו בשיר' הואת
 הוא מדבר אחר חפלתן של ישראל דמיוא כמי שמספר בשבחו
 שלא בפניו ומספר בשבחם כלשון לילה דהיינו איכה שנדרש
 בשני חלות אי כה וכה נדרש כלשון כן כמו כה יהיה ורעיק א"כ
 מלת כה ה"ל אי כן כלומר אי כה כזה שהיה לישראל שאחד היה
 רודף אלק ושנים יניסו רכבה ולא היה יכול האויב עליהם אם
 לא כי גורם מחרס וה' הסגירם וכחיות שדבר שלא בפניו לכך
 סיפר כל שבחו אצל הכרכות לא רצה לגלות להם שיש להם כל
 קן כזו שלא יתגאו וכשירו בה' באזרו כחיתו ועוצם ידינו
 גשת לנו את החיל הזה אכל עדיין צריכין אנו לדעת אם

המספר נכונותן ההפרש שיש בין יחיד לרבים ולמה יצוי כח
 יהיה בהיותו רבים מהיותו יחיד ואם השני מספרים מכוונים
 דהיינו חמשה מאה וגומ' האומר בכרכות דת"כ עם המספר
 האזור בסדר זה • וי"ל דהשני מספרי' מכווני' הא כיצד בחמשה
 מאה נמצא שכל אחד מהם רודף עשרים ובהתחברות מאה בני
 אדם אזי מאה או רודפים עשרת אפים לחיהו רכבה נמצא שכל
 אחד מהמאה רודף מאה יען כי נתחברו כל' ניתוסף בהם הכח
 חמש ידות שמקודם היה אחד רודף עשרים כמו' בהיותו יחיד •
 בהתחברותו רודף מאה נמצא שיש הפרס מהיותו יחיד להיות
 בחבר' חמש ידות • כמו כן תמצא אח' ירדוף אף ואם היו השני'
 כל' רודף לבדו ומצד אח' היו רודפי' שני אפי' לבד בהתחברות'
 השנים ביחד או רודפי' רכבה דהיינו עשרת אפי' נמצא שכל א'
 רודף חמשה אף הרי שאין הפרס בין כח היותו יחיד לכח היותו
 בהתחברות אלא חמש ידות כפי המספר דלעיל דחמשה מאה
 שאמרנו :

ראו אתה כי אני הוא ואין אקים עמדי אני אמית ואחי'
 מחצתי ואני ארפא ואין מידי מניל כי אשא אל שמי ירדי
 ואזרתי חי אנכי לעולם וקשה למה הוצרך לומר ב' פעמי' אני
 אני היל"ל ראו אתה כי אני הוא ועוד מהו מלת הוא שהי"ל
 ראו עתה כי אני אין אקים עמדי ועוד צריך לדרקק למה באני
 ראשון שם דבר והפכו דהיינו אני חיות ואחיה ונבאני שני
 הפסיק במלת אני בין דבר והפכו דהיינו מחצתי ואני ארפא
 שהי"ל ואני מחצתי ואני ארפא ואם הי' מובן שהוא הוא המכה
 והמרפא ולא שאחד מכה ואח' מרפא כמו שהיו סוברים הצינים
 דפועל הטוב אינו פועל הרע וי"ל במאי דאמר ז"ל בגמרא
 לא כשאני בקרא אני נכתב ביו"ד ה"א ואני בקרא
 באל"ף דל"ת וצריך להבין למה השם הנכתב יהי' רחמים והשם
 הנקרא יהיה דין אלא כבר ברור ומפורש בזה שאל דקב"ה
 סתים וגליה וכנגד זה יש תורה שבכתב ותורה שבע"פ תורה
 שבכתב ריחו לשמא דק"ב דסתים ותורה דבע"פ ריחו לשמא
 דקב"ה הגולה והענין הוא דתורה שבכתב אע"ג שהוא גולה
 דהיינו שכתוב מ"מ סתום הוא שאין מכוין אותה כלל פי' נמצא
 שהפי' הוא התורה שבע"פ הוא יותר נגלה מהדבר שהוא כתוב
 שהדבר הכתוב אם לא יהיה מי שידוע לפרש אותו דהיינו
 תורה שבע"פ לא יודע מה שכתובו נמצאו לעדים שהנכתב
 הוא יותר סתום מהנקרא בע"פ וכבר ידוע מה שאמר ז"ל
 גם כן ישראל קבילו תורה שבכתב בשמחה וכשראו תורה
 שבע"פ

ואזמרת מרחוק ה'כרא לי כלומר למה נתרחקת ממנו ונפתלו
 מטיב לו הקב"ה א תרתי דארת עולם אהבתך וכשביל עלייה
 זו אני מיושב עליך חסד הו' על כן משכתך חסד נמצא מכל
 האומר שכשמתרחק ממנו מתקרב בשרשו ואז בידו יכולת
 להמשיך חסדים רבים בדרך משל אם יהיה מלך ב"ו בעי' אחרת
 שאין שם בית גבוה אם יבא איש וישאל ממנו דקה לא חבל
 להשיב לו לכאור' יותר ממה שצמצא אותו אבל אם יהיה המלך
 בכית גזזו ויבא שם לשאלו ניונו דקה או ירבה לתת לו כיד
 המלך כך מלך מלכי המלכים הקב"ה בית גמיו הוא לעילא
 בעולמות דע"ק שמשם כל החסדים ניושכים וכשיהיה קרוב
 למקורו או כיד יכולת להמשיך חסדים רבים זהאי קדוהו
 צמיתו קרוב הוא שהוא קרוב לפ"ק דהיינו למקורו ורחוק
 ממנו לפיכך שייך לומר ביה קריאה ועל זה יש בידו יכולת
 להרבות בסליחה ו"ש קרא דרשו ה' בהצנאו היינו כשהוא
 לחטה • קראוהו בהיותו קרוב היינו כשיתעלה למעלה •

ונתרחק ממנו והוא קרוב לבית גמיו הנזכר שאז בידו יכולת
 לרחם ולסלוח ו"ש קרא וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי
 ירבה לסלוח הקרואה בעיניך שהפ' הזה וזכה שתי שמות שם
 הו"ה ושם אלהינו ומשים שני תארים בשם ההו"ה תאר
 הרחמים ובשם אלהינו תאר הסליחה והעינין הוא כי לאו מ"ו
 שהם ב' דברים אלא הכל אחד אלא כשהקב"ה יושב במקום
 נמצא או יתקרא בשם הו"ה בדכתיב. דרשו ה' בהצנאו אבל
 כשהוא מתעלה לעילא לא שייך ביה שום שם ידוע ולא מתקרי
 אלא בשם אלהינו ולכן כשהוא מתקרי בשם הו"ה אחר קרא
 וישוב אל ה' וירחמהו אין בידו אלא לרחם ולא להרבות לסלוח
 לפי שאינו כבי' גבוה כנזכר אבל בהתעלותו למעלה שמתקרי
 אלהינו אז מרבה לסלוח לפי שהוא במקום החסדים ששטים
 ואינו עון פוגם שם הו' ואל אלהינו כי ירבה לסלוח :

ועתה צריך להתבונן בפ' יעווב רשע דרבו ואיש און
 מחשבותיו מהו רשע ומהו איש און ולמה ברשע אחר
 יעווב רשע דרבו וכאיש און אחר שיעווב מחשבותיו זהלא
 המתעבה אין הקב"ה מצטרפה למעשה אלא יתכן לומר שדבר
 בשני מיני רשעים רשע שעובר עבירה ורשע שעובד ע"א וזהו
 נקרא איש און בליעל ברשע שהוא עושה עבירות בעויבת
 החטא זהו תשובתו • ואע"פ שלכו יהרהר לפעמים אין בכך
 כלום שאין הקב"ה מצרף אותה מחשבה למעשה אבל הרשע
 שוכנתו לאליהם אע"פ שיעווב דרבו אם לא יעווב מחשבותיו
 לא יסור לו לפי שבע"א כתיב למען תפוס את בית ישראל

בלבם ולכן מי שהוא איש און צריך שיעווב מחשבותיו נ"כ ו"ש
 קרא יעווב רשע דרבו כלומר החוטא • בעויבת החטא זהו
 תשובתו אבל איש און דהיינו עובד ע"א צריך לעווב אפילו
 מחשבותיו הו' יעווב רשע דרבו ואיש און מחשבותיו וישוב אל
 ה' וירחמהו וגו' ואל אלהינו כי ירבה לסלוח :

כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי באש ה'
 זנריך להתבונן מה שייכות יש בפסוק כי לא מחשבותי
 מחשבותיכם לפ' יעווב רשע דרבו וגו' ואפשר לומר שדבר
 הפ' צ"ה דהוקשה להרמב"ם אם ידיעתו מכרעת או אין ידיעתו
 מכרעת אם ידיעתו מכרעת וצ"ה שעתיד להיות רשע אם כן
 אין אומר יעווב רשע דרבו שאין יוכל לעווב דרבו ואחר
 שידעתו מכרעת לכך פו"ק כי לא מחשבותי מחשבותיכם
 לומר שאין אתם מדעים ענין ידיעתו כיצד שרהי יש ידיעה
 אחרת שהיא ידיעת ופירת בחיים כדכתיבאל לעיל ואם כן
 יעווב רשע דרבו וישוב אל ה' וירחמהו שאינו חפץ בהשתתת
 עולם כמו שדרשו ז"ל על פ' ה' ה' איני ה' קודם שיחטא
 ואני ה' לאחר שחטא ולכאורה כונת רז"ל היא שכמו שפירש
 על ברויתו קודם שיחטא כך מרחם עליהם אחר שיחטא
 באמרו אליו יעווב רשע דרבו כדי שלא יאבד עולמו • אבל
 עדיין צריך לדקדק במאמר הזה למה נקט המאמר לטון קודם
 שיחטא היל"ל איני ה' בהיותו נדיק איני ה' בהיותו רשע •

ואפשר לתרץ בהקדמת פ' אחד שאמר דוד מלפניך משפטי יא
 עיניך תחזינה מעשים שהיה חפץ דוד המלך שיא' דינו לפני
 הקב"ה לפי שהוא חפץ חסד ונזפה העתידות ולפעמים דן את
 האדם לזכות כאשר הוא שם ולפעמים דן אותו לכך זכות על
 העתיד לבא דהיינו ארך אפים לרשעים כדי שישוב בתשובה
 או בשביל תולדותיו כמו נחח שהניכו עליו תולדותיו וזהו
 סמיכות הפסוקים וכן מצא חן בעיני ה' אלה תולדות נח
 כלומר מה' שמצא נח חן הוא בשביל שאלה תולדות נח שהיו
 עתידים לזאת אבות העולם ממנו ולפיכך מצא חן וזהו פירו'
 השכי הו"ו שדרשו רז"ל איני ה' קודם שיחטא ואני ה' לאחר
 שחטא איני ה' קודם שיחטא כלומר קודם שיחטא איני דן אותו
 לחובה על העתיד בשביל שאני ה' ומידתי לרחם ודן אותו
 לזכות כאשר הוא שם אבל אחר שחטא איני דן אותו לחובה
 כאשר הוא שם אלא לזכות על העתיד לבא מפני שזופה אני
 שישוב בתשובה או שעתיד לזאת מחלניו כן צריך
 וכל אריכות אפים זה בשביל שאני ה' וזהו איני ה'

לאחר שחטא :

ולכך דוג המלך היה מתפלל ולכניך משפטיאל לפי שענינו
 ג. וכל מחורר משירי ואנב אורחין נכין. מה שהיה
 מתפלל דוד המלך ע"ה באחרו תפילה לדוד שבעה ה' נדק
 הקשיבה ריבתי האזינה תפילתי בלא שפתי מרמה וקשה. מה
 ר"ל בלא שפתי מרמה ויש לתרץ כמה שאמרנו ו"ל שאין תפילתן
 של ישראל עולה למעלה אם לא יש בה מושעי ישראל כמו
 החלככה בקטורת והטעם הוא שהקליפות עוונדים בדרכי
 התפילה כדכתיב כמות בענין לך מעבור תפילה ואם התפילה
 כולה של נדיקים או הקליפות מעכבים אותה ואם ביניהם
 תפילה מאזיזה פושעי ישראל או מניחין אותו לעבור לפי שדנין
 בלבם ודאי שתפילות אלו לא יקבל אותם הקב"ה ומאחר שיש
 ביניהם מושעי ישראל ולכך מניחין אותה לעבור כמציא שתפלה
 שהיא נקי מכל סוג אינה יכולה לעלות אלא מחמת עד
 שתמצא איזה תפילות שיש בהם מושעי ישראל בגופן ועל זה
 היה מתפלל דוד המלך הקשיבה רבתי האזינה תפילתי בלא
 שפתי מרמה כלומר שלא יהיה תפילתי מעוכבת. עד שתנוצח
 תפילה של מושעי ישראל אלא שתקבלה אפילו בלא שפתי
 מרמה :

א תא במדרש גדולה תשובה שדחה ל"ת שבתורה דכתיב
 הן ישלח איש את אשתו הישוכ אליה עוד ואת זנית
 רעים רבים ושוכ חלי פאם ה' וקשה דמאי אולמי דתשובה
 ידוע הוא שבתשובה היא אחת ממוצות עשה והא ק"ל דאתי עשה
 ודחה ל"ת ח"כ נחמי אוליגו דתשובה שדחה את לאו דלא ישוב
 בעלה הראשון לקחתה כל עשה שבתורה דחה ל"ת כמו המילה
 שדחה את ל"ת מלאכה דשבת ח"כ כיוון תשובה דחה ל"ת
 לא ישוב בעלה לשוכ לקחתה נחמי רבותיה דתשובה. ונוכל
 לתרץ דתשובה כמה דמייני דמ"ס בויכין יומות שאינו חושב
 פ' ושבת עד ה' אהיך בכלל יומות עשה וכתב הטעם לפי שהיא
 סופה מילין ממה שעתיד להיות באחרית הימים שתשוב עד
 ה' אהיך אבל לא שהוא ניווי נבוא נוכל לומר שאחר משבת
 עד ה' אינו ציווי ואינו מכלל יומות. עשה ח"כ למה יהיה בו כח
 זילת ושוכ חלי לדחות ל"ת שבתורה וזמן כונתם ז"ל גדולה
 תשובה שבת' שחוקה מייגה עשה דחה לא תעשה :
 עוד יתכן לומר פה שדקדק בראשון ענינו מאי האי דקאמר
 גדולה תשובה שדחה ל"ת שבתורה. דהא חלת שבתורה
 מיונתת היא דן במשנת שדחה ל"ת דלא יוכל קבלה הראשון
 ינה' לשוכ לקחתה. וז"ל שבענין הוא כן שאם יעבור אדם
 על כל עשה שבתורה יחל' יעשה תשובה שתשובה אחת יוכל

להעביר ולהחיות כל אותם העונות שעשה נמצא שגדול כח
 התשובה שדחה כל ל"ת הכתוב בתורה שאם עבר על כל ל"ת
 בתשובה אחת מעלה לכל ולכך אמר המאמר שדחה לא תעשה
 שבתורה כלומר שדוחים כל ל"ת שכתוב בתורה שאם עבר
 עליהם בתשובה אחת. דוחה אותם. אבל אנב גררוא נולד
 לנו קושיא אחת מאחר שאמרנו שאתי עשה ודחה ל"ת למה
 בענין שופר לא יוכל לעבור אדם הנהר ולא לעלות כראש
 האילן להביאו. וליתי עשה דתקיעות שופר כר"ה ולדחי
 ל"ת אפילו שיהיה ל"ת שבתורה ויוב"ש שהיה לו לדחות איסור
 שבות דרבנן וז"ל שעשו רבנן חיזוק לדבריהם מ"מ היה להם
 לדחות ל"ת שלהם לל"ת שבתורה שכיון שאתי עשה ודחה ל"ת
 שבתורה ה"ל ליתי עשה דשופר וידחי לשבות דלהם. וי"ל דלא
 אחרין אתי עשה ודחה ל"ת לא דוקא כשבעשיית אותו העשה
 ודחה ל"ת כמו ענין הימילה דכתיב ביה ל"ת מלאכה וכתיב
 וכיום השמיני ינוול כשר ערלתו ואתי עשה דכיום השמיני
 ינוול ודחה ל"ת כל מלאכה דהיינו שבהמול כשר ערלתו באותו
 רגע עובר על ל"ת כל מלאכה ואז יש כח בעשה לדחות ל"ת.
 אבל בענין דשופר המזוה הוא בשמייעת קול ואין המזו' כלקוח
 שופר נמצא שאם יעלה לילין או יעבור את הנהר כדי לקח
 אותו עובר קודם על ל"ת דרבנן ואח"כ יבא העשה דשמייעת
 השופר לכן אסור לעבור לפי שעובר על ל"ת קודם עשה וז"ל
 לא אחרו אלא אתי עשה ודחה ל"ת כלומר כשביית העשה
 שדחה ל"ת אבל לא שדחה לא תעשה קודם עשיית העשה
 ולכך אסרוהו רבנן :

עד יתכן לומר על יד המזכר גדולה תשובה שדחה ל"ת.
 שבתורה ע"ה הא שאמרנו רז"ל במקום שבעלי תשובה
 עומדים אין נדיקים גמורים יכולין לעמוד דהענין הוא
 שדנין גמור אינו יכול לקיים תרי"ג מצות בשלימות ומאחר
 ששבת הוא אחת יומות' מצות עשה שנואחר דלא חטא כינה
 יסוב אבל מי שחטא ואחר בו מקיים ושבת הוי במקום שבעלי
 תשובה עומדים אין נדיקים גמורים יכולין לעמוד שאין בהם
 יומות ושבת לפי שלא חטא ח"כ לפי זה נדק אדם לחטוא חטא
 אחד כדי לשכח בתשובה ולקיים מצות ושבת ז"ש גדולה תשובה
 שדחה ל"ת שבתורה בלאו' שכל כן היא גדולה מעלת התשובה
 שדחי שיוכל לקיים יומות ושבת עד ה' טוב שיחטא כעם אחת
 כדי לקיים יומות ושבת הוי גדולה תשובה שבשבייה דחה ל"ת.
 וכזה יתכן ייחזיק שלמה אין נדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא
 יחטא כלום. שהתורה דקרא' טוב כדכתיב כי לקח טוב האז

ולכל דבר החוקה ולכל החוקה הגדול אשר פשה משם
 לעיני כל ישראל בראשית ברא אלבים וכו' הנה
 התורה משלמת כלל ד' זמנות בכתב כנגד ל"ב נתיבות
 המורה ללכת יתכן לומר שהיא כותת השם באומרו ר"ח בן ערך
 לה עובד ואחר רחם את דברי ר"ח בן ערך מדברים שבכלל
 דברי ר"ח ב"ש בכלל ב' זמנות חלו שהוא חלת ל"ב
 הוא נתיב התורה והתחלתה דמינו למ"ד דלעיני כל ישראל
 זכ"ת דבראשית בגימורו כלול כל מה שהטה יכולה לומר ;
עוד יתכן לסיק שזמנות התורה הלאה אחר וקודם נתיבין
 ללכתן אף מלאכותיו של משה לשבועות הלאה שאפשר
 שהקב"ה לא היה מתן לו זמנות שניות ונשארו ישראל ח"י בלתי
 תורה לא י"ל שראה שהתורה מתחלת בבי"ת דמינו בראשית
 וראשית קראת התורה דתיב ה' קני ראשית ודכו ומהתחיל
 במלת בראשית ש"ת ששני ראשית הם ולכן סמכה דעתו לשבור
 את הלוחות וזהו הסמיכות ולכל הוד החזקה אשר עשה משה
 לעיני כל ישראל דמינו שפירת הלוחות ששבר אותם לעיני
 כל ישראל בפירש"י העטם שחללו לבו לעשות כן הוא משום
 שראה חלת בראשית שר"ל שני ראשית ברא אלבים שהם
 הלוחות ראשונות ואחרונות היו לעיני כל ישראל בראשית
 ברא אלבים כלומר מה ששבר את הלוחות לעיני כל ישראל
 בשביל כ"בית ראשית ברא אלבים ;
עוד יתכן לומר בזה שנקדים קודם משנת רבי חנניה בן
 עקשיא אחר רבה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך
 הרבה להם תורה הנה המשנה הואת תמוה שאורכא מי שרונה
 לזכות את עבדו נותן לו עבודה קלה ושבר הרבה ח"י הלח
 יותר טוב היה שיהיה התורה עשרת דברות לבד וזהו לא היה
 צדקל האדם כל כך כמו שכתב עכשיו אפילו במצות שאדם
 דש בעקביו שעתיד ליתן דין וחשבון על כל דבר ודבר אפילו
 מעל שיחה בטלה וז"ל שד"ר להם כדי לרבות בשגור הלח
 הוא בעל השבר והיכולת היא בידו לתת שבר על כל צדקה
 כהנה וכהנה מאה פעמים ומי ואמר לו מה תעשה וחזר הדין
 שאמר די בעשר דברות ושהיה שדרס ארובה ולמה הרבה
 התורה • וי"ל דכונת האשכנזי שדבר על ענין השבר
 חלף שיהיה וזכה כל אחד ואחד מישראל בצאת אחת מן התורה
 כמו שאמרו ז"ל כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו וידוע
 הוא שישראל הם ששים ריבוא ששים והתורה הם ששים ריבוא
 אותיות כדי שזכה כל אחד מישראל באות אחת ולכן התחיל
 התורה מבראשית ולא מתחודש הוא לבס וכו' כדי שיבין ישראל

כל אחד ואחד באות אחת חיה כמות המעשה וזה הקב"ה
 לזכות את ישראל שיהיה כל אחד אוכה באות אחת לפי הרבה
 להם תורה דמינו שהתחיל מבראשית • והנה מביא הא"י
 ז"ל שגורן האדם להסתכל בשפניות הס"ת באות אחת להקבל
 שפע מחלקו שכל אחד מישראל יש לו אחיה באות מן התורה
 נחמה ששכיל עיני כל ישראל שגורן לראות בס"ת כל אחד
 באות אחת לכן התחיל התורה מבראשית כדי שיכיר בה ס'
 דיבוא היו לעיני כל ישראל בראשית ברא אלבים ;
עוד זאת חזרה לבית ישראל שכי שבע בעולם העוסקים
 בעלמאפיה אידם שחאפיהם בחזקת בעולם ד' שפירש
 ללבו שיאפיהם שיש בראש פולם • כמותות והאונות שפירש
 לזכות בצדיות בעולם ששפירש ששהבע שפירש
 אותיות ודאי שהוא ברא את בעולם • וזהו הפירוש ולכל
 המורה הגדול דמינו האונות והאונות שששה שיש לעיני
 כל ישראל שפירש שששים הכל כי בראשית ברא אלבים אף
 שששים זאת האון ;
עוד יתכן לומר בה"ש שאמר ז"ל וישת יום לפנות בקר
 לאיתנו לעמא הראשון יתחי האנה הקב"ה באעשה
 בראשית שיקדם לבני בני ישראל וכל הכסים והמפעלים ג"כ
 כיו נזורים עשתי מיי בראשית שהיה האמה בראש ששתי מיי
 בראשית והיו חקוקים עלת דר"ך עב"ש באל"ב • וזהו
 הסמיכות ה"פ ולכל האונות והמפעלים וכו' אשר עשה משה
 לעיני כל ישראל וכלם כיו נזורים עשתי מיי בראשית הוי
 ולכל האונות והמפעלים שששה משה לעיני כל ישראל מבראשית
 בראש אלבים ;
עוד יתכן לומר בזה שדבר ז"ל במדרש לומר חכמים
 צדקיה שאלו להם חכמתם את הסלע והוא הכתוב
 במטה פעמים והנה זה הדבר אינו לכידה בעמ' הם מעמדם
 טעו שלא פשו דבר של הקב"ה ח"י מאי עמיה יש בדבר אלף
 י"ל ששעריה היא וזאת חכמת להם קח את המטה והקבל את
 הפדה ודברתם את כלל בזה טעה משה ואמר גם לא היה
 צריך להכותה לאה כיוני לקחת את המטה מואמר לי קח את
 המטה מוכח שצריך להכותה כיו לומר חכמים בערמה ולמה
 הוצרך הקב"ה ליתן להם מקום לעצמות כדי שלא יבוא אל
 הארץ אלף שהיה גור שששתי מיי בראשית שיעות טעה כיו
 שאמרו ז"ל שבעשרה דברים שצדקא בע"ש בן השמעות חף
 קברו של משה רבינו הרי שהיה גור עליו למות באותה מקום
 חכם היה עובר לארץ לא היה אתה ולא היה אפשר שצדק נכד

קברו ולכן הכשילו שירים וזו בחזקה ויכה את הסלע . זהו
הסמיכות ולכלל הוד החזקה שעשה עשה לעיני כל ישראל לפי
שנבראשית ברא אלהים את קברו ולכן הוצרך לעשות למען
יעדק בדרכו :

או נוכל לומר בסגנון אחר כי ראה ראינו ככל הזקומות
כמו דרך משל ענין חלכי ישראל וכלטי יהודה אומר
הכתוב וכל יגעני הארץ פלוני ומלחמותיו אשר לחם והערים
אשר בנה הלא הם כתובים בספר דברי הימים למלכי יהודה
או לחלכי ישראל וכאם רבים בקש ותמצא ובכאן כזווכר מעשיו
של משה ואותותיו ומושתיו שעשה לעיני כל ישראל ופסוקי מילי
ולא אחר הלא הם כתובים במקום פלוני כפי מה שהוא מכהג
הכתובים כנגדו ולמה כאן הפסוק ולא פירש . וי"ל לתוך
של ענין התלכיל לפי שפסוק עבדתי ענין מילך אחר לכך
כתוב וכל מעשיו הלא הם כתובים בספר דברי הימים וגו' אבל
התורה שהיא תורת משה כמו שכתוב ונדר תורת משה עבדי
ואין לה הפסקה שהיא סגוף משה בתחילתה לכך לא הוצרך
לכתוב הלא הם כתובים במקום פלוני שלעולם כענין תורת
משה הולך ונודבר ואין לה הפסקה ולעולם חוזר חלילה . וזהו
הסמיכות ולכלל הוד החזקה ולכלל המורא הנדול אשר עשה משה
לעיני כל ישראל אם תרנה לדעת אותם ויל קדי בראשית ברא
אלקים ושם תמצאם אחת לאחת :

או יתכן לומר כמה שאיתא בתיקונין בראשית ירא לשת
והענין הוא שכל מי שהוא עו פנים אחרים עליו פנים
שלא עמדו על הר סיני שכל מי שעמד בהר סיני יס' לוי ראה
ויש לו כושת ר"ל מי שראה כל האותות והמופתים שעשה משה
לעיני כל ישראל הוא יש לו בראשית דהיינו יראה וכושת לפי
שעמד במעמד הר סיני וראה כל האותות והמופתים ;
עוד יתכן לומר כמה שאמרנו ז"ל ישראל עלו במחשבה תתולה
ליבראות וכל דבר שגולה במחשבה של הקב"ה היא
היא בריותו כמו שאמרנו ג"כ חכמי ג' דברי נבראו קודם שנברא
העולם תורה וכסא הכבוד ודנוח של משיח וכבר ידוע שנסמת
ישראל כחכמות מתחת כסא הכבוד כנזא שישאל ומהשית
נבראו קודם העולם וז"ל הכביא אתם עידי כאם ה' ועבדי אשר
בחרת בו שהם ראו שהקב"ה ברא את העולם שלפיכך
בראם מקוד כדי שיעידו עליו שהוא בורא עולם וכמ"ש
הרשב"י בפסיקתא על פסוק אתם עידי כאם ה'
ואני אל אם אתם עידי אני אל כנזא שישאל
הם עדים להקב"ה שהוא ברא עולמו
לפי שלעיניהם בראו כזכר האי
לעיני כל ישראל בראשית
ברא :

תם ונשלם פירוש על חמשה חומשי התורה . בעזר עוטה כשלמה אורה :

על ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש הוצייר חיים בן כהר"ר כתיבאד זעציר ז"ל מקראקא ולע"ע עוסק
במלאכת שמים בק"ק ברלין

וע"י הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה דוד בן לא"ה וע"י
כהר"ר יששכר דוב ז"ל . זעצר מק"ק זאלקווי הסירה
מפולין קטן הסיוף לך"ק לצוב הקרא בל"א לעמדת :

ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש הרוקד צבי הדיש בן פהר"ר מאיר בשווי"ז ז"ל מק"ק בריסק דליטא :

ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש הרוקד יששכר בן כהר"ר זעלקי ב"ש ז"ל מק"ק פראג הסירה דר ב"ק פ"פ דאדל :

ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש הרוקד אהרן בן כהר"ר אבי עורי ועלי"ג ז"ל מק"ק גלוגא הסתי במדינת שלעזי :